Adevĕrul literar și artistic

Editura „Adeverul" S. A., București

Duminică 1 Mai 1938 No 908

ANUL XVIII * SERIA III

Lei 5 Exemplarul în țară
Lei 10 Exemplarul în străinătate

Prețul abonamentelor
Lei 200 pe an Lei 100 pe 6 luni
Lei 50 pe 3 luni în străinătate dublu

PREMIILE LITERARE

Premiul Național pentru Poezie al Fundațiilor Regale

Incurajarea poeziei începe a preocupa lumea de pretutindeni. In Franța, pe lângă diferite premii ca acel al lui Moreas, al Alsaciei și altele, au fost trei expoziții ale poeziei contimporane: expoziția Baudelaire-Verlaine-Rimbaud ca retrospectivă interesantă, alături de retrospectivele din Expoziția poeziei contimporane.

In Anglia dorința de a încuraja poezia nu se manifestă prin premii în numerar. George al V-lea, puțin înaintea morții sale, înființase o medalie care să se decerneze în fiecare an poeților. Ea fusese desenată de gravorul Edmond Dulac, care a desenat și timbrele noului regim.

Din 24 Februarie 1909, există o „Poetry Society" care are ca scop de a favoriza o înțelegere mai clară și mai profundă a poeziei frumoase și a forței și înaltei plăceri ce o putem scoate din ea", zice Matew Arnold. Societatea cuprinde grupuri locale din Londra și din orașele mari din provincie, ai căror membri se întâlnesc regulat pentru conferințe și lecturi în comun.

De curând a ținut acolo o disertație asupra operei poetice a lui G. K. Chesterton, poetul belgian Emil Cammaert. In fiecare Luni au loc recitări de poezii în capela pitorească de la Savoy, în alte zile la Hampstead sau la Kesington. Aceste grupări au și o revistă „The Poetry Review". In cel din urmă număr ni se dă un studiu asupra ultimului laureat cu medalia regală, Laurence Whistler, altele asupra lui Henri Vaughan, medic galic, poet și traducător al lui Juvenal, precum și asupra unor poeți germani de după războiu și a unor poeți americani actuali. Există apoi un „Club al Poeților" în care se combină, ca de obiceiu, gastronomia cu poezia.

In cartierele artistice din Chelsea și Bloomsbury, există numeroase cenacluri și bisericuțe mai mult sau mai puțin rivale, ai căror membri se semnalează prin curiozități vestimentare și prin poeți cu plete și femei cu părul tuns la mașină.

Adrian Maniu

Nu trebue să râdem. Sunt pepiniere din care adeseori se recrutează talente.

Din antologia lui W. B. Yeats, cel mai mare din poeții cantemporani, se desprinde o impresie pesimistă în ansamblul său. Ar fi interesant să avem și noi o Antologie a poeților tineri. Ei își irosesc talentul prin reviste și ajung chiar la maturitate fără a fi destul de cunoscuți.

Un premiu literar la noi este de multe ori o lovitură de undiță în tumultul, tenebrele și confuzia timpului prezent, care aduce la lumină o adevărată surprindere.

Domnul Adrian Maniu a fost distins cu premiul național al Fundațiilor Regale pentru poezie. Nu pentru că d-sa ar fi fost cu totul necunoscut, toată lumea știa că este poet. Fiind însă un poet hermetic cu influențe de suprarealism, nu ca imitator, ci ca un căutător al expresiunii proprii ființei sale, a surprins și a derutat pe mulți din cititori, care nu au reținut decât puține imagini stranii și uluitoare.

Premiul cu care a fost onorat îl va pune în plină lumină, iar calitățile operei sale vor fi apreciate în adevărata lor valoare.

Să cităm aci „Turma", care este o pildă vie a felului său de a trata subiectele:

După ce ciubarele adunaseră laptele spumat
Miei cu picioarele reschirate se îmbulzeau lovind ugerul uscat
Câte unul mai nevoiaș plângea,
Și îi era sete, și oile îl îndemnau: bea, bea...

Mărișorii rumegau să-și amintească florile ce au păscut
Seara fiecare cu copila negrișoară, a făcut
De trei ori semnul crucii în țărâna, după obiceiu și binișor
Pe urmă îngenunchiau ca și mama lor,
Când izvora recea pâlpâire a luceafărului ciobănesc,
In al cărui semn toate turmele se odihnesc

La margina zidului scăldat de lună,
Turma albă și blândă, pentru care un clopot sună,
Trece abătută în chemările celor ce simt că o să moară,
Cu pași mărunți șovăind în primăvară.

Miei sunt fără mamă, câinii îi latră,
Covorul florilor s'a schimbat în drum de piatră.
Trebuesc să înainteze deși ar fi timp de popas
Dar merg, merg, pentru că așa le e rămas

Iar stăpânul înjură pe nevinovați
Și câinele credincios mușcă micii întârziați
Numai un asin, de bice jupuit
Lasă în jos urechile să pice și îi urmează neclintit.
Urechile lui sunt aplecate atât, atât de tare
Incât pare bun, cu nepăsare.

Is. Sd.

Din flautul de jad

— Traduceri din poezia chineză —

Intrebare

Vii din satul meu, desigur că mi-aduci știri.
In ziua când ai plecat,
In fața ferestrelor cu perdelele de mătase,
Prunul sălbatic înflorise?

Vântul primăverii

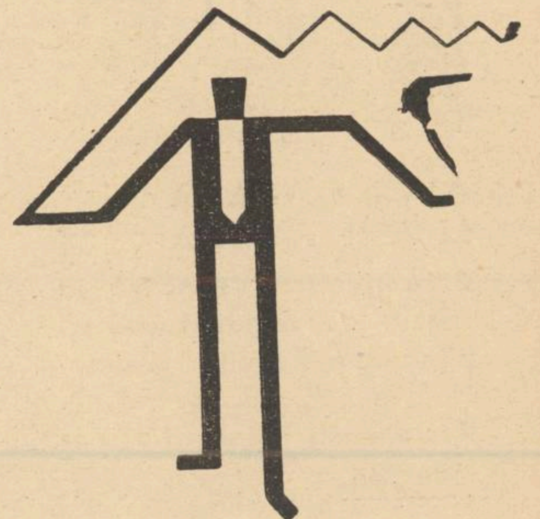
Copleșit de tristețe,
M'am așezat în mijlocul stâncilor, lângă un izvor.
Răspund la salutul plopilor care se'nclină
Și golesc un pahar cu vin.
De ce vântul primăverei nu-mi risipește tristele gânduri,
După cum împrăștie petalele florilor?!

Odinioară

Lenevoasă, cu lăuta într'o mână,
Ea trase perdeaua de mărgele,
Ca mireasma primăverei să-i îmbălsămeze odaia,
Și luna apăru, și iată că tristeța intră.
Cu capul plecat pe brațul îndoit,
Ea își aduse-aminte de-o grădină argintată de lună,
Unde, odinioară, auzise cuvinte de iubire.

AL. T. STAMATIAD

Actualități științifice

Undele scurte și uscarea lemnului

Temperatura unui obiect introdus într'un câmp de înaltă frecvență se ridică din pricină că oscilațiile electromagnetice sunt transformate în căldură.

Acest principiu, care stă la baza multor tratamente medicale, a fost acum aplicat în operația uscării lemnului.

Lemnul, introdus în câmpul electromagnetic produs de un emițător de unde scurte, se usucă uniform, din interior. La suprafață, umezeala dispare în mod continuu, iar energia calorifică se preface în căldură de vaporizare.

Această transformare de energie durează până când toată umezeala se evaporează și lemnul rămâne uscat. In urmă, căldura e folosită pentru distilarea lemnului și ajunge în cele din urmă la o carbonizare a fibrelor lemnoase.

Marele avantaj al acestui procedeu se datorește faptului că, prin tratamentul cu unde scurte, lemnul se usucă de o mie de ori mai repede decât în obicinuitele cuptoare de uscare.

In primele experiențe pentru valorificarea noului sistem s'au folosit unde electrice de 5—8 metri. Intrucât însă transformarea energiei se făcea într'o măsură prea mică la aceste lungimi de undă, s'a adoptat în urmă gama 20—40 de metri și chiar 300—15.000 de metri.

Undele lungi prezintă în plus avantajul că distrug germenii paraziți din lemn.

Un remediu original

In laboratorul de bio-fizică al Universității din Michighan (Statele-Unite) se practică de câtva timp un tratament foarte original pentru vindecarea bâlbâielii la copii.

In urma unor îndelungate observațiuni, s'a ajuns la această metodă, pe cât de simplă, pe atât de ciudată în aparență. Se recomandă copiilor să meargă în patru labe și să se vâre în toate colțurile camerelor. Prin acest fel de exerciții, pe care de altfel copiii le practică uneori cu jocurile lor, presiunea sângelui se repartizează uniform în tot corpul, arterele din creer devin decongestionate. Urmează o binefacătoare destindere nervoasă, și înlăturarea acelei emotivități excesive, care e sursa bâlbâielii.

Anotimp și dispoziție

Profesorul dr. Clarence Mills, dela Universitatea din Cincinnati (Statele-Unite), se străduește de câtiva ani să stabilească legătura ce există între influențele atmosferice și viața noastră sufletească.

Concluzia, la care a ajuns în urma unor experiențe și statistici sistematice, este că anumite turburări mentale manifestă o strictă dependență de anotimp și starea meteorologică.

Turburările mentale sunt, în general, mai frecvente pe la sfârșitul iernii. Faptul se explică, pe deoparte prin nesiguranța vremii în această perioadă, pe de altă parte, prin încordarea organismului care are de luptat atunci cu mai multe primejdii fiziologice.

Profesorul Mills susține că în primele luni ale anului — adică în epoca de tranziție între iarnă și primăvară — se înregistrează o mare frecvență de simptome psihopatologice.

In plus, specialistul yankeu a pus în evidență o strânsă corelație între sistemul nostru nervos și factorii atmosferici. Așa, de pildă, la majoritatea persoanelor sensibile turburările fizice și sufletești se ivesc pe măsură ce crește presiunea atmosferică. Numărul sinuciderilor înregistrează un record în epocile când această presiune devine maximă.

A APĂRUT

AVENTURIERĂ ? MARTIRĂ ?...

Dela țigancă de șatră la tronul de împărăteasă și până la prăbușirea dramatică în camera torturilor. Pasionantă biografie romanțată.

Complect 8 LEI — la chioșcari și librari

ASIGURAȚI-VĂ EXISTENȚA ! ! ! TIMPUL ESTE BANI! Numai în patru săptămâni, absolut orice persoană — INDIFERENT DE ETATE, SEX și CULTURĂ — poate învăța DACTILOGRAFIA, CORESPONDENȚA COMERCIALĂ — STENOGRAFIA și lucrările de birou obținând diploma de absolvire. Reușita absolut sigură. Inscrieri zilnic „ȘCOALA CENTRALĂ" strada Academiei 28. Cereți prospectul gratuit, Luna Aprilie cursuri noui.

Mărunțișuri...

— Ivan Ivanovici, zice femeea, deacum scoală, îi timpul să plecăm!

— Bine, să mergem — zic — nu se știe ce se poate întâmpla! Iarmarocul n'așteaptă! Te duci?... Bine! Nu te duci?... Nu-i pasă!...

— Ș'apoi, Ivan Ivanovici, îi și cale lungă — zice nevastă-mea — și noi n'avem căruță ca Maria Teodorovici.

— Ei bine că iar le ai grija!... Ei îs cu stare. Se chiamă că-s deasupra nevoii — nu-s ca noi!... Ei au și pământ și vite.

— Ivan Ivanovici — zice nevastă-mea — nu mai bodogăni atât! Vezi mai degrabă ce parale avem... Poate facem vr'o cumpărătură...

— Da, adevărat, Ana Ivanovna, ce parale avem? Să vedem ce parale avem... că fără parale degeaba ne mai ducem!... Câte minunății toate, — toate cer parale!... Da — da..., așa este, Ana Ivanovna... unde ai dreptate, ai! In pungă am găsit 20 de copeici.

— Zic: — Ana Ivanovna, sunt 20 de copeici.

— Douăzeci de copeici?... Suntem niște calici, niște păcătoși! Tu ești un leneș, un bețiv, un mincinos — zice nevastă-mea subțire și tare. N'am avut parte în lumea asta de-un bărbat vrednic... tot în sărăcie și greu am dus-o... și zi-i și zi-i și numai începe să plângă.

Eu când văd lacrimi mă fac mielușeaua lui Dumnezeu.

Zic: — Ana Ivanovna, nu-i bine să te superi. Te ofilești grozav, se înroșesc ochii. Pe drum, știi — zic — îi praf, trec căruțe, una-alta, mă rog ca la o zi ca asta. Ei? Ce te faci? Nu-i așa că-ți strici vederea și... nu-i bine... și... dau s'o sărut pe frunte.

— Să mă lași în pace, golanule! și mă izbește cu pumnul în față.

Oleacă de sânge pe o nară nu înseamnă nimic. Femeia îi supărată — zic — și pe bună dreptate. Dacă o lua Toader Teodorovici era alta. — Eu îs un bețiv, — un rău... ce să fac? Așa este!...

●

In iarmaroc, harmalae mare.

Nevastă-mea mă trage lângă o dugheană cu mărunțișuri.

— Ivan Ivanovici, Ivanovăcel — zice — aș vrea și eu ceva... o jucărie... o nimica toată... să nu spui că nu se poate... am și eu o plăcere...

— Ce vrei, bre femee, întreb — ca și cum n'ași fi înțeles ce vrea să spună.

— O plăcere, Ivan Ivanovici... o plăcere... numai două copeici... cerceii... Și-i arată.

Mă uit după degetul ei; pe sfoară stau întinși cercei roșii și verzi. Nu-s decât niște sârme făcute roată cu câte o bucățică de sticlă într'o parte.

Femeia vrea cercei — gândesc, — are o plăcere... dar costă parale; și parale... n'avem. Imi iau inima în dinți și cu toate că-i văd că-s groși și trainici zic:

— Is niște răutăți... niște vrăji... curat belciuge.

— Belciuge, hai? țipă femeia mai tare decât trompeta.

Speriat și fără apărare, duc mâna în sân, după copeici.

Dar femeia începe să zâmbească, își lasă capul pe-o parte și mă privește galeș.

Săraca — gândesc — a vrut să mă încerce! Știe ea că numai de cercei nu ne arde nouă... și râd și ea la ea cu gură mare, fericit...

— Intoarce-te — zice, aproape fără să miște buzele — e'n spatele tău Maria Teodorovna, ce te zgâești la mine?

Mă întorc repede, ca la armată. In adevăr, în spatele meu stă Maria Teodorovna zâmbitoare și ea. Ba-i și Toader Teodorovici.

Femeile, vesele de întâlnire, vorbesc și admiră mărunțișurile. Noi, bărbații, am luat-o încet într'o parte.

— Ivan Ivanovici, zice tovarășul meu, fac cinste. Și iute bem o băutură tare — un fel de rachiu cu mirodenii.

— Fac și eu — zic — ca să nu rămân mai pe jos.

— Mai dau eu, zice Toader.

— Și eu... că-i bună.

— Și eu, zice Teodorovici.

— Și eu.

— Să nu întârziem...

— Iute... că vin femeile...

La plată a trebuit să mai împrumut dela el o copeică pentru partea mea...

●

Pe drum, spre casă, știu că nevastămea se supărase strașnic. Și eu vroiam s'o împac și-i spuneam — sughițând și clătinându-mă — îi spuneam într'una să nu suspine, pentrucă orice s'ar zice... cerceii erau de sârmă... niște răutăți... Dar ea se supăra parcă mai tare și nu mai putea de ciudă...

VIRGIL CUCU

Minunile hormonilor

Profesorul Charles R. Stockard dela „Cornell University College", a făcut o remarcabilă comunicare cu prilejul unei recente conferințe a Academiei de Medicină din New-York.

Specialistul yankeu afirmă că, injectând în corpul unui șobolan femelă, câteva picături din glanda hipofiză, a reușit să stimuleze într'atâta instinctul matern al animalului, încât șobolanul, în loc să atace un tânăr porumbel, s'a apucat să-l desmierde și să-l ocrotească cu toată dragostea și duioșia de mamă.

Profesorul Stockard a citat acest fenomen pentru a ilustra influența extraordinară pe care hormonii o exercită, nu numai asupra fizicului, ci și asupra sufletului ființelor viețuitoare.

Șobolanul în chestiune era un animal absolut normal, care în mod obicinuit ar fi devorat cu nesațiu o pradă atât de fragedă. Toată revoluția produsă în atitudinea animalului nu se datorește decât exclusiv prezenței a câtorva picături în plus de hormoni în organizmul său.

Secrețiunile glandelor endocrine exercită cele mai variate efecte asupra corpului. Impreună cu sistemul nervos și creerul, ele explică mecanismele fiziologice cele mai complexe.

Hormonii și nervii, — după cât se pare — au o influență reciprocă. Nervii stimulează glandele ca să secrete hormoni și hormonii, la rândul lor, stimulează nervii ca să controleze mușchii, chiar în mișcările cele mai simple, ca de pildă acelea, pe care le implică mișcarea sau vorba.

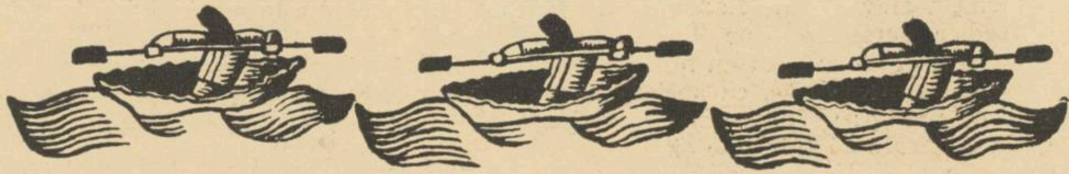
A APĂRUT

O scandaloasă și diavolească afacere diplomatică, — furt și asasinat. Cine?... Diplomatul japonez marchizul de Ossava? Gingașa Lady Guilmore? Cynthia Gould miliardara detectivă?... Vâlvă mondială... Dezlegare extraordinară.

COMPLECT — 15 LEI („Romanele Captivante"). La chioșcari și librari.

Tehnica criticei și a istoriei literare

Punerea laolaltă a criticei şi a istoriei literare când e vorba de a le studia tehnica nu trebue să mire, deşi mulţi s'au obişnuit a despărţi istoria literară de critica aşa zisă estetică, făcând din cea dintâi numai o introducere la cea de a doua. In realitate critică şi istorie sunt două înfăţişări ale criticei în înţelesul cel mai larg. Este cu putinţă să faci critică curată, fără proecţie istorică, cu toate că adevărata critică de valoare conţine implicit o determinaţiune istorică, dar nu e cu putinţă să faci istorie literară, fără examen critic. Cine exclude criteriul estetic din istoria literară, nu face istorie literară, ci istorie culturală. Aşadar putem încă dela început afirma sub rezerva demonstraţiei ulterioare, că istoria literară este forma cea mai largă de critică, critica estetică propriu zisă fiind numai o preparaţiune a explicării în perspectiva cronologică. Ne vom folosi deocamdată numai de noţiunea de istorie literară.

Benedetto Croce a tăgăduit propriu zis putinţa istoriei literare. Pentru el istoria se întemeiază pe conceptul de progres, nu în înţelesul absolut finalist hegelian ori evolutist, ci în acela uman de activitate îndreptată conştient spre un scop. Insă operele de artă sunt fenomene izolate, remarcabile numai prin expresivitatea lor. O operă există artisticeşte sau nu există. Orice relaţie între opere rămâne exterioară, neputându-se bunăoară, esteticeşte vorbind, stabili nicio legătură cauzală între Dante şi Shakespeare, unica notă a operei lor fiind aceea că sunt în sfera artei. Totuşi Croce face mare caz de istoria literară, el însuşi profesând-o cu pasiune, şi este capul unei întregi direcţii literare al cărui cuvânt de ordine este *prin critica istorică la critica estetică*. Prin istorie literară Croce înţelege însă, ca mulţi alţii de altfel cu sau fără pretenţii de estetician, o operaţie preliminară sau recapitulativă, exterioară momentului criticei estetice propriu zise care constă în simpla afirmare sau tăgăduire a existenţei operei de artă ca produs expresiv. Ca act pregătitor, istoria literară este metoda de a pune pe criticul ca reproducător exact în situaţiunea în care se afla autorul ca creator. Insă multe din elementele constitutive ale operei fiind şterse prin trecerea vremii, cum e cazul cu opera lui Dante şi a lui Shakespeare, restaurarea lor devine o condiţie neapărată a reproducerii critice.

„Fără tradiţiune şi critică istorică — zice Croce — înţelegerea tuturor sau aproape tuturor operelor de artă ar fi pentru totdeauna pierdută; noi am fi mai ca nişte animale vîrîte numai în prezent sau într'un trecut foarte apropiat. Numai încrezuţii dispreţuesc şi iau în rîs pe acei care reconstituesc un text autentic, care explică sensul vorbelor şi obiceiurilor uitate, care cercetează condiţiile de viaţă ale unui artist şi săvârşesc toate acele lucrări ce înviorează trăsăturile şi coloritul originar al operelor de artă".

Ca operaţie recapitulativă, neexistând progres estetic în umanitate, istoria literară s'ar ocupa cu creşterea şi scăderea conştiinţei estetice, ca simple fenomene de istorie a culturii.

Teoria lui Croce cuprinde o observaţie indiscutabilă, aceea că foarte adesea o operă literară se stinge din cauza depărtării momentului istoric în care a luat naştere. Sunt opere la citirea cărora contimporanii au plâns sau au râs şi care azi ne lasă cu desăvârşire indiferenţi. Dar mai ajută oare la ceva exegeza în acest caz ? E un adevăr banal că operele mari sunt acelea care, prin universalitatea pasiunilor pe care le tratează, sunt înţelese oricând. Prea puţină lumină poate adăoga examenului critic reconstrucţia momentului în care s'au desfăşurat faptele din *Iliada* şi nu e nevoie nicăeri şi nicicând de vreun comentar ca să râdem la *Avarul* lui Molière. Deşi unii au emoţii complimentare, prin exegeză, aceştia nu sunt tocmai aceia care înţeleg mai bine. Sunt „rafinaţii", „cărturarii", oamenii voluptoşi de cultură, în fond prea puţin preocupaţi de probleme de valoare. Orientarea practică a criticii în ultimele decenii a fost tocmai în direcţiunea distingerii a ceeace este universal într'o operă de ceeace „datează". Zeci de volume de exegeză nu vor fi în stare să ne mai facă să gustăm aluziile din teatrul lui Shakespeare, dar *Hamlet* rămâne. Croce ajunge la această definiţie a istoriei literare din motive pur logice. Definind opera de artă ca expresie, el ajunge în chip necesar la încheierea că nu există scară de valori în artă. O operă există ori nu şi operele care există esteticeşte sunt toate de aceeaşi unică valoare a existenţei. A recunoaşte „universalitatea" unor opere şi „caducitatea" altora ar fi însemnat pentru Croce să se pună dintr'un punct de vedere conţinutistic, adică să afirme că sunt teme bune şi teme rele, genuri mari şi genuri mici. Insă pentru el nu există valori de conţinut.

Punctul de vedere al lui Croce este evident greşit. Cu tot versul celebru al lui Boileau

Un sonnet sans défaut vaut seul un long poème

numai cu un sonet nu se face operă mare. Există o ierahie de valori după complexitate sau după profunditate. Dar nu trebue să se creadă că această profunditate este a conţinutului. Atunci un poem filosofic slab ar fi mai profund decât o poezie erotică bună. Putem reintroduce conceptul de conţinut în artă şi să facem critică conţinutistică, însă într'alt sens care nu se abate de loc dela punctul de vedere al esteticienilor puri ca Benedetto Croce. Până acum se înţelegea prin conţinut *materia* din care cu ajutorul *formei* ieşea opera de artă. Admiţând această identitate putem ajunge la cele mai grave erori critice. Punctul de plecare al criticului şi istoricului literar este opera ca realitate artistică. Insă când o operă există ea începe a-şi afirma un conţinut care nu este materia din care a ieşit ci viaţa fictivă pe care o începe. *Hamlet*, *Crimă şi pedeapsă* sunt obiectul a consideraţii de tot felul pe care unii ar fi înclinaţi a le socoti exterioare problemei estetice şi fără îndoială că autorii înşişi nu s'au gândit vreodată că vor stârni atâtea comentarii. Şi totuşi a face psihologia şi patologia lui Hamlet, a face sociologia lumii lui Dostoiewski ori a determina gândirea eroilor lui, nu este de loc o lucrare în afara esteticei ci critica literară însăşi. Căci orice fel de consideraţie este un fel de a afirma vitalitatea operei de artă şi întâi de toate existenţa ei. Sunt multe opere care tratează mai adânc problemele lui Shakespeare şi ale lui Dostoiewski dar n'au stârnit nicio discuţie fiindcă aceste opere nu existau esteticeşte. Conţinutul e pus în clipa naşterii operei de artă, nu înaintea ei. Niciun autor mai îndepărtat de gândul adâncimii prin materie ca Flaubert. El e artistul pur în sensul lui Croce. *Madame Bovary* este tot ce poate fi mai plat sub raportul conţinutului anterior şi totuş acest roman a stârnit discuţiile cele mai variate şi a dus chiar la formularea aşa zisului *bovarism*. Iar alte opere mult mai adânci prin intenţie au rămas fără ecou. Explicaţia este că *Madame Bovary* există în planul ficţiunii şi are aşadar adâncimea realităţii. Când o operă mare apare, probleme numeroase şi neprevăzute se iscă în jurul ei, aşa cum se nasc în jurul oricărui fenomen. *Iliada* este o realitate şi ca atare suntem îndreptăţiţi să studiem psihologia eroilor, gândirea lor, instituţiile lor, şi aşa mai departe şi niciodată nu ne vom putea opri. Una este a studia condiţiile din care a ieşit o operă şi alta a studia urmările ei. Cine cercetează împrejurările sociale din care a ieşit observaţia din *Madame Bovary* face istorie exterioară literaturii, cine studiază lumea însăşi din acel roman ca realitate cu toate problemele ce decurg din ea, acela numai face istorie literară. Prin urmare există două istorii : istoria fenomenelor reale şi istoria fenomenelor fictive sau artistice. Aceste două istorii nu se deosebesc fundamental între ele. Singura deosebire este că faptele istorice sunt evidente în vreme ce faptelor ficţiunii trebue să le dovedim realitatea artistică. Insă putinţa de a le desfăşura istoriceşte e o dovadă că ele există, altfel studiul istoric pare fals. Conceptul de progres pe care Croce îl cere în istorie poate fi urmărit şi în istoria literară. Intre eroii romanelor din secolul al XVIII-lea şi cei ai romanelor din secolul al XIX-lea este o continuitate spirituală, precum este şi între lirica aceloraş secole. Dar nu este decât între momentele realmente artistice, restul fiind lipsit de semnificaţie, încât este o iluzie să credem că am putea face istoria spiritului unei epoci în afara istoriei de valori. Unii au şi încercat a determina *stiluri*, dar noţiunea e prea abstractă, ducând la ideea rotaţiunii şi sugerează prea mult noţiunea de formă. Succesiunea în istoria literară este ca şi în istoria politică empirică şi neprevizibilă.

Admiţând deci că istoria literară ca istorie de valori este legitimă, acceptând lateral şi istoria condiţiilor materiale din care iese o operă, adică istoria culturală, confundată în genere cu istoria propriu zis literară, cu observarea că nu se deosebesc profund de istoria generală, să vedem care sunt condiţiile istoriei. Istoria ar fi „totalitatea manifestărilor de activitate şi de gândire umană, considerate în succesiunea lor, în desvoltarea şi raporturile lor de conexitate sau de dependenţă". (Gabriel Monod). Trebue să amintim că una din cele mai limpezi formulări ale condiţiilor istoriei a dat-o A. D. Xenopol, care a deosebit faptele de repetiţie din ştiinţele exacte de faptele de succesiune din istorie, care nu se pot formula în legi ci numai grupa în serii fenomenale, stabilindu-se între ele raporturi dela cauză la efect. De bună seamă că raportul de cauză nu poate fi introdus în istoria literară, fiindcă în niciun caz nu se poate admite că purtările lui Hamlet au înrîurit istoriceşte pe Rascolnicoff. Dar este evident că se impune o ordine istorică substanţială, neputându-se gândi un Hamlet după Rascolnicoff, chiar dacă mai târziu am pierde cronologia faptelor. Operele literare au neapărat o dată care constitue o notă a existenţei lor.

Când este vorba de istorie, în deosebi de istoria literară, expresiile care vin mai des şi mai cu emfază în gura istoricului sunt *obiectiv* şi *ştiinţific*. O operă este obiectivă, ştiinţifică, alta dimpotrivă este subiectivă, neştiinţifică. Se mai vorbeşte apoi de onestitate şi neonestitate. S'ar părea dar că istoria este o chestiune exclusiv de disciplină. Cei mai concesivi teareticieni admit că în expunerea rezultatelor se cere şi talent, dar ne încredinţează că istoria este o ştiinţă în sensul că reunirea, verificarea şi coordonarea faptelor sunt supuse la reguli speciale de critică şi metodă ştiinţifică. Totuşi această concepţiune este exagerată şi vom vedea de ce. Este de notat că rigoriştii fac foarte adesea observaţiuni care sunt adevărate şicane. Mulţi din cei care studiază la noi pe Eminescu scot exclamaţii de îndignare când cineva scrie *Mihail* în loc de *Mihai Eminescu*. Ei notează abaterea „dela ştiinţă" astfel : *Mihail (sic !) Eminescu*. A cita versuri de Eminescu în scopuri cu totul estetice dintr'o ediţie declarată neştiinţifică este o mare culpă. Opera care cuprinde asemenea abatere încetează de a mai avea vreo valoare şi e declarată „neştiinţifică". Se face deci confuzie între metodele de observaţie istorică şi tehnica expunerii.

In ce poate consta obiectivitatea în istorie ? In ştiinţă ea ar însemna aşteptarea ca un număr suficient de experienţe să îndreptăţească inducţia. In istorie, unde toţi recunosc două momente: strângerea faptelor şi interpretarea lor, obiectivitate nu poate însemna decât plecare dela fapte autentice. Rigoriştii însă vorbesc des de subiectivitate, de atitudine neştiinţifică cu privire la interpretare. Deci se pune întrebarea: obiectivitatea şi subiectivitatea, admiţând că cercetătorul n'are intenţii neoneste şi porneşte dela fapte autentice, este numai o chestiune de ştiinţă ori de neştiinţă ? Răspunsul este acesta : *In afară de autenticitate şi onestitate, noţiunea obiectivităţii n'are niciun sens. Orice interpretare istorică este în chip necesar* subiectivă.

Nu avem nevoie să recurgem la imagini din filosofie, la apriorismul lui Kant ori la concepţia schopenhaueriană a lumii ca reprezentare a noastră. Acolo e vorba de condiţiile înşişi ale obiectivităţii, pe când aici este o problemă specială, proprie istoriei. Dacă e vorba de îndreptăţiri filosofice, putem să apelăm la psihologie. Există o direcţiune numită Gestaltpsychologie, psihologia formală. Reprezentanţii ei mai de seamă sunt Wertheimer, Köhler, Koffka şi Lewin. Noţiunea fundamentală a acestei direcţiuni este acea de structură, organizaţiune, formă. Vechiului asociaţionism care vedea în orice percepţie o sumă de senzaţiuni, gestaltismul îi opune concepţia percepţiei ca fenomen originar. Fiecare percepţie are o structură proprie, o organizaţiune, care nu este suma părţilor ci mai mult decât o adiţiune. Fiecă forma e chiar în lumea fizică, fie că este un unghiu de vedere al nostru, ea trebue să fie desprinsă din aglomeraţiunea de senzaţiuni, cu ea începându-se fenomenul propriu zis. Cu alte cuvinte cunoaştem în măsura în care recunoaştem o structură, în care organizăm. Sunt mulţi aceia care privesc un tablou fără să-l vadă cum trebue fiindcă n'au izbutit să delimiteze conturuurile. Aplicând această observaţie gestaltistă în câmpul mai larg al istoriei, ajungem la încheierea că faptele ca să devină fenomen istoric au nevoie să fie văzute într'o structură, să capete dela noi un sens. Ideea de structură în istorie a emis-o mai de mult filosoful Dilthey. Acesta trăeşte pe ruinele lui Hegel, dela care a înlăturat finalismul exagerat dar a păstrat obişnuinţa de a-şi proecta ideile generale în istorie în care dacă nu mai găseşte absolutul, află însă structuri succesive. Deocamdată n'avem nevoie de a ne sprijini pe o filosofie spre a demonstra subiectivitatea necesară în istorie. Ea reiese dintr'o simplă analiză a faptului istoric. Acest fapt nu există în sine cum există faptul fizic ci numai ca un punct de vedere. Faptele noastre de acum nu sunt istorice ci existenţiale. Dar orice fapt oricât de indiferent în sine, introdus într'o structură de un istoric de-

(Continuare în pag. 6)

vine istoric. Istoria este interpretarea însăşi, punctul de vedere, nu grupul de fapte şi această interpretare presupune un ochiu formator. Un şir de soldaţi îngheţaţi se târăsc prin zăpadă prin Rusia. In fruntea lor călare cu capul în piept înaintează un bărbat care răspunde la numele de Napoleon. Scena în sine e fără sens. Dacă însă o introducem în conceptul de campanie în Rusia şi pe acesta în acela de epocă napoleoniană şi pe cel din urmă în conceptul de istorie a Franţei atunci abia începem să avem istorie. Se va putea observa însă că aceste organizaţiuni sunt obiective, adică oferite dela sine, cu necesitate, tuturor. In istorie şi mai ales în istoria literară nu există structuri obiective ci numai categorii, puncte de vedere. Au existat oare Renaşterea, Romantismul? Au fost succesiuni de fapte indiferente care nu s'au impus ca structuri de cât atunci când câteva minţi geniale, în deosebi Burckardt şi Doamna de Staël, au început să întrevadă în fapte unele organizări. Aceste formulări nu sunt arbitrare numai fiindcă faptele pe care se bizue sunt autentice, dar subiective, adică ieşite din mintea unuia singur sunt cu siguranţă. E de ajuns ca un alt cap formator să sfărâme aceste structuri şi să întocmească pe baza faptelor altele şi Renaşterea, Romantismul dispar sau rămân alături de alte unghiuri istorice. Este o prezumţie că odată determinat obiectul, istoricul literar n'are altceva de făcut decât să-l studieze după toate regulele. Care regule? In şcoală se studiază de obiceiu o operă literară sub raportul fondului, al formei, al înrâuririlor, al soartei literare, etc., crezându-se că acestea sunt criteriile ştiinţifice absolute, când în fond sunt numai nişte puncte de vedere personale ale unor esteticieni dualişti. Croce studiază „ştiinţific" o operă sub raportul numai al expresivităţii ei, un fragmentarist caută fragmentele viabile, un purist caută poezia pură. Metoda este aşadar în strânsă legătură cu noţiunea de valoare şi cu unghiul de vedere propriu. Nu numai atât. Planul de lucru aplicat la unul nu se potriveşte la altul. Ca să înţelegi pe Creangă, pe Eminescu şi pe Caragiale trebue să descoperi la fiecare o structură proprie. Insă a descoperi este tot una cu a inventa, fiindcă dacă ea ar fi evidentă oricui n'ar mai fi nevoie de nicio sforţare metodologică.

Există în Franţa o şcoală istorico-literară universitară, şcoala lui Lanson, care vrea să opună metoda ştiinţifică diletantismului unor critici ca Taine, de pildă. Activitatea didactică a acestei şcoale e foarte interesantă, dar direcţia ei este lipsită de orice concepţie. Insistând prea mult asupra metodei de lucru, ea nu e în stare să explice în ce scop se întrebuinţează aceste metode, întrucât nu poate explica rostul istoriei literare. Ea pretinde că istoria tinde „să restitue şi să descrie trecutul", că ea încearcă să înţeleagă şi să explice, adică să găsească „le comment et le pourquoi, mecanismul şi cauza fenomenelor literare". Ca să descrii trecutul în materie de literatură trebue să introduci în succesiunea indiferentă a faptelor un sens, o structură, altfel nu există istoria. Cât despre le comment et le pourquoi orice om de oarecare concepţie estetică înţelege că e o propunere fără niciun înţeles în câmpul artei. O eroare şi mai gravă a acestei şcoli este de a crede că un subiect se poate epuiza, în care scop se recomandă cercetătorilor o întreagă tactică pentru a descoperi subiectele netratate încă sau tratate incomplet ori „neştiinţific". Totdeodată se mai profesează şi demoralizanta teorie a cărţilor învechite, în virtutea căreia adăogând câteva puncte noui la bibliografia unei opere ai scos-o din circulaţiune. In realitate toate nouile informaţii nu vor putea distruge *Histoire de Charles XII* a lui Voltaire, nu fiindcă ar fi scrisă frumos ci pentrucă Voltaire a găsit un punct de vedere solid şi probabil în intuirea personalităţii eroului. Alţii pot scrie alte monografii fără] s'o înlăture pe cea dintâi. Poate un cercetător să pună tom peste tom în cercetarea unei aşa zise probleme şi să socotească studiul exaurient un punct de vedere creator face din tot studiul lui un morman de hârtie. Un elev al lui Lanson, Gustave Rudler persiflează pe Taine. „Taine — zice el — se juca cu noţiuni îngrozitor de complicate, ca acelea de rasă şi de mediu: el întrevedea cauze aşa de generale că între ele şi fenomenele particulare distanţa era enormă, de netrecut, raportul nedemonstrabil... Noi facem mai puţin măreţ, dar mai strâns. Noi studiem faptele vecine după timp şi spaţiu, sforţându-ne să atingem cauzele imediate şi contingente şi luând seama ca din lanţul raporturilor să nu lipsească inele". „Toate acestea sunt prezumţii de istoric fără pregătire filosofică. Arbitrarul punct de vedere al lui Taine rămâne ca o strălucită încercare de formare a faptelor informe iar cauzele imediate şi contingente nu ne interesează de loc. Toate acestea sunt mimetisme sub înrîurirea metodelor din ştiinţele exacte. Insă acolo explicaţiunea are ca scop ridicarea la concepte cu sfera din ce în ce mai largă, în vreme ce în istorie a înţelege înseamnă a descoperi umanitatea faptelor. O biografie este bună, substanţial ştiinţifică, atunci când toate momentele ei apar ca momente coherente de manifestare a unui erou. Dacă nu este astfel, toată ştiinţa e inutilă şi explicarea rămâne o seacă teorie. Incheierea este: *rostul istoriei literare nu e de a cerceta obiectiv probleme impuse din afara spiritului nostru ci de a crea puncte de vedere din care să iasă structuri acceptabile.*

G. CALINESCU

Erratum la Curs de poezie II: In coloana 2 rândul 45 să se citească: *claritate globală* în loc de *claritate verbală*.

FILMUL „CETATEA TACERII" CU ANNABELLA, PIERRE RENOIR ŞI BERNARD LANCRET A OBŢINUT MEDALIA DE AUR DIN PARTEA ACADEMIEI DE ARTE DIN NEW-YORK.

Monumentalul film „Cetatea Tăcerii", care a obţinut Cupa Volpi, cea mai înaltă distincţie anuală acordată de Comitetul Internaţional din Veneţia, a triumfat şi în faţa Academiei de Arte din New York. Acest înalt for artistic se întruneşte odată pe an, acordând premii celor mai valoroase realizări din domeniul: literaturii dramatice, muzicei şi cinematografiei.

Pentru prima oară din anul 1920, când a fost înfiinţată această secţiune, medalia de aur a fost acordată unui film.

Filmul francez a realizat această mare izbândă, iar regisorul Marcel L'Herbier se înscrie cu litere de aur în cartea succeselor spiritului francez.

Referatul Academiei de Arte menţionează în primul plan, creaţiile excepţionale realizate de minunata ANNABELLA, masivul Pierre Renoir şi noul june prim Bernard Lancret.

Poezia în Japonia

Kiku Yamata, scriitoarea japoneză care a devenit europeană şi a scris atâtea lucruri minunate, în limba franceză, despre Japonia şi poporul său, publică într'un număr recent din „Nouvelles Littéraires" un foarte interesant articol despre poezia japoneză.

Astfel aflăm că în fiecare an când se deschid şcolile, copiii strânşi în clasă, cu faţa spre palatul imperial, ascultă restrictul imperial prin care se porunceşte oricărui Nipon, bărbat sau femee, din orice clasă socială, să cultive artele şi să scrie poeme. Biroul de poezie aflător în palatul imperial dă în fiecare an o nouă temă de inspiraţie întregului popor. Cele mai bune poeme, trimise la birou, se declamă în faţa Impăratului şi se publică în ziare.

Istoria Japoniei cu începuturile ei mitologice a fost la început trecută din gură în gură, prin tradiţia orală. Dar îndată ce s'a inventat alfabetul s'a şi scris o povestire plină de savoare „Kopiki", în care se povesteşte, cu multă prospeţime, legenda zeilor care au întemeiat „Niponul". Creaţiunea lumii se înlănţue cu ce se petrece în timp, adică cu aventurile primei perechi dumnezeeşti, eclipsa zeiţei soarelui, testamentul către nepotul ei care a fost primul Imperator al „Insulelor", şi „sesului cu trestii". Povestile acestea sunt pline de duioşie şi reprezintă „Yamata Cocoro", adică inima poporului cea adevărată.

Dar această civilizaţie antică era deja destul de rafinată şi lumea niponă se îngrijea de pe atunci, să strângă în antologii, cele mai bune poeme ale poeţilor însemnaţi. Până azi e încă gustată pentru puritatea limbii, culegerea „Mamoshu" a zece mii de poeme care datează din secolul al VII-lea şi al VIII-lea. Alte poeme au fost strânse apoi în secolul al X-lea, în culegerea „Kokinshiu". Se găsesc în aceste poeme catrene sau tanka, alcătuite din treizeci şi una de silabe şi clasate pe anotimpuri, călătorii şi subiecte de felicitare sau de adio şi de dragoste. Cel ce scrie prefaţa, „Tsurayuki", face critica şi portretul unora dintre confraţi.

Printre cei şase Poeţi din pleiada culegerii Kokinshiu se găseşte şi o femee. Ea reprezintă frumuseţa femeii, talentul şi orgoliul pedepsit. Gravorii de stampe au ilustrat fericirile şi nefericirile din viaţa ei. Bonzii au compus şapte drame lirice relativ la ea, care se reprezintă şi azi pe scena Nô. Femeia se numeşte „Komachi" şi reprezintă pe aceea care, dispreţuind bărbatul, se vede redusă la cerşetorie şi remuşcare.

In secolul al XIII-lea apare poezia războinică: „Heïke Monogatari", care este un poem lung, povestire istorică a războaelor clanurilor militare, din epoca denumită Kama Kura. Compusă din versuri de cinci şi şapte picioare, se cântă încă şi azi acompaniată de biwa sau harpa, koto sau în cor.

Poezia lirică, secolul al XIV-lea şi al XV-lea, se găseşte în „Nô", care conţine toată literatura poetică a trecutului şi, sub formă mistică, epizoade legendare din istoria Japoniei. Sub influenţa cugetării budiste acest „Nô" este forma cea mai nobilă şi mai dezbrăcată de orice podoabă a teatrului nipon. E o povestire psalmodiată şi cântată cu acompaniament de cor, comentarul acţiunii, flaute şi tobe îi susţin ritmul. Personagiile, reduse la simboluri, poartă măşti sculptate, adevărate capo d'opere şi splendide costume de brocard. Cel mai însemnat scriitor din acest mare poem, este Icami, căruia i se atribue poemul Yashima, inspirat de umbrele războinicilor morţi pe câmpul de luptă, osândiţi să se războiască veşnic în viaţa de dincolo. Se găsesc în el nenumărate aluzii la poeme cunoscute, căci scrierea „Nô" este un mozaic de citate, destinate să evoce o epocă cu atmosfera ei în spiritul literaţilor.

„Haïkaï", deşi numai din şaptesprezece silabe, rezumă totuşi o întreagă filosofie şi a devenit popular şi mondial. Compoziţia sa cere sentimentul cât de puternic şi pătrunzător al anotimpurilor şi al ciclului lor în jurul omului. In orice Haïkaï trebue să fie natura ce dă lecţii omului, prin curgerea vremii, subsistă veşnicia şi se vădeşte supremaţia spiritului. Cu humor, trei oameni de stat îşi rezumă politica lor din secolul al XVI-lea, în Haïkaï:

Dacă nu cântă îi voi suci gâtul, Cucului!

Generalul Nobonaga

O să'ncerc să-l fac să cânte pe cuc.

Hideyoshi

Pân ce-o cânta cucul, o s'aştept...

Tokugawa Yeyasu

Altă formă a poeziei japoneze este „Haïkaï" modern, care urmează lui Basho, tipul poetului Haïkaïjin, cel care a străbătut Japonia cu toiagul în mână, fericit că a descoperit frumuseţa naturii. Discipolii săi moderni sunt savanţi şi puri ca şi dânsul. Issa a fost sfântul Haïkaï-ului, Kikaku a fost tradus în limba franceză de Matsuo şi Oberlin.

In secolul al XVIII-lea a fost şi o poetă de Haï-Kaï, Tchio, despre care o studentă a făcut o teză la Sorbona.

„Haï-Kaï" este forma poetică cea mai iubită în Japonia. O revistă „Hototogisu", sau „cântecul Cucului" publică în fiecare lună epigramele maestrului actual Takahama Kiyoshi, care a făcut de curând o călătorie la Paris scriind Haï-Kaï compuşi în Franţa.

In secolul al XIX-lea, naturalismul şi simbolismul şcolilor franceze au avut o mare influenţă asupra poeziei japoneze, prin traducerile lui Ueda Bin. Doi scriitori se afirmă în această direcţie: Shimazaki Toson şi Doi Bansoni, pe când Kawai s'a lansat în realism.

Cei ce reprezintă neoclasicismul încearcă o revenire la tradiţie şi legendă. Printre tinerii de ultima oră Kitahara Kakushu este cel mai original, cântând, într'o formă elegantă, şi simplă, contrastele din Japonia modernă, pe când Miki Rufu e privit ca salvatorul lirismului limbii moderne, din primejdiile naturalismului.

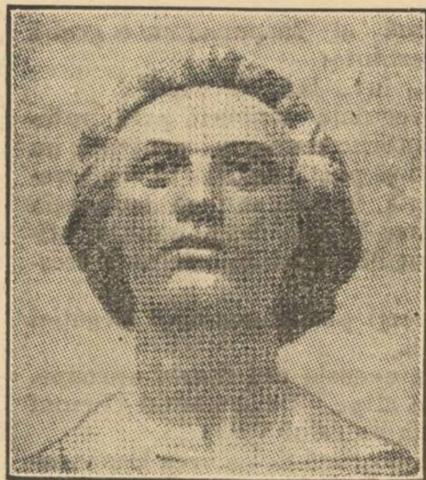
In genere, conchide Kiku Yamata, poezia japoneză e săracă; ea nu este, totuşi, niciodată lipsită de rafinament. Niponul ştie să se bucure de natură şi ţine la sărbătorile calendarului. Batjocoritor şi frondeur, spiritul său se ascute în epigrame greu de tradus în altă limbă şi nu se poate crede că verva sa poetică se va pierde sub vântul rău care-l duce azi în războiu.

Varia

Intr'o comunicare făcută la congresul internaţional de hormonoterapie, ţinut de curând la Paris, d-rul Brandt a vorbit despre un nou remediu al boalei Basedow. (Se ştie că această boală provine din funcţionarea anormală a glandei tiroide care secretă un exces de hormoni). Până acum boala lui Basedow se trata foarte greu. Medicii se mulţumeau să recomande bolnavilor o cură de linişte, electroterapie şi administrarea unui ser scos din sângele unor animale cărora li se extrăsese glanda tiroidă. Acum experienţele aplicate asupra unui batracian din Mexic, sunt pe cale să ducă la descoperirea leacului radical împotriva guşei, ochilor bulbucaţi, palpitaţiilor şi tremurăturilor provocate de această gea boală.

Sufletul „îndrăzneţ" şi pubertatea „temerară"

M. Eminescu

In ce chip m'am trezit că recitesc „Vidra" lui Alecsandri? şi cum dela *această* lectură am ajuns la o discuţie, pasionată, despre gramatică şi vocabular.

Iată cum:

Răsfoiam colecţiile din 1930 ale „Dimineţii" şi „Adevěrului" în căutarea prozei poetice, din acel timp, a lui Adrian Maniu.

Cu bucuria cetitorului care, autor fiind, îşi vede amorul-propriu primind o frumoasă satisfacţie din partea unui scriitor cu mult mai tânăr, transcriam o cronică în care Adrian Maniu vorbeşte astfel despre N. D. Popescu, tăticul haiducilor:

Era un bătrânuţ de vreo şaptezeci de ani, gras ca o damigeană cu vin bun, mărunt ca un copilandru —muncitor zilnic între cărţile cu cirilice de la Academie.

Avea un suflet senin — şi scria isprăvi fioroase cu roibi şi panduri, cu tâlhari şi haiduci.

Cândva cu măiestrie şi pioasă aducere-aminte, prietenul Barbu Lăzăreanu a însemnat amintirea plină de farmec a omuleţului din hârţoage care nu ar fi fost în stare să ucidă o muscă, dar la fiece pagină din haiduci avea câte un omor. Intr'o linişte de om cu conştiinţa neprihănită şi de viaţă aşezată în înţeleaptă cumpătare scrisul lui răsuna de pistoale bubuitoare, ştreanguri legănau leşuri mâncate de ciori, morminte ascundeau bănet de aur turcesc, gâlgâia otrava, scârţâiau uşi de temniţă, fantome se plimbau prin ruine de subterane şi în turle de palate vechi cobeau bufniţe, în vreme ce moşneguţul mai sorbea odată din cafeaua gingirlie, mai trăgea un fum prin mustăţi, şi scria, scria mai departe, urmărit cu patimă şi înfrigurare de cei mai smeriţi cetitori, de cei ce iubesc sincer întâmplarea, şi aşteaptă cu neliniştită nerăbdare sfârşitul cel bun.

Dela N. D. Popescu să faci cale-întoarsă spre „Grozea" şi „Vidra" lui Alecsandri, e firesc.

Dar dela cetirea *Vidrei* am fost întrerupt tocmai la stihurile unde cearta dintre Stoian Şoimul popă vechi cu potcapiul pe urechi şi Păunaşul Codrilor (Voinicul voinicilor) e pe cale să rătăcească într'una din cele mai teribile încăerări:

— Dă-mi baltagul tău de vamă
Şi îţi cată-apoi de samă.
— Eu să-ţi dau baltagul, eu?
Vin de-l ia tu, fătul meu,
De ţi-e sufletu'ndrăzneţ.

„Lasă" — mi-a zis întrerupătorul— „lasă dialogul acesta de baladă haiducească în care cuvintele opintesc şi suflă greu caşi Plăvan şi Bourean giuncănaşi de-ai lui Stoian.

„Iacă ţi-am adus opt versuri svelte din adolescenţa poetică a lui Macedonsky. Citeşte-le!"

Am citit stanţa aceasta din *Noaptea veneţiană:*

„Sub arcade
Un şcolar
Vezi că şade
Solitar,
Vrea să fie
Şi nu ştie
Să devie
Temerar!"

— Mărturiseşte, i-am spus admiratorului aceste versuri (le-am savurat, de altminteri, şi eu deşi ele sânt din epoca de băeţandru a lui Macedonsky), mărturiseşte că te-au ademenit epitetele cu resonanţa latină: *solitar* în loc de singuratec, şi *temerar* pentru îndrăzneţ.

— „Se înţelege", mi-a răspuns. „Cuvântul *temerar*, în vocabularul nostru tocit, este expresia unei vitalităţi. Vorba *îndrăzneţ* nu poate să încânte pe nimeni. Acel *eţ* stă la coada unor adjective cari, mai toate, au sensul pejorativ: *băgăreţ* (om care se bagă pretutindeni), *gogoneţ, lăeţ, mălăeţ, nătăflet, lumeţ, orbeţ, lătăreţ,* fără să mai vorbesc de faptul că închee o sumedenie de cuvinte din care unul slujeşte la denumirea adăpostului-temniţă pentru animalitatea domestică (murdarul *coteţ);* altul, iarăşi, îţi duce gândul la moarte: macabrul *hârleţ...*

„In schimb însă, *temerar!* In primul rând vecinătatea lui rimantă — ai văzut-o şi tu — e dintre cele mai alese. Şi, apoi, e un cuvânt al cărui sens îl reţii imediat graţie unei metode mnemotehnice care intră, poate, în chipul de cercetare al maiştrilor exeziilor linguistice; însă ce-are aface!

„Desfă cuvântul! *Teme-rar.* Se teme rar!"

— „Bine, omule, ştiu despre temerar că nu se teme nici des nici rar: el, fiind un viteaz ocazional sau un curajos prin ocazie, trebue — în clipa acţiunii, căci atunci îi surprinzi temeritatea — să nu se teamă de fel. Iată însă că reacţiunea aceasta împotriva neaoşismului — drept răspuns capriciului antineologistic — te-a dus deadreptul la şarade şi la enumerări

Anton Bacalbaşa

cam înşelătoare. Acel epitet proscris de tine, vezi-l în *Luceafărul* lui Eminescu, bunăoară:

Un paj ce poartă pas cu pas
A'mpărătesei rochii
Băiet din flori şi de pripas
Dar îndrăzneţ cu ochii

şi spune-mi dacă în privirea cutezătoare a lui Cătălin „viclean copil de casă", îl găseşti tot atât de trivial ca mai înainte?"

Şi am continuat:

De bazaconiile băştinăşiei exclusiviste nu's de fel vinovate bietele cuvinte ale poporului. Şi în trecut au fost crize de acestea ale antineologismului agresiv. Impotriva lor a reacţionat bunul gust, între altele în versuri datorite lui Tony Bacalbaşa.

Iată-l parodiind:

In hăul năstruşnic ce hojma
Orăcăe puhav în minte-mi
Copilă te-arată încailea
Şi-ascultă domol jurăminte-mi!

„Ce? N'auzi cum mişcă în trupu-ţi
Şi plânge icnind — lumea nouă?
Dar ce-auzi atunce? Eşti surdă?
Bleojdeşte-ţi urechea în două!

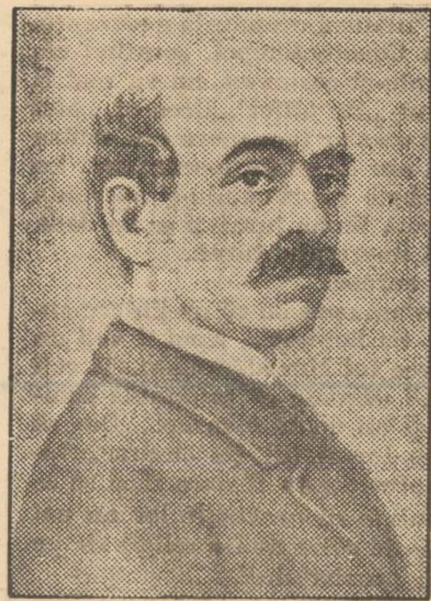
Supralicitarea aducătoare de discordie în scrisul literar de astăzi, se va calma însă. (Pentru a fi pe placul unora să spunem: că sfădălia sau zizania astâmpăra-se-va ori s'o potoli).

Alexandru Macedonsky

Cuvine-se, deci, să nu te iriţi („să nu te închiorchioşezi") şi să nu alungi din vocabular pe acel „îndrăzneţ" al lui Alecsandri, dar şi al lui Eminescu, după cum alţii vor să ţi-l alunge pe *temerarul* dumitale şi al lui Alexandru Macedonsky.

BARBU LĂZĂREANU

V. Alecsandri

Despre Monografia Ploeştilor

Toma Th. Socolescu

Domnul Toma Th. Socolescu architect, a publicat un extras din „Monografia Oraşului Ploeşti" de d. M. Sevastos. Cartea d-lui Socolescu a fost cinstită cu o prefaţă a Profesorului Neculai Iorga, pe care o reproducem, urmând să vorbim de întreaga lucrare a d-lui Sevastos într'un număr următor:

Iată ce spune marele nostru istoric despre extrasul d-lui arhitect Socolescu:

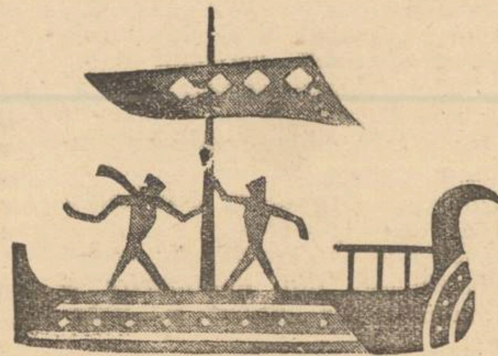
„Lucrarea d-lui Toma Socolescu, care a dat oraşului său clădiri vrednice de calităţile de artă ale Apusului, prezintă o parte mare din moştenirea, din fericire păstrată încă, a trecutului. Frumoase ilustraţii, bine alese, desăvârşesc această preţioasă prezintare.

„Orice iubitor al vechilor noastre tradiţii artistice va saluta cu mulţămire această contribuţie, adusă cu înţelegere şi iubire".

In adevăr, pe lângă bogata informaţie, strânsă cu mari străduinţe şi cu multă pietate în capitolul său din Monografie: „Arhitectura în Ploeşti", d. comoară de documente, amintiri etc. Toma Socolescu redă fizionomia trecutului şi evoluţia, până în prezent, a oraşului său, în capitole privitoare la biserici, case de locuit, hanuri, prăvălii, case din colonia bulgară şi cimitire în ilustraţii splendide şi bine alese, precum şi un lucru cu totul nou, planurile oraşului în schiţe şi reproduceri. Lucrarea sa e scrisă nu numai cu talent literar, dar e şi prezentată în toată preciziunea unei adevărate ţinute ştiinţifice, posedând şi o Bibliografie de lucrări tipărite, în ordinea cronologică. O putem deci considera ca una din lucrările cele mai artistice, comoară de documente, amintiri etc pentru istoricul târgului lui Mihai Viteazul, atrăgând atenţia în special asupra celor opt reproduceri în culori.

Şi pe acest teren deci „Monografia oraşului Ploeşti" a ştiut să atragă o colaborare preţioasă şi va şti să trezească multe iniţiative, să provoace sumedenii de lucrări, prin sugestiile pe care le dă sub forma cea mai desăvârşită a tiparului românesc, în atelierele „Cărţii Româneşti".

Cartea d-lui T. Socolescu rămâne printre primele şi cele mai pline de înţelegere şi de real talent, încercări de reînvierea trecutului, în partea noastră artistică, cea mai bogată: arhitectura. Lucrarea nu încetează de a fi şi o lectură frumoasă şi plăcută pentru orice categorie de cititori.

TURCIA VEACULUI XVIII

Fericirea Serdarului

In Fanar, printre munţii Arhondas trăia un oarecare Manoli. Fusese pe vremuri demnitar de seamă la Curtea principelui Racoviţă, care fusese detronat de către Turci de pe tronul Munteniei.

Manoli lupta din răsputeri pentruca să-şi repună stăpânul în posesia tronului. Mergea pe la toţi despre care ştia bine că l-ar putea ajuta în această încercare, dar mai ales venea des pela baronul Tott, al cărui cumnat părea să aibă foarte multă trecere la Hanum Sultané.

Prietenia Baronului o cultiva cu deosebire. Venea pe la el şi-l poftea din răsputeri să-l cinstească dese ori cu câte o vizită.

— Ce nerecunoştinţă, Excelenţă, la lumea noastră de astăzi — zicea Manoli. Suntem părăsiţi de toţi prietenii! Toţi ne-au trădat şi s'au dus după noul voevod la Bucureşti!... Numai eu am păstrat credinţă vechiului stăpân!

— Recunoştinţa Dumneatale, D-le Manoli, este foarte nobilă şi te onorează!

— Nici nu mă lasă inima, Excelenţă! Mi-au oferit şi mie o situaţie strălucită acolo, dar... Nu pot trăda pe stăpânul care mi-a dat să mănânc o pâne bună! Rămân cu el!

Şi a rămas o vreme.

Părea să ducă o viaţă foarte modestă, dar numai în aparenţă.

Mai întâi, făcea caz de titlul său de nobleţă, cu care fusese învestit la Bucureşti de către Racoviţă. Avea grijă să spue totdeauna că este „Serdar". Apoi, scumpetea hainelor lui, şi luxul groaznic pe care şi-l îngăduia nevastăsa, dădeau de bănuit.

In casa lui, un adevărat palat, ascundea numeroase sclave frumuşele, care costau o sumă importantă.

Totuşi, n'avea nici o meserie şi toată lumea se'ntreba din ce va fi trăind acest om?...

Casa îi era mobilată jumătate turceşte, jumătate după moda europeană, Avea icoane şi candele scumpe, covoare de mare valoare pe jos şi pe pereţi, arme rare, paturi şi şifoniere europene alături de mesuţe cu încrustaţiuni de sidef, sofale şi perne turceşti.

In acest interior, Manoli trăia o viaţă orientală în toată puterea cuvântului.

Când în târziul nopţii, Serdarul credea că ar fi vremea de culcare, atunci se lăsa pe seama unei cete de sclave tinere care-l dezbrăcau şi-l culcau ca pe un copil. Apoi, ele-i cântau încetişor şi dulce ca să-l adoarmă. Şi tot în cântece îl trezeau dimineaţa.

Şi, după ce-i făceau cu amănunţită grijă întreaga toaletă de dimineaţă, îl îmbrăcau, iar după masa de la prânz, când stomacul plin al Serdarului cerea corpului oarecare odihnă, el se'ntindea pe o sofa.

Atunci una dintre sclave punea mâna pe un evantaliu enorm făcut din pene de păun şi răcorea obrazul stăpânului cu adieri parfumate, alungând şi muştele care-ar fi putut avea cutezanţa să-l tulure.

Alte două sclave îngenunchiau lângă tălpile lui, îi scoteau încetişor papucii, apoi ciorapii de lână şi-l gâdilau cu degetele lor moi şi fine pe talpă şi printre degetele pline de bătături şi noduri.

Au trecut anii la mijloc. Serdarul Manoli a dispărut de prin Fanar.

Curios ca să ştie ce s'a făcut, Baronul Tott întrebă printre cunoscuţii vechiului Arhondas şi află că luase drumul „către raiul grecesc" al acelor vremuri: Ajunsese voevod în Principatele Române.

A. MĂRCULESCU
Biserică de lemn
Exp concurs de afişe O. N. T.

Rakub-Paşa şi Neofitul

Chemat la greaua sarcină de Mare Vizir într'o vreme când Imperiul Otoman clocotea în interior şi era ameninţat în afară, Rakub-Paşa s'a arătat de la'nceput că este la înălţime. El a liniştit ţara în interior, şi a'ndepărtat primejdia din afară.

Arătos ca fizic, fermecător ca spirit, el avea foarte multă forţă de caracter. Nu avusese Imperiul nici odată până atunci un alt Mare Vizir care să-şi fi meritat locul prin însuşiri aşa de strălucite. Se pricepea de minune să corupă şi pe cei mai bătrâni şi mai cinstiţi paşi, pentru ca apoi să-i compromită cu desăvârşire şi să le taie capul, atunci când nu dorea să se mai împiedice de ei în această viaţă. Intimida pe cei mai rebeli şi mai îndrăciţi demnitari. Era totdeauna perfid şi ticălos, dar totdeauna meşter şi deplin stăpân pe sine.

Mult mai instruit decât erau deobicei Turcii acelor vremuri, Rakub-Paşa s'a ridicat cu gândul până la ideea întemeerii unei biblioteci publice în Constantinopol, lucru despre care încă nu se pomenise până atunci în toată împărăţia otomană. Cu cheltuiala sa proprie, construi o clădire pătrată cu cupolă la mijloc, un fel de geamie fără minaret. In mijlocul acestei clădiri de proporţii enorme, rânduí o piramidă în care aşeză cele 1200 manuscrise arabe şi persane pe care le adunase din cuprinsul ţării.

Eliberat de toate prejudecăţile care îndobitoceau pe turci, Rakub găsea prilej de glumă chiar şi'n împrejurările cele mai grele. Nici chiar religia nu scăpa de 'nţepăturile lui dureroase.

Intr'o bună zi, se'nfăţişă la Sublima Poartă un european foarte bine îmbrăcat, care mai mult prin gesturi decât prin limba lui neînţeleasă de nimeni de acolo, dădea slujbaşilor să'nţeleagă cum că el ar dori din toată inima să treacă la religia musulmană.

Fu condus cu mândrie în faţa Marelui Vizir Rakub-Paşa, care-l întrebă în greceşte, apoi în limba franceză, de ce naţionalitate este.

— Nazionalität? Deutsch!... Deutsch aus Danzig!..."

Rakub nu cunoştea limba germană prea bine, dar ştia că Danzig este un oraş al Germaniei.

Bătrânul rămase gânditor câteva clipe. Apoi îşi duse mâna la turbanul său, şi arătând şi către capul străinului întrebă scurt:

— Willst?...

Streinul îşi duse amândouă mânile către inimă şi răspunse cu o grabă foarte fierbinte:

— Ia!... Ia!... Ia!... Ia wohl!..

După regulele stabilite prin tratatele cu puterile europene, pentruca un creştin să-şi poată renega în mod valabil religia, trebuia să facă declaraţia de renegare în faţa dragomanului oficial al Legaţiei ţării de origină a creştinului

— Aduceţi pe Dragomanul Legaţiei germane!...

Legaţia aceasta era foarte aproape. In puţine clipe, Dragomanul chemat era în faţa marelui Vizir.

— Ia cunoştinţă de ce vrea Dumnealui! — zise Rakub.

Dragomanul vorbi îndelung cu străinul, apoi s'apropie de Marele Vizir.

— Excelenţă!... Dumnealui este german care vine din Danzig anume pentru ca să'mbrăţişeze religia musulmană!...

Rakub îşi încruntă sprincenele şi începu să-şi frământe nervos barba.

— Ciudat lucru!... Foarte ciudat lucru, Domnule Dragoman!... Un creştin de la Danzig, adică tocmai de pe unde nu s'a pomenit niciodată turc, să se'ndrăgească tam-nesam de credinţa noastră! Bizar!... Foarte bizar!...

Şi iarăşi rămase gânditor.

— Intreabă-l Dumneata, Domnule Dragoman, pentru care motiv doreşte să se turcească?...

Neofitul îşi duse mânile la inimă şi spuse cu adâncă evlavie că'ntr'o noapte, pe când nu se gândea la turcire, i-a apărut Proorocul Mohamed în vis şi l-a rugat să îmbrăţişeze dreapta credinţă, fiindcă infinite vor fi plăcerile lui pe lumea cealaltă.

Când află acest răspuns, Rakub se ridică furios:

— Il vezi?... E un potlogar!... Să-i apară Mohamed în vis, tocmai lui, la Danzig!... Acesta-i un om care n'a avut nici odată nici un fel de credinţă! De şaptezeci de ani îmi fac regulat cele cinci rugăciuni zilnice şi păstrez cu sfinţenie toată legea hotărîtă de profet şi totuşi!... Nu mi-a făcut hatârul ca să-mi apară în vis!.. Spune-i d-ta să nu umble cu fleacuri!.. Mie să-mi spue motivul adevărat...

Neamţul îşi duse iarăşi mânile către inimă.

— Susţine că i-a apărut profetul în vis!... — zise Dragomanul.

— Da?... Spune-i că-i tai capul dacă mă va'nşela!.. Eu sunt încredinţat că va fi omorît acolo pe cineva, şi că a venit aici numai pentru ca să-şi piardă urma!...

Neofitul se 'ncăpăţână. Atunci Rakub făcu un semn.

— Să vie călăul!...

Omul se 'ngrozi cumplit. Picioarele-i tremurau şi printre dinţii care-i clănţăneau scăpă câteva vorbe şi mărturisi că fusese profesor la Danzig, dar că, după câţiva ani, se răspândise un zvon fals cum că ar fi ademenit pe nişte tineri, că părinţii l-au bătut, şi că 'n ultimul timp, amestecându-se şi justiţia, pentru a 'nlătura o sentinţă nedreaptă, venise la Constantinopol, socotind că, schimbându-şi costumul, nu va mai fi recunoscut. „De altfel", zicea el, „aici în Orient nu s'ar face mare caz pentru un lucru aşa de puţin însemnat!!.. Lă urmă încheie exprimându-şi speranţă că va 'nvăţa limba turcă şi se va dedă educaţiei tineretului turc!...

Rakub surâse.

— Nu v'am spus eu că nu-i lucru curat?... Să fie botezat!.. Apoi îl veţi da în primirea lui Murad-Mollah!.. Ii veţi spune că-i dăruesc o minunată complectare şi un demn tovarăş!... Dar să daţi ordin Imamului din circumscripţie să-i cerceteze în fiecare zi şi să le aducă aminte că practicile lor nu pot fi tolerate de către nici o religie de pe suprafaţa pământului!...

M. P.

N. A. TEFFY

„Auu"

Sunetul acesta: „Auu" (cu accent pe „a"), îl exclamă când n'are ce să spună. Il întrebuinţează şi când are ceva de zis, însă atunci nu se mai observă aşa de bine. „Auu" singur se observă cu mult mai bine. Yankeul e uscăţiv, roşu-cărunt, ras. Nasul şi obrajii sunt acoperiţi cu o reţea de vine roşietice, din depărtare, parcă-i un cozonac copt. Gura i-i trasă în jos, ca să fie parcă mai uşor de pronunţat „Auu". Poartă haine gris şi ghete maron, cu talpa de vre-o zece centimetri.

Il găseşti în hall-ul oricărui hotel.

Cu o oră înainte de dejun şi cu o oră înainte de cină, el stă într'un fotoliu, mişcă piciorul şi aşteaptă să sune clopoţelul. După dejun şi cină, stă iarăşi o oră în fotoliu, mişcă piciorul, fumează o ţigară groasă şi... se gândeşte.

Dimineaţa, compania „Cook" îl duce cu un autobuz înalt să vadă Parisul: Turnul Eiffel, abatorul, Venus din Millo, canalizarea, halele, Notre-Dame, şi mormântul lui Napoleon.

El zgârie cu unghia piedestalul lui Venus, scapă „Kodak"-ul în mormântul lui Napoleon şi bea — având nevrând — apa ozonificată din canalele Parisului.

Iar ghidul îi explică:

— Venus din Millo, cunoscută prin frumuseţea ei. Cântăreşte fără mâni, aproape 500 de kilograme. Cu mâni ar cântări şi mai mult.

— Gioconda sau portretul Mona-Lizei. Pictorul l-a pictat zece ani. Tabloul e cunoscut prin faptul că au vrut să-l fure. Reprezintă o femee cu ambele mâni.

Seara „Cook" îşi duce pensionarii să vadă Parisul noaptea.

Parisul, noaptea, constă din reclamele luminoase, din Montmartre şi din localurile ca „Enfer" şi „Paradis".

La „Enfer", yankeul zice „Auu" privind pe omul travestit în drac.

La „Paradis", zice „Auu" privind pe omul travestit în înger.

Şi acolo şi aici, strănută din cauza mirosului de clei şi linoleum.

Stând în hall-ul hotelului, el îşi reaminteşte tot ce a văzut şi gândeşte:

Trebue să ţiu minte... „Auu"... am sosit cu vaporul „Venus".... sau „Gioconda"... care din ele are două mii de tone?

Napoleon a fost pictat zece ani... ba nu... abatorul a fost pictat zece ani împreună cu mâni... pe el oare au vrut să-l fure?

El mănâncă conştiincios crema din restaurant şi crede că numele de familie a acestei creme este: „crême à la reine Sardanapale de la Montegu", iar cartofii prăjiţi, nu sunt cartofi, ci „Bombe duchesse" du Rond-Point à la Réamier Pergoles de Montmorency".

Fiindcă e om cu parale, înţelege prost şi vorbeşte şi mai prost. La hotel i se pune în fiecare zi, timp de două săptămâni, câte doi franci pentru inundaţii.

— La „Grand-Hotel" v-ar lua zece.

— Auu?...

— Da... da... cincisprezece... la Majestic...

La ora nouă, el îşi termină ziua lui de lucru şi îşi pune cizmele la uşă.

Pleacă yankeul pe neaşteptate şi deobicei dimineaţa, devreme.

Sună şi ordonă să-i scoată bagajele. Casieriţa, somnoroasă, deabia găseşte timpul să mai adauge încă douăzeci de franci pentru incendiul din galeriile „Printemps", care a avut loc cu trei ani în urmă.

Pleacă...

...Şi portarul priveşte lung în urma maşinii ce se depărtează.

Trad. din ruseşte de *Izyliv*

Lew Gumilevsky

Jocul de-a dragostea

CAP. I

Spre a nu i se atribui patima eroilor, autorul renunţă de bună voe la dreptul de a-i prezenta şi intră direct în povestire.

— Se poate?

— Intră!

Dar n'apucase să păşească bine pragul şi Petr Nilâci se şi retrase: în patul răvăşit se tolănea o femee goală. Ea, se înţelege, îl văzuse şi-i surâse amabil de peste umărul flăcăului păros care stătea în faţa ei numai în chiloţi şi cu prosop şi săpun în mâni. Dar Petr Nilâci n'avusese timpul să mai vadă şi altceva, fiindcă se repezise îndată afară, ca o furtună, trântind uşa în urma sa.

Nedumerită, femeia îi strigă din urmă:

— Ce-aţi dorit, mă rog?

El se opri încurcat în dosul uşii şi începu să-şi şteargă faţa înflăcărată de indignare şi ruşine. Iar după un răstimp, femeia, nemai aşteptând răspunsul, bombăni supărată:

— Intraţi, ce-aţi încremenit acolo ca statuia lui Buda!

Petr Nilâci nu-i răspunse. Atunci femeia îi strigă din nou întărâtată:

— Dar intraţi odată, ce naiba, pe aci n'avem prejudecăţi.

Pare curios să roşeşti la patruzeci de ani. Şi spre a-şi ascunde roşeaţa Petr Nilâci se prefăcu că-şi şterge fruntea de sudoare şi fugi pe coridorul ce da în grădină. Abia stăpînindu-şi revolta ce fierbea într'însul, el nu mai înceta de a-şi şterge fruntea cu desăvârşire uscată.

— O, dar ce mutră plouată aveţi! Parcă aţi fi asasinat pe cineva! — isbucni o voce lângă dânsul.

Un râs vesel însoţea cuvintele. Petr Nilâci, ascunzându-şi cu părere de rău şi fâstâcit batista, se văzu silit să-şi ridice ochii. Şi atunci, peste drum de uşa pe care o acoperea cu spatele său masiv, privirile lui întâlniră o copilă dându-se în leagăn, cu faţa umbrită de o gazetă şi care-l privea zâmbind.

— Iertaţi-mi îndrăsneala, dar am asistat la scena de adineauri, — urmă dânsa, — şi aş face pariu că sunteţi de-abia sosit la noi, şi că vizitaţi pentru prima oară, dacă nu mă înşel, casa noastră de odihnă. Nu-i aşa?

Petr Nilâci scoase un oftat adânc înainte de a-i răspunde, ca pentru a se reculege şi a-şi ascunde tulburarea, apoi aruncând o ochire grăbită pe terasă, făcu doi paşi înainte.

— Da, aţi ghicit! — afirmă el. — La început credeam că am comis o greşală intrând, dar îmi pare că greşala constă în aceea că n'am intrat.

— Desigur, moravurile pe aci, precum vedeţi, sunt foarte simple.

Petr Nilâci îşi examină interlocutoarea. Purta o rochie uşoară. De sub fusta-i scurtă se zăreau nişte picioruşe fine, cu ciorapi scurţi băeţeşti şi pantofi tătăreşti, brodaţi, cu tocuri roşii. Capu-i frumos, coafat, cu băsmăluţă roşie şi întreaga-i îmbrăcăminte nu purtau nici cel mai mic semn de desfrânare. Nimic care să fi vorbit de simplicitatea moravurilor de prin partea locului. Ridicând din umeri, el observă:

— După cât văd, nu toată lumea de pe aci are înclinări spre această simplicitate...

— Adică eu? — exclamă fata râzând. — Eu sunt altceva. Sunt cea mai prozaică creatură, pe când Marina!? Ea e fără prejudecăţi.

— Da, am avut ocazia să constat acest lucru.

— Şi nu v'a plăcut?

— Deloc.

— Multora însă nu numai că le place, dar pentru ei aceasta pare un fel de armă împotriva burghezimii, un fel de revanşă, sau mai ştiu eu ce...

Ea încetase de a zâmbi şi uşurinţa cu care trecea dela o temă serioasă la spirite pe socoteala prietenei ei şi simplicitatea cu care-şi desfăşura ideile faţă de noua-i cunoştinţă, dovedeau că toate acestea nu-i erau străine.

— Literatura noastră din ultimul timp a început a se preocupa în deosebi de problema moralităţii. Un fapt caracteristic: pretutindeni la noi, ori de câte ori se pun în discuţie problemele vieţii, de actualitate, nouăzeci la sută dintre ele ating problema sexuală. Cum înfăţişăm noi raporturile sexuale în viaţa socială viitoare? Marina şi le înfăţişează într'un fel, eu într'alt fel, iar d-voastră, nici vorbă, cu totul altfel... Mie nu-mi prea place Marina... Poate că ea formează un contrast, dar fără o transiţie serioasă la noua morală, la nouile raporturi...

Impinse leagănul cu spatele spre a-l pune în mişcare. Şi'n timp ce se legăna îşi reluă iar ciripitu-i vesel:

— In vacanţă, dealtfel, trebuesc evitate ocupaţiunile serioase. Pe aci ne ocupăm cu bârfitul, cu privitul, cu spionatul. Să nu vă surprindă că ţin un ziar în mână; n'am citit nimic din el. Intâi, mă interesează discursurile lui Buharin, pe care nu le întâlnesc aci, şi al doilea, ţi-e imposibil să rezişti curiozităţii de a privi pe un nou sosit, mai cu seamă când e atât de înalt şi de impozant, şi mai poartă şi o pălărie exact ca a „Bărbierului din Sevilla"... Judecând după pălărie, nimeni n'ar putea zice că dv. sunteţi cel... cu prejudecăţi...

— Eu cu prejudecăţi?

— Fireşte. Marina e fără prejudecăţi. Iar d-voastră, din contra, cu prejudecăţi, — după cum aţi mărturisit-o singur...

Petr Nilâci zâmbi şi privi pieziş pe coridor. Uşa camerei Marinei era întredeschisă, dar el întoarse spatele şi nu dădu nici o atenţie strigătelor ei stridente ce nu mai conteneau, fără să se gândească măcar o clipă că poate s'o audă cineva.

— Oh, ajunge, ajunge, Cerep, haide, scoală-te, dă-te jos. O s'avem timp destul să ne tăvălim şi pe plajă! — striga ea.

Petr Nilâci strânse cu desgust din umeri: nu-şi putea închipui cum ar putea s'atragă femeia aceasta pe cineva şi cine ar putea să-i suporte apropierea.

Interlocutoarei lui, care-l urmărea cu atenţie, nu-i scăpase nici această mişcare. Cu un gest vioi, arătând spre camera Marinei, îl întrebă:

— Şi-aşa, — sunteţi contra...

Şi se opri fără a-şi termina cuvântul.

— Contra cui? — se interesă Petr Nilâci şi privi mirat pe fată. Ochii ei arătau o mare încurcătură, muşcându-şi buzele, ea căuta cuvântul pierdut.

— Iată, uite asta, — bâlbâi ea, — cum să-i zic... Uite asta, contra emancipaţiei, îmi pare, — exclamă dânsa însfârşit, triumfătoare şi un val de sânge îi năvăli în faţă, — da, sunteţi contra? Să mă scuzaţi, vă rog, — adaose ea liniştită, — câteodată nu sunt în stare să găsesc expresia de care am nevoe.

— Ba din contra, — răspunse serios Petr Nilâci, — eu văd că găsiţi expresia cu destulă uşurinţă.

— Da, dar sunt anumite cuvinte... pe care le găsesc cu greu.

— Care cuvinte anume le găsiţi cu greu?

Fata n'avusese însă timpul să răspundă. Uşa camerei Marinei se dădu în lături, caşicând s'ar fi pregătit să treacă un regiment întreg de uriaşi.

Petr Nilâci, cu o săritură, se dădu la o parte făcând să geamă duşumeaua sub picioare şi ridică din umeri. Marina străbătu cu un aer provocător terasa. O însoţea tot flăcăul păros pe care Petr Nilâci îl zărise în camera ei. Uitându-şi probabil de incidentul de adineauri, ea se înclină foarte prietenos, celor de pe terasă. In timp ce cearceaful ce-i ţinea loc de halat, îmbrăcat direct pe piele se desfăcu în aşa chip, că Petr Nilâci încărcat de prejudecăţi se întoarse vădit scandalizat.

— Cetăţeni, haideţi la scăldat! — invită dânsa, — de ce staţi aci?

— Eu nu mă scald! — răspunse el cu răceală.

— Păcat, — replică dânsa şi bătu în timpul acesta pe însoţitorul ei pe umeri, — iar eu cu Cerep o să ne scăldăm până la prânz! Ce zici, Cerep?

Acesta răspunse cu o glumă pe cât de proastă pe atât de necuviincioasă, ce făcu pe Marina să chihotească şi stârni un desgust profund lui Petr Nilâci. Fata care-i urmărea cu un zâmbet, rămăsese şi de data aceasta nepăsătoare la cele ce se petreceau. Se uita la toate acestea, clipind uşor din ochi, de parc'ar fi privit departe, în zarea albastră a Volgii nepăsătoare, care n'avea nimic de-aface cu cei de pe terasă.

Marina, legănându-şi şoldurile, trecu, măturând duşumelile cu capătul cearceafului; pe scară Cerepov călcă pe cearceaf. Marina rămânând goală, aruncă o privire flăcăului şi plesnindu-l cu cearceaful peste obraz coborî jos chihotind.

Nici Petr Nilâci, nici convorbitoarea-i nu mai suflară un cuvânt, până ce hohotele Marinei şi ale flăcăului nu încetară undeva, în aleele umbroase ale parcului.

Petr Nilâci se întoarse şi începu să măsoare terasa în sus şi'n jos, cu paşii largi. Simţea nevoia să explice tovarăşei sale ocazionale prin ce împrejurare a intrat Marina în cercul cunoştinţelor lui.

— Vedeţi d-voastră, — spuse el oprindu-se în faţa fetei care-şi reluase cetitul gazetei în timpul plimbărilor lui, — eri veneam împreună cu această Marină dela cheiu. Dânsa îmi promisese că mă va pune în curent cu obiceiurile de pe aci. Eu, într'adevăr, vin pentru prima oară aci să mă odihnesc şi vroiam să-i fac o vizită, fără s'o ştiu cine este.

— Şi-acum aţi rămas fără ghid?... Nu vă fie teamă, că nu vă ameninţă niciun pericol la noi...

Petr Nilâci ridică ochii. Se arătă surprins. Prezenţa acestei fete aci îi părea o enigmă. Cu obişnuita-i sinceritate, o întrebă îndată:

— Scuzaţi-mi întrebarea, dar îmi pare că această casă de odihnă e numai pentru lucrătorii şi lucrătoarele dela T. F. P. S.?

— Da, răspunse ea, ghicind scopul întrebării lui, — aci sunt numai lucrători şi lucrătoare.

— Dar d-voastră?

— Cine, eu? — întrebă ea râzând.

— Da, dv. nu păreţi deloc a fi lucrătoare!

— Ca şi d-voastră lucrător. Eu sunt legătoare la depozitul din Moscova. Dar d-voastră?

— Eu — Telejnikov.

El ştia că numele său e foarte cunoscut printre lucrătorii şi funcţionarii de T. F. P. S. De numele lui se lega ideea de cinste incoruptibilă, de tărie şi dreptate, duse la nevoe până la tiranie. Ştia cât valorează numele său. Era mândru că nu mai are nevoe să mai dea şi alte amănunte, de vreme ce el — este Telejnikov. Şi aştepta răspunsul ei zâmbind.

— Dar cu dv. s'ar putea face excepţie! — spuse fata liniştită.

Petr Nilâci se posomorî. Niciodată, după cât şi-aduce aminte, n'a căutat să se folosească de situaţia sa pentru a-şi aranja un trai mai comod.

— De ce să fac excepţie? Eu dela treisprezece ani şi până la douăzecişişapte am fost lucrător la fabrica Semschloc, oare asta nu dovedeşte că şi eu sunt lucrător?

— Dar ştiţi că la noi la centrală toţi se cred funcţionari...

— Multe s'or fi crezând! Lucrurile trebuesc privite în fondul lor, iar nu după aparenţă...

El se întoarse cam nepoliticos cu spatele spre interlocutoare, străbătu terasa până la scara ce dădea în grădină, privi spre aleile pustii, apoi reveni.

— Şi Marina tot lucrătoare este?

— Judecând-o după fond — e lucrătoare. Iar după aparenţă — nu interesează...

Petr Nilâci se făcu că nu observă ironia-i muşcătoare, dar îndrăsneala aceasta ce nu depăşea marginile şi fără să discute principial, îi plăcea. Surâse.

— Dealtfel, sunteţi spirituală.

— O, da, — sper că nu vă întrec.

Curajul acestei fete începu să i se pară suspect: oare nu i-o fi fost de mai înainte pregătită cunoştinţa ei? El ştia din experienţă că satele potemchiste excelau nu arareori într'un fel sau altul, când preşedintele trustului le făcea câte o vizită.

— De ce staţi singură aci? Unde sunt ceilalţi? — întrebă el.

— Acum — se fac băile de soare. Toţi sunt pe plajă.

— Dar d-voastră?

— Doctorul mi le-a interzis, — răspunse ea cu indiferenţă.

El părea tot mai mirat, deoarece nu îşi aducea aminte să fi avut vreodată ocazia să fi cunoscut pe cineva la care să nu-i fi întâlnit în ochi în timp ce vorbea, un servilism desgustător, o linguşire ordinară şi un devotament de câine. Poate că ea nu ştia că el — e însuşi Telejnikov? Dar felul cum îi vorbise îi îndepărtă această presupunere. Incetă să se mai mire.

— Şi multe dintre lucrătoarele dela fabrică sunt aşa ca d-voastră? — o întrebă dânsul.

— Adică cum?

— Uite, începu el cu oareare emoţie să explice, — vezi, în felul acesta, care ştiu ce înseamnă, de exemplu, ghid, emancipare...

— Şi care nu tremură de frică când le vorbeşte preşedintele trustului? Nu, Petr Nilâci, aici nu ne aflăm la lucru!

Lui îi plăcea foarte mult că fata îl numea aşa. Auzise şi pe lucrători zicându-i familiar: „Petr Nilâci" sau câteodată simplu „Nilâci" sau chiar „Nilâci al nostru". Aceasta nu se putea să-i displacă, căci tonul acesta dădea o dovadă de raporturile lui cu lucrătorii.

— Nu, într'adevăr, — bolborosi el, — aceasta mă surprinde.

Ea râse, apoi spuse cu seriozitate:

— După cât văd, d-voastră nu numai că n'aţi fost niciodată la casa de odihnă, dar nici într'alt loc, în afară de birou n'aţi mai fost. Parc'aţi fi picat din lună... Noi lucrătoarele ne aflăm în atari condiţiuni de viaţă, că

(Continuare în pag. 10-a)

numai o leneşă prea mare va neglija să se cultive... Eu nu văd prin ce m'aş putea deosebi între multele mele camarade... Dv. nu cunoaşteţi deloc lucrătoarea de azi! O vedeţi numai la lucru, şi cu astea, — din nou ea se încurcă, — cum le zice... în halate, ochelari prezervativi sau măşti. Noi nu suntem numai lucrătoare, ci şi fete, şi femei, şi tovarăşe şi amante... Ah, ah! D-voastră aveţi în adevăr nevoe de un ghid când treceţi dincolo de pragul trustului...

El o ascuta cu atenţia încordată. A o privi şi a o asculta — părea tot aceea, ca în a se încălzi la raza soarelui strălucitor tot atât de frumos ca şi femeia nouă creiată de revoluţie. Era nespus de fericit şi de întâlnirea aceasta, şi de faptul că şi-a ales chiar această casă de odihnă în Jiguli şi de aceea că mai avea înainte o lună întreagă de asemenea întâlniri.

— Da, aveţi dreptate, — afirmă el, — în afară de T. F. P. S., nu mai cunosc nimic. De aceea, v'aş ruga să-mi serviţi de călăuză în noua viaţă. Ce ziceţi? Sunteţi de acord? Cum vă numiţi?

Şi-i întinse mâna. Ea-i întinse, zâmbind, pe a sa.

— Mă numesc — Neniukova. Ecaterina Vasilievna Neniukova. Spuneţi-mi Vretea, cum îmi zice toată lumea. Cum se obişnueşte la noi.

Sprijinindu-se de mâna lui, se sculă, împinse leagănul şi lăsă să-i cadă gazeta jos.

— E timpul să plecăm, s'apropie dejunul. Puteţi rămâne deocamdată şi fără călăuză. Aci se face totul, de obicei, în sunet de clopot — dejun, prânz, ceai, odihnă... Sunt scutite de clopot doar... băile de lună. Vă amuză aceasta?

Petr Nilâci întrebă intrigat:

— Băi de lună?

— Da, da!

— N'am auzit, — mărturisi el confuz, — n'am auzit încă de aşa ceva. Oare e un tratament special pentru întărirea organismului, ca şi cele de soare?

— Da, pentru întărirea generală, — răspunse dânsa şi nepuţându-se stăpâni, isbucni într'un râs nebun care făcu pe interlocutorul său să se zăpăcească, — de cele de soare — nu-i decât o mică deosebire...

— Care?

— Oare e nevoe să vă mai explic şi aceasta? Cele de soare se fac în singular, pe când cele de lună în doi!

— Ah, uite cum!

El o conduse până la uşă, apoi se întoarse pe terasă, o traversă gânditor şi se opri pe partea ce da spre apus.

Aci se deschidea largă vederea panoramică din împrejurimile Samarei, a dealurilor Jigulevscki şi toată întinderea nesfârşită a Volgăi. De aci se putea vedea în dimineţile senine toată zarea până în cupolele strălucitoare de aur ale bisericilor din Simbirsch. Dar şi acum la amiază ochiul putea distinge până la zece verste potecile de piatră de pe dealurile Sokolnicil şi Jiguev, ce se îmbinau la porţile Jiguli, lângă Volga.

Terasa dela etajul al doilea se înălţa deasupra pădurii virgine Bacabascina Polcana. Volga, cu coastele-i împânzite de plute noui, de vaporaşe micuţe, de bărci miniaturale şi fărâme de lotci pescăreşti, sclipeau sub picioare, pe toată întinderea, ca o panoramă de sticlă.

Petr Nilâci o contempla extaziat. Rezemat de balustradă vedea cum depărtările scăldate în soarele fierbinte vin spre el ca nişte văpăi dogoritoare şi cum dispar apoi treptat-treptat, ducând cu ele departe, tot mai departe, până în zarea ceţoasă toate interesele „Trustului Porţelanului şi Faianţei de Sud".

Se trezi zâmbind şi o tristeţe subită îl cuprinse la gândul că nu şi-a luat concediu de mai înainte. Alunecându-şi apoi privirea pe malurile abrupte, zări stânca de piatră cenuşie de calcar suspendată deasupra râului. Era faimoasa *„Stâncă suspendată"*.

Impresurat de valuri trecea barcasul care adusese aseară pe Telejnikov. Ghemuindu-se unul într'altul şi şoptindu-şi uşor, câţiva îndrăgostiţi examinau stânca îndelung şi cu atenţie. Zărindu-i Petr Nilâci simţi pentru prima oară, după o văduvie de şase ani, plăcerea unei evadări din cadrul preocupărilor T. P. F.-ului şi minunatelor concepţii revoluţionare şi farmecul unei odihne aci în Jiguli... Gându-i vagabonda spre noua-i cunoştinţă, dar nu i se putu fixa pentru multă vreme nici într'o parte, nici într'alta. Duşumeaua de pe terasă scârţâi, trădând apropierea sfioasă a cuiva. Petr Nilâci îşi întoarse capul. Acela se înclină şi lărgindu-şi gura într'un zâmbet, se prezentă:

— Aseară era prea întuneric şi nu ne-am putut vedea tocmai bine. Eu — sunt intendentul casei şi aseară v'am întâlnit la chei.

— O, ba nu, eu v'am văzut destul de bine, — îl întrerupse Telejnikov, întinzându-i mâna, — mă uitam acum la Volga şi mă gândeam la ceva, de aceea nici nu v'am simţit cum...

— Am venit să vă întreb ceva, Petr Nilâci!

— Poftim. Imi închipui însă, că nu de afaceri...

— O, nu, nu. Ştiu, — se apără el timid, — am venit numai să vă întreb cum vroiţi să fiţi serviţi? Doriţi să luaţi masa în comun sau separat...

Petr Nilâci se posomorî şi zise cu severitate:

— Nu veţi face nici o excepţie cu mine, vă cer categoric. In general, atâta timp cât eu nu vă pretind nimic, vă rog să mă trataţi absolut egal cu ceilalţi tovarăşi de odihnă... Tovarăşe... Scuzaţi-mă, am uitat cum vă numiţi...

— Poluhin! — completă acela.

— Vă rog, tovarăşe Poluhin, ce ziceţi? se poate?

Petr Nilâci îi întinse mâna prietenos, pentru a şterge asprimea tonului. Intendentul se învoi, dar, pe semne, fără nici o mulţumire.

Un scriitor din sudul Americei: Erskine Caldwell

In Europa, Erskine Caldwell s'a făcut cunoscut prin romanul tradus în limba franceză „Un Arpent de Terre du Bon Dieu" (edit. Galimard), care e un roman de o ironie crudă şi arsă parcă de soarele savanei. In America el este cunoscut mai ales prin piesa „La Route au Tabac", jucată de patru ani pe scena teatrelor din New-York.

Romanul din care a fost scoasă piesa s'a tradus de curând în limba franceză, iar cititorii din Europa îşi vor putea astfel da seama de ce piesa a fost interzisă în mai multe oraşe din America şi de ce, anul acesta chiar, primarul din Oklahoma nu a dat autorizaţia pentru reprezentare de cât după ce a corectat el însuşi cu mâna sa textul.

Subiectul romanului şi al piesei este zugrăvirea decăderii oamenilor din America de Sud, care pentru a scăpa de obsesiunea foamei, devin de o senzualitate tristă, pe care tânărul autor o redă în scene de un realism atât de necruţător şi violent în cât se înţelege de ce piesa este scandaloasă.

Dar ea e tratată cu atâta putere în cât pe când primarii o interzic, pastorii o recomandă din amvon credincioşilor. Ea a fost tradusă în multe limbi şi chiar în limba japoneză.

Caldwell este un răzvrătit şi un însetat de dreptate în fond, care s'a distins şi prin gazete şi reviste, prin rechizitorul violent scris împotriva lui Ford pentru condiţiile neumane în care lucrătorii sunt siliţi să lucreze în fabricile sale de automobile, precum şi alte eseuri: împotriva guvernului care n'a putut veni în ajutorul populaţiei când seceta a adus foametea în Sud — precum şi o documentată şi dureroasă descriere a condiţiilor în care lucrează muncitorii din plantaţiile de bumbac.

Autorul, spun cei ce l-au cunoscut, este un tânăr uriaş, cu părul de culoarea spicului de grâu, plin de energie şi credinţă, care îşi păstrează toată admiraţia pentru confraţii săi mai în vârstă, scriitori ai Sudului American ca şi dânsul, Hemingway şi Faulkner, despre care „Adevărul Literar" a vorbit în alte numere şi care sunt priviţi de el ca cei mai mari scriitori ai Americii.

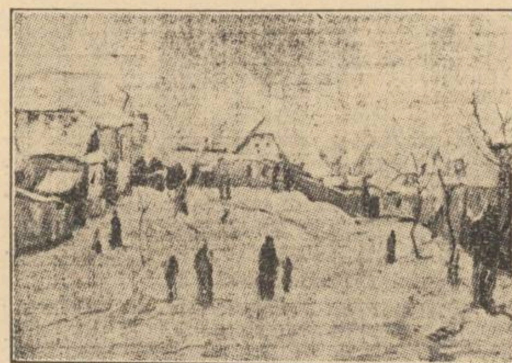
Partizan hotărît în lupta împotriva stării de mizerie neînchipuită, în care se găseşte acum Sudul, în urma secetei din 1934, care a ruinat cu totul această parte, înfloritoare odinioară, a Americii, el are de înfruntat mai ales apatia locuitorilor. Orice avânt şi putere de luptă este stinsă în acel umil popor al câmpiei căruia i se zice „Squatters", adică îngenunchiaţii, negri şi albi la un loc, căci pare că nu mai au nici puterea să se ridice de jos, atât au fost de cotropiţi de mizeria fiziologică în care au căzut.

Totuşi tânărul Caldwell crede că va putea să ajute „acest popor blestemat de soare şi pământ", care a fost ajutat fără metodă până în prezent. Dar nu-şi face iluzii asupra propagandei prin teatru şi literatura sa. El cunoaşte publicul american, cunoaşte gustul său pentru senzaţiile tari, dar şi versatilitatea sa, nevoia de variaţie. Pentru a-l câştiga şi a-l face să se intereseze de această parte a ţării sale care moare prin istovire, el a pus masca de comic până la bufonerie, pe mizeria rătăcită şi căzută în prostraţie a Sudului. Tehnica romanului şi a teatrului său, este ea însăşi, o tehnică a lui proprie. Personagiile nu sunt luate din leagăn şi urmărite până la mormânt, nu există nici evenimente decisive şi s'ar putea zice că nici sentimente la fiinţele fără sânge, subţiate de mizerie, fără bătrâni şi aproape fără tineri, care se duc şivoae spre oraş. Personagii obsedate, neuitate prin forţa patimilor care sunt toată expresia puterii lor de viaţă, dezordonate şi nelogice în fapte şi în toate demersurile lor. O lume de halucinaţi, de pironiţi într'o idee fixă, în care patimile nu mai au nici un control, nici o stăpânire şi iau caracterul perversităţii.

Să nu ne'nchipuim noi că operele lui Caldwell sunt opere cu teză. Ele sunt scene şi tablouri din viaţă care nu pot fi discutate, ci trezesc numai mânie şi sentimentul de a fi în imposibilitate de reacţiune. Totuşi, cu toată răscoala sufletească, nu ne putem împiedica de a râde. Pare că publicul simte o uşurare a sentimentului de indignare şi jenă pe care-l deşteaptă această placă în coasta unei Americi tinere şi atât de mândră de civilizaţia sa. Intenţia de propogandă nu se simte nicăiri atât e de puternic umorul său şi atât de pur şi fericit e stilul operei sale. Totuşi sileşte opinia publică să ia cunoştinţă de mizeria acestei populaţii căzută în marasm şi înjosire.

Expoziţia Schunn-Strobach

La Braşov şi-au deschis expoziţia doi pictori saşi din generaţia tânără: d-nii H. Schunn şi J. W. Strobach. E o expoziţie excepţională prin surpriza talentului şi a concepţiei artistice.

Pictură de Schunn

Ne obişnuisem până acum să admirăm pe d. Hans Eder pentru saltul în culoare, curajul de a stiliza linia cu mai puţin convenţionalism şi sprinteneala de a ne prezenta imagini cu tonalitate viguroasă din cadrul naturii. Pentru această manieră de tratare, incontestabil, interesantă şi originală. d. Hans Eder a făcut şi face glorie contând printre pictorii creatori de şcoală. Lumea nu văzuse ultima manifestare a d-lor Schunn şi Strobach. Pânzele acestora atrăgeau în ultimii ani tot mai multă atenţie şi marcau o evoluţie răsbitoare a talentului, însă nimeni nu se aştepta aşa de curând la o conturare atât de puternică a personalităţii artistice. Cei doi pictori se prezintă astăzi masivi, afirmând un talent intelectualizat până la expresia cea mai pură a artei.

D-nii Schunn şi Strobach devin interesanţi, întâi de toate, prin concepţia hegeliană în interpretarea subiectelor. Mai ales d. Schunn a pus stăpânire pe tainele de lumină ale naturii, întocmai cum celebrul filozof al devenirii istorice a pătruns intimitatea misterioasă a legilor universale. Tablouri celebre n'au reuşit să ne dea o natură organică şi trăită violent, cum a putut creea revelator d. Schunn. Căldarea Mălăeştilor din Bucegi a fost prinsă de penel cu tot ce poate da ca expresie definitivă grandoarea şi bogăţia de colorit a unui masiv. D. Schunn ar putea fi numit un dialectician al peisajului în pictură, un talent pentru expoziţii în metropole mari unde inovaţia sa în materie de culoare, stilul şi factura cerebrală ar găsi şi ecourile corespunzătoare. Căci d. Schunn nu e un creator pentru burghezi provinciali, nici pentru o sală obscură din localul unui cinematograf.

D. Strobach ia din modernism efectul liniei şi din clasicism spiritul formei, la care adaogă din resursele sale un năvalnic dinamism în definitivarea imaginilor. Un grup de ţărance prins la o cotitură de vâlcea spălând rufe — e o creaţie de uimitoare închegare picturală şi redare de atmosferă. D. Strobach are o înţelegere profundă atât pentru ceeace înseamnă simbolurile în artă, cât şi pentru posibilităţile de interpretare. Originalitatea şi talentul d-lui Strobach sunt de mare stil.

V. M.

Tablou de Strobach

Din zilele şi gândurile mele

XVI

13 Octombrie 855.

Mulţămescu-ţi, Doamne, Dumnezăule, de clipele, bune, odihnitoare şi de nădejdea pe care, astăzi, mi-ai dăruit-o, în plin. Mă simt, după sbuciumul zilelor din urmă, ca un înnecat care, din voia valurilor ce l-au izbit de stânci, e ridicat la timp pe un vas, sigur şi solid, ce se 'ndreaptă spre un port cunoscut.

M'am închinat şi apoi ca şi când mi-ar fi fost grijă ca orice mişcare în spaţiu şi orice gând, să nu schimbe perspectiva ce întrevăd, am gustat liniştea deplină, dintr'un moment, aşteptând, cu răbdare, ziua de mâne, când cu voia lui Dumnezău, cu ştiinţa profesorului şi ajutată de toată voinţa şi dorinţa mea, vom întreprinde vindecarea lui de Hess.

Dacă astăzi, ,văzându-mă şi ascultând cele câteva cuvinte, mintea lui a avut uşoara trezire; ce va fi de aici într'o săptămână, într'o lună, în două ori trei? De Hess va fi acel pi care l-am cunoscut la Ştiubeeni şi Viena — va fi, pentru mine, aşa cum mi-o descria; ne vom duce cu moşu, cu mătuşica şi cu de Hess, la teatru, la Operă şi'n primăvară, cum vre moşu vom lua pe de Hess în ţară să se restabilească complect. Şi atunci, pe când moşu a fi pe câmp şi mătuşica a cutreera, cum i-i obiceiu prin gospodărie, eu, cu de Hess, vom sta pe terasă, de vorbă, şi, acolo, mai liniştit ca la Ştiubeeni, mi-a vorbi di muzică, di pictură, di tot ce-o învăţat în şcoli şi o văzut umblând prin lume şi eu... habar n'am!

Moşu şi mătuşica s'o întors, veseli şi bine dispuşi, dela Schoenbrunn; ea vre să-mi istorisească tot ce-o mai văzut, până acu, de două ori şi moşu ia altă vorbă şi ne spune:

— In sara asta stăm acasă. Eu am să scriu, la Banca Daniil, să-mi trimeată bani; tu, Catincuţă, pentru că nu-i vorba să ne întoarcem mai iute în ţară, să-ţi vesteşti vichilii, pe unde ne găsim; iar Aglaia a împleti la horbota ceia — la volocu — în care, de mult, tare de mult, m'o prins şi pe mine cu graţia dumisale, cu tot. Mâne, Catincuţă, până la ceasu când trebuie să te duci la spital, să umblăm în căutarea unui apartament, care să fie pe placu tuturor; şi, după dejun, să mergem la Muzău cel mare, de pictură, de pe Ring. Di ci-i acolo, are să aibă ce-ţi spune de Hess. Noi videm că-i frumos; da, mai mult, în ceea ce priveşte pictura şi pictorii, nu ştim; că, pi vremea noastră, rari erau cei ci treceu graniţa în străinătăţi.

Sânt, în gându meu, recunoscătoare moşului de întocmirea programului său.

După masă, fiecare ne-am retras în odăile noastre. Grăbită să nu pierd nici o clipă de somn şi mintea să-mi fie limpede mâne dimineaţă, am scris lui Alecu şi lui Schnabl. Celui întâi, i-am dat în grijă întreţinerea candelelor de la morminte şi paza Castelului; iar lui Schnabl, împărţirea de grâu şi popuşoiu, la oamenii săraci din Crâng. Era ceasu la şase când m'am trezit mulţămită că trecuse noaptea; şi, dimineaţa, în căutarea casei, are să se scurgă, iute, până la unsprezece, când avem a mă duce la spital.

Moşu intră 'n iatacu meu cu câteva plicuri în mână.

— Ei, cum ne lăudăm, Catincuţă?

— Bine, moşule, m'am hodinit.

— Aş fi gâcit, fără să-mi spui; azi, ai altă faţă. Sună s'aducă cafeaua şi pe urmă, să mergem.

— Unde, moşule? Intreb ca să-l aud spunându-mi de ceasu unsprezece şi de spital...

— Mai întâi să trimet scrisorile, să mergem în sus, pe Ring, în căutarea casei şi, pe urmă, te-om duce la vizita dela spital. Iaca, am spus, asară, portarului, să 'nsămne, aici, pe gazetă, casele cele mai apropiate, fie pe Ring ori pi.... cum îi zice uliţei? că tare uit....

— Pe Alserstrasse?

— Da.

Şi, iaca, mi-o adus, chiar acum, pomelnicu ista, tăiet din gazătă, pe care's însămnate, cu albastru, toate casele din uliţa spitalului. Mă frig cu cafeaua şi mă 'mbrac ca un pompier; trecem pe la odaia mătuşicăi şi mai aşteptăm pe coridor, să-şi potrivească, cu apă zaharată, un zuluf răzleţ.

Am vizitat multe case şi s'o întâmplat ca una mai potrivită gustului nostru, să fie la câţiva paşi de spital.

Moşu o şi dat arvona şi mătuşica o ramas să se mai uite pe sub paturi, până ce, după vizita la de Hess, vom veni s'o luăm.

Imi pare că'n dimineaţa asta, baronu păşeşte mai sigur şi'n ochi văd sclipiri de înţălegere mai vie şi poate chiar mai persistentă, decât eri.

— Bonjour, Monsieur le baron, comment allez-vous?

— Je vais... oui, je vais bien, merci mademoiselle Balta, Stubeni, Laqué, Madiola, repetă el, ca un papagal ce cirîie aceleaşi cuvinte, la vederea aceloraşi oameni.

— Vous avez deja déjeuné?

De Hess tace o clipă, îşi netezeşte fruntea şi spune răspicat:

— Je ne dejeune pas, je n'aime pas cette nourriture. Le portrait, votre portrait, ou est-il?

— A la campagne, dans ma chambre.

— Ah, oui, a Stubeni... Il pleut a Stubeni.

De grija ca baronul să nu lege amintirea locului, cu alte amintiri, schimb, grabnic, subiectul conversaţiei, trecută prin ciur.

— Nous irons, bientot, au Prater, monsieur le baron.

— Oui, dans le parc, avec vous mademoiselle, răspunde, grăbit, de Hess, cu o vizibilă mulţămire pe faţă şi cu o perceptibilă vioiciune în glas.

Aş vre să 'ntrerup şedinţa, mi-i frică să nu-l fi obosit şi totuşi, mai sunt cinci minute, pe care n'aş vre să le pierd.

— Nous irons à l'église Saint Stéphane, aussi?

— Ah, non! Il fait sombre. Allons à Baden, et après, à Stubeni. Avec vous, mademoiselle Balta.

Imi vine să plâng de bucurie; îi întind mâna şi-i simt palma, umedă şi rece. Oare nu l-oiu fi obosit?

Când se împlinise sfertu di ceas, acelaş doctor vine să ia pe baron şi-mi şopteşte:

— V'aşteaptă domnu profesor în biurou.

Uit pe moşu în încăperea alăturată; nu mai ştiu pe unde s'apuc şi întreb pe cel dintâi student ce-mi iese'n cale: „Vă rog să-mi spuneţi unde-i biuroul domnului profesor Kraft Ebbing?" studientu mă conduce, tăcând ca prin consemn.

— Cum vi s'a părut de Hess?

— Atât de schimbat, în bine, că parcă mi-i frică să spun.

— Ce i-aţi vorbit?

Repet profesorului toată conversaţia, mot à mot, fără să uit impresia ce-mi făcuse schimbarea privirii lui.

— Minunat! Cred că suntem pe calea cea mai bună. Evident că, în pacientul acesta primează sentimentul; dar, vă rog să păşiţi, în acest sens, ca un om, în catalige, pe un loc îngheţat. Impacienţa, în manifestarea sentimentelor, i-ar fi fatală. Dacă veţi continua să-l feriţi de impresii puternice şi de orice oboseală a creerului, putem fi aproape siguri, de salvarea lui.

— Avea, domnule profesor, mâna rece şi umedă.

— Fără o *infimă* manifestare nervoasă, pe care chiar *trebuie* s'o aibă de Hess, vindecarea ar fi mai lentă sau poate... n'ar fi. E de observat, numai, ca aceasta să nu se repete de mai multe ori şi poate chiar în aceiaşi şedinţă.

Mi se părea că sbor prin coridoru lung şi luminat cu lămpi închise în zăbrele de sârmă.

Studientu, român, ce m'aşteptase, mi se prezintă: „Doctorand Săulescu, din Iaşi" şi-mi spune doar atât: „Boieru, cu care aţi venit, e aici, pe coridor". Alerg, nerăbdătoare, spre moşu, îl prind de gât şi-l sărut.

— Da ce-i, Catincuţă? Ce-i bucuria asta?

— Moşule, se vindecă baronu! Aşa mi-o spus profesoru. Şi, după ce în mers spre casă îi spun şi moşului şi oamenilor de pe uliţă şi cailor aş spune, fără să greşesc o vorbă, o intonaţie măcar.

— Apui, dacă-i aşa, eu cred că până la Fevruarie baronu are să fie numai bun di luat la ţară şi de pus, până 'n toamnă, la o cură de lene, de mâncare de-a noastră şi de aer curat.

Mătuşica ne aştepta, nerăbdătoare, pe balcon. Intră grăbită 'n casă şi venindu-ne înainte ne întrebă:

— Ei, cum o fost azi de Hess?

— Biine, mătuşică, tot mai bine.

Şi cum de abia aşteptam să-mi ceară amănunte, îi ieu înainte şi-i spun tot ce-am vorbit.

— Mare lucru-i ştiinţa!

— Şi mare-i Dumnezău, care m'o trimes la Tudora şi v'o îndemnat să m'aduceţi, fără întârziere, aici.

Am înţăles, alaltăeri, din ce spune profesoru, că dacă starea lui de Hess, se învechea, fără încercarea asta, n'ar mai fi fost nimic de făcut. Sărut mânile mătuşicăi şi ale lui moşu; ei lăcrămează şi se uită unu la altu, fără să glăsuie, dar cu un înţăles... Mergem, pe jos, la masă şi azi îmi pare Viena un târg di mult cunoscut, pe care parcă l-am văzut cândva, poate în vis...

Ne oprim la geamurile magaziilor, din Kaertnerstrasse, şi moşu ne îndeamnă să cumpărăm, dacă, din ce-i expus, ne-ar plăcea câte ceva.

Nimic nu m'atrage şi mă gândesc că, la asta, voiu ave timp, la iarnă, când poate voiu alege cu de Hess.

După masa dela hotel Sacher, după ce un biurou de slugi ne trimese o nemţoaică din Bucovina (care ştia româneşte) ne mutăm „acasă la noi". Moşu pornise mai înainte, cu Luiza şi ne aştepta, cu prăjituri, cu bonboane şi, pe masă, cu două buchete de liliac şi trandafiri. Toate îmi fac plăcere şi mă bucură; dar, nu ştiu de ce mi-i frică de sentimentele mele chiar.

Mătuşica e încântată, de casa mobilată, în care „nu lipsesc nici peticile di colb".

— Da di bucătăreasă ai vorbit, Mihalache, cu portaru?

— Da ce ne trebuie bucătăreasă, la Viena? Pe Ring, aproape de aici, sunt nu ştiu câte restaurante şi ceaiu, şocolata ori cafeaua, ni le aduce Luiza dela cafineaua di alături.

— Că bine ai socotit, Mihalache! Să mai trăim şi noi ca Roseteştii ori ca Docanii, cari spune, odată, că ei, când sânt în străinătate, nu 'noptează, unde înserează; li se întâmplă di multe ori, să nu se 'ntoarcă, sara, acasă la ei şi să doarmă, pe unde apucă, chiar la un hotel de mâna a doua, la han.

— Pornesc şi se 'ntorc, în ţară, odată cu rândunelele; numa că, Docan, şi-o lasat multe pene pe la Cazinou din Monte-Carlo şi dela Vliessingen. Mi-o spus, el, în secret di nevastă-sa. Da acu ci ni facem? Undi ni mai ducem că doar n'om sta, ca la Tudora, astă iarnă, înfăşaţi în camisol şi'n işlic şi cetind vieţile Sfinţilor, de trei ori... Hai să mergem la cafine şi, pi urmă la masă, pi unde ne-om întâmpla...

— Eu aş vre să mă duc, mai înainte, la Vecernie, în biserica din faţa spitalului.

— Dacă vrei să te 'nchini, Catincuţă, şi să vezi o biserică frumoasă şi veche, haidem la Augustiner.

— Nu, moşule, nu merg astăzi; aici îi în faţa spitalului şi aici aş vre să mă închin. Imi daţi voie?

— Te duci, singură, Catincuţă?

— Las'o, Aglaie, să se ducă, să se deprindă; să-i crească aripi. în locu pufului galbân, adus dela Stiubeeni.

Biserica din Alserstrasse e întunecoasă, rece şi are, parcă, o vagă înrudire cu Spitalul de vis-à-vis. Mă'nchin, cu tot sufletul şi astăzi nu mă rog decât pentru sănătatea lui de Hess şi-mi pare că el, dela câţiva paşi îi alături de mine, în rugăciunea me.

Am fost, pe urmă, la cafenea şi mă uitam la nemţii şi la nemţoaicele, care liniştiţi ori veseli îşi beu cafelele cetind în gazete ori vorbind în de ei. Sînt toţi la feliu şi mă'ntrebam, în gând, dacă'n mulţimea aceia de oameni, ce parcă trăiesc numai în clipa de faţă, o fi vreunu îngrijorat ca mine, ce trăeşte şi sufere, nădăjduind, dela o zi la alta, neîncetat.

După cafe, am fost cu moşu şi cu mătuşica, în Prater. Era frumos şi trist. Una din aleele parcului samana cu aceea dela Ştiubeeni, ce duce la ţintirim. Gându mi s'a mutat, de odată, cu atâta putere şi repeziciune, la ai mei, la viaţa me de acolo şi parcurgând-o până'n azi, am simţit-o, parcă, încheindu-se în ziua când am găsit pe morminte, florile răspândite de către de Hess. Şi... nu m'am mai putut gândi; tot ce se petrecuse'n urmă se pierdea într'o negură în care, el, s'afunda, tot mai mult.

— Da ce ai, Catincuţă, nu ţi-i bine?

— Sînt obosită, moşule.

— Da cum n'ai fi? Dela Tudora şi dela Ştiubeeni, din liniştea de acolo şi dintre cei câţiva oameni, tot aceiaşi pi cari-i videai în fiecare zi şi-i ascultai vorbind în limba ta; de odată, fără altă trecere, ti găseşti în inima Vienei, într'altă casă, la restaurante, la cafenele, între oameni mulţi şi străini, cari habar n'au cine eşti şi ce gânduri ai; pi când acolo, la Castel, te simţi stăpână şi slugile îi se uită'n ochi să-ţi ghicească voia şi-s mulţămite când le picură câte o vorbă din gura ta. Şi, cu toate aestea, grija bietului de Hess... Cum să nu fii obosită? Ştiţi ce? Hai să ne întoarcem acasă şi să trimitem pe Luiza, să ne aducă o masă de burlac.

La masă am înghiţit, cu greu, o felie de ananas.

14 Octombrie 855.

De nu mi-ar fi grijă că supăr pe moşu şi pe mătuşica şi de-ar fi să fie numai pi voia me, di azi înainte, o săptămână, o lună, două, trii, până ce de Hess s'ar vindeca, aş fi mulţămită să stau în casă, toată ziua, şi să mă duc numa la biserică şi la spital. Şi, mai la urma urmei, care-i altu interesu vieţii mele la Viena? In toate celelalte fapte, sînt doar o maşină într'o jucărie di copil...

— Catincuţă, oare să te mai însoţăsc la spital?

— Cum vrei, moşule.

— Eu, unu, tare aş vre să văd pe de Hess.

— Ştiu eu? Poate că un chip străin, îmbrăcat altfeliu de cum îi vede pi doctori...

— Nu, nu merg, Catincuţă, ţi-i teamă, draga moşului, şi di umbra ta. Acu ştii drumu şi'n spital nu ti-i rătăci. Da-i timpu să porneşti; ţi ceasu la unsprezece fără zece...

Alerg, scobor şi ajung cu un minut înainte de vizită.

Acelaşi doctor însoţeşte pe de Hess; însă, astăzi, vine singur şi nesprijinit de însoţitor. De cum intră, îi văd pe faţă şi mai cu samă în ochi şi'n mişcări, o atât de mare prefacere, încât îmi pare a vide pe de Hess, la Ştiubeeni.

— Gut morgen, Herr Baron!

De Hess nu răspunde, pare neplăcut surprins şi se uită în altă parte.

— Bonjour, Monsieur le baron.

— Bonjour, Mademoiselle.

— Que faites-vous?

— Je suis venu, vous voir.

— Que travaillez-vous maintenant?

— Un croquis, oui, un croquis, pour la composition „Le Printemps".

— Il ne faut pas vous fatiguer, monsieur le baron.

— Le plaisir du travail artistique, ne fatigue pas. Mais, vous, Mademoi-

(Continuare în pag. 12-a)

selle, Balta, vous ne vous fatiguer pas?... (după o clipă de gândire) de venit à la maison de santé?

— Non, Mosieur le baron. Ce m'est un plaisir.

Nu pot crede auzului, mi se pare că-s într'o continuă iluzie, într'un vis. Acelaş doctor, cu aceiaşi punctualitate, vine şi vrea să-i ajute să se ridice din fotoliu. De Hess îi înlătură delicat mâna şi s'aşază mai comod, surâzând.

— Vă rog, domnule Baron, să binevoiţi a veni sus.

— Nu pot. Am vizită.

Peste sfertu de ceas trecuse câteva secunde şi mi le imputam în gând. Mă ridic şi întinzându-i mâna, îi spun:

— A demain, monsieur le baron.

De Hess pleacă ochii, tace şi apoi se uită la mine cu atâta părere de rău, încât trebuie să mă smulg simţirii şi datoriei mele, şi să-i spun;

— Duceţi-vă, domnule baron. Vin mâne. Chipu în care mă salută şi mâna mai vie, mai caldă şi aproape cu aceiaşi catifelare, pe care o observasem la Ştiubeeni, îmi spun căn convorbire nu se obosise şi ca să facă vreo sforţare de memorie, nu-i dădusem nici un motiv.

Sînt iar chemată de Profesor, şi iar îi spun conversaţia şi observaţiile pe cari le-am făcut. „Cu cît procesul boalei, neaşteptat în forma în care se prezintă, ne arată un capriciu al naturei (care uneori, răstoarnă munţi de teorii, aplicate şi controlate la alţi indivizi) cu atât prudenţa voastră trebuie să fie mai mare, în reeducarea acesta, în care, după cum văd, natura ni-i un suveran colaborator.

In foaia de zi, am văzut, azi, că de Hess a cerut altă hrană; că s'a plimbat pe coridor şi a pretins să fie „convenabil îmbrăcat de vizită". A schiţat profilul vostru, artistic reuşit, ceia ce mi-i o dovadă că memoria îi revine în salturi, şi o deviere cât de neînsemnată poate fi în acest caz, fatală pacientului nostru.

Alerg acasă şi găsăsc pe moşu plimbându-se nerăbdător prin salon şi pe mătuşica tot pe canapeaua pe care o lăsasem, împletind la „volocu" ei.

— Ce-ai să ne spui, Catincuţă, se vede pe faţă, zice moşu, pe când eu îmi arunc, de departe, mantelu, pe un scaun şi pălăria cade pe un buchet de flori.

— De Hess e tot mai bine, şi, chiar de eri până astăzi, îi di necunoscut; vorbeşte mai liber, leagă idei şi mi-a spus Profesoru că, din memorie, mi-a făcut un profil artistic reuşit.

— Şi altceva ce-o mai vorbit?

I's recunoscătoare mătuşicăi, de interesu pe care ştiu bine, că moşu îl împărtăşeşte, cu mine, în tot.

Le descriu amănunţit vizita şi-i văd miraţi şi mulţămiţi de tot ce aud.

— Apui dacă îot aşa i-a fi, eu cred că până'n două, trei săptămâni, avem să ne plimbăm, cu baronu, de-a braţeta, pe Ring. Da tare aş vre să ştiu dacă omu ista îi singur pi lume. N'are neamuri, n'are pe nimene oare?

— Nu ştiu, moşule. La Stiubeeni, cât o stat, v'am spus ci vorbeam; ar fi fost indiscret să-l întreb di neamuri, când nici de scopu călătoriei lor, n'am întrebat. Imi amintesc, totuş că, Skardzinski o spus într'o zi: „Noi, de vom pieri în drumu ista, n'are cine să ne plângă".

Şi dacă de Hess n'o spus nimic di familie şi n'o lăsat să se presupuie că ar avea alta, afară de fostu Guvernator dela Iaşi, poate că n'are pe nimeni, poate că neamu i s'o fi stîns.

— Aşa trebuie să fie, Catincuţă şi, cu atâta mai bine. Il înfiem pi neamţ; se mută 'n ţară; se leapădă de baronie şi-l chiemă Hasăscu-Băluşascu, proprietaru Tudorei şi al Stiubeenilor.

E întâia oară, când, după toate nenorocirile ce m'au încercat, pot râde din toată inima, pot râde fără să mă strîmb.

— Da, îţi spun, Catincuţă, tare aş vre să văd pe de Hess. Intreabă, azi, pe Profesor, dacă mi-ar îngădui să stau şi eu, numai două minute, acolo, în biurou, unde vorbiţi.

— Da, moşule, am să 'ntreb, azi, pe Profesor dacă de Hess are familie şi de ţi-i îngăduit s'asişti la vizita me.

— Ba eu nu m'aş duce să-l văd, Mihalache, de mi-ar da cineva o moşie. Cine ştie dacă o persoană străină nu l-ar supara şi nu l-ar apuca, de odată, o bachiţă şi s'ar repezi să mă strângă di gât. Cu bolnavi di aiştia, nu poţi fi sigur, din minut în minut...

— Irrra, Aglaie! Se vede că ai o droaie di nepoţi şi di nepoate... zice moşu, încruntându-şi sprîncenile, tăcând şi plimbându-se mai repede prin odaie.

Şi după o scurtă tăcere, care în urma celor spuse de mătuşica, mi se păru a fi ţinut un ceas, moşu îşi descreţi fruntea şi ne 'ntrebă:

— Ei, ce ne facem astăzi? Acu ne-om plimba oleacă, pe urmă mergem la masă şi după ce ne-om hodini, să ne ducem la Muzău ori la teatru ceala di pi cheiu. Acolo am mai fost di două ori, şi cu toate că nu înţălegem boabă nemţească, am înţăles toată petrecania şi am rîs cu lacrămi.

Simţeam că moşu voia să mă distrez cu orice chip; şi, cum nu pot minţi găsind feliu di feliu di pricini să rămân acasă, şi distracţiile, diparte de a-mi face plăcere nu le mai putem îndura, încerc, în clipa aceia ceva din simţirea ce trebuie s'o aibă omul prins între două primejdii, atunci când s'aruncă, orb, în aceia ce-i pare că l-ar salva.

— Hai, spuneţi, unde mergem? Tac. Şi, cum moşu se oprise în faţa me şi-mi aştepta răspunsu, îi spun tot ce simt şi gândesc.

— Inţăleg, moşule şi mătuşică, gându vostru să mă distraţi, pe când eu, prinsă cu totu de acel al datoriei şi simţirii mele, nu mă pot abstrage cât de cât... De vre-o două zile mă gândesc să vă propun ceva; şi, cu toate că vă socotesc ca cele mai apropiate ale mele rude, ca un frate şi o soră a tatei şi a mamei, mi-a fost grijă de judecata pe care propunerea me, cu drept, v'ar suscita.

— Da ci-i Catincuţă, ci propunere vrei să ni faci? mă întreabă, mătuşica, lăsând să-i cadă volocu pi genunchi. Ai, cumva vre-un gând de neîmplinit ori vreo grijă nouă de baron, pe care nu ni-ai spus-o şi noi n'o bănuim?

— Nu, mătuşică, propunerea mă priveşte întru tot şi cred că-i uşor di înţăles: aş dori ca, până la vindicarea lui de Hess, afară de timpu pitrecut la mese şi între noi, să stau tot timpu acasă şi să nu mă mai duc dicât la biserică şi la spital. Ce-mi foloseşte, moşule şi mătuşică, să umblu, oarbă şi surdă, pi uliţile Vienei, când nu pot vide ce-i în juru-mi şi nu mai aud dicât vorba lui de Hess şi sfaturile Profesorului.

— Şi singură, acasă, ce-ai să faci Catincuţă? Oare nu ţi-a fi urît, fata moşului?

— Da cum să-i fie urît, Mihalache, cu gândurile, cu nădejdea şi cu bucuria ce-o aşteaptă şi, Dumnezeu i-o tot arată, pe fiecare zi? Cum să-i fie urît?

— Da, înţăleg, ea nu vre să trăiască, acu, dicât pentru ceia ci are în gând şi socoteşte că tot ce-i în afară, îi pacat să treacă, macar pi alături, di ceia ci, ei, i-i sfânt. Aşa-i, Catincuţă? Toată firea bietului tatu-său... El nu s'o închis la Stiubeeni şi n'o trait, acolo, ca un pustnic, vreo doi ani, până ce bătrânu Baltă şi cucoana Marghioliţa i-o dat voie să se însoare cu fata lui Cazimir.

Catincuţei, în ceasu ista, i-i tot una de-i aici, la Viena ori di ar fi spitalu, cu de Hess, la Tudora ori la Stiubeeni.

— Dacă-i aşa, fata moşului, stai în casă, cât ţi-i voia şi să nu te gândeşti, cumva, că noi, din pricina asta, ne-om schimba părerea ce-o avem di tine şi dragostea noastră pe care cred că o simţi.

Ca ori când îs tare mulţămită, li sărut mânile; ei mă desmiardă, mă sărută şi moşu, parcă spre liniştea conştiinţei lui, mai repetă: „Numai să nu-ţi fie urît şi să nu stai, Catincuţă, într'una pe gânduri.

— Şi ce-ai să faci, acasă, toată ziua, Catincuţă? mai întreabă mătuşica.

— Am să mă gândesc, am să scriu, să citesc, am să mă duc la biserică şi la Spital şi pe urmă, a doua zi, am să mă bucur, minut cu minut şi ceas cu ceas, di tot ce-oiu vide şi oiu auzi vorvind pe de Hess.

— Ei şi acu, după ce-am subscris contractu, haideţi la masă. Pe urmă, Aglaia şi cu mine, ne-om duce la teatru ori la muzău. Şi când a vini de Hess la Tudora, parcă văd şi aud câţi pictori, mari, are să mai disgroape din pânzele lor; tu, Catincuţă, ai să fii în slujbă gre: ai să ni traduci tot ce-a spune el.

Intorcându-mă de la restaurant am cumpărat „Sentimentul în faţa voinţei" un volum pe care, de câteva zile, îl ocheam; şi, după ce moşu şi mătuşica s'o hodinit şi o pornit în căutare di distracţii, am rămas cu Luiza pe care am trimes-o să-mi aducă cărţi de corespondenţă, o cutie di bonboane pentru studientu, român, Saulescu, carem ă duce zilnic în biurou Profesorului şi în acela în care aştept pe de Hess.

Singură în tot apartamentu şi cu gându că pot dispune de timp în voia me, am liniştea aceia în care voind şi simţindu-ţi puterea să întreprinzi ori ce lucru, beatitudinea ce-ţi dă însuş ideia, te reţine într'un fel de voit ragaz.

Scriu lui Alecu şi Marghioalei; trimet bonboanele la spital şi întinsă pe canapeaua odăii mele, tai câteva file din volum. Pendula bate ceasu cinci. Alerg la biserică, mă 'nchin şi mă rog pentru sufletele tatei şi a mamei şi pentru sănătatea lui de Hess.

Trecând pe lângă spital, dau un bacşiş portarului din îndemnul ideii că, acolo, în spital, îi de Hess. Când ajung, acasă, găsesc pe masă un bilet scris în româneşte:

„Doctorandu G. Săulescu mulţămeşte domnişoarei Baltă şi o roagă să primească respectuoasele sale omagii".

Cât de uşoară şi caldă îmi pare atmosfera după buna înţălegere a bătrânilor, după ce mă 'nchinasem şi bucurasem pe aceia ce ţineau de spital, adunat cu totu, în persoana lui de Hess.

Luiza mă 'ntreabă de n'am nevoie de serviciile sale. O trimit să aducă banane şi ananas; apoi, întinsă iar pe canapea, mă gândesc la ziua de mâne şi la surprizele ce poate că m'aşteaptă la spital. Gândind, adorm adânc şi mă trezesc în vorba moşului şi a mătuşicăi, pe care nu i-am auzit intrând în odaia de alături şi din a căror convorbire, deşi în şoaptă, percep totuşi prin uşa deschisă 'n lături, fiece cuvânt.

— Ce crezi, Mihalache, oare s'a vindica bietu baron?

— Eu cred că el are să se vindice mai grabnic di cum ni aşteptăm, dacă în câteva zile, di când o văzut pe Catincuţa, o început a i se aşaza balamalele la loc. Şi, ce mai cred, Aglaie, e ca fetei i-i drag neamţu di si topeşte şi ea crede că asta-i milă şi datoria ei către omu care era gata să-i fie „de departe şi de aproape epitrop sufletesc". Ce să-i faci? Tinereţa... De Hess o vinit acolo, la Stiubeeni tocmai atunci când murise Costache şi când biata fată ave nevoie să fie nu numai ocrotită, cum fără îndoială, s'aştepta s'o ocrotim noi şi s'o iubim în amintirea prietenilor noştri şi părinţilor ei. Catincuţa simţea nevoia să fie îngrijită şi cercetată de aproape, în mintea şi 'n sufletu ei. Ea crede, cu tot dinadinsu, în epitropia asta, care pe limba şi'n înţălesu lumii întregi, e ceiace este ea: îi dragoste curată şi nesamanată, la voia întâmplării, aşa cum o samănă mulţi tineri di azi, tot pi alături di lan şi 'n vînt...

— Dacă s'a vindica baronu să meargă cu noi la Tudora, să-i videm, bine, toate apucăturile şi, pe urmă, dacă a vre Dumnezeu...

Conversaţia ce-o auzisem, cuvânt cu cuvânt şi care, după ce foiletasem cartea şi cetisem un rând unde autorul spune: „Voinţa nu are nici o armă de luptă cu un adevărat şi adânc sentiment" mă uluî într'atât, încât avui în clipa aceia senzaţia că mă 'nvârtisem, mult, într'un loc frumos din natură; şi, ramasă în nemişcare, tablourile se succedau în ochii mei cu aceiaşi repeziciune şi mai încântătoare decât fusese chiar.

Oare aşa-i dragostea adevărată, cum mi-a arătat-o de Hess, la Stiubeeni, în discreţia în care se 'nvăluia neconteniţ; în stările de scurtă veselie şi de tristeţă fără motiv (aşa şi-a explicat Profesoru, de ce baronu nu-mi uitase numele şi locu unde eram) aşa-i dragostea şi eu o încerc în acelaş fel ori nu? Mintea nu m'ajută să văd în străfundu sufletului, dar, îmi simt toată viaţa strânsă numai în jurul lui de Hess.

— Ei, Catincuţă, cum te-ai simţit, cuc, în casa asta?

— N'ai grijă, nu mi-a fost urît. Am scris, am fost la biserică, am trimes studientului Săulescu o cutie di bonboane şi am dat un bacşiş portarului dela spital; apoi, aşteptându-vă cu ananasu şi bananele din sofragerie, am adormit gândind la ce va fi mâne, într'o lună, în trii şi într'un an...

— Tare bine, bravo! Ei, vezi, Aglaie, ce-i să fii tânăr şi să ai câmp di gând? Vezi? Poţi sta şi'n pustiu şi uritu nu-l simţi.

Moşu şi mătuşica îmi spun că fusese la operă unde se cânta „Regina Ciprului" de Halévy.

— Ii bine că la Operă n'ai nevoie s'asculţi vorba şi, de altfeliu, mie nu-mi place opera, pentru că în alcătuirea ei chiar, este ceva neadevărat. Oamenii cântă şi când se sfădesc şi când s'omoară şi eu, asta, n'am putut niciodată, să 'nţăleg.

— Dacă muzica, în compoziţia ei, îţi dă impresia de sfadă şi de pregătirea unui omor...

— Să cânte numai; şi, eu cel care aud, să pot zice: „Aici parcă s'ar sfădi şi dincoace ar samana a luptă pe viaţă şi pe moarte... Dar când o spune şi-o cânta, îmi pare, mie, din şant... să se scrie povestea operei, s'o cetească cine vre, da să cânte, când să străpung cu săbiile, asta... nu!

Glasurile, frumoase, mi-au făcut, ce-i drept, mare plăcere.

Cele două sări petrecute acasă, în Alserstrasse, restabilesc obiceiurile de la Tudora şi dela Stiubeeni, moşu şi mătuşica nu se mai întreabă, de dimineaţă, „Undi ni ducem astăzi"? Moşu face patiences, mătuşica împleteşte la voloc şi eu, cetind sau scriind, număr ceasurile, gândindu-mă la de Hess.

CONSTANŢA MARINO-MOSCU

UN SINUCIGAŞ LA VIENA

de Jerome şi Jean Tharaud

SFÂRŞITUL GRETEI GARBO?

— Un articol senzaţional —

LA 5000 METRI SUB OCEAN

Profesorul Piccard intenţionează să coboare la această adâncime. — Misterele adâncurilor mărilor.

Suflete pe mare

— Viaţa aprigă a marinarilor —

Toate în excelenta revistă

„REALITATEA ILUSTRATĂ"

„REALITATEA ILUSTRATĂ" CUPRINDE DOUĂ PĂRŢI:

24 PAGINI MARI tipărite în heliogravură în culori şi

24 PAGINI SUPLIMENTUL „DE TOATE PENTRU TOŢI"

48 pagini 10 lei

„Ştiinţă popularizată"
„Sfaturi practice"
„Radiotelevizune"
„Cinema", etc.
publică în fiecare Sâmbătă revista

„RADIO ADEVERUL"

48 pagini ilustrate 5 lei.

M I E L U L

In luna Aprilie a anului 1917. Un batalion de marinari debarcaţi de pe vasele de război, ţineau frontul pe o parte din malul stâng al braţului Sfântul Gheorghe, în Delta Dunărei. Lăţimea apei veşnic furioasă şi adâncă, vitejia ostaşilor şi bateriile de tunuri mari scoase de pe vase şi rânduite la locuri bune, făceau ca frontul să nu ceară decât prea puţini oameni pe linia de foc. Ceilalţi ostaşi erau cantonaţi prin satele bogate dintre cele trei braţe ale Dunărei.

Una din companii era în Satul-Nou, din faţa Ismailului.

Marinarii n'au suferit prea mult în cumplita iarnă de la sfârşitul anului 1916 şi 'nceputul celui următor. Ostaşi cu mintea mult mai deşteaptă din cauza termenului de cinci ani pe care-l făceau sub steag, pe de o parte, iar pe de alta spiritul lor veşnic revoltat care silea pe toţi şefii lor ierarhici să le ducă mai multă grijă, au făcut minunea ca ei să nu sufere mai nimic.

Dar şi natura armei lor i-a scăpat dela mizerie. Fiind oameni trăiţi pe lângă ape şi cunoscători ai tuturor meşteşugurilor acvatice, „Răţoii", cum îi porecleau ceilalţi ostaşi, ştiau să prindă peşte mult fără altă unealtă decât un cartuş de dinamită pe care-l explodau în fundul Dunărei. Apoi, cu ajutorul unei bărci şi al unui ciorpac de abea puteau dovedi cu strânsul peştelui ce ieşea ameţit la suprafaţa apei. Dacă n'aveau dinamită, foloseau bombardele, iar în lipsa acestora, umpleau cu praf cutii de conserve pe care le aprindeau cu meşteşug în interiorul apei.

Astfel, aveau nu numai o hrană sănătoasă, dar şi un câştig frumos.

Din această cauză n'au fost bolnavi de tifos exantematic, şi prea puţini dintre ei au cunoscut ce este cel recurent.

Compania din Satul-Nou era pusă sub porunca unui Căpitan de infanterie care 'n campania din toamna anului 1916 se purtase ca un erou adevărat. Om cu deosebită cultură, căpitanul A. nu şovăise nici odată în faţa inamicului şi a dreptăţei, de partea ori cui ar fi fost. Această însuşire din urmă îl ridicase la dragostea răţoilor. Avea în faţa lor o severitate aşa de dreaptă, încât nimeni nu se mânia pe el şi toţi împreună îl iubeau ca pe un părinte. De altfel, şi pieptul lui plin de decoraţii era o mândrie care făcea să crească inimile ostaşilor pe care-i comanda.

In căldura dulce a lui Aprilie, marinarii făceau noua instrucţie infanteristă, care părea să se reducă numai la interminabile răspândiri în trăgători şi la înaintări potrivite cu natura fizică a terenului.

Satul-Nou fusese luat de mii şi de mii de ori cu asalt de către ostaşi, şi se dăduseră lupte imaginare după fiecare colţ de căsuţă.

Uneori se făceau salturi şi pe frumoasa câmpie de dincolo de sat, de către interiorul Deltei, spre Tulcea. Aici lucrurile erau şi mai plăcute, şi mai uşoare. Nu era praful supărător de pe uliciourele satului, nici diferitele necurăţenii peste care-ar fi putut cădea piepturile lor, iar pe de altă parte, gropile care erau măştile individuale, se săpau cu multă uşurinţă în pământul afânat al câmpiei. Dar de cele mai multe ori, nu se mai săpau, de oarece ostaşii întâlneau în calea lor sălcii bătrâne după care se puteau adăposti foarte bine.

Intr'o dimineaţă făceau asemenea exerciţii pe câmpul cu pajistea pe care-o păşteau paşnicile vite ale locuitorilor.

Odată ajunseră în apropierea unei creste, după care câmpia scobora o foarte uşoară pantă.

Căpitanul comandă:

— Asupra inamicului din faţă, de după panta din faţă, năvăliţi... ura!

Ostaşii trag un ura puternic şi năvălesc vijelioşi, dar ajungând dincolo de pantă, dau peste o turmă de oi, printre care era un singur miel negru şi gras.

Animalele s'au răspândit înspăimântate, apoi, numai după o singură clipă, s'adunară ceva încolo.

Indată însă, ciobanul alergă plângând la Căpitan:

— Domnule Căpitan!... Mi-au furat mielul!

Căpitanul se uită aspru la el.

— Mă!... Ostaşii mei nu sunt hoţi!...

— Zău, Domnule Căpitan! Mi l-au furat! Aveam numai un singur miel!

— Cum să ţi-l fure?... Când au avut vreme să ţi-l fure?... Doară numai cât au trecut printre oi în goana cea mai avană!

— Mi l-au furat!... Uitaţi-vă şi Dumneavoastră! Nu mai este nici urmă de miel!

— Cine?

— Nu ştiu!... Dar cineva dintre marinari!

— Dar tu n'ai fost între oi?... Unde ţi-au fost ochii?

— Am fost, Domnule Căpitan!... Am fost şi m'am uitat numai la miel, că... drept să vă spun: mă temeam să nu mi-l fure!.. Şi totuşi... nu ştiu ce s'a făcut!... Parcă a intrat în pământ!

Căpitanul mai privi odată către oi. Cu o clipă mai înainte, văzuse grăsuţul miel zburdând pe la marginea turmei, iar acuma, nu se mai vedea nicăieri, măcar că locul era şes ca pe masă până la Tulcea şi până la Sulina.

— De, mă, omule!... Dacă l-a furat careva dintre ostaşi, atunci este-aici!... Il vom găsi foarte repede!... Stăi să-l căutăm împreună!

Apoi se răsti la ostaşi:

— Companie... în spatele meu... pe două rânduri... adunarea!...

Ca un fulger, marinarii se rânduiră aşa cum cerea Comandantul.

— Rândul întâi! Cinci paşi înainte!... Stânga 'mprejur... Marş!

Acuma ostaşii stau pe două rânduri îndepărtate şi faţă'n faţă.

Căpitanul, comandanţii de plutoane şi ciobanul, au intrat între rânduri.

— Care-aţi furat mielul omului?

Nimeni nu răspunde.

— Făgăduiesc să nu fac nici un rău acelui care l-a furat, dar să-l dea 'napoi!

Aceiaşi tăcere între rândurile marinarilor.

— Mă!... Eu cred că nu s'a scoborît Sfântul Duh din cer ca să-l fure!... Unul dintre voi l-a şterpelit!... Să iasă mielul, că dacă-l găsesc la cineva, vai de capul hoţului!... Mă jur aici, în faţa voastră că pe hoţ îl voi împuşca fără de milă!... Totuşi, eu cred că-l veţi înapoia!... Pentru asta vă dau răgaz de cinci minute!

Căpitanul îşi scoate ceasul, şi fără să facă o mişcare, se uită ţintă la el şi numără minutele care trec.

Cele două rânduri de ostaşi stau încremeniţi ca sub o vrajă care-ar fi căzut dintr'odată asupra lor.

Răgazul trecu, în cele din urmă.

— Va să zică... Nu iese mielul?... Bine!... Il vom găsi noi!... Căprari!... Doi paşi înaintea grupelor voastre!

Căprarii sar doi paşi înainte.

— Aşa!... Acuma... Percheziţie la cataramă!

Cercetarea ţine jumătate de ceas. Capelele şi buzunarele sunt întoarse pe dos, sacii de merinde sunt răsturnaţi pe iarbă, iar raniţele desfăcute şi toate lucruşoarele rânduite.

Nici urmă de miel.

Căpitanul şi păgubaşul trec şi ei din om în om şi cercetează, însă fără folos.

— Căprarii să treacă la rând, iar sergenţii să-i caute şi pe ei!

Mai trece o jumătate de ceas, dar mielul tot nu se iveşte.

— Sergenţii la rând!... Şefii de plotoane îi cercetează!

Totul este în zadar.

Căpitanul se'ntoarce către păgubaş şi face un gest desperat:

— De, măi omule!... Văzuşi?... Ostaşii mei sunt oameni cinstiţi!... Nu fură, că pe cine l-aş prinde, îl împuşc mai uşor de cât pe un câne turbat!... Trebue să se fi speriat şi s'a ascuns pe undeva!... Cată-l mai bine!

Omul se depărtează plângând.

Ostaşii îşi reîncep acelaş etern exerciţiu.

— Asupra inamicului din faţă!... La două sute de paşi!... Năvăliţi... ura!...

Seara, la cină, ordonanţa Căpitanului rânduieşte masa, pe care pune cu grijă ciorbă de peşte, iahnie de cartofi şi o pulpă de berbecuţ gras pe cartofi rumeniţi la cuptor

Căpitanul sare ca turbat:

— Friptura-i de la popotă?

— Nu!... Mi-a adus-o de la Companie!

— De la Companie?... Cine?

Faţa Căpitanului se face vânătă de furie. Mânile lui încep să tremure.

Ordonanţa îngălbeneşte.

— Mi-a adus-o soldatul Simion Teacă de la Plutonul întâi!

— In pas alergător să te duci la cantonamentul lui, şi să mi-l aduci aici!

Ordonanţa fuge până dincolo de poartă, apoi încetineşte pasul şi merge fără nici o grabă.

In lipsa lui, Ofiţerul s'aşează la masă şi cearcă să mănânce din ciorbă, dar mâinile-i tremură, iar pe de altă parte, ciorba-i pare prea acră, iar peştele din ea pare să fi fost alcătuit în întregime numai din solzi şi din oase de oţel ascuţit.

In sfârşit, cu chiu cu vai, o sorbi pe jumătate. Dar friptura de pe masă îi face zâmbre. Gura i se umple mereu cu apă.

Inghiţind în sec, trage farfuria cu iahnie de cartofi din care mănâncă foarte greu câte ceva. Carnea din iahnie este numai zgârciu, iar cartofii au fost degeraţi şi, sau sunt moi şi fără gust, sau sunt tari şi păţaţi cu vânăt. Nu se pot mânca.

Ochii îi fug spre cartofii de la friptura...

Ce rumeni, şi ce curaţi sunt!... Parc'ar fi cartofi noi!

— „Şi sigur că sunt cartofi noi!" îşi zice Căpitanul.

Intinde furculiţa şi ia unul care se topeşte în gură, răspândind în aer un parfum de seu de berbece prăjit.

Şi pulpa de berbecuţ gras trebue să fie gustoasă!

Se uită mereu la ea, mestecând miezul de pâne muiat în sosul iahniei.

Târziu, când veni ordonanţa şi Simion Teacă, pe masa Căpitanului era o farfurie cu borş de peşte, una cu iahnie de cartofi cu cartilagii şi vine, şi un os care care susţinuse odată o pulpă de berbecuţ.

Mânia ofiţerului trecuse.

— Simioane! Mielul pe care mi l-aţi trimis... era... cel de azi dimineaţă?

Soldatul stă încremenit, nu răspunde nici un cuvânt, însă toată faţa lui se deschide într'un zâmbet de-adâncă mulţumire sufletească.

— Va să zică... Tot voi l-aţi furat!... Hai?...

Soldatul face semn din cap că da.

— Unde dracu l-aţi ascuns voi, mă?... Nu v'am căutat pe toţi?... Ori a lipsit unul dintre voi?

— Nu!... Am fost toată lumea de faţă, Dom' Căpitan! Domnii Căprari au făcut apelul grupelor şi n'a lipsit nimeni!

— Aha!... Inţeleg eu: aţi îngropat mielul undeva!

— Aş!... A fost la mine în raniţă!

— Şi totuşi, eu nu l-am putut găsi!... Cum dracu' a fost asta, măi?

Soldatul râde, dar nu vrea să spuie nimica.

— Simioane!... Acu'... Uite: Am mâncat şi eu!... Nu vă mai fac nimic!... Dar... spuneţi-mi, bre, şi mie!

— Dom' Căpitan! Când am făcut noi saltu', s'a'ntâmplat că mielul a fugit cu inima drept în vârful baionetei mele! Iar dacă s'a'ntâmplat nenorocirea asta, l-am ascuns repede în raniţă! Când aţi poruncit la Domnii căprari să ne caute, am schimbat repede raniţa cu Dom' Căprar Vasile Timofti, iar când căprarii au trecut la rând, raniţa a luat-o 'n spinare Dom' Sergent Mihăilă, apoi a trecut la Dom' Sergent-instructor Filip!

Căpitanul rămâne multă vreme gânditor.

— De, mă!... De unde să ştiu eu că sunteţi nişte bandiţi, de la soldat până la comandanţii de plotoane?... Dar altă dată...

— Altă dată, Dom' Căpitan, facem alt fel!

MIHAIL PRICOPIE

Cu prilejul centenarului naşterii lui Gambetta

Seria manifestaţiilor organizate pentru a suta aniversare de la naşterea lui Gambetta, a deschis-o o expoziţie Gambetta la Biblioteca Naţională din Paris, din iniţiativa d-lui de Monzie şi Julien Cain. Totodată a apărut în numărul din 2 Aprilie a. c. al revistei Nouvelles Littéraires un articol asupra casei din Jardies, în care a murit marele tribun şi care a fost şi casa lui Balzac.

Iată în ce condiţii a cumpărat-o, a stăpânit-o şi a pierdut-o Balzac. In vara anului 1837, Honoré de Balzac, mulţumită unui împrumut de la nişte prieteni, îşi cumpără o viişoară, cocoţată pe un deal, în vârful căruia îşi clădeşte un pavilion „ca o prăjină pentru un papagal", scrie el d-nei Hanska, lăsând căsuţa viei să fie locuită de prietenii ce i-au împrumutat banii, Guidobodi-Visconti.

*In 1839, Balzac îşi plătise datoria de 18.000 franci, dar făcu altele ca să-şi mai cumpere teren şi să-l planteze. Ca în totdeauna, imaginaţia lui îl împinse a-şi făuri planuri mareţe: voia să cultive ananasul! Ii arătase lui Victor Hugo, care se dusese să-l vadă la Jardies, un nuc sub care grămădise toate gunoaele * murdare ale gospodăriei, care era „guano", ce trebuia să-i aducă anual 1500 franci... dacă l-ar vinde... dar pe care-l păstra pentru plantaţiile sale de mai târziu... Totuşi deşi a trebuit să mâzgălească multă hârtie ca să-şi acopere cheltuelile, casa sa de ţară rămâne „une petite ruine", cum scria el d-nei Hanska. Se găsesc însă câteva pagini în care e descrisă căsuţa din Jardies, în „Mémoires de jeunes Mariés". Dar anii trec, datoriile se fac din ce în ce mai grele şi Balzac e nevoit să vândă casa unui arhitect în 1841, arhitectul o vinde unui negustor de lemne, iar acesta o vinde la rândul său unui însărcinat de afaceri, prieten al lui Gambetta, în 1882. Semnătura lui Gambetta figurează pe actul de vânzare alături de aceea a prietenului său Depret. El se şi instalează în căsuţa lui Balzac, împreună cu prietena sa Léonie Léon. Acolo moare dintr'o întâmplare nenorocită, lovit de glontele unui revolver cu care trăgea la ţintă.*

După moartea lui Gambetta proprietatea cumpărată de el bucată cu bucată, se vinde, rămânând numai căsuţa, „la petite horreur", cumpărată de stat şi care se găseşte şi azi umilă, pitită alături de monumentul lui Bartholdi, oferit de Alsacieni şi Loreni.

Mama Ioana

De câte ori îmi aduc aminte de ea, parc'o văd, în grădină sub mărul cel mare din fața bucătăriei, stând pe scăunelul ei, și lucrând la ciorap.

Ochelarii așezați pe vârful nasului, rezemați de o cocoașă care pare făcută înadins mai mult de formă... Ochii încă ageri, cu toată vârsta împovărată, își alunecă privirea peste ei.

Mama Ioana lucrează și vorbește. Vorbește tot timpul, despre câte 'n cer și 'n lume, cu ori și cine și ce se află în preajma ei, cu pisica și cânele, cu florile, chiar cu cărțile dela bucătărie. Și 'n somn — mare minune dacă tace o clipă.

Parc'o văd la umbra mărului, după ce a dereticat și a făcut ca „luna" în bucătărie, cum stă de vorbă cu găinele, care se tot învârtesc pe lângă ea, cârâind încetișor. Știu ele bine, că ea le are în grijă, și îi cunosc glasul de departe.

Cânele și pisica se țin după ea ca umbra.

Iată cățelul: a început să latre, căci i-s'a părut cineva străin la poartă. Mama Ioana prinde a-l certa:

— Ia te uită dumneata, cum a nebunit băiatul meu! Ce e cu tine, Damburică ? Ce faci atâta larmă de geaba? Nu vezi că nu e nimica ? E rușine, maică ! Ce, ești la stână, să ții tot o gură ? uite pe Mituș cum toarce de frumușel; ți-e mai mare dragul, cum își netezește blănița sură.

Tamburică, în realitate se numea „Panduru". Dar Mama Ioana „Tamburică" i-a spus totdeauna. Așa îi părea ei că e mai bine.

D'apoi, când se apuca de plivit burueni, la vreun strat de flori, ce de gură!

— Așa ți-e cu mojicele! Ia privește cum se'ndeasă, doar or eși ele mai la iveală! Dar ce, Doamne iartă-mă, vă credeți și voi flori ? Ha ? Gata, gata să-mi înăbușiți mușcatele, fetele maichii ăle mândre și înzorzonate. Stați voi, bre, numai o țâră, scumpelor, că vă smulg acușica și vă dau la rațe, că numai de atâtica sunteți bune.

Și îi zicea mereu, cu tonul când domol, când mai tare de parcă cetea niște pravile.

Dar când se 'ntâmpla de intram noi copiii în bucătărie?

De unde era, hop fuga la noi, că pare ce căutam acolo ! Să nu cumva să-i mișcăm din loc, vre-o ceașcă, sau un șervet, că o lună de zile nu mai uita și bodogănea.

— Ce căutați, rogu-vă aici ? Conașii n'au treabă la bucătărie. Vreți să stați aci? Păi atunci, ia faceți-vă încoa să vă pun șorț, și să-mi ajutați la spălat tigăile.

Și unde se făcea că ne caută șorțul; iar noi o sbugheam iute — parcă cine știe ce sperietură mare ne făcuse.

Avea ea toane multe; dar când începea să ne spună basme — uitam de tot: de mâncare, de joacă și de somn... Și le spunea pe îndelete, cu mii și mii de amănunte; iar noi stam ca sfinții, cu gura căscată și ochii mari, de îi sorbeam vorbele.

Când incepea să ne descrie grozăviile Zmeului năpraznic, tremura carnea pe noi, de frică și ne strângeam ghem lângă fusta ei, apucând-o de mâni și rugând-o cu glasul în lacrămi:

— Mamă Ioană, mamă Ioană, da' scapă la urmă Făt Frumos ? Să nu moară, nu vreau să moară!

Și scânceam, gata s'o dăm chiar în plâns.

— Ei, ascultați frumos pe baba, nu vă fie teamă, puișorii maichii — las' că-ți vedea ce o să pățească blestematul, și ce șotii îi joacă voinicul nostru, năzdrăvan! Iar noi, încurajați, prindeam a zâmbi, și îi dam ghes să ne spună mai iute, pe nerăsuflate.

Imi aduc aminte când ne-a dat întâi la școală. Ce necăjită era, și cum mai ferbea:

— Dar ce trimiteți niște prunci așa micuți la școală, să'nceapă de pe acum, cu truda cărții! Nici n'au crescut cum se cade. Eu, uite na, de 'nvățam carte — nu mă mai făceam așa voinică de vă pot lua pe toți în spinare, ci rămâneam o aia mică, prăpădită. Iaca și fără învățătură mi-a fost bine, și m'am descurcat, așa proastă cum sunt.

Cum ne 'ntorceam de la școală, ne aștepta nerăbdătoare la poartă; ne înșfăca în brațe și fuga cu noi la bucătărie sau cămară, unde avea pitit în câte o farfurioară sau într'un șervețel, ceeace știa că ne place. Un porumb fiert, mere coapte, floricele calde, coceni de varză sau alte bunătăți.

— Până la masă, mai e zăbavă și copilul trebue să prindă puținel la inimă. Uite la ei, mânca-i-ar maica de sufletele. Cât is de sleiți și obosiți de atâta carte.

Noi mâncam cu poftă, cu aere de martiri, crezându-ne chiar așa prăpădiți cum ne vedea ea.

Cum terminam tot, o ștergeam la joacă; iar ea încântată, se uita după noi, fericită că ne-a venit putere și curaj, după ce ne-a ospătat ea.

Un lucru nu putea ea încuviința nici în ruptul capului, — și anume: să vadă că ne vin vizite în timpul săptămânii, și mai cu seamă dimineața. De mai se nimerea o cucoană, apoi duduia bucătăria de picioarele și gura ei, toată ziua.

— Treabă e asta ? Auzi, mă rog, dar dumneaei n'are casă ? N'are grijuri, de pleacă așa, hai-hui, pe capul altora, să-i încurce și pe ei, din rostul lor ? Că doar Sfânta Duminică de ce e făcută ? Să meargă tot creștinul , dimineața la biserică, să se 'nchine și după aceia să se ducă să-și vadă neamurile și vecinii, dacă vrea.

Așa a lăsat Dumnezeu drăguțul!Urît mi-e de muerile astea ce bat drumurile toată ziulica și nu-și văd de ciorap.

De-ași fi bărbat, ce le-ași mai răsuci cozile! Na, le mai dați și dulceață ! Apoi așa le nărăviți, că vin mereu.

De cum vedea prin casă câte ceva nou, sau care i se părea că n'are nici un rost, începea:

— D'apoi asta ce o mai fi ? La ce-ați mai spânzurat bănet pe de-al de astea? Și, adicătelea, musai trebuia cumpărată pozna ceia ?

Odată vine ea la mama și o întreabă :

— Maică dragă, tare te-ași ruga să-mi spui cevașilea, că de mult mă bat cu gândul, ce o fi, și nu pot să-i dau de rost. Uite secătura ceia de scândurică din perete, cu niște sloave pe ea, și la care mereu, mereu vă uitați și îi purtați de grijă, tot timpul la ce e bună ?

— Apoi, ăsta e termometru. El ne arată cât e de cald sau frig.

Se uită mama Ioana, cercetătoare, spre mama să vadă dacă nu-și râde de ea; dă din cap, și strânge buza de jos, între două degete, și spune cam c'un ton de zeflemea, cam de milă:

— Bătu-o-ar crucea de sărăcie nemțească! Apoi am eu nevoe de ea să-mi spună că mi-e cald ori frig, că doar moartă-s?

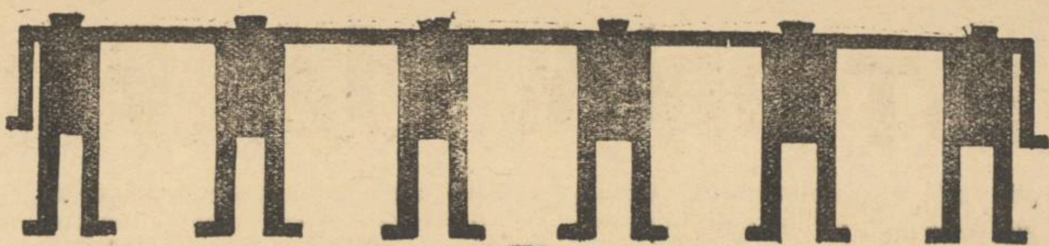
Și într'o zi s'a stins mama Ioana. De mult e în lumea drepților și oscioarele ei odihnesc în micul cimitir din satul ei, lângă căsuța printească. Așa i-a fost dorința. S'a stins și s'a închis și gura de aur ce ne-a fermecat copilăria cu țesătura minunată a basmelor pe care nimeni ca ea nu știa să le înșire în povestire luminoasă.

Și bucătăria parcă era pustie fără ea, curtea goală, păsările sălbătecite, căci nu mai era cine să le cheme duios pe nume; iar noi copiii, îi duceam dorul mângâierilor și povestirilor ei.

Mărul din grădină, degeaba își întindea umbra — căci nu se mai așeza pe scăunel.

Și acum încă îmi răsună în urechi, ca un ecou îndepărtat, murmurul nesfârșit al glasului ei blajin.

LILA GIUSCA SPERANȚIA

Din literatura ungară

ERVIN SINKO

„Asta-i tot"!

Oricât de straniu ar părea, această ființă, atât de blândă, acest italian blond, într'un anumit sens, era un om teribil. De-abia se împrimăvărase, când l-am văzut pentru prima oară, în curtea spitalului.

Intins pe un chaise-longue, el mângâia tandru cu mâna firele de iarbă răsărite, de parcă ar fi mângâiat un cap iubit.

A deschis ochii. Ochii lui — albastru deschis, strălucind de o lumină intensă, m'au fixat.

Mic de statură părea a fi adult. Nici când n'am văzut dinți mai albi și mai frumoși decât aceia din acest obraz subțire și lung.

De meserie era, dacă îmi amintesc bine, turnător. Dar era suficient să-i privești mânile albe, care de atâția ani de zile n'au făcut nimic. Au mângâiat numai iarba. Nu o tânără fată, nu o femee, că pentru mângâerea acestora trebue să dispui de o oarecare putere în plămâni.

De altfel nu era la Paris decât de câteva săptămâni și nimeni nu venea să-l vadă.

Ceeace avea extraordinar și aproape teribil, acest om era insensibilitatea lui deconcertantă.

— De câtva timp întâlnesc în fiecare Duminică o pereche. Evident, locuesc în acelaș cartier ca și mine — mi-a spus odată cu vocea lui aproape totdeauna extatică și puțin șocantă. — El era îmbrăcat în costum gris de Duminică, cu o cravată portocalie și ea într'o rochie verde-smaragd ce-i cădea până la glesne și cu o beretă roșie pusă pe părul ei buclat.

O adevărată catastrofă pentru alții, dar ceeace era delicios la această pereche, plimbându-se mână în mână, e că se bucurau, și unul și celălalt, de ținuta lor frumoasă în această zi de repaus.

Câteodată luau loc pe terasa cafenelei din colț și nu-și dădeau drumul de mână chiar atunci când duceau paharul la gură. Altă dată i-am întâlnit, într'o seară. Bulevardul cartierului era pustiu. Mergeau ținându-se mereu de mână, aplecați unul spre celălalt, fără să-și spună vreun cuvânt. Mergeau doar așa, strânși, singuri, pe tot bulevardul. I-am urmărit.

— Apoi? — am întrebat. Și, ca și cum s'ar fi trezit, puțin turburat, mi-a răspuns ridicând spre mine privirile lui clare:

— Asta e tot!

— Dar pentru ce mi-ai spus această poveste? Ce ai vrut să spui cu ea?

— Credeam, — făcu el parcă să se scuze, — că te interesează. Mă bucuram totdeauna să-i văd, mai ales în acea seară când mergeau unul lângă celălalt dealungul bulevardului.

Povești de asemenea natură îmi amintesc multe. Bineînțeles din când în când aveam impresia că poate am de a face cu un om de o inteligență redusă. Cum s'ar explica altfel acel sentiment de decepție ce mi-l provocau aceste povești spuse cu o voce promițătoare și entuziastă? Dar de multe ori îmi punea și alte întrebări, eu fiind singurul care vorbeam limba lui.

— Ești un om instruit, — mi-a spus el într'o seară după ce a asistat la o liturghie celebrată în capela spitalului. — Explică-mi de ce se manifestă o asemenea recunoștință lui Dumnezeu, spunând că iubește egal pe toți oamenii? E cel mai mic dintre lucruri pe care-l putem aștepta dela el, nu?

Asemenea întrebări dovedeau totuși că nu avea numai mici suveniruri incoherente în capul său, ci că și reflecta. Despre persoana lui, n'am aflat nimic altceva decât ceeace puteam deduce din aceste povestiri.

— Mama mea era germană, mi-a spus el odată. — Era o femee foarte frumoasă, o femee cu suflet mare, dar tot atât de pipernicită și de mică ca și mine. A rămas văduvă devreme și lucra ca funcționară. Avea o voce atât de frumoasă, încât, de multe ori, seara, trecătorii se opreau în fața ferestrei s'o audă cântând.

Ii plăceau rochiile frumoase, dar cu salariul ei nu și le putea cumpăra. Eu însă am văzut odată la Milano, într'un galantar, o rochie de mătase neagră. Negrul îi ședea foarte bine mamei mele, ea părând, în el, și mai blondă.

— Și? — am întrebat, știindu-l totdeauna transportat, nu atât de povestea lui, cât de vocea și mimica animată ce o avea.

— Asta-i tot! mi-a răspuns încă odată.

— Și rochia ce a devenit?

Ca și când s'ar fi apărat împotriva unei mustrări, mi-a spus:

— Nu știu. Multă vreme a mai rămas în vitrină. Mi se pare că avea și un guler alb de dantelă.

Am crezut un timp că nu-și dădea seama de natura bolii lui. Imi spunea ades că, odată eșit din spital, va părăsi Parisul, clima lui umedă făcându-i rău.

Intr'o zi i-au transportat patul din sala comună pe culoar și l-au ascuns în dosul unui paravan.

— Pentru că e mai mult aer aici, mi-a explicat el, neștiind că culoarul era stația muribunzilor, unde l-au adus și pe el.

Muribunzii sunt ființe greu de înțeles. Nu știu nimic și totuși în asemenea momente, italianul a început să-mi spuie:

— Când eram în închisoare...

Deabia atunci am aflat că făcuse cinci ani închisoare.

— Din cauze politice, mi-a răspuns distrat, crezând că nu mă poate interesa această chestiune.

Mi-a zis chiar: „Ce importanță are!" Giusepe, care era închis cu mine, și el a devenit tuberculos. A și murit din cauza asta. Am jurat atunci că, odată liber, voiu deveni un adevărat luptător și că-l voi răzbuna. Il iubeam mult.

Era bătrân dar eu sunt tânăr și voi ajunge să văd izbânda".

Și am căzut din nou în greșala de a aștepta ca intenția să fie urmată de o acțiune și dorința de noutatea realizării.

Cum a tăcut, l-am întrebat:

— Apoi?

A ridicat sprâncenele, ca și cum ar fi vrut să mă privească mai bine, și a avut un gest pe care nimic nu l-ar putea înlocui în memoria mea. A vrut să se desemneze pe el însuși, dar brațul lui, slab, nu-l mai asculta. Numai mâna a mai izbutit s'o miște. Mi-a zis, însă de data asta fără să surâdă:

— Asta-i tot!

— Nu, nu! am țipat. Dar n'a mai spus nimic. A început să se crispeze sub cuvertură. Figura lui de copil a reflectat acea oboseală sumbră și fără de speranță a bătrânilor. I-am dat la o parte de pe frunte părul năclăit și am eșit în vârful picioarelor. Parcă de teamă ca, auzind sgomotul, cel care pleca să nu se reîntoarcă.

(Traducere de ST. R.)

ISTORIA CĂLĂTORULUI SAVAH

In ziua următoare, Hamalul veni din nou, iar după masă ascultă cu interes şi mai mare istoria celui de

Al patrulea taxid al lui Savah călătorul

— Fel şi fel de pricini m'au îndemnat să fac şi a patra călătorie. Dorul de a câştiga bani mulţi mai ales, plăcerea să văd locuri străine, şi scârba de chefurile cărora mă dedasem, puseseră stăpânire pe sufletul meu şi mă îndemnară la ducă.

Uitând necazurile celorlalte călătorii, îmi pregătii marfa şi tovărăşia cu alţi neguţători, apoi plecarăm cu o corabie către părţile Arabiei şi Persiei. După o călătorie de douăzeci de zile, darăm peste un ostrov în care vândurăm o parte din marfă pe bani, iar o parte o schimbarăm pe mărfuri localnice, pe care credeam să le vindem prin alte părţi. Dar nu puturăm pleca numaidecât, fiindcă nu ne venea vântul într'ajutor.

Intre timp, se 'ntâmplă în cetate că fiul sultanului se răsculă împotriva tatălui său pe care-l detronă pentru a se sui în locul lui. Tânărul sultan nu avea dragoste pentru neguţătorii străini, cărora le căuta fel şi fel de pricini. Şi văzând că şi după noi umblă cu lumânarea ca să ne poată face rău, cu cel dintâi prilej, câne-câneşte, eşirăm la larg aşa cum puturăm. Iar dacă făcurăm o distanţă bunişoară, intrarăm într'o regiune bântuită de furtună care ne-abătu din drum şi ne pierdu pe mări, ale căror taine nu le cunoştea corăbierul.

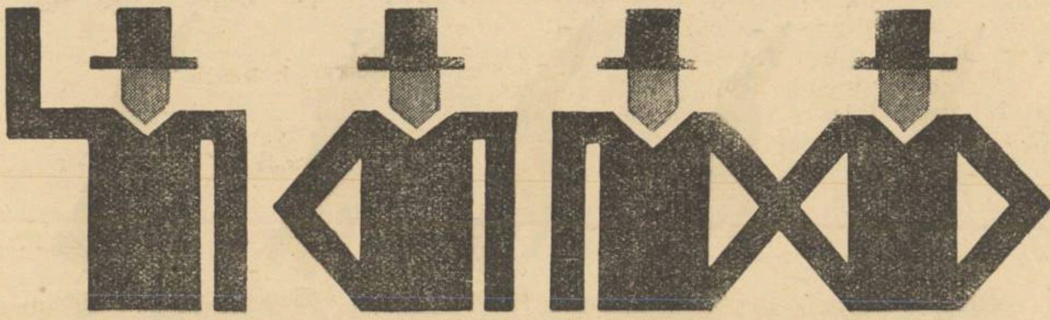
In vremea nopţii, ne izbi vântul de nişte stânci şi ne făcu ţăndări toată corabia. Parte dintre tovarăşi se duseră la fund, iar eu, corăbierul şi altă parte dintre neguţători, ne agăţarăm de catarg şi ne lipirăm de el până ce valurile ne aruncară către ziuă de ţărmul unui ostrov care nu era departe. Acolo găsirăm felurite poame cu care ne hrănirăm în prima zi.

După semnele ce vedeam, insula părea să fie locuită. Deci, în ziua următoare, odihniţi de trudnica luptă ce dasem cu apa, ne avântarăm către interior, mergând mereu pe sub curmali cu roade şi sărind peste gârliţe şi izvoare cu apa rece ca ghiaţa. Şi zărind în depărtare nişte bordee, ne duserăm către ele. Dar de-acolo eşiră o sumedenie de harapi urîţi, ne'nconjurară şi ne luară robi.

Pe mine şi pe alţi cinci tovarăşi, ne duseră într'o poiată făcută numai din frunze de curmal, iar acolo ne 'nconjurară o seamă de femei şi de copii cu trupurile goale, care ne vorbiră o limbă cu totul străină auzului nostru. Apoi ne aduseră mănunchiuri de erburi şi rădăcini mirositoare pe care ne 'ndemnară prin semne ca să le mâncăm. Tovarăşii le mâncară cu mare plăcere, dar eu, văzând că negrii se feresc să pună şi limba pe ele, nu le gustai. In puţină vreme, tovarăşii se făcură beţi, adică veseli din cale-afară, apoi începură a vorbi în dodii şi dară semne de îndobitocire. După asta, ei ne aduseră orez fiert cu nucuşoare de India, ceia ce mă făcu să 'nţeleg că vor să ne 'ngraşe pentru tăere. Şi în vreme ce eu mâncam doar numai cât trebuia ca să-mi ţin zilele, tovarăşii mei mâncară ca nişte porci de soiu bun şi se 'ngrăşau văzând cu ochii. Şi căpcăunii începură a junghia pe câte unul la două, ori la trei zile.

Soarta aceasta care ştiam că mă aşteaptă şi pe mine, mă făcu să-mi pierd ori ce urmă de poftă de mâncare, şi 'n puţine zile slăbii de rămăsei numai pielea închircită pe oase şi mă clătinam la cea mai slabă adiere de vânt.

Intr'una din zile mă putui departa de colibe şi mă strecurai într'o pădurice. Iar dacă mă văzui sub umbra şi'n taina ei, îmi dete Dumnezeu puteri de alergai toată ziua aceia şi toată noaptea următoare, şi astfel mă pierdui din apropierea acelor căpcăuni.

Mergând numai prin păduri şi hrănindu-mă cu fructe pădureţe şi apa izvoarelor pe care le 'ntâlneam pe drum, după unsprezece zile ajunsei la malul mării unde dădui peste oameni albi care culegeau boabe de piper.

Ei mă 'ntrebară în limba părinţilor mei despre rosturile ce le aveam în acea insulă. Spuindu-le tristele 'ntâmplări, se 'nduioşară de mine şi mă miluiră cu hrană întremătoare şi cu haine, căci rămăsesem gol de tot.

Când îşi isprăviră de cules provizia de piper, mă luară pe corabie şi mă duseră în ţara părinţilor lor, într'un ostrov nu depărtat, unde mă 'nfăţişară Sultanului.

Acesta ascultă pătimirile mele, apoi mă mângâe cu vorbe scoase din adâncul unei inimi blânde, şi porunci slugilor să-mi poarte de grijă cu toate cele de trebuinţă unei vieţi boereşti. Ca atare mi se rândui locuinţă cu deosebire frumoasă şi mi se aduseră mai multe rânduri de haine scumpe. Şi mergeam zilnic la Sultan pe care-l fermecam cu istorisirea multelor suferinţe ce 'ndurasem în călătoriile mele, şi cu arătarea deosebitelor ţări şi obiceuri ce văzusem.

Toată lumea mă respecta pentru această mare prietenie. Boeri de mare seamă făceau felurite chipuri ca să se poată împrieteni cu mine.

Multe lucruri ciudate văzui în acel ostrov, dar unul cu deosebire îmi atrase atenţia: toată lumea, chiar şi Sultanul, umblau călări de deşelatele cailor. De aceia, cu mare sfială îndrăznii să-l întreb odată pe Sultan:

— Măria-Ta, nu se obişnueşte pe aici tacâmuri la cai?... Acelea sunt o podoabă pentru animal şi o mare înlesnire pentru călăreţ!

— Tacâmuri?... Dar cum sunt aceste tacâmuri pentru cai?... Nici eu, şi nici nimeni din ţara mea nu a văzut vr'odată aşa ceva!...

Cu învoirea Sultanului, mă dusei la meşterii curţei şi le făcui plan amănunţit, apoi stătui numai pe capul lor până ce gătiră o şea, un frâu şi o pereche de scări. Iar dacă fură gata, împodobii un cal împărătesc şi-l dusei în faţa Stăpânitorului, care cercându-l pe loc, rămase foarte mulţumit de această iscodire a mea. El porunci meşterilor din cetate să 'nveţe numai de cât această meserie, iar pe mine mă răsplăti cu daruri cu adevărat împărăteşti.

De-atunci Sultanul nu mai putea sta o clipă fără de mine. El se temu că odată şi odată tot mă voi duce în patria mea, şi de-aceia îmi vorbi să mă însor cu fata unui boer localnic, zicându-mi că va avea grijă de rosturile mele în această viaţă. Şi neputând sta împotriva voinţei acestui puternic, făcui precum mă sfătui şi mă 'nsurai şi nu-mi păru rău mai pe urmă, căci mă uneam cu nevasta întru toate cugetele noastre.

Intr'o vreme, murind nevasta unui prieten cu deosebire drag, mă dusei la el ca să-l mai mângâi cu vorba:

— Ce puteai face?... Să te pui de price cu Dumnezeu?... Aşa a fost soarta ei!... Dar lasă!... Dumneata să fii sănătos, că o vei uita şi te vei căsători din nou cu alta şi mai tânără şi mai frumoasă poate, fiindcă eşti om tânăr!

— Vai de mine, prietene!... Dar dumneata nu cunoşti legile ţării noastre!... Astăzi chiar voi fi îngropat cu nevasta, aşa viu precum mă vezi!

— Dar pentru ce?...

— Aşa este legea noastră, şi nu se poate să eşim din arătarea ei!...

Şi vorbind noi aşa, iată că veniră rudele şi prietenii, şi toţi vecinii ca să însoţească pe soţi la groapă. Moarta fu gătită cu cele mai scumpe strae şi cu cele mai preţioase bijuterii ce avea, de-aşijderi se găti şi soţul, şi plecarăm cu tot alaiul către margina oraşului. Acolo era un deal mare şi lung de vreo două mile, care se întindea ca o spinare până la ţărmul mării. Noi urcarăm de-asupra, unde oamenii dară la o parte o lespede mare şi grea, care descoperi o hrubă adâncă şi dreaptă în jos ca la o ocnă de sare. Mai întâi aşezară pe moartă pe un fel de pătuc din gratii şi o scoborîră înăuntru. Apoi soţul îşi luă rămas bun de la toată lumea şi se aşeză el singur pe alt pat de gratii care dispăru şi el numaidecât pe gura groapei, împreună cu un ulcior cu apă şi şapte pânişoare mici. Şi la urmă de tot, piatra cea grea fu aşezată de-asupra, iar noi ne 'ntoarserăm pe la casele noastre.

Acest obiceiu mă pusese pe gânduri. Intr'una din zile nu mă putui stăpâni şi pomenii Sultanului despre această cruzime.

— Prea Luminate Padişah!... Am călcat lumea asta cruciş şi curmeziş, dar asemenea barbar obiceiu încă n'am pomenit nicăeri!

— Ce să facem?... Este o lege foarte veche!... Dacă-mi va muri nevasta înainte, şi eu, Sultanul acestei ţări, mă supun soartei şi mă îngrop de viu!

— Dar oamenii care nu sunt localnici?... Şi ei trebuiesc să păzească legea?...

Sultanul zâmbi.

— De îndată ce sunt însuraţi cu femei localnice.

Vorba Sultanului mi-a turnat în inimă o cumplită groază. La cea mai mică supărare a nevestei, la cea mai uşoară boală a ei, îmi tremura inima de frică.

Şi de ce m'am temut, n'am scăpat. In cele de pe urmă mi se 'mbolnăvi nevasta şi o 'mpinse dracul să se ducă pe cea lume. Inchipuiţi-vă ce era în inima mea. Sultanul şi toţi boerii Divanului voiră să mă 'ntovărăşească la mormânt. Imi părea foarte rău acuma că fugisem de la căpcăuni, fiindcă tot e mai bine să mori de cuţit, de cât să fii îngropat de viu.

Sus, lângă gropniţă, căzui la picioarele Sultanului:

— Stăpâne!... Ai milă de mine!... Sunt om străin de această ţară!... Am în patrie nevastă şi copii, de-al căror rost trebue să am grijă!

Orice rugă îmi fuse în van. Mă puseră cu forţa pe pătuceanul de zăbrele, îmi dară cele şapte pânişoare şi ulciorul cu apă în mână, şi...

Mă dară la fund! Apoi închiseră gropniţa şi mă lăsară urlând sub pământ.

In vremea scoborâşului, prin lumina ce cădea de sus, văzui că groapa este de fapt o tainiţă foarte lungă şi largă.

Jos mă trăsei la o parte unde nu erau cadavre, şi unde mirosea mai puţin.

La 'nceput mă aruncai cu faţa la pământ şi plânsei blestemând setea de bani, singura care mă scosese din căscioara mea din Vavilon. Apoi, încetîncet, mă liniştii şi socotii că nu trebue să mă sprijin pe altceva de cât pe mâna Providenţei, singura care mă putea scoate şi dintr'un atare necaz.

Nici o dată viaţa nu preţuise mai mult în ochii mei.

Foamea mă sili să 'mbuc ceva şi să-mi răcoresc arşiţa inimii cu o sorbitură.

De-odată văzui că se deschide gropniţa şi că este scoborît un bărbat. Apoi veni rândul nevestei mortului care se văicărea groaznic. Mă apropiai de locul unde trebuia să cadă, cu gândul să-i spun oarecare vorbe de 'ncurajare, dar ea, când mă văzu că-i răsar ca din pământ în faţă, scoase un ţipăt sfâşietor şi se prăbuşi pământului moartă. Atunci îi luai pânile şi apa, şi mă întorsei iarăşi la locul pe care mi-l alesesem.

Şi tot aşa făcui şi cu alţii. Iar dacă se 'ntâmpla ca omul să fie mai tare de inimă, şi să nu moară de spaimă, aveam la 'ndemână un bodolan de mort cu care-l croiam odată la căpăţână, şi...

Aşa avui alimente destule ca să trăesc multe zilişoare în groapa cu morţii.

Odată auzii un fel de şuerătură uşoară. Fui mai atent şi ascultai cum o fiinţă vie umbla pe sub gropniţă. O lumină fulgeră în mintea mea: trebuia să fie o hienă! Şi atunci, dacă era, şi nu 'ncăpea nici o 'ndoială, fiindcă urechile nu mă 'nşelau, trebuia să fi intrat pe undeva, pe unde eu aş putea să eş!...

Şi pe dată, cu mult curaj, mă repezii în direcţia de unde venea zgomotul.

Animalul mă simţi şi 'ncepu să fugă pe 'ntuneric, dar nici eu nu mă lăsai şi gonii după el cu disperare, până ce se deschise în faţa mea o geană de lumină cât o steluţă.

Cu ochii ţintă la acest semn, mersei până când mă trezii în faţa unei crăpături prin care eşii într'o groapă adâncă şi prăpăstioasă de la malul mării.

Afară, sorbind aerul cel curat, mulţumii lui Dumnezeu, apoi îmi deşirai turbanul şi făcui un ghem de aţă al cărui capăt îl legai de un băţ înfipt în pământ chiar în malul deschizăturii, apoi mă 'ntorsei în gropniţă desfăşurând aţa pentru ca la nevoe să nu mă rătăcesc.

Adunai sumedenie de bijuterii, între care şi mai multe coroane împărăteşti de o valoare considerabilă, apoi foarte multe haine, între care numeroase erau din ţesătură de fir de aur. In câteva zile numai, adunai o comoară imensă pe care o 'mpachetai şi o ascunsei în râpa de pe malul mării.

La cinci zile după descoperirea eşirii din groapă, avui norocul să zăresc o corabie, căreia făcându-i semne disperate, îmi trimise un caic de mă luă pe bord.

Spusei Corăbierului că sunt un neguţător a cărui corabie a naufragiat acolo, dar a cărui marfă o scăpat în cea mai mare parte.

Prin ostroavele prin care trecurăm, vândui mare parte din hăinărie şi o parte din bijuterii, iar cu banii strânşi, cumpărai mărfuri pentru Valsâr, unde ajunsei cu un câştig de zece milioane galbeni, deosebit de bijuterii în valoare de zece ori mai mult.

Făcui daruri la geamii, întemeiai spitale şi făcui numeroase alte milostenii. Şi crezându-mă vindecat de călătorii pe mare, îmi reluai viaţa de petreceri".

Terminând Savah, Hamungeafer căpătă iarăşi o sută de galbeni.

— Să pofteşti, prietene, şi mâne!

Prelucrare de M. P.

Date noui asupra unei vechi controverse arheologice

ORIENT SAU OCCIDENT?

Dintre toate civilizațiile care s'au desvoltat în bazinul Mediteranei în vremurile anterioare epocii istorice, civilizația miceniană e aceea care a preocupat în chip deosebit în timpul ultimilor 60 de ani pe învățați. Aceasta nu se datorește faptului că pomenita civilizație ar întrece în însemnătate, durată și bogăție de manifestări pe toate celelalte, ci împrejurării că ea a fost premergătoarea civilizației grecești și isvorul din care aceasta din urmă a scos un șir întreg de prețioase învățăminte. Fiindcă studiul civilizației grecești arăta, pe fiece zi tot mai limpede, că în toate domeniile ei de manifestare se putea dovedi existența unor elemente de împrumut sau măcar a unor înrâuriri datorite civilizației miceniene, învățații își dădură seama că trebuiau să cerceteze amănunțit și să lămurească toate problemele referitoare la aceasta din urmă dacă voiau să o înțeleagă deplin pe cea dintâiu.

Inceputul cercetărilor în domeniul civilizației miceniene l-a făcut Schliemann, descoperitorul Troei. Inainte de a începe desgroparea cetății lui Priam, sortită să-i aducă celebritatea, arheologul german consacrase câțiva ani de activitate cercetărilor și săpăturilor de la Mycene și Tyrins, cele mai de seamă cetăți miceniene din Peloponez (dela întâia din aceste două localități se trage și numele dat întregii civilizații). Rezultatele acestor prime cercetări fură atât de convingătoare încât ele duseră pe Schliemann la încheerea că se afla în fața unei noui civilizații, despre a cărei existență nimeni nu bănuise nimic mai înainte și despre care nu se putea spune la acea epocă decât că e anterioară civilizației grecești.

Dela Schliemann încoace, 60 de ani de cercetări, de săpături arheologice și de studii de amănunt și de sinteză au îngăduit învățaților să cunoască cum nu se poate mai temeinic civilizația miceniană și să deslege mai toate problemele de domeniul istoriei sau al arheologiei care se puneau în legătură cu dânsa. Astfel, s'a putut dovedi că civilizația miceniană se datorește Acheenilor, sau mai bine zis acelei ramuri din acest trib care, deslipindu-se de trunchiul comun al popoarelor indo-europene așezat undeva, în Europa Centrală, a început să se miște către Sud pentru a ocupa apoi, către anul 2000 în. de Cr., toată Grecia continentală. Mai departe, s'a putut stabili că această civilizație își are începutul cam pe la 1700 și își închee desvoltarea pe la 1180 în. de Cr., dată în jurul căreia ea piere într'o grozavă catastrofă, fiind distrusă de invazia sălbatecă a unui alt trib grec, Dorienii, care iau acum în stăpânire mai toate regiunile ocupate de Acheeni. Tot așa, strălucirea uluitoare a civilizației miceniene a fost cu prisosință pusă în lumină prin descoperirea cetăților și a palatelor regale dela Mycene și Tyrint, prin desgroparea mormintelor regale din aceleași localități, prin găsirea unui inventar arheologic de o bogăție și de o desăvârșire tehnică neașteptată, — ceramică, instrumente și arme de bronz și de aur, podoabe și bijuterii de aur și argint. In sfârșit, cercetările au putut dovedi că, departe de a se fi mărginit la Grecia continentală, civilizația miceniană a avut o puternică expansiune în jumătatea răsăriteană a Mediteranei și a isbutit să câștige, uneori cu titlu de stăpânire directă și totală, alteori însă numai sub formă de debușee economice, atât insulele Mării Egee cât și coastele Asiei Mici, ale Siriei și ale Egiptului, ba chiar — poate — și unele ținuturi de pe coastele nordice ale Mării Negre.

Aceste însemnate rezultate n'au fost totuși în stare să dea o deslegare satisfăcătoare tuturor problemelor pe care le punea civilizația miceniană, și unele din ele au rămas încă nerezolvate. Cea mai însemnată dintre acestea și totodată aceea care preocupă astăzi în chip deosebit pe arheologi e problema raporturilor dintre lumea miceniană și civilizațiile orientale. Este civilizația miceniană o civilizație europeană *băștinașă*, sau origina ei e de căutat undeva, în Orient, după cum s'a afirmat într'o vreme de către susținătorii faimoasei teorii *Ex Oriente lux* care nici azi nu și-a pierdut toți partizanii? Dacă așa se punea încă până acum 30 de ani problema, astăzi ea nu se mai poate formula în chip identic. Descoperirile ultimilor 30 de ani au dovedit că *civilizația miceniană nu e „marfă" importată ci „fabricație" europeană*,— rezultat al unei lungi evoluții care nu și-a căutat decât incidental în exterior modelele și inspirația. In astfel de condiții problema se reduce deci la a determina și preciza aportul Orientului în formarea civilizației miceniene. Or, recentele săpături arheologice de la Ras-Shamra au dat în această privință rezultate care îngăduesc punerea în discuție și, probabil, apropiata deslegare a acestei chestiuni.

Cercetările dela Rhas-Shamra, localitate situată în Siria de Miazănoapte în apropierea coastei Mediteranei, au fost începute în 1929 de către misiune arheologică franceză condusă de către Profesorul Claude Schaeffer de la Universitatea din Strassbourg. Cele opt campanii succesive de săpături au dus la descoperirea unui oraș întreg care, după cum s'a dovedit, se numea în antichitate *Ugarit* și era capitala unui regat ce cuprindea o parte din Siria nordică. Săpăturile de până acum n'au dat încă la iveală un palat regal, ca la Mycene bunăoară; totuși el trebue să existe și va fi fără îndoială descoperit în vasta porțiune de teren rămasă încă neexplorată. S'au descoperit, însă, numeroase construcții ce-ar putea fi considerate ca niște anexe ale lui, printre care și o „bibliotecă" adică o încăpere în interiorul căreia s'au găsit sute de tablete de argilă purtând inscripții în caractere cuneiforme. Aceste texte, a căror descoperire e de o covârșitoare însemnătate, sunt azi în curs de descifrare. Cele mai multe dintre ele par să fie documente oficiale și private (liste de cheltueli ale statului, liste de funcționari publici, contracte între particulari, etc.), ceeace ar duce la încheerea că „biblioteca" era în realitate o arhivă anexată, fără îndoială, unei clădiri publice, adică palatului sau vreunui templu.

Obiectele și inscripțiile găsite în locuințele particulare și în templele desgropate până acum, cum și cele descoperite în mormintele din cimitirul orașului (dintre care unele sunt cu siguranță morminte de regi) au îngăduit Profesorului Schaeffer să scoată un șir de încheeri de cea mai mare însemnătate privitoare la viața și la istoria orașului. Astfel, s'a putut lămuri că, întemeiat după anul 2000 în. de Cr., orașul Ugarit a trecut timp de 500 de ani pe sub diferite stăpâniri asupra cărora nu se știe mare lucru deocamdată. Fără îndoială, orașul trebue să fi fost supus un timp și Babilonului, stat ajuns pe atunci în culmea puterii. In veacul al XV-lea Ugaritul ajunge oraș fenician și e desigur pus dacă nu sub cârmuirea directă cel puțin sub supravegherea regelui fenician din Tyr. Pe la mijlocul veacului al XIV-lea, când puterea miceniană începe să se facă simțită tot mai mult în Răsăritul Mediteranei, Ugaritul ajunge o adevărată colonie miceniană, situație pe care o va păstra timp de un secol și jumătate. Toată această vreme va însemna pentru cetatea siriană o epocă de independență — desigur, relativă — și, mai ales, de extraordinară prosperitate. Imbogățit de pe urma rolului de intermediar în legăturile comerciale ale lumii miceniene cu Orientul, apărat de puterea miceniană și neameninițat de nici un dușman mai de seamă, Ugaritul ajunge acum să se poată număra printre marile orașe ale Asiei Anterioare.

Dar așezarea la o răscruce de lumi și de civilizații deosebite a însemnat totodată pentru cetatea siriană supunerea la un șir întreg de influențe adânci, a căror forță și a căror varietate se vădește la fiecare pas în toate descoperirile făcute până în prezent. Civilizația Ugaritului nu e decât un mozaic de elemente disparate între care sudura se face cu greu sau nu se face chiar de loc: scrierea oficială a orașului sunt cuneiformele babiloniene; zeitățile adorate în sanctuarele cetății sunt de origină feniciană, egipteană și hitită; arhitectura funerară urmează tehnica și formele celei miceniene, cu un servilism care merge până la simpla imitație; tot așa, sculptura mărturisește, mai ales în baso-relief o înrâurire hotărîtoare a celei egiptene; în sfârșit, cea mai de seamă dintre artele minore, ceramica, înfățișează alături de o cantitate enormă de piese de origină curat miceniană un mare număr de imitații după vasele miceniene.

Toate aceste fapte dovedesc existența unor legături dintre cele mai strânse pe de o parte cu Egiptul, cu Babilonul, cu Fenicia și cu imperiul hitit, *iar pe de alta cu lumea miceniană din centrul Mediteranei*.

Sensul acestei din urmă legături este *Apus-Răsărit*. In veacurile al XIV-lea și XIII-lea, civilizația miceniană a Europei, în expansiunea ei viguroasă către Răsărit, a lăsat deci urme adânci în civilizația anumitor regiuni din Orientul apropiat de pe țărmul Mediteranei. Aceasta nu înseamnă însă că pentru vremurile mai vechi situația nu a fost alta, *tocmai potrivnică*, și că, pe timpul când în bazinul Mediteranei centrale civilizația miceniană era pe cale de formație, vechile civilizații ale Orientului, — atunci în plină înflorire și expansiune, — n'au exercitat asupră-i o puternică înrâurire și n'au adus la plămădirea ei o contribuție dintre cele mai însemnate. Lucrul a și fost dovedit în parte, dar la o lămurire deplină a problemei nu s'a ajuns încă. Continuarea săpăturilor de la Ras-Shamra nu va lipsi, desigur, să ducă la noui importante descoperiri în această privință și să îngădue noui precizări și lămuriri asupra acestui punct încă întunecat din protoistoria Orientului apropiat. Căci cheia tainei ascunse, dacă există una, nu poate să se afle aiurea, ci numai aici, în ruinele vechii cetăți a Ugaritului, — trecătoare și poartă a Orientului către Occident și răspântie de civilizații.

EMIL COLIU

Influența artei japoneze în pictura Occidentului

Van Gogh scrie fratelui său Theo: „Arta japoneză în decadență în țara sa își reimplântă rădăcinile în arta franceză impresionistă".

De altfel Van Gogh a fost cel dintâi care a dovedit mai bine această părere, într'o copie în uleiu după o stampă japoneză, reprezentând o ramură de prun înflorit, atât de desăvârșit, în cât Kikou Yamata, cunoscuta scriitoare japoneză ce trăiește în Franța și scrie în limba franceză, o admiră pentru autenticitatea spiritului și a tehnicii japoneze.

Van Gogh nu este singurul care a fost influențat de arta japoneză în timpul acela. Mai este Whistler, ale cărui nocturne s'au inspirat din visurile lui Hiroshige, Degas, în nudurile și dănțuitoarele sale tăiate din decorul vieții după technica japoneză, Hodler, care, ca și Hokusai, transformă motivul individualizându-l. In general, întreg modul de compoziție al artiștilor din această epocă se influențează și se modifică după modul de tratare japonez și punctul de vedere al artiștilor săi.

Realismul culorilor, îndrăzneala gravurii și unele detalii proprii artei japoneze, se introduc pentru prima oară în arta occidentală, jignesc și apoi subjugă gustul publicului.

Manet, de pildă, se servește foarte mult de fondul împodobit al japonezilor, dar mai ales Toulouse-Lautrec, în afișele și gravurile sale. In ceea ce privește technica, mulți gravori francezi în lemn, au studiat-o în arta japoneză și au transportat-o de a dreptul în opera lor.

Henri Focillon vorbește de această influență într'o operă întreagă a sa, intitulată: „L'Estampe japonaise et la peinture en Occident".

Influența artei japoneze se găsește până și în „portretul d-nei Rivière" și în „Odalisca" lui Ingres. Dar mai ales se simte în pictura decorativă: lacurile lui Dunaud, tonurile din gravurile și stampele japoneze adoptate de Matisse și Dufy. Până și în mobilier, în ceramică și porțelanuri se simte influența obsedantă a artei japoneze. Chiar și „cubismul" derivă la origină din tradițiile japoneze, cărora le-a plăcut întotdeauna jocul acesta al virtuozității ochiului și a spiritului. Bine înțeles, cubismul acesta european a revenit ca o influență nouă în arta nouă japoneză, după cum se dovedește prin opera cubistă și suprarealistă a lui Togo, Okamoto, etc.

Deasemenea technica aquafortei ademenește foarte mult pe gravorii japonezi. Ei au studiat perspectiva după tratate din Europa încă din 1870 și au îmbogățit, pe această cale, stampa lor.

Cézanne studiat de pictorul japonez, Ikuma Arishima, se bucură de un mare prestigiu în țara sa și orientările din ultimele ceasuri ale revoluției în arta din Europa își au acolo răsunetul lor.

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Cronica literară

G. M. Cantacuzino: Patrar de veghe

D. G. M. Cantacuzino este un arhitect tânăr ale cărui opere arhitecturale se pot admira în centrul Capitalei. Se observă la d-sa o inclinaţiune către monumental şi încercarea de sinteză între clasicism şi modernism. La drept vorbind, cultura sa pare a fi mai de grabă clasică. Noua arhitectură strict geometrică, fără „coloare" este mai aptă să readucă sensibilitatea la punctul de vedere elin. Modernismul, chiar exagerat vindecă de baroc şi mai ales de acel baroc român care se chema odată stil naţional ori stilul lui Mincu. Arhitectul lua un morman de zidărie fără structură muzicală şi-l colora cu ciubucuri, cu colaci, cu ferestre oarbe, cu teracote. Palatul Funcţionarilor Publici din Piaţa Victoriei este o astfel de oroare. D. G. M. Cantacuzino se aşează în şcoala arhitecţilor puri, care se întemeiază numai pe echilibrul de masse. Această arhitectură nu exclude cu totul coloarea, ba chiar o foloseşte în înţelesul cel mai îngust, cromatic. Un roşu pompeian, de pildă, defineşte uşile, scheletul metalic al ferestrelor, unele elemente de susţinere. Şi templele greceşti se vopseau. Insă acum nu se mai confundă coloarea cu decoraţiunea. Monumentul nu este decorat ci desvăluit în structura lui pur arhitectonică prin câteva contururi simple de coloare. Am citit un remarcabil studiu al d-lui Cantacuzino despre Palladio. Un studiu foarte inteligent, dovedind o mare sensibilitate artistică. Cred că ar fi fost remarcat oriunde, tradus într'o limbă de mare circulaţie. Palladio plăcea mult lui Goethe şi regiunea venetă este în chip bătător la ochiu palladiană. Pentru ochiul superficial, necultivat în direcţia artistică, arhitectura palladiană e un fel de baroc mai academic. Nimic mai fals. E dimpotrivă o arhitectură pură, substanţială, însă rafinată, ajunsă la o mare desvoltare a temelor. Monumentul are desfăşurarea muzicei solemne din secolul XVIII, în măsuri stricte dar bine explicate. Barocul încarcă o masă de susţinere nevăzută, adesea amorfă şi mai ales asimetrică în vreme ce coloanele şi festoanele lui Palladio cresc din propria lor vigoare. Ai zice că acest monument este o vegetaţie de regiune umedă şi caldă unde totul creşte mai gras, mai stufos dar totul e cu desăvârşire necesar.

Când un arhitect poate face astfel de sărituri peste ceeace este superficial şi glorificând arta lui Palladio să cultive un clasicism cromatic, înseamnă că avem de aface cu o inteligenţă fină. D. G. M. Cantacuzino este încă unul din aceşti artişti armonioşi (începem să-i avem din ce în ce mai numeroşi) care au ieşit din îngusta profesiune şi-şi exercită arta lor cu o conştiinţă estetică totală.

In *Patrar de veghe* d. Cantacuzino ne dă un fel de jurnal de călătorie al unui arhitect, al d-sale bine înţeles. Autorul face o călătorie de studiu prin Asia Mică, vizitând marile vestigii arhitectonice ale antichităţii nu în scopul unor cercetări arheologice, ci în acela de a descoperi forme. Aşa cum s'a întâmplat şi cu alţi călători de specialitate, sufletul autorului vibrează şi această vibraţie ia forma unui memorial. D. G. M. Cantacuzino însă romanţează oarecum jurnalul, lucru pe care l-au făcut de altfel mulţi.

O critică propriu zis estetică a acestei cărţi ar fi abuzivă, dar o facem pentru folosul autorului. Am citit cartea şi ne-am dat seama că totul este sincer, trăit. Prin urmare un om de aceaşi conformaţie cu autorul va citi cartea cu cel mai mare interes. Dar vor citi cu interes şi aceia care vor fi atraşi de substanţa ei, adică cei mai mulţi. Impresia noastră este însă că d. G. M. Cantacuzino, stilizându-şi jurnalul, a urmărit verificarea aptitudinilor sale literare. Atunci pentru acei care citesc cu interes pentru creaţie se cade să facem unele observaţiuni.

Când un arhitect ori un arheolog este sguduit în faţa unui monument străvechiu, cel mai simplu şi mai sigur mijloc de a crea, adică de a simboliza sguduirea, este de a nu ieşi de loc din sfera preocupărilor sale stricte, adică de a nu face literatură. Trebue să se urmeze aici tactica romanului poliţist englez. Toate exclamaţiile din lume nu vor fi în stare să stârnească chinuitoarea curiozitate pe care o trezeşte reportarea aparent prozaică a pregătirilor pe care un arheolog le face ca să deschidă un mormânt. Dacă d. Cantacuzino şi-ar fi văzut de treabă ca arhitect, murmurând cifre exacte, notându-şi pas cu pas observaţiile de specialist, atunci aceste mişcări ar fi produs curiozitatea noastră şi paralel ne-ar fi introdus în emoţia d-sale. Căci e totdeauna emoţionant să vezi un domn bine îmbrăcat, scoţându-şi haina, şi făcând socoteli deasupra unui dâmb pe care pasc de obiceiu vitele. Chiar notându-şi observaţiile sale îngust specialiste ar fi trezit mai multă emoţie. Un călător trebue să depăşească percepţia prin cât mai multe judecăţi universale, căci judecata dă valoare turistică unui loc iar coloare veritabilă au numai ideile. Pitorescul geografic e convenţional şi banal. D. M. Ralea a intuit foarte bine genul când călătorind în Spania în loc să emită noui schiţe picturale a început să ne potopească cu idei. O privelişte este adâncă şi colorată în măsura în care trezeşte gândirea. Această gândire există la d. G. M. Cantacuzino, dar, cartea fiind voluminoasă, e înăbuşită de notaţii pitoreşti. Evident şi pitorescul are posibilităţile lui dar pentru asta se cere un talent extraordinar şi cine are azi nu în România dar în Europa acest talent? Ca să scrii ceva cu înfăţişare de coloare trebue să fii un nou Chateaubriand sau măcar un Renan. Deci autorul obişnuit se cade să fugă de paletă. Insă nu trebue să se înţeleagă că d. G. M. Cantacuzino scrie rău, dimpotrivă are un foarte frumos condeiu. Fraza este bine condusă, ritmica e clasică. Autorul e un bun prozator, cu foarte sănătoase lecturi. Şi limba este unitară, românească, lucru pentru care îi iertăm unele bizare franţuzisme ca *nefa* pentru *nava* (în sens arhitectonic) sau *schimbasem de viaţă*. Greşala este în domeniul compoziţiei. Prea multă exclamaţie, prea mult feeric, prea multă coloare locală, cultivată până la preţiozitate. Ochiul oboseşte şi urechea nu mai distinge nimic în atâtea sunete exotice. Când termini cartea n'ai putea spune unde ai fost cu autorul. Metoda mai prozaică a itinerariului stabilit turistic, a pregătirilor istoricogeografice duce la rezultate mai solide, la o participare mai adâncă. Iată o pagină:

„A fost odată în mijlocul lumii, în mijlocul Asiei, în inima Persiei, în miezul Isfahanului, la izvoarele visurilor, la obârşia epopeelor, o cetate minunată.

„Cetate în cetate, grădină printre grădini, ea fusese clădită pentru plăcerea regilor din prada victoriilor. Inlăuntrul înaltelor ziduri, era mereu sărbătoare. Cinci porţi duceau spre cetatea imperială.

„Aly-Kapy, poarta înaltă, sau poarta sacră prin care împăratul păşea odată descălecat şi sub care se ţineau judecăţile.

„Poarta Seraiului.

„Poarta celor patru basinuri.

„Poarta bunătăţilor sau a bucătăriilor.

„Şi în sfârşit, Derwaseh-evlet, poarta de paradă sau poarta imperială. Etc.".

Nimic mai greşit decât a zugrăvi Orientul cu mijloacele Orientului. Cădem într'o preţiozitate ceremonioasă, într'o ploaie de epitete care nu cuprind nimic. „Izvoarele visurilor", „grădină printre grădini", „cetate minunată" acesta e stilul vechilor noştri cronicari slavoni imitatori ai lui Manasses. Iată alt citat din care se vede că percepţia Orientului, singura valabilă şi adâncă, e înlocuită cu o exaltaţie imaginativă convenţională:

„Incetul cu încetul mi-am dat seama însă că o ciudată lume de zugrăveli pălite mă înconjurau: o lume de priviri, o arabescă de gesturi... cari toate erau desmierdări, se ţineau, corespundeau unui lanţ de corpuri chinuite. Prin stofele uşoare şi adesea străvezii, corpurile se mlădiau. Greutatea unui sân, luciul unui genunchiu, strivirea unei coapse, florile, frunzele, fructele rumenii, fundul paradisiac al unei grădini, dobitoace cari se jucau, păsări care se lăsau pe crengi, aurul unei lumini de asfinţit, freamătul unui vânt blând, şerpuitul unei gârle, toate erau prinse în vraja aceluiaş fior care străbătea tinereţea acelor făpturi, mărturisind aceeaşi nelinişitoare feminitate".

Se pare dar că autorul „visează", însă visează un Orient de convenţie, un Orient al Occidentalilor, cu femei care dansează legănându-se şi aer nemişcat. De aici rezultă o preţiozitate şi o impresie de fadoare, de altfel nemeritată, având în vedere substanţialitatea întregului. Concluzia trebue să fie pentru autor că poezia unui climat trebue căutată nu în poezia de imaginaţie ci în percepţia realităţii şi introducerea ei într'o idee generală.

G. CALINESCU

Reviste româneşti

Cu caetul I din Ianuarie—Martie, 1938, *Revista de Pedagogie*, organ al Institutului şi Seminarului Pedagogic Universitar, Cernăuţi, de sub direcţia Domnului C. Narly, intră în al VIII-lea an al existenţei sale, ceia ce nu este un fapt neobişnuit şi reprezintă o muncă şi un efort, care merită atenţiunea şi încurajarea publicului cititor.

In conţinutul bogat şi variat al Revistei, atrage atenţia în primul loc studiul d-lui Dimitrie Petroff, *„Pedagogia bulgară contimporană"*. In prima parte a studiului său, d. Petroff arată importanţa mare a şcolii în renaşterea poporului bulgar, care din timpurile grele de sub robia Turcilor a fost un factor important pentru păstrarea conştiinţei şi credinţei poporului.

Cele mai vechi şcoli s'au adăpostit în mânăstiri şi aveau ca scop pregătirea preoţilor, a călugărilor şi ajutorilor lor.

In a doua jumătate a veacului al XVI-lea, cultura greacă ia locul culturii naţionale prin înlocuirea vlădicilor bulgari cu vlădicii greci şi introducerea cărţilor greceşti.

Cel dintâi care a contribuit la trezirea conştiinţei naţionale a fost monahul Paisie, de la mânăstirea Athos cu o istorie a poporului bulgar şi cu darul său pedagogic, căruia se datorează crearea învăţământului bulgar, în secolul al XVIII-lea. Primul pedagog laic, dr. Petru Beron, îşi începu activitatea pe la sfârşitul veacului al XVIII-lea, tipărind, în România, un abecedar, numit „Ribenbucovar" şi având tipărit un delfin pe pagina 1-a (1824). Cu acest abecedar şcoala bulgară rupe legătura cu Evul Mediu, punând bază învăţământului în spiritul principiilor mari ale secolului al XVIII-lea.

Experimentarea acestor principii s'a făcut într'o şcoală din Gabrovo, în 1835, aplicându-se metoda „Beulancaster". Alt pedagog, care a contribuit la dezvoltarea şcolii bulgare, a fost monahul Neofit Rilski, trimis la şcoala grecească din Bucureşti ca să cunoască metodele noi şi să traducă în bulgăreşte cărţile necesare. După şcoala din Gabrovo au luat fiinţă şi alte şcoli în alte localităţi, şcoala bulgară continuând să se inspire din metodele şi legile de organizare din România.

După izgonirea Turcilor, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, învăţământul ia o mare dezvoltare, înfiinţându-se sute de şcoli. Mişcarea culturală se accentuează prin cărţi, reviste, ziare şi oamenii şcolii încep a se preocupa de înfiinţarea grădinilor de copii. In multe oraşe se deschid biblioteci şi cabinete de lectură.

In 1870, Bulgarii tipăresc prima revistă pedagogică, intitulată „Şcoala", urmând în curând şi tipărirea altora, ca „Citalişti" şi „Cărturarii Pedagogi". Acesta este progresul şcolii după 500 de ani de robie turcească, până ce războiul ruso-turc, din 1877, încheiat la San-Ştefano, 1878, îngădue formarea statului bulgar cu graniţele etnice. Şcolile contimporane din Bulgaria se bazează pe reformeele primului lor ministru de educaţie naţională Marin Drinof.

Actualmente, Bulgaria poate sta alături cu oricare alt stat prin publicaţiile, revistele, Institutele pedagogice şi lucrările pedagogilor săi, formaţi la Universităţile bulgare sau la cele străine, cu lucrări originale, cunoscute şi citate în mişcarea internaţională pedagogică. Intre aceştia d-rul Gheorgheff, al cărui studiu „Importanţa lingvisticei copilului" contează ca o contribuţie la Pedagogia experimentală modernă.

Am insistat asupra acestui studiu care ne dă amănunte atât de importante asupra desvoltării istorice a culturii vecinilor noştri bulgari şi ne informează asupra stării actuale a învăţământului lor. Aceste informaţii vor servi atât publicului român cât şi celui bulgar asupra stării şcolii şi culturii române.

Semnalăm apoi articolul d-lui G. Zapan, „Diagnosticarea obiectivă a aptitudinilor pe bază de intuiţie", comunicare făcută de d-sa la Congresul din Viena, 1937, şi apărută în rezumat în volumul congresului. Regretăm că spaţiul nu ne îngădue a expune acest „Procedeu" de examinare rapidă şi putând fi aplicat uşor şi cu folos atât în şcoală cât şi în organizaţiile tineretului şi în armată. Recomandăm călduros cititorilor acest ultim număr al „Revistei Pedagogice" pentru toate articolele sale serios tratate ca şi pentru bogăţia şi variaţia informaţiei atât în materie pedagogică precum şi în materie culturală în genere.

Iz. Sd.

Citiţi în fiecare Joi
excelenta revistă
de popularizare
MEDICUL
NOSTRU
Tinereţe, sănătate, frumuseţe, educaţie sexuală
16 PAGINI ILUSTRATE IN CULORI 5 LEI

INSEMNARI ŞI POLEMICI

„Bufniţa Cenuşie" a murit

Autor, conferenţiar şi naturalist, dar mai ales o personalitate unică în felul său, acel ce se numea „Bufniţa Cenuşie", Wa-Sha-Quor-Asin, şeful scoutilor Nord Americani Indieni, înalt comic, al Canadiei în ţinutl indian, s'a stins în plină maturitate şi în apogeul succesului cărţii sale „Un homme et quelques bêtes". I se zicea în Anglia „Ambasadorul sălbăticiunilor", pentru că venise acolo în două rânduri numai pentru a cuceri simpatiile publicului englez pentru sălbăticiunile de orice fel.

Inalt de peste doi metri, cu părul său lung şi negru, împletit cu fâşii de piele, lat în umeri, svelt şi voinic, avea în toată făptura sa ca şi în trăsăturile aspru tăiate ale chipului său, ceva care arăta că nu e European. Faţa îi era ca acea a unui alb ars de soare, căci viaţa sa s'a petrecut tot timpul în aer liber, în luptă cu primejdiile pădurii şi ale muntelui.

Când a fost în Anglia, în Octombrie, 1935, spunea că a ucis cerbi şi castori, dar adăuga: „Acum nu aş ucide un castor pentru tot aurul din lume". Pe faţa sa se observa întotdeauna concentrare şi reflexiune, ca pe

Grey Owl

faţa unuia care a trăit o viaţă ca vânător, în alarmă, observând cea mai mică mişcare spre a reacţiona iute şi precis. In suflet i-a rămas, însă, vie şi plină de duioşie, simpatia pentru vietăţi. Povesteşte în cartea sa cum a pus curse în împrejurimile unor colibe de castori, omorând pe mamă şi lăsând în părăsire puii şi apoi cum i-a crescut şi îngrijit din îndemnul nevestei sale.

In timpul războiului Grey Owl a luptat în al 13-lea batalion, Montreal, iar după războiu a fost delegat, ca să reconstruiască coloniile de castor tocmai în regiunea unde îi distrusese el. A întreprins apoi propaganda sa pentru a învăţa pe oameni să se înfrăţească cu animalele, care sunt fiinţe ca şi dânşii.

„Castorii, zicea el, sunt aproape oameni, construesc case, trăesc în familii, au şi inteligenţă şi sentimente. Trăiam din vânatul castorilor de când eram băiat de zece ani. Câte animale de acestea nu am prins în laţuri"! Intâia oară când şi-a dat seama de nelegiuirea şi cruzimea sa, a fost când a prins în laţ pe mama puilor de castor pe care apoi i-a crescut şi i-a iubit atât. „Gândul chinurilor pe care trebuia să le sufere până ce va fi răpusă în fine de foame şi istovire, deveniră chinurile mele. Niciodată n'am mai putut uita privirea castorei mame înainte de a-i da lovitura de moarte". El a mai purtat pe suflet şi răspunderea pentru soarta şi îmbunătăţirea stării zecilor de mii de oameni de rasa sa care i s'au încredinţat.

In a doua vizită făcută în Anglia, pe la finele anului trecut, el a fost primit de Regele şi Regina Angliei, de Regina Mary şi de cele două Princese regale, cărora le-a filmat scene din viaţa Indienilor Piei Roşii şi le-a vorbit câteva minute despre obiceiurile Pieilor Roşii şi inteligenţa animalelor.

Trebuia să vorbească şi la Radio, dar oficiul de Radio britanic, citind textul conferinţii, a refuzat să o difuzeze fiind împotriva ori cărei discuţii asupra unor acuzaţii ce s'ar aduce cuiva în ora copiilor şi Grey Owl condamna în vorbirea sa sporturile sângeroase, mai ales că fusese o polemică asupra grozăviei vânătoarei engleze de vulpi. Deşi a murit tânăr, avea o mare popularitate, a primit multe distincţiuni şi onoruri, iar cărţile sale, scrise cu artă, dar „fără meşteşug", s'au bucurat de un succes extraordinar de cum au apărut, fiind citite în limba engleză de toţi cei de neam anglo-saxon şi traduse imediat în cele mai multe limbi europene. Printre ele menţionăm: „The Men of the Last-Frontier" (1932) o povestire a amintirilor sale din Marea Nord-West, „Aventurile lui Sajo şi a poporului său de Castori" în care oglindeşte spiritul sălbăticiunilor şi atmosfera vieţii în libertatea grandioasă şi existenţa liberă a naturii şi „The empi Cabin", povestea splendid însufleţită a vieţii şi aventurilor sale în pădure.

Grey Owl era un adevărat poet, un povestitor cald şi avântat, cu o mare ascuţime şi pătrundere în observaţie, care a pătruns în viaţa animalelor mai adânc decât oricare din animalierii şi literaţii ce au scris asupra vieţii lor intime „Aventurile lui Sap şi a poporului său de castori", tradus în limba franceză sub titlul de „Un homme et quelques bêtes", ne dă nu numai viaţa proaspătă şi plină de firesc a castorilor şi relaţiile omului cu ele într'o lumină proprie, ci şi cel mai încântător portret de femee indiană, cu suflet de o rară duioşie şi fineţă morală ce se poate închipui, în evocarea personalităţii Anahoreei, nevasta şi tovarăşa sa devotată.

Otravă

Nădăjduim că lectorii n'au uitat delicioasele versuri cuprinse în placheta „Obsesii" şi reproduse aici: „Obsesie de toamnă" şi „Obsesie de iarnă".

Având în vedere însă că ne aflăm în plin anotimp de primăvară, socotim nimerit să înfăţişăm lectorilor şi una pentru sezonul acesta.

Câte una de fiecare sezon, ca moda pălăriilor de cucoane... Deşi este intitulată „Primăvară tristă", ea nu este cu nimic mai prejos decât celelalte: o obsesie... comică. Ascultaţi-o:

Primăvară tristă

Când primăvara ţese
Broderii de lumină
Şi soarele năvalnic
Spre alte zări s'anină,

Când înfloreşte câmpul
Şi totul este viu
De ce mă prinde vraja
Şi sufletu-i pustiu?

Dece îmi fu ursita
O părăsită navă?
Ce tristă-i primăvara
Când totul e otravă!

Ei, mai exagerează şi poetul o lecuţă. Să fim drepţi. Afirmaţia că totul e otravă ni se pare gratuită. Bineînţeles, cu excepţia poeziei pe care o publică...

Durere

Un alt „poet" îşi cântă astfel durerile:

Durere

Mă doare sufletul
Mă doare inima
Mă doare dorul,
Mă doare tot ce-mi aminteşte
De clipele noastre dragi...

Bine că-l doare numai sufletul, inima, dorul şi că nu-l doare şi ficatul, rinichii, stomacul şi celelalte...

In orice caz, manifestările acestea dureroase sunt mai curând fenomene clinice decât poetice. In loc să se lamenteze şi să scrie poezii, „poetul" ar face mai bine să consulte grabnic un medic...

Ofertă

In sfârşit, un al treilea declamă triumfal:

In vine îmi pulsează tot sângele din lume,
Simt forţe creiatoare cum clocotesc în mine.

O fi, nu zicem ba. Dar aceasta nu mai e poezie. E ofertă matrimonială sadea!...

Răzbunare

O tânără scriitoare, autoare a câtorva volumaşe de povestiri, scrie undeva:

„Nimeni, nimeni nu mi-a îndrumat paşii în viaţă. Nimeni nu m'a călăuzit cu un sfat bun. Nimeni nu m'a învăţat de ce să mă apuc".

Şi, păcatele noastre, ca să te răzbuni, te-ai apucat de literatură... Teribilă răzbunare!

Generalizare

Dintr'o pledoarie-articol:

„Mânuitorii de condei sunt şi ei oameni".

Hm! JŞudecând după scrisulu nora, credem că nu s'ar putea generaliza...

Ce e arta?

Un critic vrând să definească arta, scrie:

„Arta nu e un loc de întâlnire pentru toţi nechemaţii cu plete şi lavaliere. Artă este atunci când divina inspiraţie te îndeamnă să cucereşti ţinuturi noi ca Columb America".

Şi, mai ales, când scrii: „ca Columb"...

Cronica mizantropului

Album autentic

Am înaintea mea un album dintre acelea în care fetele de şcoală lasă colegelor câte o amintire. Nimic nu mi s'a părut mai semnificativ decât o astfel de culegere. Fetele se desvăluie aici în toată ingenuitatea lor. Ce visează ele? Amor. Un amor exprimat în formele cele mai plate. Un misogin ar trage de aici concluzii foarte nefavorabile despre femee. Totuş cred că n'ar avea dreptate, fiindcă observând lucrurile cu mai multă bunăvoinţă, ajungi în cele din urmă la încheierea că femeile sunt şi ele nişte biete fiinţe foarte profunde. Le lipseşte putinţa exprimării originale. Când o femee iubeşte adânc, dramatic, e în stare să se exteriorizeze cu o poezie de Vasile Militaru. Prin urmare albumul nostru e un document amuzant de inaptitudine estetică. Ar fi nedrept să-l socotim altceva. Deci d-ra Dorina zice aşa:

Nimic nu e mai nobil
Decât o sinceră iubire
Ce leagă două inimi
Dintr'o singură privire.

D-ra Florica mai franţuzită declară că:

Le coeur est fait pour aimer!!
La bouche pour le dire!...
Les jeux sont faites pour exprimer
Les sentiments que l'amour inspires!
(sic).

D-ra Tanţi este de pe acum pesimistă. Ea zice aşa:

A iubi e bine,
Dar să ai pe cine!

Auzind aceasta, d-ra Aneta completează, dând instrucţiuni de prudenţă:

A iubi e bine
Dar să ştii pe cine
Să nu ai credinţă
In orice fiinţă.

Aneta pare să fie păţită, căci tot ea este formulatoarea unei dureroase cugetări:

„Inima are şapte coarde: şase pentru suferinţe şi una pentru fericire".

Souffrir n'est pas toujours aimer
Mais aimer est toujours souffrir...

D-ra Cécile e o resemnată:

Precum floarea
E ursită,
A cădea şi a se usca,
Viaţa noastră e lăsată
Să iubim pe cineva.

Deci Cécile aşteaptă să cadă. Angela (clasa a IV B) a cunoscut suferinţa despărţirii:

Mare este fericirea ca să capeţi ce-ai dorit.
Dar mai mare e durerea ca să piezi ce ai iubit.

Dar cea mai mişcătoare profesiune de dragoste e a d-rei Geta. Ea nu vrea să facă demonstraţii pasionale pe hârtie ci... altfel:

Numele meu cată să fie scris
In sufletul iubit
Nu pe foaie de hârtie
Ca să fie prăpădit.

Spaţiul nu ne îngăduie să cităm şi alte producţii delicate, deci închei printr'o înduioşetoare mărturisire a d-rei Zoica:

Când Dunărea măreaţă
Se va face Portăreaţă,
Când Africa pustie
Se va face colonie,
Când Cerul şi Pământul
Se va întâlni
Atunci iubirea noastră
Se va despărţi.

ARISTARC

AFIŞUL

IMAGINEA răzbate tot mai adânc în conştiinţa oamenilor — ea oferă o informaţie rapidă şi o plăcere vizuală în acelaş timp. Ca un rezultat al puterii ei, de câţiva ani afişul a invadat strada.

O estetică a lui specială n'a fost încă statornicită şi această expresie plastică nu-şi va căpăta întreaga-i valoare decât când vor fi înţelese condiţiile-i aparte de existenţă. Adesea asistăm la măriri cromolitografice la scară metrică variabilă. Anecdoticul încă subzistă, concesie înţelegerii şi gustului public pentru frumos. Câţiva artişti au căutat să facă operă originală, debarasându-se de vechile idei, dar de cele mai multe ori şi lucrările lor suferă de acelaş păcat — sunt adevărate tablouri, deloc însă afişe.

Viaţa merge astăzi în ritm rapid, minutele sunt preţioase, omul n'are timp să citească şi nici să descifreze legenda unor compoziţii încărcate — afişul trebue deci să fie simplu, decorativ şi concret totodată. Să ne atragă ochiul, să se adreseze spiritului, sensul lui să fie clar — într'un cuvânt, să se impue repede.

Regulile afişului le imprimă mediul în care-şi desfăşoară activitatea. Strada e geometrie — în care lucrurile la fel cu realitatea, extrase aidoma după natură, nu pot avea putere de expresie. Trebueşte o interpretare a lor. Pentruca un obiect de pe afiş să atragă atenţia, el trebue făcut în contururi de construcţie geometrică, aşa după cum şi ambianţa e geometrie.

Afişul nu-şi exercită atracţia de aproape, ci dela distanţă — o condiţie foarte mult nesocotită. Asta nu înseamnă că afişele trebuesc făcute neapărat mari — un desen grosolan şi un colorit comun ajung şi mai odios vulgare pe suprafaţă mare.

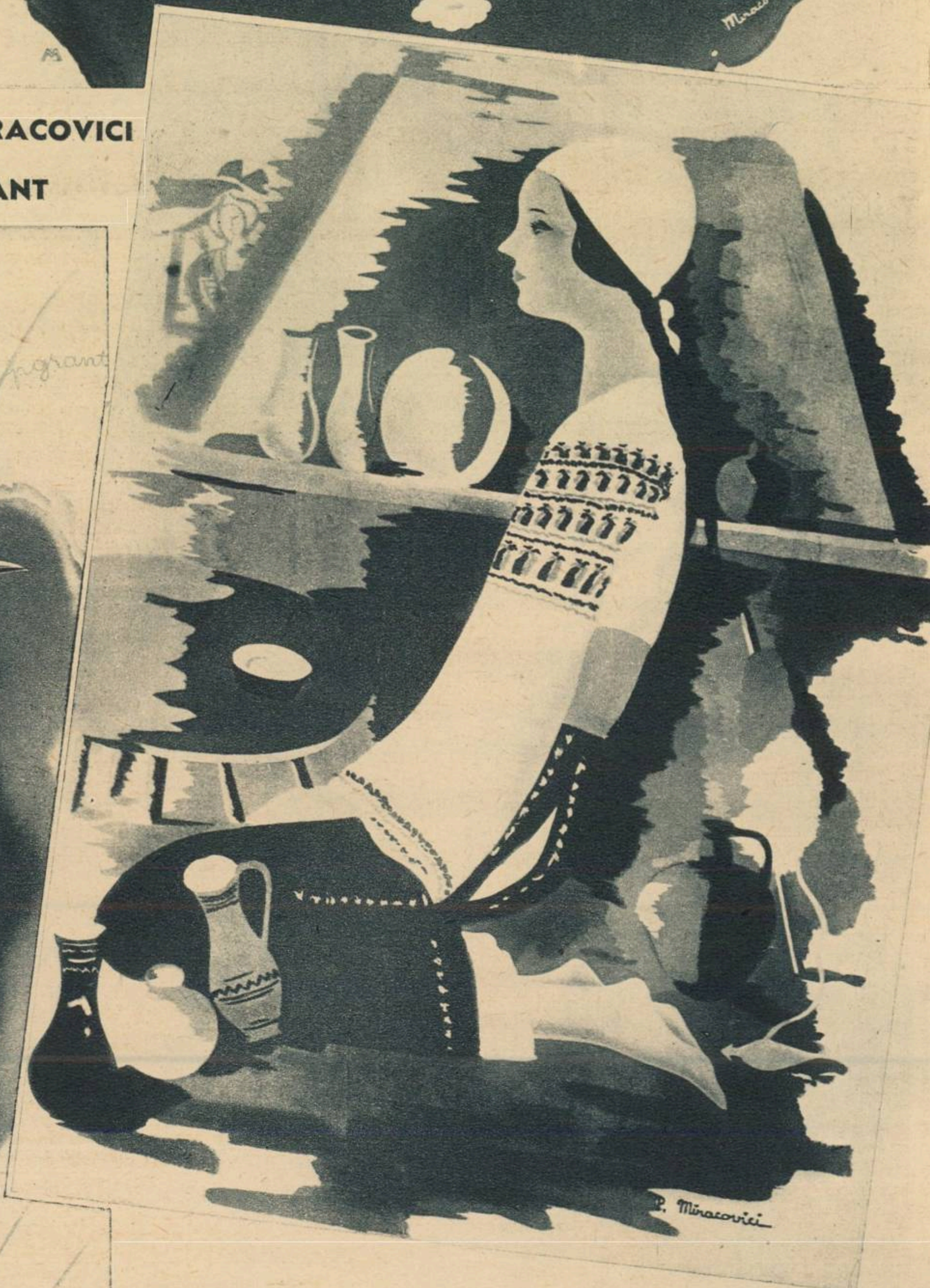
Obiectul de vânzare fiind cauza afişului, este natural ca numai el să-l şi inspire — unic şi direct. Nici-o căutare străină de subiect deci, ci un clasicism spontan al liniilor lucrului prezentat. Impresia poetică, perfecţiunea mecanică spre singur efect.

Problema este mai complicată când e vorba de afişul de teatru, sau de cel al cărţilor. Aici, mai mult ca'n alte subiecte, intervine sugestia. Nu vor fi prezentate negreşit personagiile, lucru foarte greu de sintetizat într'un afiş, ci o sumă de elemente în jurul vieţii teatrului, sau a eroilor romtnului. Decoruri, lumini artificiale, perspective scenice — o sumă întreagă de elemente evocatoare. Ochiul e bucurat fără nici o altă explicaţie şi gustul de a lua contact se naşte spontan, numai din această plăcere estetică. Invers, când un afiş de teatru e banal, când unul de carte e vulgar — chiar dacă teatrul şi cartea sunt bune în realitate, amatorul este îndepărtat dela început; exibiţia tristă a afişului îi strecoară îndoială, reţinere — o idee proastă, definitiv,

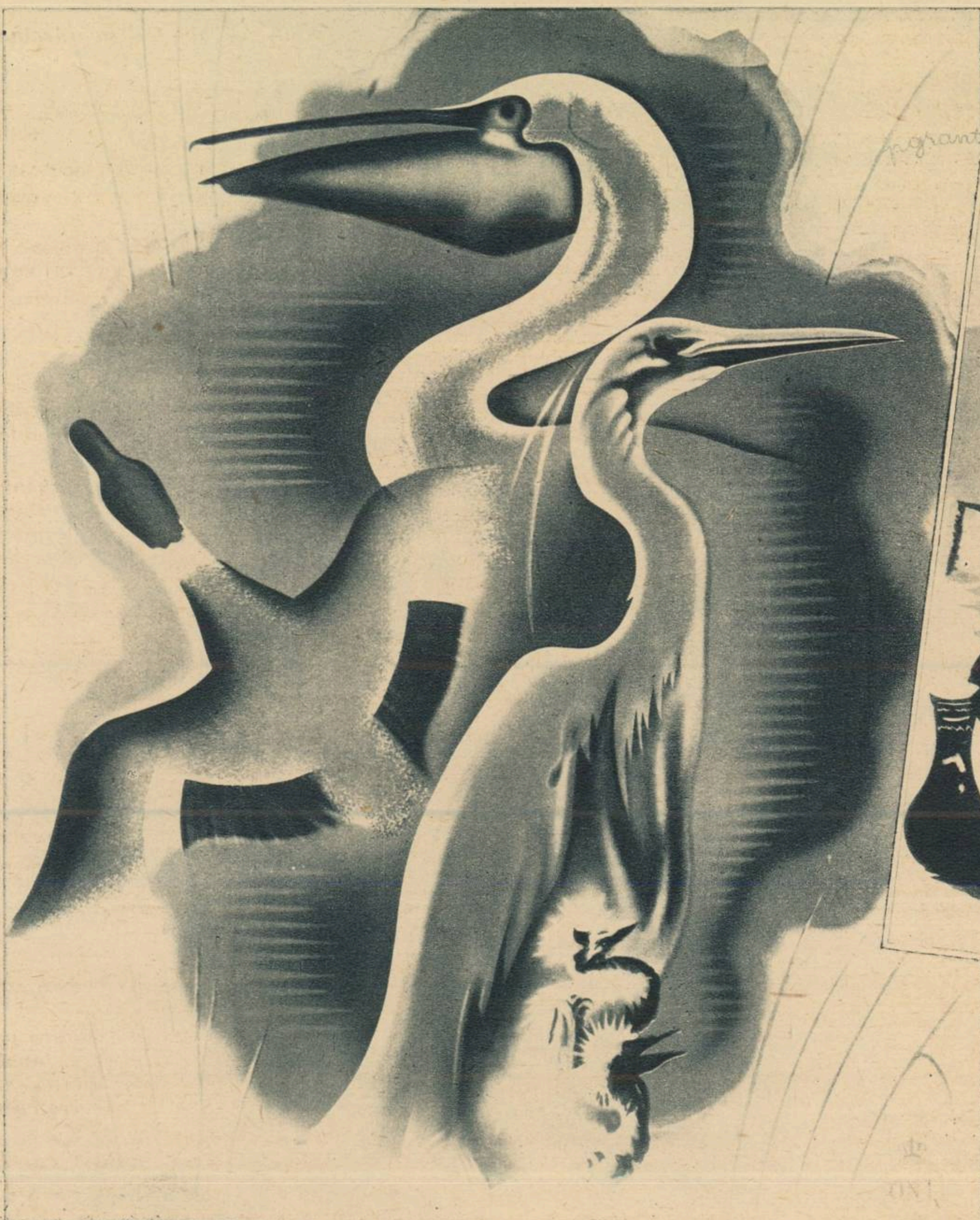
Fie un obiect cât de puţin poetic, afişul poate scoate din el materie suficientă, degajându-i lirismul secret. Pentru cel mai neînsemnat lucru se poate creia un afiş de mare revelaţie. Strada e astăzi un muzeu şi firmele acelea vor învinge care vor fi reprezertate prin capodoperele afişului. Dintre atâtea imagini de pe ziduri sau panouri, să te câştige totuşi reclama unui negustor de aţă. Banalitatea celorlalte sunt bani şi trudă cheltuite zadarnic.

P. MIRACOVICI

P. MIRACOVICI

P. GRANT

Aceste observaţii, care nu sunt numai ale noastre ci şi ale câtorva critici de seamă, pare să le fi avut în vedere şi Oficiul Naţional de Turism când a pornit la activitatea sa propagandistică. Numai că proectul unui afiş frumos costă scump. Şi instituţia nu-i dispusă să cheltuiască decât prea puţin. Are deci afişele preţului oferit. Expoziţia actuală de proecte e o dovadă.

TACHE SOROCEANU

P. MIRACOVICI

P. GRANT

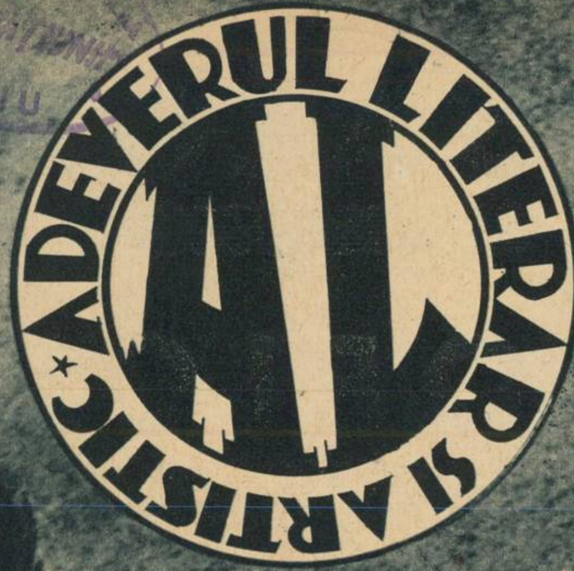

LOWENDAL

P. MIRACOVICI

TIPARUL ATELIERELE „ADEVĚRUL" S. A. — BUCUREŞTI.

Tache Soroceanu: Portret

909-938

SALONUL OFICIAL

AM avut şi-n anul acesta, deşi vremurile au fost neprielnice, o activitate artistică bogată şi ca număr şi în ceiace priveşte calitatea, iar Salonul Oficial închee ca totdeauna seziunea plastică.

Colectiva dela Şosea adăposteşte în deosebi lucrările reprezentative ale artiştilor care n'au avut expoziţii în cursul anului şi ale celor ce se manifestă numai la Salonul Oficial, ale acelor tineri ce uzează de autoritatea lui până când îşi vor forma un nume cu care să poată ieşi independent în lume. Salonul oficial este deci pentru aceştia din urmă o instanţă de control a valorilor, din cele mai sigure, precum este un îndemn şi o încurajare. Şi datorită procedurii chibzuite şi conştiincioase a juriului, niciodată nu s'a făcut o nedreptate, niciodată o greşală care în cazul delicat de faţă putea avea urmări morale dezastruoase. Aşa dar, Salonul Oficial îşi înţelege totdeauna rostul şi se bucură astfel de un prestigiu pe care puţine asemenea colective îl au.

Gh. Labin

Lucreţia Silion

C. Baraschi

Arta plastică, mai scumpă prin însuşi materialul de exprimare şi prin faptul că cele mai multe din exemplarele ei sunt unice, trece prin momente de criză şi în ţări cu trecut cultural de secole, unde frumosul n'a fost niciodată un capriciu sau o modă trecătoare, ci o trebuinţă sufletească. In ziarele străine de specialitate se pot citi apeluri

Adevĕrul literar şi artistic

Editura „Adeverul" S. A., Bucureşti

Duminică 8 Mai 938 — No 909
ANUL XVIII * SERIA III

Lei 5 Exemplarul în ţară
Lei 10 Exemplarul în străinătate

Preţul abonamentelor
Lei 200 pe an — Lei 100 pe 6 luni
Lei 50 pe 3 luni — în străinătate dublu

FOCURI PE BĂRĂGAN

Conac, pe Bărăgan. Pe înserate, se aprind focuri. Orizonturile ard. S'au cules holdele şi clăile de paie îşi înalţă palele de lumină spre cerul care se depărtează, ca să nu se încingă. Parc'ar vrea să se aprindă toate, în acest sfârşit de August. Pământul e uscat, cerul e uscat, plin de scăpărarea şi pocnetul stelelor arse şi frământate.

De câţiva ani, vin în fiecare sfârşit de vară la prietenul fermier. Stăpâneşte acest pământ din bătrâni. Ştie să primească oaspeţii ca'n bunele vremuri de demult.

— Subt stejari, am găsit câteva schelete, pe vine. Pare-se că sânt ale robilor. Bunicii noştri îi urcau în copac, le spuneau cioară şi-i împuşcau, ca să mai petreacă. Pe urmă îi îngropau la rădăcină.

Aceiaşi strămoşi, totuşi, făcuseră din conac o minune. Temelii groase, culă, foişor şi balcoane de lemn, livezi cu vişini şi meri de jur împrejur, baltă cu peşte dulce, iar în casă mobile de preţ, aduse cu caicele pe la Galaţi, din Veneţia şi Stambul. Paturi, scrinuri, jeţuri de abanos încrustate cu sidef îmbrăcate în bucăţi de Şiraz. Portrete de familie. Icoane, console, pianină din lemn de trandafir. Generaţii întregi adunaseră avuţii în marea casă boerească şi nici un fiu risipitor nu se atinsese de ceva, să vândă sau să ducă în palatul dela Bucureşti. Fiecare mai îmbogăţea cu ceva „comoara Bărăganului" pe care o păzeau ziduri înalte, porţi grele şi pândari nemiloşi. Poate că acele urme de om îngropat să fi fost ale tâlharilor prinşi în curte, nu ale robilor.

— Mi-aduc aminte, în copilăria mea, cum petrecea bunicul aruncând bani de aur în fundul unui ceaun cu marginile aprinse. Ţiganii trebuiau să bage capul între flăcări şi să scoată galbenul cu dinţii.

Petrecerile prietenului meu, moştenitorul nu mai erau atât de crude. Lăsa oamenii în pace. Se distra cu alte vietăţi. Noaptea, după lungile ospeţe cu friptură de dropie şi vin din Murfatlar, el punea să prindă şobolani, îi ungea cu gaz şi le dădea foc. Subt cerul greu şi fără lună, pe lutul ars şi iarba pârjolită a bătăturii, şobolanii aprinşi scriau cercuri, spirale, opturi şi semne de întrebare. Cei slăbănogi se opreau repede. Alţii, însă, bătrâni, mari şi credincioşi, alergau în toate părţile până să moară. Îşi prelungeau cât mai mult agonia înflăcărată, spre desfătarea deplină a stăpânului şi a mosafirilor.

— Ii mai stârpim şi ne mai distrăm!... Spunea tânărul boer, vreunei doamne din Capitală, palidă, gata să leşine din pricina mirosului de petrol şi de piele arsă.

●

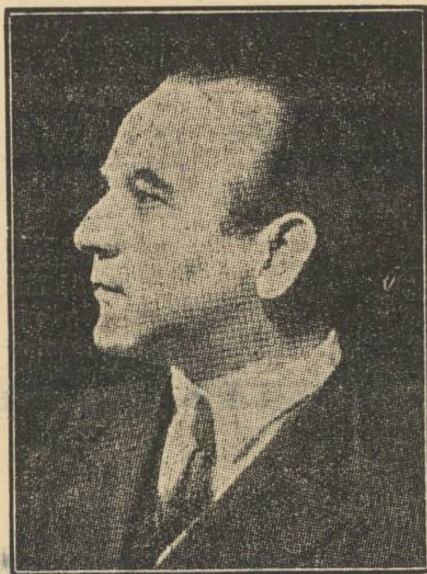
Vara trecută n'au mai fost curse de şoareci aprinşi. Proprietarul conacului aflase dela un general al Ţarului, că'n Sfânta Rusie, când şobolanii năpădeau hambarele, prindeai unul şi-i legai un clopoţel de gât. Ceilalţi se speriau şi o luau la goană cu sutele, cu miile, mutându-se în alte magazii la vecini, sau mai departe.

Prietenul meu de pe Bărăgan era încântat de sfatul bătrânului general. A scăpat foarte uşor de mulţimea rontăitoarelor.

Dar ceiace l-a impresionat mai mult decât exodul lor a fost reîntoarcerea la cămin a şobolanului cu clopoţel.

A venit, frumos, cu panglicuţa roz în jurul gâtului şi a încremenit pe pragul bucătăriei, la ora când se taie carnea, aşteptându-şi partea, ca un căţel, ca un cotoi, ca orice animal domestic.

Victor Eftimiu

Pe şezut, cu două lăbuţe în aer, aştepta, fără să se sperie de oameni. Parcă era al casei, de când lumea. I-au aruncat bucăţele de mâncare. Peste câteva ceasuri iar a venit. A venit mereu, de câteva ori pe zi. Işi lua partea lui şi pleca, reîntorcându-se pe înserat şi a doua zi iar, săptămâni întregi, luni întregi, până s'au obişnuit cu el, l-au adoptat şi l-au botezat Fănică.

●

S'a petrecut ceva în capul mic al lui Fănică, în mintea şi în conştiinţa lui şoricească. Altminteri n'ar fi venit cu atâta siguranţă, cu atâta îndrăzneală şi autoritate.

Când s'a aşezat pe prag şi a întins braţe care aşteaptă şi a fixat cu mărgelele negre ale ochilor pe bucătăreasa năucită, el ştia ce vrea, ştia ce i se cuvine.

— Iată-mă-s!

„E ceasul socotelilor. Rog frumos,— plata!

„Mi-aţi pus fundă roz la gât şi din şoarece m'aţi făcut pisică. Am semănat spaima printre fraţii mei, i-am alungat.

„Nu mă mai pot duce printre ei, fiindcă-mi ştiu de frică. Sunt ciumat.

„Singur, nu-mi pot câştiga hrana de toate zilele, dând raite pe unde ţineţi bunătăţile: am clopoţel şi mă prindeţi. Pân'acum, lucram în grup.

„Ajungeam la slănină urcându-ne unul în cârca celuilalt.

„Cei din vârful piramidei înhăţau prada, şi-o împărţeam între noi, frăţeşte. Acum nici măcar un ou nu-l pot fura fiindcă-mi trebue un tovarăş şi n'am. Ca să nu se spargă prindeam oul în labele din faţă şi cum nu puteam umbla numai cu două picioare, un camarad mă apuca de coadă, cu dinţii şi mă târa până la un loc sigur, unde împărţeam oul amândoi, sugându-l pe rând printr'o găurice.

„Acum s'a sfârşit cu toate tradiţiile neamului meu. Trebue să uit tot ce-am învăţat de mii de ani, să-mi croiesc o minte şi o viaţă nouă, fiindcă eu nu mai sunt eu.

„M'aţi scos din rândul şobolanilor. Sunt un trădător. Un declasat. Am ajuns, fără voia mea, animal domestic, un surogat de pisică, o imitaţie de dulău. Am devenit şi eu unealta voastră, complicele omului împotriva celorlalte vieţuitoare. Aţi inventat cânele-lup, iată acum şi guzganul-motan.

„Să vă fie de bine!... Cei mulţi înainte!

„Să nu credeţi însă c'am să mă las cu una cu două. M'aţi făcut agent provocator, coadă de topor, jandarm, tot ce vreţi. Am fost haiduc şi am devenit poteraş. Dar trebue să-mi duceţi grija. Intre noi s'a scris un contract. Vă rog să-l respectaţi. Nu mă mişc de aici până nu-mi veţi da tainul meu de argat, cum are toată lumea. Inţeleg să mă prindeţi, să-mi puneţi sgardă, să-mi daţi misiuni care mă desonorează, dar atunci plătiţi-mă bine. Şi vă rog, să nu mai spuneţi:

— „A venit şobolanul!"

„Eu nu mai sunt şobolan. Eu sunt Fănică!...

„Să spuneţi aşa:

„— A venit Fănică!"

●

Intr'o seară, au sosit la conacul de pe Bărăgan, un grup de bucureşteni. Printre ei, doamna care era să leşine vara trecută, când roteau şobolanii aprinşi. Râsete, bună voie şi tinerească foame. Masa a fost servită într'un pavilion, pe un muşuroi de unde se vedea grădina toată, casa, orizontul...Se auzeau şi greerii mai bine.

A fost o petrecere într'adevăr boierească. Scrumbii verzi din Marea Neagră, pilaf de prepeliţe, dropie la tavă, vin de Dobrogea şi la urmă pepeni galbeni, mici, din Mangalia numiţi *topatan*.

De vreo câteva ori în timpul mesei, doamna palidă a spus că nu vrea circ de şoareci aprinşi. Ii venea rău numai gândindu-se. I s'a răspuns că şobolani nu mai există. I-a scăpat un uşor „păcat", din care stăpânul casei, îndrăgostit, a înţeles că distinsei doamne i-ar fi făcut, totuşi, plăcere spectacolul deacum un an.

In zare, vălvătăi roşiatice dădeau viaţă şi culoare imensului cer al Bărăganului. Ţigările noastre, pipele, chibriturile aprinse punctau noaptea, cu timiditate. In văzduh, era o nevoie de focuri mai vii, mai animate.

Simţeam toţi lucrul acesta. Ani întregi, în jurul acestui conac, se prăsnuise sărbătoarea focului, de la ţiganii care scoteau galbeni din flăcări, până la hora dementă a guzganilor înflăcăraţi. Nu se putea sfârşi atât de repede o tradiţie seculară. Anecdotele şi cântecele lăutarilor erau triste.

Amfitrionul îşi dădea seama că oaspeţilor le mai trebuia ceva. După câteva minute de gândire, hotărî:

— Ia prindeţi-l pe Fănică! porunci el argaţilor.

L-au prins pe Fănică, l-au uns cu petrol şi i-au dat foc. Băiatul a făcut trei cercuri, trei salturi coconetului şi boierilor tineri — pe urmă a ţâşnit spre conac, ca o săgeată şi nu s'a mai văzut.

Le părea rău tutulora că s'a sfârşit aşa de curând...

Dar petrecerea abia începea... Una din ferestre se lumină cu roşu, pe urmă alta, pe urmă alta. Noi, cei care ne desfătam, în pavilionul din curte, nu ştiam ce se'ntâmplă, fiindcă prea se întâmplase repede.

Am rămas locului înmărmuriţi, boeri, slugi şi lăutari. Deodată, văzurăm o vălvătaie jucăuşe, pe coperiş. Era Fănică. Ardea şi ne saluta făcând trei cercuri de foc. Pe urmă a intrat în foişorul de lemn şi foişorul s'a aprins şi el. Ca o torţă vie alerga Fănică din încăpere în încăpere şi dădea foc perdelelor, feţelor de mese, scaunelor uscate. Casa întreagă ardea acum, din toate părţile, mistuind covoarele de Şiraz, portretele de familie, oglinzile veneţiene şi mobila încrustată cu sidef, adusă pe Dunăre, cu caicele, de la Stambul. Iar printre flăcările care se înălţau, spre cerul uscat al bărăganului, alerga mereu Fănică, flacăre fără odihnă şi fără de sfârşit.

VICTOR EFTIMIU

M. Zoscenko

Directorul vesel

Ţăranii sunt un popor întunecat, fireşte. Vede, bunăoară, ţăranul, o fereastră — numaidecât se aşează pe pervaz.

Mai cu seamă, dacă nu se găseşte în încăpere vre-o bancă.

Acest lucru îl supără însă, foarte tare, pe directorul fabricii de zahăr. Se gândi cât se gândi ca să-i desveţe pe ţărani să nu se mai aşeze pe pervaz, şi inventă un mijloc.

Din ordinul directorului se bătu o bucată de scândură, cu cuie ascuţite, pe talpa pervazului, în odaia de lângă birou, unde ţăranii aşteptau ceasuri întregi un răspuns sau plata.

Ar fi putut să pună şi vre-o două chilograme de dinamită. Se aşează, de pildă, din prostie, un pui de ţăran, pe fereastră — şi praf se face. Aici — mânile, şi dincolo — picioarele. Asta ar fi fost şi mai hazliu.

Sau, ar fi putut să pună încă o bancă în camera de aşteptare. Nici banca nu-i o invenţie rea.

Traducere de F. DIMA

Ninon de Lenclos

DESPRE DRAGOSTE

O femee mai sigur scapă de atacurile unui bărbat luând o atitudine severă, decât apărându-se de aceste atacuri.

●

Nu din cauza sentimentelor slăbiciunii lor femeile rămân caste, ci din cauza convingerii lor intime că sunt libere și stăpâne să cedeze sau să reziste.

●

In general femeile se pierd mult mai adesea în urma imprudențelor decât în urma unor greșeli reale.

●

Uniformitatea ucide dragostea. O pace prea constantă aduce o plictiseală de moarte. Indată ce spiritul de ordine subjugă o afacere de inimă, pasiunea dispare, lâncezeala îi urmează, plictiseala începe, și totul se sfârșește prin desgust.

●

Unei femei i-ar plăcea să se vorbească puțin rău de ea, dar n'ar consimți să nu să se vorbească de loc.

●

Femeile au doi inamici de combătut: dragostea lor și amantul lor. Dar dacă amantul a dispărut, dragostea rămâne.

●

O femee rămâne castă nu luptându-se contra atacului, nici ofensându-se de o mângâere prea îndrăzneață. Când te lași astfel atacată și te aperi, simțurile se aprind, agitația pe care o pricinuește rezistența grăbește înfrângerea și sucombi luptând. Numai îndepărtând atenția bărbatului asupra altor obiecte, poți opri atacul sau poți să te simți ofensată de libertățile pe cari singură le-ai provocat. Căci e un lucru sigur, femeile nu se dispensează de bărbați niciodată deecât dacă o vor ele.

●

Cea mai mare nenorocire a femeilor este că nu pot fi ocupate cu obiecte demne de atenția lor, ceiace face ca la ele dragostea să fie o pasiune mult mai violentă decât la bărbați.

●

In dragoste ca și la răsboiu, plăcerea de a învinge se măsoară după obstacolele ce le ai de întâmpinat.

●

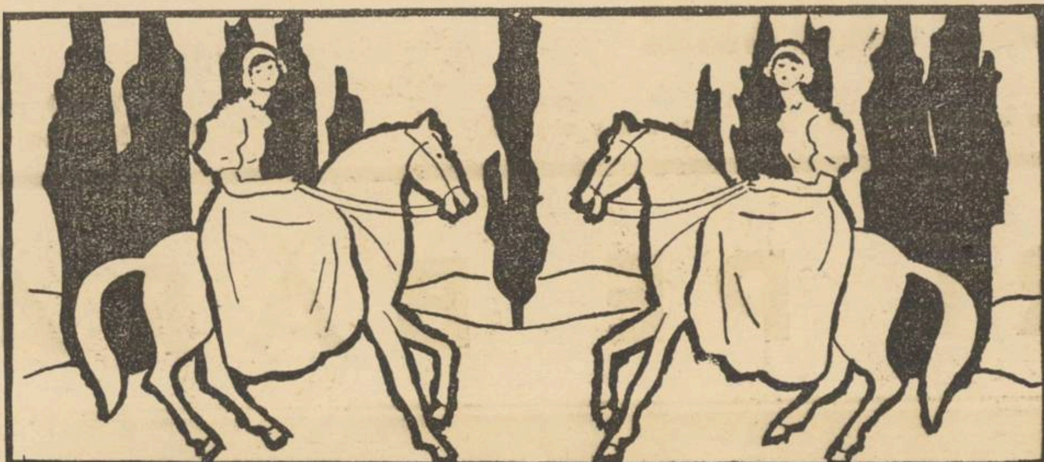
Adevărata glorie pentru o femee nu consistă poate în faptul că nu s'a dat, ci unei mari apărări, ca să merite onorurile unui războiu.

●

Posedarea așează pe toate femeile la acelaș nivel. O femee frumoasă și drăguță, când nu există decât aceste calități, nu are în această privință nici un avantaj asupra femeii care e lipsită de aceste calități. Singurul lucru care le deosibește este spiritul. Numai el poate da aceleași persoane acea varietate așa de necesară pentru prevenirea dezgustului.

●

O zi de capriciu înaintează mai mult întreprinderea unui amant decât un an de atenții și asiduități, căci o femee regretă de a-l fi tratat rău; se vede nedreaptă; vrea să-și repare greșala și sfârșește prin a fi binevoitoare.

●

Femeile au un fond inepuisabil de bunătate pentru acei care le iubesc. Toți bărbații știu acest lucru, deaceea se simt în siguranță ori de câteori sunt rău tratați.

●

Niciodată o femee nu este mai neînduplecată decât atunci când, fața de bunătatea ce o arată unui amant favorizat, ia un aer de mândrie contra tuturor celorlalți bărbați.

●

Femeile nu știu numai defectele să și le ascundă, ele merg uneori mai departe: își ascund și virtuțile.

●

Destinate să trăiască printre bărbați, făcute să le placă și să împartă cu ei bunul traiu, ele trebue să suporte și toanele lor și mai ales să le fie frică de răutatea lor. Se pare că ei nu au alt scop decât educarea femeii spre a fi pricepute în dragoste; e singura pasiune care le-o permite; și printr'o contradicție ciudată și crudă, nu le-au lăsat decât un singur fel de glorie de cucerit și anume aceea de a rezista acestui imbold.

●

Dragostea este bazată pe stimă, susținută de cunoașterea calităților amabile, purificată de delicatețea sentimentelor, liberată de toate urâțeniile care o desfigurează; într'un cuvânt, întreținută de încredere și de deschidere a inimii.

●

Când intră în lume, femeile sunt atât de naive încât își închipue că cea mai mare fericire pentru o femee este să iubească și să fie iubită. Din nenorocire acest sentiment așa de măgulitor pentru o femee fără experiență, este cu totul altfel decât își închipue. Prea târziu însă își dau seama de greșală.

●

Bărbații au două imperfecțiuni: nestatornicia și falșitatea.

●

Bărbatul care se preface că este înnamorat este uneori mai seducător decât acela care este cu adevărat.

●

Cei mai mulți bărbați atacă femeile cu sânge rece, cu scopul de a se servi de ele pentru distracția lor sau să le sacrifice pentru vanitatea lor, ca să-și umple golul unei vieți fără ocupație, sau să-și cucerească un fel de reputație bazată pe pierderea reputației noastre.

Femeile se înșală făcând din dragoste cel mai important lucru din viață. Pentru bărbați e o jucărie.

●

Rar o femee se dă fără a avea o bază de dorință pentru cineva. Bărbații sunt așa de puțin delicați încât se oferă fără niciun gust.

●

Pentru o femee statornicia e o datorie. Bărbatul abandonează fără nicio mustrare de cuget la cel mai mic desgust. Puțin lipsește să nu devie și necuviincios când își părăsește iubita, din a cărei posedare cu șase luni înainte își făcea fericirea și gloria. Femeea să fie mulțumită, dacă prin indiscrețiile cele mai crude, nu o mai și pedepsește pentru bunătatea pe care i-a arătat-o!

●

Femeea cea mai cinstită este aceea de care nu se vorbește de loc; adică o indiferență din partea bărbaților, o uitare generală este prețul castității femeilor.

●

Părerea bărbaților face reputația femeilor și ideea bună sau rea ce și-o fac este aproape întotdeauna falșă, așa că gloria femeilor nu depinde atât de o castitate reală, cât de o fericire a împrejurărilor.

●

Amorul este un trădător cu care nu poți fi sigur că poți glumi.

●

Bărbații își închipue că îndată ce o femee le-a făcut o mărturisire, niciodată nu ar mai putea să rupă lanțurile: să-și scoată din cap această eroare.

●

O iubită se crede obligată să proporționeze sacrificiile cu cunoașterea bunelor ei calități. Cu un bărbat obișnuit, o slăbiciune este o slăbiciune, roșești, cu un bărbat de spirit, e un tribut pe care-l datorezi meritului lui, e chiar o probă de discernământ; e un elogiu pentru gustul femeii: te feliciți.

●

Singurul mijloc ca să trăești bine cu femeia cea mai raționabilă, este să nu te amesteci niciodată în afacerile ei de inimă.

●

Nimic nu e mai periculos pentru noi femeile ca prezența, ca apropierea obiectului iubit. Agitația care-l stăpânește, focul care-i aprinde întreaga-i ființă, ațâță simțurile noastre, aprind imaginația noastră, trezesc dorinți. Putem foarte ușor să ne asemuim cu un clavir: deși e gata să răspundă mânii care trebue să-l atingă, el tace. Atinge clapele, sunetele vor începe să se audă.

●

Dragostea este opera simțurilor.

●

Iscusința noastră trebue admirată: simulând indiferența pentru ceeace bărbații numesc plăcerile amorului, dând o aparență chiar de desgust pentru gustul lor, mărim măreția sacrificiului
asta știm să încărcăm cu recunoștință chiar pe autorii serviciilor pe care le primim; bărbații ne sunt recunoscători pentru binele ce ni-l fac. Chinurile, necazurile nu sunt moneda cu care amanții își plătesc plăcerile?

●

Dragostea se stinge prin o rezistență prea severă sau prea uniformă. Femeia inteligentă face mai mult, își schimbă modul de a rezista: în asta rezidă sublimul artei.

●

Dragostea este un sentiment gelos și tiranic, care nu e satisfăcut decât când obiectul iubit îi sacrifică toate gusturile, toate pasiunile.

●

Intre două femei prietenia se sfârșește unde începe rivalitatea. Ințeleg prin asta numai rivalitatea farmecelor. Ar fi prea mult să adaugi și aceea a sentimentului.

●

Niciodată femeile nu se înșală asupra laudelor ce și le dau reciproc: toate știu să aprecieze elogiile ce primesc unele de la altele. Când aceea care vorbește lăudând frumusețea alteia, ar fi de cea mai bună credință, aceea care primește elogiul, ca să știe dacă e sinceră, se uită mai mult la fața decât la vorbe. E urâtă? o crezi și o iubești. E la fel de drăguță? îi mulțumești cu răceală și o disprețuești. E mai drăguță? o urăști mult mai mult decât înainte de a fi vorbit.

●

Dintre toate bunurile, cu lucrurile plăcute ale dragostei să uzezi cu cea mai mare economie.

●

Cea mai delicioasă situație este aceea a amantului sigur că este
dată alta ca în aceste clipe.

●

Indată ce o femee cedează la insistențele unui bărbat, plăcerea slăbește în proporție cu ușurința cu care i-a cedat.

●

Dragostea nu moare niciodată din nevoe, ci deseori din indigestie. Să cauți să nu te saturi de obiectul iubit. Economia sentimentelor este poate în dragoste singura metafizică judicioasă.

●

Bărbații în genere greșesc judecând pe femei după exterior. Işi închipue că o femee a cărei virtute lasă de dorit e mai ușor de cucerit decât una care se preface. Experiența nu-i învață cu nimic. Și dacă sunt expuși la un răspuns aspru și înțepător, acuză atunci pe femei de capriciu și ciudățenie.

●

Oricât de puțină inteligență ar avea o femee, știe că legătura cea mai puternică care poate apropia un bărbat de ea, e speranța.

Trad. de J. K.

Ultimul roman al lui Ivan Bunin

Acest ultim roman al autorului rus premiat cu premiul Nobel pentru literatură, este o urmare al scrierii sale: „La Izvorul Zilelor". Personajul principal ale cărui întâmplări din copilărie și adolescență sunt povestite în scrierea pomenită, este și eroul romanului „Ea". Totuși nu este aci vorba de un roman fluviu. Romanele lui Ivan Bunin sunt în genere mai mult „poeme" și în nici un caz nu pot deveni „cronici". Alexis Arseniev, astfel se numește personajul principal din cele două romane citate, este fiul unor boernași de țară, și ocupă un loc modest la redacția unui ziar din provincie. Scrie și se căznește în zadar să dea nu numai viață dar și un „ce" care nu poate fi prins și redat în „vaga sa plenitudine" ce constitue dragostea adevărată.

E iubit sincer și cu devotament de Lika, o iubește și el cu ardoarea tinereții, căci e frumoasă, fără apărare și de un farmec naiv. Dar el își socoate fericirea aceasta ca ceva mediocru, căci Lika nu poate împărtăși gândurile și aspirațiile sale de artist, fericirea absolută făgăduită de artă și care ar trebui să facă din dragoste ceva care să fie „o încântare veșnică".

Nu e vorba deci, nici de „el", nici de „ea" ci de o visare poetică, ce poate să fie poezia însăși, fiind, însă, măcare avântul spre bucuriile și noblețea care fac valoarea și frumusețea poeziei.

A APĂRUT

AVENTURIERĂ ? MARTIRĂ ?...

Dela țigancă de șatră la tronul de împărăteasă și până la prăbușirea dramatică în camera torturilor. Pasionantă biografie romanțată.

Complect 8 LEI — la chioșcari și librari

A APĂRUT

O scandaloasă și alarmantă afacere diplomatică, — furt și asasinat. Cine?... Diplomatul japonez marchizul de Ossava? Gingașa Lady Guilmore? Cynthia Gould miliardara detectivă?.. Vâlvă mondială... Dezlegare extraordinară.

COMPLECT — 15 LEI („Romanele Captivante"). La chioșcari și librari.

ISTORIA CĂLĂTORULUI SAVAH

In ziua următoare, după masă, pe când ochii mesenilor sclipeau de bunătatea băuturilor, Hamungeafer ascultă istoria celui de

Al cincilea taxid al lui Savah călătorul

Averea şi călătoria sunt două lucruri pe care, cu cât le faci mai mult, cu atâta doreşti să le faci în măsură mai mare.

Imi cumpărai singur o corabie mare, pentru ca să nu mai fiu la cheremul altuia, îmi pregătii marfa pe care socoteam s'o vând, primii pe vas şi pe alţi negustori cu chirie, şi-mi tocmii un căpitan destoinic.

Şi având vânt bun, după douăzeci de zile de plutire, ancorarăm la ţărmul unei insule, şi pentru ca să ne odihnim şi pentru a ne mai înoi provizia de lemne de foc şi de apă dulce.

Negustorii găsiră în insulă un ou de Roca, şi, neştiind la ce primejdie ne expun, mai înainte ca să-i fi văzut eu sau căpitanul, îl sparseră cu toporul şi mâncară puiul care tocmai se chinuia să fărâme coaja cu ciocul.

Şi fiind către seară, văzurăm că se ridică de sub zare doi nouri negri. Căpitanul înţelese că sunt Rocul şi Roca ce veneau ca să 'ncălzească oul şi 'n timpul cel rece al nopţii. El ştia la ce trebue să ne aşteptăm, şi ne sfătui să plecăm cât mai repede din acele locuri.

Noi eram destul de departe când păsările coborîră în ostrov şi-şi găsiră oul spart. Incepură a croncăni de se cutremurau torţile cerului, apoi se ridicară sus în văzduh şi pieriră sub zare, după care se 'ntoarseră aducând fiecare în ghiare câte un bolovan mai mare decât corabia noastră. Şi dacă fură drept de-asupra noastră, deteră drumul la un adevărat pisc de munte, dar Căpitanul cârmi corabia, iar bolovanul căzu în mare ridicând un munte de apă. Cealaltă pasăre coborî numai la câţiva metri mai sus de corabie şi-şi lăsă bolnavul chiar pe mijlocul bordului. Este de prisos ca să mai spun că ne făcurăm ţăndări şi că ne 'necarăm cu toţii numai într'o clipă. Ci eu, cercat de multele primejdii din trecut, luai la vreme în braţe un buştean şi mă lipii de el cu toată puterea.

Astfel, scăpai cu viaţă, iar după asfinţitul soarelui, dete Dumnezeu de ajunsei la marginea unui ostrov, ostenit ca vai de mine.

In timpul nopţii rămăsei pe ţărm, chinurile pentru ca să dorm. Dar ţi-ai găsit! Toată noaptea mi se 'nvârtiră prin cap roiurile celor mai negre gânduri. Mi se părea că mă văd îndurând chinuri cum nici nu mai pomenisem în viaţă, şi de aceia mă scârbii şi-mi pusei în gând să-mi fac singur seama vieţii.

Dar dacă răsări soarele şi-mi încălzi puţin mădularele îngheţate, adormii o seamă de vreme şi mă trezii cu sufletud întremat. Cu tot dorul de viaţă pe care putea să-l aibă un om tânăr şi voinic, mă ridicai şi mă avântai spre interiorul ostrovului, care părea să fie pustiu, măcar că era un adevărat rai al lui Alah pe pământ. Peste tot vedeam numai pajişti de iarbă cu flori frumos colorate şi puternic mirositoare. Deasupra lor se ridicau diferiţi pomi roditori, unii în floare, alţii cu floarea numai legată, cu poame crude, ori cu poamele coapte. Dar ceia ce mă bucura mai mult, erau nenumăratele izvoare şi izvoraşe cu apa limpede ca lacrima şi rece ca inima pământului din care eşeau susurind un cântec foarte plăcut urechilor.

Cu sufletul împuternicit de speranţă, căzui în genunchi şi mă rugai îndelungă vreme.

Cutreerând insula, aflai şi struguri copţi din care-mi făcui un delicios nectar pentru întremarea inimii. Ba-mi alesei şi o tivdă mare pe care o curăţai şi o transformai în ulcior, iar în ea strecurai must şi-l lăsai la un locuşor ferit pentru ca să fiarbă şi să se liniştească de drojdie. Iar în ziua următoare dădui la marginea unei gârliţe peste un bătrânel cam micuşor la trup, cât un copil de 6—7 ani. Părea să fie căzut de bătrâneţe, sau numai de oboseală. Mă apropiai fără teamă şi-i dădui bună ziua, iar el îmi răspunse dând din cap şi rugându-mă să-l ajut a trece peste gârlă. Crezându-l neputincios, îl umflai ca pe o pană şi-l zvârlii peste umerii mei, dar secătura se lipi de-odată de mine şi mă strânse cu picioarele de gât până ce mă trânti jos, cu ochii ieşiţi cât pumnul, afară din cap. Mă tăvălii şi mă zvârcolii zădarnic în fel şi chip cu el. In măsura în care mă chinuiam să scap de strânsoarea lui, în aceiaşi măsură mă sugruma mai mult. Inţelesei în cele din urmă că totul este zădarnic şi mă 'mpăcai cu soarta. Mă ghiontea cu picioarele 'n deşerturile trupului, când voia să mă duc undeva, ori când voia să stau locului. După o vreme, îmi veni în gând să-l duc pe sub pomi, că doardoar s'o sătura de poame, şi-odată ghiftuit, i-ar mai slăbi puterea de oţel a picioarelor. Dar aş!... Se lipise de mine cu atâta forţă, încât mi se părea că mă născusem împreună cu dihania!

Pe 'noptate îmi făcu semn să mă culc, ceiace şi făcui îmbucurat. Iar dacă-l simţii dormind, îmi încleştai odată cu putere mânile ca să-i desfac picioarele, dar naiba mă sugrumă aproape să mă ucidă. De-atunci îmi trecu pofta de a mai face altă încercare.

Patru zile am umblat cu dracul în cârcă. A cincea zi îmi adusei aminte de tivda cu vin, şi trecând pe lângă ea, trăsei un gât ţeapăn, şi pe dată căpătai foc mare la mădulare, şi stuchit mult la furca limbei. Şi unde nu-mi uitai de necuratul de pe umeri, şi simţindu-mă uşor, începui a juca şi a trage la aghioase de răsunau livezile acelea pustii.

Necurata potcă simţi că băutura din tivdă ar fi pricina acelei schimbări, şi mi-o ceru. Iar dacă sorbi niţeluş, nu-l putui opri să nu o dea de duşcă, bând şi drojdiile ce se lăsaseră pe fund. Şi numai decât după aceasta, i se ridică vinul la cap şi 'ncepu şi el a mormăi cântece în limba lui spurcată. Ba făcea şi semne cu picioarele că ar avea poftă să joace.

Ceva mai pe urmă, i se făcu tare rău la inimă, căci s'amestecase în stomacul lui şi deosebite poame, şi vin, şi drojdia de pe fundul tivdei. I se'ntoarse stomacul pe dos, iar picioarele-şi slăbiră avana lor putere şi atârnau peste umerii mei ca nişte obiele murdare. Fără să pierd prea multă vreme, îl buşii zdravăn peste nişte colţi de stâncă, şi temându-mă să nu-i fi fost prea moale căzătura, înşfăcai repede un bolovan şi-i făcu capul terciu.

Şi numai aşa am scăpat de naiba de pe cap. Mă simţeam peste măsură de fericit, fiindcă, atâta vreme cât mă purtase dracul prin insulă, nu văzui nici un soi de animale sălbatece, afară de nişte epuri, şi nişte păsărele foarte blânde.

Umblând mai adânc în insulă, văzui că sunt mulţi cuişori cu roadă despre care ştiam că au preţ mare în unele părţi din lume. Incepui a munci serios şi-mi făcui o provizie foarte bună, pe care o 'mpachetai în coşuri de răchită pe care mi le 'mpletii singur. Pe o plajă de la malul mării, găsii sumedenie de scoici dătătoare de mărgăritare, moarte de multă vreme şi sfărâmate sub nelegiuirile veacurilor care trecuseră peste ele. Acolo găsii de-asemeni numeroase mărgăritare mari pe care mi le adunai în zimbiluri de papură. Şi-mi ascunsei marfa într'un loc ferit de pe malul mării.

Trei luni de zile însă nu văzui nici o corabie. Mă cuprinsese desnădejdea şi umblam buimac prin insulă, când intrai într'o pădurice de nucuşori cu roadă. Aveam poftă mare să gust una dintre nucuşoare, să le văd calitatea, dar pomii erau înalţi, drepţi şi lunecoşi ca o lumânare. Prin rămurişul lor, hălăduiau mulţime de maimuţe mici.

Neputând face altfel, luai de jos o piatră şi aruncai într'un nucuşor. Atunci maimuţele zvârliră şi ele în mine cu mulţime de nucuşoare.

Lucrul mă distra mult, dar îmi era şi de folos, fiindcă fructele acestea aveau un gust cu deosebire bun. Impletii coşuri de nuele şi le adunai pe toate câte credeam că le voi putea încărca pe o corabie.

Intr'o zi, în sfârşit, îmi văzui visul cu ochii! Pe lângă insulă trecu o corabie cu toate pânzele întinse în vânt, ca să meargă cât mai repede. Făcui semne desperate, iar Corăbierul auzindu-mă într'o limbă pe care o cunoştea, opri vasul şi veni el singur cu barca de mă'ntrebă cine sunt şi ce caut într'un ostrov cum era acela.

Eu îi spusei drept toate câte le pătimii din cauza celor două păsări şi a moşneagului pitic.

— Mare lucru ai făcut că l-ai ucis!.. In acest ostrov a fost odată o 'mpărăţie foarte 'nfloritoare pentru comerţ, dar s'a aciuat aici acel pitic de care ziseşi dumneata, şi care nu era de cât o sălbatecă fiară marină care avea ventuze la picioare. El singur a sugrumat pe toţi oamenii şi a pustiit bunătate de pământ!... Acum dumneata îl redai pentru hrana oamenilor!.. Dumnezeu te va răsplăti!

Corăbierul mă luă cu toată marfa, iar eu prinsei prieteşug şi cu ceilalţi negustori ce se aflau pe vas, cărora le spusei nesocotitele nenorociri ce daseră peste mine în vremea călătoriilor ce făcui pe mările pământului.

Corăbierul îmi dărui un rând de straie curate, iar eu îi dădui câteva perle, pe care nu vru să le ia, zicându-mi că preţueşte mai mult un coş cu nucuşoare care-aveau gust cum nu mai pomenise el nici o dată.

Şi dându-ne Dumnezeu vânt bun, merserăm prin diferite ostroave unde ne vândurăm marfa noastră şi de unde cumpărarăm altele pentru Vavilon.

In cele mai de pe urmă ajunsei la Valsâr cu un câştig de mii de ori mai mare de cât acela pe care socotisem să-l am la plecare.

Ca mulţumită lui Dumnezeu că mă scăpase de la nenorocire, am dat multe pomeni pe la săraci şi neputincioşi, am făcut multe faceri de bine pentru obştea locuitorilor din oraş, şi n'am răspândit împrejurul meu de cât fericire.

Şi am început să trăiesc în deplină linişte şi bucurie în mijlocul prietenilor mei.

Acuma, prieteni, veţi cina la mine, dar mâne să nu uitaţi a vă 'ntoarce pentru a asculta întâmplările din cel de-al şaselea taxid, care sunt cu mult mai demne de ascultat de cât toate celelalte de pân'acuma!"

*

Savah, călătorul pe mare, termină cuvântul. Un slujbaş înmână lui Hamungeafer Hamalul o sută de galbeni de aur.

Prelucrare de MIHAIL PRICOPIE

PITIGRILLI

Despre feme i

Femeile sînt nişte fiinţe minunate, lipsite de raţionament, care-şi potolesc mânia pe lucruri neînsufleţite şi sînt în imposibilitate fizică de a tăcea.

●

Dragostea, jocul de noroc şi arta sunt trei subiecte, despre care oamenii spun tot ce poate fi mai bestial, pentrucă nu ţin seama de hazard.

●

In dragoste ca şi în politică trebue să fii tânăr ca să încerci o lovitură de stat.

●

O femee dezamăgită de cinci ori şi un bărbat la a 56 deziluzie au elementele necesare deesvoltării unei iubiri puternice.

●

Dacă un copil scoate o frază fericită, nu-i spuneţi că e dulce, dacă nu vreţi să devină insuportabil: dacă o femee e inteligentă, făceţi-vă că n'aţi băgat de seamă.

●

Greşala noastră consistă în a voi să găsim întrunite la un loc în femee, trupul, sufletul şi inteligenţa.

●

Nu cred în inferioritatea femeii, dar când mă las prins într'o convorbire cu o femee, încrederea mea în nivelul ei moral şi intelectual coboară la zero. Lipsa ei de logică, neputinţa ei de a judeca, exasperanta ei necinste în discuţie, sistemul ei încăpăţânat de a evada din marginile bunului simţ, mă chiamă la o mai bună cercetare a posibilităţilor ei mintale şi atunci sunt mânat să cred că femeia e într'adevăr numărul doi al speciei omeneşti.

●

Când văd o femee atrăgătoare prin spiritul, prin graţia, prin senzibilitatea ei, o consider întâia minune a creaţiei; dar când mă aventurez cu ea într'o discuţie, descopăr că e o fiinţă inferioară.

●

O femee poate fi Ioana d'Arc, Caterina a doua, M-me Curie, Greta Garbo, dar când mă gândeesc cum judecă femeile, e o nenorocire.

●

Dacă o femee întreabă:

— Ce trebue să fac ca să păstrez dragostea bărbatului?

Sentimentalei răspunde-i:

— Toate visaţi cum să faceţi fericit pe bărbat, când el se mulţumeşte cu atât de puţin. Nu căuta cu tot dinadinsul să-l faci fericit. Fii mulţumită că nu-l plictiseşti.

Pasionatei spune-i:

— Dacă vrei fii contra ideilor lui mari şi a principiilor lui fundamentale, dar fii de aceiaşi părere în lucrurile mici; dacă fumează până să-şi frigă buzele, dacă are mania punctualităţii sau fobia cutiilor deschise nu căuta să-l îndrepţi. Conformează-te micilor lui obiceiuri; te va iubi toată viaţa, chiar dacă vă desparte şi o prăpastie de principii.

Femeii practice spune-i:

— Cere-i oricât, dar nu-i pretinde nimic. Susţine să-ţi dea ceeace crezi, dar să n'ai aerul că trebue să-ţi dea. Aibi pentru banii altuia acelaş respect ca şi pentru ai tăi.

●

Abecedarul psihologiei ne învaţă că femeii nu trebue să-i vorbim despre noi, ci exclusiv despre ea. J. K.

GARA DE NORD

Sala de aşteptare cl. III

— Smaranda e departe... simt parcă mi s'a rupt ceva în piept.

Petrea îl priveşte fix.

— Ia spune, tu crezi în muere?

— Cum, adică?

— Uite-aşa... dacă spune o fată că-i eşti drag numai tu şi se duce cu altu...

Cosma îl apucă de mână şi şopteşte cu teamă:

— Nu vorbi aşa.

...Şi tu nu ştii nimic...

— Măi, nu vorbi!

Ii place lui Petrea să-l necăjească Zâmbeşte răutăcios şi continuă:

— Şi se pupă cu un...

— Acuş te scarpin.

— Pă mine? Ţi s'o urît de trăit, se vede treaba.

Ochii pământii ai lui Cosma strălucesc de furie. Deodată, un gând neaşteptat şterge luciul din ochi: „O fi aşa cum zice Petrea... o fi Smaranda?..."

— tu crezi aşa ca un prost.

— Măi!

Cosma ridică pumnul deasupra lui Petrea dar îl lasă jos, resemnat.

— Nu se poate, măi. Na, fumează. Pentru Smaranda mă bag în foc...

Petrea răsuceşte ţigara. Râde.

— Cată să nu te frigi.

Cu mâna scorţoasă, Cosma strânge puternic mâna lui Petrea.

— Nu. Nu e aşa cum zici. Am cunoscut mai înainte câteva fete. Au fost nişte fuste, atâta tot. Aveau inimi de pâslă şi gata. Dar...

Privirea lui de jar se plimbă un minut pe peretele din faţă şi iar poposeşte în ochii răi ai lui Petrea.

...Smaranda nu e aşa. Taman d'aia am îndrăgit-o, cum n'am mai îndrăgit pe alta înaintea ei.

— Iară dacă şi Smaranda te minte?

— Dacă mă minte...

Acest din urmă cuvânt se sparge ca o nucă între dinţii lui Cosma. Sprâncenele i se ridică, sbârcind fruntea. Propteşte coatele în genunchi şi pune capul între mâini.

— Nu-i aşa, mă. Ştiu şi eu muerea... Şi deodată, ridicând capul, întreabă şoptit:

— Tu ce-ai face dacă te-ar amăgi?

— Aş bate-o, pe crucea mea, aş bate-o, să fiu al naibei.

— Aşa îmi placi, Petrea. Şi eu aş spinteca-o. Că dacă eu i's drag, să ţină la mine, iară dacă nu, apăi să-mi spună ce are pe inimă şi du-te, fato, să nu mai mă'ncurci de pomană.

Petrea nu mai râde. E trist, gânditor.

— Am îndrăgit odată o mueruşcă şi credeam, blegul de mine, că eu i's tare drag; să fiu al naibei că aşa credeam. Dară dânsa glumea cu alţi flăcăi şi eu eram pentru ea ca toţi ceilalţi. Eu trăiam cu gândul la ea şi dânsa cu gândul la alţii. Barem de nu-mi spunea că m'a 'ndrăgit, dar...

O lacrimă umple colţul unui ochiu şi glasul lui Petrea se moae.

— Mi-i silă de aşa femei, — spune Cosma scuipând cu dispreţ.

— Nu dormeam nopţi dearându. Am văzut-o odată cu un nătăfleţ mai pârlit decât căciula mea a de acu cinci ani. Am bătut-o şi n'am mai vrut să dau ochii cu ea.

Peste un timp îmi trimite vorbă că i-i dor de mine. Mi-am spus: „Cine ştie ce-i în inima muerii. Dragostea nu-i o parà s'o pui în palmă şi să vezi de-i bună sau ba. E ascunsă şi de multe ori e greu s'o observi.

Petrea oftează, svârlind mânios mucul de ţigară.

Dar n'am mai văzut-o. Pe când se'ntorcea dela târg au călcat-o nişte cai speriaţi. Şi s'a prăpădit fata. De atunci nu mai pot îndrăgi nicio muere...

Amândoi tac, privind în gol.

Cosma se scoală brusc şi, lovind cu piciorul în legătura de lângă bancă, strigă, fulgerând din ochi.

— Dece nu poci săruta o femee fără să te doară la inimă ?

Apoi aşezându-se şi punând mâna pe umărul lui Petrea:

— Eu caut — zice cu tremur în glas — o femee care să mă priceapă. N'am nevoe de o bucătăreasă. O slujnică în gospodărie îmi trebue? Atâta? Eu caut, auzi tu, un suflet care să mă priceapă şi gata. Altcum mi-i tare greu.

Isbeşte cu pumnul în piept.

— Uite aci fierbe ceva... şi mă doare. Umblu ca un lup rănit şi-mi vine să urlu.

Cine poate să tămăduiască rana?

O prietenă bună şi gata.

Ochii lui Petrea se umezesc. Vrea să spună ceva dar lasă capul în jos. Poate oftează. Nu se aude nimic. Un şuerat prelung de sirenă umple sala.

Eleftrica şi opaiţul

— Poci spune la o băşică de săpun să nu se umfle că plesneşte, hai? Te pricepe ea, hai? Aşa nu poci pricepe nici tu. Dece te umfli? Furnică te-ai născut, furnică ai să mori — bubue o gură, arătându-şi ştirbiturile printre ţepii bărbii. Gura aparţine unui uriaş cu corp şi faţă de gorilă.

— Eşti un om mic la suflet, să mă ierte barba ta, om mic şi gata. Eşti cât un urs şi scânceşti ca o căţea — spune Cosma, accentând cuvintele *urs şi căţea*.

Barbu îl mănâncă cu ochii săi ca doi cartofi. Dar Cosma vrea cu tot dinadinsul să-şi verse sufletul. Continuă cu glas mai puţin aspru.

— Am fost pân multe oraşe şi văzui multe. Mai de mult voiam să văz Bucureştiul. Acuma o văzui şi p'asta. Oraş mare. Maşinărie câtă vrei. Şi casele 's mai nante ca bisericile de pe la noi. Dar mi s'o urît şi aci.

Cosma se opreşte deodată şi, ridicând sprinceana dreaptă, se uită pieziş la Barbu, care începe să aţipească.

— Iară dormi? Nu-ţi spusei că eşti de nimica!? Ai dormi toată viaţa! N'ai văzut încă nimic şi închizi aşa ochii... Las'că atunci, când ţărâna ţi-o astupa căutătura să vrei să te uiţi şi n'ai să poci.

Barbu îl priveşte nedumerit. Cască. Cosma strigă, sgâlţâindu-l de mână.

— Mă, mi s'o urît şi aci, n'auzi?

Omul d'acilea a făcut maşinăria şi aleargă după ea ca un mânz după o iapă îndrăcită. El, vasăzică omul, trebue să strige mai tare decât maşinăriile astea. Să nu le vândă sufletul. Să le călărească... d'aia-i om.

— Despre mine maşinile astea toate o stricat pe omu din oraş. O fi mai abitir de s'o lipsi de ele. Când nu erau ciudăţeniile astea de fier, tot omul îşi găsea de lucru. E mai bine să stai cu eleftrica şi cu burta lipită decât cu opaiţul şi mămăliguţa caldă, hai?

E mai...

Cosma, supărat că a fost înţeles greşit, retează cuvântul lui Barbu.

— Măi, nu-i aşa! Pricepi pe dindos. Maşinăria e bună. Da 'numa omul să nu fie iobag la ea. Să fie împăratul ei. Dacă o face, apoi s'o facă în aşa fel ca viaţa să fie mai uşoară.

Şi dacă-i vorba de opaiţ şi eletrică, apăi, neică, azi se 'ntâmplă aşa să stai şi cu opaiţul şi cu burta lipită.

O fi trăgându-se beleaua dela eletrica?

Barbu cască plictisit. Aceasta îl supără şi mai mult pe Cosma.

— Nu vezi tu, ursule? Ori eşti orb? Omul se prăpădeşte în vuet. Aleargă prea peste măsură, aşa cu rost şi fără rost. N'are când să-şi trăiască viaţa. N'are cum să-şi afle rostul.

Barbu îl măsoară cu ochii, vrând, parcă , să spună: Ce-o fi voind flăcăul ăsta?".

Cosma se duce dela el, şoptind printre dinţii strânşi:

— Om de nimica şi gata.

Se aşează lângă un băiat de vis-à-vis care asculta cu atenţie disputa despre maşini, ospătându-se cu brânza şi pânea, puse pe genunchi.

Să fim prieteni

— Nu pricepe ursul ăla — spune Cosma în continuare — luând o bucată de pâne depe genunchii băiatului.

— Zurliu mai eşti! — spune cu glas piţigăiat băiatul, smulgând pânea din mânile lui Cosma.

— Dece?

— Iac'aşa... Să fiu al cucului dacă nu te-oiu altoi acuş...

Cosma este surprins. Il priveşte nedumirit. Isbucneşte în râs.

— Pă mine?

— Pă!

Când ochii lui se întâlnesc cu privirea tăioasă a băiatului, gura nu-i mai râde.

— Dece, măi?

— Iac'aşa! Dece-mi iei fără ca să ceri?

— Cine eşti tu, că te umfli aşa?

— Sunt Burcă, să trăiţi! Ha, ha...

Cosma continuă cu tonul grav de interogatoriu.

— De profesiune?

— Vagabond.

— De religie?

— Ţăran.

— Domiciliu?

— Maidan, să trăiţi!

Burcă îşi întinde buzele într'un zâmbet lat. Apoi se 'ncruntă.

— Mă, tu dece mi-ai luat pânea?

— Iţi iau şi brânza.

Burcă îl apucă de gât. Dar Cosma se smulge şi ridică pumnul.

— Bă, staţi binişor că vă dau afară! — strigă un hamal.

— Mi-i foame şi n'am de unde să-mi cumpăr. Na-ţi cinci lei şi dă-mi haleală.

— Ha, ha, ha... crezi că mă sgârcesc? Dară dece nu ceri omeneşte?

Şi vagabondul scrâşneşte din dinţi.

—Dă-mi gologanul!

Cosma îi dă piesa. Burcă o asvârle cât colo.

— Na-ţi, mănâncă cât poci!

După câteva minute Cosma întreabă, examinând cu ochii pe vecinul său.

— Câţi ani ai, mă?

— Asta nu-i interesul tău.

— De unde vii?

— Din beciu.

— Cum, din beciu?

— Iac'aşa din beciul temniţei.

— Pentru furt?

— Măi!

Burcă îşi muşcă buza de jos.

— Eu nu fur, să fiu al cucului...

— Atunci...

— Pentru cap spart. Dar asta nu-i interesul tău...

— Să ştii că-mi place aşa baş-om ca tine — zice Cosma, cuprinzând cu o mână mijlocul vagabondului.

— Zău!

— Vreau să fim prieteni.

— Altfel nu mai poci? Da 'ntreabă-mă pe mine dacă vreau eu.

— Vreau eu şi gata.

— Zurliu mai eşti.

— Imi zice Cosma.

— Mare treabă!...

— Ce zici despre ursul ăla?

— Nu vreau să zic nimica... E şi el om ca alţii, numa că-i bleg deabinelea.

Amândoi râd, uitându-se la uriaşul din faţa lor.

— Iţi place Bucureştiul? — întreabă Cosma.

— Şi dacă îmi place, e treaba ta?

— Prea se prăpădeşte lumea în huetul ăsta... între casele astea mari, omul mai că nu se vede.

— Mi se pare şi mie că omul nu trăeşte până la fund...

De data asta Burcă vorbeşte moale.

— Păi, nu spusei — îl întrerupe voios Cosma — că viaţa trece pe undeva departe de oameni, neobservată ca o umbră.

— Să cate s'o ajungă.

— Păi asta cat şi eu.

Apoi, ridicându-şi umerii grei, Cosma continuă, oftând:

— Nici eu nu trăesc până 'n adânc, cum spuseşi. Mi-i urît. Azi aşa, mâne aşa. Simt că în piept îmi umblă o cociorbă şi răscoleşte jăratecul... Şi mă doare. Abia am început să trăesc şi mi-i tare teamă să mor ca oricare altu. Aşa, ca o muscă, să laşi în urma ta pete negre şi să te prăpădeşti pe nimica.

— Nu. Aşa nu se prinde, zic şi eu — aprobă Burcă.

—Aş vrea să îndrug ceva în aşa chip ca pe urmă nepoţii nepoţilor mei să zică: „Uite, ăla a fost Cosma şi gata".

— Să fim prieteni...

Burcă îl priveşte cu admiraţie.

— Să fim... aşa e... să fiu al cucului...

Avem acelaş drum...

— Acelaş şi gata.

— S'a format personalul pentru Galaţi — răsună în sală.

Cei doi îşi iau legăturile şi se îndreaptă spre peron.

BUCOV EMILIAN

A apărut

CASA DE PE CULME

ROMAN DE
OLGA MONTA

O admirabilă continuare a romanului NADIA, în care autoarea dovedeşte valoroase însuşiri literare, dublate de o vie sensibilitate

LEI 60.—

EDITURA „ADEVERUL" S. A.

„Ştiinţă popularizată"
„Sfaturi practice"
„Radioteleviziune"
„Cinema", etc.
publică în fiecare Sâmbătă revista

„RADIO ADEVERUL"

48 pagini ilustrate 5 lei.

Din zilele și gândurile mele

XVII

15 Octombrie 855.

Ziua de azi îi de însamnat în analele medicinei, în călindaru zilelor mele și ale lui de Hess.

M'am dus cu o jumatate de ceas mai de vreme, la spital, ca să'ntreb pe Profesor, de i-i învoit moșului să fie de față la convorbirea me cu baronu.

— E bine, e chiar foarte bine ca, pe nesimțite, pacientul, de Hess, să se deprindă a vedea, în juru-i, oameni străini. Domnul, moșul vostru, să se mulțumească a se prezinta; și, astăzi, la prima întâlnire, să nu-i vorbească decât ceia ce conveniența ar cere, câteva vorbe numai.

— Imi pot permite, Domnule Profesor, să vă întreb dacă baronu de Hess mai este cercetat de cineva?

— In privința asta, d-rul Kreindler, directorul spitalului și colegul meu, vă poate informa. Dar ce anume interes vă îndeamnă să vă informați ?

— Mi-i grijă, domnule Profesor, ca alte persoane să nu fie mai puțin consecvente instrucțiilor ce eu însumi am primit.

— In privința asta, sînt ordine severe, ca nimene, afară de domnișoara Baltă, să aibă acces la pacientul de Hess.

Imbrăcat în straie cenușii pe care le mai văzusem la Stiubeeni, de Hess intră singur în biuroul de jos și cu mersul său elegant s'apropie, se înclină, îi întind mâna pe care o sărută, ca pe terasa dela Stiubeeni.

— Bonjour, mademoiselle (nu-mi mai spune numele)

— Bonjour, Monsieur le baron.

— Mais.. que faîtes-vous, ici, Mademoiselle ?

— Je suis venue, tout simplement, vous voir, Monsieur le baron.

— Me voir, moi, dans cette affreuse maison de santé ?

— Mai, asseyez-vous, je vous en prie, et dites-moi, Monsieur le baron, ce que vous avez fait depuis hier ; quelle a été votre occupation ?

— Votre portrait, Mademoiselle, il est beau...

— Etes-vous bien nourri dans la maison?

— J'aimais vos plats, vos gâteaux; ici, rien ne me va...

— Nous irons, au printemps, là-bas, à Stiubeeni.

— A Stubeni!! J'en suis heureux, Mademoiselle..

Pe loc, îmi imput neatenția; dar, văd, cu mulțămire, că nici o umbră de emoție nu trecuse pe fața lui.

— Alors, à demain matin, Monsieur le baron.

— Non, Mademoiselle, je vous prie de rester, auprès de moi, quelques moments encore, ne vous pressez pas, Mademoiselle.

— Ma famille m'attend à déjeuner.

— Ah, votre famille... ou est votre famille ?

Mergem, alături, până la ușă unde-l așteaptă acelaș doctor.

— A demain, Monsieur le baron. Ii simt palma, abia umezită și cum biuroul Profesorului e în direcția în care-i condus de Hess, mai mergem, împreună cu doctoru, câțiva pași.

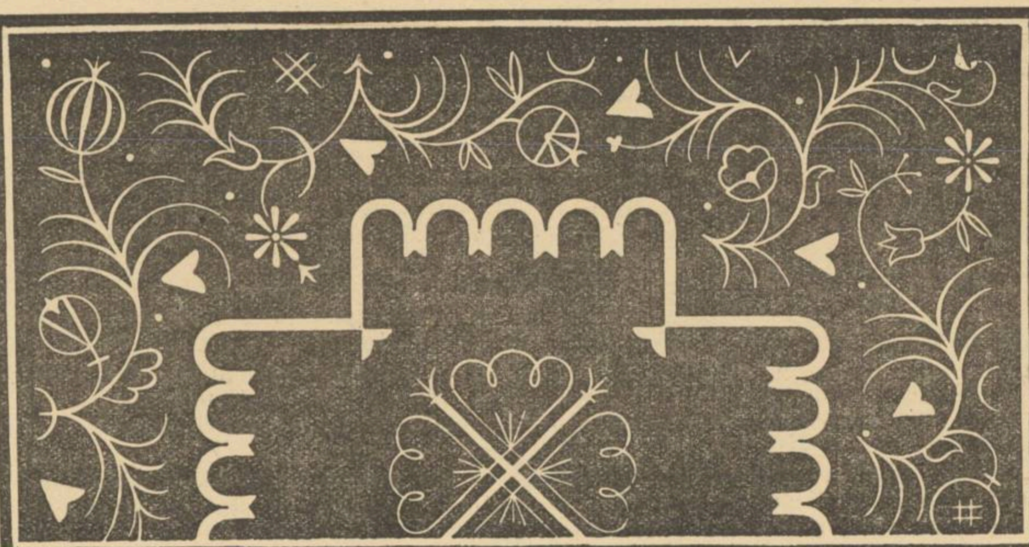
Irup în biuroul Profesorului și acesta mă primește surîzînd :

—După foaie și propriile-mi constatări făcute asupra lui de Hess, vă pot spune că doi factori, puternici; *afectivitatea* și *Natura* îl vor salva. Amuțesc de bucurie și-mi vine să plâng.

Nu, nu vă lăsați în voia sensibilității voastre; ceia ce-a fost grav, în starea lui, a trecut și, de acum, putem socoti pe de Hess ca pe un convalescent.

Dar trebuie să știți că un caz atât de rar și delicat, ce surprinde știința însăși, nu exclude complicații ce-ar surveni, poate, pe tot aceiași cale, pe care s'a grăbit convalescența.

După foaia de observație și constatarea mea, de Hess a ieșit cu totul din torpoarea ce mă îngrijora în manifestarea ei deosibită de altele; a legat multe idei și fără a da semne de oboсală, a lucrat profilul vostru, din memorie, artistic reușit. Azi dimineață a anunțat că va primi vizita domnișoarei Baltă și a cerut să i se aducă un anume costum.

Spun Profesorului toată convorbirea avută cu de Hess; și, el ca'n sine, răspunde: Cellalt caz pe lângă acesta nu mai poate fi socotit ca un precedent și cazul Hess va trece în analele medicinei, ca unic. Prudență și iar prudență v'o recomand, acum, nu numai ca doctor dar și *ca om*. Mă 'nțelegeți?

— Cred, domnule Profesor, că până acum v'am urmat cu sfințenie prescripția, am vorbit un sfert de oră și numai de ceiace, în nici un chip n'ar fi putut obosi mintea lui de Hess.

— Liebes, süsses Kind! exclamă Profesorul, mă desmiardă și mă mai întreabă :

— Afară de ceia ce mi-ați relatat eri, afară de ideile legate, logice și naturale care sînt observațiile ce le-ați făcut, azi asupra lui de Hess ?

— Mi s'a părut, domnule Profesor, că mișcările îi sînt, în general, mult mai elastice, mersul mai sigur, nesovăit, privirea mai limpede, mult mai limpede și memoria îi revine pe fiece zi.

— Foarte interesant. (Prof. însamnă pe o foaie de cărticică).

— Afară de asta, l-am văzut nemulțămit când, după un sfert de oră, am întrerupt vizita și apoi s'a bucurat când i-am spus că vou reveni mâne.

— Care au fost cuvintele ca expresie a părerii lui de rău? Să mi le spuneți exact.

— „Mai stați, domnișoară, mai stați lângă mine". (Perfect *tipic* murmură și însamnă Profesorul).

Mi s'ar îngădui să-i fac două vizite, zilnic? ori să prelungesc cu câteva minute, pe acea de dimineață ?

Profesorul se gândește o clipă și-mi spune :

— Ar fi preferabil să-i faceți două vizite.

Nu știu când și cum ajung acasă. Moșu și mătușica, îngrijorați că stătusem la spital o jumătate de ceas, parcă nu îndrăznesc să mă'ntrebe și așteaptă să le spun.

15 Octombrie 855 la ceasu 12 dimineața.

Imprejurările dau vieței mele, de aici, adivarata ei față și adivaratu ei înțăles și mă 'ngrădesc și azi și mâne și cât voiu mai sta în meleagurile aestea, în incinta al cărei unic centru, e de Hess.

Imi pare rău că'n ziua me, astfeliu împărțită de bunătatea Celui-de-Sus, parcă n'aș ține samă de acei cărora, după Dumnezău, li datoresc mulțămirea și bucuria me di astăzi. Dar, după ce le-am auzit părerile; moșu și mătușica s'arătă a fi, în gândul lor, pi calea ce adivarată și mă'nțeleg.

16 Octombrie la ceasu 2 după masă.

In timp ce moșu și mătușica hodinesc, eu scriu, în grabă, *minunea minunilor* pi care, odată cu moșu am văzut-o, astăzi, cu ochii mei și care-mi pare încă a fi fost o fantasmagorie, un vis trăit, în veghe, după gându și dorința me.

La ceasu unsprezece fără un sfert, eram, cu moșu în fața spitalului; și, cum nu mai aveam răbdare s'așteptăm minutu hotărît, ne-am suit în coridoru din fața biuroului, unde, în fiecare dimineață, vine de Hess.

Cu câteva clipe înainte, ne pomenim cu el, singur (neînsoțit de doctor și îmbrăcat în alte straie mai elegante și mai frumoase decât celelante) că se oprește în fața noastră, mi se'nclină ca de obiceiu, îmi sărută mâna, ca pe terasa dela Stiubeeni, și eu îl prezint moșului: Le baron de Hess et mon oncle Baloușescou.

— Votre oncle, Mademoiselle, dont vous m'en parliez à Stubeni?

Est-ce que vous connaissez le français monsieur... monsieur...

— Baloușescou. Mă grăbesc să-i spun.

— Je parlez, un peu...

— C'est parfait, nous allons nous bien entendre.

Mais, pourquoi restez-vous ici? (Baronu se repede la ușa biuroului, o deschide în lături și ne poftește să intrăm).

In mers se uită moșu surîzător, la mine. Și pe când de Hess închide ușa, îi răspund în acelaș chip.

— Quelles sont vos intentions pour la journée, monsieur le baron?

Il întreb uitându-mă, țintă, în ochii săi ca să-mi dau samă de aproape imperceptibila urmă de vag ce-o observasem eri și nu-mi vine să cred, când îi văd privirea, ușor melancolică, pe care o avea atunci când l-am cunoscut.

— Mes intentions, mademoiselle? Il me serait permis d'avoir des intentions,loin, loin, au delà des murs qui me pèsent, hors de cette maison de santé.

Mais, j'ai été gravement malade... il me faut les supporter encore.

— Qu'avez vous fait hier, dans l'après-midi?

— J'ai joui de la réussite de votre portait, mademoiselle.

De Hess se uită pătrunzător la mine, se ridică și cu pasu său ușor, cu trupu puțin înclinat înainte, ca pe terasa dela Stiubeeni vine spre mine și-mi spune:

— Permettez-moi, mademoiselle, de controler ma mémoire; de voir un peu, la ligne du cou.

De Hess îmi prinde capu între mânile sale catifelate și-l așază de profil; se depărtează, se uită cu ochi micuți și spune mulțămit:

— Oui, c'est cela, je ne me suis point trompé. Et, c'est extraordinaire... vous portez la même toilette que vous aviez choisie...

Pendula arăta că mai avem un minut.

Și, apoi, ideia lui, ramasă'n suspensie, îmi spune că poate-i ușor obosit.

Odată cu moșu, căruia îi făcusem un semn, ne sculăm de pe jilțuri, pe când de Hess, cu capu plecat, pare a gândi; își ridică ochii și sare, ars, drept în picioare. (Altă dată se scula în două mișcări).

— Vous partez?

— Oui, Monsieur le baron, pour y revenir dans l'après midi.

— Si vous déjeuniez, ici tout à fait à la bonne franquette. Je vous y invite, avec grand plaisir.

— Nous regrettons, infiniment, Monsieur le baron, de ne pouvoir accepter votre aimable invitation; ma tante nous atend en ville.

— Mais, vous reviendrez dans l'après-midi, à quelle heure?

— Vers les quatre heures.

— Pourquoi pas à...

Doctorul se arată în fundu coridorului și, de Hess, cași când ar vrea să împiedice penibila întâlnire, ne salută și-și grăbește pașii înaintea lui.

„Alors, à quatre heures" îmi mai spune din mers.

Las pe moșu în coridor și alerg la Profesor căruia, cași eri, îi spun, amănunțit, toată convorbirea, oprindu-mă, chiar, asupra gesturilor lui de Hess.

„De acum, Domnișoară, nu ne mai rămâne decât să putem păstra ceia ce am *recreat* și asta încă o lună, poate chiar două până ce creerul lucrând neobosit, se va fixa în toate facultățile lui. Să nu vă înșelați crezând, după aparență, că de Hess e, astăzi, un om vindecat. Nu. Obosala, o contrarietate, o emoție, îl pot readuce în starea în care a fost, dacă nu într'una și mai rea și atunci, vă previn, nădejde, n'ar mai fi... V'am spus și vă repet, Domnișoară, că starea lui de astăzi, a depășit, cu mult, toate previziunile mele. Atenție și cea mai mare prudență ce-o puteți pune în această atât de delicată tranziție".

Moșu se plimbă, nerăbdător, prin sală și-mi vine, grăbit, înainte.

— Ai vorbit și cu directoru în ce privește cercetarea de către străini, a lui de Hess?

— Mi-a spus, Profesoru, că, afară de mine, nu mai are, nimeni, acces la baron.

Mătușica e pe balcon și ne așteaptă cu binoclu la ochi. Ii fac semn, de departe, că tot e bine.

— Drept îi, Catincuță, că vindecarea asta îi o minune. Eu, după cum istorisei, tu, la început, nu pre avem mare nădejde, da, acum, *eu* îl socotesc vindecat și de mi l-ar da Profesoru, mâne aș porni cu el la Tudora.

— Nu, încă nu, Moșule! In timpu convorbirii mi-o dat, Profesoru, un exemplu, pe care n'am să-l uit: Mi-o spus că baronu îi, acu, tocmai ca planta ruptă de vânt; îndreptată și sprijinită, pare a-și relua viața în aparența ei; dacă însă trunchiu deviază cât de puțin din sprijinu lui seva își pierde cursu și, planta se ofilește și se usucă în scurt.

Mulțămit di veștile, bune, pe care parcă singur le aduce, moșu s'așează'n jilț și istorisește, din capăt, tot ce auzise și văzuse la spital.

— Da nu-mi spui, Mihalache, cum ți-a părut, baronu, ca înfățoșare?

— Ii mai elegant decât Ghyca, Domnu nostru și-i tare delicat și frumos: se vedi, cât di colo, că-i di neam mare.

— Să deie Dumnezău să fie sănătos.

— Cu mâncarea lor, nemțască... Să-l ducem la Tudora, să vadă neamțu cum mâncăm noi...

Pe masa me găsesc două scrisori pentru moșu, dela Banca Daniel și pentru mine dela Alecu și Marghioala.

Cel dintâi îmi spune că la Castel „toate's bune". Că îngrijește candelele și, cum îi scrisesem, „se fac rugăciuni, în fiecare Sâmbătă și se împarțăște grâu și popușoiu, la saraci. Waska a avut o unghie ruptă și Constantin, pușcașu îi rău bolnav de vătămătură".

Marghioala, cu pana lui Lache, îmi spune între altele: „Să aflați, Măria Voastră, că țiganca, ungurească, ce-o

(Continuare în pag. 8)

fost la Stiubeeni as'toamnă, o mai vinit şi acu şi eu, pi două căuşe di făină, am pus'o să deie în cărţi di măria voastră. Şi s'o uitat şi iar s'o uitat şi aşa o spus la urma urmei: „Măria Sa să se ducă ori mai departe din locu în care-i acu, ori să se întoarcă di undi o pornit că, *pi loc*, mare suparare o aşteaptă. Şi eu îndată v'am scris, Stăpână, pentru că ţiganca o mai spus: „Pană'n zăce zile, ori zăce săptămâni Măria Sa să fugă di locu în care-i în sara asta. Am numărat, pi deşte, în câte zile o vinit epistola şi o ieşit că tocmai într'atâtea are să v'ajungă şi scrisoarea. Sărut mânile şi picioarele Măriei Voastre şi rămân a Măriei Voastre pre plecată slugă

Marghioala

. . . .

Nu ştiu, nu ştiu ce am! Am lângă mine pe moşu şi pe mătuşica şi, la câţiva paşi, de Hess, e aproape vindecat. Am tot, tot ce putem nădăjdui şi totuşi... ceva de ce nu-mi pot da samă, îmi apasă sufletu şi, ca o umbră, neagră şi ameninţătoare, se ţine de mine pas cu pas.

Fi-va, oare, grija, pre mare, a Profesorului să nu greşesc în prescripţiile şi recomandaţiile ce mi le-a făcut? Gândul mătuşicăi, liber spus, asupra sănătăţii lui de Hess. Ori poate că alături de aestea îi şi scrisoarea Marghioalei cu grija ei şi cu prezicerile ţigancei, care din nenorocire altă dată s'au implinit. Nu ştiu! Mă înăbuşe casa şi, acum, parcă mi-i frică de spital. Mă duc la biserică, să mă'nchin poate că mă va lumina Cel-de-Sus.

— Moşule, eu mă duc la biserică şi de acolo la spital. Vrei să mergi?

— Apui, Catincuţă, di ci să mai merg? Am vrut să văd pe baron şi să-mi dau samă di starea lui. Noi ne-om duce la muzău di pi Ring şi pe urmă vinim drept acasă, ca s'aflăm di cum şi ce-o mai fost...

. . . .

Doamne, Dumnezeule ce-i cu de Hess? Ce-o fost şi ce-o fi? Suspendă-mă, Doamne, din viaţă până mâne când poate că n'am să mai pot gândi, fără să'nebunesc. Vreu să scriu, vreu să spun şi din balcon aş vre să chem tot spitalu, ca să aflu ce-i cu de Hess. Ieu din doctoria de linişte, atâtea picături câte sânt prescrise pe o zi.

. . . .

Capu mi-i greu şi văd, iar, împaianjenit.

Şi moşu, mătuşica, nu vin?

De Hess era palid şi se plimba, repede, pe coridor.

— Vous êtes, enfin, arrivée!

— Vous m'attendiez depuis longtemps?

— Une heure, deux heures, toute une éternité depuis que je vous attends.

Cu aceeaşi mişcare, ce i-o văzusem dimineaţa, cu pas mai grăbit, baronu deschide uşa biuroului, mă urmează şi se lasă să cadă'n jilţ.

— Qu'avez-vous fait en mon absence, Monsieur le baron?

— J'ai dormi et ai rêvé que vous et moi, nous étions dans un parc, un vieux, pâle et voûté... (attendez un peu, que je me le rappelle) un inconnu, que vous appeliez „mon père" a pris votre main et l'a posée dans la mienne. Comme cela, voilà, comme cela...

Baronul, într'o mişcare salbatică, îmi prinde mâna, braţu, umăru, m'atrage, cu putere, spre fereastră, îmi încleştă capu în mâni, mă răsuceşte în loc şi cu faţa roşie, cu ochii în sânge şi cu sprincenile sbârlite se uită, crunt, la mine, cum nici odată nu s'a uitat...

Nu mai pot ţine pana, mâna mi s'a muiet. Sun, lung. Luiza nu vine!

Ce oare mi-ar da puterea să spun tot?

Cafeaua, în mai mare cantitate, m'ar ajuta.

. . . .

Mi-i mai bine, văd mai limpede, trupu îmi tremură şi nu pot respira. Ochii, ochii lui de Hess, scaparau scântei. Am ţipat, am răcnit. Şi când s'a deschis uşa, am văzut, ca o umbră, intrând iute şi am auzit ca de departe:

„Le profil... le profil... je veux controler le profil".

Pe urmă... nu mai ştiu ce-o fost...

Doamne, ce moment blastamat şi'n ce pericol am pus pe de Hess!

Nenorocirea ce-o port în mine, m'o dus, azi, la spital. Mă doare capu şi painjenişu iar mi s'o lăsat pe ochi. Sarmanu de Hess dacă-i mai rău şi moare, eu l-am omorît.

M'am trezit pe canapeaua biuroului. Mi se pusese ghiaţă pe cap şi Săulescu îmi da s'aspir ceva tare ce mirosea a eter. M'o adus acasă, cu trăsura, o trimes pe Luiza după ghiaţă... Şi nu mai vine! Şi moşu!

. . . .

20 Octombrie 855.

Moşu, Mătuşica, Săulescu şi Luiza erau în juru patului. Am întrebat: Ce-i cu de Hess?

— Mai bine, a răspuns Săulescu, şi cu degetu la gură, m'a oprit să vorbesc. Cine şi ce mă putea opri să nu mă gândesc?

. . . .

22 Octombrie.

Astăzi m'am sculat din pat. Mi s'a dat voie să stau în jilţ şi să mă uit pe păreţi. Intreb pe toţi din casă ce face de Hess şi ei, înţăleşi cu toţii, spun aproape cu acelaş glas: „mai bine".

Faţa moşului şi glasu lui Săulescu îi desmint. Văd lumina zilei, înghit, cu greu, lapte rece şi ananas înghetat. Eu exist. Da' ce face de Hess? N'am voie să vorbesc şi să scriu. Azi dimineaţă le-am spus să mă ducă, cu trăsura la spital, să-l văd bolnav. Săulescu mi-a răspuns că s'a dat ordin ca nici un vizitator să nu mai fie primit în secţia Profesorului Ebbing.

Ce dureroasă lovitură, putea-o-voi oare îndura? Bine că hodinesc, sînt zile decând veghiază la patu meu. Moşu a slăbit, nu mai vorbeşte decât rar. Mătuşica însă se gândeşte cum să mobileze apartamentu lui de Hess. E sigur bolnav, da n'o murit şi poate că... nu pot gîndi... Ceia ce mi-a spus Profesoru, era tare hotărît.

Sînt aci, la trii paşi di Hess şi mă gândesc şi mă frământ şi nimene parcă n'ar vide şi n'ar înţălege chiar când le spun.

22 Octombrie 855.

Fără să fie chemat — am văzut după surpriza ce s'a produs — Profesoru o venit să mă vadă şi tare liniştit mi-o spus: „Am aflat, domnişoară, că sânteţi bolnavă după sguduirea nervoasă pe care v'a dat-o o anumită stare a lui de Hess. Nu m'a surprins, de oarece, în convalescenţă chiar, nu erau excluse aceste atât de naturale surexcitări şi ştiinţific vorbind, ele pot fi considerate ca simptom îmbucurător chiar.

Acum, de Hess are nevoie de repaus absolut, în alt mediu străin; şi, am ordonat ca pacientu să fie transportat într'un sanatoriu, la ţară, afară din Viena şi unde nimănui, afară de mine, nu-i este îngăduit să-l vadă, până nu se va vindeca, complect.

— Nici veşti nu se pot cere, la Sanatoriu, domnule Profesor?

— Nu. Acestea ar putea fi tentante pentru cei din afară şi motive de nelinişte pentru pacienţi, care nu se poate şti cum ar afla şi atunci, izolarea la ce ar mai servi?

— Şi, cât timp ar trebui să dureze tratamentul, domnule Profesor?

— Nu se poate şti astăzi; ar ţine de multe lucruri străine chiar ştiinţei până acum; ar ţine de individ şi de natura lui. Şi, ca să vă daţi bine samă de ce spun, exemplu îl aveţi chiar în de Hess.

— V'am urmat recomandaţiile, cu sfinţenie, domnule Profesor.

— Sunt convins. Ceia ce s'a întâmplat, era de prevăzut, vă repet. M'aş fi mirat dacă manifestările s'ar fi produs în alt chip.

— Imi permiteţi să vă 'ntreb, domnule Profesor, în ce stare e, acum, de Hess?

— In aceia ce-o poate da o deviere a tulpinei, în seva plantei ce s'a îndoit de vânt.

Caşi de Hess, aveţi nevoie, domnişoară, de un schimb, grabnic, de mediu şi de linişte sufletească, şi v'aş prescrie, prieteneşte, viaţa la ţară, în simpatică societate şi ocupaţiile, de predilecţie, ce-mi închipui că v'ar distra.

Trebue să cred şi vreau să cred în ce mi-a spus Kraft Ebbing şi totuş... afară de observaţia mea, sufletu îmi spune altă ceva. O, nu vreau să gândesc...

Ce-o fi fost oare în plicu pe care-l are moşu, în buzunaru strailor şi 'n timpu vizitei îl tot pipăia. N'o fi fost plata Profesorului, anume chemat, ori vre-o scrisoare, uitată, şi 'n neliniştea lui, tot frământată, sucită şi răsucită, până ce colţu o râmas afară şi l-am văzut.

— Da' unde ai stat, moşule, până acu?

— Am condus, muteşte, pe Profesor, până la spital.

— N'ai chemat pe Saulescu să afli unde a fost dus de Hess?

— Ii tocmai ce-am făcut, Catincuţă.

— Şi... ce ţi-o spus?

— Că, de Hess o fost trimes, pentru repaus, într'un sanatoriu, pe câtva timp.

— Unde, în ce sanatoriu?

— N'am mai întrebat de vreme ce, acolo, nu-i voie să fie, bolnavu, cercetat până ce n'a da, Profesoru, învoirea.

— Ai mai primit, moşule, vre-o veste din ţară?

— Da, am primit una de la Protopopul care spune că au încercat, tâlharii, să intre 'n casă. Am scris să se îndoiască paza. Asta mă cam îngrijeşte... N'am bani în casă, da toate juvaierurile Aglaei sunt în lada de fier şi argintăria îi pusă într'un dulap de părete, ascuns în zid. Oricum, sunt alte multe lucruri, di preţ în casă... Aglaei nu i-am spus vestea, că n'ar mai avea astâmpăr... Şi, când am dat scrisoarea colo, la colţ, pe Ring, cu cine crezi că m'am întâlnit? Cu Alecu Docan.

Cică-i mare zarvă în ţară. Domnu îşi împlineşte peste câteva luni mandatu şi boerii se frământă şi s'adună şi se sfădesc. Cică-i vorba de Sturdza... Am fost chemat şi eu; da, când o vinit vestea...

Ie-mă di undi nu-s'. S'a pune ţara la cale şi fără Mihalache Băluşăscu..

— Moşule, unde-i mătuşica?

— Ii în sofragerie, cu Luiza.

— Chiam-o te rog, să vorbim şi să ne sfătuim.

— Iaca, o chem. Da să ştii că Profesoru o zis să fii liniştită.

— Numai câteva vorbe am să vă spun.

Mătuşica vine 'n grabă şi se uită la mine cu grijă şi mă 'ntreabă:

— Di ci m'ai chemat, Catincuţă, nu cumva ţi-i rău?

— Nu, mătuşică. Vreu să vă spun, numai, că ar fi bine să ne întoarcem în ţară.

Scopu drumului şi al stării la Viena, s'o îndepărtat după cum spune Profesoru... şi lipsa stăpânului dila Tudora şi aceia a Boierului Băluşascu dela Divan...

— Ceia ci spui, Catincuţă, nu-i fără temeiu.

Parcă Viena îi peste lume? N'om vini, noi, îndată ce ne-o chema Profesoru şi ne-o fi învoit să luăm pe de Hess în ţară?

— Aşa cred şi eu, Catincuţă, că 'n loc să stăm la Viena, unde nu mai avem nici un rost, mai bine-i să ne 'ntoarcem acasă.

— Ba să mai stăm, Aglaie, o zi ori două ca să vă luaţi ce vă mai trebue.

— Eu, moşule, nu-mi ieu nimic şi nici slugilor nu li duc daruri di aici.

— Da di ci, Catincuţă?

— Mi-ar fi tare dureroasă amintirea...

Am să le duc câte ceva, dela Cernăuţi...

— Eu una nu vreu să am di furcă la vamă.

— Atunci, am porni mâne.

23 Octombrie (Din cărticica de drum).

Trecând pe lângă spital, spre gară, opresc trăsura.

— De ce-ai oprit, Catincuţă?

— Să dau portarului un bacşiş.

— Lasă, lasă, i-am dat astăzi, mă opreşte moşu, prinzându-mă cu putere de braţ.

Mă smâncesc şi alerg spre zidu în care parcă m'atrage o putere şi nu pot să-i rezist...

„Vă mulţămesc, domnişoară Baroană şi 'n numele şi amintirea defunctului Vostru logodnic, Baronu de Hess, pentru al cărui suflet am să mă rog".

Mă simt, deodată, contopită cu zidu cenuşiu... Intre moşu şi mătuşica, muţi de durere, pornesc, înainte, cu gându pustiu...

. . . .

După moartea bătrânei Catinca Baltă, la moşia ei, Stiubeeni, s'a găsit în lada de fier, dispoziţia ca o parte din aceasta să fie donată Bisericei Sf. Spiridon din Iaşi în amintirea şi pentru pomenirea părinţilor săi Costache şi Maria Baltă, iar cealaltă parte să fie făcută, danie, aceleiaşi biserici, în amintirea Baronului Ludovic de Hess.

— Sfârşit —

CONSTANŢA MARINO-MOSCU

CITIŢI REVISTA

DIMINEAŢA COPIILOR

Cea mai răspândită publicaţie pentru

COPII şi TINERET

Un exemplar colorat în 16 pagini lei 5

De vânzare la toate chioşcurile de ziare

Pentru călătorii individuale şi colective

în

ŢARĂ şi STRĂINĂTATE

Cumpăraţi bilete de tren, vapor şi avion

LA

BIROUL de VOIAJ

din palatul ziarelor ADEVERUL şi DIMINEAŢA

Str. Const. Mille 7-9-11, Telefon 4.10..04

Lew Gumilevsky

JOCUL DE-A DRAGOSTEA

CAP. II.

Autorul prevăzând că misterioasa lucrătoare va intriga pe cetitor în aceiași măsură ca și pe eroul povestirii, îi închină continuarea povestirii.

Casa de odihnă Jigulev, creiată pentru lucrătorii T. P. F. S.-ului, ocupa nu numai clădirea fostei industrii sanitare a kefirului, ci mai poseda pădurea din preajma clădirii care a fost transformată în parc cu teren de sport, cu alei, cu leagăne, chioșcuri și sere de flori. Pădurea se prelungea până la crestele pleșuve, — ca toate crestile din Jigulev, — ale stâncilor de calcar care înconjurau Barabascina Poleana. Spre una din ele, al cărei vârf se termina cu un chioșc în formă de ciupercă, mergeau niște trepte cioplite în piatră, care făceau mai lesnicios urcușul până la chioșc.

Dealtminteri majoritatea locatarilor casei foloseau partea de jos pentru plimbări, adică porțiunea de lângă cheiu și chiar coastele Volgei, bătute toată ziua de soarele fierbinte, — iar seara de umezeala răcoroasă ce venea dinspre râu. Potecile nisipoase ce se strecurau șerpuitoare pe sub coastele stâncilor prăpăstioase și prăvălatece, presărate pe ici, pe colo, cu fășii de humă, păreau ca niște covoare de aur. In nisipul lor bogat se îngropau trupurile goale, bronzate de soare. In nisipul care-și păstra căldura zilei până noaptea târziu, se încălzeau sportivii întârziați, amorțiți de frig.

Atras de frumusețea priveliștii Volgai, Petr Nilâci coborî, după vizita făcută pe tot domeniul T. P. F. S.-ului, cu încântătoarea-i cunoștință la chei.

— Aci e mai plăcut decât oriunde, — zise el, — nu-i așa?

— Majoritatea spune acelaș lucru, — râse ea.

— Dar d-voastră?

— Și eu, ca toată lumea!

Petr Nilâci își examină tovarășa cu teamă.

Râsu-i rănea sentimentul cel timid, nemărturisit încă, dar adevărat, pe care i-l trezisee această fată uimitoare în decurs de o zi. Se temea de cochetărie și joc mai tare decât de orice.

— Ce, vi se pare aceasta comic? întrebă el cu răceală.

Ea se apără cu multă căldură, cașicând ar fi comis o greșală, pe care voia acum s'o repare. Petr Nilâci nu observă acest lucru. Il interesa doar ceace-i spunea ea.

Și ea-i spunea:

— Ah, m'am speriat atât de mult când mi-ați spus că nu seamăn cu celelalte lucrătoare, încât acum mă tem să nu comit vreun lucru care m'ar scoate din comun. Deoarece mă port la fel cu toți, am aceleași gusturi ca și ei. D-voastră nu-i cunoașteți pe toți, de aceia vi se pare că nu sunt ca ei...

— Și trebue să fii neapărat ca ceilalți? — o întrebă el. Dece?

— Vedeți că eu aparțin colectivității... Eu nu mă pot izola de ceilalți...

Ea-l apucă de braț și târîndu-l după ea, îi spuse:

— Să mergem la cheiu. Bărci pe aci, cu tot regretul, nu se mai văd. Le-au luat pe toate. Poate că se va înapoia vreuna. Veți avea prilejul să vedeți toate minunile pe care le avem pe aci... Vreți să ne plimbăm?

— Firește.

— Să mergeem. Priviți cât e de frumos. Nu pot suferi pe Ruși fiindcă mai păstrează și acum cu îndărătnicie obiceiul trecutei boerimi, de a călători în Crimeea, când s'ar putea petrece tot atât de bine, plăcut și sănătos și aci pe Volga.

Petr Nilâci, clipind din ochi, privea în depărtare, la suprafața răcoroasă și neclintită a apei rumenite de soarele ce scăpăta, părând ca o sticlă roșie topită.

— Fiecare cu obiceiurile lui, — răspunse el tărăgănat.

— Dar vedeți că cei mai mulți nu se duc de nevoe, ci din spirit de imitație, din snobism, pentrucă așa-i la modă. Dv. știți că lucrătorii vor să vie să vă ceară să construiți pentru anul viitor o casă de odihnă pentru T. P. F. S-iști în Crimeea?

Ei coborîră malul abrupt și o luară dealungul cheiului pe îngusta fâșie de pământ ce ducea până la podurile de lemn unde se adăposteau de obiceiu bărcile. Așteptând probabil, bărcile, doi tineri ședeau pe pod. La apropierea lui Telejnikov, zâmbind, ei schimbară priviri.

Fata îi propuse să se urce sus pe stâncă și s'o aștepte acolo.

Tinerii făceau glume necuviincioase pe socoteala nouei perechi. Telejnikov nici habar n'avea că despre el e vorba. Foarte calm se urcă cu tovarășa-i până în vârf și s'așeză pe stâncă.

Se făcu o tăcere de câteva clipe. Jos din pasta moale a mâlului de sub picioarele lor, țâșnea un isvor. Susurând, isvorul se vărsa în râu, spălând în cale-i matca și depunând în straturi fine nămolul tare și negru, ce răspândea un miros caracteristic. Petr Nilâci aruncă câteva petricele în apă, apoi se întoarse spre tovarășa sa. Ea urmărea o piatră care se lupta cu curentul năvalnic al apei, apoi lăsându-se învinsă, se rostogoli la fund.

— Petr Nilâci, — exclamă ea pe neașteptate, — spuneți-mi: credeți oare că se poate obține pe cale sintetică caolinizarea argilei?

Intr'atât îl surprinse această întrebare pe Telejnikov încât nu putu să-i răspundă dintr'odată. Se uită în jos, la fundul cleios al isvorului care-i sugerase pe semne, tovarășei lui această idee, apoi la dânsa, șovăind: să-i răspundă oare la întrebare, ascunzându-și mirarea, sau să se arate mirat, fără a-i răspunde?

— Nu, nu cred, — răspunse el repede, în sfârșit, dar mă surprinde, cum de v'a venit această idee?

— Și nici nu vă dați seama ce revoluție ar stârni aceasta la T. F. P. S. și în toată lumea!

Ea râse și bătu din palme cu bucuria unui copil.

— Toate numai din porțelan! Nici faianță, nici țiglă, nici teracotă. Toate numai din porțelan veritabil și toate pe prețul produselor de lut. Vase de porțelan, acoperișuri — de porțelan...

Petr Nilâci o privia uimit. Iși da seama, probabil, de marea problemă ce deschidea ideea expusă de dânsa și de covârșitoarea ei importanță.

— Permiteți-mi o întrebare, — o întrerupse el emoționat, — ideea aceasta v'a venit așa singură? Chiar în acest moment, da?

— O, nu! — se apără ea, — nu mă socotiți atât de învățată. Am auzit-o de mult, dela părinții mei, apoi dela un chimist, un ucenic al tatălui meu. Când am ajuns să posed la perfecție industria olăritului, mi-am dat seama de marea importanță a acestei chestiuni... Dacă kaolinizarea în natură se produce prin frământare sau vulcanizare, atunci de ce aces. proces nu s'ar putea aplica oare și pe cale sintetică, prin electroliză bunăoară?...

Cu toată originalitatea și pitorescul locului unde luase naștere această discuție, această idee interesantă nu-l putea lăsa pe Petr Nilâci indiferent. In sprijinul acesteia veneau alte idei practice și economice.

— Electroliza? — se miră el, — dar lucrul acesta e de mai înainte condamnat. Acesta ar fi prea costisitor și pe noi ne interesează în primul rând beneficiile ce s'ar putea realiza de pe urma unei invenții sau descoperiri. Dacă fabricarea caolinei sintetice din argilă ar fi mai costisitoare decât cea obținută pe cale obișnuită din pământ natural de caolină, atunci la ce naiba ne-ar mai servi ea, chiar dacă am reuși să obținem caolinizarea artificială...

— Dar, Petr Nilâci, cred că o încercare, deocamdată, n'ar strica...

— Se'nțelege, trebue în primul rând controlat, judecat, reflectat, — o întrerupse el aproape țipând, — îndată ce mă înapoiez acasă, o să dau chimiștilor și inginerilor noștri să studieze chestiunea aceasta... Dar minunată mai sunteți, Katea!

Se sculă și ca totdeauna, ori de câte ori îl frământau gândurile, începu, asemenea lor, să umble în sus și'n jos. Fata deasemeni se ridică.

— Bărci nu se văd, — spuse ea privind prin ceața amurgului pe râu, — vreți să ne întoarcem?

Ei clătină din cap.

— Nu, nu. Aș prefera să ne plimbăm...

Sprijinindu-i-se de braț și arătându-i în același timp drumul, ea mergea alături de el cu aceiași simplicitate, cu care venise aci. Pe când el mergea, din contră cu un fel de teamă alături de această misterioasă fată, care semăna cu gingașa „Fată a poporului", o capodoperă în porțelan a lui Verhorim, alături de fata care ascundea în capu-i frumos idei atât de ferme și serioase. Prezența sa uimitoare în apropierea lui îi da impresia unei revelații de o excepțională raritate. Ii strânse mâna și cu un zâmbet amar o întrebă:

— Și dv. sunteți o simplă lucrătoare la depozit?

— O, eu sunt foarte mulțumită de situația mea. Ea mi-a oferit mijloacele de a trăi în Moscova, de a deveni din ucenică o lucrătoare conștientă...

Petr Nilâci observă ursuz.

— Noi ne plângem că n'avem oameni. Dar, de fapt, avem prea mulți, dacă pentru d-voastră nu s'a putut găsi altă slujbă...

— Nu, mi se pare că d-voastră ați căzut din lună! — ripostă dânsa, — că vă mirați atâta de toate! Eu v'am expus doar o idee străină. De câte ori mai prețios decât mine trebue să fi fost tatăl meu, căruia îi venise această idee și acest ucenic al său care-i jurase pe patul de moarte că va studia chimia pentru a putea realiza această idee! Da, aceștia au fost într'adevăr oameni. Dar tatăl meu a murit țesând la stativul său, și niciodată n'a fost altceva decât un simplu meșter olar. Iar acest chimist? Se deosebea el care întru ceva de ucenicii dela fabrică, când purta deja în el ideea, ca femeea fătul conceput în pântece, de care-și leagă destinul pe toată viața?

Toate acestea le spusese grăbit, cu un patetism teatral, ca pe un rol învățat pe de rost, și râse, simțind, poate falșitatea discursului său.

— Dar să lăsăm toate acestea, deocamdată la o parte. Am venit aici să ne odihnim. Ah, aici, în adevăr, e încântător.

— E încântător, e minunat, Katea, dar mai minunată de cât toate — sunteți d-voastră.

— Pot să țin brațul astfel, da?

El aprobă cu un gest din cap. Ea-i petrecu brațul după talie și-l îmbrățișă aproape. Și, lipindu-și umerii unul de altul, începură a se urca spre vârful coastei râpoase, oprindu-se din când în când, spre a se odihni și contempla Volga.

Gemând și stârnind în urmă-i munți de valuri spumoase, enorma barcă cu motor, plutea cu luminile stinse înainte, pe Volga, spre porțile Jigulev. Câteva bărci cu lopătari sgomotoși se luptau să învingă cu orice chip valurile. Râsete și larmă se auzeau din apă, și din acel amestec de teamă și dorinți, simțeai cum se ridică de acolo un curaj nemărginit.

Petr Nilâci își reaminti de barcă și-l prinse părerea de rău că **n'a mai** așteptat puțin.

Un apărător al „Humanităților" la Academia Franc ză

Léon Bérard a fost primit la Academia Franceză după patru ani de la alegerea sa. Aceasta din cauză că a vrut, cu scrupulozitatea conștiinții sale să studieze amănunțit opera predecesorului său, Camille Jullian, istoricul Galiei. „Revue des Deux Mondes" sub semnătura lui Fidus ne redă personalitatea noului academician. Ca aspect fizic, Lon Bérard, încă svelt la 60 de ani, face impresia unui tânăr. Avocat, parlamentar și ministru, nimeni nu-i poate contesta natura de artist și calitatea de literat de primul rang. Mai ales, însă, el și-a legat numele de o mare operă: apărarea pasionată a studiilor clasice.

Toate forțele oficiale erau împotriva sa. Nu avea prea mulți partizani nici în Parlament, nici printre consilierii consultativi ai comisiilor, care, ca și la noi, nu aveau altă misiune decât de a turbura mintea copiilor cu veșnica răsturnare a programelor. Léon Bérard a luptat cu energie împotriva tuturor și a pronunțat discursuri foarte frumoase asupra culturii clasice. Dacă ideile, pe care a izbutit să le impună pentru moment, au fost adoptate numai spre a fi apoi renegate, el a creiat totuși o stare de spirit durabilă. Dacă studenții pot azi să opteze pentru studiile clasice, aceasta se datorează în mare parte lui Léon Bérard.

In lupta aceasta el s'a arătat plin de ardoare și de zel pentru cauza pe care o apăra și a știut să țină piept chiar celebrităților celor mai reputate cum a fost de pildă marele filolog Ferdinant Brunot. El devine însă eloquent numai din clipa în care vorbește de lucruri pe care le are la suflet. Atunci devine substanțial și liric, fiind capabil să se entuziasmeze chiar de gramatica latină a lui Lhomond. A lăudat cu încântare pe un necunoscut deși bun profesor dela un liceu, care a scos o nouă ediție a acestei gramatici și care mai ales, credincios tradițiilor, ținea clasă în „robă".

Inflăcărându-se pentru janseniștii de la Port Royal, ca și pentru Bossuet pe care-l venera, noul academician a făcut tineretul să-și descopere dragostea pentru greacă și latină, pe care profesorii și corifeii științelor le-o tăgăduiau cu îndârjire.

Janet Gordon

FIECARE CU PARTEA EI

Elly și Hugh erau căsătoriți de mai bine de zece ani și erau fericiți. Se simțeau cu adevărat fericiți fiindcă erau sănătoși, veseli și aveau un venit destul de frumos, căci Hugh câștiga bine cu avocatura. Pe lângă aceasta mai aveau și trei copii încântători: Patrick, de opt ani, Anne, de șase și Michael de patru. Hugh adora copiii.

Intr'o seară de primăvară, când Londra părea privită printr'un geam pe care șuruiau picăturile de ploae, Hugh Montgomery, venind de pe Bromroad, puse cheia în gaura unei uși dela intrarea la o casă de pe Knight Square. Avusese o zi fericită, în care toate se petrecuseră ca într'un joc de „puzzle”, în care ar fi nimerit fiecare fragment la locul ce i se cuvenea. Prânzise cu un om care-i plăcea și avea să cineze cu prietenii săi cei mai buni, Nora și Robert Jackson.

[illegible]mery era un bărbat foarte plăcut. Ceiace cucerea în el, din clipa în care-l întâlneai, era o vitalitate excepțională. Din chiar felul de a se înfățișa cuiva, se simțea energia și tenacitatea unui om care nu știe ce înseamnă oboseala. Succesul său în carieră se datora în mare parte acestei aparențe. Era înalt, smead, cu umerii obrazului pronunțați și niște ochi care se amuzau sub sprincenele ridicate. Femeile găseau că avea un profil romantic. Fiind avocat cu renume era foarte ocupat și aceasta îi dădea un aer de ușoară plictiseală care-i sta foarte bine.

Când intră în hall, Ella îi eși înainte din salon. Nu era cu putință dacă cineva a cunoscut pe Hugh întâi, să nu simtă o lovitură de surprindere când se afla în fața soției lui. Mai întâi era surprindere că a găsit pe cineva care să o ia de nevastă, apoi că a luat-o un bărbat ca Hugh și în fine că erau fericiți împreună. Au fost timpuri când Ella Hugh a suferit o adevărată agonie din cauza înfățișării sale, petrecând nopți de nesomn, cu ochii arzând, pironiți în întunerec.

Dar acum uitase de toate aceste.

— Ai avut o zi bună? — îl întrebă ea pe Hugh.

— Splendidă. Am câștigat procesul Iacobi și Stern. Așa că mă pot duce la Mortimer fără grijă.

— Imi pare atât de bine! Mă voi duce și eu la Swanton, e primul „weekend” din luna aceasta.

— Și mie îmi place mult Swanton.

Intrară împreună în salon, o cameră simpatică și bine aranjată. Ella era foarte pricepută în toate ale casei. Hugh își turnă un păhărel de sherry și întrebă:

— Ce face „copilăritul”?

— Niște drăcușori, să ne trăiască. Mike a căzut în parc și și-a sângerat nasul. A și păstrat batista mea cu câteva picături de sânge să ți-o arate mâne dimineață.

Hugh izbucni de râs.

— Acum e în pat?

— De mult. Acum e târziu — ar trebui să te cam grăbești.

— Mai am vreme să dau pe gât un sherry?

— Ia-l în cameră cu tine.

El umplu din nou păhărelul și se îndreptă spre ușă. Când fu să iasă, ea îi zise:

— Nora a telefonat. Voia să te roage să fii drăguț cu o doamnă Shelmerdine, Alice Shelmerdine. E o văduvă care a venit acasă din China. Nora spunea că bărbatul ei se purtase ca o brută cu ea.

— Bine, bine. Mi-a sosit haina de seară?

— Da, am pus-o în cameră.

Haina îi venea minunat. Hugh se privi în oglindă cu mulțumire. Totuși se gândi că nu ar fi rău să mai facă ceva exerciții ca să nu ajungă un dovlecel, ca prietenul său Robert Jackson. „Dar, se gândi el, sunt prea ocupat”. Se strâmbă în oglindă și coborî în fugă scările. Mașina îl aștepta afară, conducea singur. Își aduse aminte că nu întrebase pe Ella ce făcuse la dentist, unde fusese dimineața.

— Iartă-mă am uitat să te întreb de dinți, ce a zis dentistul?

— Că va pune ceva înlăuntru și dacă va fi durere o va scoate...

— Crezi că nu te va durea dacă eși?

— Desigur, și apoi n'am văzut de mult pe Jacksoni...

Prietenii lor locuiau într'o casă din Regent's Park, cu camere imense, ferestre arcuite și o grădină spațioasă. Ei erau foarte bogați și Nora, care avea ambiții sociale, ținea casă deschisă.

De cum au intrat, deși nu era multă lume, Hugh și-a dat socoteală că Nora are serată de gală și că îi invitase pentrucă erau bine îmbrăcați și aveau oarecare situație socială, nu pentrucă îi plăceau în mod deosebit.

Feciorul deschise ușa și anunță: „Doamna Shelmerdine”.

O femee sveltă, în negru, intră în salon. Prima impresie a lui Hugh despre Alice Shelmerdine a fost că e foarte bine făcută, foarte bine!

Era îmbrăcată, pentru un ochiu neexercitat, extrem de simplu. Părul foarte brun dat peste cap, după modă, părea a nu fi ondulat, fiind moale, mătăsos și cu reflexe aurii, părea a fi fost coafat de ea însăși.

Celelalte femei păleau alături de ea, mai ales Nora, atât de luxos îmbrăcată, cu părul său strigător de blond, părea a-și considera frumusețea ca o proprietate publică. Pe când Missis Shelmerdine avea o drăgălășie personală, pe care o ascundea drăguț și tainic în inima ei. Da, era ceva din inima ei care atrăgea și pe când o privea simți că și inima lui svâcni. Traversă iute salonul în care ea sta cu Nora.

Tocmai când se apropia de ea o auzi spunând: — „Toți acei plicticoși avocați...” Nora o întrerupse: „Fii cu băgare de seamă când vorbești de advocați — iată că domnul Montgomery este avocat și unul din cei mai buni prieteni ai mei, Alice, dumnealui e Hugh: D-na Shelmerdine, d. Mongomery.

— Nu trebue să luați în serios vorbele mele. Bărbatul meu a murit nu de mult în China și am avut multe incurcături. Era foarte complicat...

Lui Hugh i se păru că nu auzise niciodată o voce mai armonioasă. Nu era deloc vocea femeilor cu care era obicinuit, care vor să se arate vioae, gâfâind puțin și arătându-se excitate fără nici o cauză.

Missis Shelmendine vorbea lin, dând fiecărui cuvânt tonul ce i se potrivea. Ochii erau cenușii ca fumul ce plutește în aerul de toamnă, aveau o privire limpede, ca spălați de ploae. Gâtul era lung și grațios și își ținea căpșorul cu o mișcare de mândrie. Hugh gândi: „Ce frumoasă e; este cea mai frumoasă femee pe care am văzut-o vreodată”.

Deodată se simți coprins de fericire, fără niciun motiv. Stăteau în arcuirea unei ferestre. Nora nu trăgea perdelele decât după cină și îndărătul chipului pur și oarecum auster al d-nei Shelmerdine se întindea o fâșie de cer alburie cu reflexe de mărgăritar. O stea atârna în gol.

Işi zâmbeau unul altuia, și începură a-și vorbi apropiat și intim ca și când ar fi fost prieteni mai de multă vreme.

I se părea lui Hugh că ea era femeia pe care o așteptase o viață întreagă.

— Ai fost fericită în China?

— Nu, foarte nefericită, dar era ceva...

— Am citit odată că fericirea nu există în sine însăși, că este un adaos...

— China te face să simți că fericirea nu e cine știe ce lucru mare.

— Dar ce e?

— Ceva ce nu depinde de noi. Poate că în China fericirea nu înseamnă câtuși de puțin plăcere. De altfel, când te uiți îndărăt, în viața trecută, nici unul din momentele cele mai fericite nu sunt plăcere.

El răspunse: „E adevărat...” Se gândea tocmai la fericirea care-l năpădise privind chipul doamnei Shelmerdine profilat pe cer. Nu avea întru nimic de-a face cu plăcerea.

Deodată ea zise: „ Poți înțelege așa ceva? Căsătoria mea a fost un faliment grozav. Am fost deznădăjduit de nefericită. Acum pare că-mi face plăcere să gândesc că a fost din vina mea. Da, eu am fost de vină și merit toată osânda, dar îmi zic în alte ori că așa a fost destinul și că poate nu e vina mea.

— Nu ați avut copii?...

— Nu...

Nu-i venea să creadă că ea este aceia care vorbește cu Hugh lucruri atât de intime...

Nora veni spre ei: — Veniți încoace voi amândoi, masa e gata.

Missis Shelmerdine lăsă pe masă paharul cu cocktail și pornira alături travesând camera. Când se așezară la masă, el zise:

— Nevasta mea este acea care șade lângă Robert.

— Ai și copii?

— Trei!

— Și unde locuești?

— In șirul de case albe de pe Knitsbrige Square, într'un apartament.

— Și îți place de sigur foarte mult ocupația d-tale, nu-i așa?

— De unde știi?

— Oamenii, în adevăratul înțeles al cuvântului, care au o carieră muncesc și izbândesc în munca lor, au o vitalitate a lor proprie și dumneata o ai.

El zise:

— Mi se întâmplă, chiar în acest minut, un lucru extraordinar. M'am găsit în fața unei probleme de mai multe săptămâni și tocmai acum, când vorbeşti mi-a venit soluția în minte.

Ei se uitară iarăși unul la altul zâmbind. Un mare val de încredere și de destăinuire îi cuprinse pe amândoi. Viața li se păru dintr'o dată mai plină, mai bogată.

Când Ella se sculă să plece, Hugh traversă din nou camera și o întrebă pe Missis Shelmerdine dacă are mașină și dacă nu vrea să o ducă ei acasă. Ea primi. Avea o haină de samur și culoarea sumbră, bogăția blănei îi stăteau de minune. „E chinezească, în China sunt blănuri splendide”, îi spuse ea. Noaptea era albastră, liliacul înflorit și drumul curgea alb ca un fluviu, aerul era viu și înviorător. Hugh zise: „Să nu mergem încă acasă. Să mergem undeva să dansăm. Doamna Shelmerdine zise: „S'ar putea oare cu adevărat?”

Era ca o copilă care întreabă dacă se poate merge la o petrecere. Mișcarea copilărească a buzelor o făcea să pară mai drăgălașă și mai atrăgătoare. „Ar fi putut inspira admirația cu frumusețea ei”, se gândea Hugh, „dar nu iubirea fără această expresie copilărească”.

Deodată Ella simți că alături de ea se petrece ceva îngrozitor. Strigoiul spaimei de odinioară, pe care credea că l-a îngropat în taină, pentru totdeauna, se arăta din nou. Ceiace credea ea că murise, în realitate era mai viu decât se putea închipui. Se ridica din mormântul unde crezuse că l-a îngropat pentru vecie și își arăta din nou chipul bine cunoscut. Fără să-și dea seama scoase un geamăt:

— Ce s'a întâmplat, Doamnă Montgomery, — o întrebă Missis Shelmerdine.

— O măsea... răspunse Ella și înadevăr chiar în clipa aceia măseaua începu să o doară grozav.

— Atunci nu trebue să ne mai gândim să mergem undeva, răspunse Missis Shelmerdine. O să mai avem noi și altădată o seară frumoasă, acum trebue neapărat să mergem acasă. Poate că d. Montgomery mă poate duce până la o stație de trăsuri.

Dar Hugh stărui să o conducă până acasă. Trecură prin Knightsbridge Square, lăsă pe Ella acasă în grija nursei, pe când el conduse pe d-na Shelmerdine la apartamentul său și se întoarse acasă peste o oră.

*

Hugh nu mai fusese îndrăgostit. Lucrul acesta se întâmplă mult mai des decât s'ar putea crede cu oamenii care izbândesc în carieră. Iar Hugh, din cea mai fragedă tinerețe, fusese foarte ocupat. Placase în viață cu creer, dar fără bani și sforțarea pentru a-și creia o situație îl absorbise cu totul, luându-i toată energia pe care ar fi putut-o cheltui în dragoste. Lucrase toată vremea neînchipuit de greu.

Când s'a căsătorit cu Ella și-a dat seama că nu e îndrăgostit, așa cum erau alții care se căsătoreau. Da, a iubit-o totuși fără să fie ceiace se chiamă îndrăgostit și a iubit-o mult. El însuși s'a simțit fericit cu ea, i-a fost credincios, a avut întotdeauna afecțiune pentru ea. Viața alături de ea i-a fost plăcută și a găsit în ea tovarășa dragă de care avea nevoe pentru căminul și intimitatea sa. S'a crezut întotdeauna un om norocos și fericit, iar dragostea pentru Ella a crescut și s'a adâncit, fiind desăvârșită prin copiii pe care-i adora.

E adevărat că atunci când sta să judece, își dădea seamă că sacrificase ceva și anume iubirea fizică. Dar se mângâia zicându-și că e pur și simplu lipsit de un lucru plăcut de care, însă, nu este îngăduit tuturor să se bucure, după cum nu e îngăduit tuturor să călătorească, să pescuiască, să skieze și să facă ascensiuni pe munți. Era perfect satisfăcut cu ce avea — și se dedase cu totul carierii.

Timp de mai multe săptămâni, Hugh întâlni pe Missis Shelmerdine, așa cum se întâlnesc la Londra oamenii cu dare de mână. Luau adesea cina împreună, se întâlneau la o expoziție de pictură, își descopereau aceleași gusturi muzicale și mergeau împreună la concerte.

Trei săptămâni după ce cunoscuse pe Alice Shelmerdine, au mers împreună la un concert într'o casă particulară și au eșit pe un balcon în care da sala de muzică spre a asculta mai plăcut muzică de Corelli, Brahms și Bach. Era o vreme dulce, aerul era moale și deasupra străluceau stele pe aceiași boltă măreață și indiferentă de totdeauna.

— Ce bine e! zise Hugh.

Missis Shelmerdine cu blana ei de zibelină pe o rochie albă, se rezima de balustrada balconului.

— Spune ceva! îi zise Hugh.

Ea izbucni într'un ușor hohot de râs:

— Ce să spun?

— Orice!

— Bine, atunci dă-mi o țigaretă. El aprinse bricheta și apropiind-o de fața

(Continuare în pag. XI-a)

ei, văzu în bătaia micii flacăre cât de fine și netede erau sprincenele ei; pare că erau trase cu condeiul pe fruntea ei albă. Puține femei brune au un ten alb ca laptele cum îl avea ea. Era un contrast turburător între negrul de cărbune și albul laptelui care îl umpleau de încântare. Privirile lor se întâlniră. Hugh îndeobște era obișnuit să privească femei frumoase fără să se lase impresionat, de pildă pe Nora Jackson, care era o frumusețã consacrată. Dar când privea pe Missis Shelmerdine, începeau a-i vâjâi urechile, avea senzația că trece printr'o lume pavată cu coji de ouă și își dădea seama că e îndrăgostit. Făcu un pas înainte și ea-i căzu în brațe. Cu un ușor strigăt de sfârșeală, ea se lipi de dânsul. Inchise ochii și o sărută. O strângea atât de tare încât o durea trupul, dar era o durere pe care o dorise înainte. Brațele care atârnau fără putere pe lângă trupul său se încolăciră peste mijlocul ei, se ridicară în spre gâtul și ceafa ei, degetele se înfipseră în umerii săi. O lume nouă se deschidea în fața lui, un extaz pe care nu l-a cunoscut nici în vis. Flacări îi alergau prin vine când îi atinse buzele și părul mătăsos și parfumat, i se părea că străbate lumi necunoscute, drăgălășii peste drăgălășii se perindau în fața privirilor sale pline de mirare.

Acum abia își dădea seama că aceasta era iubirea și că aveau dreptate cei ce vorbeau de ea. Nu ar fi crezut niciodată că astfel ar fi focul și puterea ei. Dar pe când gândea acestea, mintea i se trezi deodată și el o lăsă din brațe. Ea era albă ca varul și se sprijini de balcon cu o mână. Amândoi suflau repede. El își trecu mâna peste ochi. Se simțea în clocot, îi tuna în urechi, fața îi era contractată însă într'o mască de hotărîre. Ea aștepta să vadă ce va zice.

— Iartă-mă... bolborosi el.

Alice se cutremură ca și când ar fi primit o lovitură de moarte. Știa că totul depinde de cuvintele pe care le va rosti în clipa aceasta. In inimă știa dinainte că astfel se vor petrece lucrurile. Știa că numai în timpul cât își va pierde mințile o va ținea în brațe.

Ii răspunse deci:

— Nu e vina nimănui... Iși dădu capul pe spate, chipul ei păru mai mic și mai mândru. Sunt îndrăgostită de Dumneata... Știu ce va fi însă... Din cauza Ellei, nu așa?

— Da, din cauza ei... răspunse el.

— Știam și asta. Din nenorocire însă omul nu poate alege pe cel de care se îndrăgostește.

Cuvintele ei îl loveau ca niște gloanțe. „Omul nu-și alege pe cel de care se îndrăgostește". Era un adevăr de care nu se lovise până acum, un adevăr elementar. Astfel era deci această iubire, această putere care colindă lumea fără frâu și răpește ori ce stăpânire de sine și poate sfărâma totul într'o clipă. I se părea că a eșit afară din sine și că nimic nu-l mai putea reface precum a fost. Cu tot clocotul ființei sale, însă mintea i se limpezi. Deoparte era Ella și tot ce alesese din viață, tot ce îl făcuse perfect fericit până în clipa aceasta. Pe de altă parte Alice și toată această pasiune a unuia pentru celalt care l-a copleșit pe neașteptate, căzând ca fulgerul din cer asupra lui, da, întocmai ca fulgerul.

Nu fusese în adevăr vorba de a alege, fusese el ales de destin. Cu zece ani în urmă când s'a însurat cu Ella știa ce dorește, precum știe și acum. Dar dorința, de data aceasta, provoacă un conflict spăimântător între cele ce știe mintea și ce doresc brațele, buzele, setea lui nestinsă.

El privea spre bolta indiferentă a cerului, ca să nu se uite la ea, și îi spunea:

— Nu poți înțelege? Niciodată n'am simțit pentru nimeni ce simt pentru dumneata. E ceva care nu mi-am închipuit niciodată că aș putea resimți. Am crezut că asemenea clipe nu există decât în cărți.

Ea îi tăie vorba ca și când s'ar fi urît pe ea însăși și și-ar fi înfipt un cuțit în inimă. „Imi vorbești ca și când a fi îndrăgostit de cineva ar fi un lucru fără nici un preț, care nu trebue să conteze nimic în ochii dumitale alături de toate celelalte din viață...

El răspunse:

— Nu ar trebui să conteze...

— Inteleg... Buzele îi tremurau puțin și răzămându-se de balustradă, și stând nemișcată, urmă: Nu sunt destul de frumoasă ca să merit să fiu fericită... nu este așa?

— Ah! nu trebue să vorbești astfel strigă el, nu, nu trebue. In gând își vedea căzând în ruină viața pe care și-o clădise cu atâta jertfă și grijă. Casa lui din St. James, casa veche și mică din care-și făcuse acum căminul și pe care va trebui să o părăsească pentru totdeauna. Simțea cum îi arde inima, că era tumult și nebunie în sufletul lui și îl dureau brațele în dorința de a le întinde spre ea, dar omul nu-și poate asculta numai inima.

El zise:

— Ar trebui mai degrabă, să...

Nu dorise nici o clipă să se îndrăgostească de Alice și nici ea, de sigur, nu dorise. Nu trebuia să o dorească. Locul său era lângă Ella și copiii lui. Știa că în realitate nu dorea decât aceasta. Lupta lăuntrică îi sfâșia sufletul.

Alice era o femee drăgălașă și bună, nu făcuse nimic cu intenție sau din cochetărie. El o respecta tocmai pentru aceasta. I-a răspuns la iubire, dar nu a căutat să-l ispitească și să-l cucerească. Lumea îi părea rău clădită. Era însurat de zece ani cu o femee căruia îi era credincios, pe care o considera ca cea mai bună prietenă, de care nu era, de sigur, îndrăgostit, dar pentru care avea sentimente destul de puternice, mai puternice și mai durabile decât dragostea. Ea era pentru sufletul lui, ceiace era Alice pentru trupul lui. Până acum crezuse în totdeauna că cele sufletești trebue să fie mai presus de cele trupești. Poate că de acum înainte nu se va mai simți odată fericit, în felul natural și deplin de până acum, în care fiecare zi și fiecare oră intra ca într'un „puzzle" la locul ei potrivit.

*

Timpul trecu. De cincisprezece zile nu mai văzuse pe Alice și el cu Ella plecară la Swanton, proprietatea familiei Mortimer. Conacul era în apropiere de Oxford. Era în plin soare, ciocârliile ciripeau și luminile cu umbrele se răsfrângeau măreț pe coastele colinelor goale din Cotshold. Când au ajuns le-a eșit în poartă Laura Mortimer cu o droae de câni.

— Veniți tocmai la timp, căci e gata ceaiul, le zise ea.

Plafonul camerei în care se servea ceaiul era jos. Mirosea a fum de foc cu lemne, și a cozonac. Pe fereastră se vedea un peisagiu verde cenușiu, ziduri palide de piatră sub un cer luminos, pare că ar fi fost un peisagiu colorat în aquarelă, în genul școlii Engleze.

Mirosul de fum venea de la tăciunii acoperiți din vatră, camera era osebit de întunecoasă și Hugh văzu o femee sveltă, în picioare la gura focului și împingând un tăciune cu vârful ghetei. Era în negru, într'o haină cu totul diferită de oricare alta, un gen aparte. Când se întoarse cu fața spre ei, recunoscu pe Alice Shelmerdine.

Avu impresia unui om care, după ce a făcut un drum lung și greu, muncind și asudând ca să înlăture piedici neînchipuite, s'ar găsi deodată tocmai acolo de unde pornise.

Ea zise:

— Nu știam că o să te întâlnesc aci, căci dacă aș fi știut nu aș fi venit...

— Nici eu nu știam.

De altfel cum aveau aceiași prieteni tot ar fi sfârșit prin a se întâlni într'o zi.

Când Nora Jackson îi spuse Laurei Mortimer că Hugh și Alice se îndrăgostiseră unul de altul, aceasta nu crezu. Norei i se părea mereu că vede numai îndrăgostiți, dacă nu de ea cel puțin de alții.

Dar nu întârzie să se convingă de adevăr.

Indată după ceai organiză cu energie mese de bridge înainte ca oaspeții să se fi întâlnit unii cu alții. Alice și Hugh trebuiau să joace fiecare la altă masă și în altă odae. Dar James, bărbatul Laurei, poftise pe vicar și pe soția sa la cină, așa că erau doi în plus. James zise atunci lui Hugh:

— Condu pe Doamna Shelmerdine să vadă colecția mea de portrete vechi englezești.

Galeria se deschidea în fundul hallului și era o cameră imensă, puțin luminată de focul din sobă și de becurile aprinse deasupra tablourilor. Ușa se închise după ei. Era liniște adâncă. După forfoteala și lumina strălucitoare din salon, cei doi se găsiră deodată singuri, după dorințele lor. Incetul cu încetul realitatea salonului și acea a celor ce se mișcau în el se șterse, ca și când s'ar fi pierdut în depărtare și într'un trecut vechiu. Nu mai erau decât ei și nu mai simțeau decât ușoara pulsație în vine a sângelui lor.

Ea se îndreptă spre foc: „Miroase a mere, a plăcintă cu mere" zise ea glumind. Laura o împrăștie în toată casa.

El zise:

— E hotărît că trebue să ne întâlnim, și nu numai odată, ci mereu, mereu... Ea se întoarse spre el cu fața descompusă și izbucni:

— Sunt atât de nefericită!... Ce o să facem, ce o să facem?

Mânile ei se întinseră spre el, el le apucă și se plecă șoptindu-i cu milă spre fața ei. O mișcare auzită îl făcu să se întoarcă spre ușă. Prin cel mai grozav nenoroc Ella era acolo. Uitându-se la Hugh, fără nici o privire spre Missis Shelmerdine, zise:

— Laura a fost chemată la telefon și dorește să vie cineva să-i țină locul.

Apoi eși din cameră.

*

Ella stătea gândind la Hugh, lângă foc, în dormitor. Se simțea rece toată.

Nu ura propriu zis pe Doamna Shelmerdine. Simțea numai că nu mai poate suporta viața, nu mai are putere să se lupte. Sabia lui Damokles se coborîse la urma urmei și era firesc. Ce poate aștepta alta o fată urîtă și fără vino încoace, care se mărită cu un bărbat atrăgător și chipeș ca Hugh? Nu s'a gândit ea adese că, într'o zi, Hugh va întâlni pe acea pe care trebue să o îndrăgească? Știe prea bine că de ea n'a fost niciodată „îndrăgostit", ceiace se chiamă.

Ușa se deschise și Hugh intră în cameră. Arăta istovit și cu adevărat nenorocit. Se duse în vestiar și începu să se joace cu un joc pe care Laura îl pusese acolo pentru oaspeți.

Ea îi zise:

— Hugh, iubești pe Missis Shelmerdine?

El se întoarse și se uită la ea. Ei i se păru că vrea să-și ascundă sentimentele și asta nu o voia. Fuseseră în totdeauna cinstiți unul față de altul.

— Te rog, spune-mi adevărul.

El răspunse:

— Da, așa mi se pare...

Ea își ascunse ochii cu mâna, simțea că îi moare inima în ea. Iși zise în sine că a spune un lucru pe care-l știi nu este mai rău decât a-l ști înainte ca el să fie exprimat.

Hugh nu se îndrăgostise pentru că a spus că e îndrăgostit. Nu trebuia deci să se simtă îngrozită de vorbe și să se dedea la violența urei așa cum a văzut că fac toate femeile în situația ei.

— Hugh, dacă vrei să te desparți de mine, ca să o ei pe Missis Shelmerdine, să știi că n'o să-ți fac nici un fel de dificultăți.

Cuvintele fatale fuseseră rostite și agonia de necrezut avea să înceapă... divorțul!

Nu era vina nimănui. Știa dinainte că soarta se va împlini. Aceasta e legea vieții.

Inainte ca Hugh să poată scoate o vorbă, ea izbucni într'un șir de vorbe amare curgând fără răsuflare. „Nu crede că te învinuesc de ceva. Știam că trebuia să se întâmple, am simțit în totdeauna că nu ești îndrăgostit de mine. Cum s'ar fi putut altfel?

Se opri o clipă. Părea că privește în amintire cum arăta ca fată. Se vedea clipind din ochi pentrucă își scosese ochelarii pe care-i purtase în toată viața. Se vede într'o cămașă de noapte roz de „crêpe de Chine", așa cum trebuia să fie o cămașă de mireasă, într'un trusou obișnuit pentru o fată subțire și nebunatică. Dar fata pe care o vedea în oglindă nu era nici drăguță, nici jucăușă, nici sveltă măcar. Era pur și simplu ridicolă. Fata își ascunsee atunci capul în mâni și izbucni în plâns.

Așa își amintea ea despre ea în noaptea nunții. Totdeauna, din chiar noaptea aceia, și-a dat socoteală că, cu tot devotamentul ei pentru Hugh, era ceva ce nu sta în puterea ei să-i dea.

Apoi zise:

— Nu sunt eu genul de femee de care să se poată amoreza un bărbat.

El răspunse:

— Ella, nu trebue... draga mea nu... nu.

Dar ea continua să se tortureze vârând tot mai adânc cuțitul în rană și învârtindu-l să intre tot mai adânc în inimă.

— Dar ce? nu e adevărat... Lucrul acesta a lipsit... din viața ta până acum... Ai fost în totdeauna foarte bun cu mine, dar nu ai simțit niciodată pentru mine ceiace simți pentru Alice... Și cum s'ar fi putut?

El simți că nu-i poate ascunde aceasta. Sunt unele lucruri pe care omul nu le scoate la lumină de obiceiu. Asta nu le împiedică să fie acolo mereu. Dar dece să vorbească de ele câtă vreme se simțea fericit. Poate, însă, că e mai bine că s'a vorbit despre ele. Deodată i se păru că fericirea cu Ella a fost mai mult o iluzie, că erau slăbiciuni din temelie în ea și că poate cunoscându-le... Apoi îi zise:

— Viața mea îți aparține..." dar se opri ca și când i-ar fi tăiat răsuflarea o furtună. Nu e vorba nici de copii, nici de cămin, nici de viața noastră unul cu altul, ci de noi doi, de tine și de mine. Am fost complect fericit cu tine, am avut fericirea pe care mi-am ales-o singur. Ceiace s'a petrecut cu mine și Alice a fost ceva cu totul neașteptat. Niciodată nu mi-aș fi închipuit că s'ar fi putut ridica o astfel de furtună în mine. Da, e adevărat, că o resimt, dar nu vreau ca viața „noastră" să fie întreruptă, nu vreau să o schimb, o am și voi să o păstrez"... vocea i se înecă.

— Nu vrei, adevărat, vrei să mergi înainte cu mine?

— Da, Ella, vreau, cum s'ar putea altfel, ce, Ella, ai înebunit? Crezi oare că ceiace mi-ai dat, ceiace am trăit împreună nu face mai mult decât ori ce alta pe lume?

Ei i se păru deodată că lumea ce fusese întoarsă pe dos până în clipa aceasta, se reașează din nou, ușurel, cum a fost. Ce a crezut? Că a fi îndrăgostit înseamnă a simți ceva mai presus de orice alta în lume? Acum vedea că sunt simțiminte mai tari decât dragostea. Legătura zidită pe ele nu este supusă vântului capricios al soartei, ea este mai solidă decât oricare alta.

*

Razele soarelui se revărsară pe geam și Hugh plecă cu James pe moșie. Laura decretase că nici o ființă feminină nu trebue să coboare scările înainte de zece și jumătate. Ella își luase dejunul în cameră, cu toate că acesta îi era lucrul cel mai neplăcut din lume.

Stătea acum și lucra o vestă pentru Pat. Cineva bătu în ușă. Ea răspunse „come in" și Missis Shelmerdine intră în cameră. Era îmbrăcată în costum de călătorie, cu haină neagră și o scurtă pelerină de blană. In lumina dimineții cearcăne negre i se desemnau la ochi.

— Am venit să-ți spun că plec, zise ea. Am hotărît să mă reîntorc în China.

Ella răspunse:

— O să fie greu... Se priviră și Ella își zise: „Ce drăguță e și așa de frumoasă! E în adevăr o femee frumoasă".

Missis Shelmerdine spuse:

— Nu e nimic alta de făcut. Când se întâlnesc unele împrejurări e fatal să se întâmple astfel. Am destule de făcut în China. Mă voi ocupa de copii. Nu e nimeni care să se ocupe în di-

Continuare în pag. 12-a

PROBLEMELE SEXOLOGIEI

Doctorul L. Strominger, laureat al Academiei de Medicină din Paris, docent de urologie al Facultății de Medicină din București, a dat publicității un studiu închinat psihologiei și fiziologiei lui Eros, intitulat „Psycho-Physiologie Sexuelle, étude biologique, clinique, sociale, (édition G. Doin et comp. Paris) a cărei valoare științifică este consacrată de profesorul Laignel-Lavastine, în prefața cărții pe care o califică: „belle étude biologique et sociale".

Planul lucrării, în rezumat, este, pe lângă studiul biologic făcut de un clinician, o trecere în revistă a „turburărilor sexuale", „criza sexuală", căsătoria și sexualitatea", „viața sexuală a oamenilor celebri" și „personalitatea sexuală". Lucrarea se încheе cu cercetarea raporturilor dintre sexualitate și sociologie și prin câteva considerații de eugenie.

Vechiu intern al savantului nostru maestru în neurologie, profesor G. Marinescu, Doctorul L. Strominger a fost timp de douăzeci de ani asistentul Doctorului Herescu, marele urolog, și a practicat, ca șef de serviciu al căilor urinare, zece ani la Spitalul Iubirea de oameni. Cartea sa este deci rezultatul unei lungi experiențe în care, timp de 32 de ani, când a putut vedea ce numeroase „legături de continuitate, de comunitate de inervațiune și circulațiune" există între aparatul urinar și cel sexual, dându-și seamă că nu se poate pune nici un diagnostic precis și nu se poate stabili nici o terapeutică apropiată dacă nu se ține socoteală de problemele puse de ambele serii de funcțiuni ale acestor aparate și nu se studiază împreună.

Dar studiul Doctorului Strominger este în acelaș timp și o dovadă de cultura sa generală, după cum observă însuși Profesorul Laignel-Lavastine, care nu are numai preocupări de clinician, ci înțelege importanta mare a problemei sexuale în toate aspectele ei și mai ales în raport cu problemele economico-sociale.

Lucrările asupra sexualității și sexologiei sunt în destul de numeroase, în ultimii timpi, și cercetările făcute de un grup de specialiști în materie au consacrat sexologia ca o doctrină științifică.

Doctorul Strominger nu se oprește însă prea mult la teoriile mai mult sau mai puțin probabile asupra sexualității, nici nu se pierde în analize în care să disece minuțios faptele.

Profitând, însă, de cercetările școlii psihanalitice a lui Freud, de importantele lucrări asupra sympathozelor viscerale, ale sympathicului și parasympathicului, datorite Profesorului Laignel Lavastine și atâtor altora, precum și de noile aplicații ale dinamicii la întreaga patologie și de toate studiile clinice și experimentale, tratează sexualitatea ca pe oricare altă funcțiune care poate avea maladii, aplicându-i principiile biologice normale și pe acele patologice. In acest larg orizont, autorul acestui studiu, atât de interesant din toate punctele de vedere, încearcă o sinteză a cunoștințelor timpului, singura cale pentru a cuprinde și a înțelege orice subiect științific, degajând în acelaș timp utilitatea aplicării sale practice.

Intr'o limbă franceză desăvârșită, clară și simplă, în care nicăiri nu se simte greutatea erudiției, cu toată tratarea de precisă exactitate științifică, este expusă psycho-fiziologia normală a celor două sexe, tratându-se și problema delicată a funcționării normale, regulată și neregulată, a sexualității, problema castității și abstinenții, cu citate din splendida lucrare a lui Havelock Ellis asupra acestui subiect, și incursiuni în istoria evoluției concepției și evoluării sale în decursul timpului, în domeniul literaturii, al moralei și al religiei, în special al religiei creștine. Părerea la care ajunge

autorul este acea a unui cugetător, a unui medic și a unui psiholog. Faptul că virginitatea nu este cerută fidanțatului, dovedește că nu intră aci nici un fel de element moral. Castitatea și puritatea fizică, de fapt, sunt un total de măsuri terapeutice utilizate mai ales în religia creștină, pentru purificarea morală, ca și la popoarele primitive unde ea este o disciplină de ocrotire a sexualității. Nietzsche o consideră ca o rațiune superioară în viață. Mulți oameni eminenți ca Mozart, Beethoven, Schubert și chiar marele Goethe au practicat o castitate relativă, dar ea nu poate fi privită ca o valoare umană de cât dacă e rezultatul unei forțe individuale de caracter și nu o regulă obligatorie a moralității.

In ceiace privește personalitatea, constituția sexuală face parte integrantă din individ și reacțiunile sale, ca oricare din funcțiunile diferitelor aparate ale organismului său. Subliniază însă părerea sexologului Oswald Schwartz, din Viena, care susține că personalitatea nu atinge maxima ei dezvoltare decât când devine sexuală. Ei i se datorează deci varietatea personalității la bărbați ca și la femei, în copilărie, adolescență, maturitate și bătrânețe.

De aci decurge marea însemnătate a cunoașterii problemelor sexologiei, nu numai pentru medici, psihiatri și educatori, ci pentru omenirea întreagă, în vederea echilibrului vieții în familie ca și în societate.

„Specificitatea individuală persistă în toată durata vieții, cu toate că țesuturile și humorile se schimbă mereu", zice cu înțelepciunea calmă a omului de știință și a medicului, autorul.

Iar în lumina acestui adevăr, el examinează problemele psihologico, etice și sociale cele mai complicate, ca „egalitatea" în raport cu specificitatea individului și cu năzuința socială a egalității de drepturi și de posibilități oportune de a-și realiza destinul a tuturor celor ce trăesc în colectivitate.

Tot în lumina științii și cu aceiași seninătate de om care a pătruns adânc în tainele sufletului și ale organismului uman judecă Doctorul Strominger, „problema sexului necunoscut", pusă și studiată de sexologul Hirschfeld. Dovedind că tipuri extreme de virilitate sau feminitate absolută, din toate punctele de vedere, nu pot exista decât ca construcții teoretice.

In mare număr există varietăți în care se găsesc urmele descendenții din pereche, adică urmele femeii ca și ale bărbatului, în aceiași personalitate, cu atâta amestec și atât de numeroase încât nu se poate determina sexul și aci denumirea de „sexul necunoscut" al lui Hirschfeld și nedumirirea moralistului și a sociologului în fața diferitelor modalități ale sexualității patologice și a atitudinii în fața cazurilor anormale ale invertiților și asupra crizei sexuale.

Condiția sexuală, conchide autorul, trebue să fie pentru om, condiția interioară și exterioară a unei desăvârșite armonii. Mizeria sexuală se datorează numai mizeriei economice și sociale. Ca să putem rezolva criza sexuală măcar în parte trebue în primul loc să cunoaștem sexualitatea juvenilă, ca să știm să o orientăm și să o canalizăm.

Nu trebue să ducem o politică de struț față de aspectul real al sexualității juvenile așa cum reese din anchetele și studiile psihanalitice, care dovedesc că activitatea sexuală nu corespunde nici moralei nici economiei genitale. Ea este un compromis între colectivizarea crescândă a raporturilor sociale și atmosfera socială antisexuală, care, constată autorul, nu poate duce decât la o criză din ce în ce mai insolubilă. Criza sexuală a tineretului a devenit, astfel, o parte din criza ordinei sociale în genere și ea nu poate fi soluționată prin sfaturi și predici.

In ceiace privește feminismul, ca și în toate celelalte manifestări ale vieții noastre sociale, criza sexualității este punctul vulnerabil și dureros, ce nu se poate vindeca decât prin cunoașterea curagioasă a domeniului său fizio-biologic, pentru a face față atacurilor repetate ale crizei bio-sociale prin care trece omenirea de veacuri și care trebue, până în cele din urmă, să-și găsească soluția. Ca să nu pierdem însă toate valorile ce fac prețul vieții în dragoste și căsnicie, trebue să cunoaștem realitatea și să fim atenți la amenințări și primejdii.

Ceiace preocupă, în special, pe doctorul Strominger este mai ales prevenirea relelor și propagarea bolilor și a relelor ce provin din ele. Paginile sale, în ceiace privește pornografia și combaterea ei precum și toate turburările funcționale ale sexualității sunt modele de gândire și tratare măsurată, plină de simț de dreptate și de înțelepciune a medicului, informat în toate gravele probleme ale vieții sociale și morale ale timpului și stăpânind aportul tuturor specialiștilor în tratarea preventivă a tuturor relelor în fața cărora ne găsim neputincioși, dacă lăsăm să treacă momentul priincios al intervenției. „Nevrozele sexuale, zice autorul, au adesea, ca origină, o sexualitate inferioară". De aci decurge necesitatea absolută a unei educații sexuale dată de părinți și educatori luminați, care să înțeleagă natura sexuală a multora din păcatele pe care se mărginesc a le trata barbar și sălbatec la copii, ce nu sunt decât bolnavi.

Câte suferințe și neînțelegeri în viața de familie nu ar putea fi înlăturate dacă, atât soțul cât și soția, ar fi la curent cu problemele tratate în admirabila carte a doctorului Strominger, și mai ales în capitolul plin de delicată îndemânare. asupra „Căsătoriei și Sexualității".

In ce perspectivă senină și pe ce bază științifică solidă, prezintă eminentul practician, considerațiile de eugenie pe care trebue să se intemeeze certificatul prenupțial și relativitatea în care spiritul său de om de știință știe să propună orice măsură, spre a evita exagerările optimiste, ca și descurajările pesimiste.

Dar cartea doctorului Strominger nu este numai clară și precisă, aparținând științii prin informația sa amplă și bogată. Ea se prezintă și ca literatură cu ritmul, ușurința alurii, fericita proporție a compunerii, ca un joc de luminoasă verbalitate, potrivită în totul stilului și limbii franceze, deși poartă, oarecum, semnul limbii și stilului nostru. Opera sa este și literară, ca o sinteză a cunoștințelor sale în domeniul științei, dar într'o formă a sa proprie, ce însuflețește rigoarea intelectuală și esențiala raționalitate a cugetării științifice, prin puterea de apropiere a medicului practician, simpatizând cu bolnavul și suferindul și dorind să aducă o ușurare și o normalizare.

Nu putem decât să încheem cu Profesorul Laignel-Lavastine prin recomandarea călduroasă către public a acestui frumos studiu biologic și social, contribuție la crearea „unui spirit desbrăcat de prejudecăți, de ipocrizie și falsă pudoare", față de problemele relative la rolul atât de important al sexualității în viața omenească.

IZABELA SADOVEANU

Fiecare cu partea ei

Urmare din pag. 11

recția aceasta și vor fi atât de fericiți când vor vedea că m'am întors. Apoi voi câștiga mulți bani, după cât se pare...

Urmă o tăcere. Apoi Missis Shelmerdine continuă:

— Cred că nu ești amărîtă, nu ai de ce...

Ella răspunse:

— Nu, nu sunt amărîtă...

Intinse mâna Alicei, care o primi. Se uitară una la alta.

Ella zise deodată:

— Am fi putut fi prietene...

Cuvintele căzură ca o încheere în camera liniștită. Missis Shelmerdine replică:

— Da, am fi putut fi prietene.. adio...

Eși din cameră și trase ușa după ea.

●

Hugh zise:

— Nu e asta o zi minunat de frumoasă?

Ella eșise și ea pe terasă cu Laura. Soarele se ridică falnic, ciocârliile ciripeau bete de lumină, mielușeii alergau prin iarbă. Un tânăr întrebă dezamăgit:

— Dar unde-i Missis Shelmerdine?

— N'ai noroc, Basil, a plecat pe neașteptate la Londra, zise Laura.

Tânărul răspunse:

— Ce păcat! era o drăgălășenie de femee, nu e așa?

— Da, e foarte drăgălașă, răspunse Laura.

Hugh zise:

— Haidem, Ella, să-ți arăt purceii nou născuți ai lui James.

Coborîră scările. Ella se întreba dacă vor mai fi fericiți ca în trecut. Dar oricum ar fi de acum înainte, tot va fi mai bine decât cele ce erau să se întâmple.

Calea de acum era o izbândă. Orice alta ar fi însemnat o învingere.

Și ea merse alături de Hugh...

din englezește de IZ. SD.

V A R I A

Viaţa lui Lenin este bine cunoscută datorită numeroaselor lucrări apărute de 20 de ani încoace şi amintirilor soţiei sale, Krupskaia. Sunt cunoscuţi anii de exil care au pregătit revoluţia din 1917, cunoaştem pe om, pe conducător, pe gânditor, dar ca amant nu-l bănuiam pe Lenin.

D-na Lisa de K., despre care se spune că mai trăeşte încă, a consimţit să dea publicităţii corespondenţa sa cu Lenin, şi sălbateca figură a marelui revoluţionar ne apare într'o lumină cu totul necunoscută. Şaptesprezece ani după moartea sa, aceste scrisori aduc o dovadă înmărmuritoare de ceiace a fost viaţa sentimentală a lui Lenin, neştiută de toţi, chiar de rudele apropiate.

Omul care a schimbat destinul Rusiei, se arată stângaciu, timid, gelos ca un îndrăgostit din piesele de teatru. Portretul lui Lenin surprinde atât de mult încât îţi pui întrebarea dacă această doamnă Lisa de K. a existat într'adevăr. Personalitatea ei apare în tot cazul foarte atrăgătoare, printre comentariile care însoţesc anumite scrisori şi care ne permit să-l urmărim pe Lenin dela Paris la Geneva şi la Moscova, fără ca povestirea să piardă din unitatee. Documentele conţinute în acest volum, intitulat „Dragostele secrete ale lui Lenin" au fost clasate de G. Alexinsky şi animate prin marele talent al lui André Beucler.

*

A murit marea pictoriţă franceză Suzanne Valadon, mama celebrului pictor Maurice Utrillo. Născută la Limoges, ea a venit la Paris de copil şi şi-a făcut debutul în viaţă ca acrobată de circ. Şi a iubit această meserie pe care nu a părăsit-o decât în urma unui grav accident de trapez.

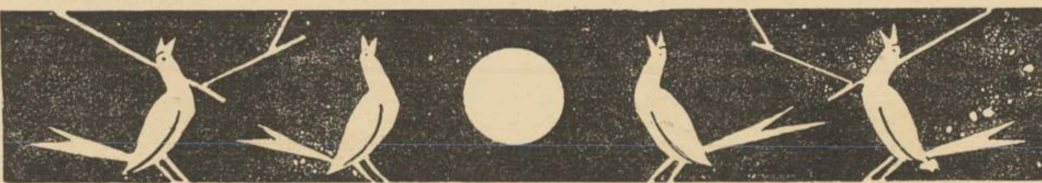
La înmormântarea Suzannei Valadon au luat parte nu numai înalte personalităţi ca preşedintele Herriot, directorul general al Bele-Artelor, scriitori cunoscuţi ca Francis Carco şi André Salmon, pictori mari ca André Derain, Raoul Dufy, Orhon Friesz, dar şi o lume de oameni mărunţei, gospodine, ghitarişti, acrobaţi, florărese, cântăreţi de stradă, ghicitoare şi alţii, care trăiau pe lângă Suzanne Valadon în Montmartre. Lumea aceasta anonimă iubea mult pe puternica şi originala pictoriţă şi era mândră de gloria ei.

*

S'au împlinit 10 ani dela moartea scriitorului german Rainer Maria Rilke — şi abea acum cei care l-au admirat şi iubit formează un mare curent de entuziasm, în care se recunoaşte înceata şi puternica pătrundere a geniului. Nenumăraţi sunt acei pentru care Rilke, ca om şi poet, a fost o experienţă capitală a vieţii lor şi dacă fiecare ar putea spune de exemplu „ce a fost Rilke pentru mine", am descoperi că nici un poet nu a dominat şi condus atât mulţimea de prieteni, cunoscuţi şi necunoscuţi, care au găsit în poezia lui o raţiune nouă sau noi conduite în viaţă. Dacă mare poet este acela care transformă lumea, care ne învaţă să vedem şi să simţim altfel decât o făceam înainte de a-l cunoaşte, nici unul nu a fost mai mare ca Rilke. Bine înţeles, nu este vorba de influenţa sa literară, care a fost destul de restrânsă. O personalitate ca a lui nu putea „face şcoală". Experienţa sa poetică a fost unică, neasemuită şi imposibil de imitat. La Rilke nu se poate despărţi omul de operă, deoarece poezia era pentru el tot un fel de a trăi, poate cel mai important, cel mai necesar.

*

Un concert de Robert Schumann pentru vioară şi orchestră rămăsese în biblioteca statului german, după ce aparţinuse marelui violonist Joachim. Strălucitul muzicant pentru care fusese scris concertul socotise că pentru memoria lui Schumann era mai bine ca această operă monotonă să nu fie cunoscută marelui public.

Acum, lumea muzicală este în fierbere deoarece s'a dat la iveală opera care a fost îngropată atâta vreme. Acest concert, acompaniat de orchestra filarmonică din Berlin şi înregistrat desăvârşit de casa Telefunken, este desigur interesant. Dar orchestra care-l interpretează în spirit eroic, nu-i poate şterge caracterul de monotonie, întărit încă de interpretarea corectă şi rece a solistului Kulenkampff. Critica e de părere că numai doi muzicanţi ar fi putut da strălucire acestei opere: Menuhim sau Heifetz.

*

D-na Florence Scott Libbey, văduva lui Eward Libbey, fondatorul muzeului american Toledo Art Muzeum, a murit zilele trecute la Pasadena, în California. Ea a lăsat prin testament o mare parte a averii sale, mai multe milioane de dolari, muzeului întemeiat de soţul ei. O jumătate din venit va fi întrebuinţată pentru cumpărarea operelor de artă, pentru care se vor deschide săli noi, iar cealaltă jumătate a venitului va servi pentru întreţinerea şi perfecţionarea muzeului, care va primi pedeasupra, aproximativ 10 milioane de lei pe an, pentru opera de educaţie muzicală şi pentru concertele pe care le organizează. Au fost numite trei societăţi care se vor ocupa cu administrarea fondului şi vor continua admirabila operă a celor doi mari mecena.

*

De curând, la Galeria Charpentier din Paris s'au realizat preţuri senzaţionale la o vânzare de tablouri şi obiecte de artă. Remarcăm şi cu această ocazie că se menţine interesul pentru portretele şcoalei franceze, mai ales pentru cele din secolul al 18-lea. Astfel, s'a plătit 2.500.000 lei pentru frumosul portret al contesei du Barry datorit lui Drouais şi 1.200.000 lei pentru pânza înfăţişând portretele Contelui şi Contesei Barentin pictate de Montchal de Largilliere.

Tot la această licitaţie s'a obţinut 600.000 lei pentru un peisaj de Ruysdael, sumă care ridică cota cam scăzută în ultimul timp a preţului operelor celui mai mare peisagist olandez.

*

In ziua de 8 Aprilie, muzeul National Gallery din Londra a împlinit 100 de ani de existenţă. Pentru a serba centenarul său, celebrul muzeu a inaugurat o nouă sală în care vor avea loc diversele expoziţii de artă organizate cu piesele muzeului. Scopul acestei săli va fi, sau să releve un aspect particular al artei picturale, sau să arate opere care se găsesc la secţia de referinţe şi deci nu sunt cunoscute de marele public.

Pentru inaugurarea acestei noi săli sunt expuse picturi din şcoala italiană, achiziţionate de National Gallery dar care n'au fost încă arătate publicului. Festivitatea a luat amploarea unui mare eveniment în lumea artelor engleze.

*

Se credea până acum că obiceiul fumatului a venit din America. Insă faţă de marele număr de tuburi de pământ, lemn şi metal, găsite în Anglia, Elveţia, Irlanda şi în alte ţări, câţiva archeologi sunt de părere că strămoşii noştri fumau şi ei. Părerea este întărită de un pasaj din Herodot care spune că locuitorii insulelor Aroxe, situate probabil pe Volga, aruncau în foc fructe uscate şi apoi aspirau fumul, îmbătându-se ca şi cum ar fi băut vin.

Pomponius, Mela şi Pliniu afirmă şi ei acest fapt, adăugând că fumul unor plante vindecă bolile. Totuşi, e greu să admitem că procedeele străbunilor pot fi comparate cu fumatul tutunului din zilele noastre.

*

Societatea Manes, cea mai de seamă societate artistică din Cehoslovacia, a oganizat la Praga o expoziţie de artă franceză care evocă Orientul nord-african şi mai ales Algeria. Expoziţia, deschisă sub auspiciile a două ministere, a fost inaugurată cu un deosebit fast. Demn de semnalat e faptul că aceasta este a 31-a expoziţie de artă franceză, prezentată la Praga de societatea Manes.

*

S'a întocmit o listă a ţărilor în care se citeşte cel mai mult. In fruntea listei figurează Germania cu 160 de biblioteci şi 30 milioane de cărţi — urmează Franţa cu 111 biblioteci şi 19 milioane 800.000 de volume şi în locul al treilea, Anglia cu o sută de biblioteci şi 17 milioane de volume.

*

In Statele-Unite s'a inaugurat de curând punerea în funcţiune a unui tren aero-dinamic numit „Denver-Zephir" care e destinat liniei Denver-Chicago. Trenul se compune din 10 vagoane şi o locomotivă puternică cu motor Diesel, care parcurge cei 200 de kilometri în 16 ore. Ceiace înseamnă o medie de 125 kilometri pe oră. Denver-Zephyr atinge de fapt viteza maximă de 170 kilometri pe oră. Astfel, oamenii de afaceri americani câştigă o zi întreagă faţă de durata obişnuită a parcursului.

*

A fost tradus în limba franceză romanul lui Petre Bellu „Apărarea are cuvântul". Reviste de prestigiu, ca „Nouvelles Litteraires", i-au consacrat lungi articole elogioase. Drept prefaţă la traducerea franceză este tipărit un vibrant omagiu pe care-l adusese odată Panait Istrati compatriotului său.

*

Există în întreaga lume o sumedenie de cluburi şi asociaţii care de care mai bizare. Astfel, la Londra se află un club al autorilor flueraţi, adică a căror piesă a căzut definitiv după ce a fost jucată o singură dată. La Halifax, fiinţează un club al bărbaţilor martiri, care trebue să fi mâncat bătae zdravănă dela soţiile lor. Tot în Anglia, există clubul Salamandrelor în care sunt primiţi acei aviatori al căror aparat a luat foc în aer şi care au scăpat dela moarte fără paraşută, precum există clubul numit al Omizelor grupând pe aviatorii care s'au salvat cu paraşuta.

La Berlin este o societate originală care are ca scop să corecteze obiceiul oamenilor de a ţine mânele în buzunar. In America s'a înfiinţat clubul soacrelor având ca preşedintă pe d-na Roosevelt. Iar la Varşovia se găseşte un club al Sinucigaşilor vinovaţi de sinuciderile nereuşite şi care are un cod din cele mai curioase. Iată unul din articole: „Bogătaşii care au vrut să-şi pue capăt vieţii din plictiseală, sunt obligaţi să ajute pe săracii care au vrut să moară pentru a scăpa de mizerie".

*

La crematoriul din Erfurt, Germania, a fost instalat primul cuptor electric pentru incinerarea cadavrelor omeneşti. Acest fel de cuptor constitue un real progres, atât din punct de vedere technic cât şi din punct de vedere al respectului datorit morţilor. Cuptorul electric face să dispară praful, fumul şi sgomotele de tot felul, care sunt inerente când se întrebuinţează combustibilul obişnuit.

*

In 1939 va avea loc la Liège (Belgia) o expoziţie internaţională închinată Apei. Această expoziţie, organizată sub înaltul patronaj al regelui Leopold al III-lea şi al reginei Elisabeta, este făcută pentru a serbători terminarea canalului Albert, operă gigantică la care Belgia lucrează de 10 ani. Programul expoziţiei este foarte variat. Printre altele, o secţie internaţională a Artelor-Frumoase va adăposti o alegere de capodopere pe care Apa le-a inspirat artiştilor, dealungul secolelor.

*

Există în sudul Angliei un tren liliputan care e totuşi un adevărat tren de călători ce duce lumea dela Romney la Hythe şi Dymchurch. Vagoanele ajung abea la şoldul unui bărbat mai înalt şi te poţi rezema cu cotul de coşul locomotivei, fără să te înalţi măcar pe vârful picioarelor. Acest tren nu călătoreşte iarna, ci este scos numai la Paşte, pentru zilele frumoase de primăvară. Cu tot inconfortul şi greutatea de a sta în el, trenul acesta îşi are clienţii lui credincioşi.

*

„Jurnalul vieţii mele muzicale" scris de celebrul compozitor rus Rimsky-Korsakov şi care a fost terminat în 1906, cu doi ani înaintea morţii autorului, a apărut acum tradus în limba franceză de Georges Blumberg.

Acest jurnal este excepţional prin faptul că Rimsky-Korsakov pare să nu fi cunoscut altă viaţă decât aceia închinată muzicei — pasiunea şi raţiunea sa de a fi. Restul îi era indiferent.

Amatorii de muzică vor găsi în însemnările lui Rimsky-Korsakov amănunte interesante din viaţa şi opera maeştrilor muzicei ruse: Balakirev, Borodnic, Mussorgski şi alţii pe care el i-a cunoscut în intimitate.

*

La Paris, în palatul Invalizilor este deschisă în prezent o expoziţie de soldaţi de plumb. Nenumărate defilări, treceri în revistă şi bătălii din toate epocile, dar mai cu seamă din timpul lui Napoleon, sunt redate cu un extraordinar realism. Costumele, poziţia trupelor, terenul cu construcţiile şi plantaţiile respective, totul este respectat în amănunte.

Se găseşte în această expoziţie mai ales o colecţie de un gust deosebit, cu figurine încântătoare ca nişte gravuri vechi şi care reprezintă pe dragonii din 1812 în bivuac.

Expoziţia aceasta curioasă, în afară de valoarea ei documentară, are şi o oarecare valoare plastică.

*

Se împlinesc 30 de ani de când a luat fiinţă glorioasa casă de editură din Paris, Bernard Grasset. S'a povestit că celebrul editor şi-a întemeiat întreprinderea cu banii câştigaţi la curse. Adevărul este că Bernard Grasset moştenise nişte acţiuni pe care le vându ca să editeze în 1907 prima sa carte intitulată „Monnette" datorită lui Henri Rigal, un bun prieten de al său cu care se întâlnea în fiecare seară împreună cu Moreas, Giraudoux şi alţii. Pentru această carte a lansat bilete de subscripţie, din care a plasat 20. Cinci din ele au fost subscrise de cunoscutul doctor Grasset, unchiul său, care s'a obligat ca la toate cărţile pe care le va edita nepotul să subscrie câte cinci exemplare. Dacă Bernard Grasset ar fi luat în serios angajamentul unchiului şi i-ar fi trimes într'o bună zi nota, ar fi tebuit să primească multe sute de mii de franci.

T. S.

VIAȚA TEATRALĂ

Paul I. Prodan

Paul I. Prodan, directorul Teatrului Național din București, a murit. Vestea aceasta neașteptată a căzut ca un trăznet în mijlocul nostru, îndoliind viața teatrală românească.

Talentat autor dramatic („Cărarea", „Menaj de artiști", „Concert simfonic", „Iubire"), critic imparțial și priceput (a colaborat ani dearândul la „Viitorul" și „l'Indépendance Roumaine") ziarist sobru și reținut, Paul Prodan era apreciat în toate cercurile culturale la justa lui valoare.

De timpuriu pasionat de teatru, el își dedica toată puterea creatoare pe altarul lui Thespis, unde moartea a venit să-l ridice dintre noi, în plină activitate, rodnică și generoasă.

Din momentul în care a fost numit directorul Teatrului Național din București, Paul Prodan și-a consacrat toată puterea de muncă pentru ridicarea nivelului acestei înalte instituțiuni

Paul I. Prodan

de artă românească. Timp de cinci ani de zile, a încurajat pe cât îi era în putere, literatura dramatică originală, contribuind astfel la desvoltarea teatrului românesc cu o sârguință și un devotament rar.

Anul trecut a creat Studioul Teatrului Național, dând astfel un imbold și mai mare creațiunii dramatice, și reușind să imprime vieții noastre teatrale, un ritm neobișnuit.

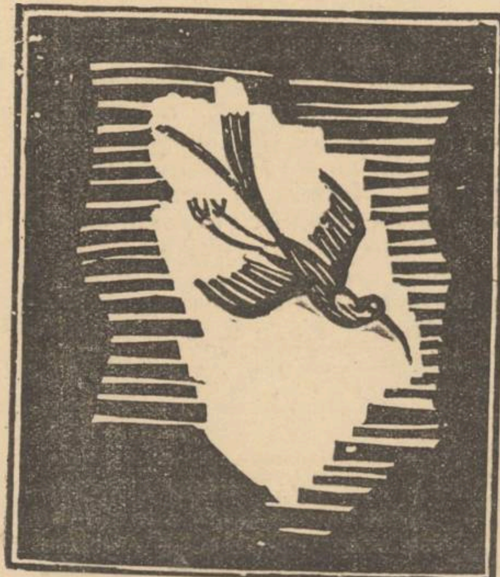
Paul Prodan avea desigur planuri mari. Unele din ele începuse să le realizeze, altele așteptau desfășurarea viitoarei stagiuni. Din nenorocire, moartea l-a împiedecat pe Paul Prodan să dea curs până la capăt tuturor ideilor creatoare pe care le întrevăzuse, și pe care, în om ponderat ce era, aștepta să le pună în aplicare una câte una.

Dumnezeu a vrut ca lucrurile să se petreacă altfel. Paul Prodan moare însă cu conștiința împăcată, de a fi dat artei dramatice românești, tot ceeace omenește era posibil de dat.

Prețuit de numeroșii lui prieteni, iubit de actori, de scriitori, Paul Prodan lasă printre noi un gol, ce cu greu va fi împlinit.

Fie-i țărâna ușoară!

GH. NENIȘIOR

„Povestea lui Don Juan" de Victor Eftimiu la Teatrul Național

„Fulgerile noastre pale, scutind oarecum pe Don Juan, victimă el însuși pasiunei sale..." Astfel își termina d. Victor Eftimiu prefața primului său „Don Juan", apărut în anul 1922.

Se întrezărise chiar de atunci la d. Victor Eftimiu o perspectivă cu totul inedită în prezentarea legendarului cavaler spaniol.

Călugărul franciscan Gabriel Tolez, — primul care pomenește de numele lui Don Juan, ni-l înfățișează ca pe *„un desfrânat nesocotitor al celor sfinte, corupător al femeilor, pe care le necinstește și le batjocorește, un vanitos, un cinic, un blestemat care nu merită decât flacările infernului și disprețul opiniei publice". (idem).*

D. Victor Eftimiu tentat de figura creată de Molière, în care Don Juan apare mai mult ca un inocent seducător, ca un om lipsit ce-i drept de scrupule, dar incapabil să propovăduiască moartea sau să răspândească răul, a încercat în 1922, cu ocazia primului său Don Juan, o oarecare reabilitare a personagiului.

Evoluând pe această cale, d. Victor Eftimiu, după șasesprezece azi, în ultima versiune pe care a reprezentat-o de curând Teatrul Național, ne înfățișează un Don Juan cu totul nou, absolut iresponsabil de faptele și gesturile sale.

Pentru a ilustra mai bine teza d-sale, d. Victor Eftimiu a adăugat Don Juanului său inițial două personagii (în fond unul singur e nou, căci celălalt, bufonul, nu este altul decât vechiul Catilinon, servitorul lui Don Juan), reprezentând moartea, aceea care hărăzește destinul lui Don Juan, croindu-i toate atitudinile și toate purtările, și bufonul, servitorul morții, transformat în servitorul lui Don Juan ca un fel de mandatar al morții pe lângă persoana Ducelui de Tenorio.

Așadar Don Juanul d-lui Victor Eftimiu, în afară de faptul că nu ne este înfățișat ca un personagiu complect lipsit de inimă sau de sentiment (îl vedem adeseori compătimitor, sfios, slujitor plecat al Domnului), dar și atunci când faptele sale sunt de natură a ne impresiona prin cruzimea sau prin cinismul lor, ele ne apar dictate de fatalitatea care-l iscodește pe Don Juan în umbră, și nicidecum pornite dintr'o fire egoistă, rea sau absurdă.

Personagiile legendare sunt cel mai bogat isvor pentru literatură. Fiecare poate transforma un erou, după sensibilitatea lui, după priceperea lui, după romantismul embrionar ce se găsește în interiorul oricărui poet.

Dacă d. Victor Eftimiu l-a întrezărit, în lumina timpurilor legendare, pe Don Juan astfel cum ni l-a descris, nimeni nu-i poate aduce o vină.

Esențialul pentru un autor dramatic este de a reuși să-și valorifice concepțiunile în cadrul posibilităților de exteriorizare ale scenei.

D. Victor Eftimiu a reușit acest lucru cu prisosință, dând la iveală o lucrare cu mult ritm dramatic, plină de dinamism, mai cu seamă în partea finală, o lucrare realizată cu numeroase efecte de teatru și cu un suflu egal, care nu slăbește din intensitate, la nici un moment.

Este aci, dovada netăgăduită a calităților de dramaturg pe care persoana d-lui Victor Eftimiu le întrunește din belșug.

Am avea poate de obiectat în unele locuri, și în special în partea întâia, unele lacune în veștmântul poetic cu care și-a îmbrăcat d. Victor Eftimiu, piesa. Marea facilitate cu care d. Victor Eftimiu ne-a obișnuit până acuma, îi este câteodată dăunătoare. Dacă autorul și-ar revedea puțin unele metafore de o banalitate excesivă, cum și unele versuri al căror ritm nu se încadrează în ținuta generală, piesa ar câștiga însutit.

Totuși, chiar așa cum se prezintă, ea constitue o frumoasă încercare dramatică, ce va fi răsplătită credem, așa cum se cuvine.

Am admirat îndeosebi fantezia d-lui Victor Eftimiu, atunci când a recurs la dedublarea aceluia care-l omoară pe Don Juan, Don Sandoval, într'un fel de Don Quichotte simbolic, menit să marcheze un contrast hotărîtor între eroul care a posedat o mie de femei și cavalerul singurei iubiri. Este aci un contrast spiritual, pe care d. Victor Eftimiu, în căutarea efectelor dramatice, îl materializează scenic, cu un colorit nespus de grandios.

Piesa d-lui Eftimiu a fost pusă în scenă cu acea corectitudine și acea seriozitate care caracterizează montările Teatrului Național din ultima vreme.

In rolul titular a apărut d. Al. Critico, un element ce se consacră din zi în zi mai mult. Don Juanul d-lui Al. Critico a fost nespus de bine închegat și sugerat publicului. Creația acestui actor, merită toate laudele noastre.

Mult remarcat a fost d. V. Cretzoiu, care în rolul lui Abrahamo Balmoseda a dat dovada unui temperament tragic de cea mai sobră și pură calitate.

Un ansamblu numeros, din care desprindem numele d-nelor Agepsina Macri, Aglae Metaxa, Eugenia Popovici și a d-lor I. Manu, O. Brădescu, I. Ulmeni, N. I. Brancomir, N. Săvulescu și I. Anastasiad, a contribuit la reușita spectacolului.

GH. N.

Carlyle și Cugetarea Latină

Cu toată conspirația tăcerii care pare a se fi organizat în jurul lui Carlyle, opera se citește destul de mult și ideile sale trezesc, încă în prezent, admirație pasionată și vrăjmășie feroce.

Aceasta se dovedește și prin succesul studiului lui Alan Carey Taylor: „Carlyle și cugetarea latină" (edit. Boivin). Scopul urmărit de acest autor nu e atât studiul operei lui Thomos Carlyle în întregimea sa, ci mai mult influența și repercusiunea ideilor sale în țările latine.

Thomas Carlyle a fost autorul unei opere de vre-o douăzeci de volume, printre care cele mai importante sunt: „Histoire de la Révolution Française", „Les Héros", „Sartor Resartus", „Frédéric II", „ Olivier Cromwell", „Passé et Présent". Toate aceste scrieri sunt impresionante prin originalitatea gândirii, tot atât ca și prin acea a stilului.

Bogăția fulgerătoare a metaforelor sale, ca și bogăția ideilor, fac din scrierile sale modele inimitabile. Se poate zice că el a preînoit metoda istoriei și că un Michelet, un Edgard Quinet și Louis Blanc, îi datoresc mult în ceia ce privește puterea lor de vizionari, în care poate Michelet l-a întrecut, dar pe care poate nu ar fi știut să o utilizeze dacă nu ar fi cunoscut opera lui Carlyle.

Taine l-a judecat astfel: „Totul e nou la el, stilul, tăetura frazei, tonul și chiar dicționarul", sau în altă parte: „Nu poate să se oprească la expresiunea simplă, dă trup tuturor ideilor și simte nevoia să retușeze formele... nu numai raționează, dar și piaptănă... El apare lui Carey Taylor, ca un pictor de geniu, în felul lui Goya. Excelează și el în portrete de bufoni, condotieri și zugrăvește „freșe" istorice distribuind umbra și lumina cu o îndemânare ce face un simplu joc din arta sa.

In Franța cel ce l-a făcut cunoscut pe Carlyle a fost Léon Bloy, care a deșteptat curiozitatea și dorința publicului francez de a citi pe filosoful veșmântului acum douăzeci de ani. „Pamphlets du dernier jour" poate fi citit și azi cu deliciu, mai ales dacă se poate citi chiar în original. Aceasta explică sucesul operei voluminoase și minuțioase a lui Alan Carey Taylor. Cartea e împărțită în trei părți: „Vie active", „Années de Retraite", „Survie Littéraire". In toate aceste trei părți Taylor analizează pătrunderea lui Carlyle în Franța, Italia, Spania și Portugalia, cu o mare bogăție în documentare, căci nu-i scapă nici o mică informație de ziar. In altă parte intitulată „L'Ere des Dictateurs", Taylor arată influența teoriilor lui Carlyle asupra dictaturii din Italia și Germania. El citează chiar părerea unui scriitor italian, M. G. Licciardelli, „Benito Mussolini e Thommasso Carlyle" că bătrânul scoțian a dat, după un secol, basele pe care s'a clădit opera realistă a lui Mussolini. Dar faptul acesta nu constituie valoarea marelui Scoțian, ci acela că este una din figurile cele mai originale și unul din marii scriitori englezi și aci stă puterea influenței sale în cultura latină.

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Cronica literară

Despre Moş Nichifor Coţcariul

Istoria lui *Moş Nichifor Coţcariul*, subintitulată modest „povestire glumeaţă", nu are „poporal" decât mediul. Şi Caragiale şi Sadoveanu ar putea fi numiţi după acest criteriu scriitori populari. Un ţăran nu înţelege nimic din acel dialog fără noimă care nu duce la nimic. *Moş Nichifor Coţcariul* este întâia mare nuvelă românească de atmosferă şi din ea se trage toată nuvelistica noastră modernă. Fără a fi citit probabil pe Maupassant, Creangă intuia deodată legile genului, pornind numai din spirit de emulaţie dela Slavici, care însă scria mai de grabă scurte romane. Deosebirea fundamentală între roman şi nuvelă (ca scriere de observaţie) este aceasta: romanul ia personagii cu caractere bine definite şi le pune în situaţiunile potrivite a da acestor caractere putinţa unei maxime desfăşurări. Actele eroilor de romane sunt previzibile prin deducţie, dar sunt totdeauna noui. In nuvelă însă eroii nu fac nimic ci numai se înfăţişează pentru atâta vreme câtă este necesară curgerii întregului lor conţinut sufletesc. Din această cauză nuvela trezeşte mai degrabă sentimentul contemplativ decât pe cel epic şi este cu atât mai bună cu cât lectura dă nevoia mai multor respirări de contemplaţie. Eroul e nu atât un om în acţiune cât o „figură" simplă, cu mecanică sufletească elementară egală totdeauna, vizibilă oricând. Nuvelistul a preferat întotdeauna pe micul burghez, pe provincial, pe funcţionarul mărunt, pe acela în sfârşit care nu poate fi niciodată eroul unei drame oricât de grozave ar fi momentele prin care trece, fiindcă el nu are nicio putinţă de a ieşi din automatismul lui. Nuvela are mari înrudiri cu comedia, precum se vede, şi Caragiale a scris comedii şi nuvele; dar n'a scris romane. Eroii de nuvelă se aleg printre oamenii comuni cu conţinut sufletesc sărac. Definind un individ, nuvelistul defineşte astfel întreaga lui speţă. Care este metoda de observaţie a nuvelistului? Notarea gesturilor uniforme. Este de observat că adevăratul nuvelist la noi şi aiurea a prezentat totdeodată figuri de oameni dar şi figuri de animale. Un câne este un erou de nuvelă. El are un automatism care ilustrează un sentiment dominant şi-i dă un soiu de personalitate pasivă, fiindcă niciodată el nu va face acte epice. In locul animalului nuvelistul a preferat sălbătăciunea umană, fiinţa care s'a adaptat numai pentru o formă de viaţă. Odată ce nuvelistul a desvăluit automatismul eroului, el nu mai are ce spune, căci eroul de nuvelă fiind inadaptabil nu poate fi pus în situaţiuni noui. Inadaptabilitatea personagiului de nuvelă face ca acest fel de naraţiune să aibă în chip necesar o atmosferă, o coloare documentară. Micul împiegat scrutat în gesticulaţia lui monotonă, în mediul original, dă prilej unei nuvele. Scos din atmosfera lui şi pus în împrejurări excepţionale, îşi arată insuficienţa şi atunci se naşte drama pentru care trebuesc altă tehnică şi alte dimensiuni. Eroul de nuvelă se exprimă mai cu seamă prin ticuri de gesticulaţie şi de vorbire. El îşi face un monolog transformat uneori într'un fals dialog, care cuprinde toată atitudinea lui în viaţă. Pe dată ce personagiul şi-a spus monologul, şi-a desvăluit toată mecanica şi nu mai are de aci încolo nimic nou de comunicat. Eroul de roman poate să intre la infinit în intrigi noui, figura de nuvelă n'are decât o singură prezenţă posibilă, aceea a formulei sale. Eroii lui Caragiale sunt personagii de comedie şi de nuvelă totdeodată şi sunt inamovibili. După ce Trahanache şi-a desvăluit maşinăria este sigur că în altă împrejurare nu va fi în stare de o altă atitudine verbală. Meşteşugul nuvelistului stă în alegerea celui mai tipic moment reprezentativ. Dacă eroul este împiegat acest moment poate fi ducerea la slujbă, dacă e pensionar provincial cultivarea grădiniţii. Moş Nichifor Coţcariul fiind harabagiu, Creangă a ales unul din drumurile lui cu harabaua. Căruţaşul face toate mişcările automatismului său, îşi spune tot monologul şi nuvela s'a încheiat prin epuizarea figurii. O altă nuvelă cu acelaş personagiu nu mai este cu putinţă pentrucă eroul e o figură cu manifestare rotativă. In orice altă împrejurare Moş Nichifor va spune cu siguranţă aceleaşi vorbe şi va face aceleaşi mişcări. Tot humorul bucăţii stă în a încetini, spre o mai bună intuire, gesturile tipice ale personagiului, în a-l lăsa să-şi răstoarne toate expresiile care rezumă firea şi experienţa lui. Nu Creangă scrie bine, oricât de necontestată ar fi bogăţia vorbirii lui, ci Moş Nichifor este cu multă coloare autentic. Fără acest substrat al autenticităţii unui suflet mecanic, toată problema de stil nu are nicio importanţă.

Nuvela se desfăşoară numai în gesturi şi expresii rotative. Căruţa lui Moş Nichifor este legată „cu teie, cu curmeie", oricând, ideea de progres fiind exclusă din formula nuvelei. Când căruţa merge feleştiocul şi posteuca fac mereu „tronca, tranca!, tronca, tranca!" Iepele lui Moş Nichifor sunt „albe ca zăpada", fiindcă schimbându-le, le înlocueşte cu iepe de acelaşi fel. Deci oricând harabagiul este recunoscut în mijlocul lumii schimbătoare prin semnele lui neschimbătoare. Este în purtarea lui ceva din acea rigiditate care produce sentimentul comic, însă nu împinsă la bufonerie. Propriu zis, Moş Nichifor nu e un individ ci o speţă, ca toţi eroii de adevărată nuvelă şi ca atare latura neschimbată e aceea care defineşte. Când căruţa urcă la deal, harabagiul, ca să nu-şi spetească iepele, spune aceste vorbe repetabile:

— Ia mai daţi-vă jos, căci calul nu-i ca dobitocul să poată vorbi.

Nimic nu este istoric, întâmplat numai odată, totul e circular ca şi natura. Când întâlneşte un om pe drum Moş Nichifor zice:

Alba 'nainte, alba la roate
Oiştea goală pe de-o parte.
Hii! opt-un cal, că nu-s departe Galaţii hiii!!!!

Intâlnind femei, el cântă:

Când cu baba m'am luat,
Opt ibovnice-au oftat:
Trei neveste cu bărbat
Şi cinci fete dintr'un sat. ş. a.

S'ar părea totuşi că faptul esenţial din nuvelă, mergerea cu evreica Malca la Piatra Neamţ este unic şi deci de natură epică. Insă nu se întâmplă nimic care să nu fie circular. Tot ce vorbeşte harabagiul face parte din monologul lui tipic şi se poate foarte bine închipui repetarea întocmai cu altă evreică a aceluiaşi dialog. Nuvela decurge mereu în temeiul automatismelor. Intr'o dimineaţă Moş Nichifor, fiinţă incapabilă ca animalele de orice progres şi prefacere, face ceeace făcuse şi va face mereu: „deciocălase căruţa şi-o ungea". Un evreu vine să-l tocmească şi harabagiul deschide gura şi spune nişte vorbe în care se vede numaidecât plăcerea din obişnuinţă de a vorbi:

— D'apoi a fi având chilotă multă, cum e treaba d-voastră jupâne, zise Moş Nichifor, scărpinându-se în cap; numai nu-i vorbă, că poate să aibă, căci şi căruţa mea e largă; poate să încapă într'însa cât de mult. Apoi fără să ne zbatem, jupâne Strul, mi-i da şeisprezece lei, un irmilic de aur, şi ţi-oiu duce-o, ştii, colea, ca pe palmă, că, după cum vezi, căruţa acum am adus-o dela încălţat şi i-am mai tras şi-o unsoare de cele a dracului, de are să meargă cum îi sucala.

Inutilitatea acestor cuvinte automatice se vede din aceea că atunci când clientul dă harabagiului cu mult mai puţin, acesta primeşte scoţând alte vorbe pitoreşti şi tot atât de inutile:

— Apoi dar, dă! cu bine să dea Dumnezeu, jupâne Strul. Mă bucur şi eu că-i tocmai în dricul iarmarocului şi poate mi-a pica ceva şi când oiu veni înapoi. Numai aş vrea să ştiu când avem să pornim?

Apoi harabagiul face iar nişte gesturi automatice: „răpede zvârle nişte coşonilă în căruţă, aşterne de-asupra o păreche de poclăzi, înhamă iepuşoarele, îşi ia cojocul între umere şi biciul în mână".

Toată nuvela este o înregistrare de inutilităţi caracteristice şi circulare. Căruţa merge şi n'ar fi altceva nimic de făcut decât de aşteptat sosirea la destinaţie. Insă Moş Nichifor are gust tipic de vorbă şi dă drumul monologului, la cea mai superficială ocaziune. Fiindcă Malca l-a rugat să fie cu băgare de seamă, el începe o lungă asociaţiune narativă pe care a spus-o fără îndoială oricărui călător:

— Da' că doar nu-s harabagiu de ieri de-alatăieri, jupâne Strul. Am mai umblat eu (c'o mulţime de) cucoane, cu maice, boeroaice şi cu alte feţe cinstite, şi, slava Domnului, nu s'a plâns de mine... Ia, numai cu maica Evlampia desăgăriţa din Văratec, am avut şi eu odată oleacă de clenciu: că oriunde mergea, avea obiceiu să-şi lege vaca dinapoia căruţei, pentru schivirnisală, ca să aibă lăptişor la drum; şi cu asta-mi aducea mare supărare, pentrucă vaca, ca vaca, îmi irosia ogrinjii din căruţă, ba câteodată rupea leuca, ba la deal se smuncia, de era într'un rând cât pe ce să-mi gătuiască iepuşoarele. Etc.

Când trece pe lângă un sat, Moş Nichifor vorbeşte automat:

— Doamne, jupâneşică, Doamne! Vezi satul ista mare şi frumos? Se chiamă Grumăzeştii. De-aş avè eu atâţia gonitori în ocol şi d-ta (atâţia) băeţi, câţi cazaci, căpcâni şi alte lifte spurcate au căzut morţi aici din vreme în vreme bine-ar mai fi de noi!

De aci prin adiacenţă moşul trece la o altă consideraţie care-i stă pe suflet şi pe care o face infinitiv:

— Asemene şi eu gonitori, jupâneşică,.. că de băeţi nu mai trag nădejde, pentrucă baba mea e sterpătură: n'a fost harnică să-mi facă nici unul; nu i-ar muri mulţi înainte să-i moară! De-oiu pune eu mânile pe piept, are să rămâie căruţa asta de haimana şi iepuşoarele de izbelişte!

Consideraţiile asupra sterilităţii ţin o bucată de timp, apoi sfârşindu-se, harabagiul cade mecanic în altă asociaţie:

— ... Ptru! ciii!... Da bună bucată am mers. Doamne, cum se ia omul (ista) la drum cu vorba şi când se trezeşte, cine ştie unde a ajuns; bun lucru a mai lăsat Dumnezeu sfântul şi tovărăşia asta! — Hi!!! zmăoaicele tatei, îndemnaţi înainte! Iaca şi codrul Grumăzeştilor, grija negustorilor şi spaima ciocoilor. Hei! jupâneşică, de ar avea codrul ista gură să spuie câte a văzut, cumplită pătăranie ne-ar mai auzi urechile; ştiu că am avea ce asculta!

Malca se sperie, fireşte, moşul vorbeşte de lup, Malca se încleştează de gâtul harabagiului. Humorul nu iese din întâmplarea însăşi ci din sentimentul neted pe care-l avem că asta e gluma tipică a lui Moş Nichifor, repetată cu orice femeie fricoasă, în dreptul Grumăzeştilor. Nefiind vorba de stări complexe, unice, nici nu se poate lăuda observaţia ca excepţională. In schimb darul de a auzi frazele cele mai tipice, de savoarea cea mai condensată, e genial:

— Ho... pa! — zice moşul ajutând pe Malca să se dea jos din căruţă. — Ia acum te văd şi eu că eşti voinică; aşa mi-i drag să fie omul: fătat, nu ouat.

Când vrea să-şi exprime sentimente le sublime, harabagiul neavând mijloace verbale recurge tot la o exclamaţie uniformă, dar exactitatea ei este de neuitat:

— ...'Tă-vă pustiea, privighetori, să vă bată, că ştiu că vă drăgostiţi bine!

Lui moş Nichifor Coţcariul i se întâmplă un accident. Din punct de vedere epic, el ar trebui să ia o atitudine nouă. Harabagiul rămâne liniştit şi cade în alte expresii ciclice, pentrucă şi accidentele lui sunt repetabile, previzibile. In mecanica vieţii căruţaşului intră şi nedregerea căruţei ca s'o poată cârpi la drum, cu comentarii mereu aceleaşi. Deci ceeace urmează aparţine programului de vorbire al harabagiului în cazuri prevăzute de accident.

— Ia nu mai meni a rău, jupâneşică hăi — zice el acum — că doar n'am păţit eu asta numai odată în viaţa mea. Până-i îmbuca d-ta ceva şi iepele iestea şi-o şterge gura c'oleacă de coşolină, eu am şi pus capătul.

Moş Nichifor nu găseşte însă frânghia pe care baba era îndatorată a i-o pune totdeauna în chilna căruţei. Accidentul e nou, ocările moşului sunt tot de natura formulelor. Reiese limpede că pentru el baba e de vină de orice încurcătură:

— Iacă, jupâneşică dragă, cum învaţă nevoia pe om, ce să facă... cu moş Nichifor ţuţuianul nu piere nimene la drum. De-acum, numai să te ţii bine de cărâmbi şi de speteze, că am să mân iepele iestea, de au să scapere fugind. Da, să ştii d-ta, că babei mele n'are să-i fie moale, când m'oiu întoarce acasă. Am s'o ieu de cânepa dracului şi am s'o învăţ eu, cum trebue să caute altădată de bărbat, că femeia nebătută, e ca moara neferecată.

Cam aşa vorbeşte Moş Nichifor cu Malca. In cele din urmă, după un popas în pădure, ajung în Piatra. Harabagiul şi-a deşertat toate cuvintele lui tipice şi a luat toate atitudinile lui automate. Figura lui este pe deplin întocmită şi acum, după definirea temei, nu ar mai fi loc decât pentru oarecare variaţiuni. Este multă viaţă în această nuvelă, dar ea nu vine nici din complexitate, nici cu atât mai puţin din limba scriitorului (deşi limba lui Nichifor Coţcariul este de o miraculoasă autenticitate), ci dintr'un dar de comediograf, care surprinde automatismul verbal al eroilor. De aceeaşi natură este şi „observaţia" lui Caragiale:

— Mă, Costică!... ştii tu la cine ne-am gândit noi trei adineaori?... de cine am vorbit noi acuma, până să intri tu?

— De cine?
— De tine.
— Ei aş!
— Zău, de tine.
— Parol?

(Continuare în pagina 16)

CRONICA IDEILOR

Scientism sau antiscientism ?

Succesul obținut de științele fizico-matematice a avut drept urmare ca metoda acestor științe să fie considerată ca forma cea mai perfectă a cunoașterii omenești. După această concepție scientistă a cunoașterii, metoda științelor fizico-matematice constitue posibilitatea ultimă a rațiunii omenești pentru înțelegerea oricărui grup de fenomene. Incercările făcute de a studia fenomenele vieții, cu ajutorul aceleiași metode, au la bază tocmai această convingere scientistă. Eșecul acestor încercări a dat naștere unui curent opus, — antiscientist. — Dacă studiul fenomenelor mecanice, zic antiscientiștii, poate fi supus formelor rigide ale logicei, cunoașterea lumii sufletești și a vieții în general, rupe zăgazurile puse de logica formală. Continuitatea și spontaneitatea fenomenelor vitale debordează rigiditatea și discontinuitatea impusă cunoașterii de formele logice. Metoda științifică, analizând viața prin disecare, distruge elementele originale ale fenomenelor vitale, a căror caracteristică stă tocmai în realizarea unității în multiplicitate. Or, unitatea unui sistem vital nu poate fi înțeles, ciopârțindu-l. Viața trebue prinsă în complexul ei și aceasta nu se poate face prin reconstituirea din elemente obținute prin disecarea vieții. Dar structura gândirii logice nu permite o asemenea cunoaștere directă a totalității. Cadrele acestei gândiri sunt mult prea strîmte pentru o astfel de cunoaștere. Iată dece cunoașterea vieții este nevoită să treacă dincolo de gândirea logică, să devie irațională, intuiționistă și mistică. Ne putând prinde viața în cadrele impuse de cunoașterea rațională, noua știință a vieții trece peste aceste cadre, căutând să pătrundă realitatea prin intuiție directă. Odată porniți pe acest drum, antiintelectualiștii duc mai departe critica cunoașterii raționale, afirmând că aceasta nu poate prinde adevărul sub nici o formă. Căci, zic aceștia, gândirea logică, cât și cunoașterea științifică care se fundează pe aceasta, sunt produse ale vieței practice, sunt mijloace de orientare în viața de toate zilele și nici decum posibilități pentru cunoașterea adevărului.

La baza concepțiilor pragmatiste, intuiționiste și în general antiintelectualiste stă aceiași credință pe care o găsim și la baza filosofiei kantiene și anume că, logica formală este o știință definitivă, iar gândirea omenească funcționează după cadrele stabilite de această disciplină. Dacă această premiză dela care pornește iraționalismul contemporan corespunde adevărului, atunci știința positivă este limitată pentru totdeauna la studiul lumii materiale.

Dar gânditorii contemporani n'au pus la îndoială nici una din datele logicii formale. Mai mult, ei au încercat s'o ridice la rangul unei științe positive de calitatea științelor matematice. Cu toate acestea, paralelismul pe care-l stabilește logica formală între gramatică și logică, precum și încercarea de a extrage normele gândirii din structura limbajului, au împiedicat o cunoaștere reală a cadrelor în care funcționează gândirea logică.

Dar să urmărim cum se desvoltă logica formală pe firul gramaticii generale. Astfel, precum structura limbajului este dată în propozițiunea gramaticală, tot astfel structura gândirii logice este dată de formele judecăților. Iar formele judecăților sunt determinate de categoriile gândirii. Părților de cuvânt, adică elementelor fundamentale ale geometriei, le corespund în gândire caterogriile logice, în care sunt prinse toate conceptele. Aceste concepte sunt elementele judecăților. Chiar dacă logica intervine câte odată modificând tabloul părților de cuvânt, elementele cele mai importante ale acestui tablou sunt totuși transpuse în elemente logice. Astfel, substantivul, adjectivul și verbul furnizează logicii formale cele trei categorii fundamentale de care ea nu se poate lipsi. Precum în gramatică predicatul spune despre subiect cum este?, ce face?, sau ce este?, tot astfel într'o judecată se determină subiectul printr'o calitate (cum este), printr'o acțiune (ce face), sau în raport cu alt substantiv (ce este). Aci tot gramatica este aceea care arată câte feluri de raporturi sunt posibile între două substanțe. Pe urma învățăturilor gramaticale, logica distinge raporturi locale, temporale, modale și cauzale. Logica formală, stabilind pe deoparte câte feluri de categorii există, iar pe dealta, câte feluri de raporturi sunt posibile între aceste categorii ca elemente ale judecăților, conturează, odată pentru totdeauna, cadrele activității gândirii omenești. Precum funcțiunea limbajului este stăpânită de canoanele gramaticii, tot astfel este și funcțiunea înțelegerii stăpânită de formele logice. Orice înțelegere, orice cunoaștere trebue să îmbrace o formă logică pentru a avea o existență în conștiință. Dincolo de cadrele stabilite de logica formală nu există nici înțelegere și nici cunoaștere. Aceste cadre constituesc gratii veșnice ale cunoașterii raționale.

La această concluzie descurajantă ajunge logica clădită cu piesele furnizate de gramatica generală. Dar dacă această cale urmată de logica tradițională este greșită? Dacă funcțiunea gândirii logice, deși exprimată cu ajutorul formelor gramaticale le depășește pe acestea? Poate că numai o parte din gândire și nu cea mai importantă din punct de vedere epistemologic, să fie închegată în formele gramaticale. In cazul acesta critica antiscientistă nu atinge gândirea și cunoașterea omenească, ci concepția logicei tradiționale.

Limbajul, ca expresie a gândirii, se naște odată cu aceasta și se închegă în forme aproape definitive pe baza acestei gândiri primitive. Deși capabil de evoluție și adaptare, fenomenul linguistic este totuși mult mai încet în evoluție decât fenomenul logic. Pentru omul primitiv, natura se compune din obiecte care se mișcă sau prezintă anumite calități. Interesele vieții primitive stabilesc între aceste obiecte raporturi de loc, de timp, de mod precum și deosebiri de gen și număr. Acestea devin formele fundamentale ale exprimării și deci ale gramaticei. In aceste forme sunt pietrificate primele raporturi logice. Mintea omenească deși continuă să se exprime cu ajutorul lor, a depășit de mult sfera acestor raporturi. Astfel, pentru exemplificare, observăm că gramatica cunoaște ca forme temporale prezentul, trecutul și viitorul, ea nu cunoaște forma infinită a timpului. Această formă temporală nouă pentru gândirea logică a fost asimilată de formele linguistice ca un atribut al timpului. Deasemenea raportul de funcțiune matematică este asimilat sub forma unei fraze condiționale: $y=f(x)$ se exprimă astfel: creșterea lui y depinde de creșterea lui x și dacă nu facem precizările necesare, fraza nu exprimă adevăratul înțeles al expresiei matematice $y=f(x)$. Dependența exprimată prin fraza condițională poate cuprinde și un raport cauzal, pe când expresia $y=f(x)$, arată numai o relație între două mărimi, atât și nimic mai mult.

Formele gramaticale, care la obârșie sunt expresia raporturilor stabilite de gândire, ajung cu timpul să servească numai ca simple unelte ale exprimării logice. Din analogia formelor gramaticale, se pot deduce formele unei gândiri primitive, îndreptate exclusiv asupra necesităților imediate ale vieții practice dar ele nu vor putea niciodată să desvălue bogăția reală de care dispune gândirea omului ajuns la civilizația actuală. Greșala logicei tradiționale stă în faptul de a fi luat drept cadre fundamentale ale gândirii logice acele forme ale gândirii care stau la baza normelor gramaticale, considerând proprietatea spiritului omenesc de a reduce un raport nou la altul mai vechi, drept funcțiunea generală a gândirii logice. In loc să urmărească formarea și evoluția gândirii logice, ea a redus gândirea la formele ei primitive decretându-le pe acestea cadrele veșnice ale funcționării logice.

Pe această greșală a logicii tradiționale, se fundează atât curentul scientist care încearcă zadarnic să forțeze studiul unui grup nou de fenomene cu ajutorul metodelor vechi, cât și curentul antiscientist care pretinde să înlocuiască cunoașterea rațională a fenomenelor vitale cu intuiția mistică. Valoarea acestei concepții ne-o arată faptul că azi suntem tot atât de orientați în multiplele probleme ale vieții sociale, sufletești sau organice cum eram și la apariția filosofiei unui Henry Bergson, William James, ș. a. Dar, ca în toate activitățile sale, spiritul omenesc se manifestă și în domeniul filosofic sub două aspecte antagoniste: sau se cramponează de forme de viață vechi, încercând în fel și chip să oprească transfomarea lor, sau tinde să distrugă orice formă tradițională înainte de a cunoaște formele noi cu care vor fi înlocuite cele vechi. Lupta dintre scientism și antiscientism este concretizarea, în domeniul filosofic, a antogonismului de care este stăpânit azi spiritul omenesc. La baza conflictului dintre aceste două concepții opuse, se găsește problema unei noi orientări a cunoașterii omenești.

Dar această problemă este organic legată de marile probleme ale vieții actuale. Daceea soluționarea ei nu se va putea împlini decât în momentul în care omenirea va fi părăsit întunericul și haosul ceasurilor actuale pentru a-și croi drumuri noi spre o nouă orientare a spiritului.

I. SAN.-GERU.

CRONICA LITERARĂ

Urmare din pag. a

— Parol.
— C'eșt' copil!?

Problema stilului se poate pune aici dar cu totul în alt înțeles decât în acela pe care-l dau azi esteticienii acestui cuvânt. Prin stil se înțelege azi un anume lustru și o anume frumusețe obiectivă a frazei, o însușire formală adăogată. Așa fiind, se poate gândi îndreptarea stilului unui autor cu conținut profund dar cu formă neîngrijită. Creșterea producției de romane a aruncat problema stilului în afara preocupărilor scriitorului. Romancierul vede oamenii în marile lor gesturi vitale, unde coloarea cuvintelor are prea puțină importanță. El însuși este inexistent ca personagiu în roman, romanul fiind o operă care nu se spune ci se citește, sau mai bine zis se vede. Prozatorii mai vechi aveau toți stil fiindcă ei erau de fapt povestitori care se lăsau ascultați. Observația lor se oprea, cum am văzut, la aspectul mecanic al sufletului, la caracterele de speță. Aci vorbirea e o notă caracteristică. Stilul lui Creangă și al lui Caragiale, departe de a fi o sforțare caligrafică, nu e decât o observațiune. Stilul nu e al scriitorilor ci al eroilor, compunerile având de altfel o puternică structură dialogică. O critică pur formală a lui Creangă sau a lui Caragiale este fără noimă, pentrucă forma vorbirii eroilor este chiar conținutul lor. Singura critică legitimă este aceea a autenticității. Dacă socotim că Creangă e un creator care însă scrie și frumos și extirpăm experimental vocabularul, băgăm de seamă numaidecât că dispare și conținutul. O frază ca aceasta:

— Ia nu mai trage a rău, domnișoară, că s'a mai întâmplat. Până mănânci dumneata ceva și dau cailor niște ovăs, am dres stricăciunea!

este o banalitate. Cu totul altă valoare de conținut are redacțiunea originală:

— Ia nu mai meni a rău, jupâneșică hăi, că doar n'am pățit eu asta numai odată în vieața mea. Până-i îmbuca d-ta ceva și iepele iestea și-or șterge gura c'oleacă de coșolină, eu am și pus capătul.

Dar dacă dintr'o concepțiune caligrafică a stilului am încerca să înfrumusețăm această versiune am căpăta o frază barocă:

— A... ra, d'apoi ia nu mai meni a rău, jupâneșică hăi, că doar, slava Domnului, n'am pățit eu pățărania asta numai odată în vieața mea etc.

Este învederat că vorbirea lui Moș Nichifor este unica posibilă și nu e un produs al simțului de frumos formal ci al unei corecte observațiuni auditive. Mulți s'au încercat, după Creangă, printr'o falsă înțelegere estetică, să fabrice colori verbale, dar efectul a fost totdeauna detestabil. Misterul lui Creangă nu e nici graiul bogat, nici stilul, ci talentul literar de a caracteriza oamenii după modul lor verbal. Același era cu alt mediu talentul lui Caragiale.

G. CALINESCU

MOARTEA TINEREȚELOR

noul și puternicul roman al scriitorului

I. PELTZ

va fi în vitrina librăriilor de **ZIUA CĂRȚII**

Drama generației de azi e înfățișată, în acest roman de largă respirație epică, într'un chip emoționant.

A apărut

PE URMELE TRECUTULUI

*

O CĂLĂTORIE IN EGIPT

de

C. ARGETOIANU

Un interesant volum de amintiri cu numeroase planșe

LEI 70.—

EDITURA „ADEVERUL" s. a.

CINEMATOGRAFUL

Iar Deanna Durbin

Am văzut de cinci ori filmul cu Deanna Durbin: „O fată şi 100 de băeţi”—, şi, după matură chibzuinţă am ajuns la concluzia că-i o adevărată bucată de antologie cinematografică. Şi în acelaş timp o bună lecţie dată celor ce cred că, dacă un film e clădit pe bază muzicală, asta le dă dreptul să se culce pe „cea ureche”, şi să nu se mai sinchisească de regulile proprii ale artei propriu zis cinematografice. Filmul cel nou este 100 la sută film, căci e făcut, tot timpul din „privelişti” şi prezentări vizuale, unde partea sonoră, deşi de o mare calitate intrinsecă, face modest oficiu de simplu acompaniament ajutător. Priveliştea garajului, priveliştea salonului de pensiune săracă, priveliştea acelui cocktail-party de miliardari abrutizaţi, priveliştea de cafenea pentru muzicanţi şomeri, priveliştea somptuoasei case particulare a dirijorului celebru transformată în azil de disperaţi muzicali, distribuiţi incoherent pe toată arhitectura odăii, — toate acestea sunt „peisagii morale” răscolitoare, totdeauna humoristice şi înduioşătoare.

Catastrofă de lux

Am reamintit despre acest foarte subţire film pentru a ne putea indigna mai bine cu privire la altul, „Rosalie”, supravieţuire vinovată a concepţiei fast-lux-coreo-muzicală, pe care ne plăcea să o considerăm dispărută. Dar iată, vine, vai, îndărăt vechea profuziune de ziduri de mărgăritar, clozete de smaragd, regi, supragalonaţi, prinţese suave care vorbesc argò pungăşesc american, feţi-frumoşi care din te miri ce încep să cânte — şi fiindcă în speţă e vorba de Eddy Nelson, nu să cânte, ci să mârîe, obez şi gutural, cu o intensitate care creşte invers proporţional cu muzicalitatea. Iar caracterul de hodoronc-tronc al dansurilor lui Ealinor Powell şterge toată valoarea dansurilor acestei specialiste de altfel extrem de abile.

In ultimul său film, oto-ryno-laringicidul tenor Eddy Nelson părea a fi apucat pe calea progresului; într'adevăr în „L-am întâlnit în luna Mai” ne făcuse infinita graţie de a bine-voi să moară cam pe la actul al cincilea, adică la jumătatea poveştii. Ne închipuiam că, deacum, bunele sale intenţii se vor întări, şi că îl vom vedea decedând la actul 4, apoi 3, 2, 1, pentru a sfârşi prin a înceta din viaţă înainte chiar de inceperea poveştii. In asemenea condiţii am fi fost dispuşi a-i acorda şi oarecare talent. Dar am fost dezamăgiţi. Spre exasperarea noastră, în „Rosalie” eroul nu moare absolut de loc.

Induioşare 1900

Nu mă pot împiedeca de a-mi plăcea filmele lui Harry Piel. Am, dealtminteri, pentru asta, mai multe dacă nu motive cel puţin circumstanţe atenuanţe. Filmele lui Piel sunt mai întâi de toate bine decupate (el singur le regisează, totdeauna).

Apoi, povestea, deşi nulă ca interes psihologic, e de cele mai multe ori foarte palpitantă, foarte senzaţională, foarte meşter ticluită. Insfârşit, Harry Piel are, personal, un mare farmec, farmec făcut din demodare, o uşoară anosteală şi, în plus, ceva profund înduioşător, tocmai fiindcă ne retrezeşte epoca anostă şi plină de bonomie a lui 1900. In fond, Harry Piel are mare merit. Să nu uităm că el e un veteran al ecranului. Succesele lui cele mai strălucite le-a repurtat înainte de războiu. Şi totuşi, a parvenit să-şi conserve intacte rolurile de june-prim. Alţii, cu care făcusem prima cunoştinţă ca seducători de inimi, azi sunt nevoiţi a opta definitiv pentru roluri de papà — papa legitim, adoptiv, natural sau chiar numai aşa, artificial — ca să zicem astfel (vezi, de pildă, Menjou, care totuşi debutează mult după Piel). Şi ce-i mai curios este că, una peste alta, îl prind pe Harry Piel rolurile lui de june simpatic, acrobat, îndatoritor, foarte amator de femei frumoase şi (fără asociaţie de idei) mare îndrăgostit de animale (pisici, cai, elefanţi, câni). Şi pentru că acest artist îşi rezervă, pe lângă altele, şi calitatea de om deştept —, iar cum, pe de altă parte, într'o concepţie plebeiană a inteligenţei, aceasta e sinonimă cu şmecherie poliţistă — Harry Piel, în rolurile sale, va fi totdeauna mai mult sau mai puţin detectiv.

„Adevărata“ America

Iată un film foarte bine făcut. Şi original, în sensul cel mai cinematografic. Căci ni se arată o viaţă de om, dela 1840 — când eroul e deabia major — până pe la 1870, când el începe a candida la primele bătrâneţi. Din când în când, apare pe ecran, în supra impresiune, câteodată în cifre, după care urmează, împletite cu povestea personagiilor, progresele de civilizaţie ale marei republici. Dar în tot acest timp, şi deşi ţara se împânzeşte cu şine, fire telegrafice, trotoare pavate, etc., etc., ceva rămâne constant: aspectul general de tracţiune animală. Povestea se sfârşeşte înainte mult de apariţia automobilului, adică în fond a maşinismului generalizat şi popularizat. Iată de ce e vorba, în acest film, exclusiv de „vechea Americă”, o Americă ce nu mai seamănă de loc cu cea de astăzi, căci într'însa nu vom găsi nici-una din cele patru instituţii fundamentale ale republicei U. S. A. contemporane, adică: şomajul colectiv, gangsterismul, trustul şi monopolul moralei deţinute de clasa miliardarilor. Două Americi total distincte. Intr'o carte de reportaj din anul acesta, autorul, căutând zadarnic rămăşiţe de ale acestei epoci a pionieratului, îşi intitulează capitolul: „Adevărata Americă”. Nu ştiu dacă tocmai acest adjectiv i s'ar potrivi cel mai bine. Este sigur însă că o asemenea Americă, existentă cândva, e cât se poate de interesantă şi, cu siguranţă mai simpatică decât cea cu adevărat adevărată de astăzi.

Protagoniştii filmului sunt Frances Dee şi Joel Mac' Krea. Poate că se putea alege mai bine. Ea seamănă mai mult cu o institutoare săracă decât cu suava fiică de boier-bogătaş cum vor autorii filmului. Iar el, indiferent de orice rol, n'are dreptate să fie cam cocoşat, cam inutil de lung, cam strâmt în frunte, şi la urma urmelor, cam cârn. O seamă de defecte care-s deopotrivă de nepotrivite oricărui fel de rol.

Fericită coincidenţă

Intr'o situaţie exact inversă se găseşte actorul Robert Taylor. Şi el are mari cusururi, dar cusururi speciale anumitor roluri. Când este pus să interpreteze juni distinşi de bună familie, sau intelectuali subţiri, făptura lui plebeiană, căutătura obtuză şi mersul deşănţat şi lat de băiat de prăvălie, toate astea turtesc definitiv valoarea filmului. Daţi-i însă să interpreteze vulgaritatea triumfătoare, şi artistul va fi perfect.

E tocmai ce s'a întâmplat în „Invingătorul”, unde Taylor e chiar simpatic (există o vulgaritate simpatică). E vorba de conflictul între două mentalităţi: morga oxfordiană, mofturile, strâmbăturile gentlemenilor — studenţi ai celebrei universităţi britanice, — pe deoparte; şi naturaleţea jovială, mitocănia fericită de sine, a veselului „băiat-bun” yankeu care vine, naiv, lăudăros — dar capabil să se ţină de promisiune — să „înveţe el” pe Englezi cum să facă fiecare lucru. Este încântător personajul acesta puternic de mitocan tânăr, care i s'a încredinţat lui Robert Taylor. Rol care i-a procurat aceeaşi fericită coincidenţă dintre fizic şi partitură care făcuse odinioară succesul — singurul succes meritat — al lui Rudolph Valentino în „Monsieur de Beaucaire” unde tocmai făcea pe un frizer.

Revenind la film, constatăm că are o valoare documentară remarcabilă, şi este pentru prima oară, după cunoştinţa noastră, că se prezintă contrastul dintre spiritul scrobit dar totuşi realmente elegant şi fin al intelectualului britanic, şi spiritul combativ, an-intelectual, cam pungăşesc, dar totuşi nu lipsit de oarecare înălţime morală, al lui hommo novus yankeu. Ceeace înseamnă că teme interesante pentru cinema tot se mai găsesc, atâta vreme cât cauţi — şi asta nu neapărat în cine ştie ce moravuri proaspăt contemporane, ci în realităţile mai vechi şi mai stabile ale vieţii.

Nebunie plictisitoare

„Parada nebunilor” putem zice că nu are aproape nimic cinematografic. O tipică poveste americană de simplă impiegată devenită luceafăr intelectual al New-Yorkului, aşa, dela un minut la altul. Apoi, nu mai puţin tipic americane numere de varieteu, extrem de îngrijite în sine, dar total lipsite de interes cinematografic. De pildă e foarte amuzant de văzut dansul cu clachete al negusului, dans de o acrobaţie ce desfide gravitatea universală (şi chiar cealaltă gravitate, să-i zicem socială, a bietului fost cogeamite împărat). Dar asta, cinematograficeşte, este neant pur. Iar fraţii Ritz, care văzuţi în primul lor film erau remarcabili, în al doilea mai puţin, — în acest ultim film sunt deadreptul monotoni şi plictisitori.

D. I. SUCHIANU

Cronica fantezistă

Făina şi drojdia

Fabulă pentru adulţi

Istoria pe care avem să v'o narăm mai la vale nu s'a petrecut pe vremea lui La Fontaine, deşi pe acea vreme fiinţele negrăitoare şi lucrurile aveau obiceiul să trăncănească, iar poetul trăgea cu urechea la taifasul lor şi din ce prindea, ne tălmăcea şi nouă câte ceva. Nu! Istorioara de mai la vale s'a petrecut mai aproape de zilele noastre, deşi este o întâmplare aidoma celeia pe care a povestit-o acum 25 de veacuri Menenius Agrippa poporului roman retras pe muntele Aventin şi pe care o cunoaştem din şcoală sub numele: „membrele şi stomacul”. Ea învederează prezenţa unui destin cosmic care călăuzeşte şi drumul stelelor, dar şi al firicelului de apă ţâşnit din piatra munţilor şi care veghează ca unele lucruri să se petreacă într'un anume fel şi nu în altfel. Oricât am căuta să-l înfrângem, destinul este mai puternic. Dar ascultaţi povestea:

Intr'o bună dimineaţă, făina s'a hotărît să nu mai aibă nici un amestec cu drojdia de bere. Zis şi făcut. Când s'a prezentat brutarul s'o ia din sac şi s'o verse în albia de frământat aluat ea i-a ţinut următorul limbaj:

— Nu înţeleg să mai am nici un fel de contact cu drojdia de bere. Drojdia, ştie oricine, este un parazit, o ciupercă ce se desvoltă pe spinarea altora. Eu, ca să ajung ceeace sunt, am fost întâi separată de neghină, apoi măcinată şi în sfârşit cernută. Nu vreau deci ca puritatea nobleţei mele, obţinută prin atâtea transformări, să fie alterată prin contactul cu elementele parazitare. O pâne cu adevărat bună se obţine numai cu făină pură şi cu apă, fără amestecul dizolvant al altor elemente. Dacă nu-mi dai satisfacţie, refuz să mai intru în albie.

Brutarul se gândi ce se gândi şi apoi îşi spuse: „Să ştii că are dreptate. Am să preepar pânea fără drojdie. Intâiu că nu mă pot pune rău cu făina, că ea în orice caz formează majoritatea, masa pânii şi apoi îmi fac chiar şi mie economie”. A doua zi, când fu să prepare maiaua, nu puse în albie decât făină şi apă. Amestecul acesta, frământat bine îl puse la cuptor să scoată o pâne ideală fără nici un element parazitar, aşa cum îşi dorise făina. Şi, fireşte, ieşi... lipie. In loc de pâne ideală. „Ei, drăcie, spuse brutarul, scărpinându-se în creştet. Să şti că n'a fost făina bună. Ia să mă consult cu ea. S'o întreb şi să-mi spue cinstit”. Cu lipia în mână intră în magazie.

— Ia uite, făină dragă, ce-am păţit. Ţi-am ascultat dorinţa şi am înlăturat cu totul drojdia. Da 'n loc de pâne a ieşit lipie. Ce e de făcut? Spune drept, nu cumva eşti amestecată poate cu altceva, poate cu făină de păpuşoiu? N'ar fi nimic, numai să ştiu, să nu stric iar un cuptor.

Făina se făcu albă de mânie.

— Cum, cine a spus? Acestea-s calomniile drojdiei. Eu, ca să ajung ceeace sunt, am fost întâiu separată de neghină, măcinată fin de tot, cernută. Cine-a cutezat să spue că sunt amestecată? Dacă nu ţi-a reuşit pânea, aceasta e datorită cine ştie căror uneltiri.

Brutarul, faţă de această zgomotoasă eşire, nu mai zise nimic, iar a doua zi, când fu să frământe aluatul, luă singur măsuri ca nu cumva vreo uneltire ascunsă a drojdiei să-i zădărnicească truda. Când scoase pânea din cuptor, fu iarăşi lipie. „Ei comedie ca asta” spuse din nou brutarul, scărpinându-se în creştet şi străbătut de un curent de mânie. Drojdia aruncată într'o găleată, afară, începuse să se ofilească. Ea nu era în nici un caz vinovată. Cel mult că nu participase la amestec. Dar, dacă voia, după sfatul făinei, să scoată pâne ideală, fără amestec parazitar în compoziţie, trebuia s'o lase de-oparte. Atunci, care putea să fie cauza? Mai încercă brutarul câteva zile la rând. In loc de pâne, scotea regulat lipie. In zadar cernuse singur făina, în zadar încercase toate sistemele care i se păreau bune. Lumea începuse să-l ocolească, nu-i mai intra în prăvălie. Până când i se istovi răbdarea şi într'o bună dimineaţă, brutarul înţelept puse iarăşi drojdie în aluat. Crescu o pâne de toată frumuseţea... Făina, cu toată puritatea nobleţei ei trecută prin ciur şi prin dărmon, ruşinată, nu mai îndrăzni să spue nimic, necum să-l înfrunte. Şi fură din nou toate bune: pânea creştea, lumea era mulţumită, brutarul înţelept făcea treburi strălucite ca şi înainte. Drojdia şi făina trăiau în bună vecinătate, ajutându-se reciproc.

Ei, aici se vădeşte prezenţa acelui comic destin de care vă vorbeam la 'nceput, care îndrumă mersul stelelor în infinit, dar şi firicelul de apă ţâşnit din piatra munţilor şi care face ca unele lucruri să fie într'un anumit fel şi nu în alt fel: o fi drojdia ciupercă, parazit, cum ştie orişicine, dar vedeţi dumneavoastră, că fără ea, nu creşte pânea...

ŞTEFAN TITA

INSEMNARI ŞI POLEMICI

Şaptezeci de ani dela naşterea lui Gorki

Uniunea Sovietică Rusă a serbat cu un osebit fast a şaptezecea aniversare a naşterii lui Gorki. Nici un alt scriitor nu s'a mai bucurat până în prezent de un omagiu mai strălucit.

De mult cetatea în care s'a născut autorul romanului „Mama", şi-a schimbat numele de Nijni-Novgorod, într'un nume care aminteşte pe al lui Gorki. S'au pus plăci comemorative pe opt case în care a locuit scriitorul, la diferite epoci.

Maxim Gorki

La Moscova i s'a consacrat un Muzeu care conţine două mii cinci sute de obiecte, documente, amintiri, în legătură cu opera şi viaţa sa. O urnă cu cenuşa sa a fost pecetluită în zidurile Kremlinului, pe Piaţa Roşie.

Politica a jucat un mare rol în viaţa lui Gorki, căci numirea sa ca membru onorific la Academia de ştiinţe, a fost anulată de ţarul Nicolae al II-lea, în 1901.

Primul actor rus

In anul 1750, la Iaroslavl a fost creat primul teatru rusesc de către F. Volkov, cel dintâi actor rus. La început trupa a trebuit să joace într'un hangar, însă la sfârşitul anului, graţie generozităţii numeroşilor spectatori, s'a construit o sală de teatru.

După mărturiile contemporanilor, F. Volkov „inventa singur totul": el era arhitect, mecanic, pictor, actor, director de scenă şi traducător de piese. Intreaga sa activitate s'a remarcat printr'o mare energie şi printr'o nespusă dragoste faţă de artă.

In 1756, fondându-se la Petersburg un adevărat „Teatru rus pentru reprezentarea tragediilor şi comediilor", Volkov devine primul actor al trupei. El a luptat pentru teatrul realist rusesc, apropiat de popor, pentru independenţa şi demnitatea naţională a teatrului. Actor al şcolii clasice, precursor al marelui tragedian rus Mocealov şi al celebrului comic Şcepkin — Volkov este pe drept considerat drept fondatorul realismului pe scena rusească.

Cu ocazia celei de a 175-a aniversări a morţii sale, teatrul din Iaroslavl care poartă numele acestui actor, a organizat o şedinţă solemnă cu care ocazie s'a ţinut o conferinţă asupra vieţii şi activităţii marelui maestru al scenei. Deasemeni s'a deschis la Iaroslavl o expoziţie consacrată lui Volkov şi teatrului său. Guvernul a instituit o bursă „Volkov" la Institutul de artă teatrală din Moscova pentru a perpetua memoria fondatorului teatrului rusesc.

Şaliapin

Născut la Kazan, cea mai grosolană cetate tătărască (1873), tinereţa lui Şaliapin s'a petrecut într'o întunecoasă viaţă de mizerie, a cărei evocare în „Memoriile" sale strânge inima cititorului. Şi-a învins însă destinul prin neobişnuita energie a staturii sale, uriaşă ca şi puterea tragică a talentului său dramatic. Amintirea cântului său va rămâne neştearsă în sufletele celor ce l-au auzit. Nu era un interpret al muzicii altora, ci un geniu muzical ce adăuga aportul personalităţii sale ca un factor constitutiv, nou al valorii reale a operei interpretate.

Astfel a apărut întâia oară în Paris în teatrul dela Champs Elysées, în „Boris" şi „Kovanchine", în decorul rusesc, cu trupa şi corurile ruse ce erau pe atunci ceva cu totul nou. Marele eveniment însă a fost însăşi apariţia unui astfel de artist. Stăpânul Imperiului, marele Ţar, personajul măreţ şi îngrozitor ros de remuşcări, tatăl şi criminalul, tot amestecul shakespearian al personajului lui Mussorgski, interpretat nu numai de glasul său în splendoarea sa fără pereche de atunci, dar şi de uriaşa sa persoană din care emana o putere covârşitoare de tragic şi suferinţă. Când Şaliapin era în scenă totul era dominat de fiinţa, de gestul, de atitudinea şi minunea cântecului său. Sala era zguduită dela galerii până la fotolii până în adâncul fiinţii omeneşti, când Şaliapin apărea în costumul sacru al încoronării, sau când îşi făcea mărturisenia halucinaţiilor sale lui Şuiski sau, mai ales, când la sfârşit rostea vorbele: „Călugări, ce faceţi cu Ţarul care e pe moarte?" Glasul său era, fără îndoială, basul cel mai măreţ ce a fost vreodată, dar de-

Şaliapin

venea mai ales neînchipuit prin emoţia care-l călăuzea şi-l stăpânea.

La repetiţii punea atâta scrupul, atâta grijă, atâta disciplină încât umplea pe toţi de uimire, dar era şi groaza tovarăşilor. A speriat până şi pe d'Annunzio care-şi avea şi el reputaţia de spaimă printre interpreţi. Nu se găsesc cuvinte care să exprimee partea pe care o aducea el în interpretarea lui Mussorgski şi a altora. Dacă reflectele pe care le păstrează discul vor mai putea aminti ceva din splendoarea unică a glasului său, nimic nu va mai reaminti pe cel ce a fost un actor de geniu fără pereche, pe Şaliapin din Russalka, scena nebuniei sau Prinţul Igor, cel mai mare tragedian al timpurilor.

Cronica mizantropului

Albumul

Fragmentele de poezii şi cugetările scoase de noi din albumul unei tinere domnişoare, eleve în clasa IV-a gimnazială, au avut un deosebit succes. Drept care, socotim că putem să ne îngăduim a mai extrage câteva perle. Dăm cuvântul d-rei Stănica:

După cum dintr'o scânteie
Se produce un incendiu
Tot aşa dintr'o zâmbire
Se produce o iubire.

*

Viaţa e ca un râu, curge iute şi apoi seacă
Cine dă din mâini pluteşte, cine nu curând se'neacă
Mii de valuri se ridică, năzuind să te doboare
Tu s'arăţi că nu ţi-e frică, aruncându-te'n vâltoare.

*

Durerea poate face pe cineva poet, filozof, iar în cele din urmă, chiar... nebun.

D-ra Aurelia scrie, în culmea emoţiei, următoarele:

Souvenire
Iţi las pe această carte
Pentru eternitate
O dulce souvenire
Pentru nemurire.
Căci toate ce se scrie
Rămâne pe hârtie
Şi nu se mai găseşte
cu drag,
Aurelia

D-ra Tanţy lasă aceste

Pensées
Rien de plus fragile que les amitiées humains
Il faut des annés por les formers
Et il ne faut qu'un moment pour les rompres

Ecrit avec plaisir!

Natural am respectat ortografia originală a autoarei.

Dela Angela deţinem această

Amintire.
Lumea asta este ca un teatru
Şi noi suntem actorii ei.
Da! dar în celelalte teatre
Când ieşi pe scenă ştii ce vrei.
Pe cîtă vreme teatrul lumii
Il joc cu rolu nenvăţat
Şi nu este nici măcar soufleur-ul
Săţi sufle cînd teai încurcat.

Cu totul impresionantă este poezia filosofică a d-rei Ani:

Spre amintire.
De când apare în lume şi până încetează din viaţă
Intreaga existenţă a omului nu e decât o neagră ceaţă
Nori întunecoşi şi orizontul vieţei întunecă
Se sparg când mai încet... când mai tare lunecă
Aceeaş soartă din faşă pe fiecare aşteaptă
Fie din plebeime... sau din cea mai înaltă treaptă
De când se naşte i se prevesteşte a lui destin
Fie a lui viaţă fericită sau existenţa plină de chin
De va trăi în bine sau va munci la sapă
Peste puţină vreme'l duce tot la groapă
Şi'n lumea cealaltă nu se ştie... nu e probat
De trăeşte sau nu... reu sau bine,... fie proletar fie împărat
Aduţi aminte de mine când în viaţă nu voi mai fi
Şi cugetă câteodată până ce voi muri.

După nişte rânduri aşa de triste se cade să încheiem cu cugetarea mai optimistă a d-rei Lisette:

Ochi în ochi când se privesc
Inimile se'ntâlnesc
Ochii spun severitate
Inima sinceritate
De n'ar fi ochi să se privească
Inimi n'ar fi să se iubească.

ARISTARC

Aniversarea morţii poetului V. V. Maiakovski

S'au împlinit zilele acestea opt ani dela moartea poetului rus V. V. Maiakovski.

Fiul unui inspector de păduri, V. Maiakovski s'a născut în anul 1898 în Georgia. Din tinereţe el a luat parte la mişcarea care urmărea răsturnarea regimului ţarist. Acest fapt a influenţat întreaga sa operă: chiar în primele versuri scrise în 1913, el făcea apel la revoltă, pentru formarea unui om nou, pentru instaurarea unei frumuseţi noi. Maiakovski a participat la luptă şi după războiu, în timpul războiului civil şi a intervenţiei, prin pamflete, foiletoanele şi poeziile sale de agitaţie. In perioada edificării noului regim el a preconizat lupta contra supraveţuirii ignoranţei şi a superstiţiei, pentru asimilarea culturii şi a cunoştinţelor.

Operele satirice şi dramatice, numeroasele sale poeme inspiră cititorului ura faţă de lumea veche, o caldă dragoste pentru umanitate şi pentru patrie.

Popoarele din Rusia şi guvernul apreciază în cel mai larg grad meritele lui Maiakovski. Pentru a-i perpetua memoria, la Moscova s'a creiat „casamuzeu Maiakovski". Alături de acest muzeu există o bibliotecă în care au fost adunate toate ediţiile operelor poetului şi numeroasele critici asupra vieţii şi operei lui.

A opta aniversare a morţii lui Maiakovski s'a resimţit în întreaga patrie a poetului. In Palatele culturii, în cluburi muncitoreşti, în diferite stabilimente şcolare au avut loc expoziţii şi conferinţe asupra operei lui Maiakovski, iar artiştii au declamat poezii.

Publicaţii primite la redacţie:

Cărţi

V. Spiridonică, *Mări de fum*, poeme. Colecţia Front literar.

Stelian Doru, *Nlăcrimări*, poezii. Editura „Cuget moldovenesc"-Bălţi.

Reviste

Lumina, revista liceului român din Grebena-Grecia — anul II nr. 4 (Oct. —Febr. 1938).

România Medicală — anul XVI Nr. 9 (1 Mai 1938).

Curentul fălticenean — anul VIII nr. 42.

•

A apărut FAPTA, *nr. 8, revistă de tineret, condusă de d. D. I. Doran, cu următorul cuprins:*

Despre generaţii, idealuri şi organizaţii tinereşti, de G-l Manolescu-Glim. Germanii în viaţa economică a Cehoslovaciei, de Petre Buga. Cehoslovacia Stat nou, de Karel Ciapec. Literatură feminină, de Alexandru Anin. Demonul, de Stoian Gh. Tudor. O pagină sportivă, de George Nicoreanu şi I. Viltişescu.

La chioşcuri — 2 lei exemplarul.

ASIGURAŢI-VĂ EXISTENŢA ! ! ! TIMPUL ESTE BANI! Numai în patru săptămâni, absolut orice persoană — INDIFERENT DE ETATE, SEX şi CULTURĂ — poate învăţa DACTILOGRAFIA, CORESPONDENŢA COMERCIALĂ— STENOGRAFIA şi lucrările de birou obţinând diploma de absolvire. Reuşita absolut sigură. Inscrieri zilnic „ŞCOALA CENTRALĂ" strada Academiei 28. Cereţi prospectul gratuit, Luna Aprilie cursuri noui.

la bunavoința publicului pentru a veni în ajutorul artiștilor, în unele țări se constituesc comitete, se organizează festivaluri și tombole pentru acelaș scop de a ușura cât de puțin traiul greu al visătorilor.

Arta, o știm din istorie, nu s'a desvoltat decât în vremuri de înflorire socială, de bogăție generală, și ceiace n'a putut face statul pentru destinele ei, a făcut-o mai mult și de multe ori mai bine inițiativa particulară. Astăzi, situația e cu totul specială: se găsesc destule bogății pretutindeni, chiar dacă banul nu-i atât de eftin, dar printre preocupările politice și pasiunile pentru sport, glasul de naufragiu al artei are prea puțini sorți să fie auzit.

Și e destul să amintim un fapt petrecut zilele trecute, pentru a înțelege starea de spirit contimporană. E cazul unui mare scriitor din Argentina care a murit de foame, la 64 de ani. Se numea Leopoldo Lugones și după părerea întregii țări el este autorul a numeroase capodopere și timp îndelungat a fost considerat ca primul reprezentant spiritual al unei națiuni, tinere desigur, dar conștientă de valoarea ei în toate domeniile, inclusiv cel cultural. Leopoldo Lugones era marele precursor al generației actuale de scriitori, cunoscut, iubit și respectat de întreaga Americă latină. Situație de invidiat, dar care nu l-a ferit la bătrânețe de tragica soartă a muritorului de foame.

Povestind faptul, Francis de Miomandre adaugă aceste amare constatări : Domnește în momentul de față în lume (și crește cu o iuțeală impresionantă) indiferența cea mai totală a maselor pentru tot ce este activitate desinteresată și pentru oamenii generoși care o practică: pentru artiști, pentru savanți și pentru poeți. Și această indiferență, firească la oamenii de jos, câștigă puțin câte puțin straturile superioare. Iar ura de clasă se amestecă și ea, inveninând și mai mult starea aceasta nenorocită. S'ar spune că e o regulă ca poeții și artiștii să ajungă muritori de foame. Admir — închee Francis de Miomandre — conștiincioasa grijă cu care este aplicată regula.

Câtă vreme avem în România o instituție ca Fundațiile Regale și un minister al Artelor destul de binevoitor, poeții și artiștii pot fi încă mulțumiți de soarta lor. In ceiace privește pe artiști, ei corespund sprijinului acordat, un sprijin în limita posibilităților bineînțeles, prin expozițiile lor și prin manifestarea colectivă dela Salonul Oficial.

TACHE SOROCEANU

Ion Murnu

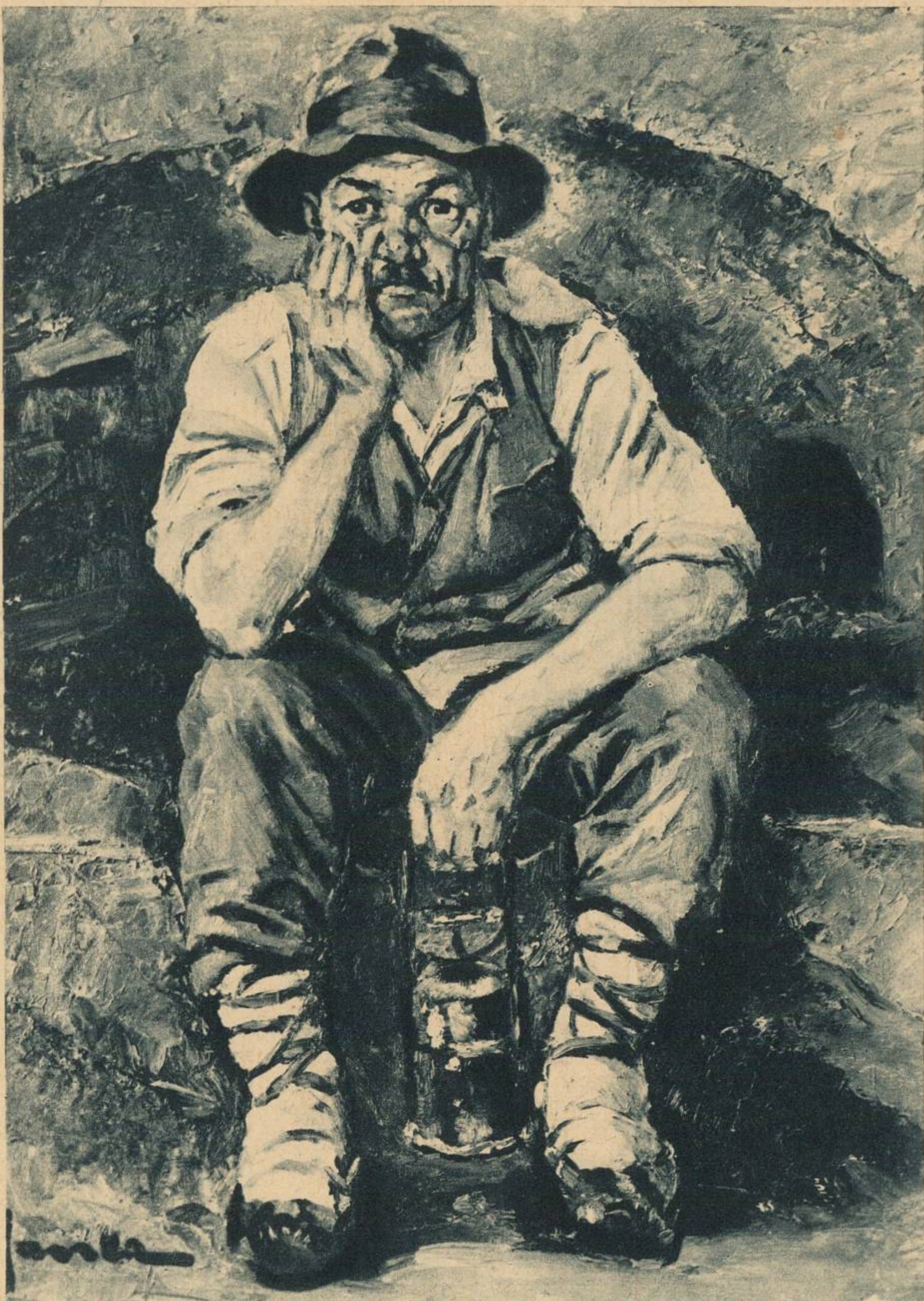
T. M. Filionescu

Adina P. Moscu

C. Baraschi

Gr. Manea

Serova Medrea

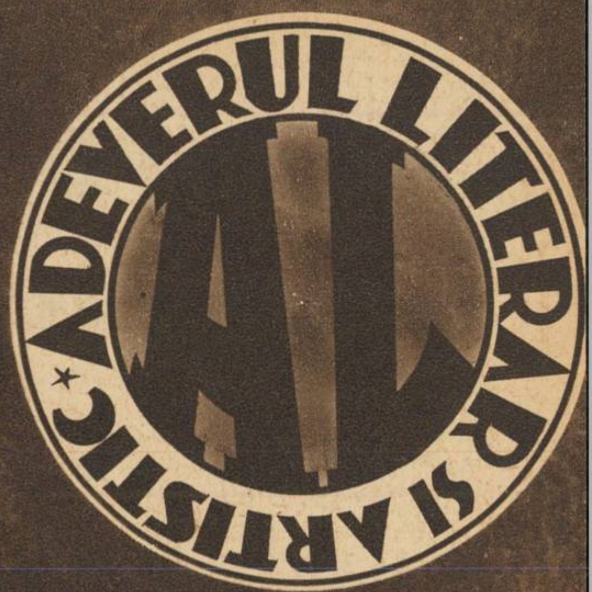

Mircea Olarian

Hans Eder

IMPRIMERIILE „ADEVĔRUL", S. A., BUCUREŞTI

910

D. Mirea

Monografia Oraşului Ploeşti

S'A scris şi se va mai scrie despre opera impozantă a d-lui M. Sevastos, închinată oraşului Ploeşti. A fost preţuită amploarea care s'a dat lucrării, disciplina, lărgimea, soliditatea ştiinţifică, planul multilateral ce-au făcut să rezulte una din cele mai complecte afirmări ale genului.

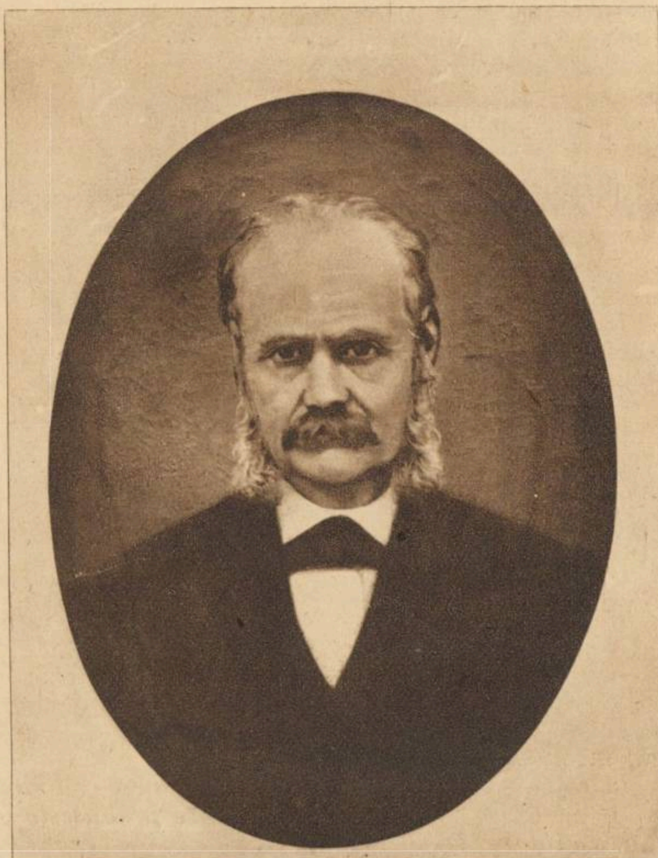
Oricine îşi poate da seamă că e foarte greu de realizat o monografie de proporţia celei de faţă — cercetarea izvoarelor, adunarea materialului, verificarea şi clasarea lui, conducerea colaborărilor, toate cer o muncă susţinută şi vigilentă.

Dar în acelaş timp nu mică este importanţa ce trebue să fie dată înfăţişării technice, prezentării tipografice şi ilustrative. Nu pretinde nimeni lux şi artă rafinată în orice tipăritură, dar fie o lucrare cât de valoroasă ca scriere, ea scade în ochii cititorului dacă materialul de înfăptuire, hârtia, tiparul şi ilustraţiile sunt de proastă calitate. Oricât ai vrea altfel, o impresie de sărăcie, de improvizaţie şi meschin îţi rămâne.

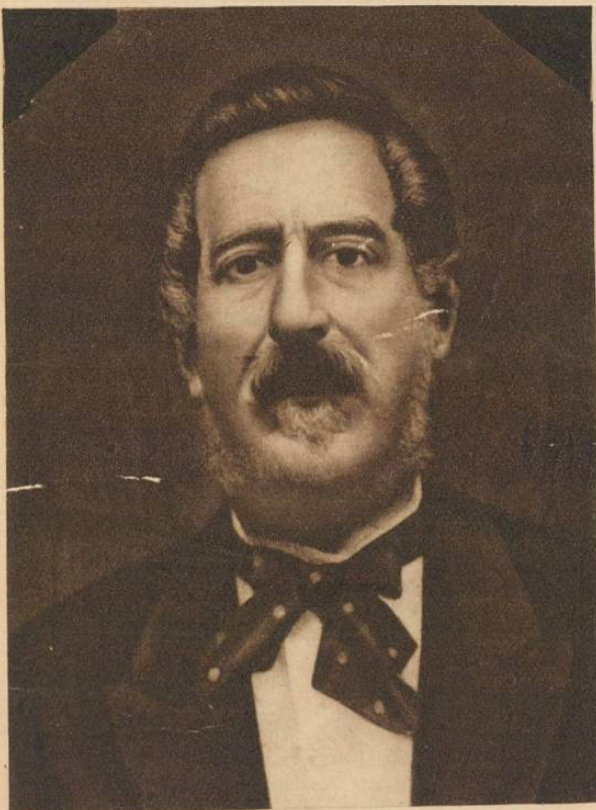

T. G. Tomescu

Dacă am luat condeiul să scriem despre Monografia Oraşului Ploeşti, într'o rubrică ce priveşte un bine definit câmp, am făcut-o îndemnaţi de frumuseţeae reuşitei ei technice. Să compui şi să conduci o lucrare atât de vastă şi să te îngrijeşti de imprimarea ei, cum se cunoaşte că a făcut-o d. Sevastos, de ori câtă dragoste ai fi însufleţit, e o întreprindere foarte riscată, ameninţată de multe compromisuri. Numai cine a avut de a face direct cu o tipografie, cine a avut gând frumos pentru straiul unei cărţi sau al unei publicaţii, cunoaşte piedicile de care te izbeşti la tot pasul şi ştie câtă persistenţă şi răbdare îngerească îţi trebue, ca s'o scoţi satisfăcător la capăt cu lumea de acolo. Numai cu intenţii lăudabile şi cu bunăvoinţă nu se poate realiza lucru de seamă în domeniul imprimeriei. Vorbim bine înţeles de cine e pretenţios, de cine are obiceiul să-şi bucure ochii cu îmbrăcămintea şi podoabele unei tipărituri şi nu se mulţumeşte numai cu conţinutul slovelor.

Ciesielski

Pictor necunoscut: P. Mihalopulo

Vom remarca în deosebi la Monografia d-lui Sevastos bogăţia iconografică. Rar am întâlnit până acum în astfel de lucrări o contribuţie mai numeroasă şi mai promtă ca aceia a imaginilor ce însoţesc textul acestei monografii. La fiecare pagină ţi se serveşte mărturia chipului unui personagiu, al unui loc sau al unei întâmplări rămasă în stampe naive şi fermecătoare.

Oricât ar fi scrisul de luminos şi precis conturat, imaginea este aceia care dă tărie, convinge, şi consfinţeşte povestirea, mai ales când închipuirea lectorului cere sprijin plastic neapărat, când e vorba de trecut.

Sute de fotografii, reproduceri, planşe în culori, hărţi, sciiţe şi grafice a tot ce a fost de seamă şi e demn de învăţăminte, dau sprijin puternic în opera de reconstituire a trecutului şi de descriere a prezentului. Toate clişeele sunt evocatoare şi fără greş de technică, inclusiv cele colorate, atât de greu de obţinut la noi în ţară.

Şt. Luchian

C. Leca

Monografia Oraşului Ploeşti e o lucrare deosebită nu numai prin masivitatea şi prezentarea multilaterală a subiectului, ci şi prin reuşita imprimării ei. Întrunire de calitate ce pot face cinste oricărei activităţi culturale, de ori unde.

TACHE SOROCEANU

ANUL XVIII * SERIA III No. 910 Lei 5 Exemplarul Duminică 15 Mai 1938

ADEVĚRUL LITERAR ŞI ARTISTIC

OCTAVIAN GOGA

Omul politic proeminent nu poate trece pe al doilea plan pe poetul şi scriitorul plin de vervă, de strălucire şi entuziasm răsărit ca un soare nou în literatura noastră de la începutul veacului al douăzecelea.

Oct. Goga moare destul de timpuriu ca vârstă, fiind născut în 1881, la Răşinari, frumosul şi bogatul sat de lângă Sibiu, unde tatăl său a fost preot.

A debutat însă de foarte tânăr în literatură, căci primele sale încercări apărute în revistele „Familia" şi „Tribuna" lui Slavici, le-a scris la cincisprezece ani.

Primul său volum de „Poezii" nu a apărut decât la trei ani după ce a scos revista „Luceafărul".

Octavian Goga

Temperamentul său de luptător se simte din primele versuri, vibrante, pline de mişcare şi de avânt ca formă, însufleţite de sentimente şi porniri de răzvrătit şi înflăcărat iubitor de neam, vajnic luptător pentru eliberarea şi întemeerea unităţii tuturor Românilor:

Avem un vis neîmplinit
Copil al suferinţei
De jalea lui ne-au răposat...
Şi moşii şi părinţii.

Toată generaţia tânără de pe acele vremuri „cânta" versurile atât de muzicale şi de antrenante în ritmul lor vioi, armonios şi plin de dinamism din „Oltul", „Plugarii", „La groapa lui Laie", „Rugăciune", etc. Ele erau ecoul sufletului său de ardelean format în casa în care a trăit copilul vioi şi isteţ, ascultând pe părinţii şi dascălii săi, grăind de suferinţele şi pătimirile poporului său, apăsat de stăpânire străină. Ele erau mai mult strigătul natural al unui profund instinct, care făcea să se prevadă talentul matur şi desăvârşit din volumele publicate mai târziu. Astfel volumul „Ne chiamă pământul" din 1909, „Din Umbra zidurilor" din 1913, „Cântece fără ţară", „Poezii alese", în care nota socială se accentuiază şi avântul clocotitor se domoleşte.

Ca ziarist, Octavian Goga redevine vijeliosul şi necruţătorul luptător din clocotul primei sale tinereţe, pe care-l cunoaştem din volumele: „Strigăte în Pustiu", „Mustul care fierbe".

Om de luptă şi de temperament, el a fost alături de Take Ionescu şi Nicolae Filipescu, unul din cei mai entuziaşti animatori din grupul „Acţiunii naţionale", pentru intrarea noastră în războiul pentru realizarea idealului nostru naţional şi până după războiu se simte în tot ce scrie ca şi în elocventele sale cuvântări, fiorul din primele versuri:

. . . .

Dar de ne-om prăpădi cu toţii,
Tu, Oltule, să ne răzbuni!
Să verşi, păgân, potop de apă
Pe şesul holdelor de aur;
Să piară glia care poartă
Instrăinatul nost'tezaur;

Ţărâna trupurilor noastre
S'o scurmi de unde ne'ngropară
Şi să-ţi aduni apele toate
Să ne mutăm în altă ţară!

Energia bărbătească a accentului a avut un prelung răsunet în lumea de pe acele vremuri. Mic, bălan, cu ochii săi frumoşi albaştri nu ar fi putut niciodată înfăţişa pe autorul acestor versuri, celui ce nu l-ar fi cunoscut decât din ele.

Energia şi vigoarea creaţiunii sale artistice se simte de altfel, nu numai în lirica şi polemica sa ci şi în viguroasa dramă „Domnul notar". Aceasta surprinde prin cumpătarea şi măsura mijloacelor dramatice, care dau tocmai accentul de forţă şi marea putere de comunicativitate emoţiei reţinute ce stăpâneşte rechizitoriul făcut instrăinaţilor de neam, care e tema lucrării sale.

„Meşterul Manole", scris după războiu, este departe însă de puterea şi calităţile primei sale drame, fiind mai mult expresiunea lirică a unei interpretări a războiului ca simbol al sacrificiului pentru realizarea idealului naţional.

Poet, literat, ziarist, orator, Octavian Goga şi-a pus pecetea personalităţii sale pline de temperament, clocotitoare de entuziasm pe tot ce a creiat. Plecarea lui neaşteptată din viaţa poporului românesc, va fi resimţită cu vie părere de rău şi durere de toată lumea ce alcătueşte viaţa culturală în vremurile noastre.

IZ. SADOVEANU

NOTE BIOGRAFICE. Octavian Goga s'a născut în anul 1881, în comuna Răşinari, din judeţul Sibiu. A fost fiu de preot.

Studiile şi le-a făcut la şcoala primară din satul natal, apoi la Budapesta.

Ca student, a pus bazele revistei literare „Luceafărul", care a lăsat urme adânci în literatura românească.

Incă înainte de răsboi s'a făcut cunoscut prin versurile sale, prin piesa „Domnul Notar" şi prin traducerile frumoase din literatura maghiară.

A tradus din Al. Petöfi şi Andrei Ady.

Octavian Goga este cel mai bun traducător al lucrării „Tragedia omului" de E. Madach.

Moare în vârstă de 57 de ani.

M. Zoscenco

Mecanismul teatral

E de prisos să discut: — cine-i mai important în teatru? — actorul, regisorul sau, poate, tâmplarul teatral. Să vedem ce spun faptele. Totdeauna, faptele vorbesc, singure.

Acest lucru s'a întâmplat într'un oraş oarecare. La teatrul municipal.

Se juca — operă. Pe lângă jocul extraordinar al artiştilor mai era, între altele, la acest teatru, un mecanic — Ivan Cuzmici Miachişev.

Odată, când toată trupa s'a fotografiat pe o cartă postală, mecanicul a fost înfipt undeva într'un colţ — cică, personal tehnic. Iar în centru, în scaun cu spetează, l-au aşezat pe tenor.

Mecanicul Ivan Cuzmici Miachişev n'a răspuns nimic la această mitocănie, dar a tăinuit în sufletul său oarecare răutate.

Apoi, lucrurile s'au petrecut astfel. Azi, de pildă, se dă „Ruslan şi Ludmila". Muzica de Glinca. Dirijează maestrul Katzman. Dar, exact la opt fără un sfert de minută, răsar două domnişoare, prietene cu mecanicul teatrului. Le-a invitat el dinainte sau au căzut ca din cer — nu se ştie. Cum au sosit, s'a încins un flirt straşnic — şi domnişoarele l-au rugat să le dea două locuri în sală, ca să asiste la spectacol.

Mecanicul a răspuns:

— Cum de nu. Poftim, madame. Vă fac îndată rost de o pereche de bilete. Luaţi deocamdată loc aici, în ghereta mea.

Şi s'a dus, fireşte, la intendent.

Intendentul i-a zis:

— Azi parcă ar fi Sâmbătă. Grozav de multă lume. N'o să rămână niciun scaun liber. Nu pot.

— Aşa stau lucrurile — zise mecanicul — ei, dacă-i aşa, nu mai joc. Refuz, într'un cuvânt, să luminez spectacolul dumitale. Jucaţi fără de mine. Vom vedea îndată care din noi are mai multă greutate; pe cine trebue să-l fotografiem într'un colţ şi pe cine trebue să-l aşezăm în centru.

Apoi se întoarse, fuga, în gheretă. Şi ducă-se dracului electricitatea, stânse lumina în tot teatrul, încuie ghereta, se aşeză — şi iar porni un flirt straşnic.

Adevărată obstrucţie, fireşte. Aleargă intendentul. Sbiară publicul. Geme casierul, căci se teme să nu-i se şterpelească, în întuneric, banii. Iar golanul, primul tenor al operei, deprins să se fotografieze în centru, apare înaintea direcţiunii şi declară tenoral:

— Refuz să cânt, ca tenor, în întuneric. Dacă e întuneric — plec. Nu-mi dă mâna — să-mi risc vocea. N'are decât să cânte porcul ăla de electrician.

Iar mecanicul răspunde:

— Puţin îmi pasă; să nu cânte. Il scuip în bot. Dacă licheaua asta se fotografiază în centru — să cânte cu o mână şi cu cealaltă să aprindă lumina. Auzi, ce baligă pretenţioasă! Crede că dacă-i tenor, trebue să-l luminez tot timpul. S'a terminat cu boeria!

Fireşte că electricianul şi tenorul s'au biciuit reciproc.

Deodată însă, se ivi intendentul şi întrebă:

— Unde, dracu, sunt cele două fete? Din pricina lor se prăbuşeşte toată întreprinderea. Le aşez numaidecât undeva, mânca-le-ar lupii!

— Iată-le, — răspunde mecanicul, — dar nu din vina lor, ci din pricina mea se prăbuşeşte totul. Indată, dau lumină. Nu economisez, din principiu, energia.

In aceeaşi clipă dădu drumul curentului.

— Incepeţi, — zise.

Fetele au fost aşezate în primul rang şi cortina se ridică.

Acum, judecaţi singuri cine are mai multă importanţă în acest mecanism complicat al teatrului.

Traducere de F. DIMA

G. Topîrceanu

Sâmbătă 14 Mai se împlineşte un an dela moartea lui G. Topârceanu.

Ca un semn de veneraţie pentru memoria poetului, „Cartea Românească" a scos de subt tipar un volum de Postume — *volum îngrijit cu gust, pietate şi dragoste, de Otilia Cazimir.*

Topîrceanu avea un respect rar de scris în genere şi de scrisul tipărit în special. De aceia el a şi tipărit atât de puţin. A scris şi puţin — fiindcă pana-i refuza să noteze, chiar subt formă de brulioane, lucruri comune

Cei mai mulţi scriitori au avut nenorocul ca, după moarte, manuscrisele lor să încapă pe mâna unor editori sau prieteni fără simţ artistic. Astfel se explică de ce aproape toţi scriitorii apar, în postumele *lor, mai mici decât în opera tipărită în cursul vieţii.*

Opera postumă *a lui Topîrceanu a fost îngrijită de Otilia Cazimir, care — pe lângă ascuţitu-i spirit critic — deţine şi un bogat material informativ asupra operelor publicate, sau ni, ale poetului.*

Cu chipul acesta, postumele *vor f alese nu numai de un fin gust literar — dar şi în spiritul autorului. Nimic din ce-ar apărea, n'ar jigni sensibilitatea poetului, dacă ea nu s'ar fi pulverizat odată cu forma materială care s'a reîntors în pământ.*

Postumele *ni-l vor aduce pe Topîrceanu iarăşi între noi — în aceste zile de primăvară tomnatică...*

Pentru opinia publică a trecut dincolo de viaţa unui scriitor, a cărui operă — aceiaşi caşi înainte — atrage şi încântă.

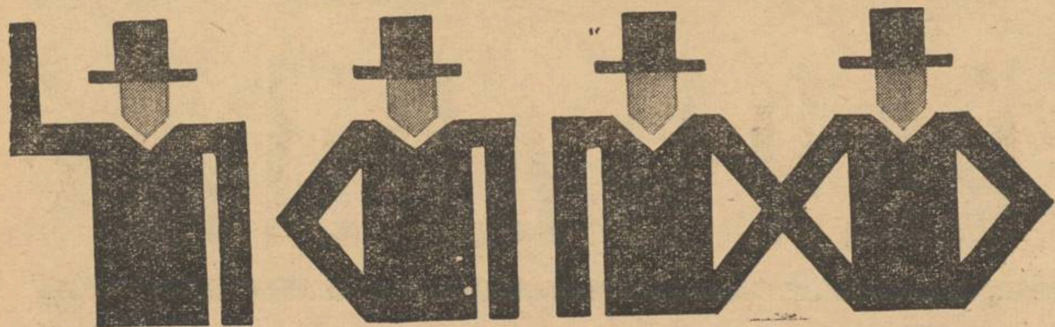
Pentru cei ce l-au cunoscut însă, dispariţia omului aduce o durere în plus.

Iar pentru prieteni, moartea lui Topîrceanu — e un fel de moarte proprie: moartea amintirilor comune, moartea fiinţei noastre sufleteşti din inima lui care a încetat să bată...

...Aşa cum vor înceta toate inimile, bune sau rele, prietene ori ostile...

ADEVĂRUL LITERAR

Actualități științifice

[illegible]ea în ceață

Inventatorul englez Baird, unul din pionerii televiziunii — a reușit de curând să construiască un aparat, cu ajutorul căruia se poate vedea chiar și prin ceața cea mai deasă.

Inventatorul susține că în încercările sale a ajuns să distingă de pe bordul unui avion de bombardament pe o vreme de negură obiecte situate la o depărtare de peste 150 km.

Cum se explică o asemenea performanță, aproape miraculoasă? Cine a văzut vreodată imprimările făcute cu ajutorul razelor infraroșii, știe că undele lungi pot străbate cu ușurință negura, întrucât sunt favorizate în această privință, față de razele luminii vizibile și suferă o dispersiune mai redusă.

Pentru ochiul nostru lumina roșie este însă invizibilă. Cum s'o facem perceptibilă văzului? Rezultatul poate fi atins printr'un anumit ocol. E suficient să transformăm lumina infraroșie în electricitate, grație celulei fotoelectrice — denumită în mod popular „ochiul electric". Obținem astfel o serie de curenți slabi, care, întăriți în amplificatoare, devin impresii vizuale într'un „Tub Braun", piesă de laborator, ce reprezintă inima televiziunii.

Acesta este principiul fundamental, folosit în invențiunea lui Baird.

Imaginea infraroșie este captată prin lentilele aparatului, întărită electric și proectată pe un geam mat, unde devine vizibilă ochilor noștri.

Până acum, aplicarea acestui principiu întâmpina mari greutăți practice. Aceasta din cauză că, puterea de penetrație a razelor infraroșii nu este absolută și perfect sigură. Baird a trebuit să lucreze zece ani până a ajuns să-și pună la punct aparatul. Insemnătatea noului dispozitiv în navigația aeriană și maritimă este imensă.

Tramvaie cu roți de cauciuc

Un inginer german a reușit să realizeze un nou și important element de construcție, constând dintr'o combinație fericită între cauciucul moale și metalul rezistent.

Dealtfel, în general, arta ingineruluì urmărește realizarea unor compromisuri capabile să satisfacă exigențe contradictorii, cum ar fi de pildă: greutate mică și putere mare de propulsiune, consum redus de combustibil și energie importantă, viteză insemnată fără trepidațiuni, pentru a nu cita decât câteva exemple mai curente.

Ultima exigență pomenită — lipsa de trepidațiuni — a intrat astăzi în primul plan al preocupărilor tehnicei. S'a reușit să se vulcanizeze împreună metalul dur și rezistent cu cauciucul moale într'o combinație atât de solidă și de intimă, încât această legătură rezistă chiar la cele mai grele eforturi.

Este clar că materialul astfel obținut e chemat să satisfacă multe nevoi ale tehnicei. Așa, de exemplu, mașinile de pe vapoare pot folosi lagăre rezistente și lipsite de trepidații, iar oscilațiile motoarelor nu vor mai fi repercutate în interiorul vasului.

Pe de altă parte, roțile de fier ale tramvaielor fiind combinate cu o garnitură de cauciuc, ne dau un mers liniștit al vehiculului, fără sgomote, cu o uzură minimală a roților. In sfârșit, întrucât avem posibilitatea să construim lagăre din cauciuc, de exemplu pentru mașinile de vapor, ungerea lor se poate face numai cu apă.

Mașină de scris prin radio

Ministrul de comerț din cabinetul american a făcut de curând o comunicare, recomandând folosirea pe o scară cât mai întinsă a unei noui mașini electrice de scris, în traficul de radio-comunicații.

Noul procedeu a fost încercat în cursul ultimului an, în Statele Unite. După ce a fost pus la punct în mod definitiv, urmează să fie utilizat pentru serviciul de comunicații între stațiunile terestre și cele de pe bordul avioanelor.

E vorba de o mașină de scris în care textul se înregistrează printr'o claviatură de tipul obicinuit. Fiecare apăsare pe o clapă declanșează un impuls electric corespunzător, care la recepție este înregistrată grafic de un dispozitiv anume construit. Se obține astfel o transmisiune automatică a textului scris la emisiune. Scrierea rezultată este foarte clară.

Primul sistem este folosit acum pe linia aeronautică Washington-Nashville, raza de acțiune depășind 800 de klm. deocamdată. Costul instalației se ridică la 200.000 de dolari. Cheltuelile se amortizează însă prin economiile recuperate în exploatarea serviciului.

Ing. I. S.

A APĂRUT

AVENTURA
ROMANE DE ACȚIUNE și PASIUNE

AVENTURIERĂ ?... MARTIRĂ ?...

Dela țigancă de șatră la tronul de împărăteasă și până la prăbușirea dramatică în camera torturilor. Pasionantă biografie romanțată.

Complect 8 LEI — la chioșcari și librari

Tarrida del Marmol

Sociologia matematică

Singurele științe exacte sunt matematicele și acele ce iau un caracter de exactitudine, când li se aplică principiile matematice, sau mai bine zis acele științe la care e posibil să se aplice legile matematice ale timpului și spațiului: mecanica, fizica, chimia, astronomia.

Sociologia, ca și multe din științele naturale, nu va putea deveni știință pozitivă, decât în clipa în care va substitui, în studiul evoluției, aplicarea legilor matematice, considerațiunile analitice pure, în locul sofismelor politice și filosofice.

Se știe că impresiunile corpului nostru, limitate și imperfecte, nu sunt în stare să ne dea posibilitatea formării unor idei reale despre lume. După împrejurări, o distanță ne pare mai mare sau mai mică, o temperatură mai scăzută sau mai ridicată, o mișcare mai înceată sau mai rapidă. O experiență foarte simplă ne poate ilustra relativitatea acestor impresiuni. Băgăm mâna dreaptă, de pildă, într'un vas cu apă călduță și imediat după aceasta băgăm în acelaș vas mâna stângă ce fusese în zăpadă până atunci. Prima ne va da impresia de apă aproape rece, iar a doua ne va da impresia că ea e fierbinte. Numai termometrul ne va dovedi că ea nu este nici rece nici fierbinte și ne va arăta câteva grade deasupra lui zero.

Deasemenea matematicile ne dau numărul de kilometri cubici ce alcătuesc volumul globului nostru terestru, pe care îl socotim extrem de mare în comparație cu cele ce ne înconjoară și care ne apare infinit de mic dacă dăm drumul imaginației în regiunile spațiului infinit, populat cu sori și aștri, față de care pământul nostru apare ca un fir de nisip.

Pentru aceasta nimic nu e mai straniu pentru un savant decât teoriile și ipotezele științifice care au numai o valoare relativă și nu le pot lua în serios decât după ce vin matematicele să le sancționeze, dându-le caracterul de adevăruri veșnice. Legile lui Kepler asupra mișcării planetelor, legea gravitațiunii universale a lui Newton, teoremele din mecanica cerească ale lui Laplace, sunt adevăruri matematice, deci eterne. Insă nu e acelaș lucru cu diferitele ipoteze astronomice asupra formării lumilor, sau cu teoriile bazate pe supozițiuni și observarea unor fenomene speciale a căror generalitate nu a fost demonstrată matematicește. Spre exemplu teoria chimică a lui Lavoisier, care a înlocuit teoria flogistică a lui Stahl și care, la rândul ei, a fost înlocuită unitar, spre a ceda locul actualelor revelații ale radioactivității.

In acelaș mod și pe terenul sociologiei. Bunele sistemele preconizate în prezent, nu sunt valabile pentru viitor, ci au numai o valoare relativă. E clar că această valoare va crește considerabil cu introducerea metodei cantitative în studiul problemei legilor naturale.

Dar până în prezent ele nu prezintă exactitatea irefutabilă a unor soluții ale problemelor matematice perfect plănuite.

Atât legislația în genere cât și cea mai mare parte din programele politice, economice, sociale, au defectul de a schimba termenii problemelor lor, uitând că, fiecare din ele, nu e decât funcțiune de una sau mai multe variabile. Orice matematician ar râde dacă cineva ar pretinde să dea valori unei funcțiuni algebrice, ca și cum nu ar exista variabila și ar susținea că această variabilă ar lua valori determinate potrivit cu variațiunile funcțiunii! Totuși aceasta fac toți legislatorii și inventatorii de dogme politice, economice, sociale, fără niciun fel de jenă sau scrupul.

A dicta o lege pentru colectivitate, adică pentru „funcțiune", cu scopul de a obținea ca indivizii acelei colectivități, adică „variabilele", să lucreze într'un fel sau altul, este nu numai „un act tiranic", ci și „o erezie matematică". Este ca și cum s'ar cerca să se suprime un rău social „funcțiune de un număr de variabile", fără a da acestor variabile „valorile care să reducă la zero funcțiunea". De pildă: se cere să se suprime prin lege furtul, cămăta sau asasinatul, funcțiuni „inseparabile" de un număr de circumstanțe variabile, pe care nimeni nu le ignorează. Dar nu se face nici o modificare a acestor circumstanțe, spre a se reduce la zero, sau la un minimum de valoare posibilă, funcțiunile ce depind de ele. Cu toate că această modificare ar fi o sarcină gigantică, ea este, totuși, în marginile posibilului.

In loc de a legifera în fiecare chestiune sau a propune leacuri empirice, să se recurgă, nu la legislatori, ca până în prezent, ci să se recurgă la oamenii de știință. Aceștia trebue să adune date suficiente ca în fiecare caz să se obțină un număr de valori ale funcțiunii, printre valorile anterior curente ale variabilelor corespunzătoare. Luând apoi pe două axe coordonate valorile semnalate de statistică, se va obține o curbă a cărei ecuație va fi, precis, problema ce se cere a fi rezolvată.

Tratând fiecare problemă în felul acesta, ecuația va da soluția căutată. Deci o operațiune algebrică va fi de ajuns pentru a ne indica, în fiecare caz, care va fi valoarea sau valorile ce trebue să dăm variabilei sau variabilelor pentru ca însăși funcțiunea să-și capete valoarea sa reală.

Programul, după cazurile ce se vor prezenta în procesul evoluției, ne va indica soluțiile ce trebue să dăm pentru ca variabilele să ia acele valori prin care funcțiunea sau răul social, să se reducă la zero sau la un minimum, când acest rău se prezintă, de pildă, sub forma de: tiranie, pauperism, degenerare fizică sau morală. Să se caute, în acelaș timp, a se da o valoare cât se poate de mare acelor variabile care pot transforma funcțiunea în „binele social", adică pot să o facă să reprezinte, la maximum, bunătatea, iubirea, abundența, virtutea, libertatea.

Aceasta ar trebui să fie, după înțelegerea matematicienilor, baza viitoarei Sociologii Matematice.

Din spaniolește, de
ALEX. SADOVEANU

A APĂRUT

M. de KERBA

O scandaloasă afacere diplomatică, — furt și asasinat. Cine?... Diplomatul japonez marchizul de Ossava? Gingașa Lady Guilmore? Cynthia Gould miliardara detectivă?... Vâlvă mondială... Dezlegare extraordinară.

COMPLECT — 15 LEI („Romanele Captivante"). La chioșcari și librari.

Adevărata operă de asanare

Pornind dela încercările de reglementare a regimului presei, s'a discutat și se mai discută în presa noastră problemele pe care le ridică această reglementare.

In legătură cu aceasta, d. Tudor Teodorescu- Braniște a adresat, prin ziarul Dreptatea *din 5 Mai 1938, următoarea* Scrisoare deschisă domnilor miniștri de justiție și interne:

Domnilor miniștri,

Urmăresc și eu eforturile, pe care le faceți în opera de reglementare și — pare-se — de asanare a presei române.

In această privință, eu îmi iau îngăduința de-a avea punctul meu de vedere. Fără să afirm că presa este cea mai bună dintre instituțiile țării noastre, cred cu temeinicie că nu este cea mai rea. Este însă cea mai huită.

De altfel, dv. știți tot așa de bine ca și mine că, între instituțiile unei societăți există un raport foarte strâns, o reciprocitate aproape perfectă; că unei magistraturi bune îi corespunde o administrație bună, după cum un aparat administrativ corupt este rezultatul unei magistraturi prea tolerante; că în special presa, *„oglinda societății"* cum i se spune atât de des, — nu face decât să răsfrângă și umbrele și luminile societății respective.

Există țări, mult mai înaintate decât țara noastră, cari au totuși o presă mult mai crudă, mai sălbatecă în procedeele ei, decât este presa noastră. Nu voi aminti pilda presei americane, unde scandalul face primă, unde goana după senzațional înlătură obstacolul oricărei reticențe și suprimă frâna oricărui scrupul, unde amestecul ziaristului în viața intimă a omului public este de o rară brutalitate.

Voi aminti presa franceză și, ca să nu fie nici un fel de discuție, numai presa de dreapta din Franța, atât de iubită și atât de stimată de o mare parte din intelectualitatea bucureșteană.

Gaston Calmette, directorul celui mai de seamă ziar de dreapta din vremea aceia, a făcut împotriva d-lui Caillaux o campanie atât de infamă bazată pe hârtii atât de intime, încât d-na Caillaux sub imperiul exasperării, l-a ucis. Jurații au achitat-o.

Anul trecut, d. Henri Béraud a întreprins împotriva ministrului de interne Salengros, o campanie profund nedreaptă. Salengros, dupăce a obținut votul de încredere al Camerei, n'a putut rezista totuși injustiției ce i se făcea zilnic prin presă: s'a sinucis.

In sfârșit cel mai de seamă dintre scriitorii de dreapta, d. Charles Maurras, practică în chip obișnuit îndemnul la asasinat. Jaurès a fost ucis mișelește în urma unei campanii de ani de zile a d-lui Maurras. Iar pentru o campanie tot așa de sălbatecă împotriva d-lui Leon Blum, ziaristul francez a fost osândit la nouă luni de pușcărie.

Pentru onoarea presei române, cazuri de acest fel nu pot fi invocate în țara noastră.

Că presa noastră are scăderile ei? Evident. Dar și în această privință, mi-aș permite să citez cuvântul unui mare ziarist francez, regretatul Robert de Jouvenel:

„Se vorbește de anumite moravuri, care domnesc în presă. Care ar fi însă moravurile lumii politice, dacă n'ar exista controlul presei?".

De aceia, cunoscând TOATE scăderile instituției pe care o slujesc cu credință și desinteresat de douăzeci de ani, — eu cred că presa este *mai mult hulită decât vinovată.*

Citesc în ziare — și citesc cu vie satisfacție — liste de funcționari pedepsiți pentru vinile lor. Nimeni nu s'ar gândi să afirme, pentru aceste *câteva* cazuri, oricât de numeroase— că *întregul* corp funcționăresc este corupt. Au fost cazuri de magistrați, care au primit grele sancțiuni pentru culpele în care au căzut. Nimănui nu i-ar fi îngăduit să generalizeze și să spună că *întreaga* magistratură este viciată.

Este însă, suficient ca un reporter oarecare, un corespondent din cutare târg din provincie sau directorul unui ziar rău famat să încerce un șantaj, să terorizeze pe un bancher sau pe un industriaș, să realizeze un trafic de influență prin toleranța unui politician, — pentruca, imediat, să se spună: — „Așa e presa!".

Domnilor miniștri, eu cunosc, în afară de aceste cazuri izolate, imensa majoritate a profesioniștilor scrisului cotidian. Eu cunosc elemente care dacă n'ar fi intrat, din pasiune, în această breaslă, ar fi realizat în alte domenii cariere strălucite. Eu știu că în diplomație, în direcția presei, în barou, puteți găsi elemente de frunte recrutate din rândurile ziariștilor. Eu știu gazetari, care n'au urcat niciodată scările ministerelor cu buzunarele pline cu petiții și cari, când intră în biroul unui bancher, o fac numai ca să obțină preschimbarea unei polițe.

Aceștia alcătuesc majoritatea ordinului gazetăresc. Aceștia trăesc mediocru și mor săraci. Aceștia suportă hula, care se resfrânge pe nedrept asupra lor din pricina unei minorități corupte — fiindcă nu există corp care să nu aibă elemente viciate, nu există „pădure fără uscături".

Vreți să asanați presa? Foarte bine. Noi suntem cei dintâiu interesați, ca operația să se facă REPEDE și DREPT.

Ați publicat decretul lege pentru controlarea fondurilor ziarelor. Să dea Dumnezeu ca acest decret lege să se aplice în chipul cel mai just: vor dispare toate fițuicile care dezonorează profesiunea noastră.

Dar atât nu este de ajuns.

Nu este suficient ca ziarul să-și justifice existența. Artificiile de comptabilitate pot interveni în orice moment...

Este imperios necesar ca ziaristul — dela proprietar sau director, până la ultimul salariat — *să-și justifice averea.*

Se vorbește de ziariști îmbogățiți peste noapte. Un decret-lege ar putea extinde principiile legii pentru controlul averilor. Astăzi, poate fi controlată averea oricărui magistrat, oricărui funcționar. Dece nu și averea ziaristului? El împlinește în Stat un rol *tot așa de important,* ca și magistratul, ca și funcționarul. El are exact aceleași posibilități de trafic, de îmbogățire ilicită. El trebue să fie supus deci, acelorași norme legale. Un denunț — fie el chiar anonim — trebue să-l poată aduce oricând în fața comisiei pentru controlul averii.

In felul acesta, veți purifica presa și ne veți da putința de a ne apăra în fața calomniatorilor, care asaltează întregul ordin gazetăresc.

Nu criteriul rassist, nu criteriul diplomelor universitare, — ci *acesta* — criteriul moralității, al cinstei — *acesta* trebue să prezide la opera de selecționare a ziariștilor.

Nu mă îndoesc că toți directorii de ziare și toate asociațiile de presă își vor însuși această cerere justă.

Cât despre dv., domnilor miniștri, știu prea bine că ați iubit presa; știu că și presa — presa cinstită — v'a secondat în chip desinteresat nu numai în acțiunea dv. la guvern, ci și în opera dv. de opoziție; știu că aveți cele mai bune intențiuni. Deaceia, nădăjduesc că propunerea ce vă fac, va fi cercetată cu toată atenția.

Vă rog să primiți expresiunea sentimentelor mele de stimă și, dacă îmi este îngăduit, de veche amiciție.

T. TEODORESCU-BRANIȘTE

S'au adunat cărăitoarele văzduhului
Să-mi ruginească firul de argint lunar
Pe care veștile pământului hoinar
Alunecă'n cutia magică și mă străbat.

Târziu, în noapte, când ai casei dorm
Eu răsucesc un bumb — parc'aș croi destine —
Trezesc un vuet împletit, enorm:

Mesagii tainice, de posturi clandestine
S'amestecă, se'ncalecă, se sparg
Și iată unda stranie — necunoscuta :
Semnalizări de bastimente'n larg,
Ceremonii brahmane la Calcuta...

In noua hartă a războiului de unde
Se rătăcește geograful-somnambul,
Un milimetru leagă depărtări profunde
Chicago e lipit de Istanbul...

— Cine-a ucis un cor din „Parsifal"?

In loc de castagnete și de farandole
Madridul îmi vorbește triumfal
De alte noui orașe spaniole
Ce'n mâna spaniolilor căzură,
Iar Moscova, cu glasuri italienești,
Turburătoare, îmi trimite vești
Oprite mâine de cenzură...

Tot mai adânc spori-va Rusiei misterul...
E pregătit Japonul. In Sahara plouă...
Când în pendulă-mi sună ora două,
Anunță miezul nopții Westminsterul...

Să stingem lampa cu orașele de puncte
Și s'adormim pe micșoratul continent
Să tacă'n noi, măcar în orele defuncte,
Imensul cântec al pământului dement.

VICTOR EFTIMIU

TURCIA VEACULUI XVIII

Padişahul Soliman şi legea

Fanatismul religios al Turcilor fusese aşa de mare, încât pe absolut toate locurile libere în centrul Constantinopolului, fuseseră ridicate geamii. Astfel se întâmplă că Padişahul Soliman, următor la tron după Mahomed, nu mai putu găsi nici un locuşor pentru ca să-şi ridice şi el o moschee.

Cu cheltueli foarte mari cumpără în centru mai multe case pe care le dărâmă şi-şi făcu un loc destul de frumos. Dar nu putea începe construcţia fiindcă un evreu care avea o cocioabă mizerabilă chiar în centrul locului cumpărat, nu voia cu nici un fel de preţ să şi-o vândă.

Oamenii stăpânirii îi dară preţuri înzecite, îi dară case'n altă parte care valorau însutit mai mult, dar evreul ţinea morţiş că vrea să trăiască numai în casa părinţilor săi.

Padişahul Soliman, acela care îngenunchiase Europa întreagă, ar fi putut spune un cuvânt pentru ca evreul să fie ucis împreună cu toată familia, iar casa lui să fie într'o clipă rasă de pe suprafaţa pământului.

Aşa îl sfătuiau demnitarii.

— Nu!... zise Padişahul cu hotărâre... In faţa acestui om eu nu mai sunt Padişahul Soliman, ci un simplu drept-credincios care vrea să-şi arate credinţa ridicând un templu pentru slava lui Dumnezeu!.. Iar în această acţiune pioasă, dacă aş întrebuinţa mijloace neplăcute lui Dumnezeu şi în conflict cu morala omeniei, aş înjosi fapta pe care vreau s'o fac!...

Padişahul Soliman scobori de pe tron şi merse ca orice muritor de rând să se plângă la capiştea judecătorilor, adică Muftiului din circumscripţia în care cădea casa cu pricina.

— Un om, spuse Padişahul către judecător, ar vrea să ridice un templu pentru cinstirea lui Dumnezeu. Neavând locul, el cată să-l cumpere. Musulmanii îşi dau casele lor cu plăcere, dar un evreu nu vrea cu nici un preţ!.. Ce pedeapsă merită acest om?

Muftiul răspunse repede şi tăios:

— Nici un fel de pedeapsă, Măria-Ta!...

— Pentru ce?..

— Proprietatea este sfântă fără deosebire de indivizi şi de religie!.. Pe de altă parte, Măria-Ta nu poate ridica un templu sfânt călcând în picioare un drept tot aşa de sfânt ca şi templul!... Dreptul sfânt al proprietăţii e în ajutorul evreului!... El vrea să-şi păstreze proprietatea, poate şi pentrucă banii se pot cheltui în van!...

Padişahul rămase gânditor.

— Aşa e!.. Ai dreptate!.. Totuşi, n'am alt loc!...

— S'ar putea face ceva, Prea Luminate Stăpâne!.. Proprietatea este sacră: omul o are şi nimeni nu i-o poate lua!.. Dacă nu vrea să şi-o vândă, Măria-Ta nu-l poţi sili! Insă, o proprietate poate fi luată cu chirie pentru eternitate!.. Suveranul ţării are acest drept!...

In ziua următoare, Stăpânirea făcu un contract de închiriere pe seama evreului şi a tuturor descendenţilor săi. Apoi casa fu dărâmată şi pe locul ei se ridică geamia în care drept credincioşii încă şi azi se mai roagă cu conştiinţa împăcată că „Dreptul Sfânt al Proprietăţei" n'a fost vătămat!..

Martorii

Judecătorii turci erau Kadii, în primă instanţă, şi fiecare mahala avea câte unul, ori mai mulţi.

Cum orice judecată nu se putea face decât numai pe baza mărturiei cetăţenilor turci, casele acestor Kadii erau înconjurate de către numeroşi drept-credincioşi care'n schimbul unei plăţi oarecare, s'arătau dispuşi să jure într'un fel, ori altul.

Kadiul nu trebuia decât să se convingă, prin întrebări meşteşugite de care parte este dreptatea. Atunci da aceluia „Dreptul de Afirmare". Iar partea care căpăta acest drept, tocmea doi martori falşi, dintre cetăţenii turci, şi... S'a terminat!

Câştigătorului îi mai rămânea datoria să răspundă ca preţ de judecare 10 la sută din valoarea lucrului judecat.

Un turc îşi puse în gând să răpească unui vecin un ogor foarte fertil pe care cercase să-l cumpere de nenumărate ori, dar fără folos.

Lucrul era simplu: câţiva turci care puteau fi găsiţi oricând şi ori unde, şi-apoi Kadiul care trebuia să fie om de înţeles şi să-i dea dreptul de afirmare.

Puse omul într'un săculeţ 500 piaştri noi nouţi şi se'nfăţişă la Kadiu.

— Prea luminate judecător!.. Anul trecut am cumpărat dela vecinul meu Curt Mola un ogor pe care i-am dat atâta sumă de bani faţă de martori. A fost vorba între noi ca să-l las să-şi strângă recolta, iar în primăvară să intru în stăpânire!... Dar acuma mă goneşte de pe loc!..

— Nu ţi-a dat „Tapiul?"

— Nu!... Dar am o dovadă!..

— Unde-i?...

— Aici, Prea Dreptule judecător!..

Şi-i înmână săculeţul cu 500 piaştri noi.

Kadiul surâse.

— Vă chem mâne dimineaţă la judecată.

Naibul făcu citaţiile, iar în ziua următoare, cei doi vecini erau în faţa mesei de judecată.

— Cum s'a petrecut faptul?... întrebă Kadiul pe pârâtor.

— Luminate Stăpâne, anul trecut am dat acestui calpazan atâta sumă de bani pentru cutare ogor!.. Am martori că i-am numărat banii, că am dat mâna împreună şi că am şi băut aldămaşul!... Este-aici negustorul care ne-a dat şarap atunci!.. A fost vorba ca'n primăvară să intru cu plugul pe loc, dar m'a luat la goană cu ciomagul!

— Zici că ai martori!...

— Da!... Sunt aici, lângă uşă.

— Dar dumneata, pârâtule, ce ai de zis?...

— Luminate Kadiu, n'am altceva de spus decât că acest ogor este din moşi-strămoşi al nostru, şi că nu mi-a trecut prin minte vreodată să vând locul cu care-mi hrănesc copiii... Iată aici este Tapiul meu!....

Kadiul cercetă actul, apoi vorbi domol:

— Bine, bine!... Tapiul este al dumitale, văd eu asta bine! El arată că locul cu pricina îţi aparţine!... Dar ai dumneata martori cari să ateste cu jurământ că nu i-ai vândut ogorul?..

— Dar cine e prostul care să cumpere un loc fără să ceară tapiul?...

— Martori ai sau nu?... Dumneata nu vezi că protivnicul are 16, sau chiar 20 martori care jură că au fost faţă la vânzare?

— Să-i bată Dumnezeu, că jură falş!... se revoltă săteanul.

Kadiul îşi stăpâni un surâs care trăda o adâncă bunătate sufletească.

— Fără martori ai să pierzi procesul, omule!...

— Dar... Milostivule Kadiu... Pot aduce tot satul care să spuie...

Kadiul făcu un gest care-i curmă vorba.

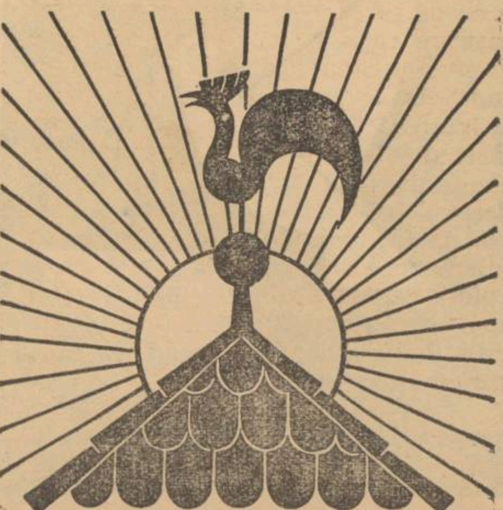
— Nu o să fie nevoie!... Noroc pe Dumneata că eu am la mine 500 de martori care jură că d-ta eşti proprietarul locului, şi că nu l-ai vândut nici odată... Iată-i!

Şi scoţând de la brâu săculeţul cu bani, îl trânti cu zgomot pe masa pe care sta cu picioarele încrucişate sub el.

— Iar tu, ghiaur păcătos şi călcător al dreptăţii; să fii purtat vreme de trei zile prin sat călare pe un măgar, cu faţa spre coadă, şi ţinând în mâni coada în loc de frâu! Şi să-ţi strigi vina în auzul tuturor!...

Dar şi pe vremea aceia în Turcia, ca şi azi pe toată faţa pământului, asemenea judecători sunt *rara avis!*

MIHAIL PROCOPIE

NUVELA ENGLEZĂ

In literatura engleză este foarte apreciată „nuvela", în ultimul timp.

Astfel Lawrence Housman, scriitor destul de bine cunoscut şi apreciat de cititorii englezi, a scos de curând un volum de „Short Stories", sub aţâţătorul titlu „Ce alta în curând?" Intenţia autorului acestor nuvele este a cerceta şi a atinge uşor cu şfichiul ironiei multe din credinţele şi obiceiurile morale ale contimporanilor. Scrisul său aminteşte pe Voltaire, Anatole France şi pe englezul Samuel Butler. Nuvelele sale sunt scrise pentru acei cărora le place să primească adevărul pieziş, nu în faţă. Ironia, bătaia de joc sunt mai mult amuzante decât provocătoare. Uneori el introduce fantasticul şi miraculosul, dar numai pentru a prezenta caracterele într'o situaţie extraordinară: „Altă dată, zice el, se scriau istorii fantastice fără ca autorii să creadă în existenţa acestui fantastic de basme sau de altă natură, ci numai pentru a promova o atitudine morală". Prin aceasta el înţelege că un autor poate utiliza pe Dumnezeu, sfinţii şi diavolii în scrierile sale fără să creadă în existenţa lor. De aceia ei apar în divinitatea lor imaginată, obişnuit printre muritori, ca acel sfânt care-şi rupe ghetele ca să fie pe placul cârpaciului ciubotar, sau ca heruvimul care miaună pentru ca să scape o pisică ce era să fie călcată de căruţa unei femei. Iar cea mai mare parte din întâmplări se petrec după moarte. Morala care se desprinde din aceste nuvele este că între aparenţă şi realitate se găsesc după epocă piedici ca ipocrizia, nesinceritatea, nedreptatea, etc.. Unde va duce această stare de lucruri, însă este o întrebare la care nu găsim răspuns nici în cartea autorului.

Nuvele sau povestiri scurte au scris în acelaş timp şi le-au scos în volum, printre mulţi alţi buni scriitori Hugh Walpole, Sheila Kaye-Smith şi Georg Gissing, toţi scriitori foarte apreciaţi în literatura nouă engleză.

Hugh Walpole are nuvele pentru toate gusturile, în care sunt foarte frumoase descrieri de ţări şi regiuni pe placul autorului şi foarte bune povestiri. Volumul său se intitulează „Head in Green Bronze".

Sheila Kaye-Smith scrie treizeci de nuvele din cartea sa pe o anumită temă, dar în ele se urmăreşte mai mult partea estetică decât vreun sentiment profund. „Faithful Stranger" nuvela care dă titlul volumului, este o variantă asupra dublei personalităţi, cu un nou motiv în dislocarea psihică, al cărui efect însă nu este cel aşteptat.

Una din nuvele pare a nu fi fost scrisă decât pentru a oferi cetitorului un studiu realist al unei jumătăţi de zi petrecute într'o plăcută familie de clasă mijlocie „The Wedding morn", iar în alta, „The Fuld of Irises", pentru a reda viziunea idealistă a unei clipe după moarte.

Nuvelele lui George Gissing sunt interesante mai mult ca date biografice ale autorului, care deţine cu adevărat un loc în literatura engleză, dar un loc de poet minor.

Gustul publicului pentru povestirea scurtă este din ce în ce mai pronunţat, iar aceste trei cărţi sunt dovezile preocupărilor literare ale cititorilor englezi contimporani, ceiace ar explica şi succesul magazinelor lor literare.

Reviste primite:

Teatrul — anul I nr. 6 (Aprilie 1938).

Veac Nou — anul I nr. 2 (31 Martie 1938).

Pentru Inima Copiilor — anul XIII nr. 1—2—3 (Oct. — Martie 1938).

Flamura — anul II nr. 6 (Aprilie 1938).

Notariatul public — anul II nr. 4 (15 Aprilie 1938).

Freamătul — anul II — Martie 1938.

Buletinul Municipiului Timişoara — anul XV nr. 7 (15 Aprilie 1938).

Satul — anul VIII nr. 90 (Mai 1938).

A FOST ODATĂ...

Silvia își trage un moment plapoma peste ochi; dar după ce se răsucește de câteva ori chinuindu-se s'adoarmă, o dă tot ea la o parte să vadă dacă nu sticlește, totuși, de undeva o lumină cât de slabă care să risipească funinginea nopții. Oare când să se fi stins candela? Iar dinspre fereastră... Dar unde-i fereastra? Incotro îs ușile? Unde-i pătucul Esterei? O clipă, Silvia, încă nedesmeticită și cum stă nemișcată și ca într'o așteptare, nu știe dacă Nanda doarme în dreapta ori în stânga ei în patul de tablă lung și îngust și cu poze colorate, patinate puțintel, de vreme, în medalioane la căpătâie. Ar putea dormi, cum e patul cam îngust, fiecare la câte un capăt, dar cu toate că ziua n'au ochi decât pentru făptura blondă din medalionul dela căpătâiul mic pe când sultana cu păr despletit negru și cu piept care împunge dela căpătâiul celălalt se bucură de mai puțină simpatie, seara, uită și una și alta de preferință și vor să doarmă amândouă la același capăt de pat. Ghirlanda asta e a mea! își aleg, pe rând, diminețele când nu mai isprăvesc să se îmbrace și întârzie jos la picioarele patului pe covor, — privind fără saț la făptura roză și la ghirlănzile de trandafiri semănate pe fond cafeniu jur împrejurul medalionului dinafară. Cu toate astea, seara, nu vor să doarmă decât cu sultana la căpătâi.

Să fi stat ea cândva fără să se cutremure, jos, la picioarele patului? Fără să se aștepte, stând jos, să fie însfăcată de mână de om ori de stafie și trasă subt pat? Nu-i vine Silviei a crede când, ridicându-se puțin pe pernă și izbindu-se ușor cu creștetul de tăblia înaltă, își amintește de sultana de deasupra capului și de făptura roză dela picioare.

Aseară, înainte să se culce, s'a uitat ca deobicei cu lumânarea aprinsă, pe rând și cu băgare de seamă, subt pat, în dulapul de haine, în golul dintre saltare al biuroului minuscul... S'a uitat chiar și'n lavoarul de mahon întunecat și cu incrustații de sidef, ca niște nasturi, pe la colțuri. (Nu-s două mobile să se potrivească în odaia lor). Dar de-aseară și până acum...

In orașul luminat cu gaz, bine înțeles, s'au stins la ora asta toate felinarele. Totuși, Silvia știe, sînt colțuri de lume unde nu se sting noaptea felinarele. Când a mușcat-o demult cânele turbat și-au dus-o la București, ține minte cum ardeau acolo toată noaptea lămpile pe stradă. După ce se stingea lumina în odaia frumoasă de hotel — numai oglinzi, numai mobile strălucitoare — se înălțau și pătrundeau deafară prin fereastra mare, ca niște suliți de argint, raze încrucișate. Și peste toate în odaie, n'a uitat, se răsfira o lumină dulce care odată cu întunerecul împrăștia și închipuirile urâte.

Cum a stat ea într'o noapte și-a privit! Nu, nu s'a temut deloc atunci să umble cu picioarele goale pe podea. Trezindu-se din somn, s'a deslipit de lângă bunica bătrână care venise cu ea la București și s'a avântat tiptil până lângă fereastră să privească afară luminile. Erau puzderie! Pe stradă, în cafenelele de peste drum, deasupra câtorva porți ca niște diademe... (Către ce priveliști, către ce lumi s'or fi deschis porțile acelea?) Peste tot numai lumini. Scăpărau scântei albastre ca de trăznet și dela tramvae. Iar deasupra caselor, ici, colo, răsăreau din noapte când roșii, când galbene, când verzi — oare cine să se fi jucat așa frumos? (și-i venea să bată din palme de-atâta plăcere) — felurite îndemnuri. „Citiți zilnic Credința", „Norocul lui Schroeder...", apăreau în ținte de foc, ca împroșcate de o mitralieră cerească, una câte una literele până ce se împlineau cuvintele iar după ce rămâneau un răstimp spânzurate, înalt deasupra caselor, piereau dintr'odată ca nimic. Să mai vadă odată și încă odată cum răsare și crește din întunerec un cuvânt, altul, — nu s'a clintit în noaptea aceea de lângă fereastră până când n'a mai putut de oboseală.

Da, a văzut cu ochii ei, sânt colțuri de lume unde nopțile, gătite ca pentru o sărbătoare, strălucesc vesel și's străvezii ca ziua. Oare s'ajungă și ea cândva să trăiască într'un astfel de loc fericit? Să nu se mai teamă ca acum, când se stinge candela, de orice?

Dar deocamdată, chiar ținând ochii închiși, simte fără curmare întunerecul când înțepător ca niște așchii care i-ar pătrunde adânc în nervi, când apăsând neînduplecat peste cele două globuri pe care, cum își tot trece degetele peste pleoape, le simte mobile și parcă gata-gata să iasă din orbite și s'alunece de-a dura ca niște bile.

Un moment Estera scârțâie ușor din dinți parcă s'ar deschide încetișor o ușă. Un pat trozneşte și geme puțintel din arcuri în odaia de-alături a băeților. Patul să fi troznit și să fi gemut așa? se întreabă Silvia.

— Nanda, Nanda, Nanda! își sgâlțâe în cele din urmă sdravăn tovarășa dar o chiamă șoptit ca să n'audă, deocamdată, frații din odaia de-alături.

Nanda se trezește și-și înalță, speriată, capul:

— Ce-i? Ce s'a întâmplat? întreabă și-și duce un moment mâna la inimă care i se sbate nebună în piept.

— S'a stins candela...

Ah, Silvia asta! Cum o trezește noaptea, fără milă, din somn și o sperie, regulat! Oare mult o să mai trebuiască să doarmă cu ea într'un pat? Dar nu mai stă să discute, ci docilă dă plapoma care o acoperă la o parte și se lasă pe marginea patului în jos. Subt încheetura genunchiului i se încrustează un moment, rece, buza tăbliei dela pat.

— Ai pus piciorul pe covoraș? întreabă Silvia.

— Am pus...

Când se asigură astfel că n'o pândește nicio primejdie de subt pat Silvia se dă jos și se îndreaptă spre lavoar. Iar acolo după ce pipăie un moment cu degete înfrigurate marmora rece și-și trece mâna încetișor, ca să nu răstoarne ceva, pe lângă o cană de turnat și peste vasul de săpun plin tot cu clăbuc, pe dedesubt de-alungul etajerei înguste, dincolo de lighean, tocmai la capătul celălalt, descoperă în sfârșit cutia de chibrituri.

— Vezi, are dreptate mama că-i bine să punem seara cutia de chibrituri lângă pat, zice ea când aprinde un chibrit. Dar abia apucă să spue că dela picioarele ei de subt lavoar sbucnește un ronțăit mărunt. Vai, șoarece! Și, cu cutia de chibrituri într'o mână, iar în cealaltă cu chibritul care a săgetat o clipă, fulger mic, noaptea și s'a stins, aleargă înapoi în pat. Răstoarnă în treacăt, cu sgomot mare, un scaun.

— Ce-i, se sperie iar Nanda care a adormit între timp.

— Auzi? răspunde Silvia printr'o întrebare.

După o clipă lungă de atenție, gata să ațipească iar, Nanda aude în sfârșit ronțăitul.

— Ei, acum auzi? întreabă Silvia.

— Da, acum aud.

— Te rog, Nanda, te rog, îi întinde Silvia chibriturile. Știu că ție nu ți-e frică, o măgulește ea. Or să se sperie poate și-or să fugă dacă aprinzi lumina.

— Crezi că's mai mulți?

Dar în noaptea asta Silvia nu se poate liniști nici după ce Nanda aprinde candela.

— Am citit odată, cum niște șobolani au devastat un vapor întreg și cum a trebuit în cele din urmă, călători și echipaj, să părăsească de groaza lor vasul, povestește ea pe urmă ca să-și înfricoșeze tovarășa și s'o ție trează.

— De ce nu le-au întins curse, de ce nu le-au dat otravă? I-ar fi putut împușca, lovi... Atâția oameni! opinează Nanda neîncrezătoare.

— Numărul lor era atât de mare! Nu s'au mai sfiit dela o vreme să iasă din ascunzători și să se plimbe în voe prin cabine, pe punți... Zile și zile dearîndul au tot roș șobolanii...

Dar Nanda adoarme curînd. Silvia o ascultă un moment cum respiră regulat. Și-a vârît mânile împreunate subt obraz și, cu părul care s'a despletit de tot și s'a răsfirat moale peste ochi și peste pernă, doarme adânc. Nesimțita! Dac'o trezește iar, e'n stare să și bâzâie! îi îndeasă Silvia cu necaz părul, care o gâdilă și în acelaș timp o dezgustă puțintel, subt grumaz. Ar putea să-l lege seara să nu se mai despletească, își ridică Silvia capul și privește perna să vadă dacă n'au mai rămas fire împrăștiate.

Dar dacă pe Nanda povestea de adineauri n'a putut s'o țină trează, Silvia se simte în schimb prinsă în mrejele propriei povestiri. Numărul lor era atât de mare... i se deapănă un răstimp povestea în minte, vorbă cu vorbă, așa cum a citit-o. S'ar putea să fie puzderie și subt podea, îi trece prin gând. Iar când aude curând țignalul unui gardist, care străbate și ocolește cu șuer lung și ascuțit noaptea, îi vin în minte și altele. Da, câte nu se pot întâmpla acum că dorm toți? Parcă-i greu să se sue cineva pe-o scară și să spargă geamul? Ce lucru fragil un geam! S'au dat ei șobolanii din poveste la oameni în toată firea... se simte din ce în ce mai împresurată de primejdii. Dac'ar deschide ușa între odăi? A închis-o aseară și încă cu cheia. O regulă pe care a introdus-o, chiar ea, nu demult. Se închid dealtfel dela o vreme, așa cu cheia, nu numai seara ci și ziua, ceeace îi intrigă în cel mai înalt grad pe băeți. Dela Estera, fiind prea mică, nu pot afla ei însă nimic. „Au seclete", le spune Estera cu vocea ei alintată de copil mic oridecâteori o întreabă. Să știți că se ascund de noi ca să mănânce bomboane! au hotărît câteși patru băeți într'o zi când au stat momente lungi cu urechile alipite de ușă fără să prindă vreo șoaptă, și-au încercat zadarnic să privească prin gaura cheii în odaie. Dar acum Silvia ar deschide bucuros ușa. Poate că e cineva treaz dincolo, își zice ea. Cineva cu care ar putea sta de vorbă până se mai liniștește și adoarme. I-a trebuit curaj adineauri să se dea jos din pat. Totuș, să mai încerce odată. Dar în momentul când deschide ușa un șoricel mic, parc'ar fi așteptat-o, țâșnește în odaie.

— Aaau! strigă ea lung și ascuțit parc'ar tăia-o cineva, și-i trezește într'o clipă pe toți.

Cel dintâi aleargă Traian, totuș nu prea degrabă, care-i și cel mai mare dintre frați, să vadă ce se întâmplă. Și-a încălțat întâi corect ghetele, și-a tras peste cămasa de noapte pantalonașii scurți iar când o vede pe Silvia cocoțată în vârful pernei:

— Ce naiba te tot sperii? Eu să fiu în locul Nandei... zice el cu superioritate bărbătească, când o vede alături pe Nanda plângând.

— Așa mă sperie aproape în fiecare noapte, se tângue Nanda.

Dar vin curând și ceilalți după ce s'au codit o clipă somnoroși. Haidem și noi, i-a hotărît Costică fericit în cele din urmă că se întâmplă ceva neobișnuit. Și pe urmă, numai în cămășuțe de noapte și cu picioarele goale, se îmbulzesc o clipă, curioși, care să intre mai înainte în odaia fetelor. Iar Costică după ce înțelege despre ce-i vorba, fără să-i pese că se umple de praf, se și vâră subt pat și umblă câtva timp în patru labe pe subt pat.

— Nu văd șoarece, zice el când iese de desubt.

— Mai caută, te rog.

Și Silvia se grăbește s'aprindă lumânarea. Când se pleacă peste marginea patului să pue lumânarea jos pe podea, ca să vadă bine subt pat, cozile îi cad un moment grele, cam ca Sultanei din medalion, peste umerii care se ivesc rotunji și albi din cămășuța puțintel decoltată.

— Vezi, să nu-ți ia foc cozile, îi strigă Nanda care, veselă acum, s'a cocoțat sus pe birou și înoadă ghem, nu se știe de ce, niște batiste.

Umbre lungi fâlfâie și se sbat tremurătoare pe tavan. Din lumânarea aprinsă lăsată pe marginea lavoarului se preling picături mari de spermanțet peste încrustațiile de sidef până jos pe mușamaua dreptunghiulară. Dar cine să mai țină seama de stricăciuni?

Căci, a fost destul unul să înceapă, ca pe urmă care mai de care să arunce, ca atunci când trag la țintă ori când se joacă de-a războiul, cu ghete, cu genți, cu cărți pe subt biroul mic, pe subt patul cel mare dela mijloc, pe subt pătucul Esterei care s'a trezit și ea și cu mânuțele încleștate de marginea plasei dela pat privește la jocul celor mari. Traian a uitat repede de ifosele lui de bărbat serios și ochește în dreapta și'n stânga cu o praștie făcută pe loc dintr'o jartieră dela ciorapii fetelor până când răstoarnă și sparge un pahar. Iar Costică, după ce-a făcut de toate, trece mai încolo, cu zel mare, pe subt lavoar și pe subt dulapul de haine un alpenstoc care a ieșit dintr'odată, nu se știe de unde, la iveală. Hârj, hârj, îl plimbă el dintr'o parte într'alta pe subt lavoar.

— Sst! face un moment Nanda când bagă de seamă că gălăgia s'a cam întețit. Să nu ne-audă, de jos mama.

Dar cine s'o mai asculte? Chiar și Lucian care-i un băiat potolit și care răspunde invariabil, oridecâteori e întrebat, că el o să se facă bancher când o fi mare, se repede la batistele Nandei când sânt gata înodate și începe să le arunce ca pe niște proectile pe deasupra capetelor, prin odaie. De-atâta însuflețire și voe bună Gigi, care și-a încins între timp o curelușă în chip de cartușieră peste mijloc, declamă: „La Sarmisagetuza stă mândru Decebal..."

Ce noapte! Or să uite ei vreodată noaptea asta? Strânși cu toții laolaltă, numai ei între ei, pe când ceilalți, un oraș întreg, dorm. Doarme la fel, ca vrăjită, și Maria pe sală. De bucurie, în cămașă de noapte lungă până'n pământ, Nanda dansează un moment și face grații ca la bal.

— Bravo, bravo, Gigi! aplaudă Silvia, neclintită dela locul ei din pat, când Decebal cade la pământ fugerat de otravă.

Totuș, noaptea e făcută pentru dormit.

Iar când sgribuliți de răcoarea nop-

(Continuare în pag. 8-a)

V A R I A

La 80 kilometri de Cartagina, localitatea Hammamet exercită asupra călătorului străin o ciudată vrajă. Vestea renumelui ei a străbătut de mult oceanul. Oamenii vin acolo din toată lumea atrași de farmecul tainic și de sălbateca singurătate a acestei plaje, unde nu sunt întreceri sportive și concursuri de eleganță, unde totul este lux, calm și voluptate. Luxul simplu și armonios e datorit câtorva fericiți care au averi și gust și care au construit acolo vilele cele mai frumoase din tot Levantul.

Printre aceste locuințe regești, aceia a românului Sebastian este cea mai elegantă și mai bine organizată spre a primi oaspeți disputați de vechiul și noul continent. In dosul zidurilor inalte, într'un parc imens cu copaci rari și izvoare, pentru a căror captare s'au cheltuit milioane, se găsesc pavilioanele rezervate locuințelor, care sunt aranjate cu acea artă și acel dispreț al convenientelor aparținând numai internaționalilor.

Piscina de marmoră, răcoroasă chiar și'n miezul căldurilor africane, încadrată de coloane scurte, amintește vremea fericită a Romanilor când alături de jocurile spiritului își aveau locul de onoare exercițiile corporale, libere și binefăcătoare.

Casa, orbitor de luminoasă, tăiată în linii simple și precise, se întinde până la plajă. Ea a adăpostit oaspeți iluștri, pe Ducele și Ducesa de Windsor, pe André Gide, pe Francis de Croisset și nenumărate vedete de cinematograf care au venit și au plecat fără sgomot. Iar acum, acolo își petrece vacanța Greta Garbo.

*

O sută cincizeci de capodopere ale picturii franceze, aflate în muzeele Elveției, au fost transportate la Paris, unde se va deschide în ziua de 3 Mai o mare expoziție, pusă sub patronajul celor mai de seamă personalități elvețiene și franceze și organizată în onoarea noului ministru al Elveției în Franța, d-l W. Stucki.

Expoziția aceasta care cuprinde opere de Corot, Courbet, Delacroix, Daumier, Gauguin, Van Gogh, Manet, Renoir, Sisley, Lautrec, Pissarro și alții se anunță ca cea mai strălucită manifestare artistică a apropiatei seziuni parisiene.

*

Tom Antogini, care a fost timp de 30 de ani secretarul lui d'Annunzio, a scris o carte deosebit de interesantă, intitulată „D'Annunzio necunoscut". Ceiace impresionează dealungul celor 700 de pagini ale cărții apărute după câteva zile dela moartea poetului italian, este simplitatea și adevărul care se desprind. Cartea nu e nici pamflet, nici apologie, ci dispune de o rară justeță de ton, de un echilibru perfect între discreția care se impune pentru anumite întâmplări din viața poetului și revelațiile pe care autorul nu stă la îndoială să ni le facă, dacă le crede necesare pentru a îmbogăți personalitatea modelului său. Și reușita cărții este atât de mare încât nu se poate compara cu nici o altă lucrare de acest gen.

Autorul a examinat pe rând toate aspectele complicatei personalități a lui d'Annunzio și capitolele cărții sunt închinate raporturilor lui d'Annunzio cu legenda sa, cu femeile, cu banii, cu locuințele, familia, editorii, animalele, colaboratorii, teatrul, cinematograful, războiul și politica. Despre toate acestea, Tom Antogini a adunat amănunte, anecdote și amintiri, lăsându-ne să ne formăm singuri părerea.

Grație acestei îngrămădiri de mici fapte, puțin câte puțin se conturează și ia ființă una din cele mai extraordinare figuri contimporane. Amestec de desinteresare și calcul, de grandoare și micime, de noblețe și egoism, de înțelepciune și nebunie, existența lui d'Annunzio apare atât de excepțională încât ne-am putea spune: capodopera lui d'Annunzio nu este nici în teatrul său, nici în poeme, nici în romane, ci în viața sa.

*

Zilele trecute a încetat din viață poetul francez Raymond de la Tailhède. A fost unul din poeții fondatori ai școalei așa numită „romană", care se inspira din opera maeștrilor Renașterii.

In 1890 a publicat volumul intitulat „Relicve" în care se află „Triumful lui Heliogabal" poem care a făcut senzație în lumea poeziei, pe vremea aceia. Tailhède a scris apoi „Metamorfoza fântânelor", „Ode", „Sonate" și „Imnuri" și în fiecare volum desfășoară un lirism elocvent și un simț poetic și clasic al mitologiei elenice.

Când a murit, se putea mândri cu 50 de ani de viață literară. Pentru a fi sărbătorită această jumătate de secol de credincioasă activitate închinată literaturii, se formase nu de mult un comitet care hotărâse să fie imprimată în întregime opera poetică a lui Raymond de la Tailhède și să organizeze în cinstea poetului o impozantă manifestație oficială. Dar poetul a murit înainte de a se putea bucura de prea mărirea proectată.

*

Vestita statue a lui Balzac datorită lui Rodin, care fusese odată refuzată de Societatea Scriitorilor Francezi și care provocase atâtea polemici, va cunoaște înfine liniștea. Se anunță că va fi așezată în grădinile palatului Mosa, unde își are sediul societatea.

Rodin admira profund pe Balzac cu toate că marele sculptor nu era propriu zis un literat. A avut însă ca prieteni distinși oameni de litere, care l-au ajutat să pună la punct cărțile publicate sub ilustra sa semnătură. Printre secretarii săi a fost și Rainer-Maria-Rilke, despre care Rodin a spus odată: „Nu îndrăznesc să-l întreb nimic, am auzit că ar fi un mare scriitor..."

*

Misiunea arheologică suedeză care a întreprins lucrări în insula Cipru, din Septembrie 1927 până în Martie 1931, a publicat de curând al treilea raport asupra campaniei sale, fiecare volum având vreo 800 de pagini de text, însoțit de planuri, fotografii și planșe.

Rezultatele acestor săpături pot fi socotite printre cele mai de seamă din ultimii ani. Arheologii suedezi au avut ca scop să adune material care să servească de bază unui studiu al istoriei și civilizației cipriotilor din cele mai vechi timpuri până la epoca Romanilor. Și atât de bogată este în urme arcueologice insula, încât succesul expediției a depășit cu mult prevederile savanților suedezi. Mai multe locuințe din epoca eneolitică, sute de morminte, forturi, sanctuare, un palat în stil cipro-grec, un teatru roman, mii de statui și de vase, comori întregi de bijuterii, ne înfățișează pe baze cronologice și stilistice civilizația veche a insulei Cipru.

Două fapte se desprind din raporturile întocmite de misiunea suedeză:

1. Forța și originalitatea culturii cipriote, și
2. Continuitatea influenței elenice pe acest pământ încercuit de coaste siro-anatoliene.

Oricare ar fi fost origina populației, e sigur că începând din secolul al III-lea înainte de Cristos, s'au stabilit raporturi culturale cu Creta. Și influența greacă, care s'a exercitat mereu asupra religiei și civilizației cipriote, a pătruns mai ales în sculptura indigenă, viguroasă și severă, străbătută de religiozitate și naturalism, dar repede impresionată de perfecția artei attico-ioniene. Această preocupare de estetică va distruge însă puterea creatoare a artiștilor și începând din secolul al 4-lea, în afară de imitații, mai mult sau mai puțin îndemânatice, ale stilurilor grecești, nu se mai găsește decât acea producție industrială de piatră sau argilă, rămasă în mari cantități.

*

La Metropolitan Muzeum din New-York se deschisă o importantă expoziție care adăpostește opere de ale lui Tiepolo și ale contimporanilor săi. Domenico Tiepolo, Francesco Guardi, Canaletto și Belotto sunt reprezentați prin pânze frumoase provenind toate din colecțiile particulare americane și permițând publicului să se inițieze mai de aproape asupra acestei strălucite epoci venețiene. Picturile fiecărui artist sunt însoțite de numeroase desene.

La acelaș muzeu a fost expusă perla donației Ogden Mills: o minunată pânză de Rubens, intitulată: Triumful lui Crist asupra păcatului și a morții. Această capodoperă, adusă din Spania de Joseph Bonaparte, a trecut până acum prin diferite colecții.

*

Grație unui dar generos de două milioane de dolari, făcut de John Rockefeller Junior, a luat ființă un muzeu de archeologie, inaugurat de curând la Ierusalim. Somptuos amenajat, acest muzeu întrunește principalele obiecte găsite de archeologi în săpăturile efectuate recent în Palestina, și din ansamblul expus se pot parcurge epocile succesive ale artei orientale și înșiruirea secolelor, dela preistorie până în secolul al VI-lea și se pot studia documente din cele mai revelatoare.

*

In fiecare an se organizează la Lyon (Franța) Salonul închinat copilului, o adevărată expoziție de primăvară în care farmecul și poezia desenelor copilărești se înscriu într'o nouă formă de educație dintre cele mai interesante.

Anul acesta, sunt prezentate în cel de al 6-lea salon, desene amuzante și pline de viață sosite din toate colțurile Franței, care dovedesc odată mai mult că învățământul desenului a devenit în liceele de acolo o preocupare psihologică, răsplătită de rezultate uimitoare, emoționante și care ajută să descoperim tot mai multe taine din sufletul gingaș al copilului.

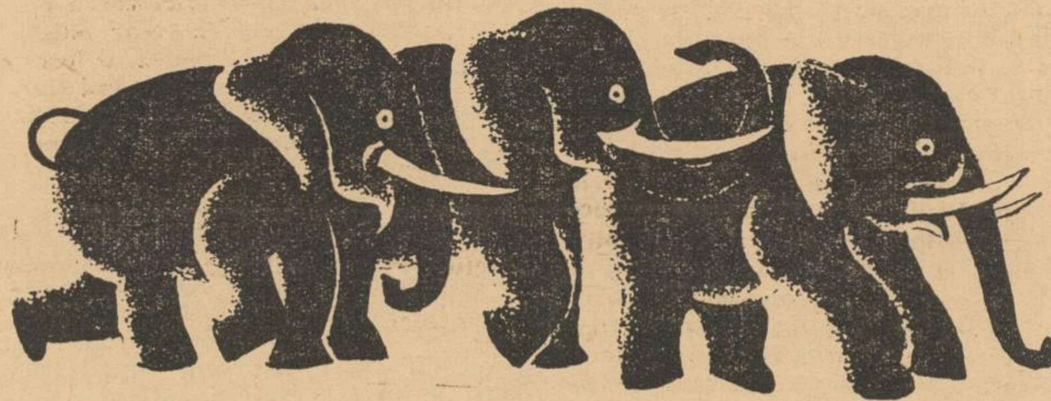
*

Profesorul Roerig a vrut să-și dea seamă printr'o experiență de alimentare de cât poate consuma o cărtiță într'o zi. In acest scop, el a așezat o cărtiță de 77 grame într'o ladă de pământ umed și nu i-a dat să mănânce decât râme. După 20 de zile a constatat că vietatea consumase 1,802 kgr. de râme, ceeace reprezintă un consum zilnic de 90 grame — deci, cărtița mănâncă în fiecare zi o cantitate mai mare decât reprezintă greutatea ei.

*

Secția de Istoria Artelor dela Universitatea din New-York, a cumpărat un local minunat în care vor fi aranjate colecțiile sale de fotografii, proecțiile și diferitele biblioteci. O mare sală de cursuri, mai multe săli pentru seminarii, birouri pentru fiecare profesor, vor face din această secție a universității una din cele mai bine organizate din lume. Istoricii artei, criticii și studenții vor avea la dispoziție nu numai muzee și biblioteci, dar și ceiace până acum lipsea la New-York, un mediu format de profesori și elevi activi.

T. S.

A FOST ODATĂ

(Urmare din pag. 7-a)

ții și rupți de nesomn băeții se întorc la locurile lor în așternut, dela Silvia, care tot nu se îndură să rămâie singură, le mai vine un îndemn:

— Miorlăiți, vă rog.

Aha, înțeleg băeții, ca să creadă șoarecii că's pisici prin partea locului. Și, — fie sugestie, fie, instinctiv diplomație, ca să nu mai fie scoși din așternuturi, incapabili acum să mai dea vreun concurs, — copiii, afară de Estera care a adormit demult, miorlăe riguros prin somn (un somn, bineînțeles, chinuit) până când se ivesc în fereastră zorile. Se despică treptat, ici, colo, noaptea și răsar din aburi, la început vag, rotocoale alburii, dar pe urmă dela orizont și din înaltul Cerului, copaie roză aplecată asupra pământului, se revarsă, preschimbându-se într'una, valuri de lumină. Fi-va oare ziua care va urma, încoronarea făgăduielilor acestei dimineți? Dar copiii, ei înșiși început și făgăduială, nu stau să se întrebe ei, încetând să mai miorlăie, se cufundă dela mic la mare, odată cu ivirea zorilor, în somn adânc și reparator. Silvia, după ce întrezărește cum tremură un moment conturile în odaie și cum lumina dimineții pune nimb delicat și ușor, aprinzându-l pe alocuri, peste părul cenușiu al Nandei, adoarme și ea curând după ceilalți.

E Duminică și-i zi de primăvară timpurie. In dreptul ferestrei dela sufragerie crenguțe fine împletesc pe fondul deschis horbote încâlcite, parcă s'ar fi jucat o mâță și-ar fi încurcat puțintel firele. O zi albă, cu contururi precise, fără nicio o umbră care să îndulcească lumina mare. O deziluzie, în fond, ziua asta clară, își aduce aminte Silvia cum a întrezărit o clipă, înainte să adoarmă, zorile trandafirii.

— Ați auzit astă noapte cum au alergat, cum au miorlăit prin pod pisicile? întreabă mama când sânt toți adunați în sufragerie și ea împarte, de la samovar, ceaiuri.

— Fata asta tare-i ofilită, mai zice mama despre Nanda când apare ceva mai târziu tata și s'așează cu ei la masă.

Dacă le-ar spune că aproape noapte de noapte Silvia n'o lasă să doarmă? se întreabă Nanda în timp ce-și soarbe, fiind obosită, în silă ceaiul.

— O ceată întreagă trebuie să fi fost! zice iar mama.

Ar muta-o dacă le-ar spune, ca să le despartă, în pătucul prea scurt în care încă de anul trecut trebuia să doarmă ghemuită. Și-apoi, dac'ar pări-o, e sigur că Silvia n'ar mai primi-o s'asculte povești, socotește Nanda că-i mai bine să tacă.

— Cu cine o fi semănând Silvia că povestește așa frumos? Dela cine o fi moștenit imaginația? Eu una... o mai aude Nanda pe mama șoptind către tata când se strâng mai încolo cu toții în jurul Silviei iar ea începe să le povestească:

— A fost odată...

SANDRA COTOVU

Novelistul si cronicarul dramatic Fra Barbaro

Fra Barbaro este: Fratele Barbu. Și anume: Barbu Ștefănescu-Delavrancea.

Cu acel pseudonim a semnat el, în foiletoanele „Epocii" de acum 52 de ani, câteva din paginile halucinante ale *Trubadurului* său, precum și o vehementă cronică dramatică împotriva lui „Despot-Vodă" al lui Alecsandri.

Barbu Delavrancea

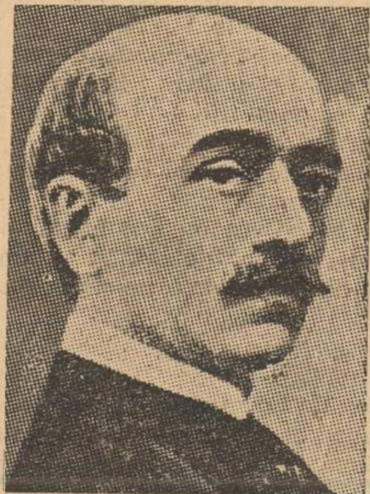
Pseudonimul și l-a întocmit din numele de botez italienizat și căruia i-a pus înainte — ca în fața unui nume de călugăr — acel *Fra* prescurtat din: *frate*.

Se prea poate să-l fi obsedat și numele eroului din opera *Fra Diavolo* alcătuită de Auber pe un libret al lui Scribe. (Să nu uităm că și Fra Diavolo este un pseudonim: al napolitanului Michel Pezza, care la începutul veacului trecut a luptat împotriva armatelor consulare, apoi a celor imperiale franceze).

•

In „Cronica teatrală" a lui Fra Barbaro, publicată în nr. 43 dela 11 Ianuar 1886 al „Epocii", vezi atitudinea anti-alecsandriniană a criticului din chiar subtitlurile vastului său foileton. Iată două subtitluri: *„In loc de gândire, figuri retorice. Factura versurilor: o mică probă despre această factură facilă"*.

După ce arată modul în care a lucrat Goethe ca să construiască drama greacă a Ifigeniei: o lectură și o cunoaștere de aproape a 'ntregii literaturi eline, studierea cu deamănuntul a artei plastice, — Fra Barbaro spune despre piesele istorice ale lui Alecsandri:

V. Alecsandri

„In drama sa adevăratul caracter al eroilor, patimile lor mari și mici, avânturile și slăbiciunile lor, mediul social în care se învârtesc și colorile locale nu sunt întru nimic respectate. Câteva pagini citite în treacăt îi sunt destul; cu rămășița se însărcinează autorul...

Poate ca să fie unele talente cari să întrevază trecutul printr'o înfierbântare a creerului și, înfrângând secolele cari le separă de-o epocă, să brodească ceva care s'ar cam potrivi cu un erou, cu un artist, ori cu vreun țăran din cine știe ce Impărăție răposată".

Și mai departe:

„Cu nimic nu isbutește autorul să ne ridice măcar un colțișor din perdeaua groasă care stă între spectator și trecutul pe care se încearcă a-l reînvia. In locul lui Orațiu putea vorbi Alecsandri; și ar fi fost mai nimerit; că dacă Horațiu a pierdut un manuscris, putea și d-sa să și-l piarză; ba putea să și-l găsească la cel din urmă act, ca și Horațiu. Cu câteva plante și farmece, cu câteva invocații și salutări, cu nume proprii și salutări, nu te poți găsi decât la începutul începutului din secolul lui August.

„Tot aceaș metod ușurel a întrebuințat d. Alecsandri cu Despot Vodă *în vreo șase acte în versuri, cu greci, bulgari, poloni și țărani moldoveni"*.

Susținând că verificarea dramatică a Bardului dela Mircești, „se poate turna cu cotul, cu metrul pătrat și cu prăjina cubică", Fra Barbaro adaogă că el ar fi în stare să improvizeze stihuri teatrale „asupra oricărui erou antic, medieval și modern, dacă e vorba să nu scape nimic din natură nepus la dajdia unei figuri retorice". Și aici el dă o lungă serie de distihuri în care parodiază ceeace numește dânsul „facerea-apel la calapoade". Iată două exemple:

Horațiu

Cumplită ți-e privirea și mai cumplit
ți-e planul:
Cei mici au uneltirea: cei mari au
iataganul.

(Aceasta cu referire la căutătura încruntată a unui boer; iar privitor la „o femee frumoasă și plăpândă care ar cam întinde mâna răsvrătitorilor", următoarea apostrofă retorică):

Și tu te 'ncrunți la mine? Dar, fulgul
de ninsoare
De când se cearcă-a stinge văpăile din
soare?

Dar acestea arată mai mult talentul de a parodia al lui Delavrancea decât facilitatea versului dramatic al lui Alecsandri. Că Delavrancea a știut să mânuiască stihul mlădios al cronicei rimate, a arătat-o istoricul Liviu Marian în „Adevĕrul Literar și Artistic" dela 9 Septemvrie 1923 dându-ne o *Odă barbară* a lui Barbu și în care găsim versuri de felul acesta:

Duiliu Zamfirescu

Tu, Don Padil, mi-aduci aminte
c'aveam în vremuri un Pegaz,
de care singur făceam haz
ca să-mi înșel al meu necaz,
pe când — de sigur — n'aveam minte.

Și de-i puneam picioru 'n scară,
mi se părea c'a și sburat
pe alt tărâm neturburat;
dar publicul neîndurat,
îmi da cârlanul de ocară.

O! ce desgust! pozna de cal
era beteag de trei picioare,
ș'al patrulea... e de mirare
să-l fi avut chiar Ducipal,
cât pentru-al meu nu fac prinsoare...

Don Padil — căruia îi era adresată oda barbară a Barbului — este pseudonimul lui Duiliu Zamfirescu.

BARBU LĂZĂREANU

Olga Monta: Casa de pe Culme

Roman — Editura Adeverul S. A. București

Este o lungă și accentuată evoluție a talentului doamnei Olga Monta, cu acest nou roman apărut, la câțiva ani, după fericita sa încercare de debut „Nadia".

„Casa de pe culme" este viața sanatoriului în care merge Nadia, după grozavele încercări prin care a trecut în zilele de mizerie și de boală descrise în primul său volum „Nadia".

Prima impresie bună primită din lectura acestui roman este dorința sinceră și stăruitoare a autoarei de a fi ea, numai ea și niciodată un altul sau o alta, menținând și în această carte atmosfera, climatul ce îi e particular. Se simte la fiece pas fuziunea darului înăscut cu cele ce s'au primit și s'au asimilat, deși puterea de invențiune este vădită. Notațiile sale sunt foarte ascuțite, uneori subtile:

„In zori Nadia s'a deșteptat neliniștită. Paul Eduard e la Viena. Dece să se scoale, să se îmbrace, să mănânce dacă îl lipsește?

„Spre a-și înșela nerăbdarea citește. Fără veste e năpădită de mulțumire. Gândul zboară, ochii aleargă pe linii, fără a le prinde înțelesul și ea se întreabă:

„De ce sunt atât de fericită?" Apoi mai departe.

„Ar petrece zilele culcată, visând alintări nevinovate: o sărutare de mână, o desmierdare pe unda părului. Gândul nu se încumetă mai departe, totuși ar cugeta neîntrerupt la Eduard. Orice altă îndeletnicire a devenit nefolositoare, fără înțeles". Și tot așa mai departe, undele de simțiri se perindă de la o stare la alta, fără logică sau mai bine zis cu logica proprie stărilor de conștiință din diferitele clipe ale vieții interioare.

„Mâlmire neînțeleasă urmează mulțumirii ciudate dinainte, se cerne mărunt în inimă, strânge gâtlejul.

„Parcă ar pluti asupra ei vină neconoscută de care, curând, va avea da socoteală".

Visurile, pentru care are o deosebită predilecție Olga Monta, contribuesc la această impresie de „atenție încordată" și care nu se destinde nici odată atât în observarea lucrurilor și persoanelor, cât și a stărilor sufletești. E un fel de vedere obiectivă, o preocupare proaspătă de a da la lumină tot ce a pescuit în adâncimile în care proectează un reflector pătrunzător.

Deși reflectează, analizează, comentează, ea nu poate fi considerată ca o fiică spirituală a lui Proust.

In ea ca și în jurul ei e eroism și mizerabilă neputință; puține lucruri ... fi mai mișcătoare însă decât luptele interioare ale fiecăruia cu fantomele sale proprii. Bune portrete psihologice: Doctorul Knorr, Miriam și mai ales mama sa, Ada Kirali, și toate acele ființe sub amenințarea veșnică a morții, deformate de tare fizice, roase de vicii tainice, chinuite de dorințe, pradă înșelătoarelor iluzii ale drogostei, sfâșierilor și decepțiilor de tot felul. Personagiile care sunt numai schițate sunt, poate, cele mai bune pentrucă ele fiind numeroase nu pot fi decât profilate, iar necesitatea aceasta de a le reda „en racourci" silește „atențiunea încordată" a autoarei să aleagă trăsătura cea mai caracteristică și să fie ingenioasă în alegerea amănuntului, în povestirea, care este canavaua romanului, el nefiind decât un colț de lume, închis în „Casa de pe culme". Interesul povestirii este însă mereu reînoit prin unele lucruri picante și o fărâmă de humor, care se traduce adesea prin caricatură.

Olga Monta

E incontestabil că scrierea Olgăi Monta e o carte de calitate. Ea și-a ținut făgăduința din prima încercare și înseamnă un pas înainte. E în ea o fărâmă de etern.

In genere o putem califica de monolog cu toată variația și multiplicitatea personagiilor, cu toată povestirea animată, vioae, plină de întâmplări în care se realizează.

Se 'nțelege că romantismul a trecut uneori și prin sufletul autoarei și deși stilul său e dezbrăcat și sobru, excesul de individualism o duce uneori la extravaganțe și imagini false și exagerate. Dar acestea sunt reduse, iar ceia ce face în adevăr farmecul acestei cărți este tocmai accentul de adevăr și acea profundă impresie de singurătate esențială pe care o resimți mai ales după moartea dragostei Nadiei pentru Paul Eduard.

Lectura lasă în adevăr în suflet o simțire de profundă deznădejde; e drama nu numai a Nadiei, ci a omului, care — dezorientat în mijlocul veșnicelor schimbări, a veșnicelor lovituri ale destinului, revine la el însuși, se refugiază în singurătatea propriei sale ființe.

O carte de calitate, am zis și o repet, de o lectură atașantă și plăcută, dovada unui real talent care îndreptățește așteptarea unui nou volum cu deplină încredere.

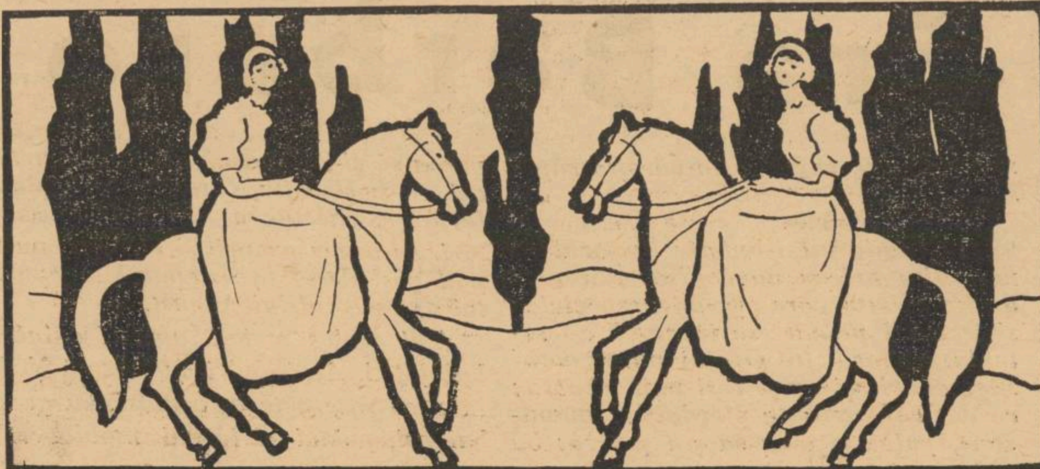
IZABELA SADOVEANU

ISTORIA CĂLĂTORULUI SAVAH

In ziua următoare, după ce toți își potoliseră foamea, Savah călătorul începu:

— Azi, iubiți prieteni, am să vă spun întâmplările din cel de

AL ȘASELEA TAXID
al lui Savah Călătorul.

Este de mirare că după atâtea necazuri mai cumplite de cât moartea pe care le 'ndurai în trecut, hotării totuși să fac o călătorie nouă. Primejdia își are parfumul ei, pe care dorești să-l respiri încă odată, dacă ai știut cum să-l respiri ca să nu te vateme. De altfel, este știut că o primejdie pe care ai biruit-o, îți strecoară în suflet o 'ncredere 'n tine care te 'ndeamnă să cerci noi biruințe. Se poate însă că și soarta mea să fi fost așa: să fiu veșnic pe drum!..

Numai un an a trecut dela ultimul taxid, când mă și gătii cu marfă pentru altul, dar de data asta, fiind sătul de mare, mă înglobai într'o caravană, și mergând pe uscat prin Persia, ajunsei în luncile Indului și poposii într'o cetate vestită pentru comerțul ce-l făcea cu toate părțile lumii. De-aici, luând altă marfă și 'ngheindu-mă cu alți negutători, tocmirăm corabie și plecarăm spre locuri încă și mai depărtate. După care plutire, socotirăm că n'am ajuns unde trebue, măcar că trecuse destulă vreme pentru aceasta. Atunci Corăbierul cercetă mai atent stelele cerului și se'ngrozi de situația în care vedea că se află. Și în curând văzurăm că avea dreptate să se sperie, căci vasul ne fu răpit de către un curent de apă foarte puternic, și cu toate sforțările pe care le făcurăm ca să eșim din cursul lui, nu ne fu cu putință. In cele de pe urmă, ne lovirăm de o stâncă mare cât un munte. Corabia ni se făcu fărâmi, dar noi scăparăm sănătoși pe deplin, iar marfa ne fu aruncată pe țărm, de asemenea în bună stare.

Cu toate acestea Corăbierul era disperat.

— Fraților, haideți să ne săpăm mormintele, fiindcă nimenea dintre cei ce au fost vr'odată aruncați aici, nu a scăpat cu viață!

Avea dreptate să zică așa, căci țărmul era prăpăstios pe toată 'ntinderea și nu da voe nimănui să se urce sus pentru a se orienta în care parte a lumii se află, sau pentru a-și găsi alimente. Din mal eșeau stânci de cristal, lespezi de topaz și peste tot belșug de bolovani de rubin din cea mai frumoasă calitate. Pe-alocurea, isvorau șuvițe de smoală care — curgând către fundul mării, acolo o 'nghițeau peștii pentru ca în urmă să o dea afară sub formă de chihlimbar, pe care-l scoteau valurile la țărm. Și mai era acolo o ciudățenie: se desfăcea din mare un râu de apă dulce care curgea cu grozavă forță pe sub o peșteră ce se afla în malul cel înalt. La gura acestei peșteri văzurăm sumedenie de corăbii sfărâmate, și numeroase oase omenești.

Nicăeri prin aceste părți înfricoșătoare, nu se pomenea firicel de iarbă verde, sau de floare, necum de pom. Aceia ce ne 'nspăimânta mai mult însă, era lipsa de mâncare. Nimic de cât peștii mării, dar aceștia erau așa de deștepți la firea lor, încât nu puturăm prinde nici o dată unul măcar. De aceia și noi împrățirăm hrana frățește. Și fiecare dintre noi trăi atâta cât îl duse hrana aceasta. Iar dintre toți, eu, fiind mai dedat cu lipsurile de natura aceasta, ca unul ce se mai găsise de multe ori în asemenea împrejurări, mâncai câte foarte puțin și avui astfel nenorocirea să-i îngrop pe toți tovarășii. Dar fericirea asta îmi va da o durere și mai vie de cât însăși moartea: mie aveau să-mi rămâe oscioarele neîngropate!..

Cu toată această durere însă, mă dusei la peșteră și cercetai mai atent râul cel vijelios care curgea pe dedesubtul pământului. Și nu mică îmi fu mirarea când văzui că din mare apa pătrunde în gura peșterei cu o forță drăcească, dar că imediat se domolește și râul curge foarte lin. Și socotii că râul acela va fi răsbind undeva dincolo de acest munte prăpăstios, poate în niscaiva câmpii pe unde vor fi fiind cel puțin, dacă nu locuri populate de oameni, măcar locuri mai priincioase vieței.

Socotind și chibzuind astfel, adunai scânduri și lețuri, și resturi de odgoane, și-mi alcătuii dincolo de intrarea peșterei, acolo unde apa curgea mai lin, o plută foarte solidă. Adunai mătăsurile cele mai de preț care rămăseseră de la mine și de la tovarăși, strânsei cât socoteam să pot duce pe plută pietre prețioase dintre cele mai frumoase, și plecai cu ajutorul a două lopeți pe care mi le făcusem. Gândeam că dacă se va 'ntâmpla să mor, voi muri cel puțin de o moarte mai ușoară de cât de foame. Iar dacă nu mi se va întâmpla nimic, atunci.. îmi punea Dumnezeu mâna pe cap.

De 'ndată ce pătrunsei mai adânc în peșteră, se făcu un întuneric de nepătruns cu privirea omenească. Așa mersei multe zile și multe nopți. Câte o dată simțeam că bolta se strâmtează, alte ori se coboară foarte mult, încât nu mai puteam merge de cât lungit pe plută. Insă nenorocirea cea mare fu că mi se termină hrana mai înainte de a ajunge la un liman. Lihnit cu desăvârșire, mă prinse o căldură plăcută la pântece, o moleșeală dulce îmi înțepeni toate mădularele, și... adormii somn adânc.

Nu știu cât voi fi dormit. Dar într'o zi m'am trezit lângă o câmpie frumoasă cu pluta bine legată de țărm. Iar dacă deschisei mai bine ochii, văzui că o ceată de harapi priveau cu grijă mare la mine și 'nțelesei că-mi dau „seleam alechim" în limba lor, pe care o'nțelegeam nițeluș.

Simțind că nu este vis, ci însăși realitate, strigai în gura mare câteva versete din coran.

Unul dintre harapi, înțelegând limba Profetului, veni lângă mine.

— „Frate! Noi venirăm să ne vedem holdele ce le avem lângă acest râu, iar dacă te văzurăm dormind pe o așa de șubredă alcătuire, ne-a fost milă să te lăsăm la voia întâmplării, și te prinserăm și te legarăm bine de țărm! De două zile așteptăm să te trezești!.. Fii bun și spune-ne cine ești, și de unde vii?

— Mâncare!.. Mâncare!... murmurai eu.

Ei îmi dară numaidecât destule bucate ca să mă întremez. Iar dacă prinsei puteri la inimă, le povestii ce mi se 'ntâmplase.

— Ești un om cu deosebire curagios! Să ne dai voe să te 'nfățișăm Sultanului nostru, carele este foarte doritor să asculte istorii de felul celor ce ne povestești dumneata!

— Sunt gata să merg și să fac toată voia Sultanului vostru!

Imi încărcară marfa pe cai, și după două zile de mers, ajunserăm în cetatea Șirimbia. In fața Sultanului, mă închinai cu mare cuviință.

— Cine ești?. Din ce pământ?..

— Mă numesc Savah, și sunt negutător din cetatea Vavilonului. peste care împărățește Sultanul Calif Harun!

— Cum de te afli în pământurile mele?.. Pe ce cale ai venit?..

Ii spusei totul de-a fira 'n păr. Iar Sultanul, după ce ascultă cu mirare aceste nenorociri ale ultimei mele călătorii, porunci scriitorilor de la palat să le transcrie pentru a se păstra în vremurii mai târzii.

— Să mi se aducă și marfa acestui negutător!

Slujbașii îmi desfăcură marfa și o arătară Sultanului care admiră cu deosebire frumusețea pietrelor.

— Măria Ta!.. Invrednicește-mă și oprește pentru haznaua împărăției tale tot ce vă pare mai bun și mai de preț!

— Nu!.. Nu mă gândeam să 'mpuținez mica ta comoară, ci socoteam să ți-o înmulțesc în vremea cât vei sta în pământurile mele!

Sultanul porunci să mi se dea toate cele de trebuință vieței. După aceasta, prinse prieteșug mare pentru mine, iar cu el deodată, toți vizirii și boerii divanului, care mă 'ngheiară să le văd țara și să le cunosc tocmelile lor politice

Sirimbia este o țară pe Ecuator, unde ziua și noaptea sunt egale în tot cursul anului. Forma insulei era un pătrat cu latura de 300 mile. Cetatea de scaun se găsea pe o luncă a mărei, înconjurată pe de o parte de un munte din vârful căruia se vede corabia cu trei zile înainte de a intra în apele țărmului, iar pe de alta, de câmpii foarte mănoase. Acel munte este plin de diamante, rubine și alte pietre de preț mare, iar pe câmpii, pășteau numeroase turme de vite frumoase.

După trei luni de zăbavă în Sirimbia, mi se făcu dor de patrie și mă rugai de Sultan să-mi dea voe să plec. Iar el nu se 'mpotrivi, ci mă dărui împărătește și-mi încredință un dar și o scrisoare pentru Califul Harun. Deosebit îmi spuse și din viu grai:

— Spune Nemuritorului Calif multă sănătate din partea Sultanului din Șirimbia, stăpânitor al Indiilor Mării. Spune-i că posed cele mai mari bogății din toată lumea asta, și că am în tezaurul meu nu mai puțin de cât douăzeci de mii de coroane împărătești, și roagă-l să primească peșcheșul pe care i-l dau cu toată inima pentru ca să legăm prieteșug între noi!.. Dacă și el îmi va trimite un dar, atunci voi înțelege că primește prietenia mea!

Peșcheșul era compus din: un pahar săpat în rubin și încrustat cu mărgăritare, o piele de șarpe cu solzii de aur care avea darul să vindece toate boalele celui care se culca pe ea, diferite vase cu mirodenii tari, și o roabă foarte frumoasă.

Apoi fui dat în primirea unui corăbier care mă duse până la Valsar, de unde ajunsei la Vavilon.

Califul ascultă cu fermecare toate minunățiile pe care i le povesteam.

— Poate să fie acel Sultan într'adevăr așa de putred de bogat?

— Aceste lucruri le-am văzut chiar cu ochii mei!

— Nu știam dacă e bogat, dar că este un mare înțelept, asta am înțeles-o din scrisoarea pe care mi-o trimite!

●

Savah terminând povestirea, Hamungeafer primi obișnuita sută de galbeni, iar în ziua următoare,

Prelucrare de M. I. P.

Cele mai bune cărți de cugetare politică ale anului:

Istoria doctrinelor politice

*

ARTA POLITICĂ

*

Oameni și fapte

de PETRE GHIAȚĂ

EDITURA „IDEIA" BUCUREȘTI

Tehnica criticei si a istoriei literare

II

Din capitolul precedent reiese că nu există istoria literară ci numai istorici literari. Inainte de a examina metodele se cade dar să vorbim despre condiţiile de a putea fi un istoric.

Este un lucru care de obiceiu se trece cu vederea, dar care este totuş capital: istoria literară este o istorie de valori şi ca atare cercetătorul trebue să fie în stare întâi de toate să stabilească valori, adică să fie un critic. Mulţi istorici literari îşi închipue că operele de mâna a doua sunt mai importante întrucât ele zugrăvesc o epocă şi că prin urmare istoricul se cade să studieze orice fenomen. Este o poziţiune falsă, ieşită şi dintr'o greşită opiniune despre raportul dintre viaţă şi artă. Se crede anume că există un spirit al vremii care înrâureşte pe artist şi că studiind acest spirit în operele mediocre vom ajunge să înţelegem operele de creaţie. Se confundă deci istoria spiritului public cu istoria operelor de artă ca rezultate ale efortului artistic. Dar, în fond, există oare un romantism al vieţii publice şi al literaturii mărunte din care s'ar fi inspirat marii romantici? Fără prejudecăţi ne vom încredinţa că nu există. Romantismul este o atitudine exclusiv a marilor romantici, care apoi fireşte s'a generalizat prin imitaţie. Putem să studiem oricât poezia mediocră şi spiritul public din România până la 1871. Nu vom găsi nici urmă de eminescianism.

Eminescianismul este un produs al lui Eminescu. Când însă definim o valoare putem să ne creem concepte ca romantism, eminescianism prin care să simbolizăm un număr de atitudini. Nu există în istoria literară literatură mediocră dar „reprezentativă" dacă n'am definit întâi valorile estetice absolute. O istorie literară fără scară de valori este un non-sens, o istorie socială arbitrară.

Dar dacă un istoric literar trebue să fie mai întâi un critic, ce este un critic? Poate învăţa cineva să fie critic? Răspunsul este nu. Critica este o vocaţiune aşa cum e poezia, romanul şi celelalte arte. Nu poţi fi critic numai cu voinţă şi deci istoria literară în fundamentul ei nu este o ştiinţă. Croce însuş acceptă acest punct de vedere.

„... activitatea preţuitoare — zice el — care critică şi recunoaşte frumosul, se identifică cu aceia care îl produce. Deosebirea constă numai în diversitatea împrejurărilor, fiindcă odată e vorba de producţiune şi altădată de reproducţiune estetică. Activitatea care judecă se zice gust ; activitatea producătoare geniu: geniu şi gust sunt, deci, în substanţă identice. Această identitate se întrevede atunci când în deobşte se observă că criticul trebue să aibă ceva din genialitatea artistului şi că artistul trebue să fie dotat cu gust; sau că este un gust activ (producător) şi unul pasiv (reproducător)".

Prin urmare după Croce un critic trebue să aibă gust şi gustul este din aceiaşi substanţă ca şi geniul. Propoziţiunea nu e clară şi mulţi ar putea afirma că au gust fără să-l aibă. Conceptul de „gust" este confuz şi învechit. La noi d. M. Dragomirescu l-a înlocuit cu „simţul critic" care ar fi un nou simţ pe lângă cele obişnuite şi prin care am lua cunoştinţă în chip obiectiv de capodoperă. In felul acesta critica devine o Literaturwissenschaft, o Ştiinţă a Literaturii. Nu trebue prea multă demonstraţie ca să ne dăm seama că lumea nu are în genere acest simţ şi când o facultate nu e generală nu se poate întemeia pe ea nicio observaţie obiectivă. Nici capodopera nu există obictiv ci e rezultatul proiectării asupra unui produs uman al unui sentiment de valoare. Mai bine putem înţelege atitudinea critică printr'o analogie cu sentimentul moral, cu alte cuvinte în cuprinsul activităţii normative a spiritului.

Dar ce înseamnă atitudine normativă? Aceea în care spiritul îşi reprezintă faptul extern ca un produs posibil al propriei sale activităţi. Când zic că o acţiune este morală vreau să spun că imaginea propriei mele persoane săvârşind acelaş act este admisă de conştiinţa mea ; într'un cuvânt că faptul a anticipat o dispoziţiune permanentă a voinţei noastre de a realiza aceiaşi acţiune. Trecând în domeniul estetic, câtă vreme voinţa mea nu participă potenţial la realizarea operei de artă, câtă vreme nu dau o *valoare* obiectului admiţându-l ca un produs posibil al propriei mele activităţi creatoare, n'am decât o emoţie psihologică. Natura nu poate fi frumoasă în înţeles artistic, ea nu reprezintă o valoare, căci nu mă pot închipui pe mine însumi în actul de a crea natura. Intre critică şi creaţie nu este o deosebire de esenţă ci numai una de proces. Una porneşte din afară spe a deştepta apetiţia creatoare, cealaltă procede dinăuntru spre a-şi găsi materie. Simţul critic e actul creator eşuat, răsfrânt în conştiinţă înainte de a ajunge la periferie şi devenit astfel sentiment artistic, actul creator întrerupt din cauză că altul l-a săvârşit după norma însăşi a spiritului nostru creator. In măsura în care materialul poetic deşteaptă în fantazia noastră elanul creator, provocând astfel o idee creatoare ce se recunoaşte într'o formă străină ca într'o expresie proprie, emoţia psihologică se transformă în sentiment estetic. Facultatea noastră creatoare, virtuală, nu poate accepta ca valoare întreg materialul perceput, nu poate adică recunoaşte peste tot o posibilă producţie proprie. O parte din opera artistică este deci respinsă de spirit ca formă goală fără ecou, asupra fantaziei, ca manieră ce nu dă normă activităţii artistice. Cu alte cuvinte simţul critic este *forma* propriei noastre facultăţi creatoare, sub unghiul căreia primim şi valorificăm numai ceiace ni se prezintă ca urmând normele de creaţie ale spiritului nostru. A înţelege înseamnă a recunoaşte că dacă am fi executat noi opera, am fi urmat norma însăşi a artistului. De aci acel sentiment că autorul ne-a exprimat parcă propriul nostru gând, de aci comunitatea de simţire între autor şi critic.

O consecinţă a acestui punct de vedere este că criticul trebue să aibă nu numai însuşiri virtuale de creator, dar chiar oarecare pricepere tehnică. Dacă nu poate fi bun artist el însuşi, criticul trebue cel puţin să rateze cât mai multe genuri. Ratarea este o participare activă la procesul creator, o garanţie de comprehensibilitate. Criticul care n'a făcut în viaţa lui un vers, ba chiar îşi face o mândrie din asta, care n'a încercat niciodată să facă nuvelă sau roman, acela e un fals critic, un doctor, un profesor. Toţi marii critici au făcut literatură şi, contrar prejudecăţii comune, literatură foarte bună, căzută în umbră numai prin renunţare. Invers, artiştii, contrar iarăşi părerii comune, când au o conştiinţă largă sunt criticii cei mai pătrunzători şi adevăratele valori au fost descoperite de către artiştii-critici.

Din constatarea că un istoric literar trebue să fie un critic şi criticul un artist, fie şi ratat, şi în orice caz un om cu vocaţie, ar rezulta că întocmai cum nu poţi preda poezia la Universitate, nu se pot da de pe catedră nici instrucţiuni de tehnică critică. Totuş critica are o latură prin care intră în tehnică şi ca atare printre ocupaţiile metodice. Aşa precum poetul trebue să-şi cunoască bine limba şi să studieze versificaţia, oricât acestea în sine ar fi exterioare actului de creaţie, criticul şi istoricul literar trebue să-şi supună vocaţia unei discipline. Aceasta singură se poate învăţa. Dar reiese din cele spuse până aici că de vreme ce critica este chestiune de vocaţie, nu se cade să se ocupe cu tehnica ei decât persoanele cu această vocaţie. Şi cum sunt puţine, iar deocamdată am putea spune chiar că nu există, tot acest curs despre tehnică pare inutil. Totuş nu e. Intâi nu se poate şti cine are vocaţie sau nu a priori. Deci toţi cei ce se ocupă de literatură se cade să se pregătească măcar din interes teoretic. Al doilea există o latură a tehnicei critice, auxiliară ce-i dreptul, în care oricine poate aduce o contribuţie. Incât istoria literară are două părţi: istoria literară propriu zisă, istoria de valori, într'un cuvânt sinteza, şi istoria literară auxiliară, istoria documentelor literare, adică ceiace se chiamă în istorie analiza. Această din urmă istorie, care de fapt nu e istorie ci erudiţie, o poate face oricine după anumite reguli. Istoria de documente este însă absolut trebuitoare istoricului literar creator şi dacă un om fără vocaţie nu trebue să iasă din erudiţie, un critic trebue totdeauna să se coboare la ea. Din istoria documentară fac parte: *bibliografia, comunicarea de documente inedite, ediţiunea critică, critica izvoarelor sub raportul autenticităţii şi al autorităţii, critica de atribuţie, datarea unui document, istoria fenomenelor literare privite ca simple fapte de cultură, biografia socotită ca pură cronologie*. Toate aceste operaţii trebuitoare ca puncte de plecare istoricului literar se pot face de către oricine fără nicio vocaţie. De tehnica lor ne vom ocupa mai departe.

Istoricii literari aşa zişi universitari precum Lanson, Rudler socotesc că multe alte studii se pot întreprinde după metode. Ei au credinţa că un subiect cercetat bine „ştiinţific" se epuizează şi că istoricul literar trebue să depisteze temele care n'au fost încă tratate. Fundamentală eroare! Nu există subiect epuizat şi istoria literară ar fi o tristă ocupaţie dacă ar consta în goana după subiecte netratate. Nu faptele care stau la baza unui studiu formează studiul ci punctul de vedere, principiul formal coagulator, structura. Pot istoricii literari să scrie o sută de cărţi despre Goethe, subiectul e mereu virgin, ba ceva mai mult şi documentele oricât de cunoscute păstrează o latură inedită. Fiindcă un document nu reprezintă un adevăr absolut ci unul relativ la punctul de vedere. Unul citeşte într'un izvor ceiace altul nici n'ar fi bănuit. Prin urmare istoricul literar nu are decât datoria de sinceritate, de a trata subiectul în care simte că va descoperi o structură nouă.

Să zicem chiar că tema a rămas netratată. Ce este această „temă"? Există ea în mod obiectiv? De fapt istoricii academici profesează un mimetism maşinal şi steril. De pildă s'a studiat limba lui Creangă, limba lui Eminescu, limba lui Odobescu şi întâmplător nu s'a studiat limba lui Alecsandri. Intrebarea este: avem noi numaidecât obligaţia să studiem limba lui Alecsandri? Inseamnă asta critică şi ştiinţă? Bunul simţ spune că nu. Temele pe care şi le propun azi istoricii sunt criterii personale ale unor critici mai vechi. Aceste criterii nu se potrivesc oriunde. Nu există nicăeri o listă de puncte de vedere şi nu e critic acela care porneşte dela teme impuse din afară. Tema se confundă cu geniul critic al cercetătorului. Un critic răsfoeşte pe Alecsandri şi descoperă în el o structură neobservată de altul. Aceasta este tema lui. Deci în afară de operaţiile de erudiţie pomenite nimic nu se mai poate întreprinde fără vocaţie. Şi primul semn al vocaţiei este de a descoperi în fapte structuri noui, inedite.

In afară de vocaţia critică şi de disciplina de cercetător erudit i se mai cer istoricului literar unele condiţiuni pe care trebue de altfel să le îndeplinească şi simplul erudit. Foarte mulţi cred că istoria literară este o specialitate în sine care se 'nvaţă în cuprinsul studiului limbii şi literaturii române. Cel mult i se cere criticului şi istoricului oarecare cultură generală. Este o eroare gravă care explică de ce istoria literară a produs la noi aşa de puţin şi mai ales opere de platitudine şi de prejudecăţi didactice. Partea de istorie pură din istoria literară şi pregătirea istorică a momentului critic şi a sintezei cere o pregătire de istoric. Cum faptul literar este şi un fapt istoric iar scriitorul este un personagiu istoric se cade ca istoricul literar să fie întâi de toate un istoric general care numai după oarecare experienţă să treacă la istoria literară propriu zisă. In privinţa asta metodele generale ale istoriei se aplică întocmai şi istoriei literare, care într'anume înţeles este numai o ramură a istoriei generale.

Istoricul literar aşează în timp fenomene care au structuri complexe, care nu sunt simple fapte perceptibile pe două dimensiuni. Este învederat că cine face istoria filosofiei trebue să fie un filosof, istorie fiind aci echivalent cu analiza ideilor filosofice în desfăşurarea lor temporală. Literatura aduce fenomene complexe în structura cărora intră idei filosofice, ştiinţifice, artistice, în sfârşit tot ce aparţine culturii. Cum ar fi cu putinţă să studiezi pe Maiorescu fără pregătire filosofică? Ce preţuire poate da cineva asupra lui Odobescu dacă nu are suficiente îndrumări în arheologie, în istoria artelor şi mai ales dacă n'are o educaţiune artistică asemănătoare? Lipsa de cultură face pe criticul şi istoricul literar să alunece pe de-asupra problemelor esenţiale pe care le pune o operă, ori să le privească cu ostilitate. Din cauza nepregătirii filosofice a criticilor mai noui, se dispreţueşte azi tot ce ar cuprinde imagini ce ar putea fi convertite în idei. Dacă azi ar apărea Eminescu, el ar fi rău primit. Maiorescu s'a simţit atras de poezia lui Eminescu prin mijlocirea conformităţii de gândire filosofică nu fiindcă şi-ar fi închipuit că ideea singură conferă o valoare, dar fiindcă putea înţelege pe Eminescu în toată amplitudinea spiritului său. Sunt foarte mulţi poeţi care nu sunt propriu zis filosofi în sensul academic al cuvântului dar care pornesc dela acele aspecte ale vieţii care formează totdeodată obiectul de predilecţie al filosofului. Cu alte cuvinte aceşti poeţi simt poziţia lor în univers fără s'o analizeze prin noţiuni. Un critic fără cultură filosofică, fără Weltanschauung e un orb. Ce ar putea spune despre Blaga, poet cu viziune a lumii şi totdeodată dialectician estetic, un istoric literar nefilosof? La aceste obiecţiuni s'a căutat a se răspunde practic într'un fel nepotrivit aici. Socotindu-se om de ştiinţă deci specialist, istoricul literar se mărgineşte a privi lucrurile numai sub aspectul strict literar (caşi când ar exista un astfel de aspect pur!) Pentru rest el apelează „obiectiv" la cercetătorii de specialitate. In literatură această specializare este absurdă şi înrudită cu obiectivitatea unor istorici literari didactici. Aceştia nu caută ei înşişi o structură în opera studiată ci compilează opiniile criticilor. Foarte adesea se întâmplă ca toate opiniile compilate să fie false.

In afară de cultură filosofică îi mai trebue criticului şi istoricului literar o vastă şi foarte sistematică cunoaştere a literaturilor universale. Specializarea într'o singură literatură este greşită fiindcă substanţial nu există mai multe literaturi ci numai aspecte naţionale ale aceluiaş spirit cosmic. Istoricul nu trebue să pornească dinăuntru în afară ci din afară înăuntru. In orice caz conştiinţa literară bogată dă criticului repede noţiunea exactă a momentului pe care-l studiază şi-l fereşte să facă descoperiri false. Inchiderea într'o literatură ca într'o specialitate duce la rezultate rele. Istoria literară franceză, aşa de remarcabilă în unele laturi, izbeşte totuşi prin îngusta informaţie literară internaţională. Istoricul francez nu cunoaşte în genere direct literaturile germană şi italia-

(Continuare în pag. 12-a)

Lew Gumilevsky

JOCUL DE-A DRAGOSTEA

— ROMAN —

CAP. III.

Evenimentele, urmările și cauzele lor, oamenii, pasiunile și simțămintele lor, — tot ce se povestește aci, — sunt destul de frecvente. De acea autorul speră că lectorul îi va ierta salturile pe care le face în povestirea sa, spre a n'o îngreuia cu detalii de prisos.

Peste trei zile, înapoindu-se cu un sfert de oră mai devreme decum îi era obiceiul, dela Volga, Petr Nilâci intrase, așa cum se găsea cu prosopul pe umăr, — în biroul casei. Biroul era situat jos, în subsolul umed și răcoros de piatră, între magazie și spălătorie. Administratorul biroului întâmpină pe președintele trustului cu o vădită emoție.

Petr Nilâci îi strânse mâna, îi ură „Bună dimineața", dar, când să se așeze lângă birou, avu o mișcare de scârbă: atât de rău îi făcea vederea acestui om fâstâcit de emoție.

— Scuzați-mă că vă întrerup cinci minute dela lucru, — își făcu ceremonios Petr Nilâci introducerea.

Șeful se suci pe scaun. Introducerea aceasta neobișnuită îl tulbura.

— A, mă rog, mă rog, Petr Nilâci, se poate... Aș fi venit eu însumi la dv. dacă m'ați fi chemat...

— O, nu era nevoe de acest deranj. Am venit doar să palavragim puțin prietenește, tovarășe Poluhin!

Această introducere îl mai înviora puțin pe șeful de birou.

Scăpă chiar un oftat de ușurare: președintele trustului nu venea, se vede, cu scopul de a-i controla lucrările de birou.

— Petr Nilâci! — isbucni el cu transport, — sunt cu totul la dispoziția d-voastră...

Telejnikov primi cu oarecare răceală excesiva amabilitate a interlocutorului său, de a-i sta la dispoziție, și se socoti dator să se explice:

— D-voastră și cu mine ne aflăm într'o situație egală în ceeace privește conducerea afacerilor: d-voastră în mic, eu — în mare. Dar atât d-voastră cât și eu, știm foarte bine cu câtă greutate se găsesc oameni capabili... De aceea trebue să ne folosim de orice prilej, care ne pune la îndemână oamenii de care avem nevoe. Uite aci vreau și trebue să ne dăm concursul reciproc.

Poluhin aproba una după alta, tot ce spunea patronul, dar aștepta, se pare, ca Telejnikov terminându-și frumoasa-i introducere, să pomenească și de acea afacere urâtă, la care trebuia să-i dea concursul.

— Și pentru acest concurs m'am gândit să mă adresez dumitale, — încheе Petr Nilâci.

Poluhin se zăpăci de tot. Negăsind ce să-i răspundă, bâțâia mereu din cap. Telejnikov urmă liniștit:

— Am făcut cunoștință aci cu o lucrătoare dela depozitul nostru din Moscova și sunt foarte încântat de întâmplarea aceasta. Am descoperit într'însa o excelentă reprezentantă a tineretului nostru muncitoresc feminin. Eu, ca reprezentant al trustului, aș dori foarte mult să i se încredințeze un post mai de seamă...

Petr Nilâci îl privi în timpul acesta pe administrator cu un aer autoritar. Acela continua să bâțâe din cap. N'avea deloc curajul să-și dea vreo părere înaltului oaspe. Discuția avea un caracter oficial, ca între șef și subaltern. Și aceasta irita pe Petr Nilâci. Știa din experiență, cât e de greu, să ceară sfatul unui subaltern, care vede în fiece cuvânt al său, un ordin.

— Dar, — continuă el, — în asemenea chestiuni se cere multă tactică și discrețiune. Inainte de a face ceva pentru această fată, — aș vrea să iau indirect câteva informații asupra dânsei. Dela colegele sale de exemplu. Spuneți-mi, nu e nimeni pe aci dela serviciul depozitului central din Moscova?

Administratorul moțăi repede din cap și la această întrebare Telejnikov întrebă iute:

— Ah, este?

Abia atunci Poluhin, desmeticindu-se și roșindu-se de stângăcia sa, bolborosi neînțeles:

— Nu e nimeni, Petr Nilâci. E numai una, — îmi pare că vorbiți de Meniukova?

— Chiar de dânsa.

— E o fată în adevăr excelentă. — cârâi Poluhin, cu un aer atât de nerușinat și obrasnic, care i-ar fi tăiat orice chef de vorbă lui Petr Nilâci, dacă n'ar fi stat întors cu spatele și i-ar fi văzut mina.

Dar Petr Nilâci era departe de așa ceva. Cu atât mai mult că nici prin cap nu-i trecea că Poluhin strecoară discuția prin propriu-i filtru, îndepărtând ideologia și oprindu-și doar senzul ei real și josnic.

Crăpând ușa puțintel, bucătarul mustăcios și în halat, își vâra scăfârlia gătită cu bonetă. Dar îndată se retrase cu ochii mari și speriați, închipuindu-și că administratorul stă de vorbă cu un oaspe înalt. Petr Nilâci observă:

— Lasă-l să intre...

Administratorul făcu un gest de indiferență spre ușă.

— Lasă să mai stea. Așa-s oamenii ăștia!

Petr Nilâci nu dădu importanță acestui incident. Era preocupat de alte gânduri și afară de asta era obișnuit ca totdeauna, ori unde își făcea apariția, să i să dea întâetate și cuvântu-i s'aibă precădere.

— Da, e o fată excelentă, excelentă, — repetă de câteva ori Poluhin, — v'aprob alegerea.

— Dar n'am făcut nici o alegere! — îl întrerupse Petr Nilâci. Imi trebuiau doar niște simple informațiuni asupra ei... și atât. Nu pricepu însă nici acum unde bătea vicleanul Zovhoz *

— Nu vă mai neliniștiți atâta, Petr Nilâci, — continuă acela. Peste două zile o să sosească o nouă echipă. Poate că o să pice și cineva dela depozit... Iar până atunci ocupați-vă cu fata. Petr Nilâci, nu vă mai bateți atâta capul, zău!

Ușoara umbră de desamăgire ce trecu pe chipul lui Telejnikov puse pe Zovhoz în încurcătură. S'ar fi prefăcut el însuși în lucrător, de s'ar fi putut, numai să poată satisface pe șef. Dar nefiind un spirit născocitor, nu găsi altceva ce să-i spună decât:

— Oare n'ar fi bine să cerem telegrafic să ne trimeată pe cineva de acolo?

— Adică cum? — îl întrebă Petr Nilâci, neînțelegându-l.

— Vroiam să zic... să spun că... vedeți d-voastră, se bâlbâi acela și înșfăcând cu degetele-i lungi și costelive ba tocul, ba creionul, începu să se explice: — să presupunem că s'ar găsi la noi un loc liber și că am cere să ni se trimeată urgent o persoană care are nevoe de odihnă...

Petr Nilâci privi cu scârbă la degetele tremurătoare și slugarnice ale aceluia, pătate pe la încheeturi ba cu cerneală roșie, ba cu neagră, ba cu creionul...

— Ce tot îndrugi prăpăstii, — cum de nu ți-e rușine! — șueră el plin de indignare.

Degetele încetară de a mai sări pe masă. Posesorul lor propuse nehotărît:

— La caz de nevoe s'ar putea cere...

Petr Nilâci se posomorî.

— Dar d-voastră nu cunoașteți nimic din viața ei?

— De când locuește aci la noi am observat că fata-i curățică, corectă, retrasă, — trăncăni acela pe nerăsuflate, — niciodată n'a fost zărită cu cineva, cu toate că de cum a venit aci a început să-i facă curte o droae. Intr'un cuvânt — are cele mai frumoase însușiri.

Petr Nilâci îl asculta în silă. Mina-i posomorâtă era interpretată de administrator în felul lui.

— Firește, — adăogă el repede, pentru a risipi nemulțumirea patronului său, — toți ăștia de pe aici nu sunt de cât niște simpli lucrători. Ce-ar putea găsi dânsa la ei? Ar fi fost altceva dacă ar fi dat de unul care ar putea-o sprijini, să-i ofere, vorba ceia, o situație mai bună, un viitor fără de griji...

Telejnikov împinse scaunul foarte indignat. Dându-și seama c'a spus iarăși o prostie, interlocutoru-i îngălbeni și-și luă o atitudine umilă, gata să primească un potop de admonestări. Apoi pentru a domoli oarecum furia șefului făcu o nouă propunere:

— Petr Nilâci n'ați vroi oare să-i examinați fișa, foaia calificativă, ș. c. l. ?

— Arătați-mi-le, — acceptă el.

El cercetă cu multă atenție fișa eliberată de Mestkrom, apoi mulțumi administratorului. Părea încântat de ea. Iar când Zovhozul îi propuse să se adreseze depozitului să ceară informațiuni, el refuză categoric orice corespondență în acest senz.

— Aceasta mi-e îndeajuns, — arătă el fișa, — văd acum cu cine am deaface. Acum încă o întrebare...

Administratorul se pregăti să-l asculte și se întinse satisfăcut spre Petr Nilâci peste birou. Căpățâna-i ascuțită terminată cu o țăcălie roșie aducea în acea clipă cu mutra unui ogar gata s'o rupă la fugă la un semn al stăpânului. Și ca prin farmec și sfiala îi pierise: toată oratoria patronului îi păru doar o ideologie indispensabilă scopului meschin de a petrece puțin cu frumoasa lucrătoare. Președintele nu-i mai părea acum un om aparte și teama ce i-o insuflase la început, se schimbă brusc într'un sentiment de mulțumire că și Telejnikov e tot ca el.

Iar când Telejnikov aduse vorba și despre delicata-i chestiune, el răspunse cu îndrăsneală.

— Lăsați pe mine, Petr Nilâci, voi aranja eu, numai să-mi dați instrucțiuni...

Și nespus de încântat el, în adevăr ar fi fost capabil nu numai să pună la dispoziția patronului fișa, foaia calificativă și alte documente, dar, la caz de nevoe, ar fi căutat să prevină și pe fată să fie cu ochii în patru.

Dar întrebarea lui Telejnikov veni, din nefericire, să-i întărească și mai mult presupunerile.

— Iată ce aș fi vrut să vă mai întreb, — grăi Petr Nilâci cu vocea moale: din foaia calificativă reese că fata are de stat aci numai două săptămâni?

— Exact, — întări el, — un concediu de două săptămâni, iar o săptămână a trecut deja...

Dar mie-mi face impresia că starea-i sanitară ar reclama, totuși, o prelungire de concediu... Având, natural, în vedere examenul medical...

— Dar noi ne-am putea lipsi de el! — dădu din mâni acela, la ce bun, când d-voastră găsiți că...

Petr Nilâci se înfurie: pretutindeni și oriunde dorința îi era împlinită, nu pentru că erau datori s'o împlinească, ci pentru că el vroia aceasta... Aceasta îi reamintea iarăși de privilegiile pe care i le oferă situația-i înaltă de slujbaș în interesele proprii. Protestă cu energie.

— Eu n'am niciun amestec aci. Aceasta depinde doar de știința medicală... Și de d-voastră, ca administrator, — și mai știu eu de cine...

Poluhin scutură din cap cu aerul unui om care pricepe totul numai dintr'un cuvânt.

— S'a făcut, Petr Nilâci, — primi el. D-voastră vreți să facem toate acestea sub forma obișnuită?

— Da, da, nici vorbă, sub forma obișnuită.

De-ar fi știut Petr Nilâci ce mare deosebire era între părerile lor, amândorora, în privința „formei", n'ar mai fi ieșit atunci atât de liniștit din birou.

(urmează)

* Administratorul casei.

Tehnica criticei și a istoriei literare

nă necesare pentru definirea Renașterii și Romantismului. El se informează din opere de sinteză franceze, ceeace este foarte insuficient. Unii vor zice că astfel de cunoștințe și cercetări intră în așa zisa literatură comparată, considerată și ea ca o specialitate. Insă cum nu e cu putință să nu fii comparatist când studiezi un fenomen, specializarea rămâne o eroare.

Chiar dacă renunțăm în mare măsură la punctul de vedere comparatist, marea cultură literară este absolut trebuitoare criticului. Am zis că simțul critic constă în sentimentul că opera a urmat întocmai norma propriului și latentului nostru spirit creator, că adică dacă am fi avut aceiași idee am fi exprimat-o întocmai. Aceasta în teorie. Cu asta ajungem la o comunitate simpatetică cu autorul, cu asta înțelegem, dar putem încă să ne înșelăm asupra treptei pe care o ocupă opera în ierarhia valorilor. Atunci intervine o metodă foarte veche și foarte solidă: compararea cu capodoperele universale. In literatura noastră n'avem încă prea multe opere fundamentale și în toate genurile, de unde, fiind la mijloc și lipsa de viziune universală a criticilor, totul devine extraordinar. Oricât ar înrâuri școala, este sigur că anume valori rezistă prin însăși structura lor. Poate individul superficial să ridice din umeri la Homer, Dante, Shakespeare ori Molière. Cine are o cultură serioasă, nu poate să nu rămână sguduit de adâncimea simplă și eternă a acestor autori. Cercetându-i pe aceștia, criticul ajunge să stabilească unele norme ale capodoperei care firește nu sunt exemplare fiindcă nimeni urmându-le nu va ajunge genial, dar sunt instructive cu privire la structura capodoperei. Teatrul lui Delavrancea a fost pe vremea lui socotit miraculos, teatrul d-lui M. Sorbul genial. E de ajuns să comparăm *Patima roșie* cu o operă clasică înrudită ca să ne dăm seama de adevărata proporție a piesei. Tot astfel romanul lui Duiliu Zamfirescu a fost suprapreţuit. In genere criticul român nu știe să-și îndreptățească judecata. O operă clară i se pare banală, o operă fără niciun conținut și confuză i se poate părea excepțională. Pathosul, elocvența îl sperie. Aceasta fiindcă cunoaște numai unele atitudini ale literaturii actuale. De pildă este înrădăcinată la noi ideea că cine face proză cu subtitlul roman trebue să urmeze legile romanului, să fie autentic, adânc și celelalte. Oridecâteori apare o operă în proză care urmărește alte scopuri, cum ar fi multe din cărțile d-lui M. Sadoveanu, se deplânge lipsa de observație. Insă cine cunoaște literatura clasică știe că observația n'a dat singurele opere mari. Orice încercare de literatură fantastică este primită la noi cu ironie, ca fiind o rătăcire, o abatere dela observație, într'atât criticul nostru e lipsit de sentimentul marii literaturi fantastice profesate de un Edgar Poe, Th. Gautier, de Hoffmann. In poezie înrâurirea aproape exclusivă a presei literare franceze, face pe criticul român să aibă oroare de poezia cu idei, de marele vers, de amplitudine și tot lipsa de serioasă cultură filosofică și literară face ca însăși poezia pură să fie înțeleasă în felul absurd al unei poezii fără conținut.

Intr'un cuvânt nu istoria literară este totul ci istoricul literar și acesta trebue să fie un om de o mare capacitate intelectuală.

G. CĂLINESCU

James Hilton

UN EROU MODERN

Din tot ce se scrie în timpurile actuale, numai un singur erou are nobleţă, frumuseţă şi oarecare grandoare: tânărul aviator, cu capul gol eşind pe marginea carlingăi şi plutind peste o plajă singuratică.

Razele soarelui în amurgul întârziat, tăiau valurile unui golf larg deschis, movile de nisip se ridicau în spre pădurile tropicale, care mărgineau cuprinsul în spre linia munţilor, întunecând zarea dinspre răsărit.

Din nefericire, aspectul acesta avea un cusur pe care numai aviatorul îl cunoştea: chinul unei turbate dureri de măsea. Începuse să-l doară pe la amiază, îndată ce părăsise Singapor, şi durerea crescuse mereu, până ce devenise de nesuferit când ajunse deasupra acestei plaje aurite. Faptul se traduse prin coborîrea avionului şi aterizare atentă, căci nu prea era uşoară pe aceste meleaguri.

Aviatorul se coborî şi se întinse la umbra unei aripi a maşinii, sprijinindu-şi capul îndurerat între mâini. In clipa aceia se arătă, venind spre el, un bătrân, bine zidit, ars şi prăjit de soare, care-l întrebă brusc ce s'a întâmplat.

Tânărul nu mai ţinu seama de ironia care nu se ascundea în felul în care fusese întrebat, nici de surpriza apariţiei acesteia neaşteptate, atât era de chinuit de mizeria lui înăbuşită.

— Ce să fie? Sunt torturat de cea mai sfredelitoare durere de măsea ce se poate închipui. Am aterizat să încerc să o alin prin puţină odihnă.

— Şi s'a mai alinat?

— De loc.

— Asta e rău de tot. Haide mai degrabă cu mine — aşezarea mea e pe aici pe aproape — să vedem ce putem face.

— Dacă aţi putea să-mi daţi ceva...

— Sigur. Cei de pe aci zic că se alină durerea cu spirt în care se pun cuişoare. Să încercăm.

Păşind prin bolovani şi prin nisipul plajei, apucară pe o cărare prin stufărişul des. Tânărul se făcu apă după câţiva metri, jungla prindea pe călători ca într'o plasă de aer umed, aşa că aviatorul pierdu aproape şi conştiinţa durerii de măsea şi senzaţia de tăcere subită care urmase după sbârnâitul motorului în urechile sale atâta vreme. Era nalt şi svelt, cu trăsături mândre de crudă tinereţe — să tot fi fost de douăzeci de ani.

Când au ajuns pe creasta unei coline nu prea înalte, aflară o colibă, ridicată pe coastă, la jumătate din drum spre altă colină ceva mai depărtată, cu faţa spre un hangar şi a unor unelte destinate unei întreprinderi de mică însemnătate. Coliba era clădită binişor, cu o verandă largă şi cu acoperiş de stuf de pe acele locuri.

— Sunt singur aci, zise omul în vârstă... Numele meu e Carson.

— Eu mă numesc David Clair.

— Să nu-ţi închipui că am să-ţi spun că am auzit despre d-ta şi că o să-ţi aduc laude pentru isprăvile pe care le-ai săvârşit. Singurul nume de aviator pe care-l cunosc este Lindbergh.

Tânărul se sili să zâmbească. „Foarte bine. Nu e nevoe să mă fi cunoscut din reputaţie, dacă aşa îţi place..."

Carson îl conduse într'o cameră răcoroasă şi întunecată, cu mobile confortabile deşi vechi şi sărăcăcioase. Deschise apoi un dulap cu medicamente, apoi altul cu sticle.

— Moae vata aceasta în uleiu şi apoi pune-o în gaura măselei — să nu bagi de seamă dacă te va durea mai tare la început. După aceia să ei un gât de rachiu şi să te culci.

— Mulţumesc, dar voi întrebuinţa numai uleiul, fără să beau rachiu.

Carson îi aruncă o privire şireată, care se termină cu un zâmbet prietenos deşi enigmatic.

— Cum doreşti, îi zise el şi îl lăsă singur. David continuă cu uleiul şi după zece minute durerea îi încetă deodată. Eşi din cameră, deşi se temea încă să nu-l apuce din nou durerea. Carson şedea pe verandă şi fuma o ţigară.

— Hullo! tinere, ţi-e mai bine? Atunci e fain, căci vom cina pe la şapte afară, căci n'o să pleci noaptea. Imi place tovărăşia.

— Văd că ai şi un telefon... Aş vrea să dau de ştire la aerodrom că m'am oprit în drum, căci altfel mă vor aştepta toată noaptea.

Durerea de măsea nu mai reveni şi David se repauză până ce îl chemă Carson la masă. Cina a fost, în adevăr, servită din cutii, dar fu gustoasă şi răcoritoare.

— Ştii? zise David, mâncând cu poftă, nu credeam să fiu atât de mulţumit de oprirea aceasta neaşteptată.

— De ce?

— Apoi trăgeam nădejdea să bat recordul Singapore—Londra şi cu oprirea mea din noaptea aceasta nu prea am multă şansă...

— Şi o să-ţi pară atât de rău dacă nu-l baţi?

— Nu atât de rău cât mi-ar fi părut dacă aş fi fost pe punctul de a-l bate şi l-aş fi pierdut în ultima etapă. In cazul meu nu-mi rămâne decât să mă întorc la Singapore şi să încerc din nou, dar după ce mă voi duce la dentist.

— Să iei însă o sticlă cu rachiu cu dumneata, în noua călătorie, te sfătuesc, chiar dacă-ţi vei revizui toată dantura.

— Dar nu pot lua alcool în gură. Mi s'a oferit de cineva din Australia o mie de lire dacă bat un record de zbor fără să iau o picătură de alcool. Vezi, este o propunere de convins prohibiţionist...

Carson râse cu poftă.

— Poate că partizanii wiski-lui ţi-ar fi oferit mai mult.

— Aia nu au voit să-mi dea nimic, i-am încercat eu.

Carson râse şi mai cu poftă.

— Adevărat? i-ai încercat? Ce fel de daraveră este asta?

— Uite ce e, când nu ai bani, trebue să găseşti pe cineva care să-ţi dea. Cele mai multe dintre lucrurile, care se fac în lumea asta, sunt plătite de acei care nu le pot face ei înşişi.

— E adevărat.

David murmură cam stingherit:

— M'am gândit adesea la lucrurile acestea, deşi nu-mi sunt pe plac. Ştii că pe timpul unor zboruri lungi ai tot răgazul să te gândeşti la fel de fel de lucruri.

— Imi închipui. Şi ce avea să-ţi revină din zborul acesta?

— Ceva mai bun de cât de obiceiu. De pildă o societate de petrol îţi plăteşte uleiul şi îi duci reclama mai curând la vre-o gazetă, ba alte ori spui din ce fabrică anume a fost şocolata pe care ai mâncat-o sau cuburile de carne conservată cu care te-ai alimentat.

— Şi mănânci cu adevărat aceste lucruri?

— A, da, bine înţeles, dacă nu am durere de măsea, ca de data aceasta.

— Şi se câştigă ast-fel mulţi bani?

— După cum ai noroc. La drept vorbind asta e totul, norocul. A sporting chance.

— Ce făceai alta la început?

— Dar nu am făcut de cât asta totdeauna: maşini şi motoare. Iar când patronul cumpăra un avion eu zburam cu el peste hangar. Am zburat întâi la şaisprezece ani, pot să zic că am crescut zburând. Nu sunt bun de cât pentru asta. La şcoală nu eram printre cei buni.

— Da, înţeleg.

După o pauză David zise:

— Astfel, gândesc să mă întorc mâne la Singapore şi să dau altă lovitură. Ceiace e mai rău e că firmele mari se plictisesc uşor de tine dacă nu ai noroc.

— Şi cum stai în prezent?

— Acum şase luni eram primul care zburasem singur de la Broom la Surabaya.

— Sună frumos!

— Te cred! Dar am fost un nesocotit. Nu făceam nici un fel de paradă din aceasta. Rezultatul: n'au făcut nici alţii paradă cu mine.

— Tocmai! începusem să observ că eşti un tânăr simplu şi fără fasoane.

— Da, am curajul s'o spun — şi David zâmbea, fumând cu deliciu. Apoi adaose:

— Mulţumesc lui Dumnezeu că nu mă plăteşte nimeni să nu fumez!

— Te ţii, deci, de făgăduială?

— De cele mai multe ori. Este o datorie de cinste, aşa mi se pare. Şi apoi mai sunt legat pentru multă vreme. Fă bine ca să meargă şi răul, ăsta e principiul meu, şi noroc mai bun în viitor. Mă duc mâne la Singapore în orice caz.

— Eu nu sunt atât de sigur că te vei duce.

— De ce crezi aceasta?

Carson răspunse încet:

— Mă tem că te-ai pregătit singur pentru un caz de veşti rele.

— E vorba de maşina mea? Şi David se uită cu spaimă la el. — Am lăsat-o în stare bună pe plajă.

— Maşina e aşa cum ai lăsat-o. Ar putea fi însă ceva mult mai serios de cât asta...

Dar expresia feţei lui David arăta foarte clar că nimic nu poate fi mai serios de cât asta.

— Ce alta? întrebă el liniştit.

— Se pare că a sosit la Singapore, îndată ce ai plecat, un cablu pentru d-ta şi s'a telegrafiat la Rangoon. Foarte rele noutăţi de la dumneata de acasă.

— Oh!

— Tatăl dumitale. E grav bolnav şi doreşte să vii acasă cât mai repede.

După o pauză, David răspunse liniştit:

— Dacă e aşa, trebue să zbor chiar acum.

— Tot astfel cred şi eu. Regret...

David sta cu ochii aţintiţi pe masă.

— Ai fost foarte bun că mi-ai comunicat vestea atât de delicat. Nu mi-am văzut familia de mult.

— Inţeleg.

— Am părăsit casa de când eram un piciu. La drept vorbind nu am trăit de loc cu ei, ci la un unchiu, căci tata şi mama erau numai pe drumuri.

— Cum ai zis? Pe drumuri?

— Da. Tata e pianist şi dă concerte. Se spune că e un mare maestru.

— A vizitat vreodată Bucureştii?

— Se prea poate. A fost în multe localităţi, mai ales înainte de a muri mama.

— Nu se numea Francis Clair?

— Da, aşa se numea. Ai auzit de el?

— Mai mult, l-am întâlnit la Bucureşti.

Se uitară unul la altul câtva timp în tăcere. David, uşor excitat ca în asemenea clipe de dramă, privea spre cerul tropical pe care se ridica luna şi zise pe gânduri:

— Foarte interesant caracter, din multe puncte de vedere, tatăl meu. Când v'aţi întâlnit?

— Cu mult înainte de a te fi născut dumneata. Eram în România la un birou de petrol. Intr'o dimineaţă, fiind la un ziar din Bucureşti, pe când vorbeam cu directorul, intră în cameră un om voinic şi nalt, într'un teribil acces de mânie. Era tatăl dumitale.

— Da, e adevărat, voinic şi nalt şi de o violenţă fără seamăn. Imi amintesc.

— Vorbea într'o germană anapoda, dar când m'a auzit vorbind englezeşte începu să-şi descarce sufletul cu mine. Era vorba de un articol de critică muzicală, apărut în gazetă despre concertul său. Unele cuvinte din acel articol i se păreau chiar insultătoare. Directorul trimise să cheme pe autorul articolului şi când acesta intră, tatăl dumitale sări pe el. Era turbat de mânie şi până să-mi dau seama se şi schimbară cărţile de vizită şi se fixă duelul, fără să-l pot convinge pe tatăl dumitale că era o curată nebunie.

David începu să râdă.

— Mai ales că legile ţării interziceau foarte strict duelul şi dacă s'ar mai fi întâmplat şi moarte de om trebuia să se plătească averi. Nu-mi convenea de loc să văd un Englez în aşa mare daraveră.

— Nu era Englez, era Irlandez, avea o mamă Rusoaică şi era născut la Shanghai.

— Deci o amestecătură nemaipomenită şi voia duel cu orice preţ. Voiam să-l abat până la sfârşit cu atât mai mult cu cât eram convins că nu ţinuse niciodată o armă în mână, pe când adversarul era sigur pe mâna lui. Dar, printr'un noroc orb, tatăl dumitale eşi învingător. Duelul a fost cu sabia şi tatăl dumitale repezindu-se, fără nici o regulă, dar cu impetuozitate, împunse pe adversar la braţ. Onoarea fiind satisfăcută, tatăl dumitale strânse mâna tuturor şi plecă plin de zâmbete şi bonomie. Şi nu l-am mai întâlnit nici odată.

Mai mult, am aflat pe urmă că fusese o amăgire din partea tatălui dumitale, căci vorba pe care o luase drept insultă, era în realitate o laudă.

— Fantastic, cu adevărat!

— O lume anapoda şi pe dos.

Se duseră la culcare târziu noaptea, iar a doua zi dimineaţă David se deşteptă în zori şi îşi cercetă maşina. Amândoi stătură câteva clipe lângă motorul care huruia, apoi îşi luară rămas bun. Avionul alergă vre-o câteva minute pe plajă apoi îşi luă zborul.

Era o dimineaţă strălucitoare, fără suflu de vânt şi rece deasupra mării. David zbură câteva mii de metri în vederea uscatului, vrând să tae drum drept peste capuri şi golfuri. Ca orice om din rassa aceasta nouă a zburătorilor îşi avea geografia lui aeriană, ce nu se poate învăţa cu nici un preţ altul de cât acel al experienţei. Aceasta devenise acum o a doua natură şi nu o căpătase din curiozitate pentru aspectul său nou. Faptul principal pentru cel ce zboară este viteza, distanţa, drumul, înălţimile şi puterea vântului. E la ei ceva elizabethan în felul de a concepe lumea — ca un spaţiu virgin şi plin de primejdii neîncercate, în care un tânăr devine om şi mai ales un om poate întâlni în cale moartea sau renumele cu şanse egale. Acesta era

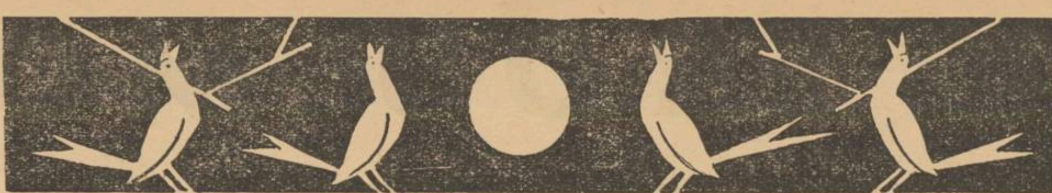
(Continuare în pag. 14-a)

visul, realitatea era să-l realizezi. Emoția stăpânitoare a fiecărui moment este când pentru vis, când pentru realitate și aci este toată drama zburătorului.

Dimineața ajunse la Rangoon, își umplu rezervoarele și prânzi ușor. Vorbi cu mecanicii și cu staful aeroportului, căci era între toți oamenii din această lume un fel de frăție liberă, alături de oficialitatea politică sau financiară, privită întotdeauna cu veșnică și nesuferită sâcâială.

Vremea fiind făgăduitoare, el decise să ia zborul direct spre Calcuta, tăind golful Bengal. După câteva minute pierdu din ochi uscatul, căci era în aer un ușor văl de ceață. El se simțea acolo sus ca în lumea lui obișnuită, descifrând automatic limbajul instrumentelor sale, pe când gândul îi zbura în voe la diferitele sale interese particulare. Acestea erau în cea mai mare parte financiare: pe cine să mai convingă să-i dea bani, cum să capete un nou echipament de radio, cât o să-i dea pe credit croitorul din Sidney. Era, după cum se vede, mereu pe spinii nevoilor și lipsurilor personale, dar nu prea se neliniștea din partea aceasta și nu se gândea la ele de cât în clipele de răgaz. Se întâmpla deci, că pe când căuta curentele și se profila într'o lume de strălucire albă și însorită, gândul său să fie numai la socoteli de venituri și datorii. Tot astfel trebue să fi fost și mentalitatea marinarilor din secolul al șaisprezecelea călătorind în căutarea fabuloasei Indii.

David Clair nu era lacom de bani, dar dorea cu patimă libertatea pe care o dă bogăția. Nu-și bătea capul cu regi și prinți, cu Fascism, Comunism sau dezarmarea de care erau pline ziarele, iar patriotismul său, dacă îl avea era mai mult pentru Australia decât pentru Imperiul Britanic și mai mult pentru Queensland, unde crescuse, de cât pentru Australia. Arunca o privire de adevărat zburător asupra lumii și privea fără a înțelege frica oamenilor, din ce în ce mai mare de bombe. Visase, uneori, cu ochii deschiși, o lume pe care bombele ar fi scăpat-o de snobii care încearcă să zboare de joacă. Urcând îndrăzneț și tot mai sus deasupra mării, toate meschinăriile contactului cu viața se topeau, îl părăseau fiind absent și cu trupul și cu sufletul. Această absență îi dădea o senzație de bună stare fizică, bucuria de a fi singur și chiar bucuria de a simți spaima. Căci nu putea tăgădui că simțea în totdeauna frică trecând pe deasupra mării. Spăimântătorul contrast îl fascina și-i dădea fiori când se gândea la imensitatea adâncimii oceanului și bătaia secundei de care depindea viața lui. Incredere în Dumnezeu și atenție încordată la motor. Fără prea multă doctrină religioasă și fără prea multă biserică, David era credincios. Credința lui nu era

propriu zis într'un Dumnezeu, deși nu primise nici mascota pe care i-o oferise cineva la plecarea din Singapore.

Avea o inteligență limpede și activă, dar fără multe cunoștințe în afară de studiile relative la meseria lui și la știința și puterea aviației pe care le studiase în deaproape. Atitudinea sa în fața soartei era numai atitudinea pe care se pregătea să o ia în fața „mulțimii” dacă „mulțimea” l-ar fi primit vreodată. Până în prezent așa ceva nu i se întâmplase. Sosirea sa în aeroport nu fusese nici odată până acum un eveniment și nu fusese primit niciodată cu urale și priviri admiratoare, nu avusese niciodată nevoe să intervină poliția ca să-i facă loc prin mulțime. Doar vreo încercare pusă, în chip cinic, la cale, de compania de petrol în folosul căreia zburase și atâta tot.

Dar cum nu împlinise douăzeci de ani, mai avea vreme să nădăjduiască. Era o viață grea, mai ales când aerul nu-i era binevoitor, câte odată se simțea obosit și se gândea cu invidie la milioanele de oameni care trăiau liniștiți și în securitate la ocupațiile lor de pe pământ, după cum se vor fi gândit și ei, cu invidie, la viața lui de aventură. La urma urmei însă nici nu vor fi poate chiar atât de în siguranță, după cum nu era nici el prea des în excitația primejdiei.

De odată însă pe când gândul lui rătăcea fără țintă, o izbucnire de vânt aruncă mașina din ascensiunea ei și nervii săi tresăriră ca răspuns. Orizontul în fața era încă strălucitor, dar ceața se îndesise, totuși zburase bine, într'un curent iute dar egal de vânt. Tocmai aceasta îl intriga asupra izbucnirii aceleia neașteptate care îi venise din față. Vântul nu prea poate fi calculat, poate va fi într'o zi precum sunt curentele apei, de aceia orice zburător trebue să cerceteze vântul ce i se ivește în cale. Dar cu experiența se capătă un al șaselea simț cu care să se facă față chiar când se petrece ceva neobișnuit. De data aceasta, repede, ca și când s'ar fi lăsat o perdea peste fața mării, ceața se prefăcu într'un nor negru care se rostogoli și ascunse cerul în întunecime.

David Clair simți fiorul spaimei înghețându-l. Mai trecuse prin furtuni și întotdeauna a simțit marea spaimă. Pe uscat înconjurase mai lesne valul furtunei, izbutise să întrevadă locurile unde ar fi putut coborî. Pe apă nu era altă scăpare de cât a trece prin ea în voia soartei și a norocului. Nu era cu putință să o înconjori, căci acoperea întreaga boltă a orizontului, deschisă deasupra oceanului. Toată complicata mașinărie umană, creer, nervi, mușchi se puse în mișcare spre a întâmpina primejdia. Trăsăturile aproape copilărești ale tânărului se încordară într'o expresie de om matur în hotărârea de a lupta cu cerul spre care se ridica fruntea omului în primejdie.

David Clair, despre care nimeni nu auzise nimic, care nu avea bani, nici vreo situație importantă în societate, se lupta cu furtuna în Oceanul Indian și se lupta singur.

El se urcă mai sus, dând de o situație mai favorabilă deasupra mării, care devenise de un verde întunecat și turbure. Dar după vre-o câteva mii de metri, mașina scrâșni, intrând într'un zid solid de apă, care o împinse într'un vârtej. Apa pătrunse prin ferestrele de pe lături pe care nu avusese timp să le închidă. In acelaș timp cerul se făcuse vânăt. O panică grozavă îl țintui pe loc, dar nervii nu cedară și îl împinseră să lupte mai departe. Aprinse luminile ca să se vadă tabloul și pierdu ceva din înălțime ca să încerce să intre într'o zonă fără ploaie. Intunerecul însă stăruia și valuri de apă se izbeau în mașină, zguduind-o din toate țâțânile și lovind-o ca niște pumni uriași. David se ținea tare însă, înfipt în observația motorului, socotind fiecare izbucnire și cântărind totul în vederea stăpânirii forțelor, luptând cu fiecare atom din trupul, mintea și voința sa. Un fulger străbătu întunerecul și ploaia începu să se verse ca o imensă Niagara. Sburătorul pierduse vederea și dibuind prin întunerec se crezu definitiv pierdut pentru câteva secunde. „Doamne, Dumnezeule”, șopti el într'o exclamare automată și convențională, ca la teatru sau cinema, înțepenit de frică.

Intunerecul începu să se mai subție în jurul său și simți în nota huruitului mașinii o schimbare, care arăta că motorul nu merge tocmai perfect. De sigur intrase vreuna din miriadele de picături ce au căzut asupra sa, în rezervorul sacro-sfânt. Ghici aceasta ca și când i-ar fi șoptit-o careva la ureche. Ii apăru limpede, simplu și firesc convingerea că peste o jumătate de oră va fi mort. In prima clipă fu de o liniște înghețată, apoi deodată îl cuprinse groaza nespusă. Nu se răzvrăti împotriva soartei sau a norocului, ci împotriva oamenilor care nu-i dăduseră destui bani să se echipeze așa fel în cât să fie în afară de primejdie, apoi în potriva cititorilor care vor citi cu miile vestea morții lui și nu vor găsi de spus altă ceva de cât „Bietul tânăr!” și apoi nu se vor mai gândi nici odată la el.

Dar ce s'a întâmplat? Mașina se potoli încetul cu încetul și motorul începu a hurui în ritmul său obișnuit. Atunci îi apăru în minte imaginea tatălui său, așa cum i-o descrisese Carson, în ziua duelului din parcul înecat de ploi, din marginea Bucureștilor. „Bine că am cunoscut fapta aceasta... voi avea curaj, tată, cu orice preț”.

Minunea se împlini și de data aceasta; o lumină cenușie se ivi și în zarea ei apărură ogoare și coline în peisagiul umed. Ateriză așteptând să stea ploaia și curățindu-și motorul și își reluă zborul.

La Karachi a fost întâmpinat de un ziarist, care voia un interview. De data aceasta David și-a dat seama că zborul său nu mai face să treacă neobservat.

— O furtună... și nu era vorba de un record, dar mi se trimisese un cablu prin care eram chemat lângă patul părintelui meu, la Londra, unde era grav bolnav”.

Atât a fost deajuns. La Bagdad, a aflat că se știa de „Primejdia de moarte întâmpinată de un aviator, în zbor spre patul de durere al părintelui său”. La Marsilia David descoperi că a devenit un erou, din tagma „Rassei oțelite în luptă cu moartea”. Era ostenit de moarte și în acelaș timp trebui să se lupte cu dorința de a eși din toată această zgomotoasă afacere, de care era și desgustat în taină, în oarecare măsură.

Când a ajuns la Aeroportul din Croydon era literalmente istovit, dar mulțimea l-a luat pe sus. Nu știa cui să răspundă întâi. Reporterii se sileau din răsputeri să-l facă să spună ce doreau ei, fotografii îi luau instantanee și mort de sete nu putea bea o picătură, căci așa era eticheta onorurilor în Anglia.

In fine autoritățile îl întrebară dacă nu dorește să meargă cu avionul la Litlle Bigbury, locuința tatălui său.

Dar el trebui să refuze, pentru că deși cunoștea toate drumurile și drumușoarele la Cairo, Bushire și Allahabat, Londra, locul unde locuia tatăl său, era pentru el „terra incognito”.

Și deși trebui să stea câteva minute, după obiceiurile oficiale, el căută să scape cât mai iute. De data aceasta însă nu pentrucă voia să evite publicitatea, ci pentrucă iar îl apucase durerea de măsea.

Și suit într'o mașină cam hodorogită luă drumul spre Bigbury, simțindu-se din ce în ce mai rău și pe deasupra cuprins de gânduri rele, socotind afacerile sale ca meschine și toate cele întâmplate fără valoare și cam ridicole, mai ales că boala tatălui său devenise ast-fel mijloc de reclamă.

Tot i-a fost mai bine în lupta cu furtuna în Oceanul Indian, de cât obiect al acestei supărătoare explozii de popularitate și cu durerea de măsea pe deasupra. Apoi hainele îi erau murdare, și nu mai avea de cât nouă shilingi în buzunar. Se simțea bolnav și mizerabil, ochii îi erau strânși și triști.

Ah! ce mai erou! Și nici nu știa cum să găsească locuința tatălui său, căci nu mai fusese aci. Apoi nu-și văzuse famila de șapte ani, iar șapte ani e mult pentru un tânăr care venise în zbor de la Singapore la Londra și se războise trei ore cu un thyphon.

Găsi casa până în cele din urmă și sună la ușă. Veni o fată care nu-și dădu seama la început cine era. Dar când acesta spuse cu glasul său de Australian că era „David”, atunci ea începu să strige: „David, David, am citit despre tine, eu sunt sora ta Monica — cred că nici nu-ți mai amintești de mine”. Era încă o fetiță și acum se intimidă, când își dădu seama că e atât de înalt și ars la față și cu o atât de ciudată înfățișare.

In hall auzi sunete de piano și când bătu la ușă și i se deschise, fu inundat de valuri de muzică. La piano cânta un bărbat înalt și fin ca înfățișare, cu părul sur. Intâi el nu băgă nimic în seamă. cântând înainte. Dar când văzu pe David se opri — „Sunt David”, zise acesta.

Bătrânul sări în sus, cu ochii scânteetori.

— Ești David? chiar tu? Atunci lămurește-mă ce e cu toată harababura aceasta că ai venit în zbor, fiindcă mă credeai pe moarte? Ți-ai dat seama câți m'au blestemat și m'au trimis la dracu zilele acestea? Vezi acum dacă sunt sau nu mort! N'am murit, Slavă Domnului. Am avut o răceală, atâta tot. Dar nebuna aceasta de sora ta a luat vânt și ți-a trimis un cablu. Am certat-o eu la vreme. Să nu cumva să-ți închipui însă că nu sunt bucuros că ai venit. Dimpotrivă. Dar stai jos. Ce-aș putea să-ți ofer? Vrei să bei ceva, să fumezi?

— Un singur lucru... răspunse David luptând din greu.

— Da, da, ce anume?

— Am... cred că am căpătat o durere de măsea neînchipuit de chinuitoare. Nu vreau decât un dentist, dacă e vre-unul în apropiere?

Bătrânul stătu neclintit o minută, apoi zvâcni de la piano.

— Monica, chiamă pe Burrows și învoește-te cu el să vie să vadă pe tânărul acesta. Spune-i că vine de la Singapore la Little Bigburry să găsească un dentist... Iar tu, băete dragă, întinde-te colo pe divan și am să-ți cânt Bach în așteptare.

— Ce lume zgomotoasă și întoarsă pe dos, Doamne, Doamne, exclamă ca încheere bătrânul.

— Da, da, răspunse David, zâmbind....

din englezește de
IZ. SADOVEANU

A apărut

CASA DE PE CU[illegible]ME

ROMAN DE
OLGA MONTA

O admirabilă continuare a romanului NADIA, în care autoarea dovedește valoroase însușiri literare, dublate de o vie sensibilitate

LEI 60.—

EDITURA „ADEVERUL“ S. A.

„Știință popularizată“
„Sfaturi practice“
„Radiotelevizine“
„Cinema“, etc.
publică în fiecare Sâmbătă revista

„RADIO ADEVERUL“

48 pagini ilustrate 5 lei.

A apărut

PE URMELE TRECUTULUI

*

O CĂLĂTORIE IN EGIPT

de
C. ARGETOIANU

Un interesant volum de amintiri cu numeroase planșe

LEI 70.—

EDITURA „ADEVERUL“ s. a.

DE PRIN LUME ADUNATE

In acceleratul de Moldova — care goneşte zorit spre Bucureşti, — din colţul unei bănci privesc atentă în juru-mi. Am de aşteptat cinci ore până la sosirea în Capitală şi cum nu obişnuesc să cetesc în tren — lectura e pentru mine ceva mai mult decât o distracţie şi n'o pot gusta decât în singurătate — caut o altă preocupare, în afara decorului prea monoton, ce aleargă prin faţa ferestrelor. Norocul m'a servit. Pe banca din faţa mea stau doi tineri îndrăgostiţi — dragoste legală, după cum arată verighetele de aur din degetele lor. In fine, poate azi am descoperit, ceiace caut mereu: o căsnicie fericită. Ea trebue să existe undeva, aşa cum mi-o imaginez eu — oricât ar dezminţi-o realitatea. Din păcate însă, cu toate încercările mele, n'am descoperit-o până acum.

Cei doi tineri din faţa mea par a fi în primele luni de viaţă comună. Sunt amândoi frumoşi şi par perfect potriviţi fiziceşte. El e brun — seamănă cu Jean Murat, cunoscutul artist de cinema, — cam greoi, cam voluminos; e vădită origina rustică. Are, în ochi, o expresie de blândeţe moldovenească şi o frunte de intelectual. Ea — blondă, micuţă, grăsulie, elegantă, e de o frumuseţe caligrafică perfectă; totuşi pe figura-i de orăşeancă rafinată alunecă uneori o expresie trivială. Cei doi tineri stau lipiţi unul de altul, formând parcă un singur corp — simbolul căsniciei. Femeia îi prinde mereu braţul, se lipeşte de el, se învârteşte în loc, căutând o poziţie care s'o apropie cât mai mult de bărbatul drag. Oricât strălucesc în degetele lor cele două verighete de aur, insistenţa ei îmi pare vulgară şi autoritară. Oare iubirea nu e mai frumoasă când se înconjură de puţină discreţie — chiar dacă codul civil i-a dat aprobarea legală?

In timp ce mânile lor se strâng şi corpurile se lipesc cu dragoste, o nevoe firească îi face să schimbe reciproc gândurile — prilej pentru mine să le complectez biografia. Totuşi, observ repede că vorbele nu-i apropie, ci dimpotrivă!

Se întorc dela ţară, dela familia lui, unde au petrecut Paştele. Din fragmentele de fraze pe care le prind, înţeleg că tânăra doamnă îşi exprimă — destul de ironic — impresiile culese din casa modestă a surorii lui — care — lipsită cu totul de simţul eleganţei şi al etichetei — pare a fi jignit gustul fin al bucureştencei. Pe figura bărbatului s'a aşternut o tristeţe resemnată, pe care însă n'o observă draga lui tovarăşă, căci continuă cu ironica ei analiză. Acum e rândul lui să lovească şi se pare că a nimerit bine. Nu înţeleg tot ce spune, abia prind unele cuvinte din care refac ideia. Bărbatul face o comparaţie între ţăranca vrednică — care îşi conduce singură bogata gospodărie — şi orăşeanca mereu ocupată de ondulaţii şi manicură. Figura frumoasei mele vecine s'a încruntat, gata de gâlceavă. Pe urmă se răsgândeşte; îşi scoate calmă din poşetă, pudriera, rujul şi pieptenele, apoi cu mişcări dibace, ca şi cum ar fi în cabinetul ei de toaletă, îşi reface coafura, îşi retuşează obrazul şi când e pe deplin mulţumită de sine, se întoarce spre soţul supărat, privindu-l printre gene, insinuant. E în adevăr irezistibilă. El pleacă capul — învins, deşi nu convins, — şoptind:

— N'am să te mai duc niciodată, niciodată „acolo”. In felul cum pronunţă cuvintele, se simte ce loc ocupă în sufletul său acest „acolo”... Ea nu dă însă nicio însemnătate acestei hotăriri. Ridică nepăsătoare din umeri şi schimbă vorba, dar bărbatul răspunde cu mai puţin entuziasm acum. Tânăra soţie îl mângâe drăgăstos, apoi, sigură de sine, se pregăteşte de somn. Şi, pentrucă nu se simte destul de bine pe locul ce-l ocupă, îşi împinge soţul tocmai la marginea canapelei, unde făptura lui masivă abia de se poate menţine. „N'ai putea să te razemi de colţul celălalt?” întreabă el blând. „Nu! Stau mai comod aşa”, răspunde femeia, cuibărindu-se mai bine, parcă numai despre sine poate fi vorba. Silindu-se să se menţină pe marginea băncii, îndrăgostitul de adineauri pare cam plictisit. Priveşte îngândurat pe fereastră şi, nu ştiu dece, am impresia că mintea lui e acum foarte departe de femeia care doarme lipită de umărul său. Ii privesc cu tristeţe. Iubirea lor, aşa de mare adineauri, îmi apare acum ameninţată de microbul descompunerii. Dorinţa fiecăruia de „a sta mai comod”, fără să se îngrijească de simţirea celuilalt, va distruge ceiace nervii şi carnea caută să unească. Sufletul e mai dificil decât corpul. Omul e născut să trăiască singur.

Obosită de atâta filosofie, închid ochii şi mă pregătesc să dorm, aşezată comod în colţul meu, de unde nimeni nu mă poate deranja, în numele iubirii...

*

Zilele trecute m'a trezit din somn zgomotul unei veselii nebune, ce izbucnise în curte. Alerg nerăbdătoare să cunosc şi eu fericirea ce a căzut printre vecinii mei care deobicei se zbat în griji şi necazuri. Toţi chiriaşii din curtea noastră s'au strâns în grup şi urmăresc cu chiote de veselie, ceva ce mişcă jos, printre ei. Mă apropii şi nu-mi pot opri un ţipăt de oroare. Cineva a prins un şobolan, l-a uns cu benzină şi i-a dat foc. In vreme ce micul animal se zbate, scoţând ţipete disperate, femeile şi bărbaţii din juru-i fac haz nebun. Fug îngrozită. O clipă am avut senzaţia că înebunesc: mă îmbia toporul rezemat lângă peretele din faţa mea. Cu ce plăcere aş fi lovit în ceata de monştri, care privea fericită, agonia groaznică a micii vieţuitoare.

Peste câteva zile, întorcându-mă acasă, găsesc iarăşi grupul vecinilor vorbind în mijlocul curţii. De data asta însă sunt trişti şi nemulţumiţi. Aflu că Rusu, căţeluşul negru din curte, a fost strivit de o maşină. Eu l-am iubit mult pe Rusu — în ai cărui ochişori sclipitori găseam cea mai curată rază de prietenie — şi moartea lui mă doare; totuşi nu mă pot opri să-i întreb: „Acum plângeţi moartea lui Rusu, dar mai eri râdeaţi cu hohot, în timp ce o biată fiinţă îşi dădea, în chinuri grozave, sufletul?” Ei mă privesc miraţi, apoi dau batjocoritor din cap, făcându-şi într'ascuns semne şi se risipesc şoptind ceva despre „ţicneala” mea: Auzi colo? Cum se poate potrivi una cu alta? Pe Rusu îl iubeau, pentru că le păzea curtea. Şobolanul e făcut de diavol, ca să strice tot! Cum să-ţi fie milă de el?...

Intr'un cerc de cunoştinţe, la o ceaşcă de cafea, după ce s'au bârfit toate „prietenele” absente, se vorbeşte despre căsnicie, dragoste şi adulter. O femee ne povesteşte cum o înşală bărbatul; alta cum îşi înşală bărbatul. Se discută şi despre gelozie. O doamnă ne spune cum, în seara nunţii sale, şi-a pus soţul să jure că până la ea n'a iubit pe altă femee, că nu-şi va mai aduce aminte de niciuna din fostele-i iubite şi că acum, în faţa ei, le dispreţueşte pe toate. Numai în urma acestui jurământ a primit să devie „de fapt” nevasta lui.

O alta, găsind într'o zi, în biroul soţului scrisorile şi fotografia unei tinere fete, pe care acesta o iubise pe vremuri mult şi care murise — le-a ars pe toate, după ce le-a cetit în faţa lui, bătându-şi joc de cuvintele de iubire scrise de o moartă, fără ca soţul să îndrăznească să intervină.

— Ba eu — spune d-na X — nu am astfel de gelozii meschine. Bărbatul meu e mişcat şi recunoscător de grija pe care o port mormântului fostei sale neveste. Deseori mă duc să presar flori peste groapa ei.

— Eşti cam exagerată, protestează d-na Z.

— Aşa e sufletul meu, sensibil. Voi nu puteţi înţelege. De ce aş urî această femeie? De fiecare dată când mă aflu în faţa mormântului ei, şoptesc: „Nu am nimic împotriva ta, din contra: îţi sunt recunoscătoare. Dacă nu mureai tu, azi nu eram fericită. Iţi mulţumesc că ai murit!”...

LUCREŢIA DASCALESCU

Cinema

— Un stal, dudue...

Plătesc şi întreb: Plus?

— Da.. plus aviaţia...

După acest scurt dialog, salut foarte reverenţios, în timp ce domnişoara zâmbeşte imperceptibil şi mă fixează.

Cu'n aer degajat încredinţez controalelor o fracţiune de bilet şi neştiutor de ce va urma, mă pierd în imensitatea sălii...

Deobicei nu mă instalez nici prea în faţă (nu's miop) nici prea în fund (n'am iubită!)... Fixat în „stal” — cam pe la mijlocul sălii — fac ochii miiici-mici şi privesc cercetător spre intrare pentruca lumea să creadă că aştept pe cineva. (Singur-singurel seara la cinematograf e... destul de jenant!).

După ce toate aceste preliminarii au fost îndeplinite, respir uşurat şi aştept în cea mai perfectă ordine desfăşurarea evenimentelor.

A început!...

Jurnalul mă interesează mult. E un vapor care se „lansează” şi mă văd şi eu pe cheiu prin mulţimea aceia sau prin mulţimea cealaltă care chiar acum, descoperită în soare, ovaţionează frenetic pe Mussolini. Apoi deodată dictatorul părăseşte pe fascişti, umple ecranul cu figura sa şi se adresează nouă într'o italienească metalică. Dar... un avion m'a ridicat şi-am plecat în bătae de record.

Terra aleargă sub mine într'un aspect nemaivăzut!...

... Şi după alte multe peripeţii cu scamatori, footbalişti şi balerine (care dansau la nebunie), văd cum un aparat de cinematografiat se îndreaptă cu obiectivul spre mine, mă fotografiază şi... se face lumină.

Aştept!...

Incepe drama. Ea şi el.

Prevăd cât vor fi de îndrăgostiţi!

...Şi rulează şi cântă şi dansează şi-s necăjiţi eroii pentrucă nu pot să se iubească în voie din multiplele considerente care formează acţiunea filmului... Dar, cam la două ceasuri, soseşte Salvarea; eroii îşi dau mâna, se sărută cinematografic... şi scrie „Fine” sau „The End”.

Deacum vin *cow-boy-ii!...*

E pustiu şi soare. *Cow-boy-ii* au pălării mari şi cai. Sunt foarte serioşi şi îngrijaţi. Nici nu i-am văzut bine şi încep să călărească. Se fugăresc în toate direcţiile şi împuşcă în toate punctele cardinale cu nişte pistoale mari şi grele... până cad pălăriile, cad caii şi cad şi *cow-boy-ii.*

In fine, unul mai sprinten salvează o fată (de obiceiu blondă şi virgină) din mânile banditilor şi se căsătoreşte cu ea deoarece o iubea de multă vreme, din copilărie...

The End.

VIRGIL CUCU

Pictura italiană

In Muzeul Prinţului Paul al Jugoslaviei, din Belgrad, se află deschisă în prezent o strălucită expoziţie de pictură italiană, care atrage numeroşi vizitatori din toată Europa. Aceastră impozantă manifestare artistică întruneşte aproape 120 de tablouri şi sculpturi împrumutate dela peste 40 de muzee din vreo 20 de oraşe ale Italiei. Pentru mai multă omogenitate, un singur gen de creaţie este reprezentat: portretul italian, începând de la Roma republicană până la Roma fascistă.

CITIŢI REVISTA

„DIMINEAŢA COPIILOR”

Cea mai răspândită publicaţie pentru

COPII şi TINERET

Un exemplar colorat în 16 pagini lei 5

De vânzare la toate chioşcurile de ziare

Citiţi în fiecare Joi

excelenta revistă de popularizare

MEDICUL NOSTRU

Tinereţe, sănătate, frumuseţe, educaţie sexuală

16 PAGINI ILUSTRATE IN CULORI 5 LEI

Viaţa teatrală

Despre două spectacole, o carte şi o traducere

Am cam trecut cu vederea ultimele premiere, şi trebue s'o mărturisim, vina este a noastră. Dar ni s'a părut realmente că sunt câteva spectacole în teatrele particulare, cărora nu este nevoe să le dăm nici o atenţie.

De pildă „Necunoscuta", jucată la Teatrul Regina Maria, o melodramă, cum nu s'a mai scris de la „Cele două orfeline", şi care m'a desarmat, dacă pot întrebuinţa o astfel de expresie, atunci când, din întâmplare, i-am aflat subiectul.

Era vorba acolo de o mamă care pentru o greşală săvârşită în tinereţe, este repudiată de soţ şi dată afară din casă, unde lasă un copilaş de cea mai fragedă vârstă. Anii trec. Mama duce o viaţă de câne, copilul ajunge celebru. Mama greşeşte din nou, nu ştiu de ce natură era greşala, dar fapt e, că va fi judecată în faţa Tribunalului. Printr'un hazard „miraculos", avocatul mamei va fi însuşi fiul, care nu o cunoaşte. Ce se mai întâmplă nu vă pot spune, fiindcă am renunţat de a afla sfârşitul, după cele ce aflasem până atunci.

Pentru cei ce doresc să cunoască într'adevăr jalnica poveste a mamei care a greşit, dacă cumva Teatrul Regina Maria nu va mai afişa puternica dramă a lui Bisson, îi sfătuim să caute pe la cinematografele de cartier, unde un film făcut în America şi intitulat tot „Necunoscuta", va înfăţişa publicului amator sguduitoarea şi unica întâmplare a mamei vinovate, apărată de copilul inocent.

Pentru toate consideraţiunile de mai sus nu am văzut „Necunoscuta" pe scena Teatrului Regina Maria, şi suntem în imposibilitate de a ne pronunţa.

Mai este în Bucureşti un spectacol nou. E vorba de „Răposatul Bobby" la Teatrul Modern, în montarea şi interpretarea d-lui Ionel Ţăranu. Afişele anunţau acest spectacol ca o grandioasă inaugurare a Lunei Bucureştilor. Deasemeni preţurile locurilor — tot afişele grăiau astfel — fuseseră eftinite până la maximum, un rezervat costând doar 70 lei, preţ în care se cuprindeau toate taxele şi garderoba.

Ne-am interesat mai deaproape de acest spectacol şi mărturisim că nici pe acesta nu l-am văzut. Ni s'a spus însă că d. Ionel Ţăranu a făcut toate sacrificiile necesare pentru a prezenta publicului un spectacol unde se râde copios, ca în toiul verii. Cum afară vremea nu este încă atât de caldă am preferat să ne abţinem şi de la această reprezentaţie, astfel că, cu toată părerea noastră de rău, nu vom putea face o dare de seamă nici asupra „Răposatului Bobby".

Ne-am gândit că ar fi bine poate, profitând de acest „relache" voluntar, o recunoaştem, să cercetăm îndeaproape ultimele manifestaţiuni din viaţa noastră teatrală, în domeniul criticei şi chiar al literaturii dramatice.

In primul rând trebue să remarcăm cu o deosebită satisfacţiune, apariţia primului volum dintr'o nouă ramură de activitate a Fundaţiilor Culturale Regale, şi anume, cartea d-lui George Mihail Zamfirescu, intitulată „Mărturii în contemporaneitate", tipărită în colecţiunea zisă „Biblioteca teatrală".

Fundaţiile Culturale Regale, lucrând metodic şi fără pripă, însă cu acea siguranţă pozitivă a unui mecanism admirabil pus la punct, au păşit şi în domeniul teatrului propriu zis, consacrând de aci înainte lucrărilor de specialitate în arta dramatică, un loc aparte, sub ocrotirea „Bibliotecei teatrale".

Salutară pentru animarea unei arte părăsită de scriitori şi de critici, crearea acestei „Biblioteci de teatru" va permite multor intelectuali să se ocupe îndeaproape de problemele atât de complexe şi atât de actuale, pe care arta dramatică românească le ridică în fiece zi.

Se cerea în mod imperios înfiinţarea unei atare „biblioteci". Fundaţiile Culturale Regale, ca întotdeauna bine venite în orice domeniu de activitate intelectuală, au umplut un mare gol în mişcarea noastră teatrală.

Primul volum este datorit d-lui George Mihail Zamfirescu, autorul „Domnişoarei Nastasia" şi prim director de scenă al Teatrului Naţional din Iaşi. Volumul intitulat „Mărturii în contemporaneitate", conţine o serie de articole împrăştiate de autor prin diversitatea cotidianelor şi hebdomaderelor care alimentează presa românească, articole care au fost fireşte revăzute, triate şi înglobate metodic în patru mari capitole, sugestiv intitulate „Mască pentru mască", „Drum nou din ceaţă", „Adevăruri" şi „Popasuri".

Multe din aceste articole le cunoaştem. Altele au fost pentru noi inedite. Citirea şi recitirea tuturor acestor articole ne-au arătat încă odată discernământul critic, fantezia şi comprehensiunea d-lui George Mihail Zamfirescu, un excelent scriitor român şi un perfect om de teatru.

Inaugurată cu atât succes, „Biblioteca teatrală" va însemna desigur peste câţiva ani o adevărată isbândă pentru Fundaţiile Culturale Regale, şi un minunat prilej de evoluţie în cunoaşterea şi adâncirea artei dramatice româneşti.

Ne-a căzut din întâmplare în mână o traducere a „Şcoalei femeilor" de Molière, datorită d-lui George Filip Gesticone.

Traducerea e veche, adică de câţiva ani şi a apărut în editura „Cultura Naţională", pe vremea când această casă de editură îşi tipărea volumele cu coperta cartonată. Nu avuseserăm încă prilejul să cetim această traducere şi ne pare bine de a o fi putut cerceta.

D. George Filip Gesticone a tradus „Şcoala Femeilor" cu o minunată înţelegere a textului molieresc. Nici o nuanţă, nici o intenţie din capodopera lui Molière nu a scăpat traducătorului, care într'o limbă românească curată şi curgătoare a realizat o lucrare de mare valoare.

Meritul d-lui George Filip Gesticone este cu atât mai mare, cu cât a reuşit o traducere în versuri, care păstrează cu sfinţenie ritmul lui Molière, fără ca prin aceasta să fi îngreuiat textul românesc, sau să-l fi îndepărtat de original.

Dacă vreunul din teatrele româneşti s'ar gândi vreodată să reprezinte „Şcoala Femeilor", traducerea d-lui George Filip Gesticone este cea mai nimerită, o spunem directorilor de teatru, care, în faţa unei lucrări atât de meritorie, se vor decide poate să joace una din cele mai sclipitoare piese ale lui Molière.

GH. NENIŞIOR

Problema muncii

Pentru întâia oară s'a pus la noi problema muncii în adevăratul său înţeles, de către oficialitate, prin scurta cuvântare pe care a ţinut-o la radio actualul ministru al Muncii, profesorul Mihail Ralea. Din clipa în care munca este dată ca ţelul principal al educaţiei tineretului în noul plan de reorganizare al statului şi societăţii noastre, era absolut necesar să se pună în lumină legătura sa cu firea omenească şi să se ridice problema cea mai importantă a timpului, acea asupra naturii sale esenţiale şi a condiţiilor ce i s'au creiat în societatea actuală.

Revolta oamenilor împotriva muncii prin constrângere a sistemului nostru industrial, înseamnă oare că munca umană nu este o manifestare organică a naturii omeneşti? Revolta nu este însă împotriva muncii ca atare, ci împotriva unui sistem social, care-i impune o formă de muncă în care natura omenească, cu marile ei instincte şi impulsuri, este nesocotită, valorificarea personalităţii umane devine cu neputinţă. Frământarea şi neliniştea tineretului care merge la muncă sau se prepară pentru muncă, este eternul protest al tinereţii împotriva unei lumi vechi, în care sufletul uman mereu preînoit găseşte condiţiile de viaţă fixate odată pentru totdeauna, stăpânind viaţa în loc de a o servi. Ea nu-i îngădue să-şi îndeplinească destinul după firea, posibilităţile şi puterea creatoare pe care viaţa le-a pus în el. Civilizaţia trebue să deschidă tineretului căile unei vieţi cărora să se supună fără a se devaloriza. Revolta sa înseamnă reclamarea unui fel de muncă potrivit cu idealurile sale spirituale, cu imperativele sale omeneşti şi naţionale, iar nu dedicată *numai* utilităţii imediate a exigenţelor sistemului nostru economic.

Problema aceasta a existat totdeauna în omenire. In antichitate s'au creat două sisteme de organizare socială pentru a o soluţiona. Primul sistem a fost acel ilustrat de Athena, republica cetăţenească, al doilea a fost cavalerismul din evul mediu. Aceste sisteme profund deosebite între ele, prin faptul că unul era antic şi celalt medieval, unul filosofic şi celalt religios, unul burghez şi celalt aristocratic, unul civilizat şi celalt barbar, plecau amândouă de la principiul că „munca utilitară şi industrioasă este incompatibilă cu viaţa". In organizarea socială ambele sisteme traduceau această axiomă divizând societatea în caste, împărţind poporul în două alte popoare separate, nobili şi norod: unii trebuiau să trăiască, alţii numai să muncească, fie ei sclavi sau şerbi. Norodul niciodată nu s'a bucurat în acelaş timp de amândouă aceste bunuri. In ambele organizări sociale munca era privită ca ceva înjositor, incompatibil cu nobilii. In ambele aceste sisteme lucrătorul era privit ca un instrument de producţie, fără a fi socotit măcar o clipă ca fiinţă omenească.

De la Asurbanipal până în zilele noastre vânătoarea şi lupta au fost socotite ca ocupaţiile exclusive ale nobilimii. Multă vreme, chiar în timpurile moderne comerţul sau alte ocupaţii cu scop utilitar au fost privite ca nedemne de clasele de sus. Averile căpătate pe această cale fiind atinse de oarecare dispreţ. Cavalerismul a considerat vânătoarea şi duelul ca expresiunea castei aristocratice, alături de iubirea sexuală. Atributul vânătoriei este consacrat la Englezi şi până azi, prin lege, ca privilegiul aristocraţiei. Expresia vânătorească rămasă până azi în vigoare, „giving the fox his law", arată rămăşiţele privilegiilor de altă dată, sub formele elaborate ale sportului de azi.

Războiul şi politica au fost în toate aceste vremuri privilegiul nobilimii şi în ceiace priveşte progresul culturii şi al civilizaţiei trebue să recunoaştem larga lor contribuţie. Valorile cele mai de preţ ale lumii, în pictură, sculptură, poezie, muzică şi dans, în ştiinţă ca şi în filosofie, în cultivarea creaţiei şi curiozităţii sufletului omenesc, s'au zidit, precum se ştie, de liberii cetăţeni ai Athenei, tocmai pentru că munca utilitară a fost lăsată pe seama sclavilor şi a norodului anonim. Orice am avea de spus asupra cruzimii, brutalităţii, egoismului lor sălbatic, nu putem să tăgăduim că aceste sisteme sociale, îngăduind claselor suprapuse să-şi trăiască viaţa, au contribuit la înflorirea omenirii. Lăsând numai pe seama sclavilor şi a noroadelor munca prin constrângere a producţiunii industrioase, şi-au rezervat şi privilegiul de a exprima, barbar sau artistic, marile instincte care zidesc firea genului uman şi rezultatul se cunoaşte: o exuberanţă fără asemănare a vieţii mintale şi spirituale.

Aristocraţia din evul mediu a produs gentlemanul, seniorul. A promovat pe lângă virtuţile omeneşti ale antichităţii, curajul, demnitatea personală, idealul de a se pune în serviciul celor slabi, respectul femeii, fie măcar în teorie...

„Cinque Cento" al Italiei, vârsta de aur a epocii Elizabethane au sintetizat valorile ambelor sisteme şi au dat tipul de gentleman amestecat cu acel de savant, care s'a ilustrat în personalităţi ca Pico dela Mirandola, Philip Sidney şi alte figuri strălucite a căror frumuseţă spirituală nu a fost cunoscută până atunci în omenire.

Pentru aceasta însă a fost condamnată marea majoritate a omenirii la o complectă moarte spirituală, fiind îndepărtată de la tot ce este izvor de energie. Timp de veacuri milioanele nenumărate ale sclavilor au fost îngropate într'o tăcere de mormânt. Abia pe ici colo glasul unui Esop, al unui Epictet sau al unui Spartacus au mai pomenit de ei.

Admiţând că omenirea a înflorit în această epocă graţie acestor sisteme de organizare a lumii, cine s'ar mai gândi azi să le aplice? Nimeni nu mai poate, în prezent, să-şi afirme dreptul la viaţă, tăgăduind pe al altora. Democraţia nu mai îngădue, cu nici un preţ, împărţirea poporului în două caste, dintre care una să trăiască, iar alta să muncească.

Problema este să se găsească forma socială în care fiecare să muncească şi să trăiască. Fără de această soluţiune prăpastia dintre aspiraţiile omului modern şi civilizaţie se va adânci tot mai mult. Lupta pentru drepturi egale în societate este nu numai lupta pentru pâne, ci şi lupta pentru salvarea şi păstrarea valorilor spirituale, căpătate şi puse la dispoziţia celor mulţi. Chiar pentru o bună executare a muncii industriale, ea trebue organizată astfel încât să pună în libertate puterile ce zac neîntrebuinţate în omenirea care lucrează şi să permită jocul tuturor instinctelor mari care au zidit omul făuritor al progresului, şi care condiţionează o explozie totală a energiei vitale.

Că un exponent al lumii oficiale priveşte astfel problema muncii şi o exprimă limpede şi hotărît, ca un gânditor şi un spirit informat, este un semn îmbucurător al vremii. A pătruns în politica lumii noastre înţelegerea că o guvernare trebue să ţină socoteală de nevoile marei mulţimi, care nu cere controlul asupra felului de conducere numai pentru a-şi asigura interesele materiale ci mai ales pentru că aceste interese ale sale cuprind valori spirituale, căci „omul nu trăeşte numai cu pâne, ci şi cu cuvântul lui Dumnezeu".

IZABELA SADOVEANU

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Cronica literară

Dragoş Protopopescu: Hamlet de Shakespeare, traducere

D. Dragoş Protopopescu este un om de cultură adâncă şi un bun cunoscător al limbii şi literaturii engleze. Este şi un literat, poate prea înrâurit de un anume fel de proză engleză, fapt ce dă paginilor sale, uneori, înfăţişare de pastişă. Ca un român să facă cu succes pe englezul, trebue să aibă flegma britanică, să iabă umorul sec şi mai ales un debit verbal măsurat. Dimpotrivă domnul Dragoş Protopopescu este abundent şi ca temperament este un impetuos. Este acum un obiceiu de a se căuta sub opiniile critice substratul unor antipatii de idei şi nu fără surprindere am ascultat opinia unui intelectual că anumite schimbări de atitudine critică faţă de un scriitor român căruia în chip unanim i se remarcă acum declinul s'ar datora unei inimiciţii ideologice. Nu ştim cum să încredinţăm pe d. Dragoş Protopopescu de lipsa oricărei preocupări, din partea noastră, pentru tot ce depăşeşte literatura şi de incapacitatea noastră de a amesteca două sfere de activitate atât de deosebite cum sunt arta şi politica. Oricare ar fi punctul cardinal spre care se orientează omul, pentru noi a fost şi este un punct de onoare de a remarca valoarea oriunde se arată.

Odată lămurită această chestiune, putem adăoga că am luat cu multă curiozitate în mâni traducerea d-lui Dragoş Protopopescu, pentrucă deşi s'au făcut multe încercări de interpretare română din Shakespeare, nici una până acum nu poate fi socotită ca un rezultat maxim. De altfel Shakespeare trebue tradus la noi în întregime şi principial d. Protopopescu pare foarte indicat pentru această întreprindere date fiind cunoştinţele sale de limbă engleză şi aptitudinile sale de literat. Am citit dar cu multă atenţiune noua traducere. N'am pus de loc în chestiune exactitatea, având totală încredere în competenţa traducătorului. De altfel o critică din acest punct de vedere ar fi îndreptăţit s'o facă numai un cunoscător fin al limbei lui Shakespeare. Orice traducere rămâne în cele din urmă o variantă într'o limbă străină şi prin urmare unicul criteriu sănătos e acela al posibilităţii versiunii române. Intrebarea este: se simte din această traducere că limba română poate servi ca un mijloc de expresie al gândirii shakespeariene, apare firesc humorul, e plină de coloare poezia, pe care oricine o ghiceşte în celelalte traduceri fără s'o perceapă clar? La această întrebare putem răspunde încă dela început că cel puţin sforţarea d-lui Dragoş Protopopescu este foarte lăudabilă. D-sa a tradus metric, în deca şi endecasilabe nerimate. Era absolut necesar să facă o astfel de sforţare? In limba italiană unde aproape nu se cunoaşte altfel de vers, forma aceasta ar fi fost mai nimerită.

Versurile dau solemnitate şi gravitate tragediei, distingându-se de părţile în proză. In limba română acest soiu de versificaţie, mai ales când nu e la mijloc o îndemânare prozodică deosebită, nu se deosebeşte mai prin nimic de proză şi'n schimb îngreuiază desfăşurarea frazelor, fiindcă pentru stabilirea unui ritm se sacrifică gramatica normală. De pildă, de ce s'ar numi versuri aceste rânduri?

Copilă, laţuri
De prins sitarul! Crezi că nu ştiu eu
Când arde sângele cu ce risipă
Se cheltueşte sufletul pe buze...
Am să te rog să fii de-acum, o leacă
Mai scumpă'n dărnicia ta de faţă...
Şi nu aşa de gata să asculţi
Ce-ţi toarnă la ureche. Cu'n cuvânt,
Ofelia, în vorbe nu te'ncrede:
Sunt simple peţitoare-ale păcatului,
Oftând cu aer de mironosiţe
Ca mâi bine sâ'nşele; — deci ajunge!
S'o isprăvim cu Hamlet, cu'ntâlnirile
Şi tăinuirile prin colţuri. E'n zadar.
Ne-am înţeles? Acuma hai...

A trebuit ca traducătorul să ne indice printr'un accent *(mâi)* cadenţa ca să avem o vagă iluzie de versificaţie. Era mult mai bine dacă eliberat de prejudecata versificaţiei, traducătorul apăsa asupra expresiei substanţiale. Evident foarte adesea versiunea este netedă, elegantă. Dar trebue să spunem cu toată sinceritatea că un simţ deosebit pentru limbă, vreun dar de exprimare remarcabil nu se află la d. Dragoş Protopopescu. Aici era locul unui poet. In tendinţa de a înfăptui solemnitatea poetică traducătorul cade în stângăcii. Bunăoară zice:

Mi-l rugai
Să stea cu noi de veghe

Pretenţios. Era mai simplu:

L-am rugat
Să stea cu noi de veghe.

Fiindcă umbra pleacă Marcellus întreabă:

S'o fi jignit?!

Adică: s'o fi simţit jignită? Niciun român nu zice însă m'am jignit! cum ar spune: m'am supărat! ci: sunt jignit.

In cutare loc se încearcă o împământenire a atmosferei:

să termine odată
Cu ifose şi-ameninţări şi leaturi
Chemate dela vatră din porunca-i.

A chema leaturi dela vatră înseamnă a evoca recrutarea modernă, cazarma nu strângerea de trupe mercenare străvechi. Hamlet vorbeşte prea verde, de altfel într'o românească neaoşe artificială:

Ce sarbădă şi tântă şi ce rincedă
Şi fără rost povestea lumii-mi pare.

Să lăsăm că se zice Niobè iar nu Niobe:

Ca o Niobe!... Da, şi ea, chiar ea...

Polonius este fără îndoială un bătrân vulpoiu destul de vulgar dar nu ni-l putem închipui ca un om de curte vorbind aşa de trivial:

Pe veresie nu lua, nici nu da

Căutarea de românisme cu orice preţ duce la câteun non-sens ca acesta:

Cerul
Din fapta şi prezenţa noastră, facă
Alean şi sprijin pentru prinţ...

Cerul facă alean, cerul facă sprijin, asta n'are niciun înţeles. Silită este şi această frază:

Atunci dă Doamne să fii un om de
treabă!

Adresându-ne unei persoane noi am zice:

Atunci dea Domnul să fii un om de
treabă!

Iată o altă neîndemânare. Hamlet blestemă pe Ofelia: „Dacă te măriţi îţi dau ca zestre un blestem: ca ghiaţa..." Te aştepţi să zică bunăoară: „... ca ghiaţa să se topească". El însă spune: „... ca ghiaţa de castă să fii". Inclinarea este de a înţelege că există o *ghiaţă de castă*. Versiunea fiind de astădată în proză ce era mai simplu decât să se traducă aşa: „... îţi dau ca zestre un blestem: să fii castă ca ghiaţa şi neprihănită ca zăpada şi de ponegrire totuşi să nu scapi!?"

„O, Doamne Dumnezeule! Il lecueşte!" exclamă Ofelia, în loc să spună simplu: "Doamne... Lecueşte-l!"

Hamlet mai zice: „... n'ai putea hrăni *aşa un* clapon", iar Rosenkrantz: „... înainte *să mergi* la culcare". Fără să cădem în abuzurile gramaticilor neaoşişti, este hotărît că în limba română nu se vorbeşte astfel.

Dar ceeace n'am putut pricepe sub niciun cuvânt este motivul bizar pentru care toţi îi spun lui Hamlet *Alteţe* în loc de *Alteţă*. Să fie la mijloc o eroare permanentă de tipar, o falsificare a urechii traducătorului? Oricine ar râde dacă ar auzi pe scenă astfel de limbaj:

Gândeşte-te Alteţe!
O, nu, Alteţe.
O nu pleca, Alteţe!
Cum a fost, Alteţe?
Hamlet, Alteţe Hamlet!

In actul V, în scena groparilor, d. Dragoş Protopopescu a încercat o curioasă adaptare de coloare punând pe gropari să vorbească în stilul unor mahalagii bucureşteni. A afirma că astfel de adaptări sunt absolut imposibile, ar fi desigur o exagerare. Sunt posibile de vreme ce Caragiale a procedat în traducerile lui, cu măsură bine înţeles, în chipul acesta.

Dar se cere aici un dar de observare al limbii, putinţa de a caracteriza eroii după graiul lor, aşa cum o au Caragiale şi Creangă. Niciun element de vorbire nu trebue să fie considerat în sine ci ca un mod de expresie. Prin urmare putem să ne închipuim că groparii englezi vorbesc ca mahalagii bucureşteni. Insă limbajul pe care li-l atribue d. Dragoş Protopopescu nu e autentic, nu e posibil, este numai o observaţie greşită, arbitrară. El e grotesc, nu şi expresiv ori pitoresc. E un mitocănism de fantazie:

„... judicătorul a cercetat cazul şi a hotărît înmormântare creştinească... Păi asta nu se poate decât dacă ea s'a'nnecat în caz de legetimă apărare!... Taman aici îi punctul. Dacă mă innec pă ştiutele, continuiază un act, şi un act are trei ramuri: adică-te, a lucra, a face şi a săvârşi; ergo, s'a innecat pă ştiutele!... Păi vezi bine! Legea judicătorilor dă instrucţie!... Adam să fi fost el nobel?... Cine-i ăla dă lucrează mai tare şi dăcât zidarul şi dăcât corăbierul şi dăcât dulgherul?... Dacă o fi tigva unui politician... O fostă femeie, stimabile, că-i moartă... Dacă-i vorba să spun iscat... O, lua'r'ar ciuma dă papugiu! Odată mi-a turnat în cap o ploscă dă vin dă Rin. Tigva asta pă care o vezi Dom'le, a fost tigva lui Yorick, măscăriciul regelui..."

Totul e, precum se vede, fals. Mahalagismul român nu se poate uni în chip firesc cu imitarea vorbirii discursive juridice de tip vechi, cu acel *ergo*, atât de parodiat de clasici. Ce caută politicianul în epoca lui Shakespeare? La noi cuvântul deşteaptă în minte un anume fel de viaţă publică, inexistentă în epoca tratată în tragedie. Falsitatea vine dintr'o lipsă de simţ al limbii, evidentă la cine zice *te scâncii* şi *miaue*. Oricum interpretarea d-lui Dragoş Protopopescu reprezintă o serioasă sforţare în sensul artei şi poate că observaţiile noastre îi vor fi de folos în noui întreprinderi de acest fel.

G. CĂLINESCU

FOTOGRAFIILE

TUTUROR VEDETELOR

DE CINEMA

APAR MINUNAT

REPRODUSE IN

EXCELENTA REVISTĂ

Cinema

24 pagini tipărite la heliogravură 5 LEI

MISTERELE PARISULUI ŞI NAPOLEON al III-lea

SECRETUL JAPONIEI

LEGĂTURILE DINTRE ITALIA ŞI GERMANIA

NEBUNUL DIN INSULA CAINILOR

MATCHUL Jugoslavia-România

Toate în excelenta revistă

„REALITATEA ILUSTRATĂ"

„REALITATEA ILUSTRATĂ" CUPRINDE DOUĂ PĂRŢI:

24 PAGINI MARI tipărite la heliogravură în culori şi

24 PAGINI SUPLIMENTUL „DE TOATE PENTRU TOŢI"

48 pagini 10 lei

SPECTACOLE DE DANS

D-ra PAULLE SYBILLE, care va da la Opera Română, Duminică 15 Mai, un recital de dans cu elevele sale.

INSEMNARI ŞI POLEMICI

Nimic

Un romancier spune prin gura unui erou al său următoarele:

„Valeriu se întoarse cu faţa crispată de durere către Marta şi-i şopti printre dinţi, şuerat:

Dece nu vrei să pricepi că tu eşti totul pentru mine. Când îmi zâmbeşti, întreg firmamentul zâmbeşte laolaltă cu tine. Când eşti supărată, simt chinurile infernului. Dărueşte-mi măcar o privire. Fără tine, Marta. eu nu însemn nimic. Absolut nimic".

Credem că nici cu Marta, Valeriu, respectiv autorul, nu înseamnă mai mult...

Un poet atotştiutor

Un poet şi nu dintre cei mai mărunţi scrie într'o revistă lunară:

Nufăr, floare albă, nufăr,
Tu creşti deasupra apelor
Cu rădăcina'n mâl.

Teribili oameni, poeţii ăştia, zău aşa! Toate ştiu. Până şi faptul că nufărul e-o floare albă, ce creşte deasupra apelor, cu rădăcina'n mâl, lucruri pe care ceilalţi muritori, n'au de unde să le ştie... Trebue să cazi în transă poetică pentru a afla aşa ceva.

Tortură

Un alt poet publică într'o revistă de provincie strofa de mai jos, care ar putea foarte bine să figureze în albumul de poezii, din care ne-a reprodus câteva mostre la „Cronica mizantropului" confratele Aristarc.

Ascultaţi-o:

Numai acela nu-l cunoaşte,
Care în viaţă n'a iubit,
Strigoiul dragostei defuncte
Cum tortură nesfârşit.

Ah! da. Aşa, cam cum îşi torturează poetul cetitorii!

„Deşărtăciune"

In sfârşit, un al treilea poet într'un lung poem, face diverse constatări asupra nimicniciei existenţei şi termină astfel:

Totul e deşărtăciune...

Da! Incepând cu inspiraţia „poetului" şi cu ortografia lui.

Duhuri

Poezia modernă este străbătută de tot felul de imagini. Astfel se întâmplă să întâlnim unele de felul acesteia, a unui poet provincial:

Coboară duhul serii
Coboară duhul nopţii
Vin duhuri peste duhuri!

O adevărată binefacere pentru bietul poet, care nu se poate lăuda că este prea bogat cu... duhul.

Douăzeci de ani dela moartea lui Delavrancea

După douăzeci de ani de la intrarea lui în veşnicie, încă se vorbeşte de el ca şi când ar fi printre noi, toţi acei ce l-am cunoscut, l-am iubit şi l-am admirat. El a creiat în jurul său o atmosferă de înălţare şi de viaţă intensă care l-a făcut să fie adorat şi căutat ca un izvor de binecuvântare din partea tuturor acelora printre care a trăit. Casa şi viaţa sa erau casa şi viaţa prieteniei. Fără morgă şi vanitate, el era de o afabilitate simplă şi caldă, găsind atingere cu toţi cei ce-l căutau cucerindu-i, fermecându-i, dar şi cântărindu-i cu mintea sa lucidă care nu se lăsa înşelată de inima lui generoasă.

Din copilărie, de pe băncile şcolii el se dovedeşte a fi studios, însetat de cultură, bogat în transpunerea acestei culturi în imagini şi avânturi de o strălucită elocinţă, dar cu un simţ pozitiv al realităţii şi nelăsându-se prea mult ademenit de cuvintele colorate şi sonore care-i veneau la îndemână cu atâta belşug şi uşurinţă. Ii plăcea să caute, şi la el şi la alţii, ideia sub verva cuvântului.

Artist până în fundul fiinţei sale, înzestrat cu toate darurile, căci era un admirabil desenator, un pasionat de muzică, el avea mai presus de toate darul de a exalta viaţa, fără a pierde în această exaltare simţul adevărului şi bunului simţ, nici puterea de muncă aspră şi încordată, mulţumită căreia s'a realizat.

Desemnul său în peniţă răsfrânge latura aceasta a personalităţii sale, verva şi reflexiunea, care treceau pe planul al doilea în literatura şi elocinţa sa neîntrecută, în ele era „viaţă" numai viaţă extraordinară, oricâtă fantezie şi lirism ar fi cheltuit în plăsmuirea lor. Activitatea sa publică şi politică părea să-l fi depărtat de artă şi literatură timp de douăzeci de ani, când, în 1909, publică trilogia istorică: Apus de Soare, Viforul şi Luceafărul, *care dovedeşte calitatea reală a acestui inspirat, persistenţa şi viaţa autentică a puterii sale de creaţie, în ori ce împrejurare şi sub orice preocupări ar fi trăit artistul.*

El şi-a creiat propria lui formă, în care a topit materialul bogat, divers şi viu al firii sale, pitoresc tocmai pentru că a fost astfel creat, iar nu făurit cu meşteşug pentru a împodobi un fond cu existenţă separată. Din aceiaşi sursă izvora şi elocinţa sa, care înebunea de entuziasm mulţimea. Ea nu era strălucitoare şi desăvârşită ca elocinţa altor mari oratori ai noştri. Era un torent de lavă arzătoare care izvora dintr'un profund vulcan clocotitor, fulgerând imagini fără de pereche, covârşind cu puterea sa de titan, cucerind şi stăpânind nu prin puterea unui talent obişnuit, prin patetism verbal, ci prin vijelia temperamentului şi a personalităţii sale în care metalul preţios era alcătuit din atâtea daruri artistice, diverse şi bogate.

Fondul şi forma devin cuvinte fără înţeles când e vorba să analizăm opera adevăraţilor creatori în artă. Puterea lui Delavrancea, care a stăpânit şi arta şi sufletele noastre, stă tocmai în aceia că el a turnat materialul său original, în plin clocot, într'o formă care s'a făurit odată cu viziunea sa artistică. Elementele operei sale literare, ale nuvelei, ale teatrului, ale elocinţei, ca şi ale naţionalismului său, nu au fost selecţionate, adunate, spre a fi apoi întrebuinţate cu meşteşug într'o artă lucidă şi intenţionată. Ele au fost în trăirea sa proprie, s'au înfiripat şi s'au făurit odată cu fiinţa însăşi a acestei firi excepţionale. A ştiut, a cunoscut, a auzit, a crescut asimilându-şi tot ceiace alcătueşte sufletul şi viaţa poporului nostru, în mijlocul căruia s'a născut şi a trăit primii ani ai copilăriei. De aci şi calitatea operei, şi acea a naţionalismului său.

Naţionalismul său s'a impus numai prin autenticitatea lui, prin sunetul clar şi neîndoios de aur curat pe care-l dădeau frazele sale, prin acea putere a accentului care nu se poate împrumuta şi care-i îngăduia oratorului să zgudue, să trezească şi să aţâţe cea mai slabă scântee de dragoste de neam în cei ce-l ascultau. Oricare altul, dacă ar fi repetat cuvintele, frazele, minunatele sale figuri retorice, ar fi fost ridicol şi păcătos. El singur, ori ce-ar fi spus era sublim, măreţ şi covârşitor.

Ori unde era el, se creia un centru de viaţă, de căldură, de uşoară exaltare sufletească. La orice chemare răspundea cu avânt, cu înţelegere şi adâncă simpatie omenească.

Tineretul de azi se laudă cu dispreţul celor mai mari din generaţiile trecute. In generaţia mea cei tineri priveau spre Caragiale, Vlahuţă, Delavrancea ca spre nişte supra oameni. Imi amintesc ca prin vis de clipele de exaltare, de fericire supra omenească trăite de cercul nostru de „prieteni ai poporului", în casa umilă de studenţi săraci a fraţilor Proca, doctor Elena Proca, moartă în plină tinereţă şi doctorul şi savantul Profesor G. Proca, când Delavrancea a scris aşa cum ştia numai el, un articol, în care celebra talentul poetic al profesorului Dr. G. Proca, pe atunci numai tânăr, foarte tânăr poet.

Articolul nu a ajuns în mânile prietenilor lui G. Proca, de cât seara târziu. Pe la miezul nopţii au sosit în grup fraţii Cernescu, doctorul Herescu, Eracle Lăzărescu şi au sculat din somn toată casa pentru a le aduce fericita veste. A fost o adevărată beţie, până dimineaţa deşi numai cu ceai şi cu lectura şi comentarea articolului.

De atunci adeseori se coborau zeii noştri din lăcaşul lor şi veneau să petreacă serile în „Casa Prietenilor poporului", citind versuri, ascultând glasul dulce şi pătrunzător al lui Dimitrie Chiriac, Chiricuţă, cum i se zicea pentru că era mic şi blând şi neajutorat sau bucăţi executate de prietenii şi prietenele noastre la piano...

L-am întâlnit la Iaşi pentru ultima oară şi l-am simţit murind de durerea noastră a tuturor, dar totuşi plin de nădejde şi credinţă neclintită... Am stat lângă cosciugul său mortuar...

Tot ce a fost al lui, viaţa lui întreagă amestecată cu a noastră, mi-a revenit în minte, petrecându-mi prin suflet imaginile vii, legate între ele prin lanţul neîntrerupt al trăirii omului şi care acum trecuseră „dincolo" odată cu el.

Mi se părea absurd şi nebunesc... Pe când el dormea liniştit, scăldat într'o pace luminoasă — nu puteam să mă conving că Barbu Delavrancea a murit... Şi în adevăr nici el nu a fost făcut pentru moarte, nici moartea pentru el.

I. S.

Cronica mizantropului

Bunul simţ

Bunul simţ este darul de care se simte mai mândru omul de toate zilele şi cum tot ce născoceşte mintea umană este în afara bunului simţ, acest bun simţ devine stâlpul la care este pironit orice lucru ce iese din comun. Bunul simţ este o facultate îngustă, nemişcătoare şi implacabilă şi stă în opunere cu capacitatea de a recepta relaţii noui. Bunul simţ e mândru de sine, dogmatic, receptivitatea e timidă, modestă. Eram cu un om de bun simţ în faţa unei variante a unei opere de Bourdelle, aflătoare într'un oraş italian. Un arcaş în silinţa de a încorda arcul îşi desface picioarele într'un mare unghiu şi-şi umflă muşchiulatura membrelor în chip monstruos în dauna capului. Priveam cu admiraţie la această mişcare pură, privit la rându-mi cu mirare de amic. In cele din urmă amicul mă întrebă prudent:

— Iţi place asta?

— Dar e un Bourdelle! — zic eu.

Amicul nu-şi mai putu stăpâni dispreţul şi izbucni:

— Şi dacă e Bourdelle, ce-i? Sunt sigur că n'a sfârşit bine. Asta e demenţă, e neruşinare, asta depravează gustul. Păi cum? Aşa e un cap, aşa e un picior, aşa are omul mâinile? E monstruos, e caraghios!

— Dar, omule, — am încercat eu să fac puţină teorie estetică — sculptorul nu s'a gândit să copieze realitatea ci să exprime mai durabil un aspect substanţial al ei. Aici e vorba de un moment animalic, mai mult, mecanic, momentul în care capul e o piedică şi muşchii braţelor şi ai picioarelor singuri funcţionează. Ca să scoată în evidenţă această realitate ce scapă observaţiei comune, artistul a subliniat elementele dinamice.

Atunci omul de bun simţ a spus ceva care m'a pus pe gânduri:

— Arta trebue să imite natura!

Intr'adevăr omul de bun simţ te pironeşte cu un principiu vechiu a cărui discutare nu voieşte s'o mai facă. Zadarnic am încercat eu să-i fac un mic istoric al evoluţiei opiniilor estetice, omul de bun simţ se înţepeneşte într'o propoziţie care convine îngustimii lui. Amicul îmi arată mereu braţul lui drept cu înţelesul:

— Iată, domnule, cum este un braţ!

— Şi 'n definitiv — adăogă însoţitorul meu — nu-mi place şi ce nu-mi place nu e frumos, fiindcă arta, mă'nţelegi trebue să mă distreze, să mă recreeze, să mă'nalţe sufleteşte, să mă facă mai bun, etc. etc.

Altădată faţă de acelaş om de bun simţ citeam nişte versuri, destul de cuminţi dar de factură liberă:

Cocoană cu pălărie
Noapte pe câmpie
Ce putea să fie?
Arătare, stafie!

Amicul mă privi îngrozit:

— Asta numiţi voi poezie? Cocoana cu pălărie e poetică? Cântă-mi stelele, idealul, frumosul, zeii, atunci da! Şi apoi cum rimează *câmpie cu pălărie?*

Am tăcut, fireşte. Apoi am luat studiul critic asupra lui Eminescu de Anghel Demetriescu, alt om de bun simţ, şi am citit cu voluptate că Eminescu era un om nesănătos, lipsit de gust, care nu ştia ce e o rimă şi ce e un ritm, care îşi îngăduia să fie pesimist într'o ţară unde sunt alimente şi arde soarele caşi când s'ar fi aflat în ţările de Nord cu brumă.

ARISTARC

Citiţi

ENIGMA OTILIEI

roman de

G. CĂLINESCU

apărut în Editura „Naţionala-Ciornei"

Lei 5 Exemplarul în ţară Editura „Adeverul" S A., Bucureşti Lei 10 Exemplarul in străinătate

Preţul abonamentelor: Lei 200 pe an Lei 100 pe 6 luni Lei 50 pe 3 luni in străinătate dublu

Expoziții

DUPĂ vizitele din iarnă, iată că avem iarăşi oaspeţi ieşeni: pe Jean Cosmovici şi pe Richard Hette. *Sunt cunoştinţe vechi şi deosebit de plăcute pentru noi. Şi 'n arta şi 'n persoana lor aduc ceva din Iaşul amintirilor, ceva cuminte şi naiv — ţinută cu care e odihnitor să te întâlneşti din când în când în bâlciul atâtor pretenţii şi al atâtor farse.*

Lor le stă bine orice încredere în sine, chiar mult exagerată (ceiace nu-i cazul) pentrucă nu întreprind nimic nepermis dincolo de acţiunea, singură demnă şi valabilă, a artei lor. Vin dela Iaşi la intervale destul de lungi, işi aranjează lucrările frumos şi aşteaptă, de fiecare dată încrezători, răsplata (precum se obişnueşte). Că răsplata nu-i întotdeauna cea visată, că alături de satisfacţii culeg şi multe amărăciuni, asta nu-i împiedică, pe Jean Cosmovici să colinde iar ţara ca să adune noi priveliști scrise în acuarelă cu voluptate a amănuntului şi pe Richard Hette să modeleze noi statuete, cu grijă şi delicateţă.

Vedeţi că şi unul şi altul işi iubesc arta lor — aşa că, oricum, sunt nişte fericiţi. Poţi să nu fii de aceiaşi părere cu crezul lor de artă, dar stăruinţa, aplicaţia credincioasă, sinceritatea de care au dat mereu dovadă, este greu să nu te câştige. In judecata noastră trebue să ţinem seamă de ceiace un artist a avut în vedere în lucrul lui şi cum l-a realizat — nu cum l-am fi realizat noi. Nu cunoaştem nimic mai fără rost şi mai fals într'o critică decât comparaţiile. Să nu cerem niciodată unui artist nimic în afară de ceiace a vrut, de ceiace i-a fost dat să vrea.

Jean Cosmovici a vrut să transpue în acuarelă frumuseţile ţării noastre, întrebuinţând un desen şi o culoare cât mai fidele subiectului. El nu este un creator, ci un martor. Unul din cei mai cinstiţi martori ai frumuseţii întâlnite. Cosmovici nu inventează, ci urmăreşte să transmită ceiace a văzut, cu mijloace pline de tranziţii nuanţate şi cu atenţie plină de plăceri. Natura suntem noi, dar mai e şi ea singură, cu o infinitate de faţete şi nuanţe. Ale locurilor, ale anotimpurilor, ale materiei.

Iată, prin urmare, pe panourile dela Cartea Românească, gandoarea zilelor de vară, cu cerul orbitor, cu frunzişul amplu şi profund al pădurilor şi cu spontaneitatea izvoarelor şi a umbrei; iată toamne roşii şi umede, stând la soare obosite de plinătatea vegetaţiei. Şi munţi — munţii dela Piatra-Neamţ, cu vârfuri ascuţite şi hursuze. Un motiv foarte impropriu unui prim plan, dar care se potriveşte artei descriptive a lui Cosmovici.

Toate aceste priveliști pot fi socotite ca piese documentare, dacă vreţi — ca reconstituiri picturale ale obiectului. Atât însă n'ar fi suficient ca să intre în cadru de artă. Sunt mai mult: cântece limpezi, calme şi echilibrate, fără să soluţioneze probleme plastice puse în afară de conştiinţa şi viaţa interioară a omului, dar izvorâte dintr'un simţ sigur al culorii, al atmosferii şi dintr'o poezie de poet şi de pictor în acelaş timp. Au ceva de farmec japonez prin claritate şi prin contribuţia detaliilor.

Fără să-şi strige o existenţă nouă, fără să dispue de o personalitate agresivă, sunt totuşi opera lui Jean Cosmovici. Le recunoşti fără ajutorul iscăliturii. Ceiace e mult.

Richard Hette risipeşte, ca totdeauna modest, prin colţurile sălii de expoziţii, statuete şi mici capete de expresie. E un sculptor care, vitregit de soartă se sbate în singurătatea atelierului să-şi apropie meşteşugul, să cucerească o formă, aşa după cum poate să i-o lămurească natura şi bătăliile neguroase din spiritul lui. Richard Hette vrea cu ardoare să ajungă la frumuseţe şi la materia vie. Atunci când poate să se reculeagă, să se concentreze, să nu fie seamă de ecourile contradictorii şi difuze ale lumii din jur, izbuteşte.

E autorul unor portrete expresive, construite cu ştiinţă a volumului. Şi nu-i vom face o vină pentrucă işi petrece vremea cu acele mici şi graţioase statuete, care poate corespund mai bine sufletului lui, decât portretele grave şi masive. Viaţa nu-i făcută numai din culmi, viaţa e pretutindeni — şi 'n lucruri mici: într'un căpuşor cu ochi miraţi, în profilul unei mişcări, într'un gest, într'o atitudine trecătoare. Richard Hette face totul ca lucrările lui să nu trădeze modelele, viaţa.

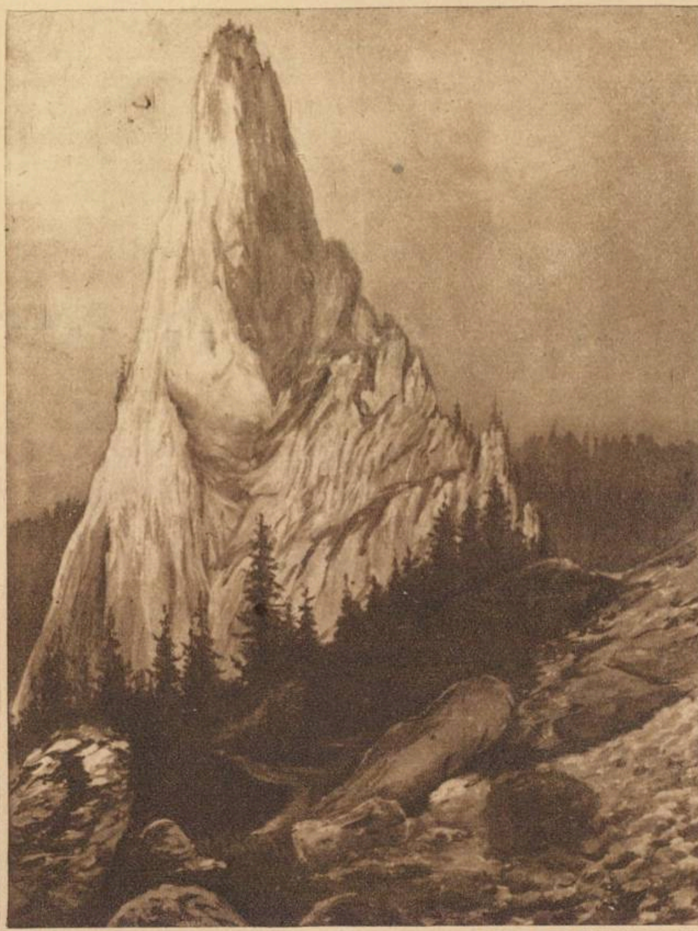
TACHE SOROCEANU

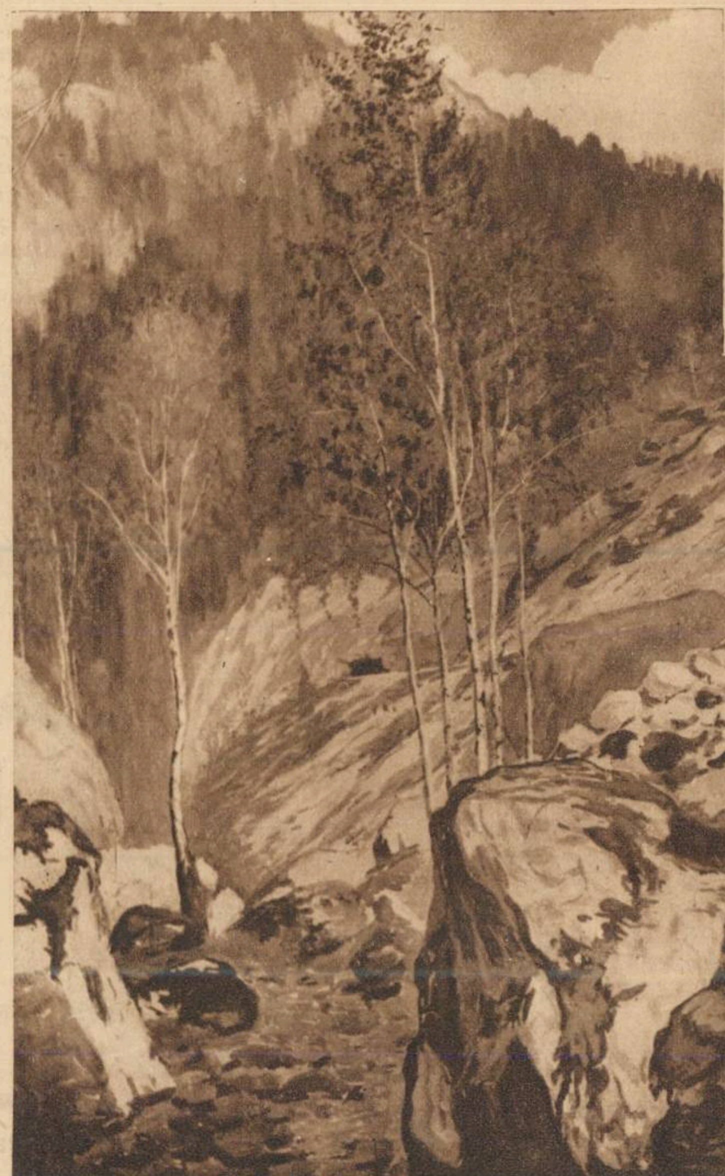
I. Cosmovici

I. Cosmovici

I. Cosmovici

I. Cosmovici

I. Cosmovici

R. Hette

R. Hette

R. Hette

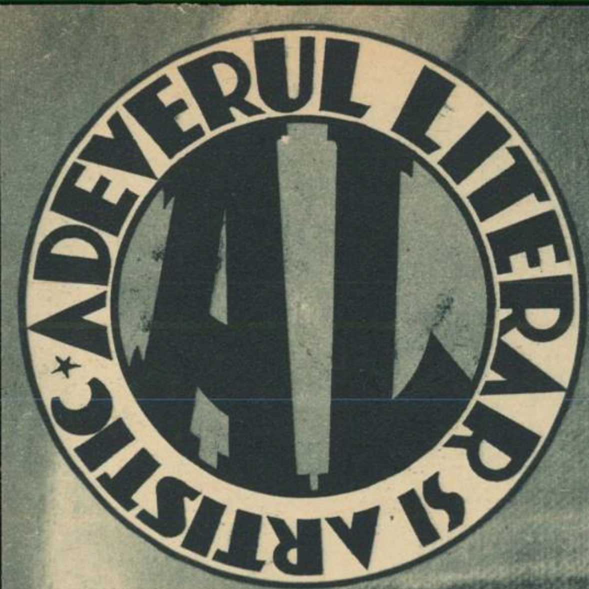
R. Hette

R. Hette

IMPRIMERIILE „ADEVERUL", S. A., BUCUREŞTI

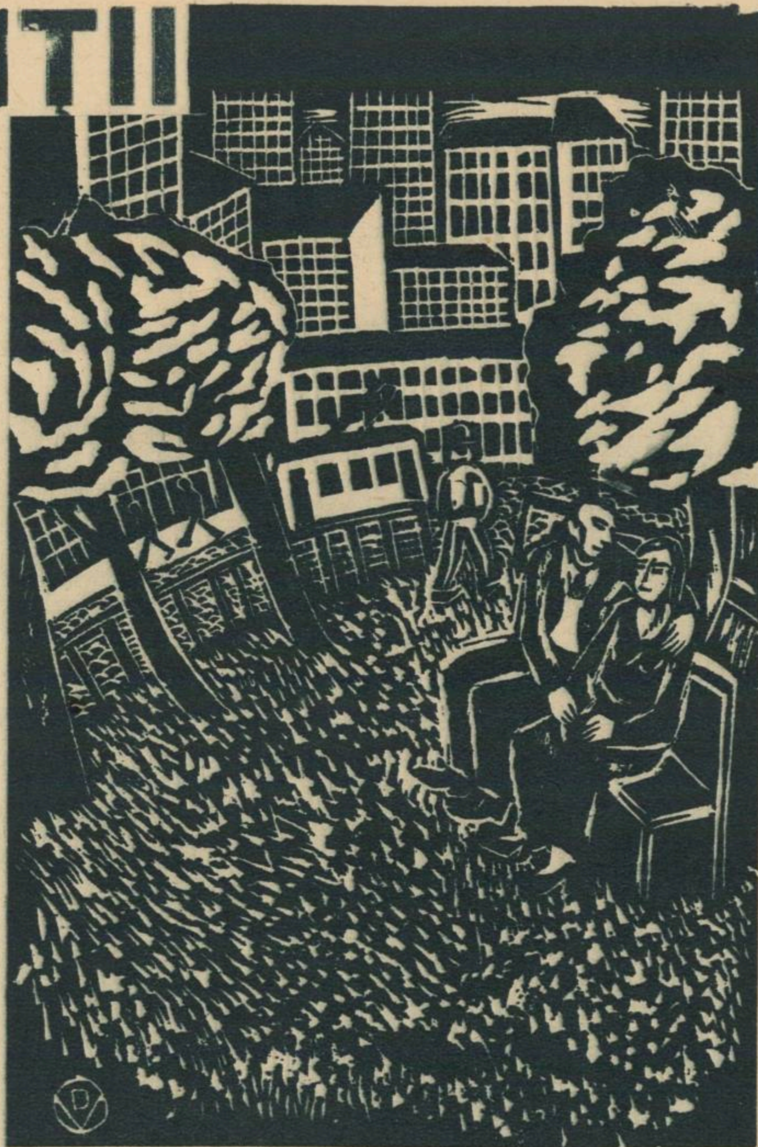

911-938

Adina Paula Moscu: Fata din turn

EXPOZIŢII

PROBABIL ultimele — seziunea plastică încheindu-se la noi în luna Mai. Numai prin extraordinar mai poate urma una sau cel mult două, de obiceiu expoziţii comemorative care cer spaţiu şi acum îl găsesc liber şi care sunt îndeosebi manifestări oficiale, cu puţini sorţi de a atrage vizitatori.

Căci publicul dela noi e foarte capricios. In vreme ce, în alte centre activitatea artistică se desfăşoară neîntrerupt şi deci şi-n lunile de vară, în Bucureşti cu multă greutate expoziţiile mai pot trezi interes în Aprilie şi Mai. Urmează zile de vacanţă ce se prelungesc până în Noembrie.

E locul să stăruim şi asupra altor deprinderi ale publicului românesc. Succesul unei expoziţii de artă plastică depinde în această parte a lumii cele mai multe ori de întâmplare. Trebue ca amatorul să fie dispus a întârzia în faţa panourilor şi mai ales dispus să cumpere — bine dispus chiar, în momente fericite adică. Foarte rar întâlnim la noi oameni pasionaţi după artă, care să treacă peste toate piedicile ce-i privesc personal sau nevoit puse de artist (cum ar fi de exemplu o expoziţie deschisă într'un atelier îndepărtat sau într'o lună înainte ori peste termenul seziunii). Fie un pictor cât de înzestrat, dacă face o greşală din cele de mai sus ori una de organizator inabil, zadarnic îşi va aştepta vizitatorii.

Dar chiar când toate regulile cerute în prezentarea unei expoziţii sunt îndeplinite, reuşita atârnă de multe alte condiţii. Atmosferice bunăoară. Trebue să nu ploae şi nici să nu fie prea frig. Dar nici prea frumos, căci atunci e cald în sălile de expoziţii şi lumea preferă să se ducă la plimbare. Admiţând că starea atmosferică se menţine favorabilă, încă nu-i nimic dacă şi starea sufletească a amatorului nu-i în concordanţă cu cerul. Se pot întâmpla multe în fiecare moment: un eveniment intern sau extern care absoarbe atenţia publicului precum se pot petrece fapte mai mărunte: o neplăcere familiară sau chiar şi o plăcere: o nuntă care a epuizat fondurile presupusului cumpărător. Vin la rând diferite epoci neprielnice: a chiriei, a primenirii garderobei, a proviziilor de toamnă etc. Apoi treburile de fiecare zi, acaparante şi imposibil de neglijat.

Vasile Dobrian

—

E. Popper

—

J. Tremel

Precum vedeţi, amatorul român e foarte greu de găsit dispus. Dacă i-au mers toate bine în afaceri, dacă n'are cumva vreun membru al familiei gripat şi dacă trece răsturnat comod şi senin pe pernele automobilului prin faţa expoziţiei tale în tovărăşia agreabilă a câtorva prieteni, atunci s'ar putea întâmpla să aibă o toană: să-şi aducă aminte de tine, să se oprească şi să-ţi viziteze expoziţia. Şi antrenat — ce nu face omul la voe bună — să comită o nebunie: să cumpere.

Bietul pictor român! — dacă cel puţin succesul artei lui ar atârna numai de condiţiile arătate până acum. Din păcate mai sunt încă multe — ca să le înşirăm pe toate ar însemna să rezervăm articolul de faţă numai lor.

Poate că e drept să fie aşa. Nu judecăm — constatăm numai cu câte are de luptat un artist român spre a cuceri graţiile amatorilor.

Una din ultimele victime ale nerespectării cerinţelor unei bune organizări de expoziţie este şi d-l Ion Ţuculescu. A studiat omul conştiincios, a mers şi prin alte ţări să-şi complecteze cunoştinţele, şi-a lămurit un fel de a vedea şi oarecum mulţumit de rezultatele muncii sale, dusă în singurătate şi fără sgomot, a deschis o expoziţie.

E un debut surprinzător de frumos. Dela primul contact cu lucrările sale putem spune că avem de a face cu un pictor în toată puterea cuvântului. D-l Ion Ţuculescu nu-i numai un tânăr care dă dovadă de impetuozitatea vârstei, construind nervos şi puternic volumele, ci simte culoarea. Are o pastă strălucitoare, o claviatură dinamică cu armonii inedite şi cu efecte ce răzbat metalic, ca un râs de cruzătură după ploae. Dar ceiace mai ales îl caracterizează e respiraţia materialului său pictural, un fel de sbatere de a eşi la lumină, de a se impune, de a trăi victorios prin toate fibrele. Tablourile d-lui Ţuculescu sunt paginile unei viziuni sprijinite pe rezolvarea problemelor de volum coloristic.

Se găsesc în ele unele mase de întuneric care nu sunt deloc necesare pentru pregătirea contrastelor — rămânând exagerări sau simple încercări nesusţinute tehnic. Sunt rare dealtfel. Desprindem însă destule pânze colorate evocativ şi viu, care ar putea face cinste şi unui artist matur. Ele anunţă frumosul viitor al acestui din belşug înzestrat pictor.

In luna Mai e interzisă însă la noi orice manifestare artistică cu atât mai mult aceia a unui debutant. Până în momentul de faţă, d-l Ion Ţuculescu n'a vândut nici un tablou — a primit numai strângeri de mână colegiale şi, prin ferestrele înalte ale Ateneului, vizita razelor de soare

ANUL XV • II SERIA III No 911 Lei 5 Exemplarul Duminică 22 Mai 1938

ADEVĚRUL LITERAR ŞI ARTISTIC

Cinci ani dela moartea lui Jean Bart

Casa lui Jean Bart a fost „casa prieteniei". Ea era deschisă multora şi nimic nu putea să-i facă mai multă plăcere decât să adune la el, făcând să se 'ntâlnească prieteni buni şi vechi, pe care viaţa, cu valurile şi greutăţile ei, îi despărţise şi îi ţinea departe unul de altul de multă vreme.

Prietenia pentru el era viaţa laolaltă, dorinţa de a se vedea mereu, de a fi mereu în jurul unei mese cu bucate moldoveneşti, căci el fără a fi ceiace se chiamă „un mâncău", era un om căruia-i plăcea să mănânce şi a-precia la preţul lor lucrurile fine şi gustoase. A avut şi norocul să aibă totdeauna în jurul său femei care-l răsfăţau cu arta şi devotamentul lor,

Jean Bart

pregătindu-i mese ce pare că eşeau din pământ, aşezate gata, de zâne nevăzute. Toate erau simple şi fără de pretenţie în purtarea şi casa lui, chiar când primea personagii însemnate. Deşi socialist în tinereţe şi vagabond ştrengar în toată copilăria şi prima sa tinereţe, în fond, el era un bun burghez, bucurându-se ca un copil când şi-a clădit casa, pe care n'a avut timp să o plătească şi să rămână copiilor, cu toate amintirile de care era atât de plină.

Avea ceva din tirania turcească a bunicilor noştri comuni, de origină din Macedonia, în apucăturile sale de soţ. Copiii însă rar se loveau de colţurile naturii sale, căci se simţeau iubiţi şi niciodată veleităţile sale de paşă nu au apăsat asupra lor cu greutatea unei prea tari autorităţi părinteşti. Avea un zâmbet delicios în ochi şi apoi pe toată faţa sa frumoasă, vorbind copiilor, după ce începuse cu o uşoară dojană, încruntând sprincenele şi vorbind repede şi serios. De aceia băeţii s'au dezvoltat alături de el sub prestigiul firii sale superioare, liniştiţi sau sturlubatici ca nişte mânji tineri care n'au fost daţi la manej, dar au recunoscut de bună voe frâul uşor şi sigur al celui ce-i conducea fără să aibă aerul. Acelaş lucru cu fetiţa care a fost lăsată încă şi mai liberă decât băeţii sub convingerea de care era stăpânit Jean Bart, în toată activitatea sa, că: nu se poate face mare lucru ca să schimbi natura omenească, că: trebue să dai drumul frâului şi să supraveghezi de departe pentru a salva barca vieţii, dacă a intrat printre stânci. Era poate în această atitudine ceva din cariera sa de marinar, poate şi ceva din fatalismul resemnat al naturii sale. Aceeaşi tactică o urma şi cu prietenii, ajutându-i în acelaş fel la momentul potrivit după puterile sale. Nu a fost însă un utopist nici în educaţie, nici în opera de asistenţă socială. A fost întotdeauna omul călăuzit de un ideal, dar cu capul bine aşezat pe umeri.

Din cea mai fragedă tinereţe, de la primele încercări literare pe care mi le citea când eram şi eu tot atât de tânără, a fost un om cu capul limpede, lucid şi foarte atent în munca literară, cântărind bine critica şi sfaturile pe care le primea. Cu toată imaginaţia de literat, spiritul lui de observator exact al realului, îşi avea vigoarea riguroasă, păstrând şi sentimentul dreptăţii în faţa oricărei realităţi.

Aceasta a surprins mult pe cei ce-l priveau la începutul carierei în capul serviciului ocrotirilor, ca pe un sinecurist. Toţi care au lucrat atunci cu el au apreciat, nu numai idealul său de a aduce puţin bine printre cei mai nenorociţi dintre nenorociţi, ci şi darul său de organizator şi de conciliator al cerinţelor acestui ideal cu condiţiile reale în care trebuia să se înceapă realizarea lui. Grija lui a fost „să nu se piardă în himere". Dacă s'ar fi înţeles activitatea sa la ocrotiri, am avea azi un sistem de asistenţă socială care ar îngădui toate perfecţionările ce se practică pretutindeni, în ţările cu oarecare civilizaţie. Dar nu s'a înţeles şi atunci Jean Bart a plecat din capul asistenţei, având durerea să-şi vadă zi cu zi opera ruinată, denaturată şi desfigurată. A continuat însă să lucreze, să iubească şi să fie iubit. Cu câteva zile înaintea morţii l'am întâlnit pe strada C. Mille. Era fericit ca un copil de succesul ultimului roman, succesul cel mai deplin din cariera sa de scriitor. Nu era un spirit metafizic, nici religios, totuşi era pătruns de simţimântul îndoelii şi bântuit de măreţia sublimă a organizării lumii, pe care nu se resemna a o crede rezultatul unei oarbe întâmplări.

Vorbind aci de cel mai bun şi mai scump prieten al meu mi se pare că-mi îndeplinesc o datorie înainte de a mă împrăştia eu însumi în univers. Simt nevoia să strâng şi să redau pomenirii sale de către cei ce l-au iubit ca şi mine, ceva din ceeace am fost poate singură, ce am cunoscut, ca şi ceva din mângâerea că moartea poate fi învinsă când sunt inimi credincioase care se gândesc cu toată puterea iubirii lor, la cei ce au plecat definitiv din lumea aceasta.

„Să fie oare ultima noapte a vieţii mele?!" — se întreba Jean Bart cu câteva ore înaintea morţii. Era încă atât de viu cu câteva zile înainte! Plin de proecte, de planuri de lucru, de subiecte de piese de teatru pe care voia să le realizeze pentru prima oară în vara care începea. Nu am vrut să-l văd mort... Mi se părea absurd ca el, acel pe care-l văzusem atât de clocotitor de putere de muncă şi de viaţă, să nu mai poată da răspuns vorbelor pe care i le-aş fi adresat, aşa cum se întâmplase toată viaţa în convorbirile dintre noi.

La mormântul său nu m'am dus de cât pentru îndeplinirea unui rit.

Ancora pe care pietatea copiilor şi a prietenilor a aruncat-o în ţărâna mormântului său eu o simt aruncată în sufletul amintirii mele. Stau adeseori de vorbă cu ei, ca altă dată, căci nu este în mormânt ci în însuşi sufletul meu de prietenă şi preţuitoare a talentului şi sufletului său.

Prietenii, care se întâlnesc la mormântul său ca şi cei mai apropiaţi ai lui, îl au şi ei desigur ca şi mine în suflet. De aceia pomenirea nu este doliu trist — căci ne-a rămas de la el ceiace a dăruit marelui public cu opera sa, adică ceiace era mai cald, mai intact şi mai pur. De aci înainte pot trece anii peste plecarea lui dintre noi, el ne-a lăsat atâtea lucruri preţioase cu amintirile din viaţa lui şi cu creaţiile din opera lui, încât nu mai poate fi mort, nici pentru cei ce l-au iubit, nici pentru cei ce-l citesc şi-l vor citi în viitor.

IZABELA SADOVEANU

M. Zoscenco

Cuvântare ţinută la un banchet

Scumpi prieteni! In momentul de faţă, când ne-am adunat aici, în cerc strâns şi amical, vă rog să îngăduiţi şefului vostru vechi, albit în slujbă, să vă spună câteva cuvinte despre mită...

— Să auzim! Să auzim! — strigă adunarea.

— Scumpi prieteni, — rosti şeful, legănându-se uşurel, — nu există un rău mai mare decât această crimă. Uciderea, abuzul de putere — nu sunt nimic faţă de această nelegiuire. Dacă ar atârna de mine, aşi introduce cele mai grozave pedepse. Rugul, roata, ţeapa — iată, după părerea mea, sancţiunea meritată pentru acest delict... Dar, aici, trebuie să ne lămurim mai întâi. Aruncând o privire asupra vremurilor noastre, constatăm că mita este de două feluri — în bani şi în natură. Cea bănească este, de sigur, preferabilă... Adică, pardon, am vrut să spun altceva... Da, aşa dar, şperţul bănesc este mai comod... Dacă vreţi — mai portativ... Din punctul de vedere al delicventului... Inchipuiţi-vă că vi se prezintă un om de afaceri, oarecare... Iar dumneata dai din mâni — adică: nu se poate, şi nici nu mai insista, stimabile...

El însă, mizerabilul, bagă mâna în buzunarul dela piept... Şi scoate un port-vizit de piele de porc... Iar tu te uiţi la mutra lui, îţi înfigi ochii în mutra lui de canalie — şi iscodeşti cât scoate...

Adică, scuzaţi, nu despre asta am vrut să vă vorbesc... Da, atunci tu te indignezi teribil. Să-mi dai voie, — zici, — să te întreb ce înseamnă asta, mită, insultă în exerciţiul funcţiunii, stimabile?

Dar, bancnotele foşnesc atât de dulce între degetele canaliei... Un fâşâit minunat, după cum ştiţi, care nu se uită... Numeri din ochi — două, trei, cinci — mai dă, mai dă numai. Apoi — repede în buzunarul vestei... Adică, pardon, ce spun?

Da, şi atunci răcneşti:

— Te dau în judecată! — răcneşti. — In ţeapă ar trebui să te tragă, stimabile!

Şi, totodată, simţi cum zvâcneşte ceva în buzunarul vestei, simţi un fel de pulsaţie, un fel de forfoteală... Hm, hm... Ca să nu uit... Vroiam deci, să vă amintesc despre mită. Hm, hm... Despre şperţ, cu alte cuvinte... Aşa dar, mita în natură — e mult mai rea... E un lucru prea complicat şi voluminos. Unde mai pui că rişti să fii tras pe sfoară. Cum mi s'a întâmplat odată, când am primit nişte peşte împuţit...

Traducere de F. DIMA

Cântec pentru miei

Trec mieii trudiţi la tăiere,
Dealungul oraşului greu,
Cu glas zăpăcit de durere,
Scâncind după mame mereu.

Sudalme din guri se destupă,
Biciuştele 'mpuşcă şi ard,
Pe cel ce s'abate să rupă
Din iarba crescută sub gard

Copitele 'n mâzgă se 'nclee,
Iar botul mânjit de noroi,
Zădarnic încearcă să bee
Din câte-o băltoacă de zoi.

Iar câinii şi-i latră pe stradă
Şi totu-i străin, duşmănos.
De cade vreunul grămadă,
Ghiontit se ridică de jos.

La casa ce-aşteaptă'ncruntată,
Ajung gâfâind rugător
Şi intră cu doina odată,
Pe poarta sfârşitului lor.

Când cade pe brânci asfinţitul,
Casapii dau buzna la miei,
Vârându-le'n gâtiţi cuţitul,
Ucid serafimii din ei.
Privirea de cer se goleşte,

Curgând ameţită 'n hârdău
Şi-o creangă de sânge ţâşneşte
Pe cismele unse cu său.

GEORGE LESNEA

G. de la FOUCHARDIERE

DESPRE FEMEI

Una din cele mai vechi boli care bântue peste sărmana omenire este căsătoria. E o boală cronică cu manifestări acute: dacă e contaminat (căci se contractă căsătoria cum se contractă tifosul, ciuma sau holera), bolnavul e condamnat; singura lui scăpare din căsătorie este moartea.

●

Femeia este o actriță desăvârșită. Ca să se poată mărita, simulează sentimentalitatea, intelectualitatea, sau senzualitatea.

De fapt, bărbatul joacă comedia ca să se poată însura. Simulează tandrețea, loialitatea, dezinteresarea, cele mai frumoase sentimente din lume.

●

Căsătoria este un târg. Ca în orice târg, unul e tras pe sfoară, uneori doi...

●

Există foarte mulți soți nenorociți care-și petrec viața în închisoarea conjugală, neputând eși dintr'însa în mod decent, pentrucă Codul, la unele pasagii, s'a ocupat prea mult de eroarea arhaică a jurămintelor veșnice, rezultând dintr'o dragoste eternă care este o pură închipuire juridică.

●

Logodnicul și logodnica merg la altar, cu ochii complect legați. Or, o trăsură o încerci înainte de a o cumpăra. Dacă intri în relații cu un cal necunoscut, o separație de corp spontană rezultă de obiceiu dintr'o lipsă de simpatie. Și în ordinul mistic, soțiile lui Cristos nu pronunță în mod definitiv jurămintele decât după un noviciat, când s'a dovedit că au vocație.

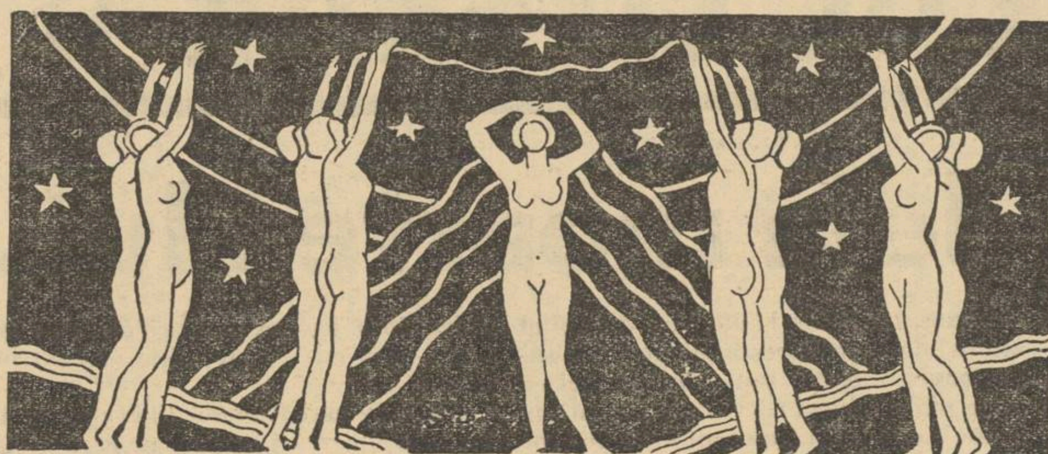
Dar, când ești însurat, e prea târziu ca să observi că n'ai simpatie nici vocație. Trebue să te resemnezi, să suferi toată viața pe străinul mascat sau pe doamna voalată care s'a așezat lângă tine în fața altarului și a stării civile și care, încetul cu încetul, în intimitate, își va arăta infirmitățile morale, cusururile și viciile.

●

Când faci legătura căsătoriei, preotul și ofițerul stării civile operează iute și discret, nu te întreabă pentru ce vrei să te căsătorești, și e o întrebare la care, deseori, greu ai putea răspunde. Iar de ce se va întâmpla mai târziu nici nu le pasă.

●

Un încornorat nu e ridicol decât din

clipa când și-a dat seama și o trâmbițează pe la toate colțurile.

●

Un gest de violență simulat cu dibăcie de soț, face mai mult pentru fericirea menajului decât un milion de sărutări. Pacea conjugală, ca și pacea mondială, depinde de o manifestare de energie pe care unul dintre beligerenții eventuali o afirmă înainte de a fi cu adevărat cel mai tare.

●

Faptul că doi soți nu pot divorța prin consimțimântul mutual iată cel mai nedrept, cel mai tiranic, cel mai imoral dintre atentatele la libertatea individuală și la principiul liminar care cârmuește contractele sinalagmatice. Două ființe au putut, prin simplu consimțimânt mutual, să facă o unire indisolubilă, atunci când nu se cunoșteau. Astăzi, se cunosc, se prea cunosc, și nu pot, prin simplu consimțimânt mutual, să consfințească o ruptură.

●

Trebue să fie puțin nebun ca să fi divorțat acela care a fost puțin nebun ca să se căsătorească. Ar fi într'adevăr ciudat ca nebunia, care este cauza principală a căsătoriei, să nu fie unul din accesoriile divorțului.

●

Copilul bărbatului, în cursul copilăriei, este supus femeii, mama... Ceva mai târziu pare să asculte de tata. Dar tata ascultă de mama, deși are aerul că el comandă.

Când copilul devine un mic bărbat, femeia îi ațâță primele ambițiuni, femeia îi inspiră primele prostii...

Iar când întemeiază un cămin, e cu totul altceva. Veți spune fără îndoială că există mai multe feluri de femei. Da: sunt femeile care au o mână de fier într'o mănușă de catifea și sunt femei care nu-și pun de loc mănuși.

●

Nimic nu e mai simplu, nimic nu e mai primitiv decât un suflet de femee. Intre o femee de 30 de ani și o fetiță de 10 ani, nu e altă diferență decât o diferență de talie; aceleași curiozități puerile, aceleași jocuri puerile, aceleași prietenii și aceleași certe puerile, aceleași mici minciuni copilărești, aceleași mici intrigi când e vorba să facă ce nu le dă voe mama sau soțul meu, aceleași formule de admirație repetate cu docilitate, aceleași secrete mari când e vorba de o păpușă, o rochie sau o pălărie.

●

Bărbatul, când are o hotărâre de luat, face să intervie mecanica rațiunării, care macină și amestecă amalgamul lecțiilor învățate. Femeea, când are de ales, poate să se bizue în instinctul ei care denunță pe dușman, presimte pericolul și suferă atracția magnetică a simpatiei; dacă femeia se înșeală, e numai din cauză că a vroit să raționeze ca un bărbat.

●

Detest la femee, nu ceeace urăsc Părinții bisericii, adică imboldurile naturale, ci din contra artificiile civilizației.

●

Femeile au spiritul de contrazicere mai mult decât bărbații; ele sunt posedate de spiritul diabolic de mistificare și de demonul zelos al nesupunerii.

●

Femeile sunt capabile să aibă idei generale, cu condiția să nu fie ținute să le aplice în cazuri particulare, mai ales când aceste cazuri particulare le sunt personale. Prin asta femeile seamănă mult cu bărbații.

●

Femeia singură trebue, ca și bărbatul singur, să se ocupe de chestiuni bănești. Prea adesea chiar, ea este obligată să fie preocupată de acest lucru.

Dar când un bărbat și o femee sunt uniți prin legăturile căsătoriei sau chiar altfel, se produce o diviziune de muncă.

Bărbatul trebue să se ocupe de chestia bănească ca să câștige.

Femeia trebue să se ocupe de chestia bănească ca să cheltuiască ceeace bărbatul câștigă.

●

Minciuna este cu adevărat arma și arta femeii.

●

Când suntem mici de tot, femeea ne hrănește cu lapte și minciuni. Mama creiază iluziile copilului. Copilul crede în Moș Crăciun, în bunătatea lui D-zeu cel bun, în înțelepciunea persoanelor mari și în respectabilitatea bătrânilor. Timp de câțiva ani, copilul, ghemuit la sânul matern, vede (închizând ochii) viața adevărată, dreaptă și frumoasă. Acești ani sunt cu adevărat câștigați peste murdăria, nedreptatea și urâțenia vieții.

Mai târziu, adăpostiți pe alte sânuri, închidem ochii ca să ne lăsăm legănați de alte minciuni. Alte femei ne mint prin bunătate, calcul, milă, interes, pentru amorul artei, pentru arta amorului. Mint fără să obosească, contrazicându-se la fiecare cuvânt, dar fără să se dezmintă vreodată. Punem toată energia noastră ca să închidem ochii ca să nu vedem adevărul; și toată pătrunderea noastră își dă silința să privească fundul ochilor candizi ai micinoasei nevinovate.

●

Un bărbat poate minți pe alt bărbat fără neverosimilitate. Dacă vrea să mintă pe o femee, e iute întrecut de o insuficiență a mijloacelor naturale pe care n'ar putea-o înlocui știința, nici antrenarea.

●

S'a încercat să se civilizeze dragostea, care este în mod natural barbară și primitivă. Tot ce s'a putut face este că s'au pus palavre și poezie în jur... înainte... Inaintea dragostei, vorbele înșelătoare și poezia produc un efect dacă nu profund, cel puțin decorativ și ornamental... Dar în timpul dragostei nu are nicio legătură; după dragoste, nu are nici un folos.

●

Bărbatul poate minți pe femee, înainte de dragoste. Dar în timpul, nu poate; iar după, nu prinde.

●

O femee nu e niciodată înșelată de un bărbat care îi este soț sau amant, de un bărbat pe care îl cunoaște. Dacă minciuna bărbatului pare să prindă, e că femeea se preface că e prinsă; așa că, cu toate aparențele, tot femeea minte.

●

Numai văzând cum femeile sunt atât de curios înzestrate cu darul minciunii și discernământul adevărului, te întrebi prin ce aberație perzistăm noi bărbații de a-i refuza accesul în viața politică.

Trad. de J. K.

Roma salvată

Roma—orașul, care timp de veacuri a fost focarul culturii sud-europene,— era adesea bântuită cumplit de malarie. Mai ales în veacurile al 15-lea, al 16-lea și al 17-lea — ciuma, frigurile și influența au pustiit Roma, iar foametea a făcut ravagii. Ignatius de Loyolla, Camillo de Lallis, Iosif Calasanzio — protagoniștii contra-reformei și partizanii lor — au făcut mult pentru stăvilirea prăpădului.

Din cauza apropierii mlastinilor pontice, frigurile au fost din antichitate cea mai temută boală la Roma. In vremurile acelea se considera că apa, mlăștinile și condițiile atmosferice ar fi cauzele febrei. De aici numele de „malaria" („malaria" — aer rău).

Grație introducerii scoarței de chinină în Europa, Campania Romană a fost salvată dela o pieire totală inevitabilă. Dacă efectul prafului scoarței de chinină n'ar fi fost cunoscut la timp în Europa — întregul ținut din jurul Romei s'ar fi transformat într'un pustiu — ca cel din Africa Centrală.

Azi, o mare parte din Campania Română e valorificată prin agricultură, căci ea este fertilă și se văd în mijlocul ruinelor vechii culturi, apărând orașe, fabrici și intreprinderi înfloritoare.

Trebue să ne pătrundem de adevărul că această reconstruire n'a fost posibilă decât prin medicamentul preparat din scoarța de chinină, care și azi e considerată în întreaga lume ca cel mai bun tratament contra malariei.

Ca profilaxie, *Comisiunea antimalarică a Ligii Națiunilor*, recomandă o doză zilnică de chinină de 0,4 grame în tot timpul sezonului de malarie, iar ca tratament — o doză zilnică de 1-1,8 grame, timp de 5-7 zile.

A APĂRUT

O scandaloasă și alarmantă afacere diplomatică. — furt și asasinat. Cine?... Diplomatul japonez marchizul de Ossava? Gingașa Lady Guilmore? Cynthia Gould miliardara detectivă?.. Vâlvă mondială... Dezlegare extraordinară.

COMPLECT — 15 LEI („Romanele Captivante"). La chioșcari și librari.

NOU! PASIONANT!

[illegible] cu elementele demonice ale omenirii și naturii. Exotism. Tainele vieții în ținuturi neexplorate.

8 LEI (complect), la chioșcari și librari

C U R S D E P O E Z I E

II

Studiind cauzele care fac poezia dificilă, am amintit de dicteul automatic, adică de abolirea voluntară a frenațiunii în vorbire în scopul de a prinde în hazardul interior asociațiuni inedite. Urmuz din ale cărui inteligente bufonerii am citat câteva fragmente nu este totuș un automatic, ci un simulator de automatism. Căci am spus că un om, chiar în stare delirantă, nu poate înlătura cu totul structurile logice pe care dela sine le oferă subconștientul. Urmuz dimpotrivă de câteori este pe punctul de a cădea într'o asociațiune normală, fuge de ea cu bună știință, dovedindu-și permanenta luciditate. De unde și comicul. Fugind de mecanica asociațiunii conștiente, Urmuz cade în mecanica fugii de orice asociație și acest mecanism provoacă râsul.

Adevăratul dicteu automatic a fost definit și profesat de suprarealiști și în deosebi de teoreticianul lor André Breton. Cum acesta este medic de boli mintale, am putea să bănuim că e vorba de o contagiune simpatetică, nu rară în astfel de cazuri, că anume Breton încântat de vorbirea fără frenațiune, plină de surprize a paranoicilor, ar dori s'o imite. Totuș, fapt dezamăgitor, foarte rar demenții vorbesc în așa chip încât să nu fie înțeleși de loc, cum e cazul cu poeții suprarealiști. Compoziția lor e mai de grabă plată. Iată o poezie intitulată *Pământul* de un schizofrenic, citată în *Cursul de psihiatrie* pe 1923-24 al răposatului prof. dr. Obreja:

Vremea este o carte
Dumnezeu a fost zețar
Iar în carte e pământul
S-o eroare de lipar.

La temelia suprarealismului stau unele orientări ale gândirii contimporane. In primul rând este freudismul, pe față exaltat, care precum se știe pune un accent deosebit pe inconștient. In al doilea rând este fără îndoială filosofia lui Bergson. Aceasta e dominată de noțiunea de devenire. Eul nostru absolut este un râu perpetuu, curgând în pură indeterminațiune. In genere realitatea este inaccesibilă gândirii, dar poate fi trăită. Ceeace socotim noi drept realitate, nu e decât o realitate relativă, o operațiune practică de oprire a realității în devenire în câteva relațiuni și simboluri convenționale. Prin urmare activitatea teoretică este principial prozaică, opusă vieții. A trăi integral gândirea înseamnă a o elibera de obișnuința superficială de a vârî totul în categorii. Este limpede așa dar că atât freudismul cât și bergsonismul au pregătit teoreticește terenul suprarealismului, al dicteului automatic, care este o propunere de a fugi de orice schemă logică, de a se cufunda în ininteligibil, acolo unde se poate surprinde gândirea în mișcare, trăind. Acolo în râul inform al gândirii este realitatea cea adevărată, nealterată de convenția practică a logicei, e *suprarealitatea*. Insă forma cea mai simplă prin care putem să ne eliberăm de gândirea logică este visul.

„Din clipa — zice Breton — când (visul) va fi supus unui examen metodic, când prin mijloace anumite vom ajunge să ne dăm seama de vis în integritatea lui (și asta presupune o disciplină a memoriei de mai multe generații; să începem chiar de acum a înregistra faptele mai bătătoare la ochi), din clipa așa dar când curba sa se va desfășura cu o regularitate și o amploare fără precedent, putem spera că misterele care nu sunt mistere vor face loc marelui Mister. Cred în topirea viitoare a acestor două stări, în aparență așa de contradictorii, a visului și a realității, într'un soiu de realitate absolută, *de suprarealitate*, dacă se poate spune astfel".

Așa vorbește Breton și foarte ușor se poate observa că suprarealitatea lui este un corespunzător al trăirii realității absolute bergsoniene. Cum această suprarealitate se confundă însă cu visul, putem adăoga că Breton profesează *onirismul*. Iată acum spre mai multă claritate cum definește Breton însuș suprarealismul în vederea unui articol de enciclopedie, asta în *Manifeste du surréalisme (1924)*.

— „*Suprarealist, n. m.* Automatism psihic pur prin care ne propunem să exprimăm, fie verbal, fie în scris, fie prin orice alte mijloace, funcționarea reală a gândirii. Dicteu al gândirii, cu absența oricărui control exercitat de rațiune, în afară de orice preocupare estetică sau morală.

Encicl. Filos. Suprarealismul se bizuie pe credința în realitatea superioară a unor forme de asociațiuni neglijate până acum, în atotputernicia visului, în jocul dezinteresat al gândirii. El tinde să ruineze definitiv toate celelalte mecanisme psihice și să se substitue lor spre rezolvarea problemelor principale ale vieții. Au făcut act de suprarealism absolut d-nii Aragon, Baron, Biffard, Breton, Carrive, Crevel, Delteil, Denos, Eduard, Gérard, Limbour, Malkine, Morise, Naville, Noll, Péret, Picon, Soupault, Vitrac".

E întrebarea cum va proceda poetul ca să se cufunde în automatismul psihic pur, fugind de orice constrângere schematică a rațiunii, de vreme ce am constatat că nici măcar demenții nu sunt în stare să fugă de structurile logice ? Problema pare dela început disperată. Ori ne lăsăm în voia pretinsului automatism și înregistrăm ceeace ne trece prin minte și atunci fără să vrem suntem tiranizați de mecanismul logic care a pătruns și în inconștient, ori însfârșit extirpăm cu bună știință, ca Urmuz, orice structură incipientă, dar atunci nu mai avem de aface cu nici un automatism ci cu o convenție care duce la efecte comice. Insfârșit să dăm iarăș cuvântul lui Breton care ne dă următoarele instrucțiuni:

„Puneți să vă aducă ce trebue pentru scris, după ce v'ați așezat într'un loc cât mai favorabil concentrării spiritului asupra lui însuș. Așezați-vă în starea cea mai pasivă sau mai receptivă care se poate. Faceți abstracție de geniul vostru, de talentele voastre, de acelea ale tuturor celorlalți. Socotiți că literatura este unul din cele mai triste drumuri dintre acelea care duc la orice. Scrieți repede fără subiect preconceput, destul de repede ca să nu puteți reține și ca să nu fiți ispitiți să vă reciții. Prima frază va veni singură, atât e de adevărat că în fiece clipă există o frază străină gândirii noastre conștiente care nu cere decât să se exteriorizeze. Este destul de greu să ne pronunțăm asupra cazului frazei ce va urma; ea participă fără îndoială și la activitatea noastră conștientă și la cealaltă, dacă se admite că faptul de a fi scris prima frază cere un minimum de percepție. De altfel lucrul acesta nu trebue să vă intereseze; în asta constă mai cu seamă interesul jocului suprarealist... Continuați cât poftiți. Incredințați-vă caracterului inepuisabil al murmurului. Dacă tăcerea amenință să se stabilească dintr'o greșală, ca să zicem așa de neatenție, rupeți-o fără ezitare cu un rând prea clar. După cuvântul a cărui origină vi se pare suspectă, puneți o literă oarecare, litera *l* de pildă, mereu litera *l* și restabiliți arbitrarietatea, impunând această inițială cuvântului ce va urma".

Prin urmare Breton ne schițează o metodă de a visa și de a înregistra visul. Ceeace ne izbește aici însă, și lucrul nu e lipsit de un anume humor, este efortul conștient de a surprinde inconștientul. Ce înseamnă oare „așezați-vă în starea cea mai pasivă" dacă nu o încordare a atenției care face să se risipească orice spontaneitate? Este cunoscut dialogul umoristic dintre doi inși care dorm în aceiași cameră:

— Tu dormi ?
— Da!

Prin chiar faptul de a răspunde afirmativ, pretinsul adormit neagă faptul dormirii. Tot așa suprarealistul prin chiar propunerea de a scăpa de conștiință se așează în punctul ei cel mai acut. Dar însfârșit, înainte de a da un verdict, să aruncăm ochii asupra unor rânduri suprarealiste. Ceeace înspăimântă pe cititorul profan și-l aiurește e imposibilitatea de a înțelege ceva, fiindcă am văzut că tendința comună este de a reduce poezia la scheme logice, lucru de altfel eronat sau măcar exagerat. Ca să înțelegem sau mai bine zis să ne așezăm la justa poziție receptivă față de această poezie, trebue să renunțăm la orice sforțare de a înțelege. Dela titlu și până la ultimul punct nimic n'are nici un înțeles. Sunt cuvinte fără sens dictate, zic poeții, de conștiința din lăuntru, și interesante întrucât a'cătuesc un desen neprevăzut.

„Ma tombe, après la fermeture du cimetière, prend la forme d'une barque tenant bien la mer. Il n'y a personne dans cette barque si ce n'est par instants, à travers les jalousies de la nuit, une femme aux bras levés, sorte de figure de proue à mon rêve qui tient le ciel Ailleurs, dans une cour de ferme probablement, une femme jongle avec plusieurs boules de bleu de lessive, qui brûlent en l'air comme des ongles. Les ancres des sourcils des femme, voilà où vous voulez en venir. Le jour n'a été, qu'une longue fête sur la mer. Que la grange monte ou descende, c'est l'affaire d'un saut dans la campagne . A la rigueur s'il pleut, l'attente sera supportable dans cette maison sans toit vers laquelle nous nous dirigeons et qui est faite d'oiseaux multiformes et de grains ailés. La palissade qui l'entoure, loin de me distraire de ma rêverie, joint mal du côté de la mer, du côté du spectacle sentimental, la mer qui s'éloigne comme deux soeurs de charité.

„Ceci est l'histoire de la seconde soeur, de la boule bleue et d'un compare qui apparitra toujours assez tôt. Sur la barque molle du cimetière s'ouvrent lentement des fleurs, des étoiles. Une voix dit: „Etes-vous prêts?" et la barque s'élève sans bruit. Elle glisse à faible hauteur au-dessus des terres labourées, dont la chanson ne vous importe plus, mais qui est très ancienne et s'enroule autour des châteaux-forts".

O observație e de făcut. Intre bufoneriile lucide ale lui Urmuz și compunerile dictate ale suprarealiștilor este această deosebire că cele din urmă ne fac să râdem mai puțin sau chiar de loc, putând chiar să ne dea scurte impresii de sublim. Explicația este ușoară. La Urmuz automatismul este simulat și atenția îndreptată mereu asupra unui raport nou, grotesc și caricatural. Compunerile lui Urmuz sunt în fond satirice. Suprarealiștii sunt însă sincer lirici și din când în când cad peste asociațiuni care sunt adevărate imagini. Principial, plutirea aceasta în vis nu numai nu contrazice poezia ci o condiționează. Caracteristic visului este mersul fluidic, care distruge conturul obișnuit al lumii fenomenale. Breton visează, fie și deștept, că se află în cimitir. Sicriul poate numaidecât lua forma bărcii. Sborul, plutirea, sunt mișcări tipice în vis, și mediul acvatic e dintre cele mai obișnuite. Deci barca plutește pe mare și apoi marea se confundă cu cerul și visătorul sboară în jurul turnurilor unui castel. Că un personagiu apare și dispare fără motivare e un lucru foarte firesc în visare. Ca o casă să fie făcută deodată din flori este iarăși normal acolo. De altfel confuzia aceasta dintre eu și non-eu este tipică visului, dovadă că realitatea este o funcție a conștiinței. E foarte normal ca un individ să ne spună așa: Am visat că mergem pe o apă și cineva parcă o femee mă striga mereu; apoi femeea pare că era o pasăre, dar lucru curios, pasărea eram eu. Evident când astfel de vise duc confuzia eului până la dedublare și se repetă putem să bănuim o stare maladivă gravă, dar în mod obișnuit confuzia între eu și non-eu este legea însăși a visului. Deci ca transcriere a visului, fragmentul lui Breton ar trebui să ne impresioneze. Și totuș ne lasă reci și uneori ne face să râdem. Nu este greu să găsim explicația. Răceala vine din lipsa de sens, de sens nu de înțelegere. Visele noastre oricât de confuze alcătuesc niște complexe, cum spune Freud, fie că-i admitem metoda psihanalitică, fie că nu. Totul, adică deși ininteligibil, adică nereductibil la scheme logice, se orientează, se sensează în jurul unei emoții fundamentale. De pildă multe vise au ca nucleu spaima. Cineva, o entitate proteică ne urmărește și noi alergăm și nu putem din cauza amorțelii picioarelor. Un noroi greu ni le încurcă. Uneori cerul parcă pică peste noi.

Bineînțeles, când ne-am culcat obosiți, toate imaginile din vis sunt coherente, și acolo în vis ele nu ni se par absurde după legea însăși a visului. Ele au limbajul lor propriu, ele spun ceva, ce nu se poate exprima în limba discursului. Dovada că totul este strâns în jurul unei emoții fundamentale este că ne deșteptăm sub impresia puternică a visului, cu sentimentul încă de teroare, dacă visul a fost terorist. Această emoție centrală formează sensul visului. Ei bine, ceeace lipsește în fragmentul oniric al lui Breton este tocmai nucleul emoțional. Visul lui nu e credibil, nu e coherent în ordinea interioară. Dante, deși n'avea nici o idee de suprarealism, a intuit mai bine poezia suprarealității onirice. In *Vita Nova* el visează un vis care are o nuanță apocaliptică. Cerul se întunecă, păsările cad moarte din aer, apele se fac de sânge, femei necunoscute merg despletite. Priveliștea e absurdă dar plină de sens. I se prevestește moartea Madonnei sale, Beatrice și i se face și lui o prevestire bizuită pe principiul necesității. Tu pur morrai. Când Dante se deșteaptă ră-

(Continuare în pag. 6-a)

mâne turburat căci datele visului se pot introduce şi în complexul vieţii lucide. Dante visase într'adevăr visul lui, nu-l făcuse după metoda lui Breton, de unde putem scoate pseudo-preceptul că cea mai bună metodă de a surprinde viaţa eului lăuntric, visul, este de a ne memora vise adevărate şi de a le desvolta apoi artistic în temeiul emoţiei fundamentale. *Fără emoţie nu există poezie onirică.*

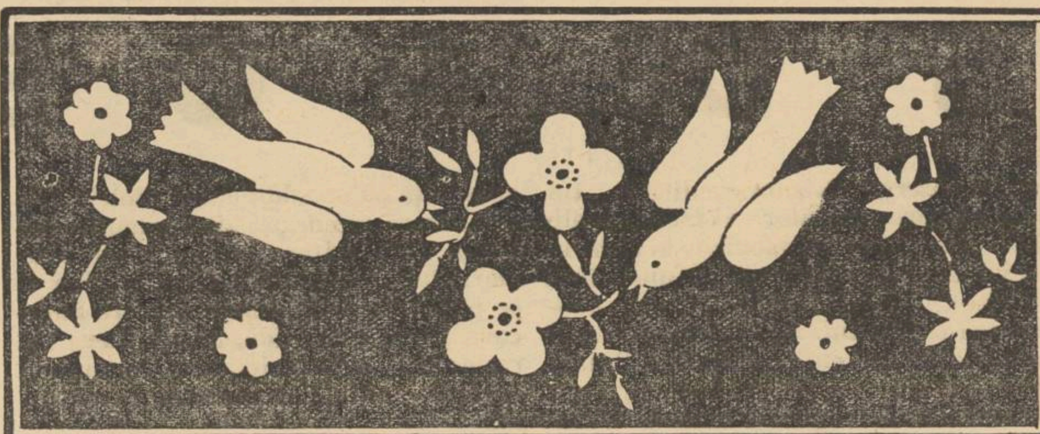
Am observat că lectura fragmentului lui Breton şi de altfel al oricărui altuia produce şi oarecare veselie, e drept nu aşa de intensă ca aceea rezultată din citirea lui Urmuz. De unde vine aceasta? De unde vine şi la Urmuz. Din luciditate.

La Urmuz luciditatea e intenţionată, la Breton ea e fără voie. Nebunia e greu de simulat. Falşii nebuni sunt numaidecât descoperiţi. Putem spune că ei n'au haz. E suficient un exemplu ca să vedem cum poetul e trădat de raţiune. La un moment dat el a zis: ...aşteptarea va fi suportabilă în această casă fără acoperiş înspre care ne îndreptăm şi care e făcută din păsări multiforme şi din boabe într'aripate". In loc să avem relaţiuni onirice veritabile avem construcţiuni artificiale. Casa cuprinde ca notă principală în noţiunea ei acoperişul. Deci poetul o evită, zicând casă... fără acoperiş. In mod normal, oniric, dacă ceva asemănător s'ar înfăţişa noi nu i-am zice casă ci poate i-am da un nume propriu, crezând că avem de aface cu o fiinţă. Disociaţia făcută de Breton e un semn de atenţie. Păsările mănâncă grăunţe. Deci Breton face casa din păsări şi grăunţe, printr'o asociaţie mai de grabă lucidă. Şi acum culmea lucidităţii. Păsările au aripi şi boabele sunt inerte. Ei bine, Breton distruge acest raport normal şi face păsările inerte dând boabelor aripi. Din acest amestec al conştiinţei, al unei conştiinţe poate inconştiente, dar de structură logică, se naşte impresia bufoneriei.

Idolul suprarealiştilor este Isidore Ducasse, conte de Lautréamont, mort foarte tânăr în 1870. Ale sale *Chants de Maldoror* sunt după unii semn de demenţă, după alţii poezia „avec un grad P". Nu se poate tăgădui notaţiilor sale automatice un anume sens al fantasticului, al viziunii :

„Deux piliers, qu'il n'était pas difficile et encore moins possible de prendre pour des boobabs, s'apercevaient dans la vallée, plus grands que deux épingles. En effet, c'étaient deux tours énormes. Et, quoique deux baobabs, au premier coup d'oeil ne ressemblent pas à deux épingles, ni même à deux tours, cependant, en employant habilement les ficelles de la prudence, on peut affirmer, sans crainte d'avoir tort (car, si cette affirmation était accompagnée d'une seule parcelle de crainte, ce ne serait plus une affirmation ; quoiqu'un même nom exprime ces deux phénomènes de l'âme qui représentent des caractères assez tranchés pour ne pas être confondus légèrement) qu'un baobab ne diffère pas tellement d'un pillier, que la comparaison soit défendue entre ces formes architecturales... etc.".

Şi Lautréamont ne face să râdem uneori şi e foarte probabil că intenţia lui caşi a lui Urmuz caşi a lui Charles Cros este de a indigna pe burghez. Mai mult decât spontaneitatea onirică lucrează aci conştiinţa disociatoare. Toată vorbăria aceasta discursivă pentru lucruri de nimic este un procedeu tipic pentru obţinerea comicului şi Molière îl foloseşte statornic.

Cine urmăreşte pe suprarealişti constată următoarele lucruri. Din această experienţă ies unele sugestii, aceea de pildă că e bine să ne scăpăm din când în când de tirania inteligibilului. In practică însă nici un poet mare n'a ieşit din această şcoală şi în fond nici o poezie valabilă şi ca şi în cazul dadaiştilor toţi mai de vreme sau mai târziu s'au lăsat de suprarealism. Evident, în materie de artă nu apelăm la sufragiul universal. Prin faptul că mulţimea respinge un anume fel de poezie nu înseamnă că aceea nu este valoroasă. Insă când elita unei epoci compusă din câteva zeci de spirite primitoare şi în cele din urmă propunătorii înşişi renunţă e un semn că direcţia e greşită. Unde lipseşte orice fel de consimţire, oricât de restrânsă dar continuă, putem fi siguri că nu e poezie. Iar concluzia ultimă este că *arbitrarul sistematic oboseşte spiritul şi că poezia cere un sens.*

Deşi despre poezia pură s'au vărsat valuri de cerneală, totuşi noi nu vom spune decât puţine cuvinte deocamdată deoarece mai tot ce se discută nu aparţine domeniului strict al poeziei pure. Noţiunea de poezie pură a fost popularizată de abatele Henri Bremond printr'o comunicare făcută la Institut la 24 Octombrie 1925. Formula a fost apoi îmbrăţişată cu frenezie şi folosită în chipul cel mai abuziv chiar pentru poeţi care contrazic principiul purismului. Se cade prin urmare să mărginim gândirea abatelui Brémond la adevărata ei intenţie. In această privinţă abatele se află foarte aproape de suprarealişti, teoreticeşte cel puţin, foarte în continuarea bergsonismului, pus de astădată în slujba catolicismului. Suprarealiştii erau antiraţionalişti şi căutau să se cufunde în realitatea vie, ininteligibilă. Abatele Brémond este şi el antiraţionalist şi vrea să se cufunde prin cuvânt în Dumnezeu. El este cu alte cuvinte un mistic. In Franţa, raţionalismul este aproape congenital şi atinge chiar catolicismul. Neo-catolicii francezi ca Maurras sunt raţionalişti, adică socotesc că trebue să se dea credinţei suportul convingerii prin tehnica logică. Tomismul este în floare. Admiţând propoziţia supremă a bisericii, dogma, fiindcă este atestată prin autoritatea Scripturii, celelalte puncte ale credinţii trebue să decurgă silogistic din ea. Pascal însuş este cum nu se poate gândi mai cartezian în întrebările şi demonstraţiile lui. Abatele Brémond vrea să exalte iraţionalul, să facă din poezie un exerciţiu mistic. Poezia este după el un fel de rugăciune, o rugăciune profană bine înţeles dar care ne predispune către adevărata rugăciune, care de sigur nu e decât o bolborosire de totală părăsire în voia Misterului Divin. Atât a spus Abatele, mai mult din interese bisericeşti decât artistice, dar toţi au început să interpreteze teoria după priceperea lor. Şi mai ales s'a născut concepţiunea că o poezie pură înseamnă o poezie *purificată* de orice conţinut, o curată bolborosire. Evident, în cazul acesta compunerile lui Urmuz şi poezia suprarealistă devin poezie pură. Gândul lui Brémond n'a fost acesta, căci ar fi fost să nege poezia veche romatică, foarte religioasă, şi deci convenabilă scopurilor sale catolice. Sensul purismului său e numai acesta: ceeace ne interesează într'o poezie nu este punctul de plecare ci numai cel de sosire, şi acesta trebue să fie o aptitudine mai mare pentru cititor de a renunţa la necesitatea raţională şi a se cufunda în Dumnezeu. Orice poet e pur dacă prin el ajungi la acest exerciţiu quasi-mistic. Altfel n'ar fi fost numit poet pur Paul Valéry care e nu se poate mai raţionalist.

S'a născut, precum am spus, noţiunea unei poezii pure prin extirparea conţinutului, o poezie *fără anecdotă.* Ion Barbu care nu e intenţionat un poet pur în sensul lui Brémond osândeşte poezia lui Arghezi *(Ideea europeană, 1 Noembrie 1927)* pentru că e anecdotică, fiindcă nu îndeplineşte condiţiile *frumosului necontingent.* Cea mai curioasă rezultantă a purismului, înţeles ca neconţinutism, este încercarea de a face un epic pur, în care mişcările sunt epice dar faptele sunt absurde, simple exerciţii care nu construesc o realitate. Un francez S. J. Perse a compus un poem pseudo-epic numit *Anabase* (tradus şi în româneşte de I. Pillat) în care nu trebue să facem nici o sforţare de a constitui un univers inteligibil, fiindcă orice organizare epică este distrusă intenţionat. Poemul trăeşte din eşuări. E un ton de *Iliadă* fără materia ei :

„Pour mon âme mêlée aux affaires lointaines, cent feux de villes avivés par l'aboiement des chiens...

„Solitude! nos partisans extravagants nous vantaient nos façons, mais nos pensées déjà campaient sous d'autres murs".

Şi aşa mai departe. Expresiile sunt din domeniul epicei. Oraşe incendiate, lătrături de câini, tabere sub ziduri, dar organizarea de fapte lipseşte. Cam aşa proceda şi Urmuz folosind toate clişeele vieţii burgheze, însă ratându-le. Unii socotesc pe S. J. Perse ca un poet din cei mai puri. E într'adevăr pur adică gol de conţinut, impresia ultimă este însă a unei mari oboseli. Şi poezia epică are nevoie de un sens, de o îndreptăţire a faptelor. Gesturile pe care le facem în vis sunt absurde dar nu fără sens. Acolo în vis avem sentimentul hotărât că aşa şi nu altfel trebue să se petreacă lucrurile. Concluzia? *Purificarea intenţionată de conţinut a poeziei este fără urmări estetice, deoarece în mod normal conştienţi sau inconştienţi noi avem un conţinut. Sterilizarea duce în chip fatal la absurditate.*

G. CALINESCU

O sută de ani din istoria „Societăţii oamenilor de litere" din Franţa

André Billy apără în „Figaro" activitatea societăţii scriitorilor francezi, care a fost criticată şi depreciată de unii gazetari şi scriitori. Cu prilejul unui proect de lege al lui Jean Zay, societatea scriitorilor a intervenit de mai multe ori, ceia ce face pe André Billy să scrie:

„Aş fi mirat să nu fie aci începutul unei evoluţii considerabile. Ah! ce interes s'ar lega de o scriere, (cum ar fi Istoria a o sută de ani a existenţii Soc. scriitorilor francezi. N. R.) în care s'ar putea urmări trecerea ineluctabilă a instituţiilor noastre sociale, de la liberalism la corporatism".

Gaston Picard, în „Mercure de France", propune ca istoria acestei societăţi să înceapă de unde a lăsat-o Edouard Montagne, care a scris-o pentru cei cincizeci de ani mai vechi.

S'ar găsi acolo multe lucruri interesante şi humoristice, deşi nu ar fi vorba decât de procese verbale.

Astfel într'un proces verbal din 1843 Iunie 16, găsim:

Doamna Marie de l'Epinay denunţă transformările unuia din romanele sale, intitulate „Comment l'amour vient en causant", într'o piesă de teatru, jucată la „Gymnase" sub numele de „Un jour d'Orage" şi datorită lui M. Fournier. Ea cere Comitetului sprijin în procesul de urmărire. Dar Comitetul găseşte că nu e caz de urmărire.

Se constată în toate epocile din acest interval de timp ce încărcată ordine de zi, ce de evenimente, de decizii s'ar găsi dacă s'ar scrie şi Istoria celei de a doua jumătăţi de secol a acestei societăţi. Preşedinţia d-nei Camille Marbo a fost o demonstraţie strălucită de ordin experimental şi practic în favoarea feminismului. Preşedintele actual Jean Vignaud, este apreciat şi admirat de toată lumea. In curând vor fi serbările centenarului existenţii acestei societăţi, fără a mai enumera intervenţiile şi legiuirile utilitare, mai ales în ceiace priveşte relaţiile scriitorilor cu editorii, etc., etc.

Ar fi foarte interesant să se cerceteze şi archiva societăţii scriitorilor români, în vederea serbării centenarului său... viitor.

Citiţi în fiocare Joi
excelenta revistă
de popularizare
MEDICUL NOSTRU
Tinereţe, sănătate, frumuseţe, educaţie sexuală
16 PAGINI ILUSTRATE IN CULORI 5 LEI

RĂCĂLIE sau Gustul meşteşugului

In toate grădinile satului, pătlăgelele roşii se copseseră prea mult, se sborşiseră, nu mai erau bune de nimic.

Pentru lelea Ioana, vinovat era numai Răcălie, bărbatu-său, capul răutăţilor, de la care se trăgeau toate necazurile ei, de douăzeci de ani, de când se luaseră.

Puse mâna, deci, lelea Ioana pe o pătlăgea din vârful căruţei şi mi-o repezi în obrazul lui alde Răcălie de se sparse şi se făcu stea plesnită, cu lacrimi de sânge. Omul se clătină puţin, apoi zâmbi subt zeama care-i intra în gură şi i se scurgea pe pieptul gol şi cămaşa aspră.

— Să te duci de aci, să pleci, să faci ce ştii, dar înapoi să nu mai vii, până n'ai vândut căruţa întreagă!

Auzitu-m'ai ? Că de nu, ţi le sparg pe toate în nas!

O luă bietul Răcălie spre târg şi aşteptă zadarnic alături de cei doi bouleni ai lui să vândă pătlăgelele dolofane şi rănite care se pleoşteau văzând cu ochii, cocoţate în car.

Insera şi el nu vânduse două, măcar că le lăsase la un leu ocaua.

— Nevrednic mai sunt! Are dreptate muierea!

Şi trecându-şi limba pe colţul buzelor simţi gustul dulceag şi acrişor cu care plecase din sat.

Se gândea că Ioana e o femeie aprigă şi se ţine de vorbă. O să-i arunce toate pătlăgelele în cap. Fruntea şi ochii îl dureau de pe acum.

Bietul Răcălie se cutremura la gândul acesta, surâdea şi parcă-i părea bine. Nu ştia nici el dece-i pare bine, dar il mângâia o presimţire caldă.

Inserase bine. Praful se domolea. Oamenii îşi strângeau oalele, viori şi cobze începeau să zumzăe, scrâncioabele se potoleau, iar bâlcenii aprindeau lumânările panoramelor.

— Vecine, ia pocneşte-mă dumneata'n obraz cu pătlăgeaua asta! îmbie Răcălie pe un negustor care nu prea făcuse dever nici el şi se scărpina în cap de urât.

Negustorul puse mâna pe cea mai grasă roşie şi o repezi în obrazul ţăranului.

— Mai trage odată, că acasă nu mă mai întorc, nevrednicul de mine! îi strigă Răcălie, cu faţa mânjită toată.

Incepu să s'adune lumea să vadă comedia. Copiii râdeau să se prăpădească, iar taţii lor şi fraţii mai mari puneau mâna şi-i spărgeau pătlăgelele în frunte, căutând fiecare să nimerească mai bine şi mai de departe.

— Ho, mă, destul, că mă omoriţi! se tânguia el, clătinându-se. Oamenii prinseseră chef şi nu le mai venea să plece. Dar nici lui nu-i ardea să le mai fie joacă.

— Două pătlăgele la un leu, — dacă mai vreţi să petreceţi!

Târgoveţii întărâtaţi primiră învoiala şi mi-l bătură pe rumân până goliră căruţa şi se aprinseră toate stelele cerului pe cer. Iar Răcălie cu chimirul greu porni spre casă voios, măcar că era ud leoarcă şi-l dureau fălcile şi moalele capului.

*

— Am vândut pătlăgelele, nevastă! strigă el din prag, arătându-şi punga doldora. Ioana se îmbună şi-l primeni.

A doua zi, a treia zi şi multe zile în şir, Răcălie porni la târg cu nevasta. Se aşeza între panorămi şi ispitea pe trecători îmbiindu-i la ochit. Ioana vindea roşiile, lua un leu pe una iar bietul rumân sta proţap şi-l pocneau oamenii de-l ameţeau iar el numai scutura capul, zâmbea, lingea zeama ce i se scurgea pe marginile nasului, spre gură şi se pregătea să mai primească loviturile, tot mai dese, ale ţopârlanilor beţi de must şi de voinicie.

Bâlcenii — oamenii care ţineau păpuşi de lemn înfăţişând turci, bulgari, senegalezi şi chinezi pe care îi ocheai cu mingi de pâslă — nu mai vedeau pe nimeni la panorămile lor, măcar că lăsaseră la trei pe un leu; lumea se ducea să bată pe omul adevărat, căruia i se vedeau dinţii albi subt mingea pocnită a pătlăgelelor. Bietul om se clătina şi cădea ameţit de câteva ori pe zi. Ioana îl stropea cu apă, îl apuca de urechi şi-i sguduia puţin capul pe urmă-l proptea iar pe picioare.

Răcălie surâdea, se făcea că se clatină şi cade în glumă şi se ridica iar, să primească loviturile care îl îmbogăţeau.

Chimirul Ioanei se umplea ca o scroafă. Vara următoare şi alte veri pe rând bătură ei târgurile din vecini şi altele mai depărtate. Treaba le mergea strună. Incepură să cumpere pe nimica toată grădinile satului şi se duceau cu căruţa plină, din bâlci în bâlci, agonisind o avere cum n'ar fi gândit ei nici în vis să viseze.

Anii trecură. Ioana se îngrăşa, în vreme ce Răcălie slăbea văzând cu ochii, că era viu, nu păpuşe de lemn cu fes.

— Omule! — îi zise femeia, într'o zi. Acuma să mai isprăvim şi noi, că a aflat lumea şi ne facem de râs. Avem din ce trăi până la bătrâneţe, iar tu n'o mai poţi duce aşa, c'abia te mai ţin picioarele!...

●

Işi luară casă, pământ, vie şi se făcură mari gospodari. De unde până atunci îi dispreţuia lumea, acuma îi pomeneau şi-i cinsteau toţi, ca pe cei mai înstăriţi din sat şi jur. Se mai odihneau şi ei că destul robotiseră o viaţă.

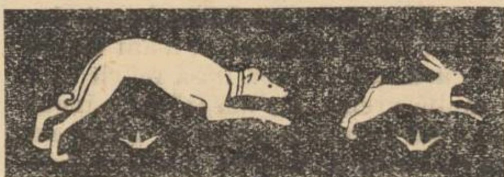
Zilele treceau sarbede. Răcălie se îngrăşa şi-i era urât.

Către sfârşitul verii, spuse femeii că are treabă şi plecă la târg, singur. Pleca în fiecare zi şi se întorcea, obosit şi vesel. Ioana nu se domiria ce tot umblă omul ei din bâlci în bâlci şi de ce n'o ia şi pe dânsa?

Femeia ca femeia — iscoditoare — se luă după el, într'o zi pe nesimţite, de departe şi mi-l găsi într'un târg vecin, printre panorămi. Răcălie îşi scosese hainele cele bune, le pusese cu grijă deoparte, se îmbrăcase în sdrenţele cu cari umblase prin bâlciuri ani întregi şi şedea ca un răstignit între panorămi, de-l băteau copiii şi târgoveţii cu pătlăgele roşii, fără nici o plată. Ba nici tomatele nu le cumpărau ei, ci tot Răcălie. Ioana îşi făcea cruce şi nu înţelegea... S'a scrântit la cap, îi luase Dumnezeu minţile?

Nu înţelegea că omul ei prinsese gustul meşteşugului şi nu mai putea trăi fără el.

VICTOR EFTIMIU

Un mic document eminescian

De curând mi s'a oferit de către d. C. Marcopol, proprietar din Iaşi, o chitanţă semnată de M. Eminescu, pe care posesorul o are dela bunicul său, care precum se vede a împrumutat poetului lei 300 sute. Iată documentul:

Chitanţă

300.

Am primit dela d-l C. Marcopol lei trei sute.

Mihaiu Eminescu

Iulie 27
1879

S'ar părea, familia Marcopol fiind din Iaşi, că poetul a prins întâmplător pe împrumutător la Bucureşti şi i-a cerut în grabă o sumă (chitanţa e scrisă în fugă) ori poate chiar la Iaşi unde Eminescu ar fi venit peste vară. Documentul e încă o dovadă că poetul avea o nevoe permanentă de bani şi-i cerea dela cine putea.

DANA VASILIU VOINA

Lecţia inaugurală a d-lui prof. dr. G. Bălţăceanu

In Amfiteatrul Spitalului Brâncovenesc, d. prof. dr. G. Bălţăceanu şi-a deschis cursul de Balneologie.

La lecţia-i inaugurală, au asistat — pe lângă studenţi şi profesori — şi un mare număr de personalităţi culturale în afară de lumea universitară.

Medicii au felicitat pe noul profesor pentru ştiinţa-i şi modul de expunere, clar şi atrăgător.

D. prof. dr. Bălţăceanu a fixat cadrul cursului său, folosindu-se de observaţii inedite şi de originale priviri de ansamblu.

Noi însă vom scoate aici în relief

G. Bălţăceanu

trăsăturile de caracter ale profesorului, lucruri mai greu de întâlnit decât ştiinţă şi dor de expunere.

La începutul lecţiei, d. profesor a adus un omagiu tuturor acelora care l-au ajutat în carieră şi în viaţă. In acest omagiu, nu-i nimic convenţional — totul pleacă din inimă.

După mulţumirile prezentate I. P. S. Sa Patriarhului, rectorului, decanului şi d-lui prof. Niţescu, — d. prof. dr. Bălţăceanu a spus:

„Sunt mai bine de 5 ani de când, în urma unor împrejurări — cu atât mai triste pentru mine că erau neaşteptate, — am bătut şi eu la uşa unei cunoscute case din str. Belgrad. Am găsit acolo inimi înţelegătoare care m'au onorat cu încrederea şi cu prietenia lor.

„Doamnă Doctor Rainer, m'aţi susţinut şi m'aţi apărat chiar atunci când mă cunoşteaţi numai din auzite. M'aţi încurajat şi m'aţi susţinut, aşa cum înţelegeţi d-voastră să susţineţi o cauză pe care o socotiţi dreaptă. Acei care vă cunosc, ştiu că la probitatea D-voastră profesională şi ştiinţifică, se adaogă un suflet care nu cunoaşte piedeci când socoteşte că are de îndeplinit o faptă bună. Vă asigur că nu voi uita tot binele pe care l-am primit de la D-voastră, şi la mulţumirile mele respectuoase, adaug mărturisirea aceluiaşi persistent devotament.

„Pe Profesorul Rainer îl cunosc de mult, încă de atunci când intern la Spitalul Colţea, am avut şansa să profit ca atâţi alţii de minunatele sale lecţiuni de anatomie patologică. Profesorul Rainer este, pentru noi toţi, savantul în înţelesul total al cuvântului. Savant care, la vasta sa cultură, asociază o ţinută de caracter şi o curăţenie sufletească impresionante. Mulţi dintre noi, au găsit la profesorul Rainer totdeauna un sfat bun, încurajare, o susţinere dârză şi tenace, şi tot atât de dezinteresată. Pentru tot sprijinul său, pentru prietenia cu care mă onorează, la sentimentele mele de admiraţie, eu adaug asigurarea profundei mele recunoştinţe".

Iată apoi duioasele cuvinte adresate părinţilor:

„Datorez părinţilor mei formarea caracterului, a culturei mele şi tot ce posed sufleteşte. Cu pioasă dragoste şi cu adâncă recunoştinţă, gândul mi se îndreaptă spre tatăl meu, care se odihneşte în cimitirul satului meu natal. In alegerea carierei mele, a fost poate o predestinare, să îndeplinesc eu aceea ce n'a putut termina el. Inscris la Facultatea noastră de medicină, a trebuit să renunţe după scurt timp, rechemat fiind acasă de evenimente tragice pentru el.

„Bătrânei mele mame, care acolo departe lăcrămează de bucurie gândindu-se la gloria fiului ei, eu îi reînoesc mulţumirea pentru tot ce a pus bun în fiinţa mea.

Iar despre profesori, d. dr. Bălţăceanu n'are decât cuvinte de recunoştinţă:

„Datorez recunoştinţă profesorilor mei şi tuturor acelora cari, din clasele primare până acum, au contribuit la formarea şi la cultura mea.

„Mi-am făcut cultura mea medicală trecând prin toată filiera concursurilor. Am avut norocul ca încă pe când eram extern la Prof. Buiciu, să cunosc pe acela care avea să joace apoi un rol atât de important în viaţa mea medicală, pe profesorul Theohari. Evoc cu adâncă emoţie figura acestui profesor, şi reînoesc mărturisirea durerei ce mi-a produs năprasnica sa moarte. Ştim cu toţii ce a însemnat el pentru medicina românească, şi în special pentru terapeutică. Dar numai acei care au trăit în intimitatea lui au putut cunoaşte sufletul lui şi puternica lui personalitate. Balneologia română este datoare să aducă prinosul ei de recunoştinţă memoriei Prof. Theohari, căci el a introdus la noi, în cercetarea acţiunii apelor minerale, metoda ştiinţifică a experimentării".

Studenţilor, d. profesor se adresează astfel:

„In cei 18 ani de când sub o formă sau alta, predau învăţământul clinic şi terapeutic, am avut mulţumirea să constat atenţia acordată, de generaţiile ce s'au succedat, lecţiunilor mele. A fost negreşit pentru mine o persistentă încurajare.

„Aşa cum am mai spus şi altădată, am dori ca entuziasmul tinereţei D-voastre, să-l utilizaţi pentru căpătarea cunoştinţelor indispensabile pentru mai târziu. Să nu uitaţi că veţi fi în curând medici, că va depinde de ştiinţa şi arta voastră viaţa oamenilor, prea adesea soarta unei familii. Numai bine pregătiţi veţi învinge în lupta pentru existenţă şi veţi avea satisfacţia de a putea face tot binele, pe care de altfel veţi fi obligaţi să-l faceţi. Medicina este grea, o ştiţi, şi numai un efort şi o cultivare continuă, de toată viaţa, poate face un bun medic.

„In ce mă priveşte, voi fi totdeauna alături de Dv. pentru a vă pune la îndemână ştiinţa mea, şi veţi găsi în serviciul meu de spital şi în laboratorul meu, toată bunăvoinţa şi toată atenţia necesară culturii dv. Veţi găsi în acelaşi timp acea atmosferă de simţ al datoriei şi de prietenie, necesară stimulării la studiu şi pentru crearea personalităţii ştiinţifice".

Dela această lecţie inaugurală, am plecat sub impresia unui caracter ferm, plin de demnitate şi de nobleţă — punând pe primul plan gestul dezinteresat.

Am plecat sub o caldă revărsare de bunătate şi de frăţie între oameni acum când fiecare dintre noi trage din când în când cu ochiul îndărăt, ca cineva să nu-i împlânte pumnalul în spate.

Manifestaţia de caracter de deunăzi a fost un leac deziluziilor şi un nou avânt spre viitor.

M. SEVASTOS

ISTORIA CĂLĂTORULUI SAVAH

ULTIMUL TAXID
al lui Savah Călătorul

— Intorcându-mă la Vavilon cu numeroase bogății, am simțit că mă ajunge etatea și oboseala nenorocirilor îndurate. Am hotărît să nu mai fac nici o călătorie, și am început să trăesc viața tihnită pe care o și meritam.

Dar într'o zi mă pomenii că vine la mine unul dintre cei mai de încredere boeri ai Califului.

— Luminatul nostru Stăpân dorește să i te 'nfățișezi numaidecât!

Mă dusei îndată și mă 'nchinai în fața tronului.

— Savah!.. Am neapărată trebuință de tine!.. Trebue să te duci la Sultanul din Șirimbia ca să-i duci scrisoarea și darurile de trebuință!

Mă cutremurai de groază.

— Puternice Stăpân!.. Pun la picioarele tronului viața și averea mea, dar rog pe Luminăția-Voastră să socoată că nu mai sunt om în puterea vârstei, și că multele nenorociri ce s'abătură asupra capului meu, m'au slăbit!.. Ca atare, rog pe Măria-Ta să găsească un om mai vrednic pentru această solie!

— Savah!.. Numai tu mă poți sluji, nu altul!.. Tocmai pentru că ai trecut prin multe greutăți și ai biruit multă durere, tocmai pentru aceia te-am ales pe tine!.. Gândește că de vrednicia ta atârnă cinstea împărăției noastre, iar dacă se duce altul care nu poate birui depărtarea și greutățile de a ajunge în Șirimbia, atunci este pierdută și slava mea de Calif, care a nesocotit prieteșugul Marelui Stăpânitor al Indiilor Mării!...

In fața acestei statornice stăruințe, n'avui cum să o mai cârmesc.

— Mă supun poruncii, Măria-Ta!

Califul porunci să mi se numere trei mii de galbeni mangeari pentru cheltuelile drumului. Acești galbeni aveau o greutate de trei dramuri, și pe o parte aveau țipărit o pasăre cu un cap mare care ținea în ghiare un maldăr de fulgere, dedesubtul căreia erau alte păsări mai mici și deosebite fiare sălbatece, iar pe cealaltă parte, un cap de om încununat cu un ram de măslin. Banii aceștia aveau o mare putere de schimb în toate colțurile lumii, iar celui care scotea spre schimb asemenea galben, i se arăta mult respect. Pe urmă luai în primire darurile Califului: un rând de mobilă de aur pentru o cameră. Șasezeci costume țesute în fir de aur și mătase, tot atâtea șaluri de Lahor, numeroase borcane cu aromate persiene mult mai de valoare decât cele de India, zece tigri și zece lei blânzi și bine dresați a face fel de fel de marafetlâcuri, șase armăsari missirlii și o potcă de om nu mai înalt de cât un cot, care călărea un cal nu mai înalt de cât un ied, și care, amândoi erau și batjocure ale naturii, dar și știau să facă fel de fel de pezevenchilâcuri ce trezeau nesăbuitul râs al celor ce-i priveau.

Mă dusei cu aceste daruri la Valsâr și tocmii o corabie, și având și vânt bun, ajunsei sănătos la Șirimbia. Acolo se răspândi repede vestea că am venit cu solie de la Califul, și toți boerii cei mari ai cetății îmi eșiră cu alai înainte, și însuși Sultanul se bucură peste măsură că mă vede, și nu știa ce să-mi mai facă și ce să-mi mai dea, ca să-mi arate cinste mai multă.

Și numaidecât a pus crainici prin toată Șirimbia să strige pretutindeni conținutul scrisoarei prin care Califul primea prietenia Sultanului, iar pe de altă parte, a rânduit darurile ce i le adusesem, într'un loc unde veni toată împărăția ca să le vadă.

Iară eu, dăruit cu multe averi, mă gătii și plecai la Vavilon.

Fiind vântul bun, corabia merse de minune până la o insulă, anume Sin, unde hodinirăm puțin și ne împrospătarăm proviziile de apă și de lemne de foc. Apoi iară mai merserăm două săptămâni în condițiuni bune, după care s'abătu asupra noastră o ploaie de turna cu găleata, o ploae însoțită și de furtună de neînchipuit. După zile și zile de luptă, Căpitanul se sui în vârful unui catarg pentru ca să-și dea seama despre locurile unde se găsește, și se coborî numaidecât cu fața galbenă vânătă. El își scoase turbanul și își trânti fesul cu furie de podeaua corabiei.

— Ce-i, Căpitane?

— Rău de tot!.. Rugați-vă lui Dumnezeu să ne scape de la primejdie, sau... mai bine faceți-vă cea mai de pe urmă rugăciune!

Negustorii se grămădiră împrejurul lui.

— Ce s'a 'ntâmplat?

— Mi se pare că furtuna ne-a 'mpins într'o regiune foarte periculoasă!.. Așteptați puțin ca să mă conving!

Căpitanul își scoase o carte foarte veche, pe care o deschise și citi cu atenție mare câteva pagini.

— Da, prieteni, așa este, precum vă spusei!.. Pământul pe care-l vedeți acolo departe, este acela în care s'a îngropat Padișahul Soliman Ben Daud iar marea pe care plutim, este plină de un fel de monștri ne'nchipuit de mari, care pot înghiți o corabie precum este a noastră, întocmai ca pe un peștișor. Acesta-i adevărul cel trist!.. Faceți-vă rugăciunea cea mai de pe urmă!..

In clipa următoare căzurăm cu toții în genunchi, dar un răget grozav care venea de pe apă, ne făcu să ne ridicăm în picioare. Pe marea care fierbea ca o căldare pe foc, veneau trei monștri cât trei munți, cu gurile enorme căscate gata să ne'nghită. N'am așteptat mai mult, și luând în brațe două scânduri pe care mi le pregătisem anume pentru așa împrejurări, mă aruncai în apă. Câteva clipe mai pe urmă, corabia, cât era de mare, intră cu totul în gura unuia dintre monștri, care o făcu țăndări și o'nghiți într'o clipă.

După foarte multă trudă, am ajuns la țărmul unei insule cu apă dulce și pomi fructiferi.

Imi refăcui puterile, apoi cercetai binișor locurile. Mergând prin insulă, dădui peste un râu care curgea făcând un zgomot groaznic. Imi veni în minte chipul cum scăpasem în călătoria trecută, dus numai de puterea unui asemenea curent. Tăiai fără zăbavă câțiva copaci, îi legai solid cu un fel de viță agățătoare, și alcătuii o plută peste care așternui mult rămuriș, multă iarbă, și mai ales multe fructe de care credeam că am nevoe.

Apoi îmi ridicai ochii către Cer:

— Doamne, dacă se va 'ntâmpla să scap, numai mâna Ta mă va fi condus la liman!

Curentul mă luă cu atâta furie, și mă duse cu atâta iuțeală, încât căzui leșinat. Imi aduc aminte despre acea apă care spumega pe marginea unei prăpastii, și despre niște cârlige care se'nfipseră cu putere în plută, și...

Târziu m'am trezit pe mal sub niște haine calde, lângă un bătrân cu fața nobilă.

Bunul om îmi ajută să mă ridic, mă duse la casa lui unde fui primit foarte bine. Mai întâi sclavii mă duseră la bae, apoi mă'mbrăcară în haine bune și mă așezară la o masă cu bucate alese.

Abia a treia zi veni Bătrânul să stea de vorbă cu mine.

— Acuma te rog să-mi spui cine ești și de unde vii?

— Mai întâi îți mulțumesc pentru că m'ai scăpat de la o moarte năprasnică!.. Eu sunt Savah, poreclit pentru multele mele călătorii pe mare, și Marinarul!

Și-i spusei cu multă amănunțime toate întâmplările vieții mele, după care omul rămase ca și'mpietrit vreme de un ceas.

— Savah!.. Te-aș sfătui să scoți la licitație marfa pe care ai adus-o!.. Socot să scoți un preț foarte bun!.. Chiar ar fi acuma vreme să mergem la târg!

Nu știam ce să-i răspund și mă simțeam tulburat, fiindcă nu adusesem nici un fel de marfă.

— Sunt gata! îi răspunsei.

Plecarăm.

— Am scos marfa la târg!.. Sunt încredințat că vei lua zece mii dinari!..

— Hm!.. S'ar putea și asta!

— Da!.. Da!.. Se poate!.. Mai mult să nu ceri!

Pe drum făceam în sinea mea tot felul de presupuneri.

— Ce să fie?

De-abia la târg mă dumerii, când văzui o grămadă de oameni adunați la un loc și discutând cu aprindere.

— Așa lemn de santal... Mai bun de cât santalul din China!

Era acolo pluta cu care venisem.

Cum ne apropiarăm noi, se făcu tăcere. Apoi unul dintre cei de acolo, se ridică.

— Incepe licitația!.. Dau o mie de dinari aur pe marfă!

— Trei mii! strigă Bătrânul.

— Cinci mii!.. strigă altul.

In câteva clipe, prețul se făcu zece mii dinari.

— Iți convine prețul?

— Ar strica dacă am cerca și altă licitație?

— Strică! șopti Bătrânul. Marfa este udă, și dacă până mâne crapă...

Ridicai repede mâna.

— Iau banii!

Mă purtai bine cu Bătrânul, iar după o vreme eram prieteni la cataramă.

— Dragul meu!.. îmi spuse într'o zi. — Să știi că sunt om foarte bogat, dar pedepsit de Dumnezeu să n'am de cât o singură fată!.. Baba mi-a murit încă de multă vreme, iar azi trăesc singur cuc!.. Mă 'ngrijam avan că n'am cui lăsa cu limbă de moarte toată agoniseala vieții mele! Mi-era teamă să nu încapă atâta bănet pe mâna cine știe cărui tânăr cheltuitor!.. Aş avea mare dorință să te căsătorești cu fata mea, și câtă vreme voi mai trăi, să rămâi pe-aici! După ce voi muri, vă puteți duce amândoi în patria părinților tăi!

— Fiindcă Dumneata ești acela care mi-ai dat viață pentru a doua oară, nu voi eși din vorba Dumneatale!

Cu prilejul celei dintâi sărbători mari, făceam nunta. Și nu mi-a părut rău, căci fata era frumoasă, bine crescută și'nvățată, și m'am îndrăgit de ea dela cea dintâi vedere.

La câteva luni numai, Bătrânul muri mulțumit că-și văzuse fata fericită. Negustorii din târg mă numiră pe mine Capiștea Târgului, lucru care mă 'ndemnă să mai rămân acolo. Ast-fel avui prilejul să văd multe lucruri ciudate.

De cum veni primăvara, toți bărbații localnici căpătară aripi puternice, cu ajutorul cărora se puteau ridica până la torțile cerului.

Fiindcă eu eram singurul bărbat din cetate care n'avea aripi, și fiindcă ardeam de dorința să cunosc înălțimile văzduhului, mă rugai de un prieten să mă ia cu el în sus, ceia ce se 'nvoi să facă. De aceia mă legai binișor de mijlocul lui, și numai într'o clipă se ridică așa de sus, încât mi se păru că aud cântecele îngerilor din cer.

Slavă Ție, Dumnezeule! strigai cu admirație.

Dar în aceiași clipă, omul aripat căzu ca o săgeată pe vârful celui mai apropiat munte, unde mă părăsi înjurându-mă foarte spurcat.

Nu știam în care parte a lumii mă găsesc, și nu-mi dam seama încotro s'o apuc.

— Sbor ți-a trebuit?

In vreme ce stam pe gânduri, în fața mea se iviră doi tineri frumoși ca niște arhangheli cerești. Ei mergeau sprijiniți în cârji făcute dintr'un lemn necunoscut pe pământ.

Mă grăbii să le es înainte.

— Dumnezeu cu voi, băeți!.. V'aș întreba dacă sunteți din partea locului!

Tinerii se opriră. Unul dintre ei îmi înmână cârja.

— Suntem adoratori ai Viului Profet! Ține cârja asta și du-te pe acest drum înainte, și vei eși la liman!

Fără să mai spue ceva, tinerii își văzură de drumul lor, iar eu apucai pe cărarea arătată și după câteva sute de pași, dădui peste un balaur care se căznea să 'nghită pe un om. Repede lovii jivina cu toiagul, și numai după o singură lovitură căzu moartă. Dar care nu-mi fu mirarea când scosei din gura dihaniei pe chiar prietenul care mă părăsise!

— Așa ți-a fost omenia?

— Iți mulțumesc de salvare!.. Află că nu sunt vinovat!.. Dumneata ai pronunțat un nume pe care de câte ori îl auzim, cădem din zbor!.. Am uitat că Dumneata ești închinător la un spirit pe care noi îl urâm!

— Atunci iartă-mă și Dumneata, fiindcă nici eu n'am spus vorba aceia cu socoteala să te trântesc jos! Dar trebuie să mă duci acasă!

Ne legarăm iarăși de mijloc.

— Nu uita să nu mai pronunți vorba aceia spurcată!

In clipa următoare eram pe acoperișul casei mele.

Nevasta mă căutase peste tot. Acuma, văzându-mă că mă scobor de pe acoperiș, bănui ce s'a 'ntâmplat.

— Nu cumva ai sburat cu vre-unul dintre localnici? Nu trebue să avem nici un fel de legătură cu ei, fiindcă sunt pe jumătate draci!

— Iar tatăl tău? întrebai repede.

— Inchinător al Viului Profet — răspunse ea. — Văd însă că viața noastră aici este în pericol. Hai să plecăm la Vavilon!

Și pe mine mă cam chinuia dorul de patrie. In scurtă vreme vândui averea pe nesimțite, cumpărai o corabie și o încărcai cu lucrurile de preț, apoi, cu ajutorul lui Dumnezeu, ajunsei în patria părinților mei după o lipsă de ani de zile, de zece ori mai bogat de cât fusei mai înainte.

Astfel a fost cea de-a șaptea a mea călătorie.

*

Savah termină povestirea. El se întoarse către Hamungeafer:

— Hamungeafer!.. Vezi prin câte pericole de moarte am trecut?... Judecă tu dacă n'aș fi fost mai fericit să fiu hamal în Vavilon și să duc viață săracă, dar lipsită de orice fel de primejdie de moarte!

— Stăpâne!.. Iartă nesocotința cântecului meu!

Savah întinse o masă împărătească, de la care prietenii se sculară de-abia după treizeci și două de zile. După aceasta, Hanungeafar fu numit administrator al tuturor averilor lui Savah, cu care trăi toată viața în cea mai deplină înțelegere.

Prelucrare de MIHAIL PRICOPIE

CITIȚI REVISTA

DIMINEAȚA COPIILOR

Cea mai răspândită publicație pentru

COPII și TINERET

Un exemplar colorat în 16 pagini lei 5

De vânzare la toate chioșcurile de ziare

V A S I L E   P O G O R

Schiţă biografică

Familia lui V. Pogor — prin linie bărbătească — e originară din Podgorăşti, jud. Iaşi, de unde şi denominaţia satului din antroponimicul Pogor (aşa cum s'a întâmplat şi cu alte denominaţii de sate şi oraşe). Iar Vasile Pogor, tatăl junimistului V. Pogor, era unul din acea falangă a boerilor evghenişti (cu soţia născută Cerchez) care încă se mai intitula comis, mai târziu pare-mi-se vornic, în semnătura traducerii „Henriada".

Vasile Pogor (fiul) însă nu s'a născut în Pogorăşti, ci în Iaşi; Iacob Negruzzi într'un articol: „Vasile Pogor" (Convorbiri literare, Nr. 2-5, Martie, Aprilie, Mai, 1906, pag. 492-495) precizează că în anul 1833, 20 August.

Deci V. Pogor prin naştere, copilărie şi adolescenţă ieşan, era firesc să treacă prin şcolile locale cu predilecţia pentru studiile istorice, filozofice, dar mai ales clasice, — înfsârşit pentru a şi le termina pe cele juridice la Paris.

De aci se întoarce în ţară unde îl găsim prin 1862-63 membru la Curtea de Apel (Titu Maiorescu: *Insemnări zilnice*, pag. 222); apoi în 1863 organizând alături de I. Negruzzi, T. Maiorescu, Carp şi Rosetti primele prelegeri populare, pentruca tot cu aceleaşi persoane, un an mai târziu, să dea naştere societăţii „Junimea" (G. Panu: *Amintiri dela Junimea*, I. Negruzzi: *Amintiri dela Junimea)* unde are şi calitatea de casier al societăţii.

Din „Insemnările" lui T. Maiorescu (12 Februarie, pag. 123) se vede că Vasile Pogor e prin 1866 prefectul jud. Iaşi în locul lui D. Rosetti. Dar din 1866 până'n 1870 nu se mai găseşte nici-o însemnare, deoarece după însăşi relatarea d. I. Rădulescu Pogoneanu au fost tăiate 5 foi referitoare la Pogor, dar din care aflăm cu prima însemnare din 1870, că în locul lui V. Pogor a fost numit prefect Gr. Sturza.

In schimb îl găsim pe V. Pogor în perioada dintre 1866-1870 în toiul luptelor electorale alături de Rosetti, împotriva liberalilor, reprezentaţi prin „Fracţiunea liberă şi independentă" în rfunte cu Bărnuţiu, ori cu elevi de ai lui Bărnuţiu, iar ca idei simpatizând cu conservatorii (G. Panu, op. cit. 244, R. Şuţu: *Iaşii de altădată*, vol. I şi II). Iar între anii 1867-68 când începe prigoana contra evreilor, Maiorescu care refuzase din anumite motive să-şi dea adeziunea pentru memoriul de protestare, Pogor e unul din aceia care îl semnează alături de C. Soutzo, Leon Negruzzi, etc. (T. Maiorescu, op. cit. pag. 147).

In 1866 vrea să facă apariţia unei gazete (G. Panu, op. cit. pag. 11, C. Săteanu *„Figuri dela Junimea")* dar care nu mai apare,—pentru ca în 1868, V. Pogor să fie la Berlin, de unde trimite lui Iacob Negruzzi două scrisori din care una e datată: *Berlin 1 Aprilie 1868*, cealaltă, nu (I. E. Torouţiu: *Studii şi documete literare*, Junimea, vol. II, pag. 7-8).

Din corespondenţa lui Iacob Negruzzi însă, către N. Gane, Scrisori din anul 1868 se vede că V. Pogor vrea să plece într'un concediu pentru câteva luni la Paris şi ca era numai în treacăt prin Berlin. Probabil, de aceia a şi scăpat să dateze scrisoarea a doua (Torouţiu, op. cit. vol. III, pag. 207). Apoi dintr'o altă scrisoare din 2 Mai 1868 (Torouţiu, op. cit. vol. III, pag. 260) se desprinde că Vasile Pogor s'a întors dela Paris.

Acest concediu despre care-i vorba aici, probabil că nu-i decât acela din timpul activităţii lui la Curtea de Apel din Iaşi unde funcţiona ca Primpreşedinte, deoarece într'o notiţă din *Curierul de Iassi* (Anul III, 14 Mai, Nr. 37, 1870) spune la rubrica „Ştiri locale" că, în locul lui Vasile Pogor s'a numit Prim-preşedinte la Curtea de Apel, Rosetti.

In 1870 Vasile Pogor e într'un Comitet teatral" de 7 membri (Torouţiu, vol. pag. 92, N. A. Bogdan: *Oraşul Iaşi*, pag. 298) şi tot în acelaşi an C. A. Golescu care e însărcinat cu formarea guvernului propune lui Carp o colaborare în minister. Dar Carp printre cele trei condiţii pe care le pune lui Golescu (T. Maiorescu, op. cit. cu multe amănunţimi, pag. 126) e şi aceia de a intra în guvern ori cu Pogor ori cu Maiorescu; înfsârşit cu propunerea lui Pogor la Justiţie şi Maiorecu la Instrucţie. Totuşi Pogor la prima întâlnire cu T. M. îi declară că nu vrea să primească nimic: „Părerea lui, spune Titu Maiorescu în op. cit. pag. 130, e că nu suntem destul de tari să dăm lupta cu roşii, cu belferii şi cu Cogălnicenii, care s'au coalizat toţi împotriva noastră". Din contra: Titu Maiorescu dorea din tot sufletul această colaborare imediată, în timp ce Costache Manolache nu-l putea accepta decât pe Vasile Pogor.

Dar V. Pogor nu e preocupat deloc de această chestiune. Pleacă în Basarabia, poate la Ciutaleşti, jud. Soroca, unde era moşia lui Cassu, nepotul său care a cumpărat tipografia pentru Convorbiri literare (I. Negruzzi, op. cit. —, Torouţiu, op. cit. vol. III, pag. 361). Carp însă anunţă pe Maiorescu că va publica lista ministerială în Monitorul Oficial în speranţa că Pogor nu va da nici o desminţire, — evitând astfel compromiterea unei acţiuni, cel puţin până după alegeri, când Pogor îşi va decide singur situaţia.

Astfel criza ministerială continuă până la 18 Decembrie cu interimatul lui Carp la Culte (unde fusese pus Pogor).

Intre timp Vasile Pogor se întoarce din Basarabia, Vineri 24 Aprilie (T. Maiorescu, op. cit. pag. 148-149). Intârzierea fusese produsă de o hemoragie a soţiei sale.

Toate convingerile lui Titu Maiorescu de a intra în guvern sunt inutile. Vestea că e în guvern o aflase dela un evreu din Sculeni, căci scrisoarea care-i fusese trimisă nu ajunsese. Oricum, poate ar fi primit, dar cel puţin să-l fi pus la Justiţie, dar aşa la Culte unde nu se pricepe mai deloc nu se mai încape.

Intr'un ritm s'ar fi părut că acceptă. spunea că va lua un concediu de trei săptămâni şi pe urmă îşi va lua portofoliul în serios.

Insă aici Maiorescu pare-mi-se că judecă ucrurile cam aspru. Il caracterizează pe Pogor prea puţin delicat. Nu-l scuteşte chiar nici de atributul de „peşte" (pag. 156). Pogor însă, poate nu făcuse decât o ironie faţă de cerinţele insistente ale lui Maiorescu care ţinea neapărat să intre în guvern pentru a-şi reabilita suspendarea lui din învăţământ (vezi şi D. Costescu: *Fazele ministeriale din România dela 1862—1930*, pag. 53—65).

Deprimarea şi boala agravantă din ce în ce la care face aluzie şi Iacob Negruzzi în corespondenţa cu Alexandru Xenopol (Torouţiu, op. cit. pag. 408—409) îl împiedică dela orice activitate.

In cursul sesiunii parlamentare 1873—74, Vasile Pogor e deputat şi consilier comunal (Curierul de Iassi 1874) din care cauză şedinţele junimiştilor nu se mai puteau ţinea regulat în casele lui Pogor depe strada celor „Patruzeci de Sfinţi" (G. Panu, op. cit. pag. 125).

In 1875 e iarăşi deputat de Iaşi ales cu 81 de voturi în guvernul Catargi (atunci Maiorescu era la Culte). Totuşi în calitate de consilier comunal în 1874 organizează comemorarea lui Grigore Ghica care fusese decapitat, totodată şi cu inaugurarea unui monument şi a unui bust de marmoră făcut de primăria oraşului (Curierul de Iassi, Anul VII, Nr. 118, 1874, N. A. Bogdan, op. cit. pag. 329).

Cu trei ani mai târziu în 1874 Vasile Pogor figurează alături de Gane, I. Negruzzi, etc., într'un comitet de strângere de fonduri pentru cumpărarea armelor (Curierul de Iassi, Anul X, Nr. 97, 1877), iar în 1879 în fruntea unui „Comitet de lectură" la Teatrul naţional (N. A. Bogdan, op. cit. pag. 301).

Dar în 1880 Vasile Pogor care mai fusese consilier comunal e numit primar în Februarie, unde funcţionează până la 26 Aprilie 1881, timp în care se câştigă un mare proces al primăriei cu concursul guvernului (e vorba de o lege prin care se lichidează o sumă de 10.000.000 şi se cedează primăriei 9 moşii numite ale „Imaşului comunal").

Urmează apoi ca primari N. Gane, Ornescu, etc., pentruca la 7 Iulie să se constitue un nou consiliu comunal, care să realeagă primar tot pe Vasile Pogor (N. A. Bogdan, op. cit. pag. 376—378, *Excerciţiul 1890—91* de Vasile Pogor, Primarul comunei Iaşi).

Dar tot în timpul acesta găsim pe V. Pogor şi epitrop la „Aşezămintele Sf. Spiridon" (vezi: Tabloul „Epitropii casei spitalelor sfântului Spiridon din Moldova".

Vine în urmă al treilea primariat din 1892 unde mai întâiu e ales preşedinte al comisiei interimare (Curierul de Iassi, Anul XX, Nr. 3, 1892) şi numai după, primar. Acum se începe construirea Teatrului Naţional, abatorul, Târgul de vite, Baia comunală, etc. Astfel Vasile Pogor rămâne ca primar până'n 11 Noembrie 1894.

In privinţa aceasta *Liberalul* din 1902, Anul III, Nr. 27, deşi ziar liberal, într'un articol: *Pitici şi paralitici* remarcă primariatul lui Vasile Pogor, faţă de al celorlalţi, care a fost „liniştit şi pacinic".

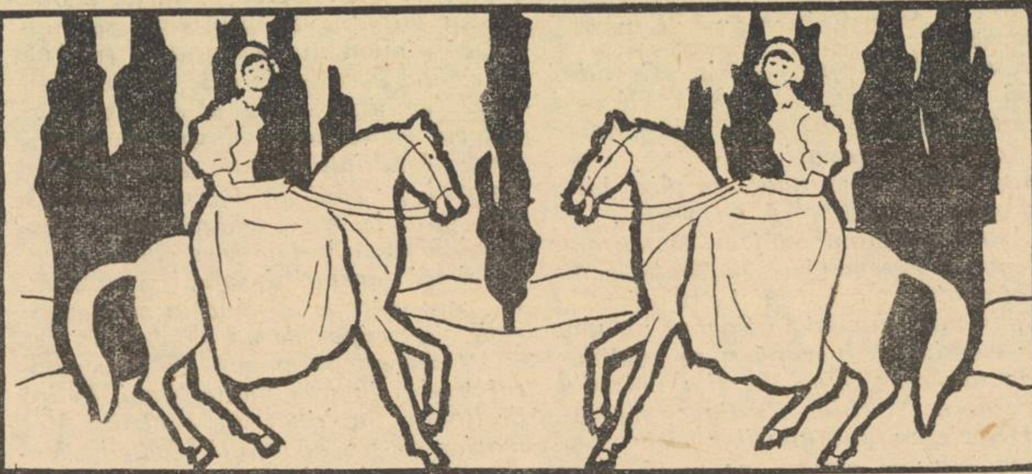
Insfârşit V. Pogor mai e vice-preşedintele Camerei, asupra căruia au rămas observaţii interesante de-ale lui G. Panu din *Portrete parlamentare;* apoi prin fuziunea conservatorilor cu junimiştii (în care pe lângă fapul că V. Pogor intră în comitetul de conducere al partidului fuzionat) Directorul Creditului urban din Iaşi. Plus faptul că mai făcea parte în conducerea epitropiei şcolei din Pomârla, dar mai ales în sfera unei activităţi literare dela „Convorbiri" care deşi restrânsă, nu e lipsită de oarecare semnificaţie.

Dar toate acestea nu sunt decât epilogul ultimilor ani. Scăpătat şi bolnav, vexat de nenumăraţi creditori, Vasile Pogor, acest „spirit voltairian" moare în 20 Martie 1906 la via sa din Bucium-Iaşi.

Aici, după relatarea doamnei Andronescu (nepoata lui Pogor depe frate) i se sechestrează toată averea printre care e şi o ladă mare plină de manuscrise, documente şi corespondenţe, etc. Dar prin împrejurări neprevăzute sunt sustrase unele lucruri împreună cu lada de o pretinsă fiică a lui Pogor, fostă prin naştere Matei, actualmente, căsătorită în Miroslava (Iaşi) unde există şi lada. Din lucrurile dela Bucium nu rămâne decât talanga cu care se adunau junimiştii la aniversări, jubilari, etc., şi pe care cumnata lui Vasile Pogor,é doamna Theodor Pogor a dăruit-o d-lui Meissner.

Astfel sfârşeşte unul din fondatorii Junimii şi ai Convorbirilor literare. Dar mai mult decât atât: unul din principalii animatori a cărui figură întunecată astăzi a avut un rol deosebit în iniţiativele junimiste şi viziunea modernistă de a traduce pe un Baudelaire de pildă, la care un Titu Maiorescu nici nu se gândea.

V. I. CATARAMA

Mary eeb: Vulpea, roman

Traducere de Dora Arian, Ed Naţionala C'ornei

Pentru prima dată apare în literatura noastră numele de Mary Weeb, cu romanul Vulpea. E un roman scris de o femee care a cunoscut lumea, oamenii, a cunoscut loviturile vieţii şi răutatea semenilor. Deduci toate acestea din cititul cărţii. De altminteri Mary Weeb a murit destul de tânără chinuită sufleteşte.

Subiectul e simplu: o adolescentă, Hasel, dintr'un mediu absolut rustic, nedespărţită de o vulpe, un scatiu, un iepure şi un cotoiu chior, se mărită cu primul bărbat care o cere, pastorul Edward. Insă, Jack Reddin, un celibatar inveterat, o convinge să vie la o întâlnire, în pădure. Fascinată de acest bărbat, cedează şi se adăposteşte în casa lui. După un timp fuge înapoi la Edward, pe care nu-l poate uita. E însărcinată şi mama lui Edward o alungă. Reddin vrea s'o ia înapoi, însă Hasel, desnădăjduită, se aruncă într'o prăpastie.

Lupta este între suflet (Edward) şi trup (Jack). Hasel găseşte la unul bucuria sufletească, la celalt satisfacţia simţurilor. Neverosimilitate o găsim numai în aceste treceri senine, fără scrupule, din casa şi braţele unui bărbat, în casa şi braţele altui bărbat. Probabil ca în unele medii rustice să fie posibil acest lucru, dar e de neconceput în regiunile engleze unde puritanismul moravurilor e dus la extrem. De fapt, lupta dintre suflet şi senzualism este curentă în societatea noastră modernă, şi a fost aşa întotdeauna. Câte căsnicii nu există în care sufletul soţiei aparţine soţului, iar trupul amantului. Hasel e o D-nă Bowary, în care însă lipseşte misterul.

Ca în orice roman feminin, găsim o insuficienţă în zugrăvirea caracterelor personagiilor omeneşti. In schimb aflăm o descriere policromă, plină de poezie, a întregii flore silvestre.

Exală din această carte, dragostea de animale şi marea răutate a oamenilor. Numai cruzimea sufletelor omeneşti a putut să îndrepte sufletul autoarei spre fiinţele inferioare. De când am cunoscut pe oameni, am început să iubesc animalele, a spus-o şi Axel Munthe („O carte de demult", tradusă tot de Dora Arian).

TURCIA VEACULUI XVIII

Răsbunare muerească

Unul dintre cei mai bogaţi oameni din Constantinopol era aşa numitul Draco. Avea corăbii care cutreerau mările Orientului, case numeroase în Capitală, precum şi multe moşii în cuprinsul ţării. In vremea căldurilor mari, familia Draco petrecea timpul în două palate de marmoră în localitatea Terrapia, cam la 4-5 km. depărtare de Constantinopol, pe malul Bosforului.

Retras din vâltoarea afacerilor negustoreşti, Draco trăia foarte liniştit în mijlocul familiei sale care era ajutată în ale gospodăriei de către şase sclave tinere şi frumuşele.

Intr'o zi, doamna Draco se plânse soţului:

— Ascultă, frate: dela o vreme, aici lângă noi nişte turci au aşezat o şchele pentru construcţia unei corăbii! Deatunci nu mai pot pune mâna pe Hrisula! Nu mai am nici un folos de pe urma ei! Dacă îndrăznesc să-i spun o vorbă, ferească Dumnezeu ce-mi aud urechile!

Soţul se aşeză la pândă; şi prinzându-o în braţele unui turc, îi aşternu o sfântă de bătae cu biciul.

In seara aceleiaşi zile, i se aprinseră amândouă palatele aşa de rău, încât se prefăcură în două movili de cenuşă. Şi focul izbucnise cu atâta violenţă, încât nici un lucruşor nu putuse fi scăpat.

Draco privea neputincios la această nenorocire.

Numai Hrisula se plimba printre oamenii veniţi să dea o mână de ajutor, se bătea cu palma peste piept şi striga cât o ţinea gura, cu ochii scânteetori de mulţumire:

— Eu le-am dat foc!... M'a bătut Dumnealui azi dimineaţă! Să mai poftească şi altă dată să puie mâna pe mine, dacă vrea să-i arăt cine este Hrisula, şi ce poate să facă ea!

Familia Draco se'ntoarse în Capitală.

— Dragă! se rugă nevasta. „Dă-i drumul Hrisulei! Eliberează-o!... Eu renunţ la ea!... Mă tem să mai trăiesc împreună cu ea sub un acoperiş!

— Cum să-i dau drumul?... Am dat atâtea parale pe ea... O trimit mâne la un macler evreu ca s'o vândă la piaţa de sclave!

Evreul o luă într'o trăsură închisă şi o'nchise într'o cameră dosnică până la întâia zi de târg.

Dar Hrisula sparse geamul şi'ncepu să ţipe cumplit, ca şi când ar fi ucis-o cineva în cazne grele.

Poporul de pe stradă se adună în faţa casei, sparse uşa camerei de unde veneau ţipetele şi scoase pe Hrisula, în vreme ce alţii puseră mâna în gâtul Evreului.

— Oameni buni! strigă sclava. Alah vă trimite ca să mă scăpaţi din mâna ghiaurilor! Eu sunt musulmană, dar, fiind fată săracă, am fost silită de către Draco să trec la creştinism, pentru ca mai uşor să mă poată robi!... Credinţa mea şi a tuturor strămoşilor mei însă este numai în Sfântul Prooroc Mahamad! Iată că ştiu şi rugăciunile pe care le-am supt de la sânul mamei!

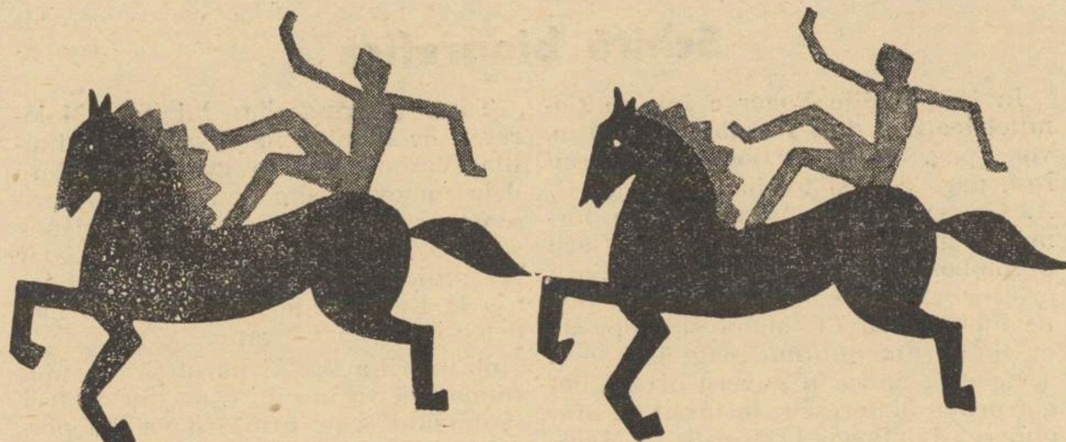
Şi, spre uimirea tuturora, spuse cele mai complicate rugăciuni musulmane.

O duseră la Marele Vizir, în faţa căruia susţinu cu tărie că este musulmană, dar că Draco o silise să treacă la creştinism pentru a o putea robi.

Canalia străzilor se'ngrămădi în număr extraordinar în faţa Viziriatului. Strigătele în contra lui Draco nu mai conteneau.

Marele Vizir nu putu decât să-l condamne la moarte, iar sentinţa fu executată în ziua următoare.

Astfel, odată cu ultimele pale de fum din molozul palatelor sale, zbură către cer şi sufletul nevinovat al lui Draco.

Mâne Profetului

Doi prieteni sărăcuţi, de prin mahalalele Stambulului, se'ntovărăşiră pentru un negoţ care să-i ridice la avere. Era un turc şi un grec.

Turcul se arătase a fi un iscusit negustor. Fără să aibă prăvălie sau marfă, doar cu un foarte micuşor capital în buzunar, mergea în zorii zilei la „Bazar", şi numai până la amiază îşi tripla, cel puţin, banii.

Prietenul grec avea un barcaz mare, construit de către Lazii din Trebizonda.

Făcură împreună câteva transporturi şi câştigară parale bune, dar făcând negoţ pe cont propriu, pierdură ceva din capitalul agonisit.

— Să schimbăm negustoria! zise grecul. Tu te-ai fi pricepând să negutătoreşti la bazar: cumperi găinile cu un preţ, şi le vinzi cu altul! Dar la negustorie cu ridicata trebue să asculţi de mine!

— Ce să facem?

— Mergem la Hios şi aducem de acolo duzico!

— Aş! zise Turcul. Nu!... Mergem la Trebizonda şi aducem de acolo berbeci pentru tăiat!

Grecul se înfurie:

— Dar la berbeci am pierdut banii!

— Aşa-i negoţul: pierdem azi, câştigăm mâne, şi tot acolo vom ajunge!

— Eu nu cumpăr berbeci!

— Şi eu numai cu berbeci vreau să fac negustorie!

— Atunci desfacem negustoria!

Turcului i se ridică şi lui sângele în cap.

— Aşa ne-a fost vorba?... M'ai încurcat atâta vreme de geaba?

Grecul se'nfurie încă şi mai mult. Vorbele lui sunt mereu mai insultătoare, iar gesturile tot mai nesocotite.

In cele mai de pe urmă, Turcul ridică un baston pe care-l avea în mână şi lovind pe tovarăş în cap, acesta căzu mort de-al binelea.

Lumea se strânse în faţa cafenelei unde avusese loc ferbintea sfadă. Intr'o vreme, veniră şi câţiva bostangii*) cu bastoanele lor albe în mână.

Criminalul este dus la Mekkmé**.

— Prea Luminate Kadiu! Acest om a ucis pe un creştin lovindu-l cu bastonul în cap!"

— Cum se poate să moară un om dintr'o lovitură cu un asemenea beţigaş? se miră Judecătorul. Ia să văd băţul mai de-aproape!

Judecătorul se uită îndelungă vreme la baston, apoi zise:

— Este un salcâm de Arabia!

Apoi se'ntoarse către criminal:

— Din ce v'aţi luat la ceartă?

— Eram tovarăşi la diferite negustorii!... Eu ziceam să mergem la Trebizonda pentru berbeci, dar Grecul ţinea morţiş s'aducem şarap din Chios!

— Necredinciosul!... Nu ştia el că şarapul este o băutură care nu place profetului, Dumnezeu să-i dee pace! Ei?... Şi pe urmă?

— Am ridicat băţul şi i-am dat una foarte uşor peste cap!

— Numai odată?

— Da, înţeleptule Judecător!

Kadiul gândi o vreme, apoi deschise Coranul şi citi câteva versete în limba arabă.

Pe urmă ridică fruntea:

— In cartea legii scrie că dacă un om necredincios este ucis cu un băţ subţire, asta este din însăşi voinţa Profetului!... Eu nu pot pedepsi pe credinciosul prin care s'a manifestat mâna Proorocului!... Să fie liber omul!

Criminalul plăti zece la sută din valoarea lucrului judecat, după lege, apoi îşi văzu de meserie nestingherit.

Baronul Tott, care povesteşte acest caz, se'ntreabă, ca încheiere:

— Dar dacă s'ar fi petrecut lucrurile invers?

MIHAIL PRICOPIE

Documente puternice asupra „Războiului din Spania"

Autorul Francisco Cossio se mărgineşte numai la povestirea vieţii fiului său „Manolo". El îl situiază în ambianţa în care trebuia să întâlnească moartea.

Romanul se petrece în Castilia, 1936. El notează că în orice clipă şi pentru lucrurile cele mai neînsemnate se formează grupuri.

Inmormântarea unui socialist bine cunoscut, cristalizează un partid.

Asasinatul unui cetăţean neînarmat, provoacă o revoltă a conştiinţelor. Evenimentele mari şi mici devin factori importanţi. Nimeni în Spania nu mai are curajul să înceapă şi să continue vreo afacere. Guvernul şi-a pierdut încrederea şi chiar atenţia poporului.

Descrierea moravurilor este străpungătoare şi autorul ne arată cum se făuresc în acelaş timp două curente, două stări de suflet.

Unii cred că numai distrugerea totală va putea şterge meschinăria şi laşitatea republicii. Alţii erau convinşi că numai reintoarcerea la tradiţie va mai putea salva civilizaţia. Totuşi fiecare oraş acţionează după capul său, adică improvizează ceva la ordinul primit. Unii încep prin a distruge tot ce le iese în cale, alţii însufleţiţi de dragostea pentru ţară se precipită la posturile de ajutor, ca să salveze şi să apere vieţile şi bunurile oamenilor.

Ceia ce pune în lumină autorul este faptul că, din primele clipe, tinerii au fost aceia care au luat sub ocrotirea lor oraşele atacate.

De multe ori aceştia nu aveau nici o pregătire şi dintre aceştia făcea parte Manolo, fiul lui Cossio.

Manolo este descris în Madrid, cetatea primejdioasă a tuturor separatismelor. Viaţă uşuratecă şi de suprafaţă, fără prevedere şi fără grijă, fără nici un ideal patriotic şi în care se dizolvă toate caracterele.

Un grup de tineri, din care face parte şi eroul, Manolo, ia parte la lupta împotriva comuniştilor. Paginile pline de emoţii sunt acele în care e descrisă îngrijorarea părinţilor care presimt războiul civil. Ceia ce e mai grozav după ce încep luptele este faptul că nimeni nu ştie unde e frontul. Din clipa aceasta de câte ori se întâlneşte familia cu vreunul din luptători autorul evocă scene simple de sărbătoare familială în cine ştie ce colţ al Spaniei, pe când la doi paşi începe o altă ţară, în care soldaţii sunt duşmani. Manolo trebue să se lupte deci cu ai săi deveniţi duşmani şi cu străinii care cotropesc, până în ziua când cade şi el răpus de un glonte.

Alt document emană de la scriitorul tradus în mai multe limbi, Pedro de Repide, archivar din Madrid. „Memorias de un apareido" adică „Memoriile unui strigoi", e o carte de istorie. Faptul capital este scrisoarea lui Franco, din insulele Canare, cu o lună înainte de începerea războiului civil, protestând împotriva măsurilor nelegale luate de guvern în armată şi care au provocat „junta militară". Pedro Repide e un poet care a frondat întotdeauna cu guvernul şi scrie ca un pur populist madrilen. Faptele însă sunt relatate obiectiv, fără ură, de un reporter de talent.

Miini, rădăcini

Ont-elles roulé des cigares?
Rimbaud

Privesc la miinile mele şi le pun alături
cum ai pregăti nişte arme vechi pentru
panoplie
mâinile mele tocite
de atîtea violenţe.

In odaie pleznesc oglinzile,
ziua e la piciorul cuierului cu haine
păroase;
în paharul cu apă creşte cea mai
subţire floare.
Acum am alte miini şi altă caligrafie.

MIRCEA PAVELESCU

A apărut

PE URMELE TRECUTULUI

*

O CĂLĂTORIE IN EGIPT

de

C. ARGETOIANU

Un interesant volum de amintiri cu numeroase planşe

LEI 70.—

EDITURA „ADEVERUL" s. a.

V A R I A

Importante descoperiri archeologice s'au făcut în localitatea Sakkara din valea Nilului, la vreo 50 de kilometri de sudul orașului Cairo. De mai mulți ani, tânărul archeolog britanic, Walter Emery, care conduce lucrările, și-a concentrat activitatea în cimitirul străvechiu din Sakkara. Descoperirea senzațională făcută recent în acest loc este un mormânt mare atribuit faraonului Aha, primul rege din prima dinastie și care a domnit cu 3400 de ani înainte de Isus.

Descoperirea aceasta revoluționează teoriile valabile până acum și fixează necropola din Memfis la Sakkara. Mormântul despre care este vorba face parte din tipul Nagdeh și pe cele patru părți exterioare este acoperit cu o tencuială de gips, groasă și decorată ca o fațadă de templu. Este înalt de 1,70 metri deasupra pământului și numără 27 de săli la parter. In centru se găsesc cinci camere subterane, dintre care cea din mijloc constitue mormântul propriu zis, aflat în perfectă stare de conservare. Trei din camerele subterane conțineau o mare cantitate de fragmente de olărie — vase în formă cilindrică, cu inscripții hieroglifice negre, printre care era trecut și numele faraonului.

O altă descoperire prețioasă este acea a unor vase de pământ cu scene de o mare varietate, purtând și ele numele lui Aha. S'au identificat scene de vânătoare cu câini, gazele, crocodili, etc.

Camera centrală a mormântului cuprinde osemintele de adulți și urmele unui pat de lemn cu picioare de aramă, care împreună cu dimensiunile construcției corespund întocmai cu mormântul soției lui Aha. Apoi faptul că numele lui Aha se întâlnește pretutindeni, face ca mormântul descoperit să fie atribuit acestui faraon. Dealtfel, Walter Emery nu se va pronunța decât atunci când va fi găsit probe suficiente.

●

Printre lucrurile unei gospodării olandeze din Paris, rămase moștenire, se afla și o pictură de peste un metru pătrat, agățată fără ramă într'o cămăruță întunecoasă unde se ținea rufăria. Un prieten al familiei însărcinat cu lichidarea averii în profitul unor copii minori, a avut fericita idee să trimeată tabloul unui cunoscător. Acesta a recunoscut imediat că e o operă grandioasă a lui Vermeer de Delft intitulată: Discipolii dela Emaus. Pânza a fost curățată și în adevăr apăru semnătura celebrului pictor. Acum, Muzeul din Rotterdam a cumpărat pictura pentru frumoasa sună de 11 milioane franci francezi.

●

Lumea artelor a fost mult îngrijată de soarta vestitei comori de artă veche chineză care a fost expusă anul trecut la Londra și a cărei valoare se ridică la suma de 10 milioane lire sterline, adică aproximativ 1 miliard de lei. Acum în urmă s'a aflat că această comoară a fost transportată de către guvernul central al Chinei spre interiorul țării și adăpostită în subterane, într'un loc necunoscut.

Colecțiile de artă care au fost astfel ascunse au o vechime de peste 2000 de ani și provin în mare parte din vechiul palat imperial al orașului Peking.

●

„Opera uriașă a acestui bătrânel nu mai atrage. Diderot și Rousseau sunt mai aproape de sufletul nostru". Această părere a lui Jules Lemaître asupra lui Voltaire este destul de verosimilă. Pare în adevăr că „Nepotul lui Rameau" și „Confesiunile" găsesc astăzi mult mai mulți cititori decât „Discursul asupra omului".

Și totuși, iată că zilele acestea au apărut mai multe cărți închinate marelui scriitor francez: „Voltaire" de John Charpentier, „Viața lui Voltaire" de Crouvezier, „Voltaire și viața sa amoroasă" de Gilbert Pignet. Apoi este anunțată o ediție obișnuită a „Scrisorilor lui Voltaire către d-na Denis," care au mai fost tipărite în tiraj limitat.

Care este oare sentimentul ce a condus astăzi pe scriitori în cercetarea vieții diabolicului pustnic dela Ferney? Greu de răspuns. Pentru contimporanii săi, Voltaire nu era decât un polemist și un autor dramatic. Astăzi, Voltaire nu mai există decât prin romanele sale și prin povestirile filozofice. După un secol și jumătate de la moartea lui, reușește totuși să pasioneze. Amintirea lui forțează jocul destinului.

●

Serbările de inaugurare oficială a catedralei din Reims vor începe la 9 Iulie spre seară printr'o reprezentație dată sub cerul liber în piața din fața catedralei. Se va interpreta Jocul lui Adam și al Evei, o piesă religioasă făcând parte din așa numitele „mistere" datând din secolul al XIII-lea. După care va urma un scenariu intitulat „Marile ceasuri ale Reims-ului" mister modern și istoric, alcătuind o trilogie care cuprinde Botezul lui Clovis, Incoronarea lui Carol al VII-lea și Patimile din Reims. Această frescă va fi inscenată și interpretată cu o deosebită grijă și va constitui desigur un spectacol admirabil jucat în tinda minunatei catedrale.

●

La New-York a avut loc de curând o foarte importantă vânzare de cărți rare. E vorba de celebra bibliotecă a lui Cortland F. Bishop și numai din prima parte a vânzării s'au realizat până acum peste 60 milioane de lei. Volumele pentru care s'a plătit peste un milion de lei sunt numeroase. De exemplu, pentru prima ediție latină datată a bibliei (Mayence 1462), s'a obținut 1.440.000 de lei. Pentru manuscrisul sfântului Augustin bogat impodobit cu icoane colorate și datând din 1410 s'a realizat 2.500.000 lei, iar un manuscris anglo-saxon din secolul al X-lea s'a ridicat la frumoasa sumă de 4.500.000 lei.

●

Nu numai lumea civilizată cunoaște arta stranie a suprarealismului. Popoarele primitive ne-au depășit de mult. La un muzeu din nordul Algeriei este expusă o cruce foarte originală, provenind din regiunea septentrională a Saharei. Crucea are de scop să alunge spiritele rele și este acoperită cu obiecte disparate, rămășițe ale civilizației europene: plăci de metal, capace de tablă, o oglinjoară, un tub de comprimate de aspirină, ace de siguranță, cătărămi și la mijloc este prinsă o mănușă plină cu nisip, care simbolizează desigur mâna destinului.

Femeile unor popoare din Sudan își împodobesc părul cu arcuri și rotițe de ceasornice, iar ochii celor mai frumoși idoli din Congo sunt deseori înlocuiți cu nasturi de cămașă cu patru găuri, importați din Europa. Lipsiți de înțelesul real al lucrurilor, sălbaticii devin suprarealiști.

●

„Insula pinilor" din Noua Caledonie, care face parte din coloniile franceze, a fost obținută de Francezi în 1853 în schimbul modestei sume de 125 de franci pe lună. In adevăr, când amiralul Febvrier-Despointes, comandantul forțelor navale din Pacific, arboră pe insulă pavilionul francez, șeful indigen Ven de Gou i-o cedă de bună voe în schimbul chiriei de mai sus.

Un preț foarte eftin, mai ales că insula este deosebit de fertilă și aduce venituri frumoase.

●

Edward Tuck, marele filantrop american care a murit zilele trecute în vârstă de 96 de ani, a binemeritat titlul de cetățean de onoare al Parisului" pe care orașul i-l dăduse în 1932. Lui îi datoresc Francezii minunatele colecții dela Muzeul Petit-Palais, evaluate la 150 milioane de franci, restaurarea Trofeului lui August aflat în orașul Turbine și nenumăratele ajutoare pe care le-a dat Cetății Universitare, Academiei de Științe, Maternității și altor opere de binefacere.

Edward Tuck a cunoscut pe Abraham Lincoln și a fost prieten cu marele filozof Ralph Emerson. El însuși a scris un pamflet contra sclaviei și o carte de maxime. In apartamentul lui din Champs-Elysées era scrisă cu litere de aur această frază a lui Benjamin Franklin: „Anii trec și ultimul se apropie. Așî dori să se spune despre mine că am trăit cu folos, nu că am murit bogat".

●

La Paris luna aceasta este foarte bogată în evenimente artistice. Printre alte expoziții de seamă, Salonul Național al Independenților, Expoziția picturii engleze, Expoziția picturii franceze din secolul al 19-lea, cu opere aduse din Elveția, se află deschisă la Muzeul Artelor Decorative expoziția pictorului Vuillard, ales de curând membru al Academiei de Arte Frumoase din Paris.

Este o mare expoziție de ansamblu cu sute de lucrări, ocupând toate sălile dela parter și în care sunt reprezentate toate etapele de creație ale marelui pictor francez. Vuillard pictează ca și Olandezii, interioare care îi sunt familiare, unde trăesc ființe scumpe pentru dânsul — familia și prietenii săi. Modelele sale nu pozează niciodată ci își văd de treburile lor. Dar nimeni n'a exprimat mai bine ca dânsul legătura intre om și lucruri, cadrul intim al vieții casnice. Vuillard face să trăiască o întreagă lume discretă — femei cusând la lumina lămpii, bărbați lucrând în birouri elegante, prieteni vorbind cu voce scăzută în saloane împodobite cu mobile multe și tapiterii. Intimități burgheze, eleganță, covoare, pantofi de casă și liniște — aceasta-i atmosfera cuprinsă în mai toate tabourile lui Vuillard. Omul nu are în general mai multă importanță ca un vas cu flori ori ca o masă.

Dar ceeace rămâne este lumina aceea subtilă care înconjoară suprafețele colorate, este farmecul lucrurilor fără viață, mobile, tapiterii, bibelouri — martori tăcuți ai traiului nostru de toate zilele, este umbra care transfigurează ființe și obiecte. Reconstituirea cadrului este atât de concretă și puterea de evocare atât de mare încât iluzia ajunge halucinantă: privitorul se trezește luând parte la viața misterioasă a fantomelor.

●

Marele premiu de literatură colonială din anul acesta a fost decernat scriitorului francez René Guillot pentru volumul de nuvele intitulat „Frontiere de brusă". René Guillot, profesor de matematici într'un oraș din Maroc, primise anul trecut la apariția volumului său două telegrame de felicitări din partea a doi cunoscuți scriitori francezi. „Este o mistificare" a spus atunci Guillot. Cum ar fi putut ajunge cartea așa de repede în mânile scriitorilor dela Paris? Explicația o avu autorul câteva luni mai târziu, cu prilejul unei călătorii la Paris: un subofițer din Algeria, care cel dintâiu recunoscu talentul tânărului scriitor, trimise volumul autorilor săi favoriți, Kessel și Peyré.

●

Oamenii de știință au rămas impresionați de pericolul pe care-l prezintă utilizarea telefoanelor publice din punct de vedere higienic și caută acum mijloacele de îndreptare a răului. Ei au constatat că pe fiecare centimetru pătrat de pe suprafața receptorului mișună 2000 de felurite bacterii iar pe microfon ajung la fantasticul număr de 550.000 pe centimetrul patrat, bacterii provenite din saliva proectată de persoanele care vorbesc la aparat.

S'a dovedit că punând o placă de sticlă chiar la o distanță de doi metri de fața vorbitorului, în câteva minute placa de sticlă primește câteva mii de microbi, printre care stafilococul, colibacilul și chiar bacilul lui Koch, dătător de tuberculoză.

Pentru a evita contagiunea nu numai la aparatele telefonice s'au încercat felurite mijloace: pulverizatoare, foi de hârtie ori tampoane îmbibate cu produse antiseptice, mai ales formol, dar toate se volatilizează în mai puțin de o zi și astfel nu pot fi puse în practică. Profesorul Rissler, o somitate a științei franceze, este pe cale să găsească soluția problemei, după cinci ani de neintrerupte cercetări și experiențe. Intr'o recentă comunicare făcută la Academia de științe din Paris a arătat că antisepticele numite abiotoxine amestecate cu anumite elemente nevolatile pot fi inaccesibile tuturor germenilor de microbi timp îndelungat. De exemplu, la telefoane dacă se înlocuește bakelita, materia din care sunt fabricate aparatele, prin lemn moale impregnat cu abiotoxine, microbii proectați de vorbitor sunt distruși instantaneu. Profesorul Rissler speră să termine lucrările sale curând, obținând rezultate și mai edificatoare.

●

Peste tot timpurile sunt grele pentru artiști și imaginația lor împinsă de nevoi a iscodit diferite mijloace spre a pune operele lor la îndemâna tuturor. Pictorii din Montparnasse au deschis expoziții sub cerul liber, alții au înființat salonul numit al schimburilor în care lucrările sunt oferite în schimbul mărfurilor.

Criza prelungindu-se, artiștii au scornit o nouă formulă mai ispititoare: vinderea tablourilor în rate, dar și mijlocul acesta are destule riscuri și atunci au venit cu altă idee: închiriază tablouri pentru a orna provizoriu într'o seară de recepție încăperile amfitrionilor.

●

Dansul a rămas și astăzi pentru unii din exponenții lui ca o religie — o religie care are apostolii, martirii și fanaticii ei. Astăzi, orașul Monte-Carlo poate fi socotit Mecca artei coreografice. Acolo, se găsește printre alte trupe de balet și aceea a vestitului maestru și animator Leonid Massine. Trupa lui se compune din 70 dansatori, bărbați și femei, printre care predomină slavii și este cunoscută în toată Europa. In ultimul timp, pentru a ajunge la o cât mai mare perfecțiune și pentru a putea corecta erori imperceptibile și slăbiciuni trecătoare, Massine a recurs la serviciul cinematografului. Explicațiile și repetițiile sunt filmate cu încetinitorul și în timpul proecției Massine însuși face critica și arată greșelile în fața elevilor săi.

T. S.

Lew Gumilevsky

JOCUL DE-A DRAGOSTEA

CAP. IV

Autorul nevoind să stingherească relațiile dintre cititor și eroii povestirii sale, își continuă povestirea exact cum a început-o, propunând lectorului să facă fără concursul său deducțiunile necesare din cele ce s'au petrecut în seara aceea.

— Permiteți-mi să vă spun ceva și vă rog să mă ascultați și să reflectați serios, — își începu grav și sincer Petr Nilâci discursul, îndată ce rămase singur, cu lucrătoarea dela depozitul central. Găsesc că-i mai bine să fiu sincer cu d-voastră.

— Natural, — acceptă ea calmă, — eu vreau deasemeni să fiu sinceră cu dv.

— Perfect. Cu sinceritate s'ar putea preîntâmpina, cred, multe neplăceri în viitor?

— Negreșit că da.

Ei se retraseră îndeajuns pentru a începe o convorbire serioasă. Petr Nilâci se despărțea dealtfel cu oarecare tristețe, și părere de rău de cărăruia îngustă dintre tufele de liliac, de umbrele inserării, de trunchiurile teilor înfloriți. Dinspre terenul de foot-ball s'auzeau strigătele vesele de jucătoare, vuetul mulțimii, glume și înjurături. Un miros grețos de bucătărie și de mangal ce ieșea necontenit de dimineață și până'n seară din casă, îi urmărea stăruitor cu îndărătnicie până departe.

Discuția întreruptă neașteptat părea că n'o interesează prea mult pe tovarășa lui. Ea, în tot cazul, nu se grăbea s'o reia.

— Și așa, — reîncepu el, mergând alături de fată, — astăzi am intrat în birou și v'am cetit puterea. Vroiam să mă conving, dacă cele ce mi-ați spus corespund adevărului...

Fata tresări. Petr Nilâci zâmbi încurcat și-i atinse sfios mâna.

— Știu că ar putea să pară desgustător. Dar, — o preveni el, reluându-și siguranța obișnuită, — îmi păreți prea enigmatică pentru a vă putea crede fără nici o rezervă. Știu că a ivit femeia nouă, femeia prietenă, femeia tovarășă, și 'n acelaș timp femeia-femeie, femeia amantă. Dar mă îndoiam să fiți oare dintr'ale noastre? Acum când m'am convins că sunteți fiică de lucrător, că lucrați dela doisprezece ani la fabrică, că ați devenit, după cum singură v'ați exprimat, din primul moment al cunoștinții noastre „prin dv., înșivă o femeie cultă", acum pot spune sincer, că sunt nespus de fericit de întâlnirea noastră, de cunoștința noastră, de prietenia noastră.

Tăcu, așteptând să vadă, îi va întrerupe ea mărturisirea ce-i sta pe buze, sau îl va asculta până la sfârșit. Fata părea că nici gând nu are să vorbească. Ei continuară a se afunda pe cărarea tăinuită din desișul pădurii înverzite unde concertau sgomotos păsări nevăzute. Din când în când veneau din depărtare și svonuri de voci lărmuitoare între foot-balliști și spectatorii care încercuiau arena circulau glume camaraderești sau atât de obscene că trebuia să fii prea familiarizat cu astfel de spirite rusești ca să le poți asculta fără a-ți astupa urechile. Și clare de tot se deslușeau sunetele prin văzduhul răcoros al serii.

Petr Nilâci își grăbi pașii și-și ridică vocea.

— Poate vi se pare stranie purtarea mea? Dar de ați ști cât de dibaciu, viclean și îndrăzneț e dușmanul clasei noastre, atunci precauțiile mele nu v'ar mai surprinde. El a început a pătrunde prin familiile noastre. Pretutindeni îl vezi acum apărând, aci sub masca unui actor, aci sub masca unui bolșevic încercat, aci sub masca unui simplu lucrător. Și nu arareori sub chipul naiv, — ca însăși naivitatea, — cinstit al unei fete...

Tovarășa lui râse. El oftă ușurat: răsul o denunța. Ea-l înțelegea și nu protesta.

— Ah, urmă el înveselit, — mă bucur că râdeți, în loc să vă supărați. Văd că mă înțelegeți. D-voastră sunteți mai presus de orice virtute deșartă burgheză... Și aceasta e minunat. Priceperea mea în selecționarea personalului mi-a dat putința să ridic T. P. F. S-ul la locul de cinste... La noi colaborează cei mai distinși tehnicieni, ca: Sediukov, Novatzny, Bloh ! La noi se găsesc cei mai valoroși pictori, ca: Pocwosky, Verhonin. Operele atelierelor noastre sunt la acelaș nivel cu operele de sub imperiul trecut... Și niciodată, nici o înțelegere n'am avut cu nimeni, — iată ce înseamnă să fii priceput în ceeace privește selecționarea personalului.

Micuța lucrătoare îl întrerupse brusc:

— Stați, așteptați puțin, — sili ea pe Petr Nilâci să stea în loc, — aceasta o știam și eu, dar aș vrea să știu mai întâi de toate, ce rol îmi pregătiți acolo? Judecând după cele câte mi-ați spus, numai de dragul ochilor mei frumoși, îmi închipui că depuneți atâta interes pentru mine?

Petr Nilâci se tulbură.

—Da, mărturisi el deodată și cu toată sinceritatea, ce-i era atât de obișnuită, — da, firește. La început nu urmăream decât un singur scop, — de a vă încredința un post mai serios. Dar apoi, când v'am cunoscut mai deaproape, adică acum, Katea, mă gândesc numai la dv., ca la o fată pe care o iubesc... Da, vă iubesc, Katea, — repetă el din nou, — vă iubesc.

Ea mergea încet, gânditoare parcă, cu capul plecat, smulgând frunzișul tufelor ce i se încurcau în picioare și-l asculta senină. Spunându-și cuvântul ultim și decisiv, Petr Nilâci tăcu. Fata își continuă drumul, cașicum cuvintele tovarășului său n'ar fi cerut vreun răspuns. Ci parcă ar fi așteptat ca el să-și urmeze cuvântarea emoționantă.

Atunci, rănit de calmul desăvârșit al fetei, Petr Nilâci se opri și o întrebă cu asprime:

—Katea, nu vreți să-mi răspundeți?

Ea deasemeni se opri. Continuând să rupă rămurelele ce răspândeau un dulce miros de miere și de tei verde, ea mai stărui câteva secunde în tăcerea-i încăpățânată. Apoi întorcându-se subit spre el, zise: „Da, vreau!" și asvârlind rămurelele, puse simplu, cu îndrăsneală, mânile ce mai păstrau încă aroma amărue de miere, pe umerii lui.

— Da, nu pot să neg, mi-ar fi plăcut să mă iubiți... Cu toate că sunt femeie modernă, aș fi vrut și eu, firește, să fiu iubită, alintată, mângâiată, sprijinită de un bărbat așa puternic și mare ca dv.. Da, doream dragostea dv., da, visam să vă iubesc, sau, mai exact, am început a vă iubi. Da, aș fi socotit-o și eu prietenia noastră ca o fericire, ca o isbândă în trista și spinoasa cale pe care am străbătut-o spre ziua aceasta, spre ceasul acesta... Da!

Ea continua să țină în timpul acesta mânile pe umerii lui, iar lui i se părea că e atras încet-încet spre dânsa. Cu o nespusă emoție îl asculta și nu îndrăsnea s'o îmbrățișeze. Atunci ea, spre a-i putea ajunge până la buze, se agăță de gâtul lui și-i depuse o sărutare. Gura-i avea aceiași aromă amărue de verdeață ca și mânile. Aroma aceasta imprima sărutărilor o aromă de ideală curățenie. Apropierea de mult neîncercată de femei, îl îmbăta. Ii strânse mâna cu un geamăt.

— Dar, smulgându-i-se din brațe, urmă ea cu hotărîre, — eu nu vreau, nu vreau băi de lună, așa cum se obișnuește pe aci!

Petr Nilâci îi prinse mâna.

— Cum de v'ați gândit la așa ceva! exclamă el cu reproș, — ce ați înebunit!

Ea-și retrase liniștită mâna.

— Cu atât mai bine dacă nu trebue să ne gândim la asta, — spuse dânsa, atunci la ce trebue să ne gândim? Desigur, la o căsătorie legală, pe care după înregistrarea dela Z. A. G. S., se va sprijini iubirea noastră? Nu, Petr Nilâci, — nu, — repetă ea, întâmpinând cu răceală privirea-i mirată, — nu, eu nu vreau aceasta. Mă voiu mustra eu însumi că m'am unit cu dvoastră, numai pentru situația d-voastră, iar nu pentru dragoste...

Și cu'n zâmbet straniu clătină din cap.

— D-voastră, chiar și fără ajutorul acestei... cum se zice, da! clase dușmane ați putea comite destule nebunii, care v'ar putea compromite. Sau dv., credeți că nimeni n'a băgat de seamă prietenia dintre noi. Sau credeți că nu-și va aduce aminte nimeni de aceasta, atunci când mă veți cocoța într'un post pe care niciodată nu l-aș fi avut fără mijlocirea d-voastră, că ne-am cunoscut aci?.. Nu, Petr Nilâci, — închee ea categoric, nu, nu nu. Să fim liberi, să ne iubim, dacă vrem iubire, să fim prieteni, dacă vrem prietenie, — însă fără niciun fel de obligații și fără recunoștințe... Primiți?

Și-i întinse mâna. El i-o prinse și atrăgând pe fată la piept, simți din nou tulburătoarea, ca orice plăcere, apropiere a femeii.

Culcată pe brațu-i, cu capul răsturnat pe spate, ea îi gungurea cu gingășie, în timp ce el își deslipea buzele de ale ei:

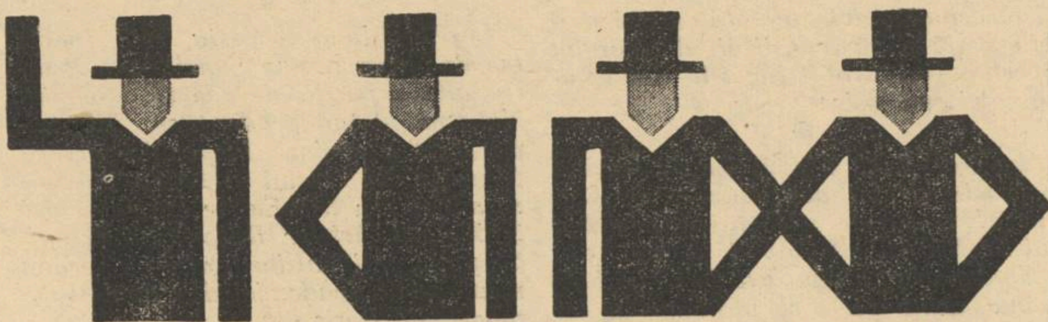
— Sărută-mă... Dacă în aceste sărutări poți găsi puteri noui, energie nouă de muncă, — sărută-mă... Iți dăruesc știința mea, experiența mea, simțirea mea... De vei avea nevoe de o mamă pentru copiii care vor aduna ce noi am semănat, — voiu fi a lor... Și când va suna ceasul de a merge la luptă împotriva dușmanului, — voiu fi alături de tine și-ți voiu încărca arma...

El era îmbătat de cuvintele ei, de gura ei roșie, proaspătă, deschisă ca o granată, de căldura grea a trupului ei ce sta culcat pe brațele lui. N'avea totuși, atâta putere, încât s'o țină timp îndelungat în brațe. O depuse ușurel pe iarbă, șoptindu-i:

— Ce fericită ar fi omenirea, dacă toate femeile ți-ar semăna ție.

Ea zâmbi și închise ochii.

(Urmează)

De Barnovschii-Vodă

Sâmnul ce au avut și moartea ce au aflat

I

„Poposind și șăzînd la masă, au început a strănuta Barnovschii Vodă des și tare".

NECULCE

Aflând că Poarta i-au sorțit soroc,
S'au dus Domnul să facă închinare.
Și-așa, pe drum, ajuns de trudă mare,
Au mas cu ceata lui lângă-un zăvoc.

Și cum stăteau de-olaltă lângă foc,
Luatu-l-au pre Domn cu strănutare.
Și se ignea așa de des și tare,
Că nu-și afla șăderea într'un loc.

„Mărite Doamne, toate cele bune!"
Urat-au toți, cum obiceiu-i dat.
Dar Domnul se smicnea de'necăciune.

Și cică unu-atunci ar fi 'ngăimat:
„Viermi, Doamne, viermi!... Și par-c'au fost minune :
Și cel strănut de Domn s'au lepădat.

II

„...Și au cunoscut pre Barnovschii Vodă Turcii că au fost drept și s'au căit pentrucă l-au tăiat...".

NECULCE

Dar nu strănutul sâmn s'au arătat:
Curând pe Domn căzu osândă mare,
Că Turcul fără multă ascultare
L-au mazilit și capul i-au tăiat.

Și s'au făcut atuncea arătare —
Căci calul Domnului, ce sta legat,
Cum au văzut — s'au pus pe trepădat
Și au căzut apoi fără suflare.

Cu asta s'au făcut la Turc lumină:
Vezi, ăsta-i semn că n'au lucrat cuminte
Și s'au dat morții om fără pricină.

..Și-așa sfârși Barnovschii Voevod
Altfel om bun, grijând de cele sfinte
Și cu 'ndestulă milă spre norod...

EMIL BAICOIANU

Mărunte

Premiul de compoziție „Max cav. de Anhauch"

Premiul de compoziție din fundațiunea „Max cav. de Anhauch" pentru anul 1938, în sumă de lei 15.000, se va conferi pentru un concert pentru un instrument cu acompaniamentul unei orchestre mici (cel mult compusă din quintet de coarde, 1 flaut, 1 oboe, 1 clarinetă, 1 fagot, 2 corni și timpani). Vor fi preferate compozițiuni brodate pe motive de istoria română sau din folclorul românesc. Manuscrisele se vor adresa anonim către societatea Filarmonică din Bucovina, Cernăuți, piața Dacia Nr. 10, până la 30 Octomvrie 1938. Informațiuni la Secretariatul Societății susmenționate.

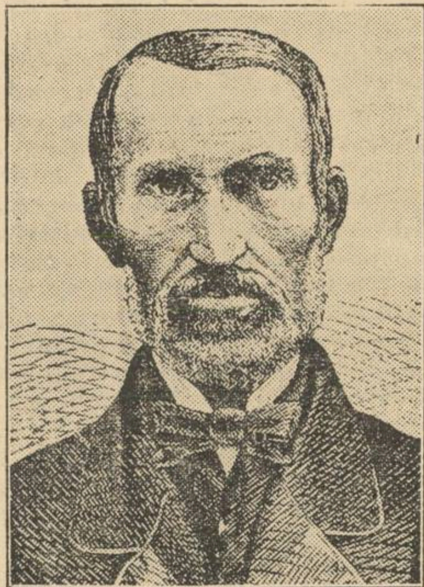
ASIGURAȚI-VĂ EXISTENȚA ! ! ! TIMPUL ESTE BANI ! Numai în patru săptămâni, absolut orice persoană — INDIFERENT DE ETATE, SEX și CULTURĂ — poate învăța DACTILOGRAFIA, CORESPONDENȚA COMERCIALĂ — STENOGRAFIA și lucrările de birou obținând diploma de absolvire. Reușita absolut sigură. Inscrieri zilnic „ȘCOALA CENTRALĂ" strada Academiei 28. Cereți prospectul gratuit. Luna Mai cursuri noi.

Legea lui Simion Bărnuţiu

In ziua de 28 Mai, la orele opt de dimineaţă se împlinesc 74 ani de când a murit Simion Bărnuţiu, misionarul, aprig şi neobosit al ideilor de libertate şi dorinţii de cultură care stăpânea Apusul, pe la 1830.

„Legea" sa a fost discursul rostit în 1848, 2 Mai, în catedrala de la Blaj, „spus, zice Bogdan Duică", să-l audă cei de faţă, cei ce au venit după ei şi încă destulă vreme după cei ce vor veni după noi".

Primejdia era, ne spune Bogdan Duică în ediţia în care reeditează şi comentează acest discurs, ca naţiunea

Simion Bărnuţiu

română să primească uniunea Ardealului cu Ungaria, cerută „viforos" de Unguri. Primirea acestei uniuni ar fi însemnat părăsirea luptei împotriva Ungurilor, apoi lâncezeala de moarte în Ardealul „învăluit de întunerec clerical" şi cufundat în amorţire sub o administraţie indiferentă sau perfid duşmănoasă. „Ca un leu" se ridică Simion Barnuţiu împotriva primejdiei de moarte a neamului, la marea adunare de la 1848, de la Blaj, după ce luptase fără preget, cu pasiune şi pornire caldă, ca energia naţională să fie păstrată, fie şi numai în forma bisericească a soborului românesc şi Blajul să se scuture de primejdioasa împrietenire cu limba şi cultura maghiară, căutând să-l aducă pe aceasta cale şi pe episcopul vremii. Pierduse procesul la 1843—46, din care eşise biruitor episcopul. Atunci plecase la Sibiu, la Academia săsească, unde se pregăti pentru marea adunare de la Blaj (1848) studiind dreptul şi căutând să pună la baza revendicărilor sale ideile şi principiile dreptului natural.

Discursul acesta rămâne încă până azi una din cele mai formidabile pledoarii, motivată cu dovezi scoase din istoria naţiei noastre asuprite, dovedind că „toate uniunile făcute cu Ungurii în decurs de o mie de ani au fost pentru Români nenorociri". Incepând cu Unirea cu legendarul Tuhutum, după moartea lui Gelu şi continuând cu acea a nemeşilor unguri cu nemeşii români din 1437—38, cu acea cu calvinii, cu acea cu greco-catolicii, toate aceste uniuni au fost înfrângeri şi secătuiri ale naţiei române.

Discursul lui Simion Bărnuţiu trebuie recitit şi Bogdan Duică a făcut un mare serviciu reeditându-l şi comentându-l după ediţia de la Viena, în A. Papiu Ilarian, „Istoria Românilor din Dacia superioare", Viena 1852, tom. II p. 307-363 şi ca broşură separată şi anume ca anul IV din „Magazinul istoric pentru Dacia".

„Să-l citim încă odată", zice mult regretatul Bogdan Duică, „căci el vorbeşte încă şi viitorului".

Citām câteva idei şi puncte de vedere, la întâmplare:

„Cine să nu se mişte acum, care popor să nu se aprindă de acest spirit dumnezeesc, ce anunţă căderea servituţii la toate popoarele, renaşterea Europei prin libertate?" şi mai departe:

„Acum nu mai e cenzură, a pierit amica întunerecului dinaintea rozelor libertăţii şi patroana despotismului s'a stins cu ruşine din împărăţie; de acum înainte nu va mai aştepta scriitorul cu lunile şi cu anii întregi, după oare câte foi, care le dedese în mâna unui omorâtor de minte omenească".

Dar de această mişcare de renaştere a libertăţii Ungurii se slujesc pentru a şterge privilegiile Ardealului şi „a contopi" toate popoarele neungureşti într'o singură naţiune, „naţiunea cea mare şi tare ungurească". Uniunea aceasta o propun Ungurii şi intenţiile lor, adevăratul lor scop reese din raportul ce a existat între Unguri şi Români timp de un mileniu.

„Decretul Tripartit" adică legile adunate de Verböczi, nu fac de cât să consfinţească o stare de fapt, care dăinuia de multă vreme înainte. Ele nu făceau de cât să consfinţească prin lege, dreptul care-l condamna să sufere ori ce apăsare din partea „nobililor" şi pentru securitatea lor au legat poporul de glie (glebae adscripet). Constituţia, această garanţie a drepturilor şi libertăţii poporului la popoarele civilizate, devine „paladiul" privilegiilor nobilimii ungureşti, care singură „dimpreună cu popii cei mari" are drept de a pune legi şi „nu e instituţie rea în dreptul roman şi în legile barbarilor, care să nu o fi luat Ungurii în Constituţia lor"...

„Verboczi, urmează Barnuţiu, numeşte şi ginţile pe care le fulgeră cu anatema rusticităţii eterne şi a acestui despotism înfricoşat", iar printre ele se află bine înţeles şi ginta noastră.

Dar Ungurii, urmează el, nu se mulţumesc a lipsi de libertate naţiunea română, „ci o şi calomniază, zicând prin organul legislativ că e „o naţiune de jos" şi osebind-o astfel ca mai prejos de cât Ungurii din popor, care erau şi ei priviţi tot ca umili şi întunecaţi rustici, alături de strălucirea şi cultura aristocraţiei.

Enumeră apoi toate umilirile şi jignirile ce decurg asupra tuturor instituţiilor şi aşezărilor bisericeşti ale Românilor şi căutând a ademeni pe cei mai de seamă dintre ei, atrăgându-i şi deslipindu-i de naţia lor prin „cărţile de nobilitate", iar pe preoţi prin avantagiile de salarii şi pământuri, date lor ca preţ al uniunii cu biserica catolică.

Partea cea mai admirabilă a discursului său este însă în acele pasagii în care face analiza principiilor constituţiei aplicate cu perfidie poporului asupritor.

Libertatea? Dar „libertatea cea adevărată a oricărei naţiuni, zice el, nu poate fi decât naţională".

Egalitate civică? „plus valet favor in judice, quam mille leges in codice"... şi cum nu poate fi nimeni drept în cauza sa, aşa nu poate fi o naţiune judecătoare dreaptă peste alte naţiuni".

Cât despre libertatea religioasă ea nici nu poate fi pusă în discuţie în 1848, când în 1842 deputaţii Ungurilor în Cluj „stăteau de capul episcopilor din Cluj ca să traducă cărţile bisericeşti în limba ungară.

Dar fără libertate nu e posibilă nici cultura şi aci urmează o descriere magistrală a urmărilor adaptării culturii ungureşti în limba ungară de către Români. La fiecare pas cugetări şi maxime turnate în bronz şi menite a forma crezul naţionalismului în ori ce clipă a istoriei noastre.

El ar trebui citit în clasele superioare ale liceelor şi studenţilor universitari ca cel mai bun îndreptar pe vremurile acestea turburi, constituind astfel praznuirea cea mai potrivită a lui Simion Bărnuţiu şi împlinind dorinţa lui G. Bogdan Duică, ce l-a reeditat şi s'a îngrijit nu numai de comentarea sa plină de ştiinţă ci şi de răspândirea printre noi şi mai ales pentru tineretul nostru.

I. S.

Mânăstirea Cozia

Călugăriţa Theofana

Se cunoaşte, din „Legendele române" ale lui Bolintineanu, dramatica — nu numai teatrala — irumpere în schitul dela Cozia a unui purtător de veşti îngrozitoare:

Lângă Olt la monastire
Vine un ostaş din plai
Şi întreabă cu grăbire:
„Unde-i muma lui Mihai?"

Misiunea tristul vestitor şi-o îndeplineşte sobru: prin două stihuri ce

Mihai Viteazul

— în tărăgănarea cu care ne-au deprins dialogurile bolintiniene — surprind într'adevăr:

Maică schimnică, suspină:
Nu mai este fiul tău!

De-aci încolo, însă, inspiraţia îl părăseşte pe poet. Căci în locul unei mame adânc-îndurerate, ostaşul din plai găseşte o femee ce declamă:

Adevăr tu spui: el este
Fiul meu cel prea iubit
Dar tu poţi a-mi face veste
Pe români de i-au unit?

După care urmează o tiradă ce nu-i decât o versificare anachronică a literaturii propagandistice din anii premergători unirii principatelor:

„Ştirea ta e tristă foarte" spune mama lui Mihai; şi adaugă:

Nu că fiu-meu a murit
Dar că chiar prin a lui moarte
Pe români n'au desrobit!

•

Or iată că între decumentele mânăstirii Cozia aflătoare în arhiva Statului din Bucureşti, se găseşte un act datat astfel: *„veleat 7111 meseţa Noemvrie 8 dni"* ceeace înseamnă: „anul [dela Hristos] 1603 luna Noemvrie [în] 8 zile". E un act de danie al călugăriţei Teofana, scris — cum bine spune Onciul — „într'o frumoasă cirilică românească şi într'o limbă plină de duioşie şi, prin conţinut şi ca formă, de un deosebit interes istoric şi filologic". L-au publicat rând pe rând: Al. Papia-Ilarian în „Tesauru de monumente istorice pentru România" (tomul I, 1862) şi C. D. Aricescu în „Revista istorică a Arhivelor României" (1876). Dimitrie Onciul a dat, însă, cea mai desăvârşită transcriere a acestui act preţios, în „Convorbiri literare" dela 1 August 1901.

In acest document, Theodora ajunsă — prin călugărie — maica Teofana, nu mai apare ca un dur surogat cornelian, ci ca o mamă în toată puterea şi duioşia cuvântului. Desprindem un pasagiu:

„Eu roaba Domnului Isus Hristos călugăriţa Theofana, mama răposatului Mihail Voevodul diin Ţeara Rumânească, vieţuil-am viiaţa aceştii lumi deşartă, cum zice şi preamândru Solomon: deşarta deşartelor; şi de toata deşartă, şi înşelătoare, şi furătoare de suflet; şi am petrecut lumeaşte destul în tot chipul în viiaţa mea, până ajunş şi la neputinţa bătrâneaţelor meale şi la slăbiciunea mea în svânta mănăstire în Cozia, la lăcuita svântei Troiţe, şi la răpausul răposatului Mircei voevoda, şi trăiiu deajuns de luai şi svântul cin călugăresc, derept plângerea păcatelor meale. Aciiş mă ajunşi veastea de svrăşirea zilelor drag fiiului mieu Mihail voevod, şi de sărăcia doamnă-sa şi a coconilor domniei lui priin ţărăle streine. Fiiu de plângere şi de suspine zua şi noaptea".

Şi de vreme ce Theodora pomeneşte

D: Onciul

Eclesiastul (sau Propovăduitorul) vechiului Testament, găsim că nu trebue să fie cineva „prea mândru" — adică înţeleptul — Solomon ca să vadă că adevărata mamă a lui Mihai Viteazul nu este în legenda lui Bolintineanu, ci în actul transcris de Dimitrie Onciul.

BARBU LĂZAREANU

FATALITATE

Pe banca tare de lemn. Telemac şedea cu capul sprijinit în palme, în timp ce gânduri pesimiste îi asaltau creerul.

„Mă vor condamna cu siguranţă, îşi spunea el abătut. Nu trebue să-mi mai fac nici o iluzie, căci totul e zadarnic. Sunt pierdut, sunt pierdut cu desăvârşire! Voi fi pedepsit pentru o faptă pe care n'am sărvârşit-o. E teribil, e groaznic, e monstruos!"

Ridică puţin capul şi privi pe soldatul care-l păzea. Era un flăcău tânăr de tot, cu un cap mare şi pătrat şi cu o figură de prostănac. Scosese din buzunarul pantalonilor o bucată de pâne neagră şi un castravete şi mânca liniştit, mişcând încet fălcile şi privind un punct invizibil din faţa lui. Din când în când se oprea din mestecat şi rămânea pe gânduri de parcă ar fi voit să asculte ceva ce se petrecea undeva, departe.

Telemac scoase o ţigară din tabacheră şi i-o întinse. Soldatul se uită la el cu neîncredere, fixându-l cu nişte ochi spălăciţi şi imobili. Luă ţigara, o învârti nehotărît între degete, o mirosi şi, însfârşit. se decise s'o bage în buzunar. După aceia, continuă să muşte din bucata de pâne şi din castravete şi să privească neclintit peretele din faţa lui.

„El e fericit, gândi Telemac; el mâne va fi liber, pe când eu... Oh, Doamne, Dumnezeule, se poate oare făptui o nedreptate atât de mare?"

Toată viaţa fusese un om nenorocos. Tot ce întreprindea, îi ieşea pe dos. In afaceri comerciale pierduse bani, femeile pe care le-a iubit l-au înşelat. La jocurile de noroc pierdea regulat şi acum, ca să pue vârf la toate, iată-l pe punctul de a înfunda puşcăria, acuzat fiind de o delapidare pe care n'o săvârşise. Căci nu putea încăpea nici cea mai mică îndoială că va fi condamnat. Nu se putuse desvinovăţi prea bine, fiindcă toate împrejurările erau împotriva lui, iar avocatul (de unde naiba l-a mai găsit şi pe molâul acela?!) pledase cu atâta stângăcie, încât parcă şi el era convins de vinovăţia clientului.

Ce poate face un biet om în faţa nenorocului? Auzi pe câte unii spunând că omul trebue să-şi facă singur norocul. Ehei! dacă aceasta ar fi adevărat, apoi atunci cu siguranţă că el, Telemac ar fi acum cel mai norocos om din lume, căci voinţa de a înfrânge ghinionul nu i-a lipsit niciodată.

Totuşi o umbră de îndoială i se strecură în suflet. Oare, într'adevăr, făcuse el în viaţă tot ceiace trebuia să facă? Cine ştie dacă nu au trecut pe lângă el momente favorabile de care n'a ştiut să profite?!

Telemac simţi cum îl străbate un fior de frig prin spate. Peretele de care îşi rezemase spinarea era rece şi umed. Şi cu toate acestea, afară era soare; dar razele lui fierbinţi nu puteau pătrunde aici, în cămăruţa aceasta, mică şi igrasioasă. Sunetele şi zgomotele străzii de abia se auzeau, surde, vătuite de parc'ar fi venit dintr'o altă lume.

Telemac avu o clipă senzaţia extrem de ascuţită şi de precisă a vieţii îngrozitoare ce avea s'o ducă de acum înainte. Oare câţi ani de închisoare îi vor da? Trei, patru, cinci? Peste câteva minute, când îl vor chema din nou în sala de judecată, va şti cu preciziune.

Băgă de seamă că începuse să-i clănţăne dinţii în gură şi vru să se stăpânească. Se îndreptă din şale, îşi înălţă capul şi aruncă o privire speriată, împrejur.

Soldatul nu mai mânca. Acum părea că-l supără ceva, căci se agita într'una lângă el pe bancă, ca şi cum ar fi înţepenit stând şi ar fi vrut să-şi desmorţească mădularele. Telemac observă cu mirare, că pe fruntea sentinelei apăruseră broboane de sudoare, care se prelingeau încetişor, peste obrajii pământii.

— Ce e, camarade, se ai ?

Omul vru să răspundă ceva, se răsgândi, se mai suci de câteva ori pe bancă şi în cele din urmă se ridică în picioare.

— Domnule, mormăi el, vă rog... să vedeţi... mă doare... mă duc puţin până afară.

Telemac abia putu să-şi ţie râsul. într'atât era de caraghioasă înfăţişarea zăpăcită a flăcăului.

— Bine, camarade. Du-te şi n'avea nicio grijă. Eu te aştept aici".

— Zău, domnule, vă rog să nu vă mişcaţi că vin numaidecât.

Soldatul îşi luă arma, mai stătu odată pe gânduri şi în cele din urmă se repezi spre uşă pe care o lăsă deschisă în urma lui.

Telemac rămase singur în odăiţa tristă şi întunecoasă.. „Bietul băiat" gândi el, privind în urma militarului. Se ridică şi el depe bancă şi începu să se mişte prin cameră, ca să se mai desmorţească puţin. Se apropie de uşă şi privi afară, pe coridor. Nu era nimeni. Departe, în fund era o altă uşă care...

Gândul apăru deodată, neaşteptat, fulgerător, imperios. Să fugă, putea să fugă! O clipă de curaj şi va scăpa de nedreptatea groaznică ce i se pregătea. Planuri de viitor începură să i se învârtească în creer cu o iuţeală vertiginoasă.

„Se va ascunde câtva timp la Nina. Nimeni nu cunoştea legăturile lui cu Nina. După aceia, va găsi o modalitate ca să poată pleca undeva, în străinătate, unde, cu cele două sute de mii de lei pe care le avea, — va putea să-şi înceapă o viaţă nouă". Totul i se părea nespus de simplu şi de clar. Niciuna din greutăţile ce le-ar putea întâmpina, nu-i venea în minte. De altfel orice ar putea surveni, i se părea acceptabil faţă de grozăvia de a-şi petrece câţiva ani în închisoare. Făcu un pas în coridor. Cu toate că era răcoare, tot trupul îi era plin de năduşeală; genunchii îi erau moi ca de vată, iar inima făcea salturi nebune în piept.

Incă un pas — şovăitor — încă unul şi apoi ceilalţi urmară mai siguri, mai hotărîţi. Deschise uşa din fundul coridorului şi se găsi într'altul mai larg, în care circula o mulţime de lume. Mai încolo era o altă uşă care dădea în stradă.

Işi stăpâni cu greu, dorinţa de a o lua la fugă.

— „Calm, trebue să fiu calm, îşi repeta el mereu, căutând să-şi ia o înfăţişare cât mai liniştită. Avea impresia că pluteşte sau că trăeşte în vis. Când se văzu în stradă, se opri o clipă ca să-şi potolească bătăile inimii. Respiră adânc şi privi, emoţionat, razele soarelui, — ca şi cum nu le-ar mai fi văzut de ani de zile. După aceia, porni repede spre staţia de tramvaie şi se urcă în primul care veni. I se părea că toţi oamenii din jurul lui îl priveau curios. Ca să scape de senzaţia aceasta neplăcută, începu să se gândească la cele ce avea de făcut.

Aşa dar iată-l pe jumătate salvat. Ar fi fost nedrept, ar fi fost monstruos să ispăşească o vină pe care n'o avea. Ce noroc nemaipomenit a avut cu bietul flăcău care-l păzea! Pe urmă a fost deajuns un moment de hotărîre, de curaj şi iată-l liber! Tot au dreptate acei ce spun că omul poate să-şi facă singur, norocul. Dacă ar fi ezitat câteva clipe, acum ar fi în aceiaşi odăiţă întunecoasă şi umedă, în tovărăşia soldatului cu ochi spălăciţi şi obraji pământii. A rupt-o odată pentru totdeauna cu ghinionul. De acum încolo nu va mai pleca umil, grumajii sub loviturile soartei. Va reacţiona, va lupta, va profita de fiecare clipă propice din viaţă. Acum însă, trebue să fie prudent şi cu sânge rece şi totul va merge bine.

Tot timpul, până ajunse la casa unde locuia Nina, gânduri multe şi felurite îl asaltau, fără răgaz.

Când îl văzu în prag, Nina dete un ţipăt şi fu cât p'aci să leşine.

— Telemac, tu?

— Eu, răspunse el laconic şi se prăbuşi pe un scaun, sfârşit de emoţiile prin care trecuse. Ii povesti şi ei totul cum se petrecuse şi îi împărtăşi planurile de viitor. Vor fugi în străinătate, undeva pe malul mării sau într'un orăşel în mijlocul munţilor şi acolo vor deschide o prăvălioară sau o cârciumă şi îşi vor înjgheba o nouă viaţă. Ea va scăpa de grija zilei de mâne; nu va mai trebui să muncească din zori până'n noapte, cum făcuse până acum; iar el... el va scăpa poate, de ghinionul ce-l urmărise, cu ferocitate, toată viaţa.

Făcură planuri până târziu, după miezul nopţii şi adormiră fericiţi. A doua zi dimineaţă, cum se trezi, Telemac o trimise pe Nina să-i cumpere ziare. Luă primul pe care pusese mâna şi începu să-l cerceteze cu înfrigurare. Insfârşit, într'un colţ, găsi ceace căuta. Era o informaţie de câteva rânduri care purta titlul:

„Evadarea fostului casier Telemac Prepeliţeanu".

Ceti, cu sufletul la gură:

„Ieri, pe când aştepta sentinţa într'o cameră de lângă sala de judecată, Telemac Prepeliţeanu, care după cum se ştie, era învinuit de defraudarea societăţii „Colomba" al cărei casier fusese, profitând de faptul că santinela care-l escorta, îl părăsise pentru un moment, a dispărut fără urmă. Nu e lipsit de haz amănuntul că susnumitul tocmai fusese achitat de cele ce i se imputau. Verdictul nu va mai avea însă valoare, căci procurorul a declarat imediat apel, evadarea inculpatului fiind proba cea mai evidentă a culpabilităţii lui".

PETRU ŞERBANESCU

Asasinul lui Abraham Lincoln

„The unloked Book" a făcut mare impresie în lumea anglo-saxonă. E în adevăr o carte neaşteptată: memorii despre John Wilkees Booth, scrise de sora sa Asia Booth-Clarke.

John Wilkees Booth a fost un actor de mare succes în America, fiu de actor şi fratele celui mai fin şi mai talentat actor al timpului său, Edwin Booth. Dar faima sa cea mai zgomotoasă i-a venit din faptul că a fost asasinul lui Abraham Lincoln. Autoarea a scris aceste memorii ca să-l facă mai puţin urît publicului pentru fapta sa. Ele au fost scrise prin 1888, dar au fost ţinute în cea mai mare taină până în prezent, după recomandaţia autoarei şi aceia a tatălui lui Miss Eleanore Farjeon, care le prefaţează şi s'a îngrijit de publicarea lor.

Familia Booth, scrie miss Fargeon în prefaţă, este „o familie fatală". Tatăl, un temperament sălbatic de actor, era cuprins adeseori de adevărată nebunie; în tot timpul se punea în evidenţă prin excentricităţi de tot felul şi prin aversiunea sa bolnavă pentru sângele de animal. Edwin, marele talent al familiei, era un melancolic, care, cu ocazia morţii unui prieten, scria că moartea este cel mai mare bun cu care Cel Atot Puternic a dăruit omenirea. Asia Booth, când era copilă, avea de luptat cu o fire veşnic nemulţumită şi bodogănitoare. A reuşit cu timpul să se domine, dar în fotografii apare cu o figură posomorîtă şi gravă, de şi foarte frumoasă. John Wilkins, în care aceste predispoziţii către tragic şi-au găsit eşirea fatală în asasinat, era al nouălea copil. La şcoală era un copil ambiţios, care căuta să facă acte de distrugere şi visa să săvârşească o faptă care să-l facă celebru în cursul mai multor generaţii.

Astfel mărturisea el unui prieten că ar dori să i se ridice un arc sau un monument la intrarea în Mediterana, lângă Gibraltar şi altul pe coasta din faţă a Africii. „Voi părăsi totul şi nu mă voi odihni până ce nu voi găsi şi nu voi arunca peste valurile mării ceva mare... Iţi spun, voi săvârşi ceva care să întreacă tot ce s'a săvârşit de oameni până în prezent".

Cu sora sa a trăit însă în cea mai desăvârşită prietenie, petrecându-şi tinereţea la o moşie, unde se retrăsese tatăl său şi ducând o existenţă idilică. Ca om, zice sora sa, era fascinant prin modestia şi binevoitoarea lui purtare. „Ştia să asculte", calitate rară. Pe scenă, cu privirea pierdută în depărtare a ochilor săi întunecaţi, semăna a fi o figură din poemele lui Edgar Poe. Inteligenţa sa părea a fi mai mult aşezată şi solidă, de cât ascuţită şi intuitivă. Din clipa în care s'a hotărît să fie actor, nu şi-a cruţat puterile în studiul rolurilor din dramele lui Shakespeare, dar avea preferinţă pentru caracterele Romanilor, hotărîte şi ferme, mai mult decât pentru diletantismul princiar al unui Hamlet sau uşurătatea zglobie a unui Petruccio.

Memoriile Asiei Clarke devin însă mult mai fragmentare după ce acesta părăseşte casa părintească. Din aspectele fugitive pe care le prinde în această epocă în sufletul fratelui său, nu se desluşeşte pentru ea starea sufletească ce l-a împins pe John Wilkees la omorul lui Lincoln. Aflăm doar cât de mult simpatiza el cu statele din Sud, aflăm apoi de un proect pentru a răpi pe Lincoln. Nu se desluşeşte însă bine din aceste memorii dacă actorul care striga pe scenă cu furie şi desperare „Sic semper tyrannis" era în adevăr convins că „preşedintele rebel" avea intenţia să devină rege şi că trebuia suprimat spre a scăpa America de ororile monarhiei. Dar mai ales autoarea memoriilor vrea să nege cu hotărîre că fratele ei ar fi fost nebun. Reticenţele lui Mrs Clarke devin tot mai multe cu cât povestirea despre fratele ei se apropie mai mult de deznodământul tragic. Totuşi, când povesteşte că, el în agonie, rosteşte vorbele „Spuneţi mamei mele că am murit pentru patria mea", ea scrie: „Mai sigur de cât ori ce este că el a murit în zadar". Deci a sacrificat fără vreo convingere tot ce avea pe pământ: frumuseţă, tinereţă, popularitate, o mare iubire omenească, excelenţă în profesiune, un creer în plină putere, sănătatea şi puterea sa de atlet, bogăţia sa materială, unei „cauze", „cauzei sale". Sora sa închee: „Omul acesta a fost nobil în viaţa sa, şi-a pus în primejdie mântuirea sufletului, şi a fost curajos în faţa morţii. Cu toată fapta sa, a fost înmormântat creştineşte şi necunoscuţii i-au acoperit mormântul cu flori".

Cu toate neîndemânările stilului, spontaneitatea şi căldura convingerii sale fac din aceste memorii o cronică emoţionantă, chiar dacă este părtinire şi generozitate ca în orice epitaf de pe mormânt.

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Cronica literară

Octavian Goga

Dacă din inima Sibiului o iei la vale pe lângă vechile căzărmi austriace, pe drumul numit acum Octavian Goga, după o bună bucată de uliță largă de mahala ardelenească, cu dughene și casemate, aerul se întunecă de copaci și se umple de un miros funebru de putrefacție silvică. Un cimitir își arată pe stânga zidurile sale mohorîte și prin grilaje pajiștile cu iarbă de o grasă verzime.

Apoi drumul intră într'o adevărată pădure de stejari înalți așezați în rânduri ca niște cătane printre trunchiurile cărora se zăresc crestele munților. Este Dumbrava zisă și Jungerwald, codru ciudat, înalt ca o catedrală fără catapeteazmă, de o sălbăticie supravegheată de om, părând câteodată parcul unui oraș, dar fiind totuș o pădure adevărată care prelungindu-se într'altele se urcă până în Carpați, căci de aci încolo suntem la marginea așezărilor omenești și potecile satelor se pierd în pustietatea munților. Pe întunecata șosea trec din când în când care cu trunchiuri mari de copaci și pe lângă ele bărbați cu tichie de pâslă pe cap asemănătoare cu pălăria lui Hermes, cu ițari albi așa de strânși pe pulpe încât toată mușchiulatura e proeminentă. Oamenii sunt tăcuți, serioși, cu liniile feței puțin cam obosite și salută cuviincios pe domni. Din când în când trec muieri cu straițe vărgate pe umeri, în tipicul port făcut din iie albă cu mâneci largi și din șurțe negre. Ele sunt mai iuți la mers decât bărbații, cu umerii mai încărcați și din pasul țanțoș și trăsăturile geometrice, băbești, ale feței ghicești, dârzenia lor, umoarea lor mișcătoare. Dela o vreme pădurea se împuținează și în fund se zăresc crestele strânse una într'alta a unor munți nu prea înalți în poalele cărora albesc turlele ascuțite a două biserici. Drumul iese la loc deschis păzit de o gardă de copaci drepți și înalți. Un râu repede se aude rostogolindu-se prin apropiere. Pe stânga valuri de dealuri desfăcute din munții din zare și acoperite pe culmi de păduri sunt brăzdate de arături. Calea trece pe un podeț, se apropie de apa care se vede rostogolindu-se pe trepte de piatră fumurie ca ardesia, apoi lăsând arături și joagăre înapoi, începe să urce pe o uliță cu case albastre, acoperite cu olane. Ulița se lărgește apoi, luând-o dealungul apei care trece gâlgâind prin mijlocul satului. Mai spre inima ei, se văd ulițe în dreapta și altele în stânga, toate mergând în sus, căci satul e strâns tot de-alungul apei în punga munților. Când vremea e ploioasă, apa aleargă nebună pe fundul de bolovani abia oprită de un zăgaz, atingând cu spinarea podețele.

Când vremea e senină rațele se dau peste cap în ea. Un miros pătrunzător de târlă te izbește și dacă e pe înserat te poți împiedica de îngrămădirea de oi ori de bivolițe mânate spne case dealungul parapetului râului. Pomi deși, îndeosebi nuci, grași de umezeală, se apleacă din ogrăzi pe marginea torentului. Satul e întins dar simplu, urmând întocmai configurația locului. Ulița pricipală urmărește mai departe apa, mergând pe sub râpe pietroase, sărace încât casele se lipesc din ce în ce mai mult de pereții dealului, rămânând fără bătătură. Din mijlocul uliței mari, spre stânga o stradă mai arătoasă, pietruită bine, o ia în sus spre un fel de platou unde o biserică mare de zid, domină o piață. Biserica are pe pereții exteriori zugrăvituri iar în tindă sunt înfățișate toate muncile iadului pentru tot soiul de păcătoși de la înșelători până la femeea preacurvă. Pe aci prin apropiere, unde este și școala, se ține târg, unde femeile îndeosebi vând brânză de oi. Satul aici se întinde pe poalele mai blânde ale dealului. Un alt drum zis sub costiță ocolește acelaș deal încă din capătul satului. Dacă te urci pe aici, te găsești pe un platou plin de arături, de unde priveliștea satului în fundul văii este feerică. Peste deal este o nouă vale çu parcurs apoi un alt deal la capătul căruia o perdea de copaci te oprește. De acolo se zărește departe câmpia Sibiului și se rostogolește în vale peste

Octavian Goga

marginea altei ape, viile simetrice ale sașilor din Cisnădioara. Mai departe, sclipește Cisnădia. Dacă dimpotrivă o iei pe ulițele din dreapta drumului satului, te ridici pe pereții ceilalți ai văii. O uliță urcă la deal spre țintirim, lângă o biserică, unde Șaguna doarme într'un mic mausoleu străjuit de doi lei de piatră. O altă uliță zisă a popilor, fiindcă precum se vede, locuiau pe ea, fețele bisericești, e pe dâmburile din partea aceasta. O râpă enormă, muntoasă, sprijină această aripă. Pe ea oile și vitele se cațără la pășune, având departe în vale priveliștea Sibiului. Tăind satul în această parte, descoperi în curând o altă vale paralelă și un alt râu gâlgâitor. Este Steaja care se unește cu râul cel mare la intrarea în sat. Deci tot satul stă la îmbucătura celor două văi, isgonit în munți pietroși, la marginea lumii, rupând câteva lanuri din dealurile dinspre Cisnădioara și din cele dinspre Poplaca.

Oamenii sunt în genere săraci, istoviți de muncă, satul fiind împins în munții pietroși, fără locuri de arătură. Cei mai înstăriți au câteva bucăți de semănături ori de fâneață, risipite, „la deal", uneori la depărtări mari. Când prin August lumea merge la coasă, pe la colibi, satul rămâne pustiu în paza câtorva mătuși și a copiilor. Dar sunt și oameni cu stare. Unii au turme duse la munte sau fac cărăușie cu blăni de brad. Satul este foarte vechiu, pomenit în documente din evul de mijloc cel mai îndepărtat și asta se vede pe fața oamenilor și uneori în degenerarea lor. Femeile nu sunt așa frumoase ca prin părțile Siliștei, ci osoase, cu fața anguloasă, predispuse la obesitate. Ele au vorba arțăgoasă, repezită, sunt negustorese de brânzeturi în burduf și de carne de oaie și cu o mână în șoldul lat, aruncă numaidecât înapoi pe tarabă cu pofidă marfa care nu place târgovețului. Când îmbătrânesc se dovedesc a fi foarte de treabă numai vorbărețe și pline de ambiție familiară. Cum bărbații sunt tot duși după treburi cu simbrie, femeia face toate. Ea negustorește, ea tocmește argați la coasă, ea doboară merele din pom și le usucă pe cuptor, ea aduce dovleci de pe deal pentru porci lăsându-se doborîtă de greutatea lor. De obiceiu nu prea stă prin casă și nu cam țese, absorbită de muncile pe dinafară. Deci, rășinăreanca nu face haznă mare de casă pe dinăuntru, plăcându-i însă din mândrie să aibă acaret frumos.

De aceea dacă gospodăriile pot părea cam sărace satul are înfățișare măreață. Un gospodar ține să aibă întâi de toate o poartă mare de zid streșinită cu olane, cu două mari canaturi de lemn, închise pe dinăuntru printr'un drug. Ograda e deci o cetate între două curți vecine. In fund este un grajd pentru cai, din bârne încheiate și văruite, cu pod sus pentru otava de fân și pâlnii de lemn până în iesle. O poartă se închide hermetic peste livada din fund care urcă de obiceiu pe deal, pe unde femeile coboară mai bucuros spre casele lor.

Ei dorm vara mai mult prin pod și pe afară și stau pe lângă vatră în căsoaie. In casa din față privind în uliță, larga poartă prin două ferestruici zăbrelite intră rar. Ea e compusă în deobște dintr'un cerdac de lemn năpădit de o viță grasă, prea verde, cu un fel de laviță deasupra boltei dela pivniță, pe care poți dormi. Inăuntru sunt vreo două-trei încăperi. Grinzi afumate de ștejar apasă de aproape asupra capului și pereții ondulați trădează bârnele de desubt. Mobila e simplă tipică. Patul e un fel de bancă îngustă, uneori cu sertar, putându-se lărgi, peste care stau grămadă pernele și straițele. Dealungul pereților sunt cuiere cu căni și bliduri, din ce în ce mai puțin țărănești. Țoalele sunt prin lăzi, dar unii au și câte un dulap de haine, imitând stângaci, săsește, pe cele orășenești. O masă mare grea cam spre ferestre e inconjurată cu bănci cu spetează zugrăvite cu flori și datate. Unii mai au mese de poliță, lungi, vărgate pe câte o grindă. Icoane litografiate, de obiceiu catolice, (inimi scoțând flăcări ca bombele) sunt agățate în perete și pe lângă ele și unele amintind Impărăția.

Gospodarul e reprezentat în cătană într'un tablou litografiat în care numai capul e o aplicație fotografică. Și împăratul e înfățișat în tablouri în care flori și inscripțiuni sunt făcute dintr'o broderie de lânuri colorate acum tocite.

Rășinărenii fiind vechi sunt foarte legați între ei, mai toți rude unii cu alții, și grozav de simțitori la noțiunea de stare. Satul are clase sociale și câteva nume se repetă pe multe porți. Mulți se chiamă Vidrighin, Bratu, Sas, acest din urmă nume fiind privit cu oarecare ironie, bănuindu-se probabil sub el o descendență dela Sașii mai săraci dinspre Cisnădioară, care când viile nu prosperă, se coboară cu picioarele lor lungi cu cisme, cu hainele îmbumbate și largele pălării de pâslă. Rășinărenii nu sunt triști, jălalnici, ci, plini de treburi, umblători după câștig din care pricină se nasc și oarecari gâlceviri, și oameni bogați, deveniți „domni" s'au răspândit de aici în tot cuprinsul țării.

In acest sat s'a născut Octavian Goga dar nu ca fiu de țăran curat ci de popă. Prin mamă se cobora din popa Bratu, la care trăsese Eminescu adolescent, tată-său, Goga, nu pare de pe aici. Cu ochi ca apa mării, cu fața unei bătrâne de rasă străveche, părând tânăra prin convertirea în fizionomie masculină, Goga nu semăna cu totul a rășinărean. Totuși reprezenta în genere tipul ardeleanului din punctele cele mai vechi. Era țăran fără îndoială, dar un țăran de o rasă așa de veche și neprimenită încât avea fineți de aristocrat. Liniile îi erau subțiate, ascuțite, oasele mici, delicate. Țărănia lui era nervoasă ca o noblețǎ și străinul care l-ar fi văzut lângă vitrinele lui cu vase de lut ar fi crezut că stă în fața celui mai pur indigen. Ceeace era și adevărat. Făptura lui respira fineța aulică fără nici o umbră de snobism și vorbirea lui era țărănească și curtenească, precum e a domnilor în hrisoave. De aci din aceste locuri străvechi ale Ardealului au ieșit regi pentru coroana ungurească și probabil că în starea de țărănie de acum sunt amestecate vechi clase dispărute. Ceeace te izbește la Rășinari la unele femei mai puțin chinuite de munci este nespusa gingășie a liniilor, noblețа gesturilor, desinvoltura modestă. Ele par doamne deghizate în țărănci, făcându-și o petrecere din a merge la întors fânul cu grebla pe umăr.

La țară preoții nu trăesc altfel decât țăranii, fiind și ei niște gospodari cu treburi, ca și ceilalți muritori. Azi pe strada popilor, casa doamnei Gogoaie, cum îi zic rășinărenii, bătrânei mame care și-a înmormântat cei doi feciori, stă mereu cu porțile închise. E o casă albă, mai îngrijită decât celelalte și prin crăpăturile porții se zărește umbra unei vegetații de grădină. Dar era o casă de țăran mai cu stare, azi tăcută, ferecată, precum începuse a fi, se pare, din tinerețea poetului :

Trei pruni frățini, ce stau să moară,
Iși tremur' creasta lor bolnavă,
Un vânt le-a spânzurat de vârfuri
Un pumn de fire de otavă,
Cucuta crește prin ogradă
Și polomida-i leagă snopii...
— Ce s'a ales din casa asta, ,
Vecine Neculai al popii !

De pe pãreții 'ngălbeniți
Se deslipește 'n pături varul
Și pragului îmbătrânit
Incepe-a-i putrezi ștejarul:
Iar dacă razele de soare
Printre șindile făcu-și cale.
Văd sporul pânzei de păianjen
Și 'nfiorate mor de jale.

Tatăl, deci murise de mult. El avea puțină gospodărie, oi de care ținea răbuș, argat care plesnea din bici după cai, ori după cornute și preoteasă care făcea treburi țărănești.

Infipt în meșter-grindă, iată-l.
Răvașul turmelor de oi :
Șiragul lui de crestături
Se uită atât de trist la noi.
Imi duce mintea 'n alte vremi
Cu slova-i binecuvântată,
— In pragul zilelor demult
Par'că te văd pe tine, tată.

Și par'că aud pocnet de bici
Și glas tremurător de slugă,
— Răsare mama 'n colțul șurii
Așează 'ncet merindea 'n glugă...
Induioșată mă sărută
Pe părul meu bălan, pe gură:
„Zi Tatăl nostru seara, dragă,
Și să te porți la 'nvățătură !"

Copilul crește între popi și între dascăli, pe care-i va cânta mai târziu, și care se crede că erau destul de nevoiași :

Voi să-i dați lui popa Naie
Liturghii o lună 'ntreagă,
Că-i sărac și popa Naie
Și n'are bucate, dragă.

Și totuș poezia lui Goga nu e oglindirea vieții ardelenești plane, care e aceea din *Ion* al lui Rebreanu, ci a unui Ardeal transcendent. Acum două decenii se putea vedea în lirismul lui o formă conspirativă de exaltație națională. Acum unirea s'a făcut și totuș poezia lui Goga, așa de nedreptățită de generațiile noui, rămâne. O înfiorare ca la cântarea în cor a unor psalmi te cuprinde citind aceste strofe:

La noi atâția fluturi sânt
Și câmpuri de mătasă;
La noi sânt codri verzi de brad

(Continuare în pagina 16)

Şi-atâta jale'n casă.
Privighetori din alte ţări
Vin doina să ne-asculte;
La noi sunt cântece şi flori
Şi lacrimi multe, multe...

Pe boltă sus e mai aprins,
La noi, bătrânul soare,
De când pe plaiurile noastre
Nu pentru noi răsare...
La noi de jale povestesc
A codrilor desişuri,
Şi jale duce Mureşul
Şi duc tustrele Crişuri.

La noi nevestele plângând
Sporesc pe fus fuiorul,
Şi'mbrăţişându-şi jalea plâng:
Şi tata şi ficiorul.
Subt cerul nostru 'nduioşat
E mai domoală hora,
Căci cântecele noastre plâng —
In ochii tuturora.

Aluzia politică azi s'a stins, aluzie însă atât de fericit exprimată odată, încât fără exagerare se poate spune că Octavian Goga ne-a dat Ardealul. Dar azi a rămas liturghia stranie a acestor versuri simple, fără multă culoare, doar tărăgănate şi cu câte o vorbă mai bătrână? Care este taina lor? Este imaginea unei lumi care jeleşte misterios pentru o durere nenumită, sentimentul unei catastrofe universale. Firea înclinată la seriozitate şi bocire a Ardeleanului a fost ridicată la valoarea unui simbol. Mişcarea poeziei este procesională, dantescă şi jalea a rămas pură, fără conţinut. O voluptate de moarte stăpâneşte pe poet, ca pe orice om de societate veche şi ingustă cu care viaţa se măsoară prin morminte:

De-oi muri la primăvară,
Să mă plângeţi tu şi mama:
Amândouă să mă plângeţi
Şi să vă cerniţi năframa.

Nimeni, altul nu jelească
Răposata voastră fală,
Şi vă rog cu îngroparea
Nu vă faceţi cheltuială...

Să-l chemaţi pe popa Naie
Să-mi citească din scriptură
Şi să spună cuvântare;
C'am fost om cu'nvăţătură.

Dar că m'am născut pe semne,
Intr'o zodie ciudată,
De m'a bătut nenorocul
De pe lumea asta toată.

Aci este „nenorocul" din lirica eminesciană, ideea unui destin ascuns care conduce firele vieţii. E foarte puţină poezie a smulgerii, a inadaptării, ci mai mult, o frică în faţa soartei, o dorinţă ca totul să fi urmat după legile lumii văzute:

De ce m'aţi dus de lângă voi,
De ce m'aţi dus de-acasă?
Să fi rămas fecior de plug,
Să fi rămas la coasă.

Atunci eu nu mai rătăciam
Pe-atâtea căi răzleţe,
Şi-aveaţi şi voi în curte-acum

Un stâlp de bătrâneţe.

M'aşi fi însurat când isprăviam
Cu slujba la 'mpăratul
Mi-ar fi azi casa 'n rând cu toţi...
— Cum m'ar cinsti azi satul.

In poezia lui Goga este structura poeziei lui Eminescu, dar astfel acoperită încât abia se bagă de seamă. Goga e acela care a intuit mai bine geniul poetului „Doinei" şi a ştiut să-l continue cu materie nouă. Şi Eminescu şi Goga cântă un inefabil de origină metafizică, o jale fără motiv, de popor străvechiu, îmbătrânit în experienţa crudă a vieţii, ajuns la bocetul ritual, transmis fără explicarea sensului. De aceia poezia lui Goga este greu de comentat, dar ea e cu mult deasupra goalelor cuvinte, de un farmec tot atât straniu şi sguduitor. După Eminescu, Goga este fără îndoială întâiul poet mare, din epoca modernă şi prin simplitatea aparentă a liricei lui sortit să pătrundă tot mai adânc în sufletul mulţimii, poet naţional totdeodată şi pur caşi Eminescu. Niciodată moartea unui om n'a produs mai multă durere unei naţii, niciodată un om n'a fost mai iubit. Prin Goga suna glasul nostru cel mai dinăuntru, vechimea însăşi a poporului nostru.

G. CĂLINESCU

Recenzii

Reviste româneşti

Răsăritul, număr festiv

Cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la apariţie, revista „Răsăritul", de sub direcţia d-lui general I. Manolescu, a apărut într'un număr festiv, tipărit în strălucite condiţiuni technice şi cuprinzând un bogat material literar şi beletristic. In fruntea colaboratorilor acestui număr jubiliar se situiază I. P. S. S. Patriarhul Miron, primul ministru al ţării, care semnează un scurt dar profund gândit şi simţit articol ocazional.

Vin apoi contribuţiile d-lor prof. G. Ţiţeica, membru al Academiei Române, G-rali I. Manolescu, C. Manolache, M. Olteanu, prof. W. Marmeliuc, Dr. Florin Codrescu, V. Mihăilescu-Nigrim, I. Agârbiceanu, Mihail Şerban, I. Dongorozzi, D. Smântânescu, Prof. Balantof, Preot Moisiu, Const. Goran, Lucia Sergiu Ionescu, Scarlat Preajbă, Nusi Tulliu, N. Pora, A. Mândru, D. Nanu, Dinu Rocco, Gallia Tudor, Dr. Sigmund-Sigma, I. Reiner Anselm, Gr. Trancu-Iaşi, Elena Eftimiu, N. Stahl şi mulţi alţii.

In douăzeci de ani de regulată apariţie, revista „Răsăritul" a căutat să răspândească lumina în cele mai obscure şi mai depărtate colţuri de ţară. Cu fiecare număr s'a vădit preocuparea permanentă a conducătorilor acestei admirabile publicaţii, d. general I. Manolescu, directorul ei, d-na Lucia Ionescu şi d. Scarlat Preajbă (general Negreanu) redactorii şefi, de a cultiva frumosul. Iată de ce aceşti douăzeci de ani de apariţie sunt un strălucit stat de serviciu în slujba culturii. Nu putem încheia această succintă dare de seamă fără a face binemeritata urare: „La mulţi ani!"

Ideologia tineretului şi cultura

Numărul de pe Mai al revistei *Viaţa Românească* cuprinde pe lângă altele, şi un studiu despre *Ideologia tineretului şi cultura*, semnat de d. I. Constantinovscki.

Stabilind că *„ideologia înseamnă procesul de gândire care apare în conştiinţa omului la o anumită fază a evoluţiei sociale, însă un proces greşit bazat pe o anumită cunoştinţă de clasă neadevărată, care contrazice realitatea"*, iar în legătură cu înţelegerea acestui proces, că *„numai atunci când înţelegem cum viaţa materială şi realităţile sociale determină gândirea ideologică, putem să ne eliberăm de aceste reprezentări ideologice, de ideile dominante ale epocii, care sunt totdeauna ideile clasei conducătoare din acea epocă"*, — autorul trece la analiza caracterelor specifice ale ideologiei tineretului nostru de dreapta, găsind, înainte de toate, religiozitatea mişcării de dreapta. Explicaţia acestei religiozităţi autorul o găseşte în perspectivele mesianismului şi destinului pe care extrema dreaptă le pregăteşte neamului românesc.

In actualele vremuri, studiul are o mare utilitate, pentrucă scoate în evidenţă primejdiile care apasă asupra noastră. Are însă şi o scădere.

Inadins am făcut citatele de mai sus, ca să se vadă punctul de vedere, metoda întrebuinţată de autor în analiza unor fenomene sociale. Este păcat însă că această metodă a întrebuinţat-o mai mult principial, enunţând-o la început. Din această cauză, n'am putut afla cum „viaţa materială şi realităţile sociale" au determinat gândirea ideologică a tineretului nostru de dreapta, atât de primejdioasă pentru interesele superioare ale neamului.

Din restul cuprinsului Vieţii Româneşti, menţionăm: Mihail Sadoveanu (Tristeţi), Tudor Vianu (Proect de prefaţă), Tudor Arghezi (Bucureştii pe tablete), Al. Philippide (Promontoriu), Miron Paraschivescu (Un cavaler al crepusculului), Ion Pillat (La iaz), Const. Georgiade (Originile naturale şi formele biologice ale minciunii), D. Corbea (versuri), G. Călinescu (Cronica literară), Al. Graur (Cronica lingvistică), Stanciu Stoian (Cronica pedagogică), etc.

Miscellanea, Recenzii, Revista revistelor.

Cărţi noui

G. Călinescu: Enigma Otiliei

D. G. Călinescu ocupă un rol de frunte în critica literară românească. Pregătirea d-sale, cuprinzătoarea înţelegere a fenomenului estetic precum şi faptul de a nu aparţine nici unei bisericuţe literare, scăpând astfel de sub zona oricărei influenţe, toate acestea fac ca aprecierile d-sale critice să constitue serioase şi obiective îndreptare pentru cetitorul român. Acest rol nu-l face totuşi să neglijeze muzele, rezolvând astfel în mod fericit controversa cumulului: critic şi creator. Nu de mult d-sa ne-a dat o culegere de versuri impresionante, de-o concepţie şi-o factură cu totul inedită, iar acum în două volume masive, un roman.

Ce este „Enigma Otiliei?" Este un vast roman în care evoluiază diferite tipuri şi caractere, o orânduire de tâcuri, patimi, slăbiciuni. Anecdota acestui roman, resfirată în două volume, nu poate fi înghesuită în succintul cuprins al unei recenzii şi nici nu interesează. Ea putea fi oricare alta. Este viaţa însăşi, surprinsă de un ochi ager, viaţa împletită din sbuciumul bieţilor oameni, răi, buni, păcătoşi sau desinteresaţi aşa cum avem ocazia să-i întâlnim la tot pasul, din ciocnirea inevitabilă a pasiunilor şi intereselor contrarii, viaţa în care imponderabilul hazardului răstoarnă socotelile cele mai bine puse la punct. Repetăm, anecdota nu are nici o însemnătate deosebită. Ceeace constitue însă valoarea acestei lucrări este zugrăvirea caracterelor şi a tipurilor. Caracterizarea romancierului Călinescu s'ar putea formula în primul rând astfel: un mare, un desăvârşit maestru al zugrăvirii caracterelor. Oricare din eroii d-sale, începând cu Costache, bătrânul harpagon şi sfârşind cu Otilia, eroina în jurul căreia se centrează întreaga acţiune a romanului, este un tip perfect realizat. Chiar şi personagiile secundare, Aurica, Weissmann, Titi, Sohaţchi sunt admirabil trasate. Dintre toţi, se detaşează însă figura secăturii simpatice Stănică. Realizarea lui este deadreptul antologică. Vin apoi scene, intrigi mărunte, sforării şi maşinaţiuni de familie, copios înfăţişate de autor, toate străbătute de nervura unui umor de cea mai bună calitate.

Acţiunea se petrece în Bucureştii vechi de acum trei decenii şi în mediul unei familii, aparţinând burgheziei mijlocii, iar atmosfera patriarhală antebelică şi culoarea locală sunt cald şi evocator realizate.

Intregul roman este condus dinamic, scris vioiu, scăpărător, cursiv şi investmântat într'o impecabilă ţinută literară.

Când închizi cel de-al doilea volum al romanului în care scăpările de vervă şi ironie la adresa eroilor se întretae totuşi cu accente de înţelegere şi indulgenţă, îţi rămâne în suflet o nelămurită melancolie pe care ţi-o lasă adesea însăşi viaţa cu bucuriile şi tristeţele ei.

ŞTEFAN TITA

FOTOGRAFIILE
TUTUROR VEDETELOR
DE CINEMA
APAR MINUNAT
REPRODUSE IN
EXCELENTA REVISTĂ
Cinema
24 pagini tipărite la heliogravură 5 LEI

A apărut
CASA DE PE CULME
ROMAN DE
OLGA MONTA
O admirabilă continuare a romanului NADIA, în care autoarea dovedeşte valoroase însuşiri literare, dublate de o vie sensibilitate
LEI 60.—
EDITURA „ADEVERUL" S. A.

„Ştiinţă popularizată"
„Sfaturi practice"
„Radioteleviziune"
„Cinema", etc.
publică în fiecare Sâmbătă revista
„RADIO ADEVERUL"
48 pagini ilustrate 5 lei.

Viaţa teatrală

„Fata de la garderobă" de Fodor Laszlo la Teatrul Regina Maria

Din multitudinea de piese pe care le-a scris autorul ungur Fodor Laszlo, „Fata de la garderobă" este cu siguranţă una din cele mai slabe.

Nu ştiu de ce, directorii noştri de teatru se simt obligaţi odată cu venirea primăverii, să joace un repertoriu lipsit de orice estetică, pe motiv că afară ar fi cald. In definitiv, e momentul să ne întrebăm, ce are a face căldura şi cu arta? De ce e neapărat nevoe de frig, pentru ca frumosul să poată fi perceput, de ce trebue să tremure spectatorul pentru ca să priceapă sau să aprecieze o operă de artă.

Evident, nu e vorba aci de repertoriul grădinilor de vară. Ele îşi au rostul lor, în mijlocul căldurilor caniculare şi niciodată nu ne-am gândit să înjosim acele reprezentaţii, pe care publicul le caută cu prisosinţă. Ne punem doar pe planul repertoriului de primăvară. „Fata de la garderobă" este o piesă foarte slabă, din multiple puncte de vedere.

Intâi fiindcă autorul a vrut să scrie o comedie şi a realizat o melodramă. Pe urmă fiindcă, dându-şi seamă că nu este în fond nimic de râs în tragedia tinerei fete de la garderobă, care este acuzată pe nedrept de furtul unei tabachere, a încercat să devină serios, grav, ridicând probleme de înaltă morală, de conştiinţă, de generozitate, şi evident a căzut fie în vodevilul cel mai vulgar şi neverosimil, fie într'o melodramă şi mai penibilă şi mai lacrimogenă.

Concepută într'un fel şi realizată cu totul altfel, e clar că Fodor Laszlo şi-a ratat lucrarea. Technic vorbind, tot eşafodajul comediei este superficial şi în special tras de păr. Sunt momente când ai fi vrut să întrerupi spectacolul şi să-i dai autorului ideia cea mai simplă care ar fi încheiat conflictul, încheind dela sine şi desfăşurarea spectacolului. Fodor Laszlo însă, intrat în acest angrenaj fals, era obligat să recurgă la artificiile cele mai bătătoare la ochi, pentru a-şi menţine interesul dramatic în picioare.

Să văd dăm un exemplu.

Tânăra Betty e garderobieră într'o cafenea din mahalaua Londrei. E o fată bună, cinstită, pură, credincioasă, etc. Pe la miezul nopţii intră în acea cafenea un individ elegant, cu fracul impecabil. E fiu de Lord şi e beat. Omul la beţie are diverse manii. Fiul Lordului vrea cu orice preţ să dăruiască o splendidă tabacheră de aur tinerei fete de la garderobă. Betty nu vrea să accepte. Te poţi opune unui om care ameninţă să distrugă toată cafeneaua, dacă tânăra fată nu primeşte tabachera? Evident o acceptă. De faţă sunt: un chelner, un picolo, o femee de la toaletă şi încă o femee care umblă după clienţi. Patru persoane în total. A doua zi, Betty se duce la Muntele de Pietate să-şi amaneteze tabachera.

In faţa unui obiect atât de preţios, funcţionarul cu drept cuvânt crede că la mijloc este vorba de un furt. Tânăra Betty e acuzată şi condusă la comisariat. Ce ar fi fost logic să facă „Fata de la garderobă" decât să cheme la telefon cafeneaua unde era angajată, şi să aducă pe cei patru martori ai scenei din declaraţiile cărora ar fi reeşit nevinovăţia ei. Ce face însă autorul? Lasă martorii în pace, şi o pune pe tânăra fată să se lamenteze şi să jure că e inocentă. Totul cade precum vă daţi seama, într'un artificiu de cea mai vulgară speţă. Martorii îi va întrebuinţa autorul, dar tocmai la sfârşit, după ce trec vreo două luni, la proces, timp în care au fost cumpăraţi de partea civilă — Lordul care dăduse tabachera şi care nega fapta lui, fiindcă obiectul îi fusese dat în dar de către logodnica lui, o femee ridicolă şi care-l teroriza.

Se poate uşor constata câte efecte eftine şi câte probleme de conştiinţă — una mai puerilă decât alta — a speculat Fodor Laszlo, în decursul celor cinci tablouri care au măcar meritul de a fi fost scurte.

Interpretarea a fost susţinută de două elemente tinere care s'au dovedit în ultimul timp a trece de pe tărâmul speranţelor pe acela al realităţilor. E vorba de d-ra Madeleine Andronescu şi de d. Ion Aurel Manolescu. Prima, care jucase cu atâta tact şi atâta pătrundere în „Mansarda" a fost de data aceasta, deşi mai sigură pe ea, mult prea artificial lacrimogenă. Desigur nu e vina d-sale, ci a regisorului care a învăţat-o să joace astfel; am remarcat totuşi la dânsa o tendinţă supărătoare de a juca melodramatic. D. Ion Aurel Manolescu, corect, poate chiar prea corect. A jucat cu multă însufleţire rolul avocatului, care apăra fata dela garderobă, dar s'a precipitat atunci când trebuia să pară indignat, debitând textul cu vreo zece cuvinte pe secundă. Evident nu se mai înţelegea nimic. Cel mai bun din toţi a fost d. C. Lungeanu, un actor cu foarte multe posibilităţi, care niciodată nu pierde ocazia de a-şi valorifica talentul.

Prezenţa d-lui G. Storin a ridicat nivelul spectacolului. Cu sobrietatea-i caracteristică, d. G. Storin a dat un colorit special întregului ansamblu.

Restul distribuţiei numără pe d-nele Renée Annie (care nu mai are puterea comică de altă dată), Nelly Sterian (din ce în ce mai stridentă) Sereda Sorbul şi d-nii I. Taljanu, G. Chamel, M. Enescu, Mircea Axente, P. Nove, I. Constantinescu şi Niculescu-Cadet (un foarte bun element).

Regisorul a rămas iar necunoscut. De data aceasta nici nu ne interesează numele d-sale, atât de searbădă şi fără de viaţă a fost montarea piesei.

Atât textul cât şi spectacolul, slabe, excesiv de slabe.

Premiul Teatrului Naţional

Stagiunea Teatrului Naţional se va sfârşi peste câteva zile. Se va decerna atunci premiul Teatrului Naţional, pentru cea mai valoroasă lucrare românească reprezentată pe prima noastră scenă în decursul stagiunii 1937-1938.

E locul să reamintim cele câteva piese româneşti jucate în acest an teatral:

„Suflete tari" de Camil Petrescu; „Ion al vădanei" de N. Kiriţescu; „Sfântul a biruit" de Marcu Beza; „Regele Cristina" de Nicolae Iorga; „Povestea lui Don Juan" de Victor Eftimiu; „Merele de aur" de Vladimir Tudor; „Glumele destinului" de C. I. Aslan; „Cobaiul" de Th. Scortzescu, şi „Pădurea spânzuraţilor" de Al. Mitric.

Asupra cărui autor se va opri Comitetul de direcţie al Teatrului Naţional?

E prematur să riscăm un pronostic. Deaceea e mult mai bine să aşteptăm rezultatul. Vom avea atunci ocazia să discutăm dacă premierea a fost fericită sau nu.

GH. NENIŞIOR

A apărut

PE URMELE TRECUTULUI

*

O CĂLĂTORIE IN EGIPT

de

C. ARGETOIANU

Un interesant volum de amintiri cu numeroase planşe

LEI 70.—

EDITURA „ADEVERUL" s. a.

Notele unui umil medic de provincie

De multe ori ni se spune:

— Eu cred că pe voi medicii, femeile vă desgustă şi nu vă mai prezintă nici un mister.

E o eroare. Pentru noi medicii, femeea este tot aşa de plăcută, delicioasă şi atrăgătoare ca şi pentru orice muritor, deşi o vedem sub toate aspectele şi mai ales sub toate aspectele anatomice. Desgustul ni-l dă însă o categorie mică de femei căreia îi lipseşte darul bunei îngrijiri.

●

Femeia este ca o cutie frumoasă de bomboane, atrăgător ambalată. Atâta timp cât cutia este ermetic închisă, e un mister, dar deschizând-o, nu ştim pe care bomboană s'o alegem, afară numai dacă capacul cutiei nu ne trădează misterul printr'o hârtie de celofan.

●

Dacă te gândeşti bine la condiţia sexelor în căsătorie, femeia este mai mult o întreţinută. E moral. Bărbatul întreţinut de o femee capătă oprobiul opiniei publice. E imoral.

●

Femeia este toată o imoralitate. Prezenţa numai a unei femei în mijlocul unui cerc de bărbaţi o poţi considera ca o imoralitate.

●

Dumnezeu ne-a dăruit femeia şi viţa de vie. Diavolul ne-a dăruit femeia măritată şi vinul.

●

Nu am înţeles niciodată de ce părinţii noştri care ştiu totul despre mariaj, ne îndeamnă totuşi spre el. Probabil că-şi închipue că noi vom găsi ceva mai bun decât ei.

●

Bărbatul reprezintă vigoarea, munca. Femeia nu reprezintă decât imoralitatea. Tot ceeace face femeia nu are nimic ideal, nimic nobil. Pentru ea totul este utilitar şi uşuratec. Chiar când scopul este înalt, tot ceeace face o face numai să placă bărbaţilor.

●

Suntem îndemnaţi spre căsătorie de către părinţi, rude, prieteni. Se vorbeşte atât de mult rău de ea încât acest îndemn dovedeşte că există totuşi şi ceva bun într'însa.

●

Natura ne-a dăruit femeia şi viţa de vie. Bărbatul însă le-a transformat pe amândouă. Pe femee a introdus-o în căsătorie şi a făcut-o aşa cum ştim, de pe urma căreia se trage tot cortegiul nenorocirilor. Strugurele l-a introdus în butoaie sub formă de vin, de pe urma căruia se trage tot cortegiul nenorocirilor pe care le ştim.

●

Un cetăţean hipointelectual şi cu spirit critic contradictoriu, doreşte, ca răspuns misoginismolor mele, să public o serie de aforisme „filo-feminine". E trudă zadarnică. Se poate vorbi atât de puţin bine despre femee încât subiectul este într'un extrem de scurt timp epuizat. Pe când oricât de mult rău s'a spus despre femee nu s'a spus încă destul.

●

Am fost îndemnat spre căsătorie de către un prieten. Mai târziu a declarat cu sinceritate:

— Am vrut ca să se „ardă" şi el.

●

Epictet recomanda căsătoria. Nu trebue să vă mire acest sfat din partea unui înţelept care a trăit o viaţă întreagă singur până la adânci bătrâneţi. Tolstoi care din tinereţe avea o dorinţă neînfrânată de a se căsători, a urmat sfatul lui Epictet şi a fost nenorocit până la adânci bătrâneţi.

●

Tot răul care se vorbeşte despre femee are în vedere aproape exclusiv femeea măritată. Despre femeia liberă care nu este legată în lanţurile căsătoriei se poate vorbi ceva mai bine.

●

Deosebirea dintre o femee căsătorită şi una liberă este că o femee liberă o vezi „în rate", la intervale şi scurte momente. Mereu dorită. Simţi lipsa ei. E veşnic caldă. Incătuşat în lanţurile căsătoriei pe femee o vezi zi şi noapte, până se răceşte. Din această cauză nu există căsătorie în care la un moment dat bărbatul să nu caute un pretext ca să-şi evite soţia (voiajuri, distracţii, club, afaceri).

●

Mărturisire de fată:

— D-le doctor, e pentru prima oară când cunosc bine un medic, că-i vorbesc, că-l privesc bine în faţă. Inainte un medic îmi inspira întotdeauna teamă. Când se anunţa sosirea lui (cel mai mic dintre noi avea mereu puţină tuse) fugeam cu sora mea în odaia cea mai depărtată şi nu eşeam decât când auzeam trăsura că pleacă. Acum văd, d-le doctor, că eşti un om ca toată lumea. Nu-mi mai este teamă.

— D-ră, îmi daţi voe să vă sărut drăguţele d-tră mâni; vedeţi, doctorii nu mănâncă oameni şi nu tae limba.

●

Ce plăcut e, după multe ceasuri de muncă, de grele concentrări cerebrale, de numeroase vizite, să fii chemat lângă o femee frumoasă care se plictiseşte şi care-ţi spune:

— Mai stai puţin, d-le doctor!

Uiţi toate necazurile, toate frământările. Te simţi bine, adâncit într'un fotoliu moale alături de o femee drăguţă care-ţi vorbeşte, intimă pe pat. Ceasurile trec iute. Renunţi la toţi clienţii, respiri mai liber. Eşti fericit că timp de câteva ore nu te-a deranjat nici un client plictisitor.

Medici, dacă sunteţi obosiţi, rugaţi-vă lui Dumnezeu să fiţi chemaţi lângă o femee drăguţă.

Dr. J. K.

FEMEILE IN SPIONAJ

ROMEO ŞI JULIETTA IN VEACUL AL XX-LEA

CEA MAI FRUMOASĂ FEMEE DIN LUME

10 MAI IN TOATĂ ŢARA

MINUNILE ŞI GROZĂVIILE JUNGLEI

Fotografii dela matchurile Franţa-România şi Rapid-Venus

Toate în excelenta revistă

„REALITATEA ILUSTRATĂ"

„REALITATEA ILUSTRATĂ" CUPRINDE DOUĂ PĂRŢI:

24 PAGINI MARI tipărite în heliogravură în culori şi

24 PAGINI SUPLIMENTUL „DE TOATE PENTRU TOŢI"

48 pagini — 10 lei

INSEMNARI ŞI POLEMICI

Turmă

Un autor, cu pretenţiuni de gânditor profund, rosteşte această sentinţă definitivă:

Oamenii, iată o turmă de vite îndărătnici şi cu copite.

Hm! Judecând după cum scrie chiar dumnealui, nu putem să-l contrazicem...

Prostia

Parafrazând pe Goethe, un literat exclamă:

„Prostie, cât mai multă prostie".

Iată un lucru de care, chiar literatul în chestiune nu se poate văita!

Mama lui Mihai Viteazul

In legătură cu cercetarea literaro-istorică din acest număr: Călugăriţa Theofana, adăugăm că despre Theodora, mama lui Mihai Viteazul, au mai scris — între alţii — I. C. Filitti („Mama şi soţia lui Mihai Viteazul"), N. Iorga în Neamul Românesc" de la 26, 27 şi 28 Iunie 1936 şi P. P. Panaitescu în „Revista istorică română" vol. VII, fascicola 1, în studiul polemic: In jurul lui Mihai Viteazul şi anume în capitolul: Origina lui Mihai Viteazul. Acest studiu are şi o interesantă anexă: un alt text al mişcătoarei dieate a „călugăriţei Theofana".

„Sfânta Elena" înainte de Napoleon

„Insula sicriu" are un trecut destul de straniu, ce i-a fost reconstituit după documente necunoscute până în prezent. Un erou picaresc, Machado, după ce a fost trădător şi renegat în Indii, se refugiază în această insulă, ascunsă de Portughezi cu mare grijă.

El fusese mutilat prin tortură ca pedeapsă pentru crimele sale şi a trăit aci ca un adevărat Robinson. Aventurile sale în această insulă scăldată în parfumurile Atlanticului, sunt mai interesante decât acele ale celor „O mie şi una de nopţi", în cartea lui René Bouvier cu titlul „S-fta Elena înainte de Napoleon". Autorul este cunoscut în literatura colonială franceză şi se afirmă ca o valoare prin opera sa erudită şi amploarea cu care tratează marele figuri reînviate din aventurile portugheze şi spaniole, prin romane psihologice originale, în care pune în lumină pe creatorii industriei Indochinei, prin studiile sale economice, fiind în acelaş timp un savant şi un poet al vieţii anecdotice a unor lumi nu numai necunoscute, dar şi nesocotite la adevărata lor valoare. Ceia ce face însă adevărata valoare a operei lui René Bouvier este simţul misterului naturii, care creiază tot atâtea minuni, cât şi monstruozităţi.

Scrisori de dragoste

René Vaudevoir a publicat 219 scrisori ale lui Verhaeren, către acea ce a fost logodnica şi apoi tovarăşa sa de viaţă, ce sunt un adevărat poem de iubire curată şi frumoasă.

In prefaţă el arată etapele vieţii şi stările sufleteşti din epocile vieţii marelui poet. Cele mai frumoase pagini sunt acele în care se descrie viaţa radiând de fericire din „Caillou-qui bigue" modestul lăcaş al poetului printre splendorile colţului de natură pe care-l iubea. Poemele, puse în legătură cu scrisorile de dragoste, iau mai multă viaţă şi dragostea capătă mai multă poezie.

Marthe Verhaeren se arată aci ca mediatoarea între univers şi sufletul poetului. In toată viaţa sa poetul a simţit dragostea pentru Marthe ca un miracol care se preînoeşte în fiecare clipă. Unele scrisori, din această cauză, sunt adevărate imnuri.

In primele scrisori se resimte patima arzătoare a dragostei în inima poetului:

„Nu există decât arta şi dragostea, amândouă infinite. Poţi să te pierzi în ele, să te 'nneci. Cu atât mai bine: numai cei tari ştiu să-şi sfarme nava, cu mândrie, cu pornire, luptând cu vânturile şi valurile, colo departe unde cei prevăzători şi cuminţi, nu se vor încumeta nici odată".

Când s'a îndrăgostit era deprimat, trecuse prin crize teribile şi se credea dezamăgit pentru totdeauna. Dragostea l-a preînoit:

„Să ne iubim cât mai simplu şi mai firesc, împotriva deprinderilor lumii, aproape cu naivitate, zice el într'o scrisoare".

Dar oricât s'ar dori el „naiv ca un copil", nu e mai puţin adevărat că se arată şi ca un om lacom de „iubire supraomenească, un creditor al imposibilului", dorind să incarneze visul, care zboară veşnic „dincolo de orice paradis sau cer" şi scrie:

„Spiritele moderne au inventat zicătoarea „mai binele, e duşmanul binelui". Ei aşi! raţiunea de a fi a oricărui sentiment înalt, este aspiraţia spre infinit".

Concertul Nya Roma George Coredo

In sala Dalles a avut loc concertul Nya Roma-George Coredo. D-na Nya Roma este binecunoscută publicului nostru, care a avut repetate ocazii să o asculte în operetele şi comediile muzicale ce s'au montat acum câţiva ani în Capitală. Insuşirile d-sale vocale şi prestanţa-i scenică, au situat-o în rândul întâiu al artistelor lirice.

La sala Dalles — unde publicul a revăzut-o după o absenţă îndelungată — d-na Nya Roma a cântat cu acel farmec al caldei şi vibrantei sale voci arii din Léhar, Johan Strauss, Millöcker, etc. In „Visi d'arte" din Tosca de Puccini cântăreaţa s'a arătat a fi ajuns la o maturitate a glasului şi a pătrunderii unui text muzical.

Concertul s'a bucurat de colaborarea d-lui George Coredo, un artist italian cu voce desăvârşită.

D. George Coredo, în scurta-i trecere printr'o sală românească a dovedit că posedă un excepţional material vocal. In ariile din Leoncavallo, Gounod, Massenet, Rubinstein, etc., d. George Coredo a făcut o demonstraţie reuşită a marilor d-sale calităţi. Vocea plină, timbrul cald şi armonios, puternica sonoritate ne-au făcut să vedem în d. George Coredo pe un mare interpret despre care se poate vorbi numai la superlativ.

O nouă academiciană: Marie Gevers

Academia regală de limbă şi literatură franceză are un spirit larg şi generos. Ea e deschisă streinilor şi nu respinge nici pe femeile de talent. Astfel: a fost primit acum în urmă Viellé Griffin, iar Colette a înlocuit pe contesa de Noailles. Dar până în prezent nici o belgiană nu fusese aleasă. Lacuna însă a fost împlinită prin numirea d-nei Marie Gevers, o belgiană din cele mai autentice. Trăeşte într'un sat de lângă Anvers, unde s'a născut şi a locuit întotdeauna. Ea este nepoata lui Verhaeren. A debutat chiar printr'un volum de versuri. Dar talentul ei viguros şi evocator s'a manifestat mai ales în romane ca „La Comtesse de Digues" „Madame Orpha", „Le voyage du Frère Jean".

Ultimul său roman care s'a bucurat de mult succes, „La Ligne de la Vie", are ca subiect ţăranii din Campina cea cu bărăgane sălbatice şi este o operă plină de patetic, de o putere halucinantă.

Bustul lui Albert Thibaudet la Geneva

Un grup de prieteni şi admiratori au aşezat un bust al lui Albert Thibaudet la Universitatea din Geneva, în primăvara aceasta, adică 18 Martie trecut. Criticul de la „Nouvelle Revue Française" a fost unul din spiritele cele mai puternice şi mai independente ale timpului nostru şi nu e de mirare că s'a complăcut în atmosfera Universităţii din Geneva şi că i-a rămas credincios găsindu-şi acolo mediul cel mai prielnic pentru activitatea sa. Biograful lui „Amiel, part du rêve" se găseşte astfel în tovărăşia autorului „Journalului" atât de original, în care Albert Thibaudet a recunoscut câteva din calităţile esenţiale ale criticului modern.

Albert Thibaudet nu numai că a încarnat, ceiace se numea „l'esprit de Genève" în vremurile când Societatea Naţiunilor inspira multe nădejdi, astăzi spulberate, dar era impregnat şi de spiritul genevez aşa cum se exprimă el în istoria, moravurile şi unele caractere esenţiale ale spiritului cetăţenilor elveţieni, de azi şi de eri, prin înclinarea firească a spiritului său.

Independent până în consecinţele extreme ale manifestărilor sale, el a mers până la renunţarea de sine, pe care numai genevezii au atins-o, în apărarea şi asigurarea libertăţii intelectuale. Nici Academia nici Sorbonne, nici Collège de France nu l-au apreciat şi nu i-au deschis uşile. Critica sa nu a figurat nici măcar în foiletonul marilor cotidiane. Dar a dobândit bunuri cu mult superioare acestor recompense oficiale, căci şi-a câştigat puterea aceia de a iradia lumina în jurul său prin puterea unei cugetări, care şi-a câştigat dreptul de a nu spune decât cele ce gândeşte, fără compromisuri şi complezenţe. „A optat, zice Victor Martin, fără nici o restricţie pentru viaţa spiritului, cu ascetismul pe care-l comportă".

Cronica mizantropului

Studente

Suntem într'un oraş universitar. Intr'o ogradă unde stau în gazdă studenţi şi studente intră doi ţărani sfioşi cu căciuli mari albe şi opinci în picioare. Unul e în vârstă, cu părul sur, celălalt e mai tânăr. Par a fi tatăl cu un fecior mai în vârstă. Ţăranii dau târcoale prin curte, se opresc pe la toate uşile fără a îndrăzni să bată, se sfătuesc puţin în şoaptă, apoi pleacă, apoi iar vin, până ce însfârşit îi vede cineva şi-i întreabă ce voiesc. Au venit — zice bătrânul — să vadă pe o domnişoară studentă. Inţeleg numaidecât că bătrânul e tatăl fetei şi tânărul e frate. Desigur au adus bani pentru domnişoara care se străduieşte cu învăţăturile înalte.

Aflând unde stă odrasla, bătrânul bate cu sfială la uşă, dar nu răspunde nimeni. După îndelungă aşteptare, cei doi se urnesc spre poartă. Mai târziu se 'ntorc şi bat din nou, dar nu le răspunde iarăşi nimeni. Văzând că nu-i nimic de făcut deocamdată, ţăranii se chincesc jos pe prag şi unul scoate din traistă o bucată de pâne neagră din care începe să mestec rar. Ceasuri întregi omenii aşteaptă pe domnişoară. In cele din urmă dau ochi cu mine şi ca spre a motiva pe fata care nu mai vine bătrânul zice:

— Invaţă de spaimă!

Atunci mi-a venit să-i spun următoarele:

— Invaţă de spaimă fata dumitale, moşule. Către amiază, când se deşteaptă, o droaie de studenţi şi studente sosesc şi-o iau la cursuri de plimbare prin grădinile publice. Nu se întorc decât pe seară, cu toţii şi atunci „învaţă". Doi vlăjgani şi două domnişoare se grămădesc în pat şi încep să cânte tot repertoriul lui Moscopol şi al lui Titi Botez, terminând cu Mascarade. Câteodată unul începe să vorbească în vreme ce ceilalţi continuă a le ţine isonul. Fata dumitale în deosebi s'a specializat în a cânta gros ca Marlena Dietrich. Şedinţa asta de muzică corală romanţioasă ţine până pe la două noaptea apoi, obosiţi de atâta învăţătură, înaltă, toţi, cântând în cor Mascarade, se urnesc pe uşă, trântind-o tare şi merg să înveţe pe la alţi colegi. Când se termină cursurile nocturne, iubite moşule, nu ştiu, fiindcă eu ca om neînvăţat pe la ore'' acelea dorm. Astfel de studii face domnişoara dumitale, care mâne devenind profesoară va protesta în scrisori către d. Pisani în contra pocirii limbii neaoşe şi va vesteji pornografizarea literaturii române. Incolo n'aş putea să spun precis ce se mai întâmplă în cameră findcă eu am somnul greu.

Aşa am vrut eu să vorbesc moşului, dar el se uita în ochii mei cu atâta evlavie, încât i-am spus doar:

— Invaţă, moşule, învaţă, o să ajungă departe!

— Să te audă Dumnezeu — zise bătrânul închinându-se.

Ţăranul cel tânăr, fratele, făcu şi el o cruce, tocmai când domnişoara slăbită de învăţătură intra lividă pe poartă, fredonând automatic Mascarade.

ARISTARC

care îi țin tovărășie în singurătatea chinuită a așteptării.

Și d-na Olimpia Tibeica Pogorelț *e o debutantă — nu în întregime clarificată asupra drumului de urmat, dar promițătoare. Incearcă diferite maniere de lucru, dela tușa așezată subțire, împlinind un desen rezumativ, până la pasta abondentă, închegând, mai liber sau mai amănunțit, subiectul.*

Credem că această din urmă tehnică, aceia unde culoarea este întrebuințată pentru însăși frumusețea ei, pentru tăria și vioiciunea ei de emai, convine mai mult d-nei Pogorelț. O clopotniță, niște ruine, câteva flori sunt exemple edificatoare. Au tonuri destul de sigure, supleță în contur și transpunerea se găsește aproape de adevărul artei.

D-na Olimpia Tibeica Pogorelț are tot timpul să-și desăvârșească meșteșugul.

Chipurile și priveliștile d-rei Joséphine Tremel *dovedesc o serioasă și cultivată concepție picturală. Plecând dela impresionism, d-sa e preocupată să surprindă jocul luminii pe lucruri, în nuanțe unitar deschise, vesele și sugestive. Se observă pe alocuri timiditate și oarecare lipsă de relief, dar în general, d-ra Tremel știe ce vrea și poate să ne-o spuie și nouă. De multe ori în întregime.*

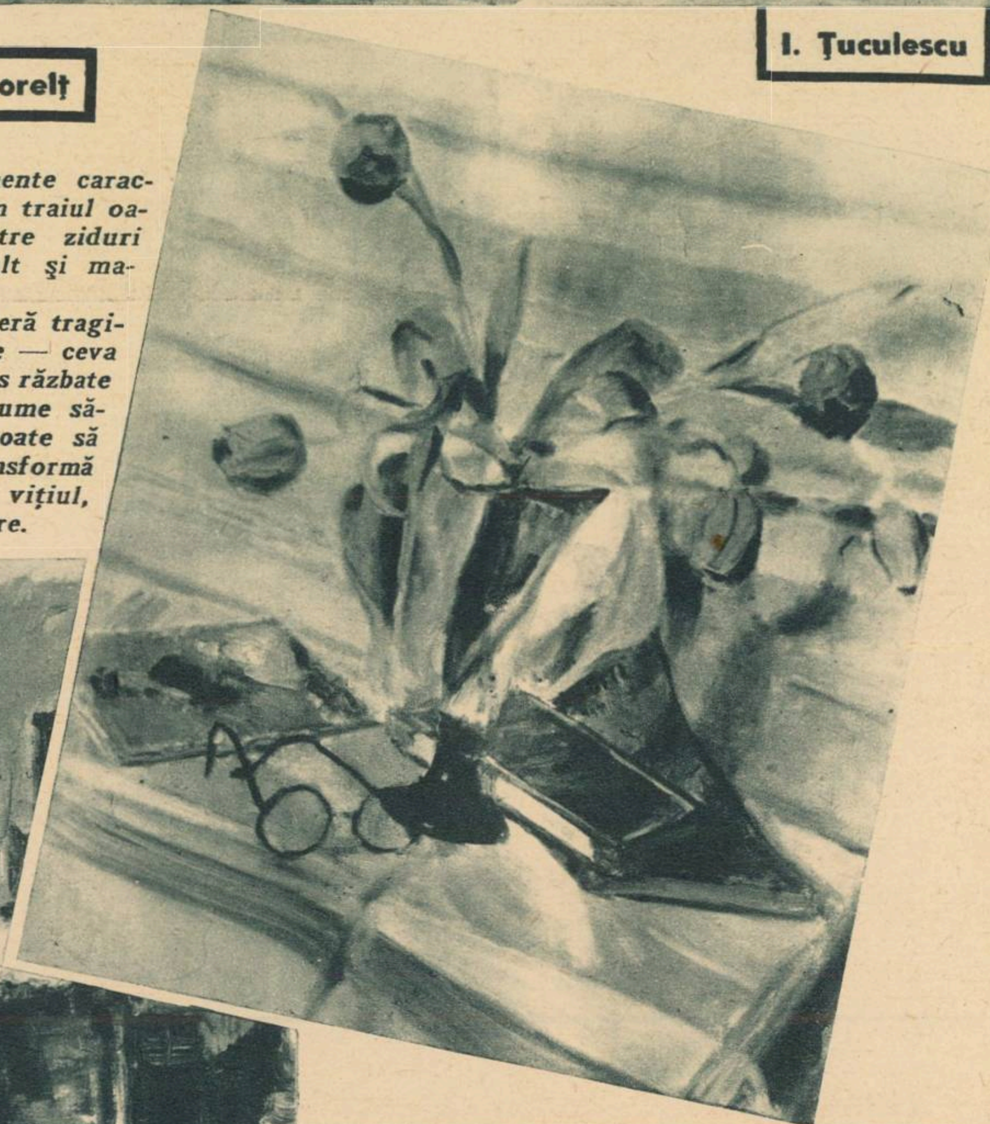
I. Țuculescu

O. T. Pogorelț

D-l Vasile Dobrian, *despre care am scris cu ocazia expoziției sale, a editat un album de gravuri închinate vieții orașului. Sunt zece planșe în total, care cuprind tot atâtea momente caracteristice din traiul oamenilor între ziduri înalte, asfalt și mașini.*

O atmosferă tragică apasă peste ființe și fapte — ceva de colivie și de stăpân nemilos răzbate în tot locul, ca un destin. Lume săracă și necăjită care nu poate să aibă plăceri pentrucă se transformă repede în păcate. Decăderea, vițiul, crima sunt atunci o justificare.

I. Țuculescu — **J. Tremel**

Gravurile d-lui Dobrian sunt tăiate în linii și contraste raționale și rezumative, pleacă dela simbol și transpun demonstrativ subiectele. Sunt ca niște icoane, cu mult negru funerar, care definesc realități solemne prin profunda și tragica lor umanitate.

O expoziție de sculptură cu materiale de transpunere felurite (ceramică, marmoră, lemn și os) și cu subtilă înțelegere pentru înscrierea unei siluete, a prezentat acum câtva timp d-na Elisabeta Popper.

TACHE SOROCEANU

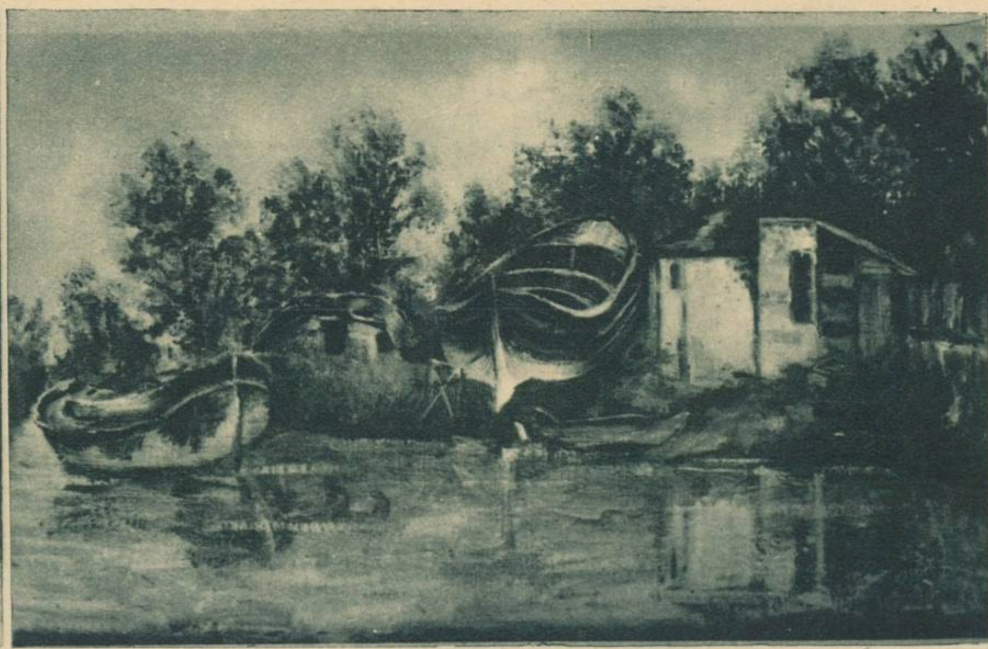
Popa Frunză

J. Tremel

O. T. Pogorelț

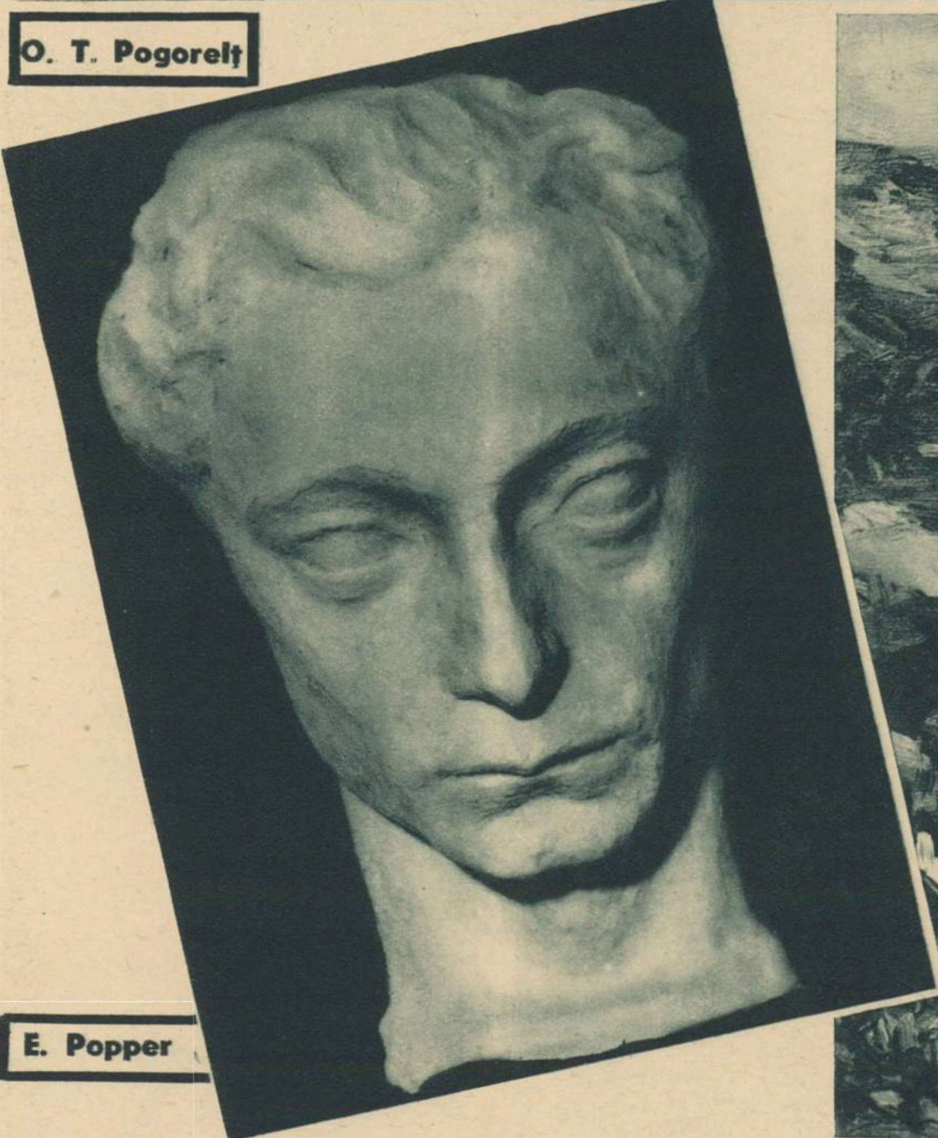

O. T. Pogorelț

—

I. Țuculescu

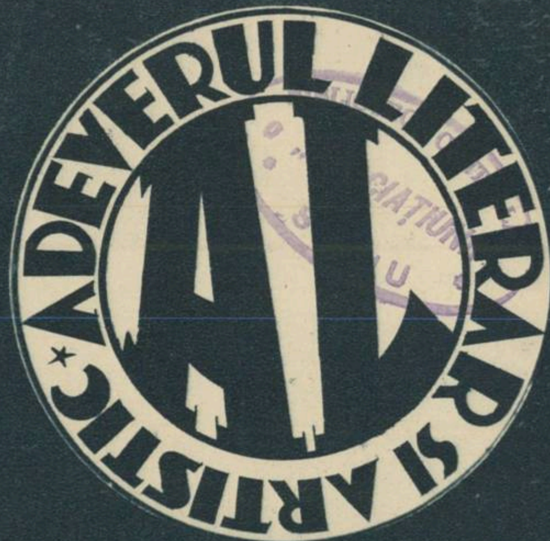

E. Popper

ÎMPRIMERIILE „ADEVĚRUL", S. A., BUCUREȘTI

912 - 1938

Marcela Cordescu: Portret

Expoziția de covoare a d-nei Maria Nisipeanu

COVORUL este piesă de industrie, necesară oricărui interior. dar și piesă de artă. Nu oricine simte nevoia să-și bucure ochii pe scrisul delicat al liniilor și pe jocul rafinat al culorilor unui covor. O țesătură împletită cu măestrie, așternută pe jos sau prinsă pe pereți, se poate asemui cu un panou pictural. O bună parte din curentele moderne de pictură s'au inspirat din principiul esteticii covoarelor. Raporturile între suprefețele colorate, legile existenții lor decorative au trecut în unele preocupări ale artei plastice moderne. Iată cea mai bună dovadă a legăturilor, a apropierii între covor și tablou. Covorul nefiind o transpunere directă a unui subiect din natură, are infinit mai multă libertate în execuție și s'a afirmat chiar că reprezintă o frumusețe mai pură și mai trainică decât pictura.

Covor oltenesc

Covor oltenesc

Astăzi, se găsesc în centrele principale de artă, decoratori care își consacră activitatea numai proectelor originale pentru covoare. La noi, s'a păstrat vechiul obiceiu al țesătoriei casnice, practicat la sate și la mânăstirile de călugărițe. Gustul natural al țărancii noastre și modelele caracteristice unei regiuni, păstrate de generații, continuă să alimenteze majoritatea producției românești.

La orașe, atelierele de țesut sunt foarte rare și mai ales foarte rar preocupate de creații originale. Astfel că vom primi întotdeauna cu bucurie expozițiile organizate de Școala Specială de Țesut, de sub direcția d-nei *Maria Nisipeanu*

Covor basarabean

Covor Impărătesc

Instituția aceasta, care o duce destul de greu pentru-că trăește aproape numai din produsele muncii ei, își datorește înființarea și nivelul actual râvnei conducătoarei lui. D-na Maria Nisipeanu a pornit din capul locului pe un drum greu: acel al preocupărilor de artă și al unei depline conștiințe în ceiace privește calitatea materialului de lucru. Inspirându-se din izvoade vechi care au fost scuturate de praful vremii și trecute în nouă înfățișare, d-sa a servit cu pasiune și talent renașterea unei industrii ce era amenințată să fie compomisă de nenumărate improvizații, călăuzite mai mult de dorința câștigului material.

D-na Maria Nisipeanu se poate mândri cu piese de desăvârșită interpretare, unde este pusă în lumină întreaga contribuție a elementelor de realizare. Multe din covoarele d-sale sunt scoase în exemplare unice, alcătuind una din cele mai prețioase colecții moderne românești. Cele 10 expoziții organizate în țară și participările la aproape toate expozițiile românești de peste hotare sunt o mărturie precisă.

Modelele vaste și complicate, coloritul viu și totodată discret, oferind câmpuri nobil vizuale și jocuri infinit vsriate, desenul rafinat și sugestiv — toate sunt elemente obișnuite în opera d-nei Nisipeanu și nu de întâmplătoare inspirație. Se vede clar că o mână sigură conduce întreaga muncă și un gust cultivat e prezent în întregul proces de realizare. Și dacă vom adăoga că materialul imediat, lâna și urzeala sunt rezultatul unei practice din cele mai conștiincioase (d-na Maria Nisipeanu întrebuințează în mare parte numai culori vegetale și numai lână din cea mai fină) atunci poate că am subliniat toate calitățile covoarelor d-sale.

Ca și cele de până acum, noua expoziție a d-nei Nisipeanu, deschisă la Fundația Dalles, este o rară desfătare pentru ochi, cât și o măsură a ceiace se poate înfăptui printr'o muncă devotată și harnică.

TACHE SOROCEANU

ANUL XV *II SERIA III No. 912 Lei 5 Exemplarul Duminică 29 Mai 1938

ADEVĚRUL LITERAR ŞI ARTISTIC

Director: M. SEVASTOS

SEVERA SIHLEANU

Sunt unele chipuri de femei pe care firea lor de delicată discreţie şi pudoare feminină, mai mult decât tradiţia, le face să nu poată ieşi din umbra casei şi a vieţii lor, deşi sunt firi energice, cu admirabilă ţinută sufletească şi activităţi remarcabile în multe direcţii. E supărător că numai găunoasele, falsele naturi feminine, intrigantele şi bârfitoarele reprezintă în faţa lumii pe femeile ce iau parte la viaţa noastră culturală, politică şi socială.

Sunt câţi-va ani de când doamna Eliza Brătianu, eşind din rezerva unei vieţi consacrate celor mai nobile şi mai reale cerinţi ale artei şi muncii femeilor românce, a scris măreţul răspuns, redactorului de la „Journal de Genève", care atacase fără drept politica marelui nostru om de stat Ion I. C. Brătianu, soţul ei.

Impresia produsă asupra noastră şi asupra străinătăţii a rămas neştearsă în amintirea tuturor. Atitudine de o demnă şi largă mentalitate de politică mondială, impregnată de lumina unui sincer patriotism, tradusă într'o cugetare leşată, motivată de o logică inflexibilă şi desfăşurată într'o polemică plină de mişcare şi însufleţire, într'o formă, ca un nobil şi elegant veşmânt de Domniţă. Sunt câţiva ani de atunci şi simt încă în suflet recunoştinţa plină de admiraţie ce mi-a încălzit sufletul citindu-l.

Gândind apoi la doamna Maria G. Balş simt o mare mândrie pentru geniul femeii române, care, luptând cu greutăţi de neînvins, a realizat cea mai desăvârşită operă de organizare în asistenţa copiilor tuberculoşi.

Altă domniţă a sufletului nostru românesc care nu şi-a precupeţit nici munca, nici jertfa sufletească, trecând peste dureri şi lovituri sufleteşti, fără a şovăi sau a pregeta.. De câte ori mă simt deprimată, gata de a mă îndoi de nobleţea şi puterea sufletului românesc, simt nevoia să-mi ridic sufletul spre ele, într'o rugăciune ca acea a lui Renan de pe Acropole.

Dar fără a mă opri asupra acestor piscuri albe şi strălucitoare ale umilei şi încă atât de crude istorii a culturii româneşti, exprimată prin asemenea exemplare unice de femei, întorcând cu durere ochii de la palavragioaice şi bârfitoare, aş putea să-mi găsesc sprijinul moral în multe chipuri de femei de seamă, ascunse în umbra modestiei lor.

Ar trebui deci să mulţumim neîndemânatecei mânuitoare de condeiu şi meschinăriei amintirilor d-nei Sabina Cantacuzino, care a silit prin uşurătatea cu care a ponegrit atâtea figuri scumpe nouă, să scoată la lumină pe inimoasa şi energica figură feminină a culturii şi vieţii noastre sociale: Severa Sihleanu.

Doamna Sabina Cantacuzino-Brătianu, a scos în adevăr, o voluminoasă tipăritură asupra familiei Brătianu, al cărui merit ar fi, fără îndoială, de un mare preţ, dacă ar fi fost numai o scrupuloasă, amănunţită şi controlată arhivă de documente şi informaţii asupra membrilor unei familii care a contribuit atât de mult la propăşirea şi binele Ţării.

Din nenorocire nimic nu scuză veleitatea d-nei Sabina Cantacuzino de a contribui prin paginile scrise la Istoria Ţării. Memoriile multor oameni de seamă ai ţării şi chiar ale unor oameni însemnaţi străini, este atacată, zice d. M. S. Kogălniceanu, prin exagerări până la deformare, din patima cu care utilizează mărturiile morţilor şi acuzările fără documentare reală.

In amintirile sale asupra faptelor şi oamenilor din timpul ocupaţiei germane şi al războiului, noroiul este de jos până sus, stropind de o potrivă oameni politici şi persoane particulare, mai ales femei, fără nici un fel de scrupul.

Răspunzând la acuzaţii infamante şi fără nici o probă, ce i se aduc, d-na Severa Sihleanu scrie o plachetă în apărarea sa, „Note şi desminţiri asupra Amintirilor Doamnei Sabina Cantacuzino-Brătianu" (Cartea Românească Bucureşti), oferindu-ne un model de polemică obiectivă, nobilă şi de frumoasă ţinută sufletească, care tocmai prin aceste calităţi este zdrobitoare împotriva adversarei.

Domnia sa dovedeşte numai prin documente şi fapte cât dispreţ arată doamna Sabina Cantacuzino pentru orice documentare sau probe în afirmarea categorică a celor mai jignitoare aprecieri relativ la cinstea şi moralul oricui, dar dovedeşte şi lipsă de orice logică în încercările sale de a retracta sau a se explica discreditările pe care le aruncă din fuga condeiului unuia şi altuia. Apoi analizează cu obiectivitate şi calm ce a îndemnat-o pe Doamna Cantacuzino să scrie toate urîtele bârfeli, fără a discerna adevărul de neadevăr şi ce o autoriză a se prevala de naţionalistă fără preget, pentru că a rămas în Bucureşti să înfrunte ocupaţia duşmană.

Fără vorbe zadarnice şi numai din documentele şi mărturisirile din volumele scrise de d-na Cantacuzino, reese că domnia-sa avea mai puţin de cât ori cine dreptul de a se crede „pe linia dreaptă spre martiraj", după intervenţiile pe lângă Makenzen sau alţi nemţi, despre care vorbeşte şi „infamilor trădători" Tzigara Samurcaş şi Marghiloman, pe care apoi îi categoriseşte sever.

Scrise într'un stil care „ar merita premiul unei eleve de clasa II-a primară", aceste amintiri searbăde şi banale în ce priveşte informaţia asupra familiei Brătianu, nu ar putea fi citite decât din reaua curiozitate pentru bârfelile şi acuzările pe socoteala oamenilor noştri însemnaţi sau mai puţin însemnaţi distribuite cu generozitatea unei răutăţi neexplicabile. D-na Severa Sihleanu reese din această luptă împotriva calomniei, femeia pe care o cunoaştem, o apreciem şi o preţuim toţi, cu o linie de conduită dreaptă care-şi motivează generozitatea şi devotamentul pentru ţară în timp de pace caşi de război prin dovezi oficiale, consfinţind faptele reale. Mărturiile Crucii Roşii Americane dau la lumină acţiunea eroică, cu care s'a pus în serviciul acestei instituţii, spre a combate mizeria îngrozitoare şi foametea ce au bântuit satele din valea Prahovei, în epoca de armistiţiu. Fapte despre care nimeni nu a pomenit şi pe care numai întâmplător le-au cunoscut unii dintre intimii săi.

Contribuţia sa la cultura românească şi la răspândirea unei informaţii juste şi folositoare pentru reputaţia ţării noastre, vitalitatea persoanei sale, vigoarea raţiunii şi sinceritatea verbului său clar, alcătuesc una din acele figuri feminine care vor rămânea bine desemnate în galeria reprezentativă a generaţiei din preajma războiului.

In concluzie, Doamna Sabina Cantacuzino ne-a făcut un bun serviciu silindu-ne să vorbim despre această femeie cu care putem să ne mândrim.

IZ. SADOVEANU

Cronica mizantropului

Linişte

D. Popescu, brav cetăţean bucureştean, locuia pe o stradă de periferie pe care o trăsură trecută la două zile o dată producea senzaţie. Căsuţele erau pierdute în ogrăzi vaste şi fiecare proprietar putea să urle, să facă crime în curtea lui, căci nimeni nu l-ar fi auzit. Era o stradă de oraş, dar un rezident din Malaezia nu s'ar fi simţit mai pierdut de centrul umanităţii ca aici. Noaptea se auzea lătratul îndepărtat al câinilor încât te-ai fi crezut la marginea lumii locuibile de unde încep Pădurile şi Animalele exotice. Puţin sensibil la emoţiunile poetice şi fără nicio imaginaţie, d. Popescu nu vedea decât incomoditatea sgomotului şi promitea câinilor laţul hingherilor. Intr'un cuvânt d. Popescu aspira liniştea într'o formă aşa de absolută încât nici mormântul nu i-ar fi putut-o da.

De aceea când un mahalagiu îşi instală un aparat de radio cetăţeanul nostru primi evenimentul cu multă spaimă. Intâi ascultă îndepărtata emisiune scandalizat, apoi făcu aluzie la inconvenienţa sgomotului prin vecinii imediaţi, apoi merse însuşi în poarta delicventului şi-l mustră. Acesta îi râse în nas şi-şi văzu de treabă. D. Popescu se'nfurià şi de furie deveni nervos. Deşi emisiunea nu se auzea decât rar, el nu putea dormi chiar când era linişte desăvârşită, din teroarea că deodată ar fi putut fi deşteptat de blestematul instrument. Atunci consultă un avocat, hotărît să dea în judecată pe mahalagiu, dar avocatul îl convinse că nu exista nici un text de lege care să împiedice un mahalagiu să se folosească de un sgomot procurat de statul însuş contra unei taxe. Demoralizat, d. Popescu, nelegat prin nimic de Bucureşti, îşi vându casa şi se mută într'un oraş de provincie.

Satul, cu gâştele, cu căruţele, cu vacile, cu porcii lui este un loc sgomotos unde lumea trăeşte. Strada oraşului de provincie pe care se mută d. Popescu era mai tăcută ca un cimitir abandonat. Noul cetăţean era fericit.

Se aşeza pe o bancă din faţa casei în cămaşa de noapte şi avea fericirea ca toată ziua să nu vadă ţipenie de om. Când câte un pui de găină răsărea deodată de sub vreun gard piuind, d. Popescu îl huşuia ca pe geniul cicloanelor urlătoare.

Insă fericirea e scurtă. Dela o vreme începu să treacă pe această stradă un camion automobil al unei fabrici de cărămidă dela marginea oraşului. Trecea rar, odată cel mult de două ori pe zi, dar liniştea d-lui Popescu era violată în absolutul ei, mai ales că şoferul, mai mult din instincte muzicale decât din nevoie, clacsona cu mult temperament. Doritorul de linişte deveni iarăşi nervos. Dar fiindcă şi durerea are un sfârşit, se întâmplă un lucru îmbucurător la Bucureşti. Autorităţile, în dorinţa de a stârpi sgomotele în acest oraş înspăimântător care a întrecut cu mult New-Yorkul, interziseră automobiliştilor să claxoneze. Atunci d. Popescu trimise la Universul *o scrisoare patetică, implorând să se ia această măsură salvatoare şi în oraşul său de provincie. Şi lucru remarcabil, primarul oraşului cu un singur automobil, vrând să se pună în rând cu Capitala, interzise printr'o ordonanţă claxonarea în urbe. Şoferul venea acum fără să apese în mingea claxonului, fluerând ca să-şi satisfacă instinctele muzicale.*

Am uitat să spun însă că d. Popescu nu văzuse niciodată camionul trecând fiindcă terorizat de uruirea lui se ascundea în casă. Se întâmplă ca într'o zi când sta pe bancă la poartă automobilul să treacă. Evident nu este nicio posibilitate ca un automobil să calce un cetăţean care stă în poartă. Ei bine, d. Popescu fu călcat. Căci simpla alunecare a camionului îi sugeră atâta sgomot, încât terorizat şi cu mânile la urechi se aruncă înaintea lui. Fu proprietarul maşinii care ceru despăgubiri. D. Popescu în schimb doarme acum neturburat acolo unde este linişte eternă lângă Pădurile misterioase ale Vecinicei.

ARISTARC

Actualităţi ştiinţifice

Periscopul la domiciliu

La o recentă expoziţie tehnică din Londra, a fost prezentat un dispozitiv practic, recomandabil în special gospodinelor, care nu doresc să primească pe oricine ar suna la uşa casei lor.

E vorba de o simplă combinaţie de prizme şi lentile, cu ajutorul căreia apare pe o oglindă în interiorul casei, imaginea persoanei din pragul uşii de intrare.

Singura parte din acest „periscop", pe care o poate vedea vizitatorul, este o piesă de mărimea unui cap de cui, fixată deasupra uşii.

Energie transmisă prin radio

In Germania s'a făcut de curând o experienţă impresionantă prin efectul ei spectaculos şi bogată în perspective pentru ştiinţă.

Un grup de grădinari profesionişti, captând undele electrice transmise de staţia de radiodifuziune din Hamburg, au transformat aceste unde în energie electrică, reuşind astfel să-şi lumineze pe gratis locuinţele lor.

De multă vreme, inventatorii se străduesc să pună la punct un mecanism, capabil să uşureze transmisiunea energiei în aer, fără intermediul cablurilor electrice, atât de greoaie şi costisitoare. Incercările în această direcţie au cunoscut oarecare succese. Totuş, principala dificultate constă în costul ridicat al echipamentului necesar pentru retransformarea undelor electrice în energie, la locul de destinaţie.

Geniul inventiv al amatorilor grădinari din Hamburg a isbutit să ocolească această piedică. Procedeul folosit de ei este — după cât se pare — susceptibil de a fi aplicat pe o scară mai întinsă, dacă se introduc, fireşte, şi anumite perfecţionări tehnice.

Şi astfel, nu va trece multă vreme până când vom fi în stare să ne alimentăm cu curent electric dela posturile de radiodifuziune pentru aplicaţiile casnice. Radio ne va furniza atunci, nu numai muzică şi conferinţe, ci şi lumină şi încălzire electrică.

Deasemenea se cuvine să semnalăm faptul că în America şi Germania se experimentează acum un automobil electric, acţionat prin unde hertziene.

Ziarul tipărit transmis prin Radio

La New-York s'a demonstrat recent un nou emiţător grafic care difuzează mesagii în texte tipărite. Aparatul se vinde deocamdată cu 125 de dolari, dar se speră că prin producţia în massă acest preţ va fi considerabil redus.

Primele emisiuni tipărite au avut loc dintr'un studio din New-York. Textul apărea tipărit pe o panglică de hârtie, lată de 10 cm. Acelaş procedeu poate fi însă aplicat şi la fâşii de hârtie de o lăţime până la 30 de cm.

Aparatul de recepţie nu trebue confundat cu un dispozitiv de televiziune. El culege întocmai duplicatul textului original şi poate deasemenea reproduce fotografii.

După cum vedem, invenţia permite transmisiunea la domiciliu a unor spalturi de ziare, cuprinzând ultimele noutăţi în texte şi ilustraţii. E suficient să învârtim un simplu buton pentru ca ziarul să se tipărească chiar sub ochii noştri.

Un nou vaccin contra tuberculozei

La Facultatea de Medicină a Universităţii „Cornell" din Statele Unite, s'a pus la punct un vaccin contra tuberculozei, care acordă o anumită imunitate pentru această boală. Preparat din bacilii tuberculozei, distruşi prin încălzire şi de ser încălzit de cal, acest vaccin este rezultatul unor îndelungate experienţe şi bazat pe tratamentul termic al bacteriilor Koch la temperaturi foarte ridicate.

Băi de furnici contra reumatismului

Specialiştii germani au descoperit că cea mai bună cură terapeutică împotriva reumatismului, este baia cu extracte de... furnici.

Un muşuroi de furnici este închis într'un pachet de pânză şi introdus astfel într'o bae de apă fierbinte. Apa încălzită extrage acidul formic, conţinut în corpul furnicilor şi soluţia rezultată provoacă o iritaţie a pielei, care reacţionează împotriva reumatismului.

O altă metodă constă în a introduce muşuroiul de furnici într'o carafă de sticlă. Odată aduse în interior, insectele nu mai pot eşi afară, iar când carafa e pe jumătate plină, se toarnă înăuntru alcool. Lichidul astfel preparat, serveşte pentru fricţionarea corpului.

Se afirmă că rezultatele obţinute prin procedeele menţionate, sunt absolut satisfăcătoare.

Cel mai puternic microscop

Geologii americani Dane şi Graton au construit de curând un microscop extraordinar, capabil să mărească imaginile de 50.000 de ori în diametru. Pentru a da un exemplu sugestiv, vom spune că un simplu punct din textul nostru capătă sub obiectivul acestui microscop înălţimea unei case cu două etaje.

Aparatul cântăreşte aproape 8 tone şi posedă o preciziune atât de mare, încât e nevoe să învârtim timp de 25 de minute şurubul de reglaj pentru a produce o deplasare de un milimetru.

Mărirea efectivă nu e decât de 6000 de ori, întrucât dincolo de această limită nu mai apar amănunte noui.

Pentru studiul rocilor şi cercetările biologice, acest extraordinar instrument prezintă o extremă utilitate.

Ing. I. Ş.

FOTOGRAFIILE

TUTUROR VEDETELOR

DE CINEMA

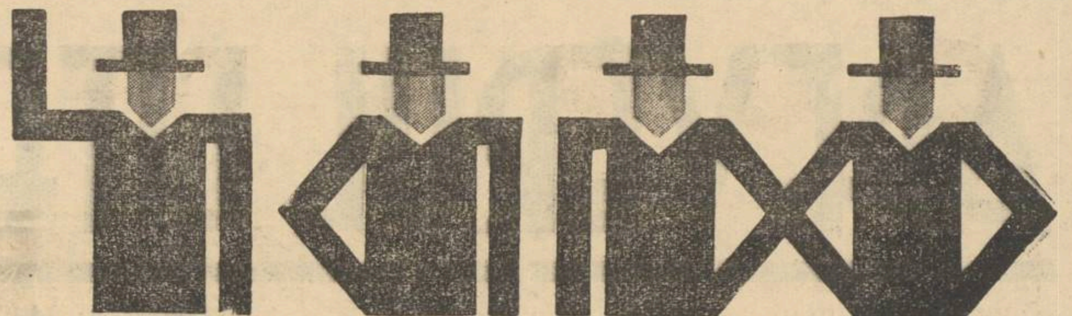
APAR MINUNAT

REPRODUSE IN

EXCELENTA REVISTĂ

Cinema

24 pagini tipărite la heliogravură 5 LEI

PITIGRILLI

AFORISME

N'ar fi chiar atât de neplăcut să petreci câteva săptămâni în închisoare, dacă n'ai fi asaltat de două feluri de cretini: de acei care, când eşti pe cale să intri, fac pe sentimentalii: „voi veni să-ţi aduc ţigări" şi de acei care, după ce ai eşit, fac pe spiritualii: „acum şi tu o să-ţi poţi scri Inchisorile mele".

●

Cuvintele încrucişate sunt un fel de „chewing-gum" a inteligenţei.

✻

Trăind lângă un surd înveţi cât de puţine sunt lucrurile care merită să fie spuse.

✻

Oamenii numesc respect pentru ideile altora, faptul de a deveni complicele ipocriziilor lor.

●

Adevărul e o minciună care durează.

●

Nu accepta favoruri de la nimeni. Fiinţa de la care ai de îndurat mai mult, e aceea care caută cu orice preţ să-ţi facă plăcere.

●

In saloanele burgheze se simulează virtutea, în saloanele intelectuale se simulează viciul: nu ştiu care din ele amândouă îmi trezesc mai mult scârba.

●

Mă interesează esteticele noi, ideile ciudate, adevărurile neexprimate încă fiindcă adevărurile în clipa în care se exprimă încetează de a mai fi adevăruri.

●

Când un lucru mă încântă îmi place să-l părăsesc în clipa în care încă mă încântă şi-mi oferă noi posibilităţi de exaltare. Dacă nu vrei să ai mănuşile murdare trebue să le laşi când sunt curate încă; trebue să renunţi la cineva când inteligenţa lui mai are încă ceva să-ţi ofere.

●

Oamenii care n'au nimic de spus sunt acei care vorbesc mai mult; cei care au mătreaţă se încăpăţânează să se îmbrace în negru, cei cari scuipă când vorbesc nu pot să-ţi spună un cuvânt fără să se apropie de tine cu cel mult o palmă; cei cărora le asudă mâna trec de pe trotuarul celalt ca să-ţi strângă mâna şi ţi-o ţin bine strânsă; acei ce nu au nimic de spus, nu tac nici o clipă.

●

In spaţiul dintre sărăcie şi belşug e bunăstarea; între belşug şi bogăţie, neurastenia.

●

Acei care cred în Dumnezeu şi nu vor să cheltuească cu avocaţii spun: „o să-i pedepsească cel de sus".

●

Cine desgroapă morţii pentru a le lua acele dela cravată sau alte bijuterii, e condamnat la şase luni. Dar dacă mormântul e în valea regilor şi e vechi de patru mii de ani, acel care-l violează e considerat ca un vestit egiptolog.

●

Dacă n'ar fi istericii, epilepticii, maniacii, cât de cenuşie ar fi istoria, monotonă viaţa, şi palide artele!

●

Dintre toate felurile de înşelătorii cea mai delicată este binefacerea.

●

Când ai câştigat bani prin mijloace absurde, nu mai ai curajul de a-i câştiga normal.

Dr. J. K.

Tratamentul scurt cu chinină

Tratamentul scurt cu chinină, care reprezintă o răscruce în terapia malariei s'a introdus în mod empiric, iar foloasele sale practice s'au dovedit printr'o aplicare de ani de zile. De mai mulţi ani, el a fost aplicat cu succes, între altele, de ministerele sănătăţii din Indiile olandeze şi din Grecia. In ambele cazuri — tratamentul a durat 5 zile. Acest tratament este de o importanţă economică covârşitoare, mai ales în ţările cu malarie, deoarece pentru un preţ minim, cheltuit cu 5 doze de câte un gram de sulfat de chinină — muncitorii scapă repede de febră şi nu mai sunt împiedicaţi dela muncă.

Aplicarea pe un timp îndelungat a tratamentului scurt de chinină în spitalele societăţilor de plantaje din Sumatra, a confirmat adevărul acestei afirmaţii.

Staţiunea de malarie din Petrici (Bulgaria), a stabilit că bolnavii, care au fost trataţi cu o raţie zilnică de un gram de chinină (copiii cu o cantitate mai mică), s'au arătat mai puţin înclinaţi spre recidivă, decât bolnavii trataţi după vechea metodă a tratamentului îndelungat cu chinină. Dealtfel, recidivele sunt — de cele mai multe ori — infecţiuni noui, care sunt numite pe nedrept recidive.

Cu ocazia acestei constatări, Ralf K. Collins a scris în „American Journal of Tropical Medicine" din Iulie 1931: „S'a dovedit lămurit, că printr'o consumare minimală de chinină, s'a putut obţine un succes surprinzător".

ASIGURAŢI-VĂ EXISTENŢA !!! TIMPUL ESTE BANI ! Numai în patru săptămâni, absolut orice persoană — INDIFERENT DE ETATE, SEX şi CULTURĂ — poate învăţa DACTILOGRAFIA, CORESPONDENŢA COMERCIALĂ — STENOGRAFIA şi lucrările de birou obţinând diploma de absolvire. Reuşita absolut sigură. Inscrieri zilnic „ŞCOALA CENTRALĂ" strada Academiei 28. Cereţi prospectul gratuit. Luna Mai cursuri noi.

NOU! PASIONANT!

randioase lupte cu elementele demonice ale omenirii şi naturii. Exotism. Tainele vieţii în ţinuturi neexplorate.

8 LEI (complect), la chioşcari şi librari

CURS DE POEZIE

IV

Vorbind de poezia aşazisă hermetică, am atras dela început atenţiunea că trebue să se facă deosebire între dificultate şi hermetism. Dadaismul, futurismul, suprarealismul ne dau poezii dificile, adică greu de înţeles, greu de redus la nişte propoziţii care măcar formal să fie inteligibile. Dar dificultatea vine fie dintr'un truc gramatical, fie din absenţa oricărui sens. Dacă citim o pagină din *Peştele solubil* de André Breton, nu trebue să pretindem că nu pricepem fiindcă ar fi acolo ceva ocult. Nici autorul însuşi nu pricepe nimic de vreme ce şi-a propus să noteze pe hârtie tot ce-i trece prin cap repede, înainte ca raţiunea să poată stabili legături logice. Dar am mai văzut că dadaişti, suprarealişti, poeţi dificili în genere simulează absconsitatea printr'o gramatică solitară, deşi compunerile lor sunt nu numai bizuite pe o expresie limpidă, exprimabilă în fraze inteligibile, ci deadrepul discursive. Să citim de pildă *Aurore* de Paul Valéry. Neprevenitul nu înţelege nimic, dar nu înţelege nu fiindcă n'ar fi ceva de înţeles, ci fiindcă nu are destulă perspicacitate. Protestele împotriva poeziei dificile nu vin în genere din cauza unei reale dificultăţi, ci din cauza insuficienţii de cultură a cititorilor obişnuiţi cu poezia facilă pe tipul romanţei sentimentale. In *Aurore* omul de o relativă cultură de idei intueşte numaidecât fondul inteligibil, ba poate chiar să se mire că un poet îndrăzneşte să plece dela date aşa de abstracte. Paul Valéry nu face altceva decât să definească poezia într'un sens foarte apropiat de bergsonism. In somn omul se cufundă în eul absolut, veşnic mişcător, acolo unde nu este nicio determinaţiune. Când se trezeşte, el e aşteptat de Idei care îi pregătesc o viaţă practică, alcătuită din scheme:

La confusion morose
Qui me servait de sommeil,
Se dissipe dès la rose
Apparence du soleil.
Dans mon âme je m'avance,
Tout ailé de confiance:
C'est la première oraison!
Je fais des pas admirables
Dans les pas de ma raison.

. . . .

Quoi! c'est vous, mal déridées!
Que fîtes vous, cette nuit.
Maîtresses de l'âme, Idées,
Courtisanes par ennui ?
— Toujours sages, disent-elles,
Nos présences immortelles
Jamais n'ont trahi ton toit!
Nous étions non éloignées,
Mais secrètes araignées
Dans les ténèbres de toi!

Insă poetul venit din absolutul interior, al visului, vrea să intre în absolutul exterior, al universului viu, în veşnică mişcare. Şi atunci rupând pânza schemelor, a ideilor, el se cufundă în univers nemijlocit, precum şi spune în chip foarte clar:

Leur toile spirituelle.
Je la brise, et vais cherchant
Dans ma forêt sensuelle
Les oracles de mon chant !
Etre ! Universelle oreille !
Toute l'âme s'appareille
A l'extrême du désir...
Elle s'écoute qui tremble
Et parfois ma lèvre semble
Son frémissement saisir.

Este aceasta o poezie hermetică ? Nicidecum. E o poezie numai dificilă pentru oamenii care nu s'au ridicat cu cultura până la nivelul speculaţiunilor lui Paul Valéry. Iată acum o altă poezie de Ion Barbu, socotit de foarte mulţi poet hermetic, ceeace pentru mulţi înseamnă poet cu neputinţă de înţeles de către oamenii cuminţi şi luminaţi:

Din ceas, dedus adâncul aceste calme
creste,
Intrată prin oglindă în mântuit azur,
Tăind pe înecarea cirezilor agreste,
In grupurile apei, un joc secund,
mai pur.

Nadir latent ! Poetul ridică însumarea
De harfe resfirate ce'n sbor invers
le pierzi
Şi cântec istoveşte: ascuns, cum numai
marea,
Meduzele când plimbă sub clopotele
verzi.

Nu numai că această poezie nu e lipsită de sens, dar este fundamental inteligibilă, bineînţeles de către persoanele care se pot ridica până la abstracţiunea estetică. Aceste două strofe sunt definiţia însăşi a poeziei: Calma creastă a poeziei este scoasă (dedusă) din timp şi spaţiu adică din universul real (din ceas), este nu un joc prim ci un joc secund, o imagine ireală într'o apă sau într'o oglindă. Poetul nu trăeşte la Zenit, simbolul existenţei în contingent ci la nadir, adică în interior, în eul absolut, care nu e efectiv, ci numai latent. Poezia e un cântec de harfe răsfrânte în apă sau lumina de fosforescenţă a meduzelor care sunt văzute numai pe întuneric, adică atunci când ochii pentru lumea întinsă se închid. Prin urmare Barbu se apropie şi de estetica lui Paul Valéry şi de ceea a lui André Breton, cu deosebire faţă de acesta din urmă că nu acceptă dicteul automatic. Atunci ar urma că Paul Valéry şi Ion Barbu sunt nişte falşi hermetici, fiind numai nişte poeţi dificili. Totuş într'o mare măsură amândoi se apropie foarte mult de ceeace ar trebui să fie adevăratul hermetism. Trebue să spunem din nainte că în vreme ce suprarealismul are un program de totală iraţionalitate, hermetismul este intelectualist. Nu însă şi raţionalist. Inteligibilitatea nu este singura formă de cunoaştere cu putinţă, noi putând avea sentimentul de descoperire a universului şi pe alte căi, prin revelaţie de pildă, prin intuiţie, prin iniţere. Dacă un pitagorician ne comunică de pildă că numerile domină universul ca nişte lucruri în sine, nu ca simple relaţiuni, intelectul nostru este pus în mişcare. Faptul că acum sunt războae peste tot, se explică pentru ocultişti prin împrejurarea că ne aflăm în ciclul lui Marte. Această propoziţie nu este demonstrabilă, dar poate foarte bine produce convicţiunea. Deci hermetismul este o poezie de cunoaştere, fără ca prin asta să devină o poezie de idei. Deosebirea este mai cu seamă de atitudine. In faţa unei propoziţii discursive interesul piere numaidecât după receptarea ei. Fraza hermetică însă turbură intelectul şi-i dă sentimentul că fundul lucrurilor este mereu înceţoşat. In *L'insinuant*, Paul Valéry nu face decât o banală definire a liniei curbe, dar propoziţiile sunt sibilinice, turburătoare, părând a spune şi spunând de fapt mai mult decât ceeace se cuprinde în raporturile dintre subiect şi predicat:

O Courbes, méandre.,
Secrets du menteur,
Est-il art plus tendre
Que cette lenteur ?

Je sais où je vais.
Je t'y veux conduire.
Mon dessein mauvais
N'est pas de te nuire.

Nu înţelegem clar ce spune poetul, dar sentimentul neted este că spune totuşi ceva adânc ce scapă putinţei noastre de a înţelege fiindcă nu suntem iniţiaţi. In niciun caz, un cititor fin nu va avea impresia că poetul este un om neîndemânatec care nu ştie să se exprime. Deci putem să formulăm un adevăr despre hermetism şi, cum vom vedea mai târziu, despre poezia în genere: *Că departe de a fi lipsiţi de intelectualitate, poeţii par a spune ceva. Tocmai această părere că au de spus ceva, fără nici un interes de conţinut, este miezul oricărui lirism.* Să luăm ca pildă muzica unde nu numai inteligibilitatea pare exclusă, ci orice element intelectual, şi vom vedea că orice frază muzicală pare a spune ceva, fără ca să spună totuşi nimic ce poate intra în limbajul discursiv. Ţipetele viorii, vibraţia gravă a violoncelului sunt parcă sforţări disperate ale unui spirit lipsit de mijlocul vorbirii de a comunica gândirea sa. Sentimentul despărţit de orice intelectualitate nu există decât ca o abstracţiune a minţii noastre.

Odată stabilit adevărul că poezia hermetică spune ceva, făcându-şi un scop din exercitarea în gol a facultăţii de penetraţie în univers, urmează să explicăm mai departe tehnica hermetismului, spre a-l deosebi de falsul hermetism. In chipul acesta vom ajuta pe acei cititori, uneori chiar intelectuali, care nu se pot domiri cum nişte propoziţii care nu dau cunoştinţe despre realitate, pot interesa pe unii. Deci trebue să spunem câteva cuvinte despre hermetism ca metodă de cunoaştere în genere, bine înţeles în formă şi cu exemple potrivite celor neexercitaţi la speculaţiune. Ceeace împiedică pe oameni de cea mai bună credinţă să pătrundă poezia modernă, vorbim de cea de valoare, este tirania spiritului logic, mai bine zis a spiritului aristotelic. Ce înseamnă azi a cunoaşte pentru un om de ştiinţă, pentru un fizician, pentru un biolog. Inseamnă a admite în lume două ordine de fapte, ordinea faptelor de conştiinţă şi ordinea obiectelor de conştiinţă. De o parte este conştiinţa mea care percepe, rezumă şi se ridică la idei generale, de altă parte stă universul. Altă legătură decât aceea dela oglindă la obiectul oglindit, admiţând oricâtă activitate din partea oglinzii nu este. E de observat că ştiinţa nu este cu putinţă decât atunci când oglinzile, adică conştinţele receptează în acelaş chip şi formulează la fel. Kant e acel care a demonstrat că putinţa ştiinţei stă în caracterul de universalitate al modalităţii noastre de cunoaştere. De aci rezultă aceste lucruri : cunoaşterea normală a unuia este necesară, adică devine valabilă pentru toată lumea ; şi nu există decât un singur adevăr posibil într'o ordine de lucruri.

Ambiguitatea nu se admite în ştiinţă. Un lucru nu poate fi unu şi trei totdeodată. Dar Dumnezeu este după doctrina creştină, ca de altfel după atâtea alte gândiri religioase, unic şi trinitar. Omul de ştiinţă modern nu are curajul să afirme că asta este o absurditate şi se mulţumeşte să admită că religia şi ştiinţa nu au de aface una cu alta. Oamenii Bisericii vorbesc de taină, de mister. Fără să amestecăm creştinismul în discuţiune ci numai noţiunea de trinitate din felurite cosmogonii va fi uşor să constatăm că nu e deloc vorba de absurditate ci de o cunoaştere după alte metode, după alt mod de observare. Spiritul logic, aristotelic, din care se trage ştiinţa modernă, nu este spiritul general al gândirii vechi şi am putea spune că omul în genere, fără cultură oficială, participă foarte rar la el. Vechile gândiri asiatice, apoi gnosticismul, mai în urmă gânditori urmând tradiţia hermetică, ocultiştii în genere şi noi toţi când pierdem orgoliul inteligenţei, privim universul altfel. Anticii în deosebi, fapt care explică absenţa ştiinţei, nu împărţeau lumea în ordinea subiectului receptiv şi a obiectului perceput. Ei aveau despre lume o concepţie care azi poate să pară bizară, dar care într'un fel este mai aproape de condiţia reală a omului. Ei vedeau totul de sus în jos, din cer spre pământ, socotind că omul este scopul şi măsura universului şi că explicaţia acestui univers nu poate fi găsită decât într'un spirit universal. Deci ei nu împărţeau lumea în subiect şi obiect, ci (totul fiind spirit) în spiritul cel mare şi spiritul cel mic, în macrocosm şi microcosm. Este evident că numai un spirit poate da naştere unui spirit şi numai un principiu luminos poate crea fiinţe care caută sensuri în lume. Universul este un sistem de fulguraţii ale spiritului universal, după o scară de valori spirituale. Legile care domină spiritul nostru sunt şi ale universului, tot ce e în microcosm se repetă şi în macrocosm. Cu alte cuvinte universul e un om mai mare în care trăeşte un om mai mic. Şi cum toate actele unui om se explică numai final, universul anticilor se explică final iar nu cauzal. Se vor întâlni la ocultişti nişte tabele anatomice ciudate în care nu se studiază raportul între organe ci raportul dintre fiecare organ uman şi un organ al universului, în speţă un astru. Este în acest fel de gândire arbitrarietate pură, fantezie? Nu.

Hermeticii observă şi ei, dar în baza concepţiei omului ca simbol în mic al universului. Să luăm mitul trinităţii din atâtea religii. Omul a observat că pentru a se naşte ceva este nevoie de doi factori, de un factor activ şi unul pasiv, sau în termeni zoologici de un factor masculin şi unul feminin. Aceşti doi factori condiţionează pe al treilea, dar această dialectică a naturii trebue să se continue. Deci unul este trei şi trei este unul fiindcă numai când cele trei momente au fost realizate există universul ca realitate. Fiul presupune un tată, tatăl presupune un factor străin pasiv. Demiurgul are nevoie de un chaos. Din domeniul procreaţiei terestre sunt toate miturile oului. Din ou se nasc atâtea fiinţe. Oul are însă nevoie de un loc de gestaţie, de un factor feminin. Acesta poate fi apa chaotică. Apa chaotică are însă nevoie de un principiu activ germinator. Iată deci trinitatea.

Spiritul masculin şi apa feminină nu sunt încă universul câtă vreme sunt sterili. Nmai cu al treilea termen apare lumea. Pentru spiritul ştiinţific modern această propoziţie e absurdă, pentru spiritul vechiu care nu admitea două sensuri în lume, unul spiritual

(Continuare în pag. 6-a)

SAMSON BODNĂRESCU

Schiță biografică

Samson Bodnărescu, bucovinean [1], din părinți agricultori, s'a născut la 27 Iunie 1840 în comuna Gălănești din județul Rădăuți [2]. A fost botezat în religia ortodoxă în comuna Voitinel. S'a înrudit cu familia fruntașului și deputatului Mihai Bodnar. Cursul primar l-a urmat parte la Vicovul de jos, parte la Rădăuți. Liceul l-a făcut la Cernăuți cu oarecari întreruperi, fie din lipsuri materiale, fie din cauză de boală. Este de notat că unul dintre profesorii săi, care l-a impresionat și de care s'a simțit mai mult atras, a fost Aron Pumnul.

Precum găsim în „Clipe de Amintire" mai jos notate, în cursul studiilor liceale, se remarcă în viața lui Samson Bodnărescu, un act de inimoșie românească ce se desprinde dintr'un epizod descris mai târziu de nepotul său Leonida Bodnărescu, viitor director al liceului din Storojineț [3].

In urma acestui act de vădit patriotism, oficialitatea austriacă a Cernăuțului a luat o atitudine adversă față de tânărul Samson Bodnărescu, atitudine determinantă pentru viitorul acestuia. Astfel, episcopul Hacman, care-i făgăduise bursă din fondul Religionar pentru continuarea studiilor, nu i-o mai acordă. Acest lucru îl făcu pe Samson Bodnărescu să treacă cu mari greutăți ultima clasă a liceului și bacalaureatul, în urma căruia hotărît fiind încă de mai înainte, la 24 Decembrie 1865 emigrează în România.

In Ianuarie 1866, obține o autorizație ministerială pentru funcționarea ca profesor în școale particulare din țară. In această calitate vine la Iași unde are prilejul să cunoască pe Titu Maiorescu. Curând, este introdus în societatea „Junimea". Ca membru al acestei societăți, ia parte la Direcția nouă a lui Titu Maiorescu pe terenul poeziei [4].

Era un tânăr mai nalt ca Eminescu, slăbănog, gârbovit, cu ochii lipsiți de vioiciune.

Amicii săi vedeau în el o fire blândă și pasivă, extrem de sensibilă și delicată.

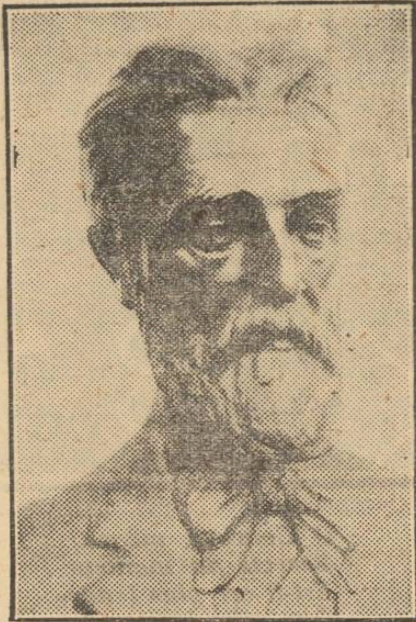
Pentru a ne da seama în ce măsură era apreciat Samson Bodnărescu ca poet în societatea „Junimea", e de ajuns să relevăm prezentarea poeziei sale „Ce poate fi, va fi" la una dintre ședințe, în care la expresia sacramentală, — „Cine are de scos ceva să scoată", cu care se invitau cei care aduceau bucăți literare, nu răspunsese la început nimeni.

Samson Bodnărescu era socotit ca poet profund și obscur, mai mult profund decât obscur, deoarece la citirea poeziei mai sus citate, toți membrii „Junimii" rămăseseră oarecum nedumeriți, ca și mai târziu în fața „Sărmanului Dionis" al lui M. Eminescu.

Membrii „Junimii" erau grupați pe afinități de cultură. Bodnărescu făcea parte din școala germană, ca toți acei care studiaseră în Germania.

In legătură cu prezența sa la „Junimea", Iacob Negruzzi vorbește astfel:

„Când veni întâi la Junimea cu tragedia sa „Rienzi", toți au fost surprinși. Curajul acestui tânăr de a se risca el cel dintâi din toți autorii români într'o tragedie istorică originală în 5 acte și în versuri, ba încă în necunoscutele versuri albe, având forma iambului, merita să fie îmboldit. Deasemenea încercările sale de a compune în românește hexametre și pentametre în formă antică erau foarte lăudabile, chiar și din cauză că se dovedea cu aceasta, cât de ușor se potrivește limba noastră la formele cele mai grele și mai variate de prosodie".[5]

SAMSON BODNĂRESCU

Titu Maiorescu îl caracterizează astfel:

„Bodnărescu s'a introdus în literatura noastră prin tragedia „Rienzi" publicată în 1868, apoi au urmat epigrame, câteva poezii lirice, mici escursiuni în proză, etc. Inaintea publicului celui mare aceste produceri par a fi trecut fără aprețiare dreaptă, poate fără nici o aprețiare. Cu toate aceste nu încape îndoială, că lucrările d-lui Bodnărescu sunt demne de studiat.

In ceeeace privește tragedia Rienzi, trebue să nu uităm că greutatea limbei se explică în parte și prin greutatea materiei. Alta e tragedia și alta e balada sau poezia lirică. In aceasta din urmă vedem pe poetul nostru mult mai ușor și îndemânatic" [6]

Un act care dovedește simpatia cu care Samson Bodnărescu era înconjurat la „Junimea", este trimiterea sa în străinătate cu banii pe care îi cotizaseră membrii societății.

In 1868 se află la Viena [7]. De aci probabil trece la Berlin. Ne întărește această credință scrisoarea cu datarea Berlin 13/1 Februarie 1870, trimisă de acolo lui Iacob Negruzzi. Aci ascultă cursurile de filosofie [8]. Trece apoi la Halle și-și ia doctoratul la facultatea filosofică din Giessen la 13 Noembrie 1870. Mai târziu în Germania la Gotha și Berlin, cunoaște pe d-ra Eugenia Frangulea, viitoarea sa soție, trimisă de Ministerul Instrucțiunii pentru studii.

Reîntors în țară e numit bibliotecar al „Bibliotecii Centrale" din Iași. Pe ziua de 10 August 1874 însă, fu ales director și profesor de pedagogie la școala normală „V. Lupu". La 15 Mai este scos din această funcțiune pentru care candidează în toamna lui 1876 dar catedra nu o obține decât după un nou examen trecut la 15 Februarie 1877 și abia în Septembrie acelaș an, depune jurământul de profesor provizor.

Când se deschide liceul „A. Bașotă" din Pomârla, Samson Bodnărescu datorită insistenței lui Vasile Pogor și Ioan Ianov, este convins să primească direcția. In ziua de 1 Februarie 1879 pleacă la Pomârla cu soția, fiind căsătorit cu d-ra Frangulea încă din 10 Aprilie 1877. Și de aci trimite scrisori lui Iacob Negruzzi la 12/II/1884 și 30/10/1885. In calitate de director al acestui liceu, Samson Bodnărescu dă dovadă de însușiri alese de bărbat erudit și de pedagog adevărat, care a știut să desvolte pe lângă inteligență, sufletul și voința elevilor săi. Ca o răsplată a muncii sale atât de pricepute și corecte, Ministerul Instrucțiunii și al cultelor îl decorează cu ocazia împărțirii premiilor prin inspectorul general Șt. Vârgolici, cu Bene-Merente clasa I-a.

Nu încetează însă nici aci de a-și continua opera literară. Poeziile și dramele publicate în „Convorbiri literare" le adună și le tipărește împreună cu versurile făcute la Pomârla într'un volum de 364 pagini".

Rugat să colaboreze la „Arhiva" din Iași, trimite spre publicare „Idei despre sculptură în legătură cu pictura". O mulțime de poezii „în rime și nerimate", dramele istorice „*Urmașii lui Alexandru cel Bun*" din care „Ilie Vodă" este terminată, apoi fragmente din „*Antecrist*" (dramă), „*Cercetări filologice asupra sufixelor românești*", etc. se găsesc în posesia familiei unde trebue să existe și o parte din drama „*Ghica Vodă*[10], despre care Ilarie Chendi pomenește în nota biografică și critică din revista „Sămănătorul" 1902.

Se îmbolnăvește de o boală nervoasă și cu toată căutarea prin sanatorii ca cel din Kaltenleitgeben de lângă Viena, moare la 18 Februarie 1902 în aceiași zi în care cu 23 ani înainte inaugurase institutul „A. Bașota" din Pomârla.

MARIA SIMIONESCU

1 Gh. Panu „*Amintiri dela „Junimea" din Iași*" — Fragmente alese — București, 1934.

2 „*Clipe de Amintire*" închinate lui Samson Bodnărescu cu ocazia comemorării a 25 ani dela moartea sa.

3 In ziarul „*Deșteptarea*" din Cernăuți, N-rele 16 și 17 din 9 și 13 Martie 1902, Leonida Bodnărescu a publicat o ediție care cuprinde și acest epizod.

4 Gh. Panu — Amintiri dela „Junimea" art. Starea literaturii române pela 1870 pag. 11—20.

5 I. Negruzzi „Amintiri din Junimea" București, 1921, Ed. Viața Românească, pag. 203—205.

6 Titu Maiorescu „Critice" vol. I pag. 167—169 București 1908, Ed. Minerva.

7 I. E. Toroutiu „Studii și documente literare" I, II, III, IV, V, VII, București, 1932—137. — Samson Bodnărescu către Iacob Negruzzi scrisori dintre 1868—1885.

8 „Clipe de Amintire" închinate lui Samson Bodnărescu.

9 A apărut în 1884 sub titlul „Din scrierile lui Samson Bodnărescu" Cernăuți.

10 „Clipe de Amintire" închinate lui Samson Bodnărescu.

Curs de poezie

(*Urmare din pag. 5-a*)

și unul material, e singurul adevăr probabil. Dar dece acest fel de privire a universului trebue să se numească hermetică? Pentrucă ea e închisă vulgului și cere o inițiere. Ca să pătrunzi tainele Spiritului universal nu ajută experiența personală ci o lungă tradiție și cum spiritul e infinit adevărurile se leagă sub modul infinității. Nu atât metoda de comunicare justifică numirea de hermetism cât natura adevărurilor. Ca să pătrunzi macrocosmul trebue să fii asemeni lui, ceeace presupune o vocație hermetică, o lungă disciplină. A cunoaște universul nu însemna pentru antici pasivitate, ci participare la viața universului, perceperea ordinei supra-istorice, absolute. Putem spune la fel și despre poezia cu adevărat hermetică: spre a o înțelege, trebue să trăești în ordinea de realități spirituale pe care le exprimă. Iată o poezie de Ion Barbu care tratează tocmai mitul oului:

Cum lumea veche, în cleștar,
Inoată, în subțire var,
Nevinovatul, noul ou,
Palat de nuntă și cavou.

Din trei atlazuri e culcușul
In care doarme nins albușul
Atât de galeș, de închis,
Ca trupul drag, surpat în vis.

Dar plodul?
De foarte sus
Din polul plus
De unde glodul
Pământurilor n'a ajuns.

Acordă lin
Și masculin
Albușului în hialin;
Sărutul plin.

Poetul n'a urmărit de loc să ne dea cunoștințe de mitologie. Și poate chiar să nu fi avut în vedere clasicul mit al oului. Ceeace este indiscutabil este că a intuit numaidecât raportul de armonie dintre microcosmul oului și macrocosm și elogiind oul a elogiat ordinea universală. Cititorul profan nu își închipue ce vrea să zică poetul cu oul. A-l iniția înseamnă a-i atrage atenția asupra conceperii în univers, făcându-l să vadă acelaș proces în micro și în macrocosm. Oul este aici un simbol.

Hermetismul e o metodă de gândire prin simboluri dar trebue să determinăm ce este un simbol. Un simbol nu este o noțiune prin care se înțelege alta, cum ar fi Aurora prin care trebue să înțelegem zorile. Un simbol este o expresie prin care se exprimă în acelaș timp ordinea în microcosm și ordinea în macrocosm, adică ordinea universală. A fi inițiat înseamnă a fi instruit că cele două ordine sunt mereu conjugate. *Oul* este un simbol în hermetism, căci prin el înțelegem un mod de germinațiune terestră dar și modul de germinație al macrocosmului. E cum am zice: totul în lume germinează în mod ovular. Simbolul e aci corespunzătorul legii din gândirea logică. Pentru inițiat e de ajuns să spunem *ou* el înțelegând amândouă ordinile, profanului îi putem explica cum că Spiritul universal se revelă în ou. *Arborele, șarpele, crucea, sămânța* și multe altele sunt în arta hermetică simboluri întrucât deșteaptă în minte raportul de concentricitate dintre microcosm și macrocosm. Cuvântul *masculin* nu spune unui biolog modern decât despre un factor al procreației terestre, pentru ocultist adjectivul reprezintă un mister al universului întreg, acela de a se sprijini pe masculinitate. Oridecâteori un poet vorbește cu aceleași cuvinte despre două ordine de lucruri deodată, dar amândouă în cuprinsul ideii de Spirit, fiind confuz pentru cine caută la el adevăruri din lumea percepției, dar fiind clar pentru inițiați cu conștiința totală, putem vorbi de hermetism. Paul Valéry este un hermetic, întâi fiindcă vorbește intelectului, al doilea fiindcă se gândește la două ordine de lucruri de o-dată. In *Le cimetière marin* poetul nu simbolizează universul prin mare, ci gândește în acelaș cuvânt amândouă aceste realități concentrice, fugind când spre centru când spre margine. De aci confuzia aparentă:

Stable trésor, temple simple à Minerve
Masse de calme, et visible réserve,
Eau sourcilleuse, oeil qui gardes en
toi
Tant de sommeil sous un voile de
flamme,
O mon silence!... Edifice dans l'âme,
Mais comble d'or aux mille tuiles,
Toit!

Hermetismul presupune o conștiință totală a universului și cea mai bună metodă a ne iniția este nu de a clarifica discursiv fiece propoziție ci de a găsi nivelul dela care pornește poetul, nodul vital al gândirii lui.

G. CALINESCU

Citiți în fiecare Joi
excelenta revistă
de popularizare
MEDICUL NOSTRU
Tinerețe, sănătate, frumusețe, educație sexuală
16 PAGINI ILUSTRATE IN CULORI 5 LEI

Problemele literaturii româneşti

De vorbă cu d. profesor Al. Rosetti

Cu prilejul Săptămânii cărţii care se va inaugura anul acesta la 9 Iunie, se vor pune din nou în discuţie o serie de probleme culturale în legătură cu editarea şi difuzarea literaturii româneşti. Vrând să cunoaştem punctul de vedere al editorilor şi al scriitorilor români în aceste probleme, am întreprins o anchetă.

Primul interview din seria celor care vor apărea în aceste pagini, ne-a fost acordat de d. prof. univ. Al. Rosetti, directorul Fundaţiei pentru Literatură şi Artă Regele Carol al II-lea.

Preocupat de ideea de a ridica nivelul cărţii româneşti pe un plan de comparaţie cu cele mat elegante tipărituri ale editurilor străine, d. prof. Al. Rosetti urmăreşte cu tenacitate şi convingere programul de lucru trasat de la început de M. S. Regele Carol al II-lea, constând din încurajarea scriitorilor tineri şi în genere a tuturor iniţiativelor de creaţie românească în domeniul literaturii, al filozofiei şi ştiinţei.

Răspunsurile date de d. prof. Al. Rosetti sunt îmbucurătoare. Din ele se degajă mult entuziasm şi optimism în privinţa situaţiunii actuale a literaturii româneşti.

— Care este rostul săptămânii festive a cărţii şi în ce măsură a fost el realizat până acum?

— Săptămâna cărţii, ne răspunde d. prof. Al. Rosetti — trebue să fie un prilej de prezentare a efortului unui an întreg, în care cei patru factori necesarl apariţiei şi difuzării cărţii, au lucrat în strânsă colaborare.

De multă vreme se impunea intensificarea relaţiilor dintre editor, scriitor, librar şi cetitor. Aceste relaţii se stablesc cu uşurinţă, cu spontaneitate chiar, de ziua cărţii.

In acest sens aş putea spune că rostul săptămânii cărţii a fost atins, deşi rămân încă de rezolvat anumite probleme de ordin tehnic în legătură cu eftinătatea tipăriturilor şi cu aspectul lor grafic.

Se impune să avem cărţi de un conţinut ales, de o grafică perfectă, pe o hârtie bună (deziderat departe de a fi realizat astăzi) şi eftine.

Ofensiva cărţii

— Credeţi că ofensiva cărţii începută acum câţiva ani, a determinat o creştere a numărului de cetitori?

— La această întrebare trebue să răspund afirmativ. Consumul cărţilor româneşti a crescut în cei câţiva ani de când, prin statornicirea tradiţiei anuale a unei săptămâni închinate cărţii, edttorii se întrec în a prezenta lucrări cât mai interesante în privinţa conţinutului şi cât mai frumoase ca aspect exterior.

Este semnificativ pentru maturitatea intelectuală a publicului nostru cetitor, faptul că s'au vândut foarte bine cărţi de erudiţiune şi de informaţie ştiinţifică cum sunt: Istoria Românilor de prof. C. C. Giurescu (în curând vom pune sub tipar a 3-a ediţie a acestei lucrări); Ţara Noastră de prof. I. Simionescu (ediţia 2-a sub tipar); Sănătatea poporului român, de dr. G. Banu; Românismul de prof. C. Rădulescu-Motru; Estetica d-lui Tudor Vianu (ediţia a 2-a va fi pusă în curând sub tipar); lucrările d-lui Lucian Blaga, etc.

Prof. Al. Rosetti

Pot să mai adaog că volumele apărute în biblioteca „Energia", s'au desfăcut în numărul cel mai mare de exemplare atins până acum (15.000—20.000).

Scriitorii tineri

— Cum priviţi problema scriitorilor tineri?

— Această problemă este de cea mai mare însemnătate. Permanentizarea premiilor acordate anual scriitorilor tineri de către Fundaţia noastră, arată că am înţeles să menţinem această problemă în cadrul preocupărilor noastre. Scriitorii tineri trebuesc încurajaţi în tot felul şi pe toate căile. Eforturile ce le-am făcut în această direcţie, au fost răsplătite prin afirmarea unor talente ca: Virgil Gheorghiu, Emil Botta, C. Noica, I. Biberi şi alţii.

Anul acesta, de ziua cărţii, vom prezenta în colecţia operelor scriitorilor tineri premiaţi două volume: unul datorit d-lui Bucur Ţincu (Apărarea civilizaţiei), celălalt semnat de d. I. Lungulescu, intitulat „Drept şi dreptate".

— Care va fi aportul editurti dvs. la ziua cărţii din acest an?

— In continuarea rodnicei activităţi întreprinse pe tărâmul culturii noastre, Fundaţia pentru Literatură şi Artă „Regele Carol al II-lea", va face să apară în ziua cărţii o serie de volume de mare interes.

Astfel va apare lucrarea informativă asupra Angliei, a d-lui prof. N. Petrescu; cartea d-lui Perpessicius intitulată „Dela Chateaubriand la Mallarmé", o amplă prezentare critică a scriitorilor francezi din veacul al XIX-lea; deosebit de interesanta carte a d-lui G. Călinescu, „Viaţa lui Ion Creangă", un foarte util „Ghid artistic şi istoric al oraşului Bucureşti" de arhitectul Gr. Ionescu; „Urcan bătrânul" de regretatul scriitor transilvănean Pavel Dan; vol. IV şi V din „I. L. Caragiale", ediţia d-lui Şerban Cioculescu.

Cel mai tmportant eveniment al anului va fi însă prezentarea noii traduceri a Bibliei, semnată de preoţii Gala Galaction şi Vasile Radu.

Planuri de viitor

— Ce proecte de viitor aveţi?

— Proecte avem multe. In primul rând, în privinţa bibliotecii noastre de traduceri, luând în cercetare lista cărţilor apărute, veţi vedea că am căutat să dăm o selecţie din cei mai mari scriitori moderni şi contemporani, în special de limbă engleză. In viitor, vom lărgi programul, înglobând într'însul şi pe scriitorii antichităţii clasice. La toamnă vom pune sub tipar primul volum din „Vieţile" lui Plutarh, în traducerea d-lui prof. Jacotă, precum şi „Iliada" în traducerea d-lui prof. C. Balmuş.

In altă ordine vom începe publicarea unor ediţii critice a cronicarilor. Astfel vor apare: „Ureche" în ediţia prof. C. C. Giurescu; „Miron Costin" ed. prof. P. P. Panaitescu; „Neculce" ed. prof. N. Iorga; „Radu Popescu" ed. N. Mănescu.

Vor mai apare următoarele ediţii critice: „Eliade Rădulescu" în ed. prof. D. Popovici; „N. Bălcescu" ed. prof. G. Zane; „Eminescu" ed. Perpessicius şi „Macedonski" ed. prof. Tudor Vianu.

Condiţia scriitorului român

— Se vorbeşte de proasta condiţie în care scriitorul român e nevoit să-şi vândă munca?

— In privinţa asta, cred că ştiţi că instituţiunea noastră a înţeles din capul locului să ofere autorilor noştri condiţiile editoriale cele mai avantajoase şi un sprijin efectiv. Ne menţinem pe această linie, având convingerea că numai în acest fel, instituţiunea noastră îşi îndeplineşte înalta misiune pentru care a fost creată.

V. CRISTIAN

Dacă soarele nu ar mai răsări...

Povestirea cu acest titlu este ultimul roman al lui Ramuz şi se petrece în Valais, într'o localitate atât de înfundată în munţi în cât soarele nu se arată de loc în timpul ernei. C. F. Ramuz descrie aci groaza unui sat care se vede cufundat în noaptea veşnică. Ideia unei catastrofe cosmice este una din obsesiunile autorului, căruia îi place să descrie dărâmarea catastrofală a lumii, în care câteodată apare şi o rază de bunătate divină, ca de pildă în „Guérison divine". Dimpotrivă în altele ca „Le Règne de l'Esprit malin", totul e ruină şi devastare, căci Diavolul, în persoană, s'a încuibat într'un colţ din cantonul Vaud şi răul se înmulţeşte, întinzându-se pretutindeni.

In romanul „Signes dans le Ciel", e spectacolul îngrozitor al epidemiei de gripă spaniolă din 1919. In „Présence de la Mort", se vede un oraş întreg pierind din cauza secetei. In „La Grande Peur de la Montagne" o boală misterioasă se întinde pe islazuri, omorînd oameni şi vite laolaltă. In „Derborence", muntele se năruie îngropând un sat cu tot ce era în el, un singur om scapă printr'o minune şi iese din ruine ca un nou Lazăr, înviat din mormânt după câteva săptămâni. E şi un roman „Joie dans le Ciel", în care oamenii se trezesc în viaţa de dincolo şi trăesc cum ar fi trăit pe pământ.

Tablourile din aceste romane nu sunt toate de aceeaşi valoare. Stilul său care a fost adesea criticat, se apropie mai mult de pictură sau desen. E foarte prects, totul e expus fără comentarii, apropiindu-se mai mult de stilul lui Paul Claudel, decât de al lui Flaubert. Seamănă mai mult cu o povestire de la şezătorile de ţară, explicând şi arătând lucrurile despre care povesteşte şi ţine încordată atenţia cititorilor săi, pe care vrea să-i pătrundă şi să-i convingă de cele ce spune. Dtn această cauză proza sa, deşi cam greoaie până ce intrăm în povestire, este impresionantă apoi, prin vigoarea şi densitatea povestirii, ea este chiar foarte eloquentă. El poate fi considerat ca un mare poet epic al ţării sale, ca şi Mihail Sadoveanu, decât cu totul în alt mod de a se realiza. E sălbatic, solitar, de un lirism intens ca poeţii şi scriitorii nordict, ştiind ca şi ei să comunice un caracter de veşnicie faptelor de toate zilele, în contemplarea aceasta a catastrofelor cosmice, ca teme ale povestirii sale. „Dacă soarele nu ar mai răsări" este o operă foarte frumoasă, mai puţin impresionantă de cât „Le règne de l'Esprit malin" sau „La Guérison des maladies", mai puţin fantastic decât „La Grande Peur de la Montagne", dar superior tuturor romanelor scrise până în prezent ca tehnică, având o alură aproape clasică.

A apărut

CASA DE PE CULME

ROMAN DE

OLGA MONTA

O admirabilă continuare a romanului NADIA, în care autoarea dovedeşte valoroase însuşiri literare, dublate de o vie sensibilitate

LEI 60.—

EDITURA „ADEVERUL" S. A.

D U D U I A

Eu nu-mi vând buzele

A simțit o durere sub sprânceana stângă. După o clipă, un pumn mic și tare, cu vârful unei bâte, puse o vânătae ceva mai jos, pe obraz. N'avu timp să deschidă ochii căci o palmă se așeză brusc peste pleoapele lăsate. Genunchii se muiară, tălpile se deslipiră de noroiul uliței, iar spatele se lovi de ceva tare, pe semne de piatra de lângă gard.

Un râs puternic isbucni din câteva guri.

— Bravo, Duduie!

Petruț deschise ochii. Zăcea cu fața în sus, cu picioarele crăcănate. Cămașa albă cu dungi verzi, pe care o călcase singur cu atâta grijă, era stropită de noroiu iar gulerul tare, pe care îl împrumutase de la calfa băcanului, sări din butonul din față și se ridică deasupra cravatei desfăcute.

Nu știa ce să facă: să plângă de ciudă, să înjure de durere sau să se uimească de isprava fetei. Deaceea tăcea.

Din nou o salvă de hohote.

— Păcat de cravată!

— Nouă să ne dai prinsoarea că te luăm de guler...

— Cu Duduia ți-ai găsit să te prinzi!

Vociferările și hohotele prietenilor, care asistau la această scenă, l-au desmeticit.

Petruț se sculă încet. In timp ce punea cravata la loc, bolborosea printre dinți:

— Așa mi-o făcuși, Duduie... bine, Duduie...

Leanca, supranumită Duduia, stătea în mijlocul băieților, uimindu-se și ea de isprava ce făcuse. Ochii ei albaștri sclipeau de mulțumire. Se uită cu dispreț la fața caraghioasă a lui Petruț, apoi — triumfător — la băieții din jurul ei.

— Eu nu-mi vând sărutul pe cinema sau pe birjar... ca să știi... ca să știți.

Apucă pe Petruț de bărbie, râse puternic.

— Ești o babă bocitoare. Nu-mi plac oamenii care se lasă bătuți. Dece nu mi-ai dat înapoi, muiere ce ești? Ptiu!

Petruț, zăpăcit și rușinat, abea îndrăzi să se uite la fața ei frumoasă ca un măr pârguit în razele soarelui. Să lovească el pe Duduia? D'aia economisise bani timp de două săptămâni, mâncând numai ridichi cu pâne?

Băieții îi spuneau ca nu cumva să se atingă de Duduie că o pățește.

Petruț a chibzuit mult înainte de a face prinsoarea cu prietenii săi că va săruta în fața lor pe aceea de care nu se atinsese încă nimeni din tot cartierul Grant. Dece să-l respingă, Duduia? E îmbrăcat elegant ca băieții de pe calea Victoriei. Guler *ștaif*, pantofi de lac. (De unde avea să știe Duduia că împrumutase pantofii dela frizer?) Cu dunga ascuțită de la pantaloni va tăia încăpățânarea fetei. A vândut tabachera și și-a cumpărat o cravată roșie.

Petruț a cântărit toate aceste calități ale îmbrăcăminții sale. N'a uitat Petruț nici celelalte însușiri ale corpului și ale sufletului. Ce, adică, toată lumea știe să cânte ca el ultimele romanțe, să danseze tango, să facă din ochi ștrengărește?...

Când cânta „Ce bine-i lângă tine..." oftau fetele, ascultându-l. Dumineca de dimineață a început să-și facă toaleta.

La ora două era gata. Se mai uită odată în oglindă. Uitase să-și ungă părul cu briliantină. Când o făcu și pe asta, zâmbi mulțumit. Băiat *gigel*, cavaler sadea. O să arăte el la toți prietenii că Duduia n'o să-i poată rezista...

Cel dintâiu pe care îl întâlni în stradă era Robu, un băiat înalt, îmbrăcat simplu.

„Țoapă..." se gândi Petruț.

In fața bodegii „La băieții veseli" întâlni pe toți prietenii săi.

— Parc'ai fi *Kharless Boer?*

— S'a împopoțonat pentru Duduie...

— A vrut odată rățoiul să se facă păun, dar tot rățoiu a rămas — râdea Robu.

— Nici nu mai vrea să stea de vorbă cu noi.

Petruț potrivea în gând tonul cu care i-ar sta mai bine să vorbească așa ca vorbele să-i fie strălucitoare ca briliantina, ca pantofii.

— Bonjour — spuse cu jumătate de gură, pronunțând cuvântul în nas așa cum făcea proprietarul casei în care stăpânul lui Petruț avea băcănia.

— Vezi să nu dai gata pe Duduia.

— A mai încercat unul — spuse Robu.

Toți se uitară la Villi, un pui de Neamț subțire, blond, pistruiat. Isbucniră în râs. Villi își plecă capul. Simțea cum îl sfredelește privirea fetei.

— Când ții la un băiat din omenie, el e gata să-și închipue cine știe ce. Vrea cu tot dinadinsul să-i vezi doar nădragii, altfel nu înțelege prietenia. Așa a înțeles și Villi și d'aia mi-a pupat palmele — sfârși Leanca, râzând.

Villi lucra ca salahor la o clădire. Căzu de pe schelă, tăindu-se adânc la braț și piept. Leanca îl luă la ea acasă și-i purtă de grijă timp de trei săptămâni.

Rănile s'au infectat, amenințând viața bolnavului.

Leanca plângea. Villi o sărută în câteva rânduri. Fata nu-i spuse nimic, temându-se să nu i se facă mai rău. Când se însănătoși, încercă să-și repete pornirile drăgăstoase. Leanca îl conduse afară și în plină stradă îl pălmui până la sânge.

— Așa înțelegi tu omenia, hai? Te-am îngrijit pentru buzele tale unsuroase?

Las' c'ai să mă ții minte...

Acum Villi își aduse aminte de toate acestea și-și plecă și mai mult capul.

Își mai aduse aminte că pe atunci. Petruț râdea de el cel mai mult. Se uită la pățitul de azi și râse mulțumit.

Petruț își roti ochii furioși, căutând parcă un refugiu. Incercuit de băieți, față în față cu Duduia, se simțea ca un miel înconjurat de lupi.

Desigur o să afle toată mahalaua. Și mahalaua râde fără milă, fără cruțare.

...A dus-o la cinema, a plimbat-o cu trăsura, i-a făcut cinste cu bere și...

Petruț își pipăi ochiul învinețit ca și cum ar fi vrut să spună „și iată cum m'a răsplătit..."

Baremi de nu făcea cu băieții acel blestemat rămășag că va săruta pe Duduia și are s'o aducă la el acasă.

Leanca triumfa, aruncând priviri fulgerătoare asupra băieților. Capul îi umbla ca un titirez pe umerii lați.

— Trebue să știi să săruți așa cu inimă, altfel degeabă îți freci buzele. Banul ucide dragostea. Asta e. Sărutul cumpărat e la fel cu o floare pe care o porți în portmoneu.

E veșted, uscat. Și florile cele mai frumoase nu sunt acelea din coșul țigăncilor ci acelea care cresc în voe, giugiulite de vânt și soare. Asta e.

Băieții tăceau, urmărind-o cu ochii.

— Dacă-mi ești dragă, te sărut și pace — spuse Robu, clipind din ochi.

— Dacă crezi așa, te 'ntreb: Ce vezi în mine: fustă sau om? Dacă vezi în mine mai întâi un suflet, apăi numai atunci poți să mă privești ca pe o femee, iar dacă vezi în mine numai o fustă bună pentru ca să-ți așterni patul apăi iaca...

Leanca arătă pumnul.

Toți râseră, căutând cu ochii pe sărmanul erou de azi. Dar Petruț o ștersese neobservat de nimeni.

— Asta e — continuă Duduia — eu pot să mă plimb cu voi, să beau cu voi, să dorm în aceeaș cameră cu voi. Prietenia mea este pentru toți. Dragostea mea e taina mea. La mine obraznicul nu mănâncă praznicul ci, uite, palmele astea.

Frate, frate dar pune-ți pofta 'n cuiu.

Frumusețea e un blestem

Nimeni nu știa de unde și cine este Duduia.

Intr'o zi s'a răspândit vestea, printr'un fel de ediție specială a mahalalei că o copistă de la primărie a turnat cerneală în capul ajutorului de primar pentrucă a îndrăznit s'o mângâie pe obraz. Era o recomandație destul de neobișnuită pentruca, în scurt timp, fata cu pricina să devină populară în întregul cartier.

— Duduie, ești drăgălașă — îi zicea ajutorul de primar.

— Eu nu sunt duduie, auzi! Vezi-ți de nasul matale.

Dar, în ciuda supărărilor fetei, cuvântul *duduie* a biruit și a rămas singurul nume la care era nevoită să răspundă mai târziu. Pronunțând cuvântul *duduie* fiecare își reprezenta fata aceasta înaltă, cu umerii lați, cu părul negru, cu ochii albaștri, visători care contrastau cu sprâncenele mereu încruntate.

Buzele late, de un roșu aprins tăinuiau în colțuri mereu un zâmbet când ironic, când bun. Dacă te uitai atent la fața ei arsă de soare observai cum se perindă fără încetare alte expresii ca și cum ai frunzări un album cu vederi diferit colorate.

Dar râsul ei, ca o isbucnire neașteptată de zurgălăi... acest râs care zăpăcea pe cei mai cutezători cavaleri, te umplea de veselie când era bun sau te ustura până la lacrimi când era batjocoritor.

Mai întotdeauna umbla în grup cu câțiva băieți, bea ca un flăcău, se bătea la fel.

Insă nimănui nici prin gând nu-i trecea s'o numească o fată ușuratecă.

Despre trecutul ei circulau svonuri neobișnuite. Unii pretindeau că înainte a fi venit în București ar fi haiducit împreună cu câțiva haiduci în nu știu ce pădure din țară.

Alții spuneau c'ar fi copilul din flori al unui mare moșier care iubea pe ascuns o țărancă.

Când a ieșit de la primărie, Duduia s'a angajat ca fată în casă la un doctor. Dar nu stătu mult. Doctorul avea un fiu și — vorba Duduei „eu nu-mi vând sărutul" — era nevoită să părăsească serviciul.

(Continuare în pag. 12-a)

VOIAJE DE STUDII ORT
IN ANUL 1938
spre
STATELE UNITE, CANADA, AMERICA CENTRALĂ
CUBA și MEXICO
INDIILE și AUSTRALIA
Ceylon — Sumatra — Bali — Java
IN JURUL AFRICEI
Cele mai frumoase voiaje săptămânale de Primăvară
spre: COASTA DE AZUR și MAROC
cu circuite forfaitare
VOIAJE de AGREMENT spre:
SPITZBERG, CAPUL NORD
TARILE NORDICE U. S. S. R.
INSULELE ATLANTICE
cu vaporul de lux „STELLA POLARIS"
Recomandăm de acum rezervarea cabinei Dvs. la
Repr. Gen. Societăților de navigațiune olandeze și norvegiene
ORGANIZAȚIA ROMÂNĂ DE TURISM S. A. R. București
CALEA VICTORIEI, 70 (Pasagiul Generala) Etaj I
Timișoara, Strada Veneția, 2 | Iași, Strada Lăpușneanu, 16
Cernăuți, Str. Regele Ferdinand, 27 | Oradea, Strada Alexandri, 2

CÂND SUFLETUL SE TURBURĂ

Fragment de roman

Zilele treceau limpezi și calde.

In mijlocul firii revărsate până 'n depărtări, Mihuț sorbea lacom aerul luminos și subțire. De câteva ori, ieși cu frate-său Radu la câmp. Era toiul treeratului. Priveliștea muncii desfășurându-se cu nădejde și cu rodnicie pe miriști, nu-l încânta însă prea mult. Se simțea înstrăinat de pământ.

Radu, dimpotrivă, se îndeletnicea parcă mai mult ca oricând cu treburile moșiei. Prinsese patimă pentru stupii lui, pe care-i înmulțise și-i desăvârșise. Iși îngrijea albinele ca pe niște ființe scumpe. Ele ajunseră să-l cunoască: nu se mai răsvrăteau când le răpea fagurii. Ceasuri întregi își găsea de lucru printre stupi, îmbrăcat într'un halat, cu masca pe față. Inima îi svâcnea de bucurie, când isvora din fagure mierea galbenă, încărcată cu mireasma salcâmilor bătrâni din parc. Câteodată îmbia pe nevastă-sa:

— Ia vino, Valio, să vezi mierea... Da' știu eu că nu te interesează. Iți place numai s'o mănânci.

Valia deobicei picta. Uneori pornea pe câmp sau în crâng cu fetița ei și se jucau amândouă cu mingea sau de-a caii.

Pe 'nserate, ieșeau cu toții sus, în pridvorul îmbrățișat de iederă. Acolo stăteau de vorbă, în aerul moale și vioriu al ceasului de seară printre glastrele albe cu petunii șt clematite.

Departe, încolăcind orizontul aburos al dealurilor, apele Doamnei luceau printre sălcii în frânturi cenușii și nemișcate, ca niște oglinzi de plumb, moarte.

Argații se mișcau domol, vitele se'ntorceau alene la conac. De jos, din curte, se auzea freamăt înnăbușit. Era ceva bătrânesc, ceva de altădată în pregătirea aceasta pentru înnoptare. Când întunericul cădea deplin, se aruncau lacăte la porți.

●

Curând, Mihuț se obișnui cu viața tihnită dela țară. Obosit de studiul dreptului, acum citea literatură sau cânta ceasuri întregi la pian. Viața imensă și clocotitoare a Parisului se pierdea în amintirea lui, ca un vis decolorat.

Când intra în iatacul lui, îl învăluia mirosul adormitor al garoafelor care se înclinau afară din vasele de cristal, ferindu-se parcă de daliile somptuoase din preajma lor. Erau flori culese de Valia.

Liniștea nopții era prielnică amintirii și gândurilor vechi... In vara aceia — acum cinci ani — la Sinaia, Valia juca toată vremea tennis și-și plimba prin parc zâmbetul cuminte, melodiile glasului cu clopoțeii de râs și privirea dreaptă de fată suavă și orgolioasă. Mihuț își amintește după amiaza aurită când a văzut-o întâiu, într'o rochie fluidă și albă. Avea ochii cei mai întunecoși și mai albaștri și părul cel mai castaniu dintre toate fetele... Și Radu era nebun după ea.

Acum i se pare că Radu n'o mai iubește ca altădată. Vorbea puțin cu ea, o lăsa toată vremea singură. Radu trebuie să sufere — dar lui Mihuț nu i-a spus niciodată nimic... Are tâmplele îmbătrânite și chipul veștejit ca de boală ascunsă...

... Era o dimineață cu azur rece și cu verde greu și umed de August în parcul din Sinaia. Mihuț și Radu au cunoscut pe Valia într'un grup sgomotos. Radu se oprise să vorbească, oare-cum fără rost, cu o cunoștință din grup. De două săptămâni Mihuț și Valia se căutau din ochi într'un joc cu pândiri și îndrăzneli fățișe. Privirea ei era când însorită și sglobie, când gravă și adâncă. A lui mai totdeauna șovăia și parcă se întorcea în el, difuză. Primele lui vorbe au fost străine și absurd de indiferente.

... Se'ntorceau odată dela Predeal cu mașina, într'o înserare roșiatică șt rece. Ședea lângă ea, îi simțea căldura trupului. Ea avea capul înfășurat într'un voal albastru de muselină, care-i punea pe obraji umbre sidefate. Șuvițe de păr scăpate de sub pălăria moale și albă îi fluturau pe față nebunatec. De mai multe ort, ea a întors capul spre el și i s'a uitat în ochi, cu zâmbet ascuns. Avea pe globurile ochilor, în stingerea amurgului, resfrângeri galbene de ambră. Radu

M. D. Ioanid

vorbea mult cu ea. Curând a început s'o iubească și a cerut-o în căsătorie.

Ii răsunau în minte, cu o netezime stranie vorbele lui Radu din ajunul nunții: „Parcă simt în mine toată fericirea lumii. Nu credeam niciodată să iubesc atât pe o femeie".

In anul acela, Mihuț și-a făcut stagiul militar. După un an de magistratură într'un oraș de provincie, cei trei ani la Paris...

Cu fereastra deschisă, prin care se vedea noaptea fremătându-și vălul stropit cu lumini, Mihuț singur se lăsa furat de curgerea gândurilor.

Uneori zorile îl găseau deștept.

●

Intr'o după-amiază, când trecea prin salonaș, Valia îl strigă din camera ei:

— Vino, vreau să-ți arăt ceva.

Ușa era deschisă. Perdelele de mătase albastră, trase. Interiorul se deslușea plin de umbră. Mobila de mahon împodobită cu incrustații aurite și îmbrăcată în albastru deschis de mătase se contura cu cizelări de broșă de demult.

Valia ședea în colțul unei canapele. Rochia ușoară și albă o înflorea în buchete mici și viorii.

— Vrei să ieși la câmp?

— Nu.

— Vino să-mi ții de urât. Radu a plecat pe moșie și m'a lăsat singură. Iși iubește grozav stupii și câmpul.

Mihuț tăcea.

— La ce te gândești? îl iscodi, zâmbind.

— La nimic hotărît. Nu prea înțeleg...

— Nici nu e bine să'nțelegi — și nici eu nu prea înțeleg... A, stai să-ți arăt peisajul meu. Mai am luminișul și căsuța din fund.

Luă pânza de pe șevalet, o așeză jos sprijinind-o pe piciorul unui scaun și dădu la o parte perdelele dela fereastra dinspre grădină.

Lui Mihuț îi plăcu, surprinzându-l tehnica personală și un colorit dens, cam aspru, de o imobilitate grea, dc o limpezime uscată, fără timp.

— Pânza ta mi-amintește un peisaj de Cézanne...

— Ce grozavă mai sunt! Și eu care vreau să pictez în maniera lui Petrașcu! Cum vezi, amândoi ne batem joc de biata Valia care a luat lecții particulare de pictură dela un bătrân profesor de liceu, bețiv și „fără noroc în artă", cum spunea el.

După ce mai privi puțin tabloul, îl puse după sobă.

— Nu-mi place... Ce te uiți așa? Ia stai nițel.

Ii luă bărbia și-l așeză în profil.

— Ce profil de fată! Sau de efeb... viclean copil de casă. Hai să-mi pozezi... vrei?

Gândul lui înnota în ceață. Ce să spună? O văzu umblând prin cameră, aplecându-se și aducând un carton.

— Nu vrei? îl întrebă căutându-i ochii, aproape de el.

— Ba da... Unde să stau?

Il așeză cu mânile ei pe un scaun, potrivindu-i capul, umerii, mânile. Apoi începu să deseneze.

El întoarse capul de câteva ori s'o vadă. Il privea printre gene, serioasă.

— Stai așa cum te-am așezat... Iți mai amintești de Magda Stăncescu, prietena mea de care eram nedespărțită la Sinaia, când te-am cunoscut. Fostă colegă de școală. Știi cum te iubea! Ți-o amintești?... Ia spune-mi.

— Mi se pare... vag, se trezi el dintr'o contemplare opacă.

— Era o fată dulce, cu un păr acaju și cu niște ochi verzi, imenși. Deșteaptă și bizară. Nu putea suferi tipul masculin, cu tăieturi dure, „botos și lăbos", cum spunea. Avea înclinări, în școală, pentru amoruri cu fete. Cât pe aci să mă conrupă și pe mine prin clasa a șasea. Mi-a dat să citesc „Netoșka" lui Dostoiewski și „Chonchette" de Marcel Prévost. Amețise rău după tine. Te căuta cu atâta insistență, încât mă plictisea. Incepusem să ne urîm din toată inima. Acum e măritată la Chișinău cu un maior doctor. Dacă ai ști ce bărbat a luat — un urangutan! Ne-au vizitat amândoi de câteva ori la București...

Trecuse mult de când se întinsese tăcerea.Dacă se întoarce Radu tocmai acum! se turbura Mihuț. Și dacă se întoarce? E o faptă rea sau nepotrivită că ea îi face portretul? Firește, fiindcă Valia nu-l mai iubește pe Radu... l-a iubit vreodată? Ce se petrece între ei? Și el, Mihuț... Nu se poate, se va întoarce la București, va trebui să plece de aici.

— Nu pot să te prind, Mihuț... Un moment văd că ești tu, apoi brusc te pierd, parcă îmi scapi printre degete.

— Stai să văd și eu.

— Nu, nu, nu te las.

Ea se sculă, luă cartonul și-l lipi de piept. Mihuț se apropiase de ea și o ruga să i-l arăte, încercând să-l scoată din strânsoarea mânilor ei. Ea se deslipi scurt de el și-și ascunse iute cartonul după sobă, apoi se întoarse.

— Te rog, Mihuț, să nu te uiți.

Erau unul lângă altul, mânile lui cuprindeau catifeaua caldă a degetelor și palmelor ei, căldura răsuflării lor le plutea pe față. Valia se uită cu ochii crescuți de rugăciune.

— Să știt că dacă te uiți...

— Dece nu mă lași?

Se pierdu în ochii ei ca într'o apă albastră în care îi plăcu să se înnece. Apoi închise ochii, îi cuprinse gâtul și-i astupă gura cu buzele și cu dinții.

— Ah, stai, că mă sufoci!

Răsună poarta. Valia se desprinse din îmbrățișare, se uită pe furiș la fereastră, apoi se întoarse la el, cuprinzându-i capul între mâni:

— Nu e nimeni.

Mângâindu-l ca pe un copil, îi acoperi obrajii și gura cu sărutări lungi care îl cutreerară.El se desprinse scurt din brațele ei și cu pasul împleticit ieși din dormitor și se așeză pe un scaun în antreu. Peste puțin, ea îl găsi stând cu coatele sprijinite pe o măsuță și cu podul palmelor în ochi.

Stătu mult lângă el, apoi îi vorbi încet:

— Vrei să ieșim la câmp?

— Aș vrea să mă duc... singur.

Ea tăcu și se duse la cuier, de unde își luă o pălărie mare de pai.

— Dece să nu mergem împreună? Haidem. O luăm pe jos.

Ieșiră.

Mergeau tăcând pe cărarea de lângă șoseaua cu carpeni bătrâni. El privea în neștire, pe câmp, departe, până în zarea deluroasă. Mutându-și ochii drept înaintea lut, desluși gara mică și drumul de fier, departe.

— Am să plec... mâne. Trebuie să plec.

Ea îi ținea brațul mergând încet, sprijinindu-se uneori de el. Tăceau. Târziu, rupse ea tăcerea.

— Nu, lasă, o să plec eu. Vroiam de mult să plec... și acum a sosit ceasul să fac ce ar fi trebuit de mult.

El se întoarse s'o vadă. Era serioasă, ușoară ca o aripă albă în văzduh, tânără ca o fată scăpată ieri din școală. Era femeia lui Radu și avea o fată — parcă i-ar fi soră.

— Dece, Valia?... Spune-mi și mie.

Nu primi niciun răspuns

— Ascultă, Valio, ai citit „Moara tăcută" de Sudermann?

— Nu.

— Cartea asta am citit-o când eram copil — nu știu, treisprezece, paisprezece ani — și-mi amintesc că m'a răvășit ca nicio alta. Visam pe paginile ei ceasuri întregi ziua și noaptea. Era acolo o dragoste... vinovată între un băiat și nevasta lui frate-său, o dragoste pătimașă, cu sfârșit nenorocit pentru toți. Mi-o fi dat mie să trăiesc sub semnul povestii ăștia. Gertruda — așa o chema pe femeie. Am iubit-o atâta în copilăria mea.

— Aș vrea să citesc și eu romanul. Il ai?

— Trebuie să fie printre cărțile mele vechi — chiar aici la conac.

Asfințea soarele într'o mare de trandafiri galbeni. Se întorceau vaci dolofane și gânditoare dela păscut. Pe șoseaua mare a satului se desprindeau, din praf, căruțe cu saci de grâu dela treierat.

La cotitura drumului se văzu trăsura cu pânză a lui Radu.

— Se întoarce dela câmp, vesti Valia, sărind sprintenă dene cărare pe șosea.

Trăsura se opri în dreptul lor.

— Ați ieșit să vă plimbați pe răcoare? Vă duceți la câmp?

— Da, veneam la tine, răspunse ea.

— Hai urcați-vă aici. Sau mai bine, stați, să mă cobor eu. Mergem mai bine pe jos.

Se întoarseră spre conac. Radu, îmbrăcat într'un halat de dril, avea fața arsă și plină de praf, o pălărie de pai prăjită de soare și cu borurile strâmbe.

Era vesel.

— Mi-au venit niște samsari pentru grău. Le-a plăcut tare și mi-au oferit preț bun, dar nu mă grăbesc. Aștept să văd mai întâiu cursul pieții de grâne. Poimâne, plec la București, să ridic bani pentru niște plăți și, cu ocazia asta, vând și o parte din recoltă. Nu vreți să veniți și voi pentru o zi-două? Nu-i vorbă, tu, Mihuț, deabia ți-ai început vacanța la țară. Poate tu, Valio. Nu vrei să vii tu cu mine? Te plângeai că te plictisești aici.

Ea vorbi tărăgănat.

— La București m'aș plictisi mai mult. Nu merg. Trebuie să fie groaznică zăpușală pe vremea asta.

Apoi își afundă prelung o privire gravă în ochii lui Mihuț, care i-o sorbi în adâncimi.

După un răstimp de tăcere, se auzi glasul parcă străin al lui Mihuț:

— S'ar putea să merg eu, Radule.

Seara se lăsa mângâietoare. Dincolo de plopii conacului, pe cerul înnoptat, se strecurau caravane de nori vineți.

După masă, Mihuț intră de vreme să se culce. Dar nu închise ochii până la ziuă.

M. D. IOANID

Pe urmele trecutului*

ınd cartea d-lui C. Argetoianu ıeni nu se va gândi la un „violon ingres" al omului politic, cunoscut numai ca atare marelui public.

Vom îndrăzni a spune că d. C. Argetoianu nu este un om politic, după cum nu este nici orator, nici conferențiar, nici scriitor. Domnia-sa este o personalitate substanțială, care-și găsește expresiunea firească oricare ar fi domeniul pe care-l atinge.

A vorbi despre o călătorie în Egipt după atâți alți scriitori este desigur un lucru greu și riscat. Dar domnul C. Argetoianu „nu scrie", ci intră în contact cu lucrurile și se realizează în ele și prin ele, dându-ne impresia justă și răspunsul pe care-l așteptăm la fiecare etapă a călătoriei pe care o facem cu domnia-sa.

Vorbind de Istanbul, d-sa spune: „S'or fi schimbat ochii mei, nu mai știu să vadă, sau văd acum mai bine? Nu știu, dar n'am mai găsit nimic din farmecul locurilor care-mi plăcuseră mult...

„In locul Kabristanului (cimitirul din Pera) care lăsa deschis vederii fundul Cornului de Aur, cu misteriosul Eyub și cu moscheele de pe amândouă coastele, o perdea de imobile, înalte și pustii. Pera Palasul, cu obloanele trase, pare decăzut la rangul de casă de toleranță. Prăvăliile de pe strada Mare (Grande Rue de Pera) odinioară atât de luxoase, reamintesc pe cele din Ploești... Din trecut n'a mai rămas de cât noroiul, simbol permanent al incuriei levantine și al puterii Otomane". Cât despre prezent: la Tahsim o piață rotundă în mijlocul căreia se ridică monumentul lui Kemal. „Nu cred să existe în lumea întreagă ceva mai pretențios și mai urât".

Cât despre Athena, cu care reluăm un contact „repede și nou" dimpreună cu scriitorul, circulând „cu umbrelele deschise printre coloanele templului lui Zevs, pe străzile din centrul orașului și în jurul templului lui Tezeu", pentru a constata și aci, imposibilitatea de a mai regăsi amintirea neturburată a unui mare trecut, în vasta metropolă de azi, în care clocotesc patimile unui popor cu privirea în viitor.

Sufletul călătorului european se desprinde cu greu de coastele Aticii și insula Cretei, străbătând marea între Athena și Alexandria, „cele două poluri de cristalizare ale nostalgiilor sale greco-latine". Dar abia atingând realitatea lor, în mijlocul mării, amintirile istorice dau năvală, odată cu imagina unor mici corăbii grecești care se opintesc în luptă cu valurile, pe când „Regele Carol" se leagănă liniștit. Nici în Alexandria nu am părăsit Europa, căci n'au rămas nici urme din vechea Alexandrie a Ptolomeilor, ca și din acea a primelor secole creștine sau din a dominațiunilor arabe. Și aci domină urbanismul lumii actuale. Alexandria nu este decât un centru mediteranian. Dar întâlnim aci pentru prima oară ceia ce căuta sufletul autorului, primul semn al miracolului din țara Piramidelor și a Sfinxului, acea „lumină" unică, „atmosfera de euforie" pe care nu o posedă niciunul din celelelalte fermecătoare centre mediteraniene. Om al faptelor, la care revine mereu, ținând câtva timp socoteală de cele mai infime și mai banale, spre a avea piciorul mereu pe pământ și în realitatea unui călător din vremurile de azi, d. C. Argetoianu pare a nu avea altă grije de cât de a tăia orice veleitate de emfază, de retorică, de exagerare, orice tentație de a dramatiza. In Egipt, însă, omul cel adevărat intră în patria sa spirituală și cititorul îl va urma cu respirația tăiată. Autorul și cititorul se lasă furați unul și altul de măreția lumii în care d. C. Argetoianu pătrunde cu personalitatea sa masivă și mintea sa luminată, dându-ne una din cele mai frumoase pilde de cugetare și poezie, în tonul cel mai simplu și mai nepregătit, întâlnind însă imagini de o rară frumusețe precum și expresii care evocă în câteva cuvinte atmosfera, perspectiva istorică, situația exactă în condițiile geografice și politice mondiale.

Descriind portul Alexandriei scrie în câteva linii, istoria comerțului său internațional, timp de un veac. Evocând imagina sentinelei engleze care se mișcă, pe peristilul corpului de gardă din apropierea Bursei, cu regularitatea pendulului și servindu-se și de o mică anecdotă, domnia-sa expune, fără a avea aerul, întreaga po-

C. Argetoianu

litică a imperiului britanic cu metodele ei speciale. Dar aci nu suntem încă de cât în domeniul muritorilor. Adevăratul Egipt „în afară de ritmul obicinuit al lumii", începe abia la Cairo... și odată cu intrarea în el, d. C. Argetoianu ne dă unele din cele mai interesante și mai pătrunzătoare interpretări din câte se pot citi în imensa literatură egiptologică a lumii.

Nilul prin înviorarea unei fâșii de pământ mort, în marginea deșertului, prin această „delimitare netedă și bruscă, fără zone intermediare" a deformat sufletul poporului Egiptean dealungul veacurilor". In acest perpetuu antagonism între viață și neviață, stă tot secretul simbolismului egiptean, tot secretul împletirii atât de intime între fiecare clipă trecătoare din viața oamenilor și amenințarea permanentă a Morții și a Infinitului".

In lumina unică și fără comparație a Egiptului, în acea lumină, izvor de euforie ce se vestește, numai la Alexandria, în care călătorul a văzut apoi Valea Regilor, Karnak, Medinet Abu, Deir El Bahari, se poate încumeta a căuta să pătrundă ceva din gra iul lucrurilor amuțite, păstrate între zidurile muzeului dela Cairo. „Soarele e stăpânul" zice d. Argetoianu și fără a se pierde în nămolul de fapte și considerații al unor descrieri și probleme ridicate de atâți specialiști în materie, Domnia sa atinge numai în treacăt acest domeniu, prinzând, ca un ecou supra uman, concepția metafizică a vieții și a morții, în unitatea ei absolută, sub toate formele variate și prin toate peripețiile existenții sale multiple, în acest popor, care, totuși, are acelaș substrat unic, ce se păstrează neclintit în Fellahul de azi, „identic cu negroidul zugrăvit în criptele lui Sethi și Ramses".

Acțiunea hipnotică ce pregătește sufletul călătorului pentru „Marea Inițiare" este admirabil și cu o precizie uimitoare, redată în câteva rânduri în cartea sa:

„De mii de ani malul împietrit și măreț al munților Lybiei se ridică precum un zid nepătruns de loviturile oblice ale soarelui gata să apună, ca un învins în luptă. Intre acest prag al Infinitului în marginea căruia s'au poticnit atâtea nădejdi, în piatra căruia s'au pecetluit semnele atâtor mistere, în acest prag dincolo de care începe pentru omenire necunoscutul — și Nilul cu apa lui lină și liniștită, nu se mai mișcă nimic, nimic, nu mai trădează viață" — „dispar senzațiile directe, ca și când subconștientul ar adormi pentru câteva clipe conștientul". — Apoi continuă cu o imagine, pe cât de semnificativă, pe atât de frumoasă: „O pânză cu ieratica ei formă, zugrăvită pe pereții criptelor milenare, alunecă fără nici un zgomot în josul apei", dispare ultima iluzie din pragul acesta al morții, coamele de foc ale munților răsfrânți în apa Nilului, ce pare un lac adormit în oglinda căruia se răstoarnă imagina lor îndepărtată, ca și când ar fi pe marginea apelor...

Toate aceste admirabile pagini de evocare ale unei naturi cu lumina ei unică și creatoare de iluzii și fantastic, sunt, după vizita la Luxor, elementele psihice, artistice și literare din care se va făuri mai târziu „șocul" din preajma Piramidelor și a Sfinxului, „miracolul de la Luxor", „intuiția bruscă a omului de sine însuși"... pe care o descrie într'o evocare scurtă, dar plină de esențial călătorul C. Argetoianu. De câte ori a fost la Piramide, autorul ne spune că a fost cuprins de un adânc și *nepregătit* sentiment al evadării din Timp și de pe Pământ pregătit însă inconștient prin tot ce notează călătorul din vizita sa de la Luxor, în paginile de unde am spicuit unele amănunte prețioase și din punct de vedere literar.

Nu ne îngăduie spațiul să reproducem aci unele din trăsăturile în care d. Argetoianu evocă Sfinxul. Cei mai mulți dintre cititori l-au contemplat în realitate poate, parte dintre ei l-au examinat în reproduceri de o artă superioară sau l-au citit descris de pene măestre, totuși fiecare va citi cu emoție și intensă plăcere cele scrise de d. Argetoianu, relativ la el.

„Surâsul Sfinxului e înrudit cu surâsul Giocondei lui Leonardo da Vinci", dar, urmează mai departe „surâsul Mona Lizei e surâsul ce domină taina unei vieți"—„Surâsul Sfinxului coprinde și tulbură misterul unei lumi întregi". Pagini ca aceste nu se întâlnesc la fiece relatare de călătorii în Egipt oricât de multe ar fi ele.

Toate problemele sunt cunoscute acestui mare cercetător al lumii, sub cât mai multe din aspectele ei. Dar impresiile personale ale autorului le pun într'o perspectivă și răsfrâng asupra lor o lumină, care le face, pentru orice cititor, noi și de un interes plin de încântare. „Ele nu pun în acțiune numai darul omenesc de analiză", ci reprezintă toată sforțarea unei inteligențe lucide, plină de pondere și cultivată pe terenul științific, și pe cel literar, în posesiunea celor mai variate soluții la problemele culturii mondiale, de a pătrunde și în preocupările și evenimentele muritorilor, dar și pe acea de a intra în tainele, pe care par a le cunoaște ochii împietriți ai Faraonilor încremeniți, mari deschiși asupra lumii de dincolo... Toate reflecțiile asupra minunilor artei milenare, în expresiile ei de prim ordin, ca și în elementele secundare, intuițiile unei senzibilități artistice naturale, rafinată până la exces de contactul cu producțiile artelor din coprinsul vremii și al timpului, nu se întâlnesc decât arare ori, reunite în chip atât de fericit, chiar într'o bibliotecă atât de imensă și bogată, ca acea asupra Egiptului.

Oricine, oricare ar fi cultura și informația sa în domeniul Egiptologiei, nu va putea citi cu indiferență aceste câteva pagini din amintirile d-lui C. Argetoianu. Imensul material e discriminat cu precizie și justeță, aprecierile în cea mai mare parte sunt formule nediscutabile, pentru că sunt sintezele unei observații clare, ale unor experiențe complecte, rânduite de o inteligență lucidă și în perfect echilibru, luminate de o senzibilitate rafinată. Nu am cinstea de a cunoaște pe Domnul C. Argetoianu, decât ca un simplu ascultător. De la marginea arenelor unde se dau luptele politice, m'a impresionat întotdeauna curajul său de a merge la fapt și ironia impermeabilă ce cădea uneori ca o cortină între Domnia sa și adversarii sâcâitori și neinteligenți. Am aflat de multe ori lucruri pe care nu le bănuiam. Il luasem în serios cu formula sa „totul e relativ". Mi se părea... ciudat ca un om politic să aducă în practica vieții sociale, scepticismul său din laborator.

Aprecierile mele de aci nu merg decât către autorul unei cărți în care stau scrise aceste câteva rânduri, *după* pagini măsurate în imensa lor bogăție de informații, grele de gândiri și reflexii profunde și originale:

„De ce nu mă pot învălui pentru mai multă vreme în cutele vălului uitării și să-mi scurg liniștit zilele pe pragul Nădejdei — de veci, pus de Atot puternicul sub paza Sfinxului și sub ocrotirea Piramidelor!"

Cât am cititi cartea m'am simțit în calda, fermecătoarea putere a unui spirit care și-a regăsit Patria sa, devenită și a mea sub o influență trecătoare.

Inchizând cartea după ce am trecut cu călătorul și prin templul Sfintei Ințelepeciuni omenești, biserica Sfânta Sofia, am înțeles că m'am coborît și eu pe pământ și mi-am săpat adânc în suflet cuvintele autorului cu care se încheie și pentru mine călătoria din Țara Simbolurilor:

„O poartă s'a închis asupra unui vis frumos, dar scurt — alta se redeschide asupra unei realități lipsită de frumusețe, dar care pentru mine, (ca și pentru noi toți N. R.) nu va mai avea nici ea lungă durată".

Eu reintru în bruma Mării anonimatului meu, neagră și rea ca acea pe care a întâlnit-o d. C. Argetoianu la întoarcerea sa la realitate. E o reîntoarcere ca multe altele după ce am perindat cu cei mai mari scriitori prin admirabile cărți frumoase, în țări de lumină. Și ca să mă consolez repet și eu cu mai multă sau mai puțină convingere maxima d-lui C. Argetoianu: „Totul este relativ".

I. S.

---

* C. Argetoianu, Pe urmele trecutului. Călătorii în Egipt. Ed. Adevĕrul — 1938.

CITIȚI REVISTA
„DIMINEATA COPIILOR"
Cea mai răspândită publicație pentru
COPII ȘI TINERET
Un exemplar colorat în 16 pagini lei 5
De vânzare la toate chioșcurile de ziare

TURCIA VEACULUI XVIII

Asasinul

Intre bătrânul Mahmud Caramemet şi fiul său Haidar erau de mulţi ani neînţelegeri foarte grave.

Bătrânul era un om extrem de bogat şi ţinea cu infinită religiositate toate arătările Koranului, mai cu seamă în ceia ce priveşte băuturile alcoolice. Ca atare, el certa foarte des pe feciorul care venea turmentat de către băuturi pe care le credea că sunt blestemate. Nu s'ar fi supărat dacă băiatul ar fi cheltuit şi mai mulţi bani pe alte petreceri.

— „Nu nesocoti legea părinţilor tăi!" îl certa Bătrânul, ori de câteori îl vedea că vine beat acasă.

„Gândeşte că Alah te vede cum te pierzi numai prin băutura dracilor de creştini!"

Dar vorbele înţeleptului bătrân răsunau în gol. Tânărul răspundea cerând veşnic alte sume de bani. Iar dacă nu le căpăta, atunci fura din casă diferite lucruri de preţ pe care le amaneta pe la negustori.

Au mers treburile aşa o vreme, până ce Bătrânul, desperat de neascultarea fiului, porunci slugilor că dacă feciorul va pleca de-acasă, să nu-l mai lase să intre.

In faţa acestei ameninţări, băiatul a rămas acasă în ziua aceia, dar în vremea nopţii, pe când bătrânul adormi, luă un cuţit bine ascuţit şi i-l înfipse drept în inimă, trecându-l din somnul trecător al nopţii, în cel al veşniciei.

Apoi luă cheia de la lada cu parale, o descuie, şi luând de-acolo banii de trebuinţă, ieşi în oraş de-şi adună prietenii la un chef frumuşel.

In zorii zilei, poliţia a dat peste el, l-a arestat, şi „luându-l în de aproape cercetare", l-a silit să-şi recunoască urâta-i faptă. Ca atare, a fost condamnat pe loc, şi fără alte formalităţi, la moarte prin tăierea capului.

Vestea aceasta întristă pe prieteni, care, punând mână de la mână, adunară suma de două mii sechini de aur cu care se duseră la Mékkmé, instanţa penală pentru criminali.

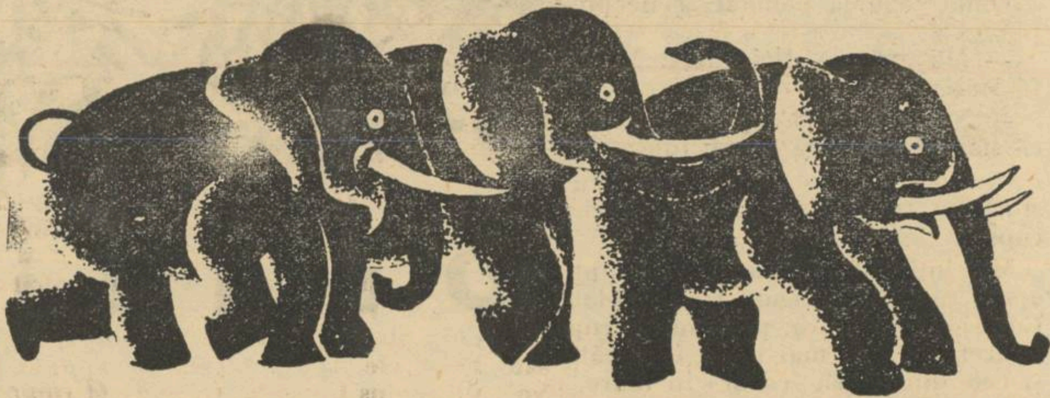
— „Prea cinstitule Judecător!" se plânse unul dintre prieteni. „Scapă-l!.. E păcat să moară un băiat aşa de tânăr!... Incă n'are minte, şi de-asta a făcut o foarte simplă greşeală!... Dar îl luăm noi pe garanţie că pe viitor va fi un fiu model!... Deocamdată... poftiţi o garanţie de două mii sechini!"

— Hm!... De ce n'aţi venit ieri?... Păcat!... Am dat sentinţa!

— Indreptătorule al moralei publice, cu mult iscusita Măriei-Tale minte, vedeţi ce s'ar putea face?

O să mai dăm noi încă o mie de sechini!

Kadiul primi banii, îi rândui deocamdată la brâu, apoi vorbi!

— Se poate!... Cineva dintre dv. trebue s'aducă doi martori care să afirme cum că nu feciorul este criminalul! Pe de altă parte, unul dintre dv. să declare cum că el singur a fost ucigaşul! In acest caz, băiatul va fi pus în libertate, iar pe presupusul criminal îl voi condamna la moarte! Prietenul dv. fiind liber de orice învinuire, va intra în toate drepturile dictate de lege, şi va putea să facă ce vrea cu vinovatul. Conform legislaţiei arabe, el are dreptul, sau să-l omoare pe criminal, sau să-l ierte, dacă a fost despăgubit cu o sumă de bani. In acest chip este rost să scăpaţi amândoi!... Dar o să ai curajul?

Prietenul nu se gândi mult. Pentru doi sechini, el găsi martorii de trebuinţă care jurară pe cele mai sfinte lucruri că nu feciorul decedatului a fost criminalul, ci cutare altul. Acesta făcu declaraţia de vinovăţie în faţa Kadiului şi Naibului, ajutorul său.

Lucrurile s'au petrecut precum a spus judecătorul. Prietenul a fost condamnat la moarte, dar feciorul decedatului a declarat că vinovatul şi-a răscumpărat crima cu o anumită sumă de bani, din care plăti drept preţ de judecată zece la sută Kadiului, apoi...

Totul se isprăvi printr'un chef montru.

Intre Ruşi şi Turci

Iarăşi unul dintre desele războaie între Ruşi şi Turci. Ghiaurii au atacat imperiul. Este un obiceiu străvechi ca orice campanie să'nceapă prin „Alai".

Pe care bogat împodobite, toate felurile de meşteşuguri sunt în plină activitate. Plugarul apasă pe coarnele plugului, ţesătorul îşi sfârâie suveica printre fire, zidarul lucrează cu mortal şi cărămizi şi tot aşa cu toate celelalte meserii.

In mijloc vin steagul şi nădragii profetului.

Steagul este din mătase verde şi este păstrat în haznaua împărăţiei, la Serai. Deacolo îl scoate alaiul cu mare pompă şi-l duce ca să-l dea în primire armatei. Turcii au credinţa nestrămutată că acest steag nu poate fi înfrânt, măcar că numeroase sunt ruşinile ce i-au întunecat faima în decursul vremilor. Numai Emirii, adică urmaşii direcţi ai Profetului, au voe să pue mâna pe el. Alte mâni l-ar mânji, iar alţi ochi, afară de cei ai drept-credincioşilor, îl profanează.

Uneori, cu acest prilej, Padişahul moae nădragii Profetului în apa pe care o strânge cu grijă şi o pune în sticlişoare mici de tot, pe care le vinde cu preţuri foarte bune la marii demnitari ai împărăţiei. Cine are asemenea apă, ştie să o valorifice nespus de mult, fiindcă este credinţa că vor fi ertaţi de orice păcat la judecata dreptului Alah.

A privi steagul sfânt, este o atracţie pentru toată lumea, inclusiv pentru creştinii care au uitat că Alaiul este o bazaconie caraghioasă, dar că are şi mult element tragic.

Având voe numai turcii să privească Alaiul, creştinii închiriază dela ei, sau locuri pe balcoane, sau la ferești, alte case ce nu aparţineau turcilor trebuind să fie închise.

Un emir din garda steagului, opri într'un loc tot convoiul şi-şi ridică privirile pe sus:

— „Nici un ghiaur să nu profaneze sfinţenia steagului sacru! Musulmanul care recunoaşte pe un ghiaur să-l ucidă chiar în această clipă!"

O furie groaznică aprinse sufletele celor ce închiriaseră ferestrele şi balcoanele. Braţele se'narmară, iar cel mai cumplit omorîtor este acela care speră o mai mare graţie din partea lui Alah. Nu se face deosebire de vârstă şi de sex. Copiii mai mărişori sunt striviţi cu capetele de pereţi, pruncii dela sân sunt cu putere isbiţi în pământ, iar femeile însărcinate sunt târîte de plete şi călcate în picioare de către o mulţime de credincioşi în delir.

Monştrii n'au respectat nimica.

Marele Vizir Emin-Paşa comanda Alaiul. Ceilalţi viziri îl urmau nepăsători.

Cu acest act a'nceput războiul. Nimeni nu se mai îndoia de izbândă, după un început aşa de fructuos.

Dar Emin-Paşa este bătut cumplit, iar capul lui cade la pământ sub securea călăului. Padişahul numeşte în locul lui pe MOLDOVANGI-PAŞA (?)

Baronul Tott este chemat la Serai, unde Padişahul îi cere lămuriri asupra obuzierelor pe care le'ntrebuinţau ruşii.

Tott s'aşterne pe lucru şi face numeroase planşe despre aceste unelte de luptă. Padişahul, Mustafa III, avea grijă să le scoată cu mare pompă ori de câte ori eşea la plimbare prin oraş.

Bătuţi la Dunăre cu repetiţie, Turcii sunt atacaţi în Arhipelag de către flota rusă. Aprovizionarea Stambulului cu alimente începe să sufere.

Dar conducătorii împărăţiei nu se îndoesc de izbândă, fiindcă opuseseră ruşilor forţe împătrite.

Insă contra acestor aşteptări, armatele sunt din nou înfrânte pe uscat, iar flota distrusă pe mare. Padişahul este consternat. Foametea începe să se simtă.

Marele Vizir dă zor şi termină o flotă construită numai după planurile lui. Vasele sunt mari şi înalte şi formează o ţintă bună pentru marinarii ruşi. Găurile pe unde es tunurile sunt prea joase şi la cel mai mic balans, sau la cele mai neînsemnate valuri, vasele iau apă.

Fac-totum în această flotă este un oarecare Hassan, pirat care a trebuit să fugă din apele Algeriei. El are demnitatea de Căpitan-Paşa, comandant al Vasului-Amiral. Cu mintea lui neroadă, şi-a'nchipuit că nu-i rost să-i bată pe ruşi altfel, decât înzestrând corăbiile cu punţi terminate prin ciocuri de oţel care s'ar putea asvârli peste corăbiile duşmane. Aşa credea el că lupta navală s'ar putea transforma într'o luptă ca pe uscat. Poporul îl divinizează pe Hassan, iar marii demnitari nu se'ndoesc de faptul că salvarea împărăţiei ar putea veni din altă parte decât dela această extraordinară invenţie.

Tott o ridiculizează şi o'nlătură sub privirile nedumerite ale turcilor.

O sută optzeci de vase sunt armate, dar o parte din tunuri nu trag de loc, iar altele sunt stricate. Parâmele sunt putrede, macaralele sau prea înguste, sau prea lungi.

Postul de Amiral este vândut. Amiralul, pentru ca să-şi scoată paralele, a vândut posturile de căpitani, iar aceştia au ales pe mateloţi după acelaş criteriu.

Astfel ajung să fie marinari oameni care n'au fost niciodată pe mare. La cel dintâi rău de mare, dau bir cu fugiţii şi renunţă la meserie.

Căpitanii cer şi obţin mereu dela stăpânire fonduri pentru îmbunătăţiri de vase, care însă nu se fac niciodată.

In sfârşit, dă Dumnezeu un vântuleţ bun, iar flota ese prin Dardanele şi caută flota rusă pe lângă insula Chios, dar negăsind-o se'ndreaptă spre coasta Asiei şi ancorează între insulele Spalmadore şi uscat, în faţa portului Ceşmé, într'o interminabilă linie.

La capete aşteaptă 30 fregate, bine depărtate una de alta şi bine ţântuite în câte patru ancore. Ele aveau datoria să semnaleze apropierea duşmanului, să-l lase să intre în defileu, apoi să'nceapă focul.

Flota rusă nu întârzie să se înfăţişeze acolo. Ea luă linia de vase turceşti de-alungul în vreme ce echipagiile turceşti îngheţaseră pe coverte. Totuşi ruşii se tem de vreo cursă şi nu trag decât un sigur foc în vasul amiral al turcilor. Aceştia răspund, iar lovitura nemereşte din greşală chiar în depositul de muniţiuni al vasului amiral rus care sare în aer. Nici vasul turc nu scapă, căci se aprinde la pupă, iar echipagiul se aruncă în mare şi se salvează pe ţărm.

Ruşii se retrag îngroziţi, dar nici turcii nu sunt mai a' cătării. Speriaţi de efectul întâmplător al focului lor, ei ridică ancorele şi se grăbesc să vâre vasele în rada portului, claie peste grămadă. Şi doborîţi de teamă, toate echipagiile debarcă pe uscat.

Ruşii văd aceasta şi se'ntorc în faţa portului, debarcă de pe un vas două vase-aprinzătoare, pe care le îndreaptă spre port. De pe ţărm, turcii urmăresc înfriguraţi mersul micilor vase şi se bucură când le văd că intră chiar în port. Socoteau să prindă pe cei câţiva marinari ruşi ce le conduceau pentru ca să-i pue în lanţuri şi să-i ducă în triumf la Stambul.

Iar în clipa când credeau că le au în labă, micile vase turnară un foc teribil peste vasele turceşti care s'aprind şi sar în aer unul după altul.

Intreaga flotă turcească este din nou nimicită cu totul.

Padişahul Mustafa III primeşte şi satisface toate cererile ambasadorului Franţei, iar Baronul Tott purcede la înzestrarea armatei turceşti cu unelte moderne de luptă.

Vizirul Ismail Bei este numit Comisar pentru apărarea Dardanelelor.

In vreme ce flota rusă ameninţa Stambulul, şi'n timp ce armatele erau bătute pentru a treia oară pe uscat, Ismail-Bei căuta două drâmbe care să cânte perfect la fel! Oamenii lui răscoliseră toate prăvăliile din oraş şi cumpăraseră câteva mii dntre aceste mici instrumente muzicale.

Când intră la el Baronul Tott ca să ia înţelegere ce-i de făcut pentru sal-

(Continuare în pag. 12-a)

varea împărăției înaltul demnitar îl privi cu vădită bucurie:

— „Beizadé Tott!... Am auzit că d-ta ești un muzicant virtuos!... Ajută-mă să găsesc două drâmbe care să cânte perfect la fel!”

Tunul lui Amurat

Intr'unul din forturile care-apărau Dardanelele, se găsea o rugină de tun enorm cu țeava alcătuită din două părți ce se înșurubau în dreptul camerei de explozie. In el se punea un bolovan rotund de marmoră sau de granit în greutate de cel puțin 1100 livre.

Cea dintâi grijă a turcilor a fost ca să-l ducă pe Baronul Tott în fața acestui gunoi.

— Ce zici, Beizadé? întrebă Marele Vizir Reiz-Efendi. Strașnic tun!

Baronul îl cercetă cu mare atenție, apoi dete din cap cu neîncredere:

— Nu face nicio para... E un fleac!

— Aș!... Te'nșeli, Beizadé!... Tunul ăsta a fost turnat de către Padișahul Amurat (IV), dar s'a temut să tragă vr'odată cu el!... Lovitura lui ar fi fost peste măsură de formidabilă!... Bate cel puțin la 30 leghe, iar sfărâmăturile lui ar îneca o întreagă flotă dușmană! Cu o singură lovitură se poate scăpa țara de primejdie!

Baronul Tott luă unele măsuri, apoi socoti îndelung.

— Nu!... Nu-i bun de nici un fel de treabă, Excelență! Este un gunoi care trebue svârlit afară de aici!

— Eu cred că te'nșeli, Beizadé!.. Un asemenea tun puternic nu se găsește în toată lumea asta!

Pentru ca să curme orice altă discuție și ca să distrugă legenda care se formase în jurul tunului lui Amurat, ofițerul francez hotărî să-l pue imediat la cercare. El așeză în camera de explozie saci cu 330 livre pulbere, apoi vârî și pietroiul în țeavă, dar când se întoarse, nu mai găsi pe nimeni în spatele lui.

Marele Vizir s'ascunsese într'o casă din apropiere, iar tunarii intraseră parcă în pământ. Nu putea fi găsit nici unul, măcar de leac.

Reiz-Efendi nu voi să fie de față:

— Lasă!... Tragi d-ta ceva mai pe urmă! N'am vreme să stau!... Am niște treburi la Măria-Sa!

— Nu, Excelență!... Trag eu chiar acum, imediat!... Numai să găsesc un tunar!

Strâns cu ușa, Marele Vizir trebui să recunoască motivul subitei grabe:

— Drept să-ți spun, Beizadé!... Mi-i frică!... Char te-aș ruga să-l lași dracului acolo, cum este!”

— Dar pentru ce vi-e frică?

— Nu de mine, dar ai să distrugi orașul, Beizadé!

— Nu tragem în partea orașului, Excelență!... Dv. nu vedeți că țeava este îndreptată în partea opusă orașului?

— Văd eu asta, dar se va produce un cutremur care va face din Stambul o grămadă de ruine!.. Nu te juca, Beizadé, cu „Tunul lui Amurat”!

Cu stăruinți mari, Reiz-Efendi consimți să rămâe, dar se așeză la adăpost bun: după colțul unei căzărmi cu zidul gros, scoțând numai capul ca să vadă efectul celebrului tun.

După cercetări stăruitoare, unul dintre tunari fu găsit în fundul unei pivnițe și scos cu greutate afară, dar era cu fața galbenă și tremura ca'n gura morții.

— Pune foc! porunci Baronul.

Tunarul nu se mișcă.

— Am spus să dai foc!

Omul căzu la pământ și'ncepu să plângă:

— Mă omoară, Beizadé!... Mă face fărâmi!

— Nu ți se va'ntâmpla nimic!.. Iată că stau și eu cot la cot cu tine!

Cu condiția asta, tunarul făcu o sforțare suprafirească și aprinse capsa.

Mai întâi, s'a cutremurat pământul, apoi răsună un sgomot formidabil. Cum ieși din țeavă, pietroiul se rupse în trei, iar cele mai mici sfărâmături și cele din urmă, căzură în mare, la 548 metri.

Reiz-Efendi s'apropie zâmbind:

— Mi se pare că ai dreptate, Beizadé!

— Nu v'am spus că nu-i bun de nimic? Acum... să-l dăm afară de-aici!

— Bine!... Fă d-ta ce crezi!

Baronul Tott trecu pe la Vasul-Amiral și ceru deacolo cricuri, vârtejuri și funiile de trebuință, dar Hassan, Căpitan-Pașa, n'auzise despre asemenea lucruri.

— Spune-mi mie la ce-ți trebuesc marafeturile acelea?

— Să scot tunul lui Amurat din cutare fort!

— Spune-așa, Beizadé!... Unde vrei să-l muți?... Avem noi destule brațe!... Cât ai bate'n palme s'a și făcut!

— Cum crezi d-ta că poți ridica numai cu brațele o piesă care cântărește pe puțin 7000 livre?... Câți oameni socoți să'ntrebuințezi?

— Ce-are-aface numărul, dacă-ți face lucrul?... Am să vin acum cu 500 oameni!

— Bine!... Haide!... Vreau să văd și minunea asta!

In vreme ce Hassan își aduna oamenii, Tott trimite la vasul de război francez care staționa în Stambul, și aduce de-acolo 6 mateloți și instrumentele necesare.

Oamenii lui Hassan privesc ironici și fac glume pe seama micilor cricuri și vârtejuri de bronz dar... cinci sute de oameni n'au cum să pue cu toții mânile pe tun, fiindcă în jurul lui încap foarte puțini, iar aceștia n'au de unde să apuce enorma și rotunda țeavă. Hassan face sforțări suprafirești, dar în van.

Hassan se dă, în cele din urmă, la o parte.

— Beizadé!... Spui d-ta că-l ridici cu... fleacurile acelea?

— Da! Și numai cu cei șase oameni pe care-i vezi!

Mateloții francezi legară binișor țeava, apoi numai în câteva clipe o traseră din locul unde înțepenise.

— He... hei!... Dar să vedem cum ai s'o ridici afară din groapă! zise Hassan.

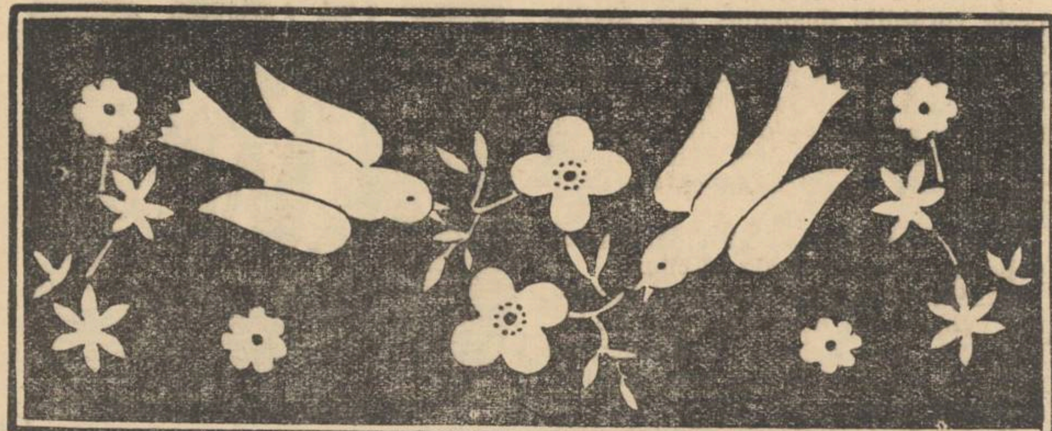
Insă numai patru dintre mateloți așezară capre solide și svârliră greaua piesă ca pe un gunoi afară.

Hassan rămase gânditor. Apoi vorbi:

— Dv. europenii sunteți vrăjitori mari: Ați prins puterea diavolului între șurubăriile acelea!

MIHAIL PRICOPIE

(urmează)

Duduia

(Urmare din pag. 8-a)

Leanca muncea conștiincios. In această privință, stăpânii nu-i puteau reproșa nimic.

Cu toate acestea era persecutată pentru mândria vorbei și pentru ochii ei frumoși.

Inciudată, adeseori spunea, scrâșnind din dinți:

— O să-mi spintec fața cu cuțitul, ca bărbații să nu mai aibă prilej de ochiade zaharoase iar femeile să nu mai nutrească invidia.

Frumusețea ei o urmărea ca un blestem. Pentru darurile cu care înzestrează pe om, natura cere sacrificii.

Când se întâlnesc într'o femee cinstea și frumusețea, nenorocirea nu e departe.

Aceste două însușiri, când merg alături, sunt pașii cei mai grei ai calvarului feminin.

Duduia se făcu vânzătoare de ziare. Iar mai târziu, cu banii adunați, deschise o tutungerie. Vindea într'un anumit fel. Clienții cunoscuți le spunea mai întotdeauna în glumă sau în serios:

— Tutunul omoară plămânii, strică inima și mai ales punga...

Băieții săraci, când nu aveau parale, fumau gratis de la Duduie.

Totuși fata câștiga cele necesare pentru o viață modestă, independentă.

Avea clienți mulți. Unii veneau din alte cartiere până la *Tutungeria Duduiei* din calea Griviței.

Dădea pe datorie chiar acelora pe care îi cunoștea puțin. Și — lucru ciudat — nimeni nu îndrăsnea să nu-i plătească datoria.

Ce-i fericirea

— Dar ce vrei tu? — întrebă din nou Zoița, scrutând cu ochii de țigancă fața Duduiei.

— Ce vreau eu, n'ai să vrei tu niciodată pentrucă n'ai să mai ai putere să vrei.

— Să te măriți ca mine, asta-ți spun. E de ajuns să faci din deget și o sută de flăcăi bogați o să ți-l împodobească cu o verighetă frumoasă.

Duduia se întunecă. Mușcă buza de sus.

...Și ai să fii fericită — continuă cu aprindere Zoița.

— Fericită, fericită... Să-ți împarți viața între cratițe, oale și o plimbare la șosea, între patul durerilor nașterii și grătarul bodegii... asta-i fericire?

— Dar ce vrei tu, Duduie? Eu spui, uite, că tu singură nu știi ce vrei...

— O fi și așa. Vreau prea mult deaceea nu știu ce vreau.

Duduia își ridică o sprânceană fixând cu privirea visătoare un punct interior, din adâncul sufletului ei sbuciumat.

— Nu mă mulțumește ce văd. Aș vrea altceva. Ce anume, nu știu nici eu.

Bărbat bogat... spuseși... Dacă aș găsi un prieten care să pătrundă adânc în sufletul meu și să-mi citească în ochi... poate fi și sărac, gol. Din pielea mea i-aș face haine... înțelegi tu?

— Vorbește-i și o să te priceapă.

— Nu, Zoițo, nu! De multe ori vorbele schimbă și chiar strică gândurile. Cât privește simțimântul, vorba, dacă nu-l ucide, îl face mic.

Sufletele au graiul lor și nu au nevoie de limba gurii.

Deodată ridică ochii și privirea ei mată sclipi. Zurgălăii râsului isbucniră sălbatec din piept.

—Vezi vila ceia pe deal? Nu mi-aș schimba libertatea cu ea. Să mă mărit așa la întâmplare? Nu-mi pasă dacă cușca e din aur sau din lemn. Tot cușcă e! Colivia ucide pasărea. Și eu vreau sa sbor, să simt înălțimea sub aripile care abea au început să-mi crească...

— Dar e greu să trăești în așa chip — spuse Zoița, privind cu admirație și în acelaș timp cu invidie fața puternică și plină de viață a Duduiei.

— Când ești slobod, povara vieții e pe jumătate. Robul râvnește la libertate. Dar el e orb, n'o cunoaște. Un om care a îmbucat din libertate nu mai poate râvni la robie, dacă nu e nebun.

Și Duduia râse din nou sgomotos. Apoi urmă, încruntându-și sprâncenele negre.

— De multe ori lăcomia te duce la robie. Alteori te robești singură ție însăți, poftelor tale.

— Zici că ești slobodă și totuși ești nefericită — spuse Zoița rar, alegând cuvinte potrivite ca să fie la înălțimea convorbirii.

— Ce-i aia fericirea? Uite, moș Pârvu spune că-i fericit când fumează o națională pe care i-o dau gratis, pe câtă vreme fabricantul Lecescu, putred de bogat, s'a sinucis pentrucă era nefericit...

Iar cățelul ăsta de la picioarele mele e fericit pentrucă soarele îl mângâe pe botișor și poate pentrucă nu-l țin legat cu un lanț și nu-i pun botniță. Cât mă privește pe mine sunt acum mulțumită sufletește și sunt aproape fericită, iar pentru o fericire mai mare mă întind în sus ca pentru o floare din vârful tulpinei. Și când am s'o ajung o să știu ce-i aia...

EMILIAN BUCOV

A APĂRUT ȘI S'A PUS IN VÂNZARE

PARIS 1937

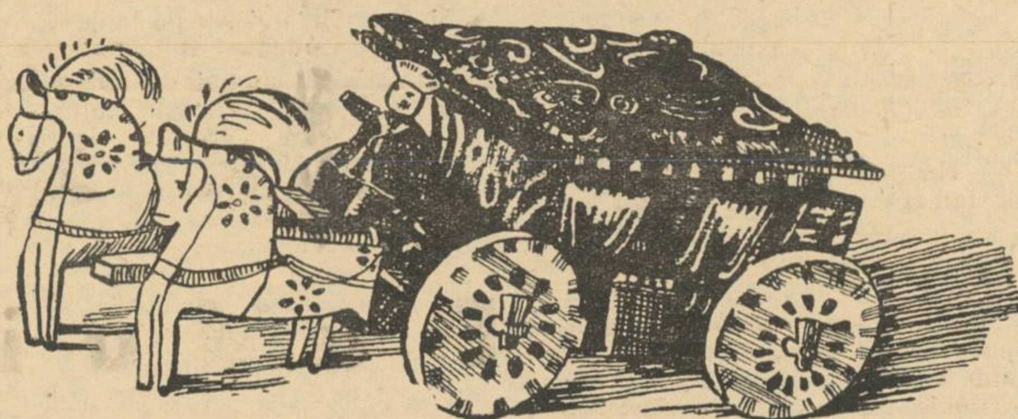
EXPOZIȚIUNEA UNIVERSALĂ
A XXXIII-a CONFERINȚĂ INTERPARLAMENTARĂ
EXCURSII ȘI RECEPȚII

de

CHRIST. G. CIOMAC

EDITURA „ADEVERUL” S. A.

VORBE... VORBE... VORBE...

La noi, nici după ce-ai făcut gaură'n cer, nu te plouă cu archangheli.

●

Bine că soseşte vacanţa, să se mai odihnească oamenii de atâtea sărbători!

●

A căzut dela putere. Oameni cărora nu le-a făcut nici bine, nici rău, caută pretexte să-i întoarcă spatele.

●

Morală, etică... Noţiuni prea abstracte. Să le înlocuim, măcar, cu românescul obraz.

●

Numai oamenii urîţi ştiu să se poarte cu femeile.

●

Are o muzicuţă şi cântă cu ea de-o viaţă întreagă. Dar cântă la Paris şi răsună tot pământul. La ce-i foloseşte omului din Prilep întreaga lui orchestră?

●

In România, controlorul trenului îţi cere biletul cu melancolie.

●

Ura o practică persoanele romantice. Fiindcă există şi un romantism negru.

●

E duios ca toate canaliile.

●

De ce i-o fi venind aşa de greu românului să spue o vorbă bună?

●

Diplomaţia e socoteala de-acasă. Târgul războiului e altă negustorie.

●

Numai sub regimurile excesive se poate scrie frumos. Cenzura ascute inteligenţa. E leagănul tuturor subtilităţilor. Libertatea duce la facilitate şi la platitudine.

●

Nici un regim nu mă înspăimântă. Sunt, însă, nefaste, jumătăţile de regim.

●

Nu omul care duce o credinţă până la paroxism e un fanatic, ci acela care nu admite că şi altul ar putea avea dreptate.

●

Femeile te vor erou, dar îţi interzic lupta.

●

Francezii: ultimii păgâni. Englezii: ultimii creştini.

●

Pedepseşte trădarea, dar în acelaş timp veghiază să nu iasă dreptatea trădătorului.

●

Cele mai multe lucruri le vezi cu ochii închişi.

●

Exerciţiul economiei este în el însuşi, nu numai în roadele lui, o voluptate.

●

De când l-am învăţat să râdă, publicul nostru de teatru a uitat să mai aplaude.

●

Eu îi cer entuziasm constructor şi el îmi prezintă hârtii în regulă.

●

Românul e trufandagiu.

●

Mi-e greu să mă cheltuesc acolo unde se cere energie puţină. Imi plac mobilizările totale.

●

Sensul vieţii nu trebue căutat, desigur, în stratosferă. Dar nici în noroi.

●

Zilele grele trec mai greu decât cele înaripate. Să le mulţumim că ne-au prelungit viaţa, fiindcă, dacă au trecut, zile bune şi zile rele preţuesc acelaş lucru.

●

Cine se explică, se implică.

●

Nu cunosc oameni cu deformaţiunea profesională mai accentuată decât avocaţii.

Ei nu-şi uită o clipă îndeletnicirea. E mai tare decât ei. Orice discuţie s'ar începe la o masă prietenească, te vei pomeni cu întreruperea avocatului care va pleda prompt, o teză contrarie.

●

A formula deziderate, nu înseamnă a guverna.

●

Ţin atât de mult la libertatea cugetării mele încât nu primesc să fiu încadrat nici printre liberii cugetători. Fiindcă şi acolo sunt constrângeri.

●

Nimic nu ne îngraşă mai mult decât invidia celorlalţi.

●

Opinia publică — această Elsa de Brabant — nu trebue să ceară Lohengrinilor ei să se declare, fiindcă îi pierde.

●

Impresionabil, omul civilizat îşi sporeşte emoţia pe măsura sensaţiilor primite.

Primitivul nu e niciodată impresionat.

El intră, direct, în panică. Sau în adoraţiune.

●

Alege tot ce ţi se pare mai slab în opera unui mare creator şi vei realiza, totuşi o mare creaţiune.

●

Calmul e începutul nobleţei.

Oamenii serioşi nu spun cuvinte istorice.

●

Logica nu se menţine decât la o temperatură scăzută. Când o discuţie se aprinde, poţi face apel la credinţă, la iubire, la ură, la milă, la entuziasm, la indignare.

Dar logica s'a evaporat.

●

Orice plictiseală ai încerca, orice nenoroc ţi s'ar întâmpla, tovarăşa de viaţă, fără să cunoască motivele, îţi va spune:

— Vezi dacă nu m'asculţi pe mine?!

●

Parisul dă cugetării independenţă şi dinamism, încadrând-o, în acelaş timp, în măsură şi prudenţă, duse uneori până la scepticism.

VICTOR EFTIMIU

Mărunte

Implinindu-se anul viitor 50 de ani dela decretarea zilei de întâi Mai ca sărbătoare a muncii şi zi de manifestare pentru revendicările muncitoreşti, Asociaţia pentru educarea culturală şi profesională „Ateneul Muncitoresc" a muncitorilor din Cluj, publică un concurs literar pentru o piesă de teatru cu subiect din mediul muncitoresc, din care să se desprindă atât însemnătatea zilei de Intâi Mai cât şi idealul şi frământările muncitoreşti în decursul celor cinci decenii trecute. Piesa trebue să fie o lucrare literară în cel mult trei acte, ţinându-se seamă şi de posibilităţile de montare şi reprezentare, în împrejurările actuale.

Lucrările intrate la acest concurs — care se publică concomitent în limba română şi maghiară — vor fi recenzate de un juriu compus din persoane de specialitate recunoscute, de la teatrele din Cluj.

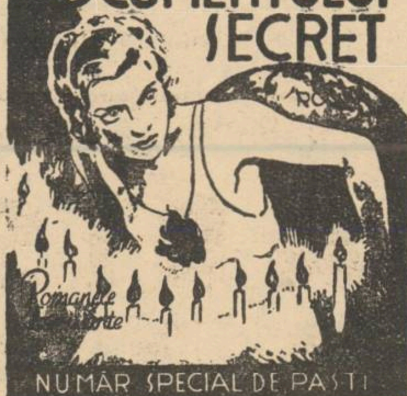
Pentru cele mai bune lucrări se acordă trei premii:

premiul I în valoare de 8000 lei,
premiul II în valoare de 4000 lei
premiul III în valoare de 2000 lei

Lucrările premiate vor forma în cursul anului 1939, proprietatea exclusivă a „Ateneului Muncitoresc" din Cluj, iar în caz de reprezentare a acestora, autorul va primi un onorar ce se va stabili dela caz la caz de comitet. Deasemenea, „Ateneul Muncitoresc" îşi rezervă dreptul de a traduce piesele premiate, în alte limbi.

Concurenţii îşi vor trimite lucrările scrise la maşină, în trei exemplare, cel mai târziu până la data de 31 Decembrie 1938, la adresa: „Ateneul Muncitoresc", Cluj, str. Văii 7, prevăzute cu „motto", iar în alt plic alăturat lucrării, prevăzut cu acelaş „motto", se va indica adresa exactă a autorului.

A APĂRUT

O scandaloasă şi alarmantă afacere diplomatică, — furt şi asasinat. Cine?... Diplomatul japonez marchizul de Ossava? Gingaşa Lady Guilmore? Cynthia Gould miliardara detectivă?... Vâlvă mondială... Dezlegare extraordinară.

COMPLECT — 15 LEI („Romanele Captivante"). La chioşcari şi librari.

MOARTEA TINEREŢELOR

noul şi puternicul roman al scriitorului

I. PELTZ

va fi în vitrina librăriilor de **ZIUA CĂRŢII**

Drama generaţiei de azi e înfăţişată, în acest roman de largă respiraţie epică, într'un chip emoţionant.

Lew Gumilevsky

JOCUL DE-A DRAGOSTEA

CAP. VI

Autorul se grăbeşte să facă cunoscute evenimentele mai de seamă spre a nu i se imputa că le-a trecut sub tăcere.

Petr Nilâci se reîntoarse pe terasă cu o gazetă şi o scrisoare. Aşteptă câteva minute liniştit, legănând leagănul gol, desfăcu apoi gazeta şi începu să citească, aruncând din când în când spre uşă priviri oarecum îngrijorate.

O femeie de serviciu îi aduse un bilet. El îl luă cu o vădită surprindere. Il desfăcu şi obrajii i se roşiră de emoţie de la primele cuvinte. Pentru prima oară vedea scrisul femeii iubite.

Biletul glăsuia aşa:

„Drag prieten, simţind o uşoară indispoziţie fizică, şi temându-mă de urmări mai grave, a trebuit să mă urc în pat. Vestea care am primit-o acum m'a nimicit. Scrisoarea mi-a fost adusă de către un tovarăş de la depozit, care a sosit adineauri, Katea".

De teama unei conspiraţii, teamă care nu-l părăsise toată viaţa, Petr Nilâci distruse biletul după ce-l citi de vreo două ori ca să-l înveţe pe de rost. Şi stăpânit de un sentiment ce semăna mai mult a furie decât îngrijorare, că-şi pierde seara fără nici un rost, îşi luă gazeta şi porni să rătăcească prin grădină.

Or, figura bălăbănindă a preşedintelui trustului nu putea trece neobservată de Zovhoz. Tovarăşul Poluhin care se dusese îndată în căutarea lucrătorului proaspăt sosit de la depozit, întâlni pe Telejnikov ca din întâmplare şi i-l recomandă.

— Iacă şi Petr Nilâci, — spuse el cu veselie, caşi când ar fi vrut să se laude cu prietenia lui Telejnikov faţă de lucrător şi dând a înţelege şi lui Telejnikov totodată că-şi permite această libertate de atitudine numai din pricina acestei întâlniri, — Petr Nilâci vă prezint pe noul oaspe, tovarăşul Vostrikov, lucrător la depozitul central... Tocmai îi arătam înfăptuirile noastre...

Telejnikov scutură cu căldură mâna flăcăului prezentat.

— De la depozitul central? A, cred că cunoaşteţi pe Katea Neniukova? — se interesă el.

— Ketty, o corijă acela, cum să n'o cunosc, doară lucrăm împreună la aceiaşi secţie. Eu i-am adus scrisoarea.

Vostrikov făcea impresia unui băiat desgheţat, guraliv şi destul de inteligent. Aceste calităţi de-abia de l-ar fi dispus pe Telejnikov la vorbă în alte împrejurări, dar neputând vorbi cu iubita-i în momentul de faţă, se mulţumea măcar în lipsa-i să discute despre dânsa. Işi uitase că lucrătorul a fost anume chemat de la depozit pentru a da unele relaţiuni asupra fetii. Discută despre Neniukova simplu, ca despre un obiect intrat întâmplător în discuţie.

— De ce Ketty? — întrebă el râzând, — ce-i patima asta pentru nume străine, a? De ce i se zice aşa? Oare nu cumva pentru curăţenia ei? Dar tovarăşe, — adăogă el deodată aspru şi autoritar, — partidul nu odată a demonstrat că o revoluţie nu se poate creia cu o simplă lustruială de bocanci....

Insufleţirea neaşteptată a lui Telejnikov zăpăci pe tânăr. Chihoti în silă împreună cu Poluhin de lustruiala bocancilor, apoi căutând parcă să se scuze, lămuri:

— Toate fetele de la cămin şi-au pocit numele: Ketty, Dorothea, Mery, Nelly. Iar băeţii îşi bat joc de ele. Şi de unde credeţi că învaţă ele toate acestea, dacă nu de la cinematograf? De acolo învaţă ele toate prostiile. Acolo între cinematograf şi depozit îşi fac ele veacul... Ptiu, că caraghioase mai sunt...

Administratorul se întoarse discret şi începu să mormăe pe nas internaţionala.

Telejnikov întrerupse pe îndrăzneţul flăcău.

— Eu n'am întâlnit nimic caraghios în Neniukova, — adaose el tăios, — din contră, văd că are excelente însuşiri ca individ, ca femeie, ca muncitoare.

Tonul preşedintelui sili pe tânăr să se arate mai prudent. Explică:

— Eu vorbeam numai de înclinaţiile lor de a imita pe artiste, capitaliste burgheze, care reprezintă doară clasa duşmană, deoarece fetele noastre ar fi în stare să-şi dea şi sufletul pentru o pereche de ciorapi de mătase sau de voal. Vedeţi, aceasta n'o admit, aceasta aduce a înfrăţire cu duşmanul proletariatului. Dar încolo? Eu n'am nimic împotrivă-le.

Telejnikov ridică din umeri.

— Răul nu constă în ceeace învăţăm de la duşmanul nostru de clasă. Intrebarea este însă, ce să învăţăm. Să învăţăm ştiinţa, higiena, rafinamentul civilizaţiei, organizaţia muncii, — puţine oare sunt — ce putem şi ce trebue să învăţăm! Inclinaţia naturală a fetii pentru curăţenie şi îmbrăcăminte bună d-voastră o socotiţi ca înfrăţire cu duşmanul de clasă? Nu, nu trebue să judecaţi oamenii schematiceşte. Ci dialecticeşte, tovarăşe. Doară sunteţi komsomol?

Petr Nilâci se uită pieziş la insigna kimovistă a flăcăului şi făcând un pas înapoi, se aşeză pe bancă. Flăcăul clătină din cap şi s'aşeză şi el alături. Poluhin fluera, mormăi ceva în surdină, şi zărind un funcţionar, îl strigă şi pretextând o afacere urgentă, o şterse după el.

— Nu se pot deslega problemele cu atâta uşurinţă, — îi spuse împăciuitor Petr Nilâci, — toate trebuesc judecate adânc, cu băgare de seamă. Dealtfel, — mărturisi el, — o cunosc puţin pe Neniukova, mai puţin, în tot cazul, ca d-voastră, şi poate să mă fi înşelat. Ia spuneţi-mi cum se prezintă ea ca lucrătoare?

Komsomolul scoase un suspin. Privi cu mâhnire în juru-i — grădina, aleile, luminişurile cerului albastru crepuscular de printre pomi. De pe teren veneau strigăte potolite şi râsete obosite de foot-ball-işti. Din crâng se auzeau svonuri de voci femeieşti.

— Cum să vă spun? La noi s'a făcut o triere a tineretului, — observă el nesigur, — toţi lucrează bine.

— Dar ea se distinge oarecum între ei sau nu?

— Nici decum, — răspunse el râzând, — e la fel cu noi păcătoşii...

Petr Nilâci prinsese chef de vorbă, pe când Komsomolul se plictisea de moarte. Se sculă şi bolborosind o scuză, închee brusc, cu vioiciune:

— A, după cât văd, aveţi şi football pe aci?

Şi fără să mai aştepte răspunsul interlocutorului său, o rupse la fugă, strigând din goană: „poca!"

— Poca! — răspunse Telejnikov, şi zâmbi privind îndelung după tânărul care se depărta în goană de lângă el.

Când acela dispăru în desişul verde al grădinii Petr Nilâci cugetă:

„Iată oameni care aparţin viitorului! Fata care mi se pare mie atât de distinsă, — pentru el e o femeie vulgară, banală, o lucrătoare de rând. Ce departe a ajuns clasa noastră în aceşti zece ani"...

Şi toată seara Petr Nilâci purtă în inima-i o calmă mulţumire de aceasta întâlnire. Şi această dispoziţie nu i-o putuse strica nici chiar Poluhin, care isbutise să apară sub ochii lui Telejnikov după ceaiul de seară.

— Flăcăul e cam limbut, — zicea el, — nu face să staţi de vorbă cu dânsul...

— De ce? — întrebă Telejnikov, ridicând cu nepăsare din umeri. Iar după mine pare un tânăr aşezat. D-voastră cereţi prea multe de la oameni...

Administratorul se zăpăci.

— Am spus ce am observat. El a şi început s'o clevetească pe Katiusa. Mie nu mi-a plăcut asta. Dar de altfel e băiat de treabă. Dar Katiuşa a plecat pentru multă vreme, Petr Nilâci? — întrebă el subit, căutând să schimbe discuţia care nu prindea deloc.

Petr Nilâci fu cuprins de nelinişte.

— Cum a plecat? când a plecat? unde? — exclamă el.

Poluhin se trase îndărăt şi-şi plecă capul cu un aer vinovat.

— Petr Nilâci, dar cum se poate una ca asta? Oare nu v'a spus nimic dânsa? Doar a plecat cu barcazul ce venise... anunţă el.

— Unde?

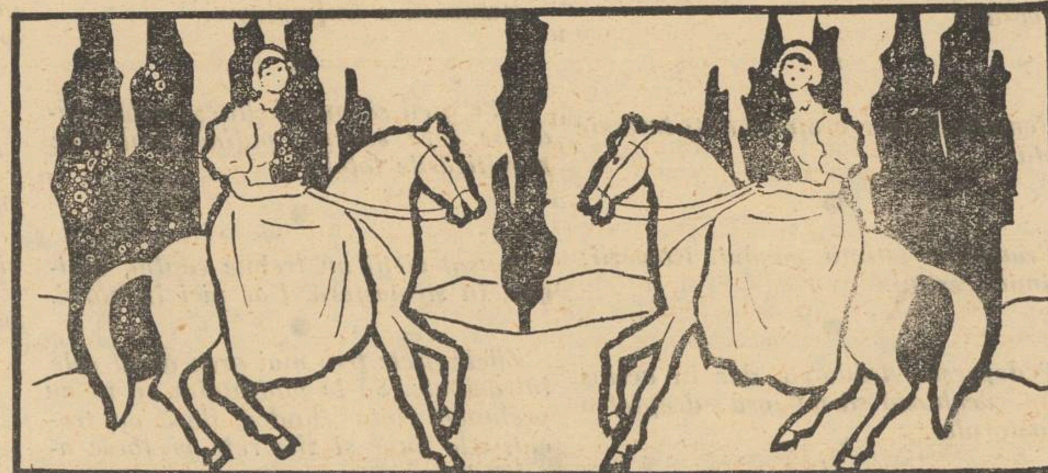
— Zicea că trebue să se întoarcă negreşit acasă. Vostrikov i-a adus nu ştiu ce veste. E o jumătate de ceas de când a pornit barcazul... Se simţea cam rău şi totuşi a plecat!

— Cum de-aţi lăsat, Poluhin, să plece un om bolnav?

— Petr Nilâci puteam eu oare să...

Telejnikov întrerupse brusc discuţia. Se depărtă în grabă pentru a se linişti. Poluhin clătină din cap şi mârâi nu ştiu ce cuvinte cu o vădită nemulţumire împotriva preşedintelui trustului care se lăsase să fie dus de nas cu atâta îndrăsneală de o fată de rând.

(urmează)

Caleidoscop

Arbori în miniatură

Un amator californian, căutând să imite procedeul de cultură în ghiveciu a cactuşilor — s'a gândit să realizeze o întreagă faună de copaci în miniatură.

După cum se ştie, cactusul din ghiveciu reproduce — în proporţii minuscule — faimoşii arbori din regiunile tropicale, constituind, nu un vlăstar tânăr şi nedesvoltat, ci un produs complet, în dimensiuni extrem de reduse.

Japonezii cunosc un procedeu care, aplicat rădăcinilor pivotante ale unor plante adolescente, reuşesc să oprească creşterea acestor plante, limitându-le la dimensiuni liliputane.

Intrigat de o asemenea taină bizară, amatorul californian, de care am vorbit mai sus, s'a străduit ani de zile să reproducă acelaş fenomen şi în cele din urmă, a reuşit să pună la punct un tratament aplicat seminţelor diferiţilor arbori pentru ca să dobândească tipuri de copăcei în ghivece de flori.

Brazi, molifţi, stejari, portocali, precum şi numeroşi arbori fructiferi, au putut fi astfel obţinuţi în dimensiuni liliputane. O întreagă serie de plante tropicale au fost cultivate în interiorul unui glob de sticlă, unde temperatura era menţinută la limita potrivită.

Şi astfel, o pădure întreagă ajunge să fie concentrată numai în câteva ghivece de flori. Arborii fructiferi dădeau roade cu gustul caracteristic al fructelor normale, însă de o mărime neobicinuit de redusă.

In ceeace priveşte taina procedeului aplicată în acest scop, amănunte ne lipsesc deocamdată. Se crede însă că e vorba de o influenţare a seminţelor vegetale prin agenţi mecanici, fizici şi chimici (electricitatea, undele hertziene, temperatură, acţiunea gazelor, etc.).

Microfoane pentru aviatori

Intr'un recent accident, întâmplat în America, casca telefonică a pilotului căzând la pământ, iar acest dispozitiv fiind în legătură cu organele de conducere, avionul s'a prăbuşit.

Pentru a preîntâmpina repetarea unui asemenea neajuns grav, un inginer italian Marcotti a inventat un remarcabil dispozitiv. E vorba de un microfon special, construit după aceleaşi principii ca şi pâlnia vorbitoare a telefonului şi care, în loc de a fi aşezată în faţa gurii operatorului, este fixată pe gât, în stânga sau în dreapta laringelui.

E deajuns ca să vorbeşti cu o voce obicinuită pentru ca undele sonore să fie captate în mod impecabil de microfonul fixat la gât şi conduse mai departe.

Pe lângă faptul că, graţie unui dispozitiv de siguranţă, orice pierdere sau deplasare este exclusă, micul dispozitiv nu poate stânjeni nicio manevră în cazuri nefavorabile.

Un alt mare avantaj al „microfonului de gât" este că nu transmite sgomotele de motor inevitabile şi neplăcute, întrucât, spre deosebire de modelele obicinuite, nu e suspendat în libertate.

Pentru anumite scopuri speciale, ca de exemplu, convorbiri în săli de maşini pline de sgomot, aparatul menţionat este deasemenea foarte recomandabil.

Dealtfel, se afirmă că aviaţia italiană e echipată cu un număr mare de asemenea dispozitive.

A apărut

PE URMELE TRECUTULUI

*

O CĂLĂTORIE IN EGIPT

de

C. ARGETOIANU

Un interesant volum de amintiri cu numeroase planşe

LEI 70.—

EDITURA „ADEVERUL" s. a.

VIAȚA TEATRALĂ

Lucien Dubech în București

Excelentul critic teatral, d. Lucien Dubech se află de o săptămână în București. A venit aci, nu pentru a se interesa de viața noastră teatrală, ci pentru a-și exercita meseria de cronicar sportiv al ziarului „L'auto". Pentrucă, și desigur nu mulți au avut ocazia s'o știe, Lucien Dubech în afară de critica dramatică pe care o face cu o conștiinciozitate demnă de toată lauda, la hebdomadarul „Candide", este un ziarist spotiv de mâna întâia.

D-sa a venit în București pentru a comenta diversele faze ale turneului european de rugby, care a strâns săptămâna trecută echipele reprezentative ale Franței, Germaniei și României.

Se vor întreba unii cu mirare poate, cum de un intelectual fin și pătrunzător, un om care și-a dedicat viața problemelor de artă dramatică, realizând acea minunată sinteză care se cheamă „Histoire générale illustrée du théâtre", în cinci mari volume, cum de acest om, cercetător de documente, și istorician al teatrului, se complace într'o meserie atât de opusă oricărui intelectual, anume aceea de ziarist sportiv?

Noi credem că, dimpotrivă, o strânsă legătură unește cele două ocupațiuni de căpetenie ale d-lui Lucien Dubech, și mai mult, nu o simplă întâmplare a făcut din excelentul critic francez, un amator de sport, ci, teatrul l-a impins in mod inconștient pe terenurile unde se desfășoară în toată amploarea, exercițiile fizice, fie colective, fie individuale.

Ce este sportul pentru public, decât un *spectacol?* Și la ce se reduce arta dramatică în ultima ei formă de exteriorizare, decât la realizarea unui *spectacol ?*

Iată deci, că inconștient sau conștient, Lucien Dubech este spectatorul prin excelență, omul care o viață întreagă a văzut, a comentat și a discutat „*spectacolul*".

Iar strânsa legătură dintre sport și teatru, se poate ușor constata, din aceastâ țintă pe care deopotrivă ambele manifestări o caută și o realizează în spectacol.

Impingând lucrurile departe s'ar putea cu ușurință asemăna sportivul cu actorul, iar antrenamentul cu repetițiile. Ne oprim aci; nu vrem să ajungem ca acela care a reușit să demonstreze că Napoleon nu a existat niciodată.

Rămâne însă stabilită identitatea finală a sportului cu a artei dramatice, iar d. Lucien Dubech, interesându-se deopotrivă de teatru și de sport, a dovedit că omul trebue să aibă, în preocupările sale cotidiane, o perfectă omogenitate de vederi.

„Crai de tobă" la lectură

Revista lunară „Magazinul" publică adesea în cuprinsul ei o piesă de teatru jucată pe una din scenele bucureștene. Am avut astfel ocazia să citim „Trică" în versiunea ei inițială și, nu

Sică Alexandrescu

cum a fost „retușată" pe prima noastră scenă.

In ultimul număr, „Magazinul" publică in extenso, „Crai de tobă", comedia d-lui Constantin Colonaș, pe care a jucat-o cu mult succes la Teatrul Vesel de sub direcția d-lui Sică Alexandrescu, anul trecut la sfârșit de stagiune. Incă dela prima reprezentație am fost isbiți de talentul d-lui Constantin Colonaș și de valoarea foarte ridicată a acestei comedii, iar atunci când am făcut bilanțul anului teatral, la 1 Ianuarie trecut, nu am ezitat o clipă de a considera „Crai de tobă" ca cea mai de seamă lucrare de teatru românească a anului 1937.

Deși toată presa a avut cuvinte de laudă pentru piesa d-lui Colonaș, nici un cronicar nu s'a arătat entuziasmat. De bună seamă, am crezut la un moment dat că, izolați, cum rămăseserăm în mijlocul indiferenței gentile a colegilor noștri, ne-am înșelat, și că impresionați de calitatea spectacolului (a fost unul din cele mai omogene spectacole din câte am văzut în ultimii ani), ne-am înșelat asupra valorii textului, aducând laude excesive autorului, când ele ar fi trebuit aduse regisorului și interpreților.

Am citit „Crai de tobă" în revista „Magazinul", spre a verifica cele de mai sus.

Lectura unui text este adeseori plină de învățăminte, cum și un excelent prilej pentru a constata din când în când, contribuția autorului într'un spectacol.

Ne pare bine să afirmăm, că nu ne înșelaserăm. „Crai de tobă" este o piesă excelentă din toate punctele de vedere. Un dialog care deși presărat cu un vocabular de mahala, își păstrează o ținută literară de toată frumusețea și un nerv extraordinar. D. Constantin Colonaș este într'adevăr chemat să scrie teatru, și ne pare bine să i-o spunem din nou, după ce a trecut un an dela reprezentarea piesei sale.

Așteptăm din partea tânărului autor dramatic, un nou prilej de consacrare.

Însemnările unui umil medic de provincie

Fără multă sforțare, o femee poate fi mereu foarte drăguță cu un bărbat care îi este perfect indiferent și care, prin urmare, nu-i frământă inima, nici nervii, nici restul. E foarte drăguță cu el pentrucă are interes să fie foarte drăguță sau pur și simplu din lenevie. Și, din faptul că nu iubește în nici un chip pe acest partener, principalul factor de discordie, adică factorul geloziei, nu poate tulbura o armonie care nu este bazată pe iluzii, ceiace e periculos, dar pe o lipsă de realități, ceia ce este o bază peste măsură de solidă.

Din contra, o femee care iubește cu pasiune pe bărbat este contra acestui bărbat într'o veșnică stare de iritare. Mai întâiu pentrucă e supărată, din orgoliu, că-l iubește fără să vrea ea (întotdeauna iubești fără să vrei); apoi pentrucă și-a făcut, de la început, un ideal pe care omul iubit îl dărâmă în bucăți ori de câteori vorbește sau face un gest; și apoi pentrucă dragostea înseamnă mai ales gelozie, iar gelozia e întotdeauna o mânie mai mult sau mai puțin bine simulată: și în fine, pentrucă a iubi e a suferi și că, la martirii cei mai răbdători, suferința prea vie sau prea înverșunată aduce fatale reacțiuni.

●

Dacă femeea dezarmează întotdeauna pe bărbat, e că minciuna este o armă prin esență feminină. Bărbatul nu știe să mintă. Femeea știe.

●

Psihologia feminină este arta aparențelor. Aparențele și femeile sunt înșelătoare, a lua aparențele drept realități înseamnă a pretinde că femeile nu mint; e deci un contrasens și un barbarism.

Dr. J. K.

Pentru călătorii individuale și colective

în

ȚARĂ și STRĂINĂTATE

Cumpărați bilete de tren, vapor și avion

LA

BIROUL de VOIAJ

din palatul ziarelor ADEVERUL și DIMINEAȚA

Str. Const. Mille 7-9-11, Telefon 4.10..04

Un interview al d-lui Tudor Mușatescu

Un cotidian de seară a publicat de curând un interview al d-lui Tudor Mușatescu.

Autorul lui „Titanic Vals" și al atâtor lucrări de teatru mai mult decât meritorii, este de la un rând de vreme desgustat de arta dramatică, și vădește certe preocupări în domeniul cinematografului.

Il pricepem pe d. Tudor Mușatescu, mai bine decât oricare altul, noi, care am fost singurii susținători ai talentului d-sale împotriva tuturor cronicarilor, care-l socoteau un distrugător, (nu mai puțin), al artei dramatice românești. Așa s'au petrecut însă întotdeauna lucrurile la noi. A fost deajuns ca d. Tudor Mușatescu să scrie o piesă de mare valoare, pentru ca nimeni să nu-i mai recunoască meritele, chiar dacă celelalte lucrări erau deopotrivă de bune.

Vădit impresionat de toată campania ce s'a dus împotrivă-i, d. Tudor Mușatescu declară în interviewul de care pomeneam mai sus, printre altele:

„Sper că mult trâmbițata criză „a teatrului cum și pervertirea „gustului public, vor fi simultan „ameliorate (prin retragerea din „teatru a d-lui Mușatescu, N. R.), „spre marea satisfacție a teoreti- „cianilor de teatru, a cronicarilor „dramatici, și a tuturor celor care „de ani de zile și cu o simptoma- „tică continuitate, mă onorează „și mă disting cu acuzații de o ca-

Tudor Mușatescu

„tastrofală gravitate pentru presti- „giul și desvoltarea teatrului ro- „mânesc contemporan".

Aveam un autor dramatic veritabil și suntem pe cale de a-l pierde din vina noastră. Totuși credem că până la sfârșit, omul de teatru înăscut, care este d. Tudor Mușatescu, va șterge cu buretele din amintirea d-sale toate mizeriile care i s'au făcut, revenind la arta dramatică, către care îl împinge talentul d-sale fără de pereche.

GH. NENIȘIOR

CARTEA STRĂINĂ

Jean Giono: „Naissance de l'Odyssee"

In situația actuală a literaturii franceze, Jean Giono este fără îndoială cel mai de seamă reprezentant al literilor provensale. Spre deosebire de alți Meridionali mânuitori de condei care, ispitiți de mirajul strălucitor al Parisului, n'au stat la îndoială să rupă legătura ce-i unea cu pământul și cu spiritul provensal și să emigreze, Giono nu poate fi înțeles și explicat decât privit sub unghiul acestor două elemente, cărora sufletul său și opera sa le datorește totul.

Nimic mai straniu decât destinul extraordinar al acestui fiu al Provenței care într'o bună zi a schimbat uneltele de muncă a brazdei cu sculele de tors simțirea și gândul pentruca să ne dea unul din cele mai frumoase imnuri ce s'au închinat vreodată firii și vieții. Copil de țărani, țăran el însuși, Giono a trăit tinerețea trudită — și totuși nu sumbră — a celor ce sunt siliți să-și câștige viața cu palmele. La ieșirea din adolescență — experiența aspră și crudă a războiului și a grozăviilor lui, apoi aceea — și mai grea încă — a adaptării la o viață care nu mai e ceeace a fost mai înainte.

Intors acasă, la Manosque, în orășelul dela poalele Alpilor pe care de atunci l-a făcut celebru, Giono fu silit să înceapă o nouă existență. O existență care avea să-i hotărască vocația de poet și de scriitor. Ajuns funcționar de bancă la Manosque, Giono cunoaște acum pentru întâia oară o viață care e altceva decât o luptă necurmată cu nevoia și cu lipsa. Pentru întâia oară, el are prilejul să călătorească, să citească, să viseze. Gusturile sale rămân însă simple, sănătoase, căci țăranul din el îl ferește de orice exagerare și de orice ispită. Străbate provincia dela un capăt la altul, caută colțuri și peisagii necunoscute, urcă spre munții cu păduri albastre și cu zăpezi veșnice, unde singurătățile stau sub paza liniștii și a lui Dumnezeu. Ca lecturi, cărțile elementare și eterne, — Homer, Biblia — și numai prea puțină literatură modernă.

Și într'o seară Giono simte nevoia imperioasă de a împărtăși cuiva ceiace simțise și gândise în tot timpul zilei aceleia. Nimic mai firesc decât să se așeze în fața mesei și a hârtiei albe, apoi să revină în seara următoare, pe urmă, pe rând, în toate celelalte. Două luni mai târziu manuscrisul romanului *Colina* era gata și găsea un editor după ce fusese refuzat de alți câțiva cum și de o revistă de anvant-gardă. Apariția lui înseamnă repede succesul, în curând triumful. Giono, cu câteva luni mai înainte un necunoscut, are acum nu numai nenumărați cititori, dar și apărători devotați, admiratori, prieteni. Incă puțin și *Colline* va fi tradus în mai multe limbi și răspândit în toată Europa, ba chiar peste Ocean, în Noul Continent. De data asta nu mai încăpea îndoială: scriitorul din Manosque atinsese celebritatea.

●

Dela *Colline* și până la *Naissance de l'Odyssée*, recent apărută, cărțile lui Giono au făcut toate dovada unui talent poetic excepțional în care calitatea simțirii și darul imaginii nu sunt singurele însușiri deoarece la ele vine să se adauge și ascuțimea observației.

Titlul de „roman" pe care scriitorul nostru îl dă operelor sale nu se potrivește conținutului și trebue probabil înțeles ca o concesie făcută gustului public și mentalității editorilor care se feresc tot mai mult de scrierile ce nu sacrifică genului epic. Giono este, prin temperament și prin vocație, un liric, mai precis un poet rustic care nu știe și nu poate să cânte altceva decât natura și viața țărănească, în mijlocul cărora a trăit întotdeauna și al căror limbaj, sensibilitatea sa îl înțelege pe deplin și îl poate exprima în forme artistice.

Naissance de l'Odyssée, ultimul „roman" al lui Giono nu face decât să confirme, și încă în chipul cel mai strălucit cu putință, aceste observații. Subiectul cărții — mărturie a slăbiciunii lui Giono pentru poezia homerică pe care deja am notat-o — oricât de ingenios ar fi dânsul, nu înfățișează prea mari posibilități nici din punctul de vedere al acțiunii, nici din acela al adâncirii personagiilor. Autorul imaginează, cel puțin pentru o parte a ei, o nouă versiune a legendei lui Ulysse.

Iscusitul erou — ne asigură Giono — nu s'a pierdut pe mare, rătăcit din voința zeilor care doreau să-l piardă, ci în loc să-și urmeze tovarășii și să plutească fără de oprire până în patrie a preferat să întreprindă o călătorie mai puțin obositoare, cu escală în fiecare insulă. Intre țărmul Asiei Mici și cel al Ithacei insulele sunt însă puzderie. Iar Ulysse e un marinar pentru care zicala „une femme dans chaque port" se potrivește cum nu se poate mai bine. Așa fiind nu e de mirare că în loc de două luni, întoarcerea iscusitului erou ține ani de zile. Ar ține încă și mai mult, poate chiar toată viața, dacă într'o bună zi Ulysse n'ar afla o veste care-l pune pe gânduri: crezându-l mort, soția sa, Penelopa, a socotit că-și poate îngădui să-și îndulcească văduvia cu ajutorul unuia dintre cei mai străluciți tineri ai Ithacei, frumosul Antinous. Strecurată tot mai adânc în inima eroului, otrava geloziei deșteaptă în el simțiminte uitate, dorul de casă, dorul de soție, și-l face să ia hotărîrea pe care numai scurgerea anilor și bătrânețea i-ar fi smuls-o: întoarcerea.

Dar în drum spre Ithaca, Ulysse e apucat de panică. Ajuns acasă, ce va povesti el concetățenilor săi și Penèlopei — pe care, la urma urmei, nu se simțea în stare s'o învinovățească prea mult pentru greșală — și cum le va explica întârzierea întoarcerii sale? Istețul erou își dă seama că nu are decât o scăpare: minciuna. El are atunci ideea unei grandioase mistificații și imaginează pe deantregul povestea dușmăniei zeilor și a rătăcirii pe mare, care avea să-i îngădue să ducă la bun sfârșit cel mai uluitor periplu pe care un marinar îl visase vreodată. Apoi, pentru a face cât mai verosimilă povestirea, Ulysse nu ezită să-i adauge câteva episoade cuprinzând unele din aventurile sale amoroase, dar, spre a-și spori prestigiul și în acelaș timp pentru a se pune la adăpost de neplăcerea unei scene conjugale, are grija de a-și înfățișa partenerele drept divinități olympiene, subjugate de bărbăția lui și îndrăgostite de dânsul.

Voind să încerce din timp eficacitatea poveștii sale, cu câteva zile înainte de sosirea în Ithaca Ulysse o povestește, într'o seară unui aed orb, tovarăș de popas într'un han de pe drumul Megalopolisului. Acesta o găsește atât de extraordinară încât o repetă, amplificând-o, în fiecare oraș și la fiecare popas. In câteva zile, istoria rătăcirilor lui Ulysse face înconjurul Peloponezului și pătrunde până în Itaca, înspăimântând pe Penelopa și pe prietenul ei. Când, precedat de înfricoșătoarea sa legendă, Odyseu va sosi în sfârșit acasă, nimeni nu va încerca să-i stea împotrivă. Gonit de teama pumnului lui Ulysse, Antinous va opera o retragere atât de puțin strategică și de precipitată încât va cădea în mare și-și va pierde viața. Cât despre Penelopa, minunata însușire pe care o au femeile de a-și uita trecutul atunci când împrejurările le cer acest sacrificiu, îi va îngădui să-și deschidă larg brațele lui Ulysse și să se bucure de întoarcerea lui ca și când o nădăjduise și o așteptase până la urmă.

După cum se vede, intriga este dintre cele mai simple și autorul nu avea nevoe să răscolească un trecut atât de îndepărtat pentru a găsi o situație asemănătoare. Ceeace l-a atras a fost însă nu conflictul însuși, ci atmosfera în care acest conflict trebuia plasat și faptul acesta vine să sprijine în chip temeinic observațiile făcute la începutul acestor rânduri asupra temperamentului poetic al lui Giono. Acelaș lucru reese de altfel dintr'o cât de rapidă examinare a personagiilor. Luați pe oricare dintre cei trei eroi de primul plan, Ulysse, Penelopa, Antinous, — ca să nu mai vorbim de personagiile secundare — și veți rămâne uimiți de superficialitatea lor, de lipsa lor de consistență. Odată ultima pagină a cărții cetită, ele se fărămițează și pier ca niște amăgiri de fum și truda lectorului de a le recreia aidoma, în închipuire rămâne zadarnică. Intr'adevăr, ce simțiri se frământă și se ciocnesc bunăoară în sufletul lui Ulysse? Desigur, dorul de casă și de soție, la care vine să se adaoge gelozia. Chiar dacă am admite că aceste sentimente sunt bine conturate și puse în lumină, ce slabe reacțiuni provoacă ele în mersul acțiunii și în ce mică măsură o determină ! Dacă ni se îngădue termenul, am putea numi aceste simțiminte *statice*, de oarece în loc să precipite acțiunea și să o conducă spre desnodământ, mai de grabă o frânează și o întârzie. Dar simțimintele acestea nici nu sunt prea corect zugrăvite.

Gelozia lui Ulysse spre exemplu ne este înfățișată sub un aspect dintre cele mai curioase. Când spui gelozie, zici exasperare a simțimântului de proprietate.

Un gelos trebue să sfârșească prin a ajunge la violență, fie că e un impulsiv cu reacțiuni imediate, fie că e un timid obișnuit să-și refuleze pentru un răstimp instinctele cu toate că le va exterioriza și mai violent pe urmă. Or, Ulysse al lui Giono este de o nehotărîre și de o slăbiciune care nu se potrivesc de loc cu gelozia. In loc să alerge spre casă, purtat de mânia firească a înșelatului, întârzie în drum, se înduioșează în fața țarinilor sale lăsate în paragină și a fermei căzute pe mâna femeilor. Ajuns însfârșit acasă, Odysseu se înfățișează soției sale drept un cerșetor care cere adăpost pentru o noapte. De ce această deghizare? Autorul nu ne dă în această privință o explicație prea limpede, dar putem să ne închipuim că Ulysse — cu prudența lui de totdeauna — nefiind sigur de primirea pe care ar putea-o avea din partea Penelopei și a amantului ei, preferă să se informeze nestingherit de cele ce se întâmplă acasă la dânsul. In tot cazul, intențiile lui sunt cât se poate de pașnice deoarece în clipa când fiul său, Telemac, recunoscându-l îi propune o expediție punitivă împotriva lui Antinous, Ulysse nici nu vrea să audă de așa ceva și face dovadă de atâta slăbiciune încât, desgustat, tânărul părăsește casa părintească.

Aceste contradicții în prezentarea caracterului eroului central, care trebuesc imputate autorului cu atât mai mult cu cât ele ar fi putut fi cu ușurință evitate, indică — după cum am arătat-o — o oarecare superficialitate în zugrăvirea personagiilor și în adâncirea psihologiei lor. Cum am avea însă curajul să nu trecem cu vederea acest neajuns, când autorul îl răscumpără înzecit printr'un admirabil studiu de atmosferă? Cunoscător de neîntrecut al poeziei homerice, Giono zugrăvește cu o siguranță și cu o îndemânare uimitoare o fermecătoare frescă a vieții antice, — așa cum nu cunoaștem alta până în prezent. Dacă la aceasta adăugăm însfârșit atmosfera de poezie care se desprinde din întreaga carte, prospețimea și savoarea puzderiilor de imagini în care puternicul talent al lui Jean Giono poate să-și dea întreaga și adevărata lui măsură, se va înțelege de ce vom afirma — drept încheere — că *Naissance de l'Odysée* este unul dintre cele mai fermecătoare poeme rustice care s'au scris de câtăva vreme încoace.

EMIL COLIU

Rilke și Germania

Germanta îl consideră pe Rainer Maria Rilke ca pe un poet al său și într'un studiu al lui Erwin Cleff, publicat la Wurzburg, el este deadreptul privit ca reprezentant al poeziei germane în orientarea de bază a talentului său. Autorul studiului analizând opera lui Rilke îi determină toate caracteristicile spiritului german: iubirea de singurătate, interioritatea, aspirații către infinit, tendințe romantice cu repetirea unor teme, peisagiul și natura, noaptea și visul, copilăria și moartea... Pentru susținerea tezei sale, el invocă tocmai succesul lui Rilke în Franța. Francezii, susține el, apreciază în poezia lui exotismul său care e germanism. Și astfel opera sa e clasată ca un produs specific al poeziei sale. El îl privește pe Rilke ca pe un purtător al mesagiului german în lume, cum au fost Novalis și Hölderlin, în timpul lor.

E curios că Erwin Cleff a ales pe Rilke și Stephan George, scriitorii cei mai impregnați de elemente străine ca reprezentativi ai poeziei germane, „cu mult superiori tuturor poeților germani din epoca lor".

Totuși, dacă experiențele rusă și daneză pot fi privite ca factorii majori ai evoluției talentului lui Rilke, influența franceză nu e mai puțin esențială și mereu prezentă în opera sa. Critica germană se cam speriase chiar de pe când trăia autorul lut „Malte", de prelungitele sale petreceri la Paris.

In prezent un alt studiu apărut tot la Wurzburg și datorit lui Hartmann Goertz recunoaște legăturile nenumărate dintre Rilke și Franța, patria sa adoptivă.

A apărut

PE URMELE TRECUTULUI

*

O CĂLĂTORIE IN EGIPT

de

G. ARGETOIANU

Un interesant volum de amintiri cu numeroase planșe

LEI 70.—

EDITURA „ADEVERUL" s. a.

„Știință popularizată"
„Sfaturi practice"
„Radioteleviziune"
„Cinema", etc.
publică în fiecare Sâmbătă revista

„RADIO ADEVERUL"

48 pagini ilustrate 5 lei.

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Cronica literară

B. Iordan: Satele, roman

D. B. Iordan a început să atragă atențiunea celor care se ocupă de literatură prin romanul *Normaliștii* care părea înrâurit din romanul din viața seminarială a lui Leon Donici. A mai scris după aceia încă patru romane, încât se poate presupune că noua operă *Satele* care este prin raport la toată activitatea al șaptelea roman (un al optulea ni se făgăduește) vine cu acea îndemânare pe care o dă o așa de lungă experiență.

Când un scriitor nu a căpătat încă recunoașterea deplină a criticei, câtă este la noi, s'ar cădea să scoatem în evidență numai părțile pozitive și să trecem cu vederea scăderile. Criticul cel dintâi, când este un om serios cu simțul de adevăr, începe să se obosească de atâta negație și începe să dorească din tot sufletul să apară cărți care să-i dea putința să facă și critică afirmativă. Deși romanul d-lui B. Iordan nu este dintre acelea care să nu capete dela început învoirea criticului, fie măcar sub un anumit aspect, totuși în cele din urmă socotim că este mai util și pentru progresul literilor și pentru autorul însuși să-i facem o analiză integrală. Este așa de insuficientă azi înțelegerea cărților, se dau opinii atât de bizare și fără motivare despre cărți, încât ni se pare că cel mai bun omagiu adus unui autor este analiza nepărtinitoare care dovedește că opera a fost citită cu atenție și cu iubire.

Vom începe așadar cu imperfecțiunile. Luând pilda dela cei mai mulți romancieri contemporani, d. Iordan ne oferă un roman masiv. Este foarte adevărat că atunci când ai o materie serioasă de tratat, ai nevoe și de un spațiu de desfășurare întins. Toți marii romancieri au scris romane având întinderea cam a șapte sute de pagini de tipar obișnuite. La noi însă circulă o confuzie. Se socotește adică cum că sentimentul de adâncime ar veni din extensiune. Aproape fără excepție un roman lung este găsit la noi a avea dimensiunea vieții, complexitatea. Este desigur o iluzie. Un roman poate să dureze oricât, cu condiția ca fiece pagină să fie necesară. Un roman umflat dar făcut din lână nu are volum real. Un erou nu devine real și adânc dacă ni se vorbește de el în o mie de pagini. El trebue să fie prezent din prima pagină. Tot ce urmează este desfășurarea elementelor principiale, dar dacă aceste elemente nu se pot întrevedea dela început, scrierea este rău întocmită. Nu se poate aduce d-lui B. Iordan învinuirea că a făcut romanul numai din lână, însă nu rareori a pus în el și lână, încât volumul lui concret nu corespunde volumului substanțial. Vom vedea asta numaidecât.

N'am putea iarăși afirma fără exagerare că romanul este tendențios, Este adevărat că autorul are predilecțiune pentru o anume materie, pentru viața învățătorească în deosebi și pentru mediul sătesc în genere. A-ți propune să zugrăvești însă anume mediu pentru problemele pe care le ridică, înseamnă a renunța la punctul de vedere universal, a voi să demonstrezi ceva. Și unde este demonstrație este și tendință. Romanele sociale care înfățișează structura societăților, cu oricâtă obiectivitate, sunt tendențioase fiindcă cititorul este obligat să ia o atitudine, să aprobe ori să dezaprobe, fiind vorba de instituțiuni, produse poate naturale după o anume filosofie, dar oricum socotite de noi ca provenind din rațiunea umană și putând fi îndreptate de această rațiune.

In maniera d-lui Iordan intră acum modul de tratare prin pași mici al d-lui Liviu Rebreanu, dar mai mult felul de a observa lumea al d-lui Cezar Petrescu, care în fond are mentalitate de nuvelist de dinainte de războiu. Intr'adevăr, d. Cezar Petrescu nu caută sub mișcărie eroilor săi sufletul universal, ci modalitățile sociale chiar profesionale.

Cutare femee e profesoară secundară, cutare erou e provincial. Așa procedează și d. Iordan în noul său roman *Satele* precum va arăta o scurtă analiză a conținutului, dealtfel foarte risipit ca să poată fi sublimat într'o idee. Suntem înainte de războiu într'un sat din Moldova, unde sunt mari moșii boerești și țărani fără pământ lucrând în dijmă pe la moșieri. Deci ne aflăm în fața condițiilor din care a răsărit necesitatea problemei agrare. Autorul urmărește să ne înfățișeze pe țărani și pe boeri mai cu seamă în raporturile lor economice. La țărani este mizerie, năpăstuire, la boeri este disoluție și superficialitate. Chiar și cu acest punct de vedere îngust se poate face roman de valoare universală. Intr'adevăr, realitatea ni se prezintă întâi social, însă sub această crustă svâcnește universalul. Un tip de țăran, cum e Ion al lui Rebreanu de pildă, poate fi un simbol al unei epoce și al unei rase și în acelaș timp să aibă complicarea unui om genial. Una și alta merg foarte bine împreună. Și Tolstoi pune probleme sociale, ba chiar agrare, dar acestea rămân în cele din urmă pe planul al doilea, rusesc, în față rămânând oamenii eterni. Este la d. Iordan această grijă de a susține aparențele sociale pe substanța caracterelor permanente? Nu. Țăranii săi n'au o individualitate umană. Sunt mulți fără figuri neted conturate.

Acelaș lucru se poate spune și despre boeri. Romancierul nu-i urmărește măcar cu consecvență. El începe să ne spună despre un erou fapte care s'ar părea că trebue să aibă urmări epice pentru ca apoi să constatăm cu desamăgire că totul a fost abandonat. In loc ca să adune laolaltă un număr de indivizi cu suflet întreg și să-i pună într'un conflict organic dus până la desfășurarea tuturor posibilităților psihologice, autorul urmărește statornic numai opoziția dintre idei, personagiile reale fiind țărănimea de o parte și boerimea latifundiară de alta. De aci și impresiunea de tendenționism, fără ca să putem preciza care anume este tendența. In tot cazul ea pare a fi mai curând de a demostra că țăranul înfățișează elementul pe care din toate punctele de vedere se sprijină viitorul acestei țări. Când conflictul dintre cele două părți amenința să devină acut, promițând măcar o ciocnire epică, vine războiul cel mare. Tot ce era încordat înainte este abandonat. Acum urmează fapte eșite desigur din adevărul istoric dar în neconcordanță cu logica romanului. Țăranii capătă pământ. Căpătând pământ, ei nu mai pot avea nici un conflict cu boerul și ca atare prilejul pentru roman a încetat. Autorul își continuă însă scrierea, intrând fără să-și dea seama în cu totul alt subiect, care ar putea fi tratat în continuarea celui dintâi numai într'o epopee urmărind doar frumusețea mișcărilor goale. Anume acum țăranii care au pământ se lenevesc și încep să facă politică. Deci de astădată avem romanul social-istoric al urmărilor reformei agrare în România. Dar iată că un țăran fost prizonier în Rusia se întoarce din captivitate și, cu experiența celor văzute în Rusia, se așează pe muncă. El are și un fiu devenit mare acum, anume Sandu, tânăr student, care meditând asupra nouilor condiții, pune la cale o reacțiune în chiar satul lui, fapt pentru care începe să fie socotit revoluționar. El îndeamnă pe țărani să părăsească politica și să se organizeze economicește în cooperative. Izbutește să ia pentru consătenii lui în arendă moșia fostului latifundiar. Lucrurile acestea s'ar fi putut petrece într'adevăr, ele însă par mai mult simbolizarea unui program. Modalitatea narațiunii este a *Utopiei*. Un astfel de roman utopic, programatic a făcut în Italia înaint de era fascistă Ardengo Soffici sub titlul de *Lemonio Boreo* (așa auzea Benvenuto Cellini franțuzescul *Le moine bourru)*. Tot ce se întâmplă acolo este nu din planul realității ci din al programului: așa ar trebui să se facă. Bine înțeles romanul lui Soffici nu este de loc o creațiune ci un manifest romanțat. Nu chiar așa este opera d-lui B. Iordan unde apar organizațiuni creatoare, însă sensul general e vădit educativ. Mai târziu Sandu, fiul țăranului de mentalitate nouă, se îndrăgostește de fata boerului fost latifundiar și se căsătorește cu ea. Incepe deci alt roman, romanul, nici el lipsit de oarecare tendență, al contactului dintre două clase sociale. Autorul încearcă chiar să analizeze sufletul acestei societăți dar căsătoria unui ofițer de marină din tagma boerilor cu o Norelly mondenă oarecare, ce se dovedește a fi luetică apare cu totul bizară și în afară de capacitatea de observare a autorului. Dragostea dintre Sandu și Elena, dintre fiul de țăran și fata de boier nu durează, fiindcă fata de boier nu se adaptează caracterului activ al soțului. Urmează dar despărțirea care este un mod de a arăta că între vechea clasă boierească și noua clasă țărănească nu poate fi colaborare!

Am zis că cu oricâtă tendență, un romancier cu simțul vieții poate înăbuși programul în percepțiunea adâncă a umanității. Această percepțiune, care există într'o relativă măsură la d. B. Iordan, nu este însă îndeajuns de puternică. Eroii n'au consistență și nu putem să-i urmărim și să-i memorăm. Noi am citit tot romanul cu atențiune dar numaidecât după lectura lui n'am fi în stare să recapitulăm, de pildă activitatea Elenei. Toate astea vin și dintr'o neîndemânare tehnică, emendabilă firește. Ce trebue să facă un romancier? Să-și determine precis fizionomia eroilor, neintroducând decât personagii necesare, să le arunce într'o intrigă derivată din chiar natura sufletului lor și să-i urmărească pas cu pas. Scriitorul nu trebue să facă nicio observație personală, afară de mici pregătiri de cadru și unele scurte biografii. D. B. Iordan, urmând de altfel exemplul rău al atâtor romancieri români, înlocuiește activitatea eroilor cu comentarii și ordinea istorică cu dezordinea. D. Rebreanu ne introduce deadreptul în sat într'un moment real al lui, romancierul nostru face istoricul satului:

„In timpul verii, satul e pustiu. Viața toată se mută la câmp. Vasile Sârbu rămâne în mahala să păzească bobocii de rață și copiii vecinilor. In fiecare din cele patru mahalale ale satului sunt de altfel doi sau trei bătrâni cari fac la fel, iar când se întâmplă vreo nenorocire, de arde vreo casă sau vreo șură de paie, un copil e trimis în fugă să tragă clopotul dela biserică. Etc".

Autorul putea foarte bine, bunăoară, să înceapă romanul cu un asfel de incendiu tipic, cu care prilej ar fi prezentat toate personagiile satului cu reacțiunile lor caracteristice. Vine vorba de curtea boierească, romancierul începe biografic:

„Grigore Jora era un om cu trăsături nobile, peste cari vremea săpase unele urme adânci. Avea umerii lați și trupul drept, cu toate că un început de obezitate îi dilata mușchii. Purta în schimb haine ușoare, ca să-i fie mișcările repezi și energice. Dacă în fața țăranilor reușea să pună repede lucrurile la punct, în adunările politice dela centru dădea dovadă de un spirit de rezervă care exaspera pe prieteni și cunoscuți. Etc".

Nu era oare mai bine ca romancierul să fi urnit un țăran cu treburi pe la curte și să dea prilejul unei reacțiuni din partea boierului? Tot romanul e tratat în chipul acesta și dialogul nu e un dialog efectiv ci un accesoriu al recapitulărilor.

Poezia în roman trebue să iasă în genere nu din lirisme ci din realitatea însăși înfățișată rece. Dar când scriitorul are talent poetic, evident primim orice. Insă d. Iordan, lucrul este limpede și nu trebue să supere întrucât romanul nu are de aface cu poezia, nu are talent poetic și nici însușiri formale. Incât încercările descriptive „poetice" sunt stângace și de prisos:

„Umbrele creșteau din ce în ce mai mari în jurul lor și cuprindeau pământul. Umbra unui pom se lungea, pe partea văii asemeni unei imense căciuli, tivită cu umbră și răcoare. Mirosul crud al ierbii, amestecat cu acela de pâne caldă și dulce al grâului, le dilata nările și le umplea pieptul cu o voluptate nouă. Cine a simțit mirosul acesta al grâului, pe care niciodată n'ai putea să-l precizezi, nu-l mai poate uita niciodată. E ca o mireazmă cu iz dulce de ciocolată care pătrunde amețitor ca mirosul rășinii și al melisei, dar își are un farmec al său special. Etc."

Deci grâul miroase a pâne și a ciocolată, a rășină și a melisă. Atunci și pânea miroase a ciocolată, iar ciocolata a rășină, prin asociație. Exaltarea sensuală fără organizare duce la absurdități. Amintim că mai departe paiul grâului are gust de pandișpan și de cozonac.

Incheierea? Incheierea este că d. B. Iordan are seriozitate și o mare râvnă de a observa viața dar e încă lipsit, chiar după ce a scris șase romane, de meșteșugul literar. Insă fiind că acesta se poate încă învăța nu este nici un motiv să refuzăm autorului încrederea în producția sa viitoare.

G. CALINESCU

Amintiri dintr'o existență anterioară

EU TRĂESC PENTRU A DOUA OARĂ

STATELE UNITE însângerate, în urma luptelor dintre poliție și contrabandiștii de oameni

FOTOGRAFII dela campionatul de Rugby și dela matchul Venus—Rapid

SUVERANII ANGLIEI La Paris

INCONJORUL LUMII în șapte anecdote

Toate in excelenta revista

„REALITATEA ILUSTRATĂ"

„REALITATEA ILUSTRATĂ" CUPRINDE DOUĂ PĂRȚI:
24 PAGINI MARI tipărite ia heliogravură în culori și
24 PAGINI SUPLIMENTUL „DE TOATE PENTRU TOȚI"

48 pagini 10 lei

V A R I A

La Roma a murit, în vârstă de 67 de ani, Ettore Romagnoli, membru al Academiei italiene. Mare filolog, el aparținuse tradiției italiene care a creiat filologia clasică. Romagnoli a tradus în întregime pe Aristofan și lui i se datorește renașterea teatrelor antice dela Siracuza, Agrigente, Taormina, Paestum și Ostia. E autorul mai multor volume de satire și drame satirice, al diferitelor lucrări științifice în legătură cu cursurile sale de la universitățile din Padova și Roma, precum și al acelei monumentale ediții italiene a clasicilor greci și latini, publicată sub auspiciile Academiei italiene, neterminată însă.

●

Luna aceasta se împlinesc o sută de ani de la moartea diplomatului francez Talleyrand. Ințelept și îndemânatic, el a făcut parte din toate regimurile care s'au perindat dealungul vieții sale. Episcop de Autun înainte de revoluție, deveni președintele Adunării Naționale în 1790, apoi ajunse ministru de Externe în timpul Directoratului și își menținu postul și în timpul Consulatului și al Imperiului. Deveni partizan al Restaurației și a jucat un rol politic strălucit la Congresul de la Viena și apoi la Londra, unde fusese numit ambasador de către Ludovic-Filip. Era partizan convins al apropierii între Anglia și Franța, lucru nu tocmai curent pe acele vremuri.

Talleyrand a fost un diplomat care nu se încurca în percepte morale, dar era plin de spirit și de fine resurse diplomatice

●

In ultimii ani, în toată lumea civilizată se fac eforturi și se iau inițiativ interesante pentru apărarea sănătății școlarilor. In Belgia, de exemplu, înainte de a intra în liceu copilul este supus unei vizite medicale numită de încorporare, care dealungul studiilor va fi urmată de examene periodice și îngrijiri potrivite cazurilor, susținute prin cheltuiala instituției școlare respective. In Statele Unite și în Elveția, spre satisfacerea părinților, profesorilor și elevilor, funcționează un sistem complex și ingenios de asigurare contra bolilor, grație căruia nici un școlar nu e lipsit de îngrijiri medicale — de multe ori întârziate din neglijența, teama ori optimismul educatorilor săi. La Geneva, este obligator un carnet de școlar prin care părinții sunt informați de rezultatele vizitelor medicale și invitați să dea copiilor lor, printr'un doctor ales după plac și pe cheltuiala școalei, toate îngrijirile necesare. Adăogăm că suma plătită pentru asigurarea elevilor este neînsemnată. La New-York, unde sistemul acesta n'a fost introdus decât din 1935, sunt deja 127.000 de copii asigurați. Iar la Universitatea din Yale, pentru 5000 de studenți sunt angajați 28 de medici, 12 infirmiere și numeroși specialiști în tratamentul modern al tuturor bolilor.

●

Acum patru ani, o familie daneză, Peter Dohmn cu soția și doi copii, Lars de 7 ani și Ana de 5 ani, părăsea Copenhaga pe bordul iahtului [illegible] lung de 10 metri. Astăzi au ancorat la Miami, Florida, sosind din insulele Barbade. Curagioșii danezi au intenția să facă înconjurul lumii, dar fără grabă. Acum vor călători dealungul coastei americane în sus până la New-York, ca să ajungă la marile lacuri și apoi să coboare pe Missisipi. Peter Dohmn își va continua călătoria prin canalul de Suez și pe apele Pacificului.

De patru ani, navigatorii aceștia nu au mai citit nici un ziar.

●

Guvernul japonez este serios îngrijorat de influența tot mai accentuată a Clubului sinucigașilor sau „Liga lăsați-ne să murim". Membrii acestei asociații își iau obligația de a nu se supune morții naturale, recurgând la moartea prin „Harakiri", după metodele seculare și cu întreg ceremonialul.

Sarcina guvernului japonez de a pune stavilă acestei periculoase epidemii de „Harakiri" este destul de delicată, deoarece de două mii de ani mijlocul acestei sinucideri numit „moarte onorabilă" este considerat de autorități, artiști și elita japoneză drept gestul cel mai respectabil și mai demn. Totuși, în ultimul timp, clubul sinucigașilor a suferit o mare deziluzie: președintele și fondatorul său, Chuji Egava, fiind supraveghiat de doi polițiști, un doctor și o infirmieră, a murit dintr'o banală tuberculoză și nu și-a putut face „Harakiri". Dar rușinea acestei morți naturale a fost ștearsă în parte, grație a doi membri din club care asistând la ultimele clipe ale lui Chuji Egava, și-au tăiat foarte ceremonios burta.

●

La Paris se fac mari pregătiri pentru primirea suveranilor Angliei, care sunt așteptați să sosească peste câteva săptămâni. Mai multe servicii oficiale ale Republicei sunt însărcinate cu aranjarea cât mai confortabilă și elegantă a reședinței ce le este rezervată. Inalții oaspeți vor locui în apartamentele Ministerului de externe care au mai adăpostit și 'n alte rânduri vizitatori regali.

Dar de data aceasta s'au făcut acolo renovări interioare complecte, deoarece instalațiile de încălzire centrală și de hidroterapie lăsau de dorit. Apartamentele sunt acum un vast șantier, unde mișună tot felul de meșteri. Apoi, sunt prevăzute sume considerabile pentru decorarea și mobilarea camerelor, iar ștofele de tapițerie vor fi toate în culorile preferate de regina Elisabeta (verde închis și ocru deschis). Apartamentele rezervate reginei și doamnelor sale de onoare vor fi mobilate în stil Ludovic al XVI-lea, iar acele ale regelui și ale aghiotanților săi vor fi mobilate în stil Empire.

●

Dela începutul anului în curs, apare la Atena sub titlul de „Techni" de două ori pe lună, un ziar închinat exclusiv artelor plastice. Sunt remarcate în deosebi articolele consacrate mișcării artistice din străinătate.

●

In Iulie 1937, un decret al guvernului italian a creiat la Florența un centru național de studii asupra Renașterii, în scop de a scoate la lumină, a orândui și a răspândi toate cercetările și publicațiile consacrate Renașterii, nu numai în Italia ci în întreaga Europă.

In fruntea acestui centru de cultură a fost numit Giovanni Papini, celebrul scriitor și academician italian. Este o alegere admirabilă deoarece Papini, pe lângă o erudiție vastă are darul sintezelor și vederi foarte largi.

Acum, a apărut sub direcția sa, primul număr din „La Rinascita" publicație trimestrială, cu numeroase și bogate studii asupra Renașterii. Apoi, se va traduce și comenta în italienește o colecție de texte din această strălucită epocă și se va înființa o vastă bibliotecă închinată Renașterii. Se vor publica 10 volume de mare interes pentru erudiți, printre care semnalăm: O bibliografie a Umanismului și a Renașterii datorită lui Francesco Sarri, Corespondența complectă a lui Laurențiu Magnificul și aceia a lui Michel Angelo și două cărți de Giovanni Papini: Renașterea văzută de scriitorii secolelor al XIX-a și XX-lea, Michel Angelo în scrierile contimporanilor săi.

●

La Muzeul Galliera din Paris este deschisă o expoziție a costumului francez, începând din vremea domniei lui François I și mergând până la revoluție.

O colecție de costume nu interesează în principiu decât pe regisori, croitori și pictori istorici. Dar expoziția din Muzeul Galliera este o încântare, o lecție de istorie și de viață, evocarea unui trecut și un izvor de inspirație vie.

Aranjate în vitrine, pe suporturi sau manechine, sunt adunate aici într'o colecție unică, costume de regi, soldați, dansatori, actori, lachei, doamne elegante — toate bogate, alese, colorate variat și în perfectă stare de conservare. Două vitrine conțin accesorii de costume spaniole, fuste, corsete și bolerouri, care amintesc coloritul lui Goya și farmecul fascinant al picturii sale. Manechinele sunt capodopere în genul lor: ele alcătuesc patru tablouri vivante: o familie burghează din secolul a 118-lea, aflată la masă, o doamnă de pe vremea lui Ludovic al XII-lea la toaleta sa, jucători de șah din timpul lui Ludovic al XV-lea și un nobil dela curtea regelui Soare, adăpostind o doamnă sub o umbrelă mare.

Organizatorii au făcut din această expoziție nu o nomenclatură rece sau un plictisitor registru de mode, ci o comedie de moravuri, o adevărată piesă de teatru, regisată cu gust și înfățișată cu artă.

●

In frumoasa carte pe care a scris-o despre tatăl său, Philippe Fauré-Fremiet a transmis ultima și senina destăinuire a marelui muzicant care a fost Gabriel Fauré: „Când nu voi mai fi, veți auzi spunându-se despre opera mea: la urma urmei, nu era mare lucru!... Și această operă va fi poate lăsată în uitare. Nu trebue să vă frământați și să vă întristați. Toate acestea n'au importanță. Am făcut ce-am putut".

Dar eclipsa care în adevăr urmează în general după dispariția unui mare artist, nu a fost de lungă durată pentru Gabriel Fauré. Zilele trecute a apărut o carte nouă a lui Vladimir Iankelevitch instituială „Gabriel Fauré și melodiile sale" în care este conturat în lumină progresivă portretul acestui ideal muzicant pentru technicieni și al maestrului suprem pentru metafizicieni (acei care văd sufletul însuși devenind un peisagiu muzical).

Autorul noului volum, un tânăr filozof, are meritul de a colabora oarecum la arta lui Fauré, în loc să-i desfacă mecanismul, depășind astfel punctul de vedere strict al analizei, fără să se depărteze totuși de intimitatea operei cercetate. Evoluția artei lui Fauré ne este arătată ca un efort continuu către perfecțiune, către puritate și expresie interioară. Concluzia cărții rezumă întreg spiritul de care a fost călăuzit autorul. „Muzica lui — scrie Iankelevitch — este un fel de secret: ea descurajează pe cei greoi, pe surzi și pe turiști, dar vorbește încetișor la urechea acelora care merită s'o audă".

●

Lucrările archeologice întreprinse în jurul orașului Lyon, la Fourviere, au dat la iveală clădirea unui teatru galo-roman, păstrată în întregime, cu sală, scenă și locul orchestrei. Acest teatru care afară de acoperiș a fost complect desgropat, are un diametru de 108 metri. Pentru a putea susține sala, arhitecții romani au zidit două rânduri de câte 23 de bolți și au îngroșat pereții în partea de sus.

Lucrările care sunt pe sfârșite vor scoate la lumină încă o mulțime de alte rămășițe ale civilizației romane ce dovedesc frumosul trecut al orașului Lyon. Eduard Herriot, primarul orașului, a hotărît să organizeze într'o casă dela intrarea în ruine, un muzeu al vieții galo-romane și al folklorului lyonez.

●

Pennsylvania-Muzeum of Art din Filadelfia organizează mereu expoziții de artă franceză, unele mai strălucite decât altele. După expozițiile recente Degas și Daumier, este deschisă acum o expoziție Renoir. Și manifestările acestea sunt întotdeauna prezentate după un sistem de educație artistică, permițând publicului o inițiere chiar didactică în opera unui artist.

In adevăr, cele 60 de pânze care figurează în noua expoziție, aparțin toate ultimei epoci din activitatea lui Renoir, dela 1900 până la moartea sa. Și chiar dacă aceste tablouri nu stârnesc toate acea unanimă admirație ca operele din epocile anterioare de creație, ele farmecă prin acea intensă bucurie de a trăi, caracteristică întregii arte a lui Renoir.

●

Guvernul francez a semnat zilele acestea un decret prin care hotărăște formarea unui depozit oficial de plăci fonografice la Muzeul Cuvântului din Paris. Cu alte vorbe, ia naștere o Fonotecă Națională, compusă din ediții sonore și colecții ale principalelor evenimente și manifestări franceze. Pe lângă muzeele de artă plastică, Muzeul Costumelor și Muzeul Descoperirilor, Parisul va avea de acum înainte și Muzeul Sonor, vrednic de cele mai îndrăznețe închipuiri ale lui Jules Verne.

T. S.

Plastica, factor de cultură

INTERESANTUL ciclu de conferințe „Artă și cultură" care a avut loc la Fundația Carol I, s'a încheiat cu expunerea unei harnice cercetătoare în domeniul artei, D-na Lucia Dracopol. D-sa și-a ales ca subiect demonstrarea necesității artistice în mediul românesc, pentru a dovedi rezultatele pe care le-ar putea avea și asupra individului luat în parte, cât și asupra societății. Pornind dela constatarea că avem prea puțini cercetători serioși și o literatură plastică săracă și nu întotdeauna îndeajuns de controlată, că amatorii români sunt adeseori simpli snobi fără pregătire, iar publicul privește dacă nu cu indiferență în orice caz fără pricepere fenomenul artistic d-sa conchide că faptul se explică prin înțelegerea unilaterală a artei și a educației artistice.

Această stare, spune conferențiara, trebue remediată numai printr'o educație centrală și sistematică ce nu poate fi realizată decât prin școală întâi, apoi prin muzee, expoziții actuale și retrospective și prin publicații de artă. D-sa discută pe rând mijloacele de mai sus și felul cum trebuesc înțelese spre a duce la rezultatele dorite. Școala să nu urmărească numai efectul educativ (moral și intelectual) și instructiv, ci să pună accentul asupra formării gustului plastic. Această latură complect neglijată în preocupările școalei românești a dus la confuzia care domnește la noi asupra înțelegerii operei de artă. Școala de azi voește prin provocarea contemplației să formeze intelectual legătura dintre intuiție și sentiment, să deprindă cu creația și să ducă deci la autocrație, să îmbogățească sufletul prin cunoașterea altor imagini, care depășesc posibilitățile imaginației fiecăruia, fără să mai vorbim de cantitatea de cunoștințe transmisă individului. Dar școala românească trebue să știe că nu se poate ajunge la o contemplare adâncă și rodnică numai cu intenția de a produce și apoi că nu se poate vorbi de înțelegerea, justificarea și explicarea unei opere de artă numai prin provocarea atitudinei estetice. Pentru pătrunderea unei opere de artă este nevoe de o pregătire a gustului și de o cunoaștere a tuturor aspectelor plastice. Individul va trebui să știe ce însușiri exterioare corespund selecției gustului său, să aplice mereu aceste cunoștințe la exemplele corespunzătoare și numai astfel va izbuti să fie stăpân pe mijloacele de formă care explică valoarea unei lucrări. Firește, pregătit să înțeleagă aspectul plastic al unei opere de artă, individul va reuși să aibă contemplații mai adânci și mai folositoare, va ptuea să înțeleagă și să-și lămurească o operă de artă, care adeseori pare absurdă, nefirească. Dar necesitatea educației plastice este și un imperativ actual, spune conferențiara, un mijloc de a pune școala în curent cu rezultatele artei moderne, întrucât toată mișcarea artistică dela realism (1848) încoace lasă să cadă importanța tocmai asupra esențialului natural. Subiectul, ideia nu interesează în arta modernă decât după ce a satisfăcut realizarea, forma.

F. Șirato

Serova Medrea

Th Pallady

Alte mijloace de educație artistică sunt muzeul, și expozițiile de tot felul. Cu atât mai ușor de folosit, cu cât în mare parte mentalitatea omului modern este vizuală. Cultura care înainte de războî era apanajul unei minorități, a coborât în marele public prin întrebuințarea mijloacelor cât mai simple, susținute de simțuri. Astfel, cartea a fost dublată de afiș, de reclama luminoasă și colorată, de gazeta numai titluri, care scutește de lectura conținutului, și mai ales de cinematograf.

Un ultim mijloc de educație este publicația de artă, care din nenorocire nu există la noi. Și nimic nu poate pune publicul mai bine în curent cu mișcarea plastică actuală și nu poate fi mai mult un control pentru artiștii contemporani decât o publicație datorită unor oameni pregătiți și obiectivi. Inițiatorii acestui ciclu de conferințe, pătrunși de necesitatea unei reviste de artă, au pornit la drum cu intenția de a creia un fond necesar unei asemenea întreprinderi.

Așa dar, închee d-na Lucia Dracopol, educația plastică este o obligație întâi față de individ, ce nu trebue privat de efectul cultural pe care arta îl poate avea asupra sufletului omenesc, cât și o obligație față de mase. Când cetățenii unei țări vor fi educați, vor prețui și sprijini mișcarea artistică, vor împiedica răspândirea produselor neizbutite și prin mediul pe care-l formează vor pregăti momentele de creație, prin care o națiune se înscrie în civilizație. In așa fel, educația artistică devine și un imperativ național.

Șt. Dimitrescu

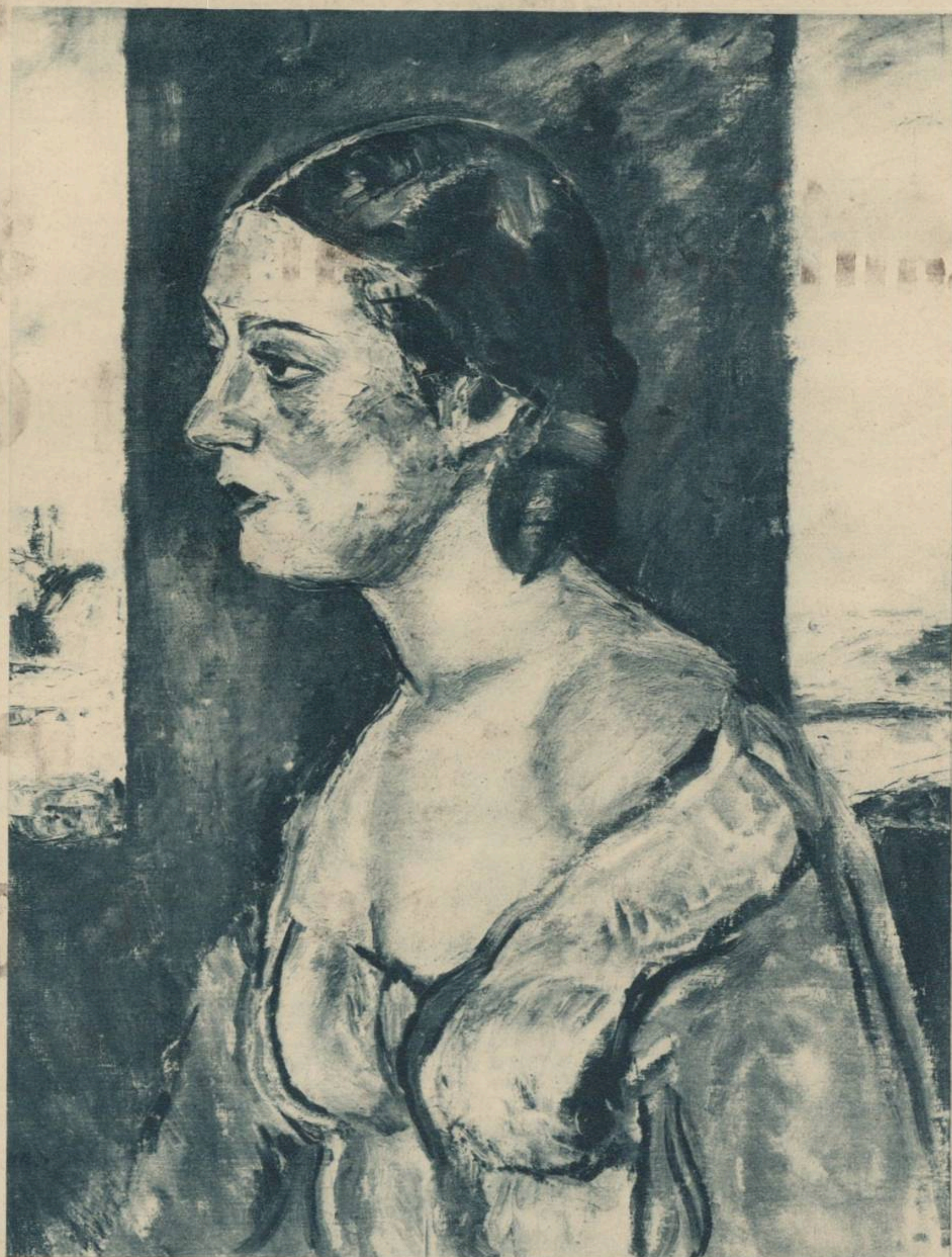

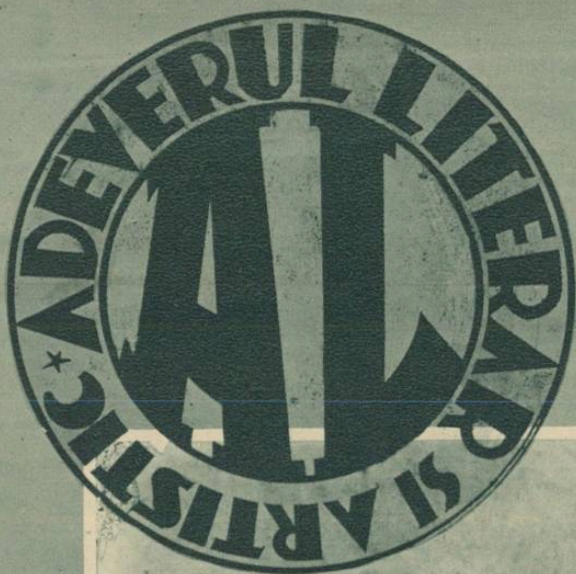
Aurel Jiquide **Aurel Kessler**

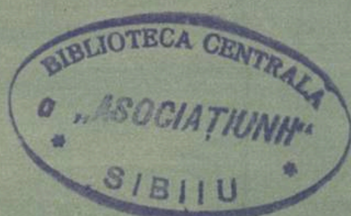
Aurel Ciupe **Elena Vavilyna**

ÎMPRIMERIILE „ADEVĔRUL", S. A., BUCUREŞTI

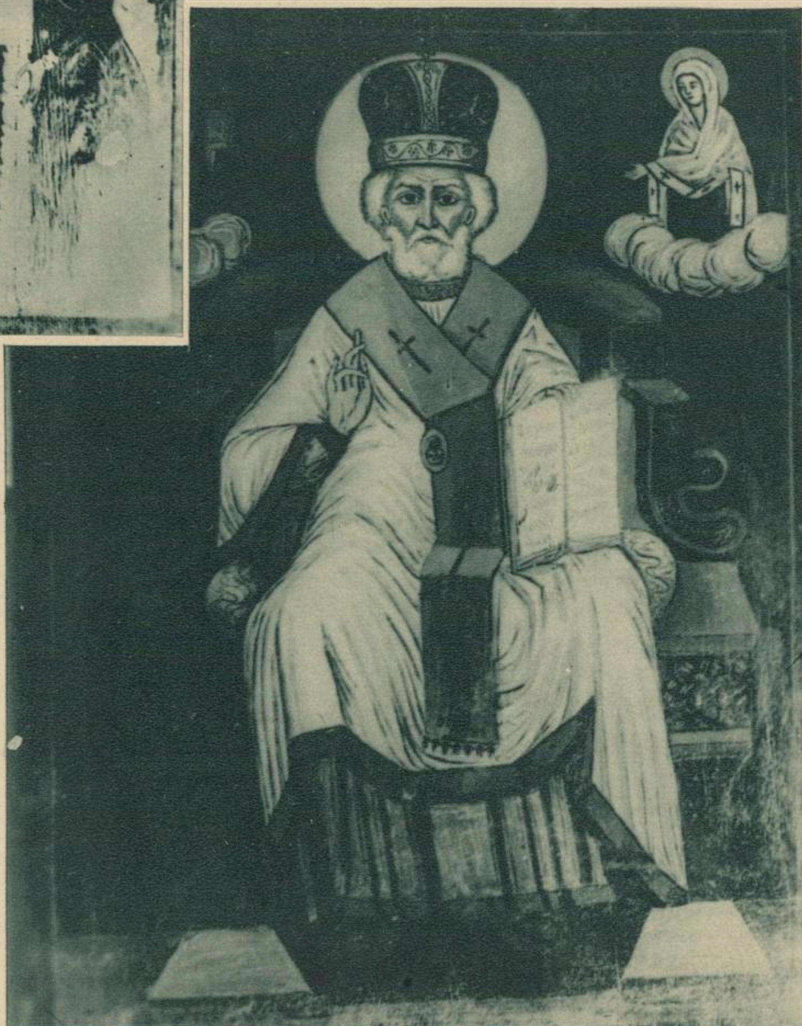
913-

Adevăratul portret din tinerețe al lui Mihai Eminescu (după o fotografie inedită)

EXPOZIŢIA ŞCOALEI ARTELOR UITATE

DATORITĂ iniţiativei, sprijinului şi călăuzirii d-lui Profesor N. Iorga, fiinţează în Vălenii de Munte, acel centru de cultură şi de afirmare românească, o şcoală numită a Artelor Uitate. Ea cuprinde ateliere de ţesătorie, de ceramică şi de pictură bisericească, fiecare bucurându-se de o conducere pricepută şi entuziastă. Cu lucrări de ale elevelor şi ale profesoarelor s'a deschis la Ateneul Român o expoziţie, modestă ca număr de piese, dar revelatoare în ceiace priveşte rezultatul la care s'a ajuns în cele trei practici.

Ne vom opri în primul rând asupra activităţii atelierului de pictură bisericească. Din ansamblul prezentat se cunoaşte spiritul în care s'a lucrat, pe deoparte prin studierea izvoarelor autentice, iar pe de altă parte prin încercări de interpretare personală. Acestea din urmă într'o măsură mai redusă. Pentrucă într'o şcoală de pictură bisericească nu se poate urmări atât o creaţie de artă, cât deprinderea elevilor cu stilul şi cu învăţătura tradiţională. Pictura iconografică veche românească prezintă un vast material de inspiraţie dar călăuzirea unui cercetător însufleţită de intenţiile cele mai bune, se izbeşte de multiple greutăţi de identificare. Intr'o icoană românească de altă dată nu-i suficient să se distingă caracteristica sumară a artei bizantine pentru a fi luată punct de plecare — numai un cunoscător încercat poate lămuri infiltraţiile străine. Se

